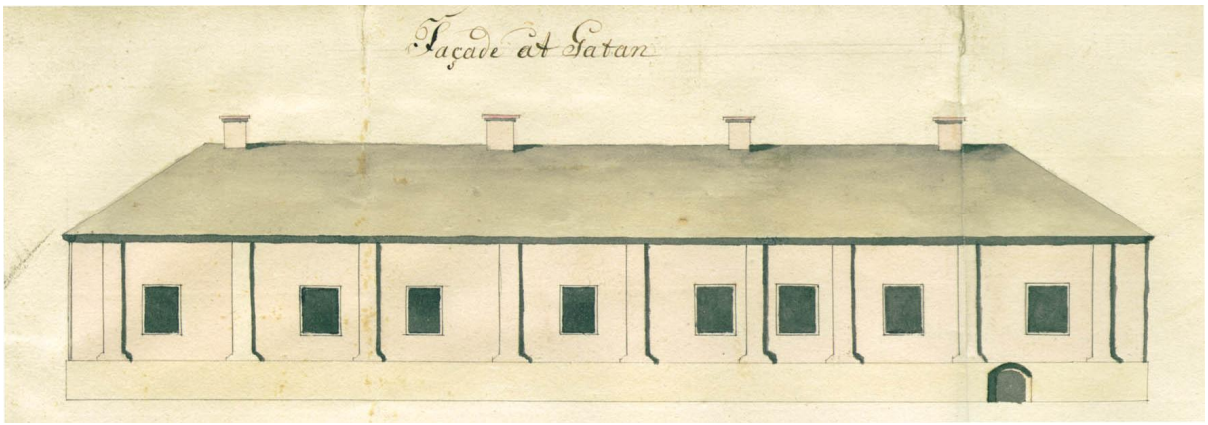

Kaivauksissa löydetyn Helsingin vanhimman kivirakennuksen julkisivu Suurkadulle (= Aleksanterinkadulle) vuonna 1748.

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010

HISTORIALLISEN AJAN (1640-) KAUPUNKIALUEELLA TEHDYN KAUKOJÄÄHDYTYS- JA KAUKOLÄMMITYSPUTKISTOJEN KAIVAMISEN ARKEOLOGINEN VALVONTAKERTOMUS 2010

Markku Heikkinen
Helsingin kaupunginmuseo 2011

Helsingin kaupunginmuseo
Helsingfors stadsmuseum
Helsinki City Museum

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Kohteen nimi:	Aleksanterinkatu 2010
Kunta:	Helsinki
Kylä:	Töölö
Kaupunginosa:	Kruununhaka 01
Kortteli:	Aleksanterinkatu (katualue) kortteleiden 1 ja 193 kohdalla
Kiinteistötunnus:	091-002-9901-0100 (katualue) tonttien 091-001-0001-0004, 091-001-0193-0000 kohdalla
Omistaja:	Suomen valtio, Ritarihuone ja Helsingin kaupunki
Tutkimuksen laatu:	Historiallisen ajan (1640-) kaupunkialueella tehdyn kaukojäähdytys- ja kaukolämmitysputkistojen kaivamisen arkeologinen valvontakertomus 2010
Peruskartta:	2034 06 HELSINKI
Koordinaatit:	ETRS-TM35FIN-tasokoordinaatit: N = 6672009; Y=386551 Yhtenäiskoordinaatit: pkoo: 6674810 ; ikoo = 3386674 Helsingin koordinaatisto: x = 18 336.00; y = 50 334.00; z = n. 5 m
Valvoja:	Markku Heikkinen
Tutkimuslaitos:	Helsingin kaupunginmuseo
Kenttätyöaika:	29.6.-7.10. 2010
Valvonta-alueen laajuus:	noin 890 m^2
Valvonnan kustantaja:	Helsingin Energia
Tutkimuskustannukset:	35 100 €
Digitaalikuvat:	HKM/Aleksanterinkatu 2010:1-482
Löydöt:	KM 2010062:1-227, diar.27.9.2010

Aikaisemmat tutkimukset kohteessa ja lähiympäristössä:

Lindquist, Th. – Sinisalo, A.: Valtioneuvoston linnan kivijalan alta löytyneiden kierreportaiden tutkimus. **4.11.1958.**

Koskinen, Helinä: Aleksanterinkatu 3, Valtioneuvoston linna. Kaivaustutkimus. **13.3.-20.3.1978.**

Helena Ranta/Helsingin kaupunginmuseo: Selostus Helsingin Senaatintorin valaisinpylväiden perustustöistä 20.5.-8.5.1986. **29.5.1986.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Valtioneuvoston linna 1993. Historiallisen ajan kaupunkikaivauksen kertomus. **30.12.1994.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Valtioneuvoston linna 1995-96. Historiallisen ajan kaupunkikaivauksen kaivauskertomus. **18.7.1997.**

Markku Heikkinen: Helsinki, Kortteli Mariankatu 1. Historiallisen ajan kaupunkikaivaus 1998. **11.1.2000.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Vanha tulli- ja pakkahuone (Mariankatu 3) ja Mariankatu. Historiallisen ajan (1640-) kaupunkialueen rakennuksen kuntokartoituksen ja katurakennustyön arkeologinen valvonta- ja kaivauskertomus 1996 ja 2000. **5.8.2003.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Aleksanterinkatu, Fabianinkatu, Senaatintori lounaisnurkka ja kaakkoisnurkka, Sofiankatu, Yliopistonkatu, Yliopiston päärakennuksen pohjoinen sisäpiha, Kirkkokatu, Mikonkatu-Yliopistonkatu-Vuorikatu, Mariankatu ja Eteläesplanadi. Historiallisen ajan (1640-) kaupunkialueen katualueilla tehtyjen maarakennustöiden arkeologinen valvontakertomus 1997-1998, 2001-2003 ja 2004-2005 . **26.10.2005.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Esplanadin puisto, Eteläesplanadi-Unioninkatu, Yliopistonkatu-Unioninkatu, Mariankatu-Kirkkokatu, Hallituskatu-Ritarikatu ja Rauhankatu. Historiallisen ajan (1640-) kaupunkialueella tehtyjen kunnallisteknisten töiden arkeologinen valvontakertomus 2005-2007**. 25.2.2008**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Ritaritalon puistikko. Historiallisen ajan (1640-) kaupunkialueella tehdyn suihkualtaan peruskunnostuksen arkeologinen valvontakertomus 2010. **1.11.2010**

Aiemmat tutkimukset muualla vanhassa keskustassa:

Marianna Niukkanen/Museovirasto: Helsinki, Presidentinlinna. Historiallisen ajan kaupunkikaivaus 1.22.8. ja 29.9.-3.10.1997. **30.3.1998.**

Jaana Mellanen/Helsingin kaupunginmuseo: Irtohirsien tarkistaminen Aleksanterinkadun ja Fabianinkadun risteyksessä tunnelikaivannon yhteydessä 21.9.1998. **21.9.1998**

Marianna Niukkanen: Helsinki, Snellmaninkatu 4-6 (Suomen pankki). Kaupunkiarkeologinen kaivaus 1999-2000. **31.1.2001.**

Jaana Mellanen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Sunnin talo ja Sofiankatu. Aleksanterinkatu 26/Sofiankatu 6. Tarkastuskertomus 1998. **8.1.2003.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Rauhankatu 13. Autotallirakennuksen peruskunnostukseen liittyvien maarakennustöiden arkeologinen valvonta 2004-2005**. 13.1.2006.**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo. Helsinki, Kasarmintori. Pysäköintilaitoksen maanrakennustöiden valvonta 2003-2004 . **16.2.2006**

Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo: Helsinki, Arppeanum. Arppeanumin pihan ja rakennuksen peruskunnostuksen maarakennustöiden arkeologinen valvonta 2001-2002. **12.4.2006.**

Aikaisemmat löydöt lähiympäristössä:

HKM XLV:2-3 (v. 1912 Senaatintori)
HKM XLV:39 (v. 1928 Senaatintori)
HKM XLV:90 (v. 1949 Senaatintori)
HKM XLV:314 (v. 1962 Senaatintori)
HKM XLV:658-689 (v. 1986 Senaatintori)
KM 94079:1-574 (v. 1993 Valtioneuvoston linna)
KM 96010:1-1085 (v. 1995-96 Valtioneuvoston linna)
KM 97093:1-1105 (esineet); 1106-1212 (luut); rahakammio 98015 (rahat); RHO 1216:1-7 (rakennusfragmentit) (v. 1997 Presidentinlinna)
KM 98022:1-309 (v. 1998 Kortteli Mariankatu 1)
KM 98023:1-20 (v. 1996 Vanha tulli- ja pakkahuone)
KM 2003083:1-84 (v. 2000 Vanha tulli- ja pakkahuone)
KM 2010061:1-63 (v. 2010 Ritaritalon puistikko)

Aikaisemmat löydöt muualla vanhassa keskustassa:

KM 98024:1-37 (v. 1998 Sunnin talo)
KM 98024:38-59 (v. 1998 Sofiankatu)
KM 2000002:1-2280, rak.frag RHO 1223:1-4, rahat (v. 1999-2000 Snellmaninkatu 4-6)
KM 2004001:1-68, (v. 2001-2002 Aleksanterinkatu)
KM 2005054:1-19, (v. 2005 Eteläesplanadi)
KM 2006001:1-7 (v. 2004-2005 Rauhankatu 13)
KM 2008006:1-86 (v. 2005-2007 Esplanadin puisto)
KM 2008007:1-8 (v. 2006 Kirkkokatu)

Kaivauskertomuksen liitteet:

1	Karttaluettelo
2	Kartat
3	Digitaalikuvaluettelo
4	Kuvataulut
5	Löytöluettelo
6	Poistetut metalliesineet

Alkuperäinen raportti: Helsingin kaupunginmuseo

Kopiot (2 kpl): Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto
Helsingin Energia

TIIVISTELMÄ:

Helsingin kaupunginmuseo teki kesä-lokakuussa 2010 Aleksanterinkadulla valtioneuvoston linnan ja Ritaritalon puistikon eteläpuolella arkeologisia tutkimuksia Helsingin Energian toimesta etupäässä pohjoisen ajoradan kohdalla uudistettavien kaukolämpöputkien ja jalkakäytävän kohdalle kaivettavien uusien kaukojäähdytysputkien takia.

Tutkimusalueella on sijainnut 1640-luvulta 1800-luvun alkuun kolme korttelia, jotka ovat ulottuneet nykyisiä kortteleita etelämmäksi aina pohjoiselle ajoradalle saakka. Vuosina 1993 ja 1995 valtioneuvoston linnan peruskorjauksien yhteyksissä löydettiin useiden vuonna 1808 kaupunkitulipalossa tuhoutuneiden rakennusten kellareiden jäännöksiä, katu- ja torikiveystä linnan sisältä ja aivan ulkoseinien luota. Nyt saatiin lisää esiin näitä rakenteita noin 175 metriä pitkältä, mutta vain keskimäärin 1.5 metriä leveältä kaistalta. Niitä olivat tuhonneet vuoden 1808 tulipalon raivauksen ja Suurkadun vuoden 1811 leventämismääräyksen jälkeen pohjoispuolella valtioneuvoston linnan rakentaminen 1820-luvulla, linnan perustusten korjaukset 1958, 1993 ja 1995 ja eteläpuolella vuonna 1962 rakennettu kaukolämpöputkilinja. Rakenteet ja maakerrokset olivat tuhoutuneet yläosastaan vähintään 0.9-1.1 metrin syvyyteen jalkakäytävän alle kaivettujen kaapeleiden takia. Putkikaivannot olivat 1.8 metriä syviä. Arkeologisesti mielenkiintoisissa kohdissa kaivettiin syvemmälle.

Ritaritalon puistikon eteläpuolella ei kaivettu tasossa vaan dokumentoitiin vain kaukolämpökaivannon vanhan kaivannon pohjoisprofiili, jossa vanhoja kerroksia oli säilynyt vain vähän kaapeleiden takia. Alueelta löydettiin vuonna 1808 palossa tuhoutuneen kruunun rakennuksen muurattua kivijalkaa ja siihen liittyviä irtokiviä.

Valtioneuvoston linnan kaakkoisneljänneksen eteläpuolelta saatiin esiin useita 1600-luvun lopulta alkuperäisin olevan Helsingin vanhimman kivitalon, ns. Burgmanin talon, kellareiden seiniä.

Valtioneuvoston linnan keskikohdan eteläpuolella oli vuorostaan kauppias Goviniuksen vuonna 1800 rakentaman talon kaksi eteläistä isoa kellaritilaa ja niiden välinen käytävätila. Sen länsipuolelta osittain päälle rakennettuna paljastui vuonna 1758 valmistuneen talon kellarin pohjoisseinä, joka oli ollut auki jo suurimmaksi osaksi vuonna 1995.

Tämän raunion länsipuolella oli kaupunkiajan alkupuolelle ajoittuva jätekuoppa ja vähäisiä merkkejä kohdalla sijainneesta vuonna 1757 rakennetusta kellarittomasta rakennuksesta. Valtioneuvoston linnan länsisiiven länsipuolella Senaatintorilla kaivannon profiilissa näkyi kaupungin entisen päätorin Suurtorin viimeinen torikiveys.

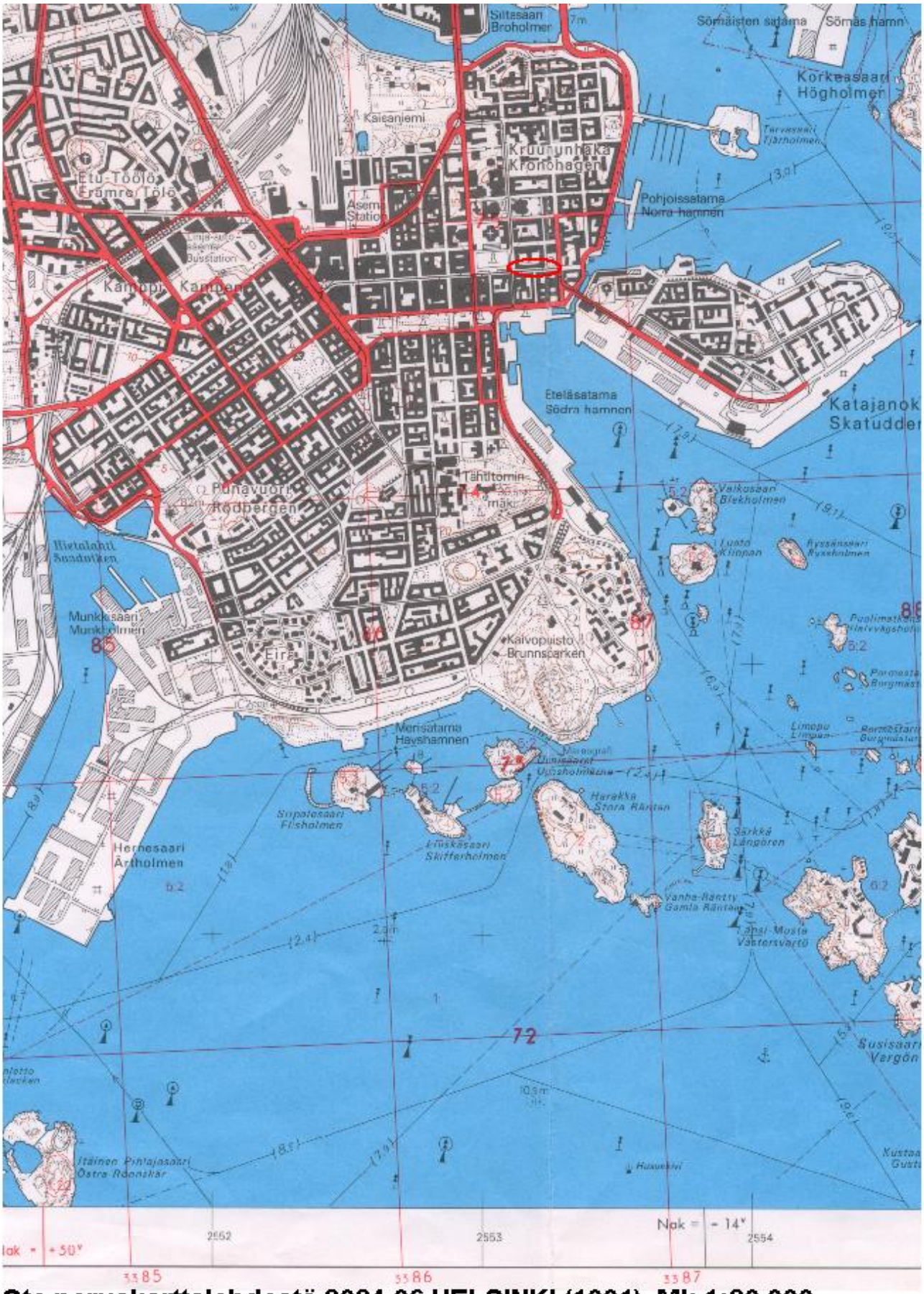

Ote peruskarttalehdestä 2034 06 HELSINKI (1991). Mk 1:20 000.
Valvonta-alue on ympyröity.

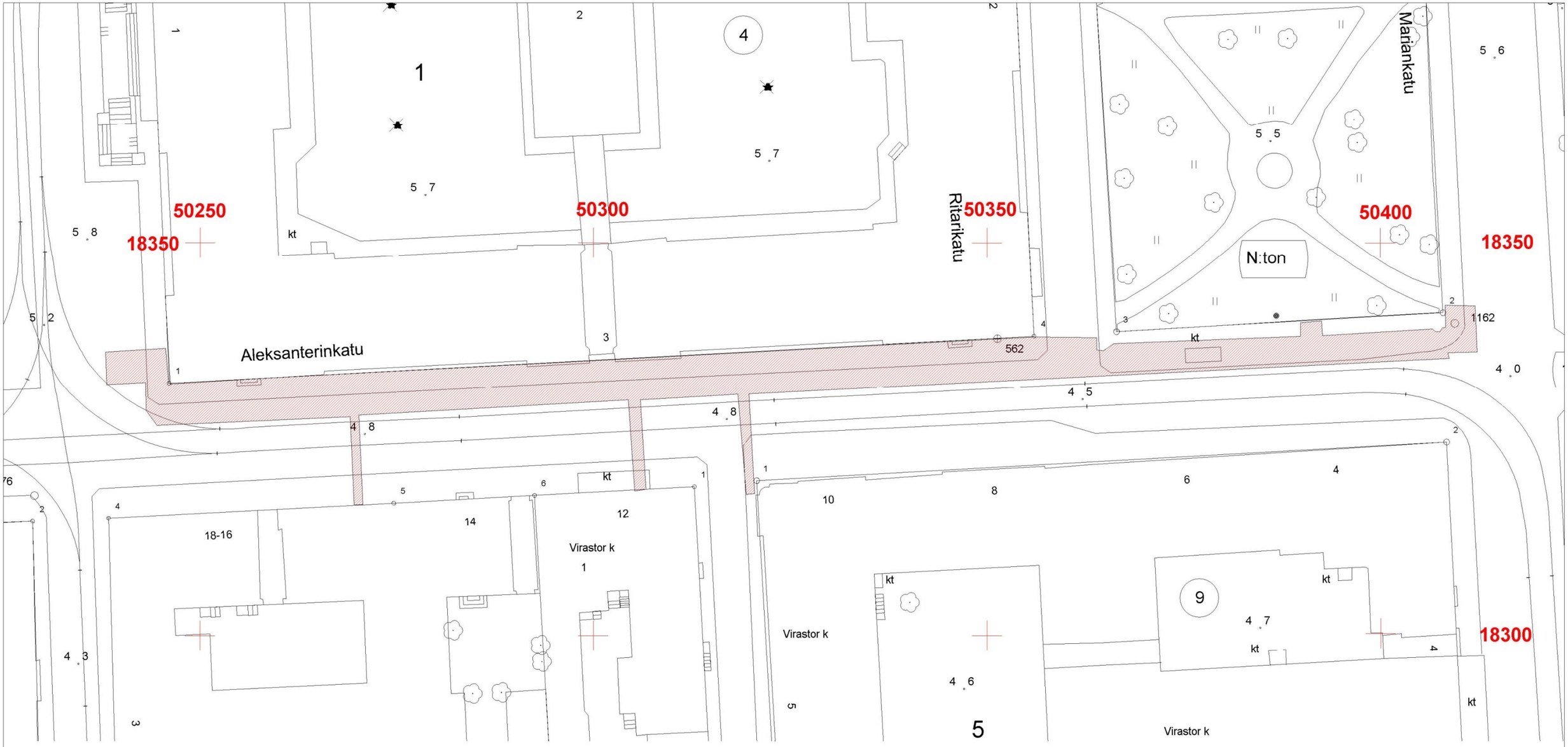

Valvonta-alue on rasteroitu. Mk 1:500.

Kantakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto

SISÄLLYSLUETTELO

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT 1
TIIVISTELMÄ 5
PERUSKARTTAOTE 6
KANTAKARTTAOTE 7
SISÄLLYSLUETTELO 8
1. JOHDANTO 10
2. TUTKIMUSALUEEN SIJANTI JA TOPOGRAFIA 11
3. TUTKIMUSALUEEN HISTORIA 12
3.1 Tontti n:o/Pohjoinen kortteli, n:o 5 26
3.2 Tontti n:o/Pohjoinen kortteli, n:o 4 41
3.2.1 Burgmanin talo 41
3.2.2 Wetterin ja Teschen talo 47
3.2.3 Maaherran residenssi, lääninhallituksen ja armeijan ylipäällikön talo 59
3.3 Tontit n:o 122-123/Pohjoinen kortteli, n:o 1-2 95
3.3.1 Tontti n:o 122/Pohjoinen kortteli, n:o 1 95
3.3.2 Tontti n:o 123/Pohjoinen kortteli, n:o 2 97
3.3.3 Pohjoinen kortteli, n:o 1-2 yhdistettyinä kauppaneuvos Goviniuksen aikana 99
3.4 Senaatintori 109
4. AIEMMAT ARKEOLOGISET HAVAINNOT LÄHIYMPÄRISTÖSSÄ 113
4.1 Presidentin linnan talousrakennukset ja Päävartio 1998 113
4.2 Mariankatu 1996 113
4.3 Vanha tulli- ja pakkahuone 1996 ja 2000 115
4.4 Mariankatu 2005 115
4.5 Mariankatu 2006 116
4.6 Hallituskatu 2007 116
4.7 Ritarikatu 2007 116
4.8 Ritaritalon puistikko 2010 118
4.9 Valtioneuvoston linna 1993 122
4.10 Valtioneuvoston linna 1995 171
4.11 Valtioneuvoston linna 1958 192

4.12 Senaatintori 1986 196
4.13 Senaatintori 1995 196
4.14 Senaatintori 1998 204
4.15 Aleksanterinkatu 2005 206
4.16 Presidentin linna 1997 206
5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT 207
5.1 Pohjoinen kortteli, tontti nro 5 208
5.2 Vuorikatu 210
5.3 Pohjoinen kortteli, tontti nro 3 211
5.4 Koulukuja 223
5.5 Pohjoinen kortteli, tontit 1-2 224
5.6 Suurtori 231
6. TUTKIMUKSEN TULOKSET 233
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS 237

LIITE 1 Karttaluettelo
LIITE 2 Kartat
LIITE 3 Digitaalikuvaluettelo
LIITE 4 Kuvataulut
LIITE 5 Löytöluettelo
LIITE 6 Poistetut metalliesineet

1. JOHDANTO

Keväällä 2010 alettiin vihdoin toteuttaa jo kauemmin tiedossa ollutta Helsingin Energian kaukolämpöputkien uudistamista Aleksanterinkadulla välillä Marienkatu – Senaatintori. Nämä sijaitsivat Ritaritalon puistikon eteläpuolella levennetyn jalkakäytävän kohdalla ja valtioneuvoston linnan eteläpuolella pohjoisen ajoradan pohjoisosassa. Ritarikadulta länteen Senaatintorille linnan ja kaukolämpöputkien väliin jalkakäytävän kohdalle oli tarkoitus sijoittaa uudet kaukojäähdytysputket.

Valtioneuvoston linnan peruskorjausten yhteydessä vuosina 1993 ja 1995 tehtyjen arkeologisten kaivausten ja muiden tietojen perusteella tiedettiin suunniteltujen putkien kohdalla sijaitsevan kolmen entisen korttelin alueet ja niillä runsaasti kellarirauniota sekä katuja ja toreja. Korttelit olivat ulottuneet pohjoiselle ajoradalle 1640-luvulta 1800-luvun alkuun. Vuoden 1808 tulipalo tuhosi kaikki alueen rakennukset ja ne purettiin. Myöhemmin kaupungin pääkatu levennettiin pohjoisemmaksi raunioiden päälle.

Helsingin Energian kanssa mietittiin rauniot säästäviä vaihtoehtoisia putkilinjauksia. Raitiotiekiskojen takia niitä ei voinut sijoittaa niiden kohdalle. Etelämpänä oli muita putkilinjoja estämässä linjojen vetämisen sinne. Päällekkäin olevat putkilinjat hylättiin todennäköisten korjausten vaikeutumisen takia. Ainoaksi vaihtoehdoksi oli tutkia rakenteet ja poistaa ne sitten putkilinjojen tarvitsemalle syvyydelle saakka.

Tutkimukset suoritettiin jaksoittain Helsingin kaupunginmuseon toimesta 29.6.-7.10. 2010. Tutkimukset kustansi Helsingin Energia.

Tutkimukset päätettiin suorittaa maanrakennustöiden yhteydessä. Urakoitsijana toimineen Maalinjan työnjohtajan kanssa sovittiin kentällä avattavat osuudet ja tutkimukselle tarvittavat ajat sovittaen ne maanrakennustöiden etenemisvauhtiin. Yhteistyö oli erinomaista Helsingin Energian projektisuunnittelija Aleksi Siltarin ja Maalinjan puolelta Esko Hakkaraisen kanssa.

Kaivaminen suoritettiin etupäässä koneellisesti, sillä pintakerrokset olivat uusia täyttömaita noin 0.9-1.1 metrin syvyydelle ja niiden alla kellaritiloissa oli 1800-luvun alun täyttömaita. Maalinjan kaivinkone oli käytettävissä koko ajan. Kaupunginmuseon tutkijat Markku Heikkinen ja Heini Hämäläinen kaivoivat lapioin ja pelkoin kerrokset lähellä rakenteita tai mielenkiintoisia kerroksia. Heini Hämäläinen dokumentoi ja Markku Heikkinen valokuvasi rakenteet. Heini Hämäläinen piirsi kartat puhtaaksi MapInfo -ohjelmalla. Hän myös luetteloi löydöt kaupunginmuseon Siru-tietokantaan KM -numeroin varustettuna. Sanna Niemi-Pynttäri konservoi metalliesineet ja allekirjoittanut laati raportin.

Tutkimusalueesta on useita isoja ja pieniä kaivauskertomuksia vuosien varrelta. Burgmanin talon rakennusvaiheista, arkeologisista tutkimuksista ja siihen liittyvistä ihmisistä on tehty Helsingin kaupunginmuseossa myös kirja (Narinkka 2007). Tässä raportissa on käytetty hyväksi näitä aineistoja. Raportin tarkoituksena on luoda kattava yhteenveto lähes 20 vuoden aikana tehdyistä arkistotutkimuksista ja arkeologisista tutkimuksista näissä entisen Helsingin keskeisimmissä paikoissa.

2. TUTKIMUSALUEEN SIJAINTI JA TOPOGRAFIA

Tutkimusalue sijaitsi Helsingin kantakaupungissa Kruununhaassa historiallisella kaupunkialueella Aleksanterinkadun pohjoisen jalkakäytävän ja ajoradan kohdalla Senaatintorin ja Mariankadun välillä. Tutkimusalueella oli pituutta 175 metriä ja leveyttä parhaimmillaan 5 metriä.

Helsinki siirrettiin 1640-luvulla Vantaanjoen suusta tänne. Kaupungin asemakaava ja kallioinen topografia pysyi samanlaisena 1800-luvun alkuun saakka tulipaloista ja sotien tuhoista huolimatta.

Sen sijaan kaupungin uusi vuoden 1812 asemakaava muutti tilannetta merkittävästi. Uudet kadut ja korttelit tuhosivat useilla alueilla vanhan asemakaavan mukaiset kadut, korttelit ja topografian. Vain Aleksanterinkadun eteläpuoliset rakennukset ja pohjois-etelä – suuntaiset kadut säilyttivät paikkansa kivirakennusten ansioista. Joitakin entisille paikoilleen jääneitä katuja muutettiin voimakkaasti.

Tutkimusalueella kaupungin korttelijako on muuttunut. Tutkimusalue on kuulunut etupäässä asuinkortteleihin. Entiset korttelit ovat ulottuneet yli seitsemän metriä etelämmäksi kuin nykyiset korttelit. Niitä rajasi etelässä nykyisen Aleksanterinkadun keski- ja eteläosan kohdalla sijainnut Suurkatu. Valtioneuvoston linnan länsiosa on kuulunut entiseen torialueeseen, Suurtoriin. Linnan keski- ja itäosien kohdalla on ollut kaksi tonttia Helenankadun linjalla sijainneen kadun erottamana. Ritarikadun kohdalla on ollut katu. Ritaritalon puistikon kohdalla on ollut yksi tontti ja Mariankadun kohdalla pieni tori.

Nykyinen topografia alueella on melko tasaista eikä se ole muuttunut paljonkaan Ruotsin vallan ajoista. Aleksanterinkatu viettää loivasti itään päin. Länsipäässään Senaatintorilla kadun korkeus on noin 5 m mpy ja Mariankadulla 4 m mpy. Maaperä koko alueella on hiekkaa. Sitä oli tutkimusalueen kaivaussyvyydellä säilynyt ylempänä vanhojen ja uusien maakerrosten alla alueen länsi- ja itäpäässä. Muuten alueella oli vanhojen rakennusten jäännöksiä ja niiden täyttämiseen käytettyjä hiekka- ja rakennusjätekerroksia 1800-luvun alusta. Niiden alta tuli esiin luonnollinen hiekkakerros. Valtioneuvoston 1950- ja 1990-lukujen korjausten täyttömaita oli linnan seinien vierustoilla. Pohjoisella ajoradalla sijainneiden kaukolämpöputkien alla olevia rakenteita tai kerroksia ei voitu havainnoida kaikkialla, koska sen betonipohjaa ei poistettu ja pohjoispuolelle laitetut uudet kaukojäähdytysputket jäivät samalle korkeudella. Betonipohjan alapuolisia kerroksia pystyttiin havainnoimaan vain vanhojen kellareiden kohdalla, jolloin kyseessä oli useimmiten täyttömaa.

3. TUTKIMUSALUEEN HISTORIA

Uusi Helsinki 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa

Alun perin Vantaanjoen suulle vuonna 1550 perustettu Helsinki siirrettiin 1640 nykyiselle paikalleen Vironniemelle. Uutta Helsinkiä kohtasi 5.8.1654 raivoisa tulipalo, joka tuhosi kolme neljännestä kaupungista. Julkiset rakennukset kivistä Kristiinan kirkkoa myöten tuhoutuivat, ja kaupungin rakentaminen piti aloittaa alusta. Aiempien arkeologisten kaivausten perusteella tuli tuhosi myös valtioneuvoston linnan kohdalla olleet tontit. Tonttien rakennuksista kuin niiden omistajistakaan ei ole tietoja ennen vuotta 1696/1707.

Vanhin säilynyt tarkka kaupunkimittaus Helsingistä on Lars Forssellin kartta vuodelta 1696, jonka Niels Avander uudisti 1707.[1] Karttaan on piirretty kaupunginosien, tonttien, tonttinumeroiden, katujen ja torien lisäksi julkiset rakennukset. Yksityisten omistamia rakennuksia karttaan ei ole merkitty kuten ei muihinkaan Ruotsin ajan karttoihin. Karttaan liittyy vuoteen 1707 ajoittuva tonttiluettelo, josta selviävät tonttien omistajat ja koot.[2]

Helsinki oli jaettu tori keskipisteenä neljään kortteliin eli kaupunginosaan, joiden nimet olivat Suo, Kluuvi, Läntinen tulli ja Kalastajamäki. Kaupungissa oli 284 asuintonttia, joista kymmenkunta oli autiona ja muutama viljelyskäytössä. Asukkaita oli 1300–1700.[3] Myöhemmin, 1700-luvulla, kaupunginosien rajat ja nimet muuttuivat. Helsinki jaettiin silloin Pohjoiseen, Itäiseen, Eteläiseen ja Läntiseen kortteliin, jotka yhtyivät päätorilla.

Tutkimusalueen tonttien eteläpuolella kulki satamasta Suurtorille johtava pääkatu, Suurkatu. Myös Kuninkaankatuna tunnettu katu oli nykyisen Aleksanterinkadun keski- ja eteläosan kohdalla. Suurtori sijaitsi nykyisen Senaatintorin itäisimmässä osassa ja Valtioneuvoston linnan länsisiiven kohdalla. Torin pohjoislaidassa kohosi puinen kaksikerroksinen raatihuone. Torin äärellä tai lähistöllä olivat koulu ja vauraimpien kauppiaiden talot ja korttelin päässä torin länsipuolella puinen Pyhän Hengen kirkko hautausmaineen ja puinen kellotapuli vielä 1600-luvun lopulla.

Suurkadun itäpäässä sijaitsi Laivasilta eli kaupungin päälaituri ja sen pohjoispuolella aukio, joka oli Laivasatama eli Kaupunginsatama nykyisessä Pohjoissatamassa Meritullintorin kohdalla. Aukion kohdalla on nykyisin Vanha tulli- ja pakkahuone. Aukion pohjoispuolella korkeammalla kalliolla kohosi vuoden 1654 palon jälkeen rakennettu maaherran residenssi useine rakennuksineen. Laivasatamassa ja Kaupunginlahdessa eli Eteläisessä kaupunginsatamassa nykyisen Eteläsataman kohdalla oli kalastajien ja kauppiaiden laitureita ja ranta-aittoja.

---

[1] *Geometrisk Grundrijtning Öfver Stapel Staden Hellsingfors i Nyhland och alle des tillhörige åkrar afmätte ANNO 1696 af Sahl Lars Forsell renoverat och beskrfwen ANNO 1707. Signum: Lantmät. Lev. 1892. Nr 27 (Kartavd. m. format), RVA.*

[2] *Beskrifning till Helsingfors Stadz Tompter och åkrar, såssom dhe A:o 696 äre refwadhe och Characterade. Riksarkivet. Lantmäteristyrelsens leveranser 1892/61. Kartavd., kartbok stående. Alkuperäinen Riksarkivet, Stockholm; Kopio: Berndt Aminoffin kokoelma, Tonttihistoriallinen kortisto, D. toimitteet, Dc 1 Jäljennökset ja otteet tonttikirjoista. Forssell-Avanderska tomtförteckningar 1696–1707 (samt) åkerförteckning, HKA..*

[3] *Suolahti 1950: 348–349.*

Helsinki 1696/1707. Lars Forsellin kaupunkimittauskartta vuodelta 1696, jonka Nils Avander on uudistanut vuonna 1707 (Ruotsin valtionarkisto).

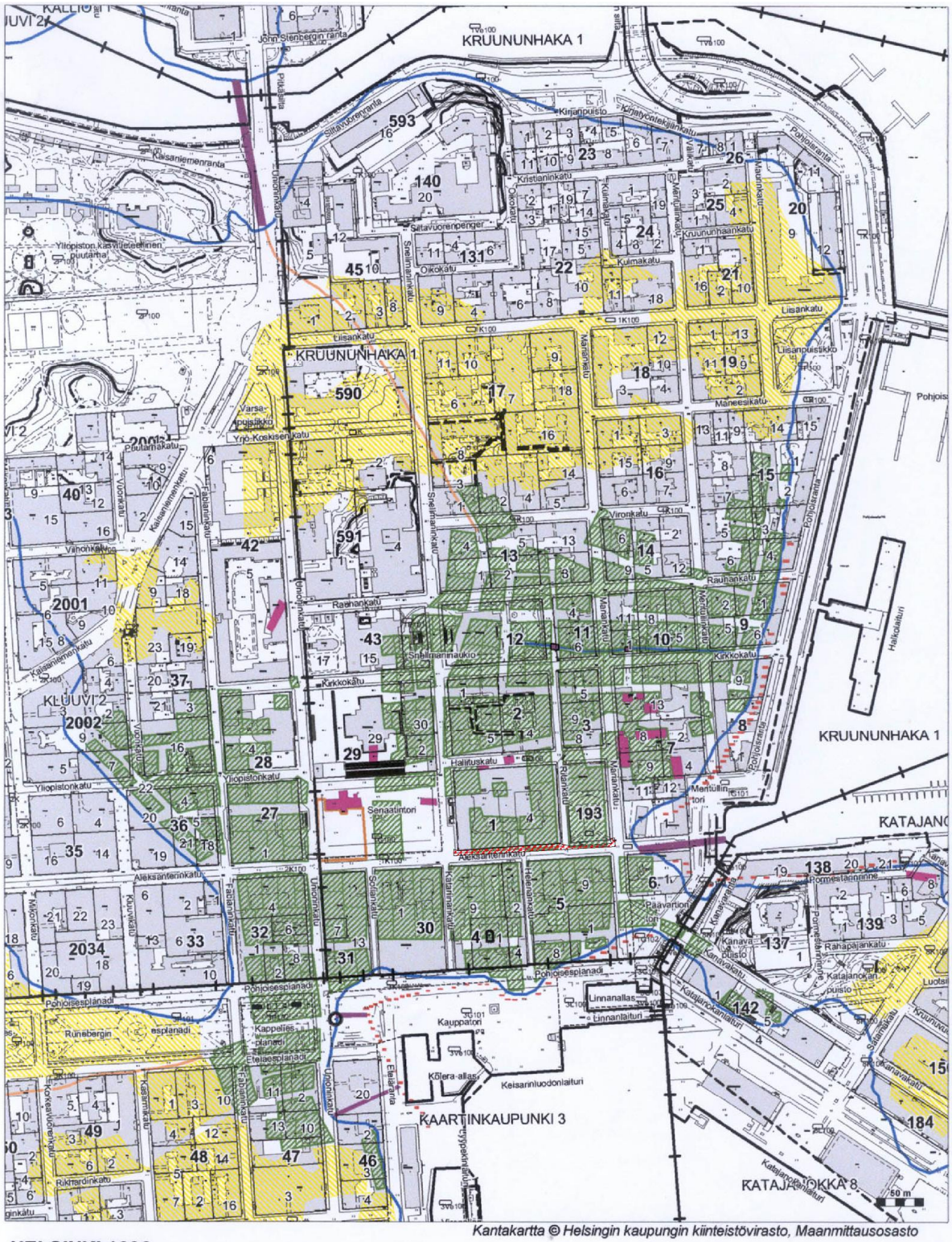

Forssell-Avanderin kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella.
Lähde: Mökkönen, Teemu 2002: Helsinki - Helsingfors. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto, Rakennushistorian osasto.

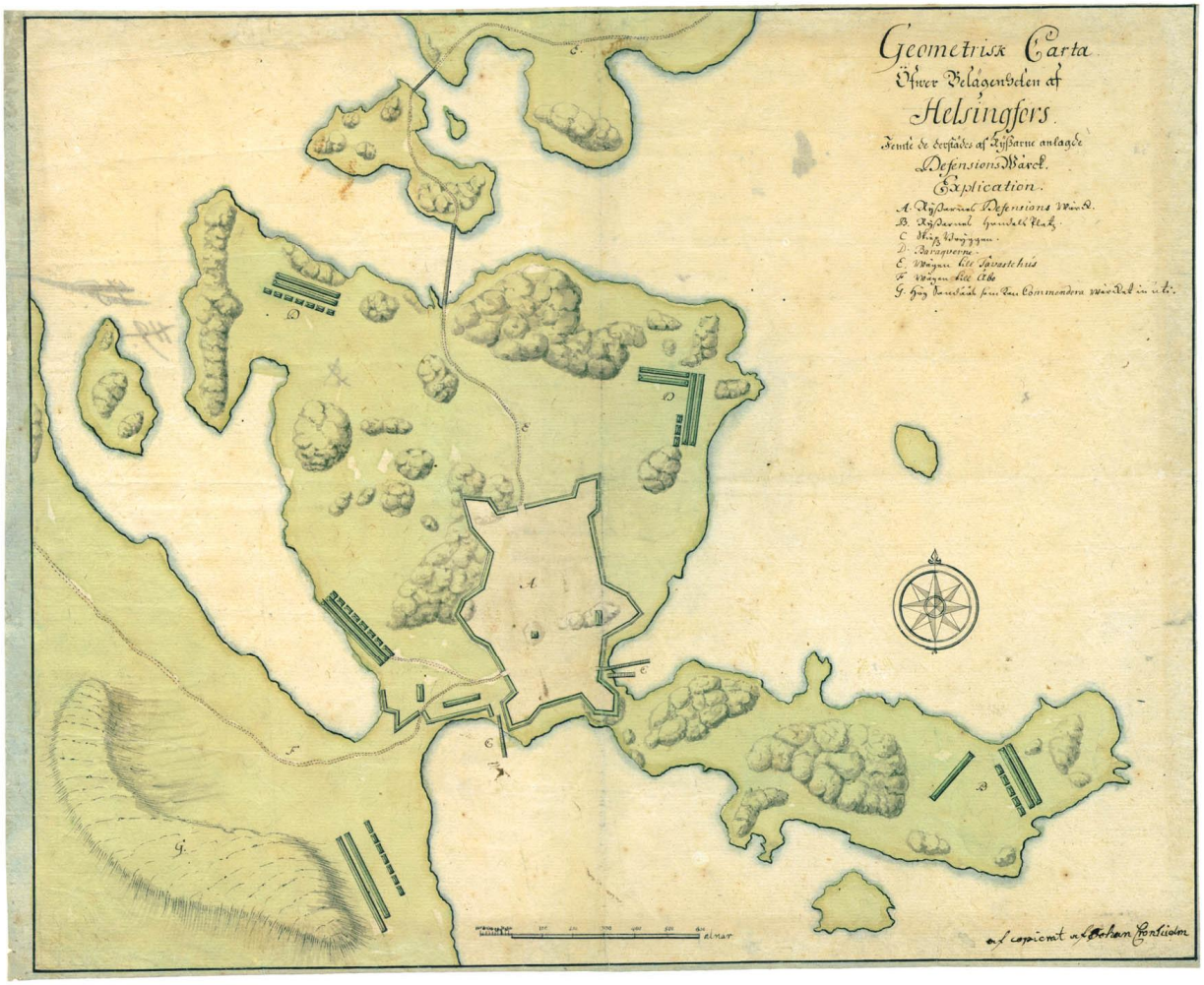

Helsinki vuonna 1721. Venäläisten linnoitus Helsingissä Uudenkaupungin rauhan jälkeen vuonna 1721. Kartassa näkyvät venäläisen linnoituksen ja parakkien lisäksi tiet, sillat, kellotapuli ja laivasillat (Ruotsin sota-arkisto).

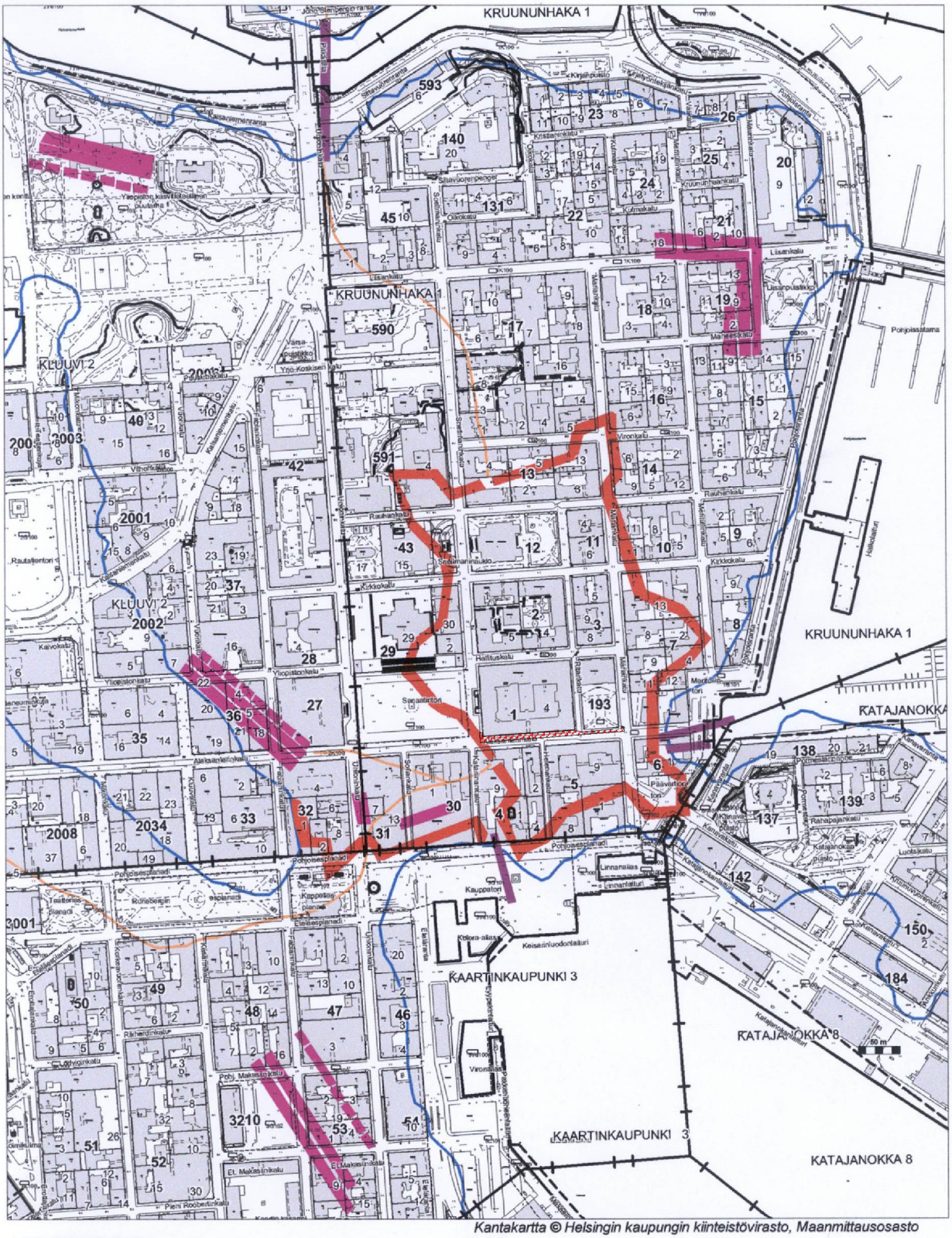

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1721
Venäläisten kenttälinnoitusta kuvaava kartta vuodelta 1721

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Vuoden 1721 kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella rasterilla. Lähde: Mökkönen 2002.

Helsinki vuonna 1752. A. Ehrensvärdin ja F.W. Hoppen allekirjoittama kartta (Ruotsin sota-arkisto).

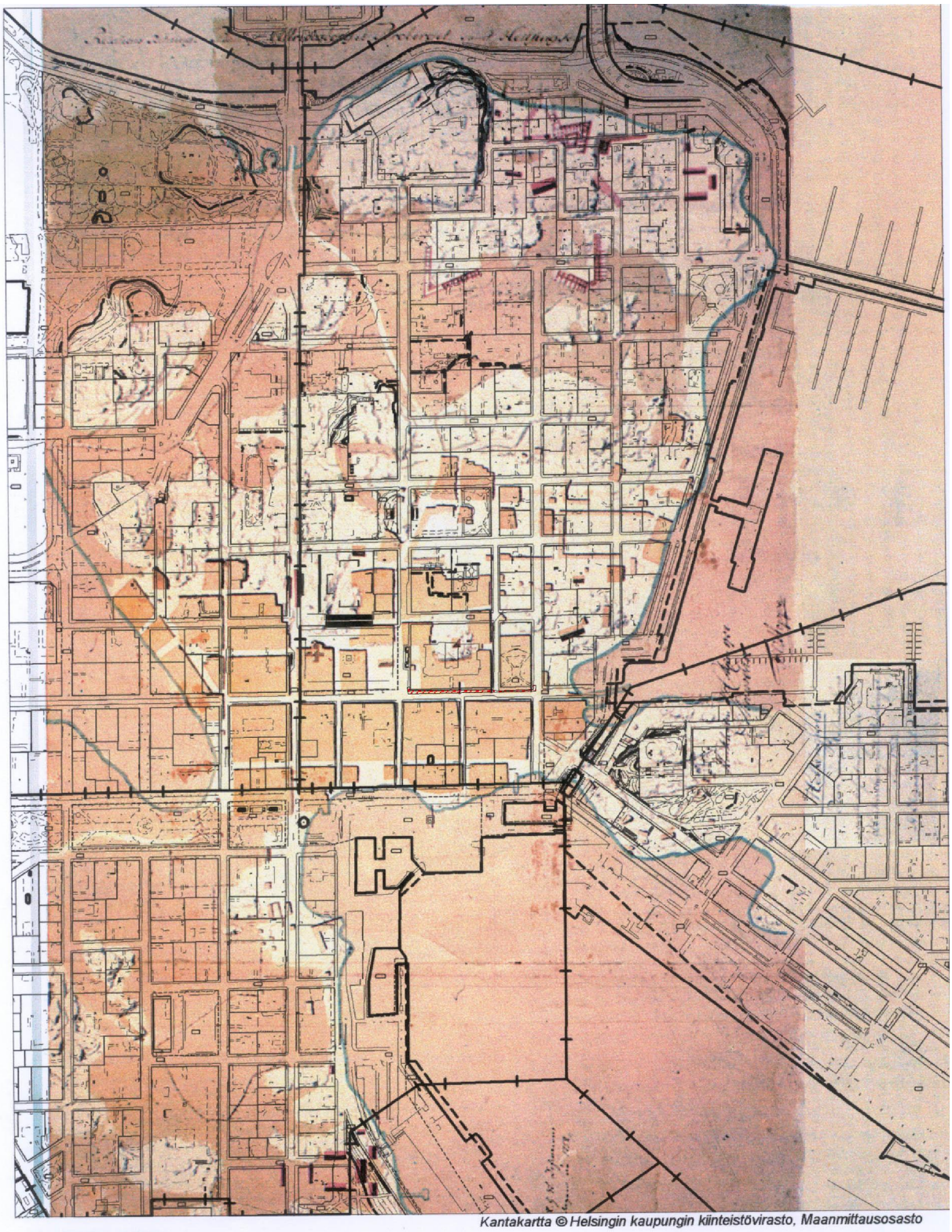

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1752
Ehrensvärdin ja Hoppen allekirjoittama kartta vuodelta 1752

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Vuoden 1752 kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella rasterilla. Lähde: Mökkönen 2002.

Helsinki vuonna 1767. O.J. Wijnbladhin kartta vuodelta 1767 (Ruotsin sota-arkisto).

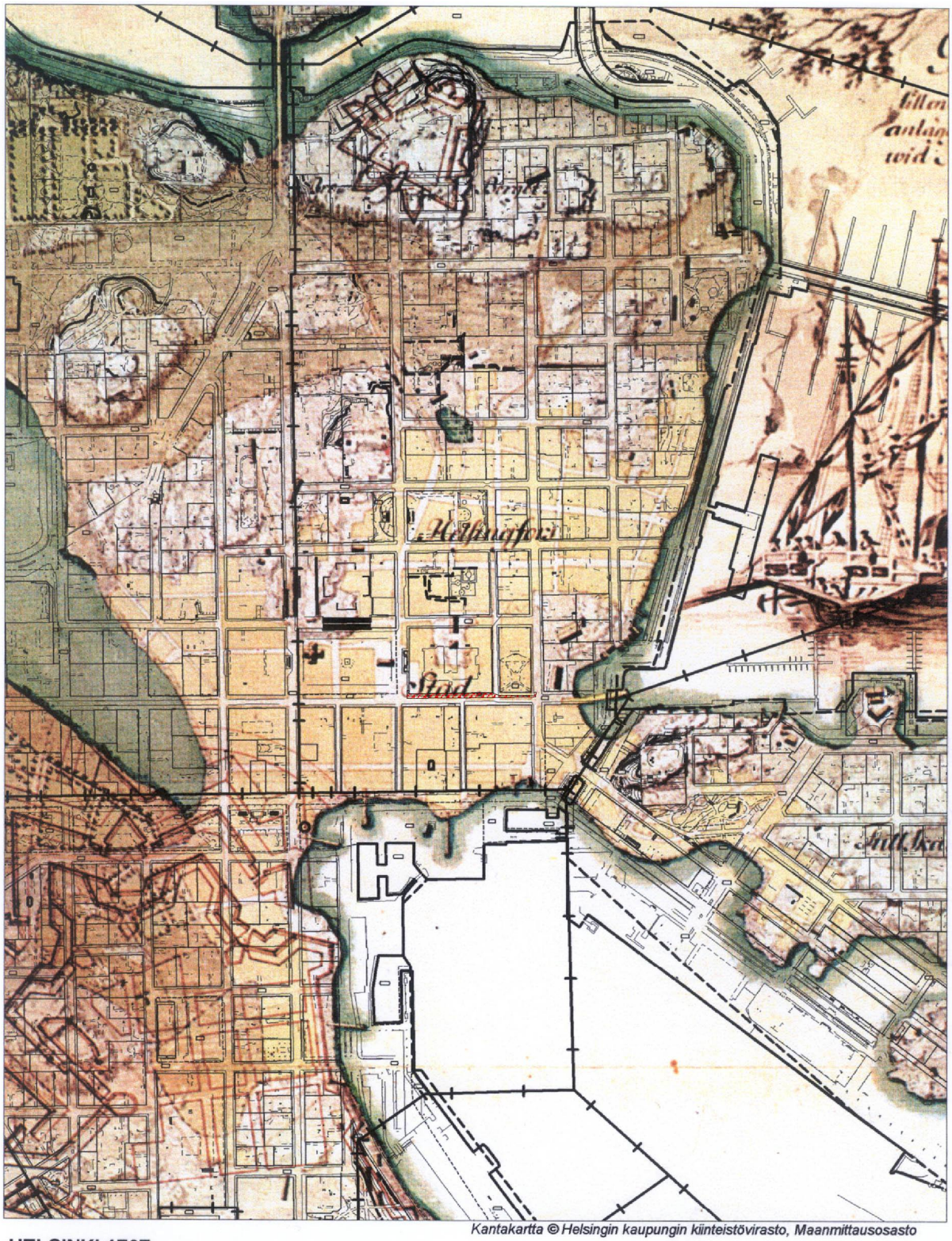

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1767
Wijnbladhin kartta vuodelta 1767

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Wijnbladin vuoden 1767 kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella rasterilla. Lähde: Mökkönen 2002.

Helsinki 1809. Ilmeisesti A. Silvanin vuoden 1808 tulipalon tuhoja esittävä kartta. Palaneet alueet on merkitty harmaalla (HKM).

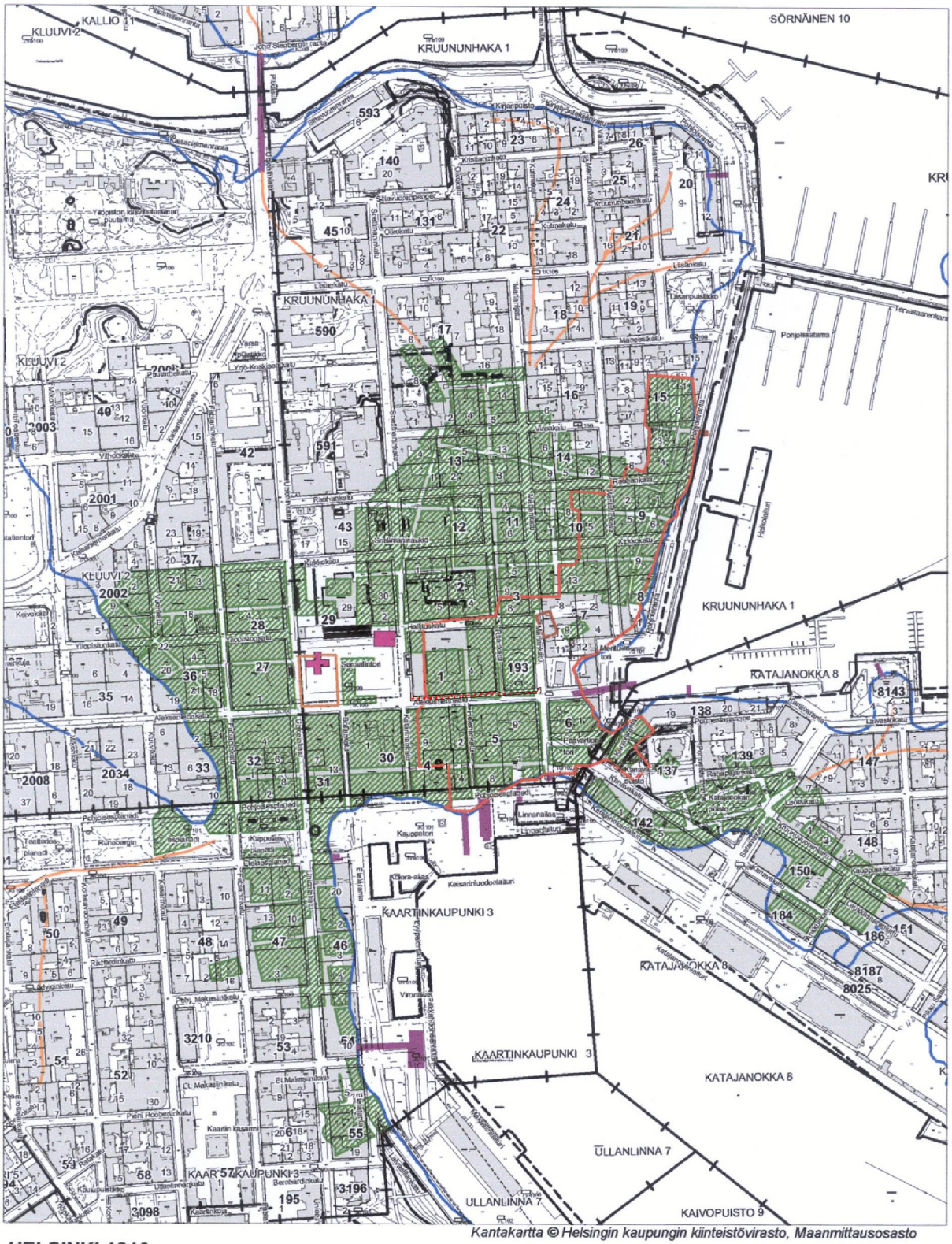

Kantakartta © Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Maanmittausosasto

HELSINKI 1810
Kocken asemakaavaehdotus vuodelta 1810
- ehdotuksen pohjana toimiva olemassa oleva kaupunkirakenne

= kortteli
= rakennus
= laituri
= v. 1808 tulipalon tuhoama alue
= kirkkotarhan aita
= rantaviiva
= tie

Museovirasto/RHO/T.Mökkönen 2002

Vuoden 1809 kartta sijoitettuna kantakartan päälle. Valvonta-alue on merkitty punaisella rasterilla. Lähde: Mökkönen 2002.

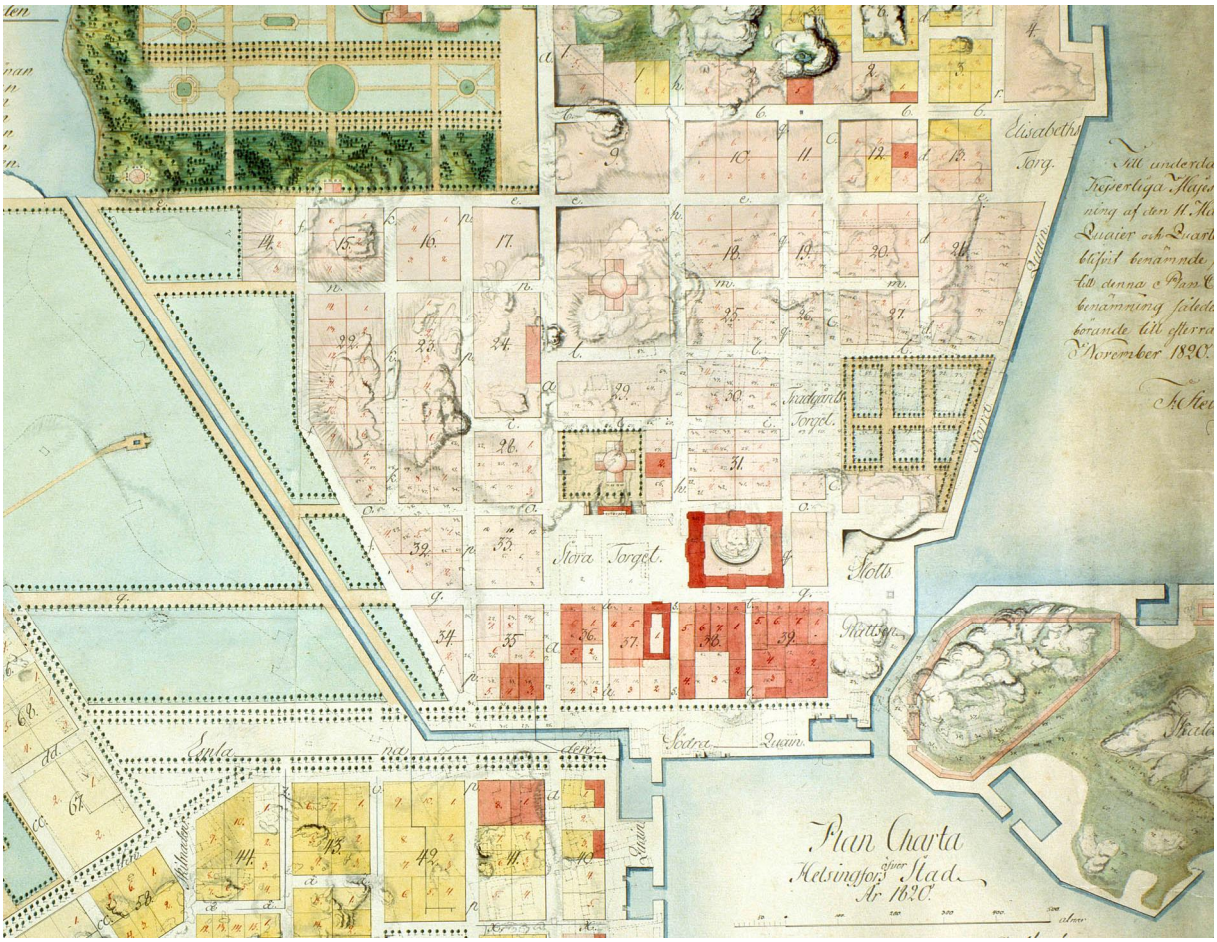

Helsinki vuonna 1820. Anders Kocken laatima kaupungin uudelleenrakentamisen edistymistä kuvaava kartta. Vanha tonttijako on kuvattu katkoviivalla (Kansallisarkisto).

Kaupunki oli tiheään rakennettu, ja keskimääräinen tonttikoko oli 500–700 neliömetriä. Tavallisten kaupunkilaisten talot olivat vain muutamia huoneita käsittäviä yksikerroksisia hirsirakennuksia, joiden vuoraamattomat seinät olivat maalaamattomia ja katot turve- tai malkakattoja. Rakennuksissa oli savupiipulliset uunit ja muutamia pieniruutuisia, luukuilla suojattavia lasi-ikkunoita. Savupirtit olivat edelleen yleisiä, vaikka ne olivat palovaaran takia turmiollisia.

Varakkaimmat kauppiaat asuivat isoissa taloissa, mutta nekin olivat vielä yksikerroksia puurakennuksia. Suuret taloudet tarvitsivat runsaasti tilaa elintarvikkeille, tarvekaluille ja kauppatavaroille. Rakennuksilla suljetut pihapiirit täyttyivät aitoista, talleista, navetoista, pienkarjan tiloista, oluenpano- ja leivintuvista, saunoista, vaunuliitereistä ja muista ulkorakennuksista. Siten heidän tonttiensa koko ja rakennusmäärä olivat huomattavasti suurempia kuin tavallisten kaupunkilaisten. Rakennusten väliin jääneet aukot suljettiin aidoin ja portein, ja sisäänkäynnit olivat pihan puolella.[4]

Helsinki Ruotsin ajan lopulla

Helsingin asemakaava oli 1700-luvulla lähes samanlainen kuin 1600-luvulla. Suurtorin pohjoislaidalla sijaitsi kaupungin isonvihan jälkeen vuonna 1730 valmistunut puinen raatihuone, joka purettiin 1785. Uusi kivinen raatihuone kohosi hiukan pohjoisemmaksi vasta 1804. Torin länsilaidassa oli päävartio, joka oli siirretty sinne torin koillisosasta 1751. Siirron yhteydessä tori kapeni länsireunalta. Vanhassa päävartiossa ja myöhemmin sen korvanneessa rakennuksessa oli palovahdin päävartio. Torin muilla reunoilla oli merkittävimpien porvareiden talot. Pyhän Hengen kirkon paikalle oli vuonna 1727 valmistunut Ulrika Eleonoran kirkko. Kaupunkikuvaa hallitsivat yksikerroksiset, hirsipintaiset puutalot. Julkisivujen lautavuoraus ja punamultaus olivat vasta vähitellen yleistymässä.

Vuosisadan puolivälissä Helsingistä tuli Ruotsin neljänneksi suurin merikaupunki. Viaporin linnoituksen rakentaminen vilkastutti kaupungin kehitystä. Linnoitus toi kaupunkiin kivirakentamisen taitajia, rakennusmateriaaleja ja uusia tyylivaikutteita. Helsingin puolitoistatuhantinen asukasmäärä kaksinkertaistui 1700-luvun loppuun mennessä.

Raati ja vaurastuneet kauppiaat rakennuttivat 1750-luvulta lähtien useita kivitaloja kaupungin ainoan 1600-luvun lopussa valmistuneen kivirakennuksen, entisen Torsten Burgmanin talon, rinnalle. Suurtorin etelälaitaan valmistui 1757 Sederholmin talo, joka on nykyisin kantakaupungin vanhin talo.[5] Sen länsipuolella olevat kivitalot rakennettiin vuoden 1761 tulipalon jälkeen, jolloin kuningas käski rakentaa kivitaloja tuhoutuneiden tilalle. Sederholmin talosta itään, entistä Burgmanin taloa vastapäätä, oli 1700-luvun lopussa puisia yksi- ja kaksikerroksisia asuinrakennuksia, olipa Anders Byströmin talossa vielä 1773 turvepeitteinen tuohikatto.

Burgmanin talon luoteispuolella olevalla kalliolla, Kellovuorella, oli kivinen kellotapuli 1700-luvun alusta ja sen pohjoispuolella kivinen koulutalo vuodesta 1759. Idässä Vuorikadun, nykyisen Ritarikadun, toisella puolella oli kruunun omistama puurakennus, Hallitustalo, vuodesta 1750. Siihen pohjoisessa rajoittuvalla tontilla oli vuodesta 1745

[4] *Suolahti 1950: 331; Kärki 1982: 49–62.*
[5] *Merisalo 1996: 266–312.*

puinen kirkkoherranpuustelli eli rovastinpappila, jonka päärakennuksen julkisivu oli itään päin. Hallitustalon itäpuolelle, sen ja meren väliin muodostui tori, Packhustorget tai Guvernementsplatsen, jonka keskellä Laivasillan luona oli vuodesta 1765 tiilestä rakennettu pakka-, vaaka- ja tullihuonerakennus. Sen asemakaavaan nähden vino asema johtui suunnitelmista tehdä siitä kaupungin ympärille rakennettavan linnoitusmuurin osa. Rakennus on nykyisen kantakaupungin toiseksi vanhin kivirakennus. Sen tieltä purettiin vuonna 1736 valmistunut puinen meritullirakennus. [6]

Louis Belanger'n keskeneräinen viivaetsaus Helsingin Eteläsatamasta vuonna 1798. Belanger on ottanut vapauksia esittäessään kaupungin yksityiskohtia, mutta yleisilme lienee silti aito. Kuvan vasemmassa reunassa on Ulrika Eleonoran kirkko nykyisen Senaatintorin länsireunan kohdalla. Keskellä on kellotapuli nykyisen Valtioneuvoston linnan kohdalla. Sen etuosaan on yhdistetty mielikuvituksen tuottama rakennus isoine ikkunoineen. Kellotapulin takana näkyy mansardikattoinen koulu. Kellotapulin oikealla puolella on armeijan ylipäällikön talo. Alkuperäinen Kungliga biblioteket, Ruotsi. Kuva: HKM.

[6] *Hornborg 1950: 244, 259 ja 596.*

3.1 Tontti n:o 125/Pohjoinen kortteli, tontti n:o 5

Hans Burgman aika

Forssellin/Avanderin karttaan liittyvässä vuoteen 1707 ajoitetussa tonttiluettelossa mainitaan tontin n:o 125 (myöhemmin Pohjoinen kortteli, tontti n:o 5) omistajaksi raatimies Hans Burgmanin leski. Hans Burgman (k. 1707) oli Helsingin merkittävimpiä porvareita 1600- ja 1700-luvun vaihteessa veljiensä Torstenin ja Petterin kanssa. Torstenilla oli kaupungin ainoa kivitalo viereisessä läntisessä korttelissa nykyisten Valtioneuvoston linnan kaakkoisnurkan ja Aleksanterinkadun kohdalla (tontti n:o 124).

Hansin isä Petter Torstensson oli tullut Läsi-Göötanmaalta Viipuriin noin vuoden 1650 tienoilla. Hänen toinen vaimonsa oli helsinkiläinen. Ensimmäisestä avioliitosta syntyneet Torsten, Hans ja Petter muuttivat isänsä kuoleman jälkeen Helsinkiin vuonna 1677, jolloin vanhin lapsi oli mahdollisesti 17 vuotta vanha. Hans toimi ainakin vuodesta 1695 lähtien kauppiaana Helsingissä. Hän oli veljensä Torstenin jälkeen kauppiaskunnan ammatinvanhimpana 1697-1705 ja kirkkoisäntänä 1699-1706. Raatimieheksi hänet valittiin 1705. Varakkaan Hansin perunkirja vuodelta 1708 on säilynyt, jonka mukaan hänellä oli talo ”wed Skiepbroon”, jossa oli kaksi kamaria, sali, eteinen ja keittiö. Talossa oli lahovahinkoja. Kellaria ei mainita kuin vahinkojen yhteydessä.[7]

Tontilla oli lisäksi pieni rakennus med Gattubodan ja pihalla pieni aitta kammarilla. Ne olivat ilmeisesti yhdessä, sillä niille oli perunkirjoituksessa annettu yksi summa. Sauna sijaitsi tontin länsiosassa. Siinä oli pieni sauna, panimohuone ja pieni kamari. Lisäksi oli pieni vanha rakennus kamarilla ja saunalla, vanha talli ladolla, pari pienempää talousrakennusta, pari ryytimaa-aitaa ja aita tontin ympärillä portilla.

[7] *Poutanen 2000: s.81; Hans Burgmanin perunkirja 29.2.1708.*

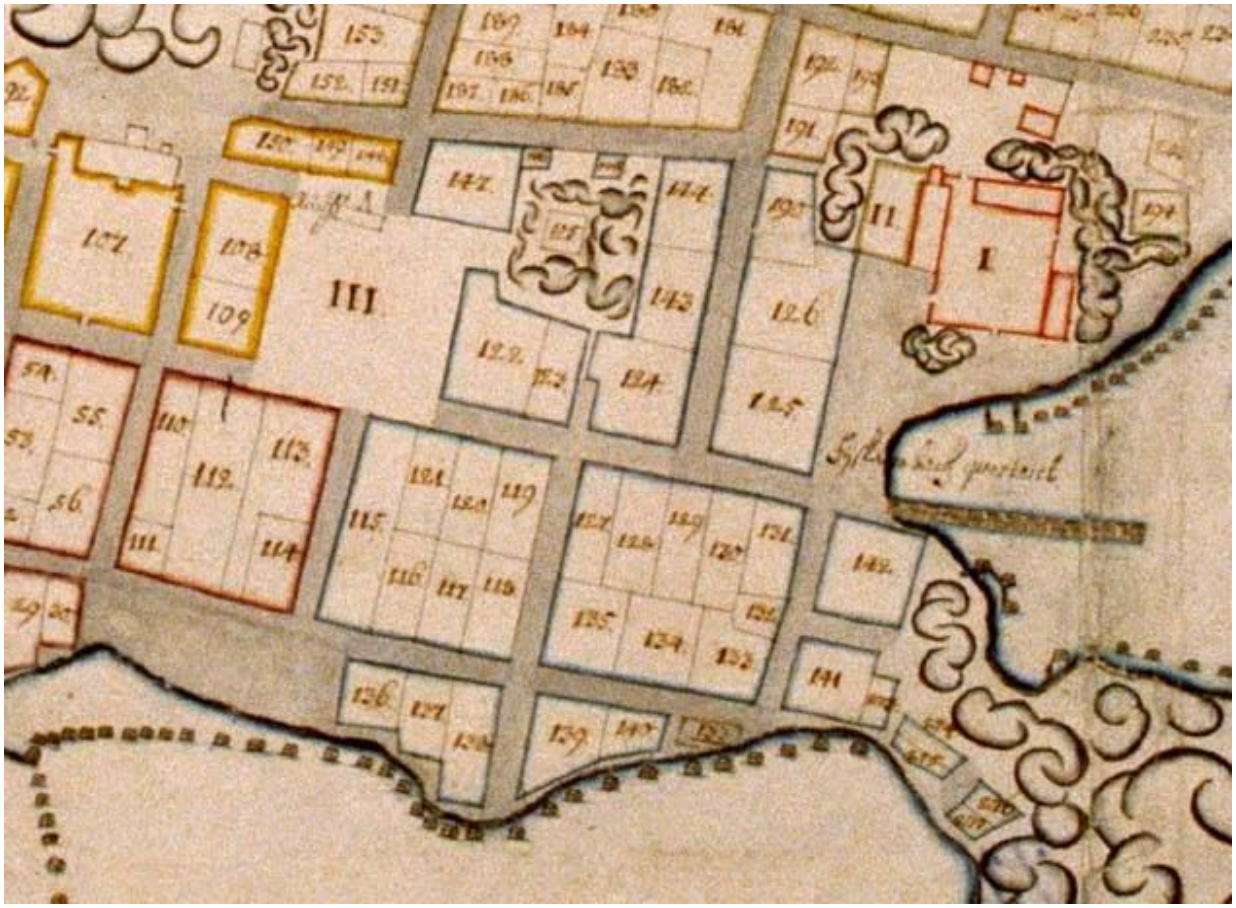

*Helsingin keskusta Forssell-Avanderin kartassa vuosilta 1696/1707. Kuvan oikeassa nurkassa sijaitsee 1600-luvun maaherran residenssi (**I**). Sen eteläpuolella on satama laivasiltoineen. Satamasta johti Suurkatu nykyisen Aleksanterinkadun eteläpuoliskon kohdalla Suurtorille (**III**). Tutkimusalueen tontit 122-125 näkyvät kadun pohjoispuolella. Torin pohjoisosassa näkyy tornilla varustettu raatihuone. Torin länsipuolella yhden korttelin päässä on suorakaiteenmuotoinen kirkko ja sen eteläpuolella hautausmaa. Kaupungin korttelit eli kaupunginosat on merkitty karttaan värein. Riksarkivet, Ruotsi.*

Osa Forssell-Avanderin kartasta sijoitettuna nykykarttapohjan päälle. Asemointi Markku Heikkinen/HKM. Riksarkivet, Ruotsi ja pohjakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto.

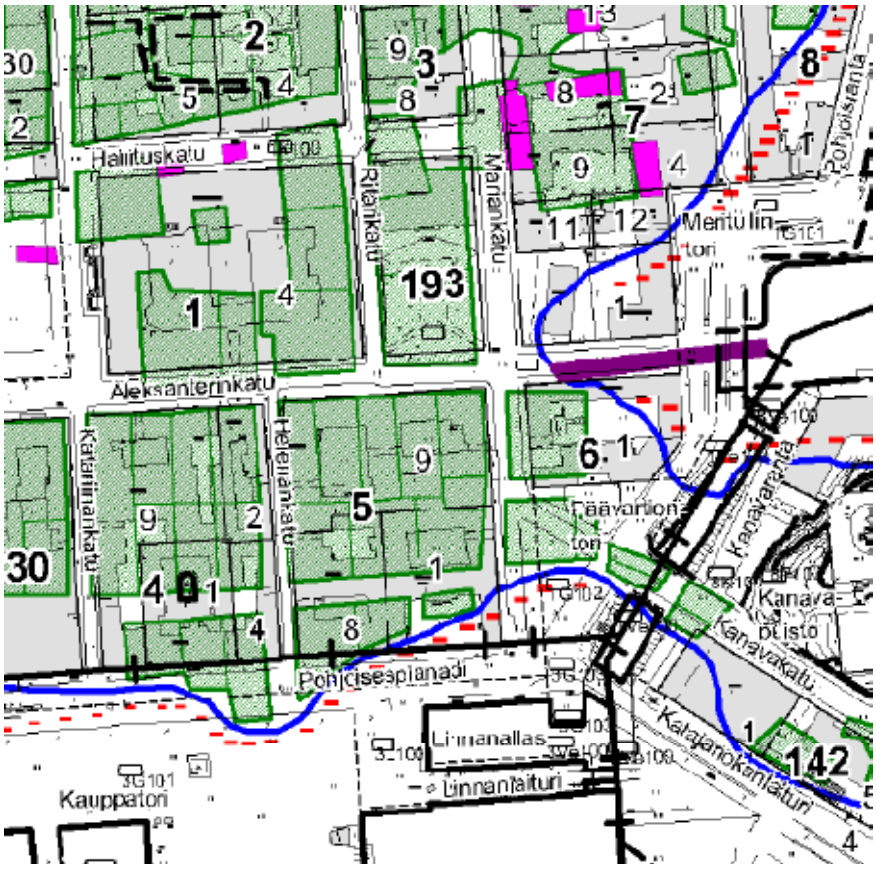

Forssell-Avanderin kartta asemoituna nykykartan päälle. Kartassa näkyy tonttien n:o 125 ja 126 välinen raja nykyisen korttelinumeron 193 alla. Museovirasto.

Tontti n:o 125 on sijainnut Ritaritalon puistikossa ja Aleksanterinkadun pohjoisosassa. Tontin eteläraja ulottui pitkälle nykyisen Aleksanterinkadun pohjoiselle ajoradalle. Suurkatua määrättiin levennettäväksi 7.7 metriä pohjoiseen vuonna 1811. Lännessä ja idässä nykyisten Ritarikadun ja Mariankadun kohdalla on ollut kadut/aukiot myös ennen. Pohjoisessa tontti on ulottunut Ritaritalon puistikon varsinaisen puistikkoalueen pohjoisosaan.

Tontin n:o 125 koko oli 1582 neliömetriä vuonna 1696/1707 eli 195 neliömetriä pienempi kuin myöhemmin 1700-luvun puolivälissä. Karttojen perusteella katujen puoleiset rajat ovat pysyneet samoina. Ainoa vaihtoehto on, myös karttojen perusteella, että tontin pohjoisraja on siirtynyt hiukan pohjoiseen päin, vaikka ainoan rajanaapurin eli pohjoispuolella sijaitsevan tontin n:o 126 (Pohjoinen kortteli, tontti n:o 6) koko pysyi lähes entisen kokoisena. Karttojen perusteella tontti n:o 126 on saanut menetyksilleen korvausta tontin luoteiskulmassa olleesta pienestä tontista.

Ison vihan jälkeinen aika

Suuren Pohjan sodan aikana ruotsalaiset polttivat kaupungin vuonna 1713. Sen ei tahdottu jäävän koskemattomana venäläisten käsiin. Tällöin alueen talot todennäköisesti paloivat, vaikka kaupungin ainoa kivitalo tutkimusalueen länsipuolisessa korttelissa säilyi, tosin vahingoittuneena. Venäläiset rakensivat Helsinkiin linnoituksen, jonka itämuuri meni tutkimusalueen kohdalla Mariankadun itäpuolella. Miehityksen aikana kaupungin asemakaava menetti osittain merkityksensä. Isovihan jälkeisten raporttien mukaan katukivet siirrettiin muuriin ja kellarit tuhottiin. Isovihan aikaisesta rakennuskannasta on tietoa heti Uudenkaupungin rauhanteon jälkeen Gustaf Armfeltin tekemässä Helsingin inventaariossa. Linnoituksen sisällä oli runsaasti rakennuksia, jotka olivat erittäin huonossa kunnossa ruotsalaisten palatessa Helsinkiin.[8]

Heti rauhanteon jälkeen vuonna 1721 Hans Burgmanin tontilla asui raatimies Lars Forssteen venäläisten pystyttämässä talossa ja naapuritontilla lääninrahastonhoitaja Carlstedt (tontti n:o 126 ?).[9]

Isovihan jälkeen kaupunki rakennettiin parhaimman mukaan sotaa edeltävää asemakaavaansa. Tonttien omistajista ja rakennuksista ei ole tietoja heti isovihan jälkeen.

Korvausanomukset pikkuvihan aikana kärsimiensä vahinkojen johdosta -luettelossa (1742-3) on seuraava maininta: Gottfried Gröön/Grään, rakennus Suurkadun varrella, siinä tupa, kamari, aitta, läpikäytävä eteinen, iso vanha sali, turve- ja tuohikattoinen talli, ryytimaa ja aita. Berndt Aminoff on tonttihistoriallisessa muistiinpanoissaan identifioinut Grään tontin Pohjoisen korttelin tontiksi n:o 5 eli vanhaksi tontiksi n:o 125 ja toisaalla epäröiden tontiksi n:o 6 edellisen pohjoispuolella. Luettelossa tarkkaa sijaintia ei mainita kuin kadun tarkkuudella.

Samassa luettelossa Petter Bergillä oli ”Stor träbyggning på Stora gatan vid Skeppsbron”, joka oli varustettu turve- ja tuohikatolla. Rakennus oli 14x5 1/2 sylen

[8] *Hornborg 1950: 11-16.*
[9] *Hornborg 1950: 16-18.*

kokoinen. Sen alla oli 2 ½ kyynärän korkuinen kivimuuri, ”källare med trumma ner till sjön”. Rakennuksessa oli 5 huonetta ja lisäksi iso sali, konttori, kamari, kauppapuoti ja iso keittiö. Lisäksi oli talli, navetta, dubbel bräbod (3x4 syltä), lautavaja (8x8 syltä), kaivo, lauta-aita ja ryytimaa. Ryytimaat sijaitsivat ilmeisesti tontin ulkopuolella. Aminoff sijoittaa myös Bergin tontin samaan tonttiin n:o 5.

Tontin entisen omistajan Hans Burgmanin vaimon Anna Kirchhoffin ensimmäistä avioliitosta Petter Steenin kanssa syntynyt Elisabeth (s. 1692) oli kolmannessa avioliitossaan vuodesta 1723 Gottfrid Gräänin kanssa. Alun perin nevanlinnalainen Grään haki porvarioikeuksia vuonna 1722.[10]

Petter Berg oli kotoisin Ruotsista ja hän vannoi porvarivalan v. 1728[11].

Helsinkiin saapuvat kotimaan alukset suorittivat satama- ja laiturimaksua ja todennäköisesti myös pikkutullin ruokatavaroista laivasillan luona sijaitsevalla ns. meripuomilla. Sen länsipuolella sijaitsevassa Petter Bergin talosta oli tapana vuokrata huone tätä varten 1740-luvun lopussa.[12]

Tontin siirtyminen kruunulle

Geten vuoden 1763 kartan liitteessä mainitaan; Gouvernements gården (tvenne tomt). Samassa listassa pohjoispuolella oleva tontti n:o 6 oli pappilana. Brunowin tonttiluettelossa v. 1790 mainitaan: Gouvernements Gården, tilförene upsyningsman Bergs och Gräns gårdar. Stichaeuksen tonttiluettolossa (1808) on sama maininta: Gouvernementsgården; kuulunut aikaisemmin Bergsin ja Gränsin tontteihin (gårdar), 1777 neliömetriä.

Kun aiemmin mainittuun pikkuvihan aikaiseen luetteloon (1743) peilataan myöhemmät tontinomistajatiedot (1763) saadaan olettamus, että Hans Burgmanin entinen tontti on ollut ainakin pikkuvihan aikaan jaettuna kahteen osaan. Se olisi joutunut myöhemmin Bergille kokonaan. Vasta 1760-luvulta lähtien tunnetuissa tonttirajat näyttävissä kartoissa alueella on vain yksi tontti ja Bergin v. 1749 myymän tontin neliömäärä vastaa sitä kooltansa eli koko tontti oli hänen omistuksessaan. Vai olisiko kyseessä eriaikainen omistus? Tontin olisi omistanut ensin Grään ja sitten Berg. Vai onko Gräänin tontti sijainnut muualla esimerkiksi tämän tontin pohjoispuolella n:o 6:ssa ja siitä olisi osa liitetty n:o 5 :een? Ainakin tontin koko oli kasvanut lähes 200 neliömetriä vuodesta 1707 vuoteen 1749 mennessä. Jälkimmäistä teoriaa vastaan on luettelon maininta Gräänin tontin sijainnista Suurkadun varrella.

Mahdollisesti vuonna 1763 ei oltu enää aivan tietoisia tontin 1720-40 –lukujen omistajasuhteista ja Aminoffkaan ei ole saanut ilmeisesti täyttä selvyyttä asioista.

Aminoffin kortistossa on myös maininta Hindrich Bergin perunkirjasta (k. 1736) ja vaimosta, joilla oli tontti ”norra sidan om residenstomten”. Samoin on maininta vahtimestari Erich Åkermanin (k.1742) perunkirjasta vuodelta 1745. Åkermanilla oli muutama talo ”på residenstomten”. Aminoff on sijoittanut residenssitontin tontille n:o 5.

---

[10] *Genos 20 1949: 36-38; Hornborg 1950: 478.*
[11] *Hornborg 1950: 478.*
[12] *Hornborg 1950: 143.*

Todennäköisesti talot ovat olleet muualla, sillä tämä tontti tuli valtiolle vuonna 1749. Vasta tällöin sitä on voitu kutsua tällä nimellä. Kyseessä on ilmeisesti vanha residenssitontti nykyisen Mariankadun itäpuolella.

Helsingin kaupungin historia II:ssa Eirik Hornborg mainitsee että Suomen kenraalikuvernööri von Rosen oli saanut hallitukselta vuonna 1749 luvan ostaa kaksi vierekkäin sijaitsevaa tonttia kauppias Petter Bergiltä ja raatimies J.J. Teschelтä ja yhdistää ne yhdeksi tontiksi nykyisen Ritaritalon puistikon eteläosan kohdalta. Hän sai myös luvan rakentaa sinne puurakennuksen asunnokseen. Von Rosen muutti Turusta Helsinkiin vuonna 1749.[13]

Alueen tonttien rajat ovat kuitenkin karttojen mukaan pysyneet melkein samoina. Tontti n:o 125 on kasvanut 1700-luvun alusta vain sen verran että kyseessä on pieni rajantarkastus, ei kahden tontin yhdistäminen. Helsingin kaupungin historian versio tarkoittaisi että Hans Burgmanin tontti olisi jaettu kahtia jossakin vaiheessa isovihan jälkeen Teschen ja Bergin välillä ja yhdistetty nyt. Muuten asia ei ole käsitettävissä. Sellaista vanhaa karttaa, jossa näkyisi tonttijako vuodesta 1721 1740-luvun loppuun ei ole olemassa.

Todellisuudessa asia on mennyt todennäköisesti seuraavanlaisesti: Kenraalikuvernööri von Rosen osti kruunun laskuun vuonna 1749 Bergin ja Teschen tontit, jotka tulivat hänen omaan käyttöönsä. Hans Burgmanin tontti oli ollut kokonaisuudessaan edellä mainitulla Peter Bergillä 1740-luvun lopussa. Von Rosen maksoi Bergille 1777 neliömetrin kokoisesta tontista 21. heinäkuuta 5000 kuparitaaleria. Muista arkistolähteistä käy vuorostaan selville, että Tesche omisti kivitalon 1740-luvulla. Tähän aikaan kaupungin ainoa kivitalo oli yhä nykyisen Valtioneuvoston linnan kaakkoisosan kohdalla sijainnut Torsten Burgmanin rakennuttama talo (n:o 124), jonka Abraham Wetter oli ostanut isovihan jälkeen. Talo ja tontti olivat joutuneet Teschen omistukseen ilmeisesti huutokaupassa vuonna 1743. Hans Burgmanin tonttia ei oltu siis koskaan jaettu Teschen ja Bergin välillä vaan Helsingin kaupungin historia II:ssa on väärinkäsitys. Kruunu on ostanut kyllä kaksi vierekkäin sijaitsevaa tonttia, joiden välissä on kuitenkin sijainnut katu, nykyisin Ritarikatu. Tontit ovat pysyneet erillisinä tontteina.

Kruunun tontti

Entisen Bergin tontin eli n:o 125:n itäreunaan nykyisen Mariankadun suuntaisesti valmistui vuonna 1750 kaksikerroksinen 30 metrin pituinen puurakennus kadulle johtavine avoportaineen. Rakennus käsitti 18 huonetta, läpi rakennuksen olevan eteisen portaikkoineen ja kaksi muuta portaikkoa. Tontille sijoitettiin myös muita puisia ulkorakennuksia sekä neliömäinen tiilirakennus nykyisen Ritarikadun puolelle. Kaksikerroksinen rakennus oli aiottu ilmeisesti kenraalikuvernöörin virka-asunnoksi. Von Rosen ei kuitenkaan asunut siellä ilmeisesti koskaan vaan asui länsipuolella sijainneessa Torsten Burgmanin/Abraham Wetterin/J.J.Teschen kivitalossa. Puurakennus tunnettiin sittemmin Hallitustalona.[14]

[13] *Hornborg 1950: 244.*
[14] *Hornborg 1950: 216, 244-245*.

Von Rosenin Helsingistä vuoden 1752 lähdön jälkeen kummatkin tontit olivat joutuneet linnoituksen haltuun. Entisen Wetterin/Teschen tontin osti Uudenmaan ja Hämeenlinnan läänin maaherra ja lääninhallitus linnoitukselta 1750-luvun alkupuolella. Lääninhallituksen siirryttyä Hämeenlinnaan vuonna 1776 rakennus joutui kruunulle. Suomessa olevan armeijan ylipäällikkö asui ilmeisesti vuodesta 1780 lähtien tässä rakennuksessa, joka tunnettiin tällöin General en Chef huset –nimisenä.. Rakennuksessa saattoi asua jo kenraali Berndt Otto Stackelberg nuorempi, joka oli Suomen sotilasylikomentaja vuosina 1776-1780.

Entinen Bergin tontti ja sinne rakennettu Hallitustalo jäi linnoitustoimelle/kruunulle. Tontilla majaili ainakin vuosina 1766 ja 1772 Kuninkaallisen tykistöpataljoonan upseereita. Näin asia oli aina vuoden 1808 kaupunkipaloon saakka.

Geodeten gl. tomtbook: Tontin koko: pohjoinen sivu 70, eteläinen sivu 70, itäinen sivu 72 ½ , läntinen sivu 72 1/2 kyynärää eli 42.8 x 43.1 metriä = 1772 neliömetriä.

Aminoffin kortistossa mainitaan seuraavaa: Ruotsin sota-arkisto, Helsingin linnoituksen arkistoissa 1772-73: Tonttia käytettiin ”Diverse Publique Behof”. **1.** Kaksikerroksinen rakennus, salilla ja 17 kamarilla; **2.** rakennus pienellä kamarilla, 2 keittiöllä; **3.** En dito, 2 kaksi pientä kammaria; **4.** Talli. Komentaja, kenraaliluutnantti paroni Stackelberg asui talossa.

Tämän jälkeen Aminoffin kortistossa mainitaan että sota-arkiston vuoden 1773 linnoitukselle kuuluvien tonttien listan mukaan tontti on ostettu Petter Bergiltä vuonna 1749. Tontilla oli ollut rakennus kahdella tuvalla. Sen jälkeen tontille on rakennettu Hallitustalo. Tontilla sanotaan olevan 21 asuinhuonetta ja tarvittavat ulkorakennukset. Taloa oli käyttänyt Kongl. Artillerie Bat. Nykyisin rakennuksessa asui armeijan ylipäällikkö Suomessa.

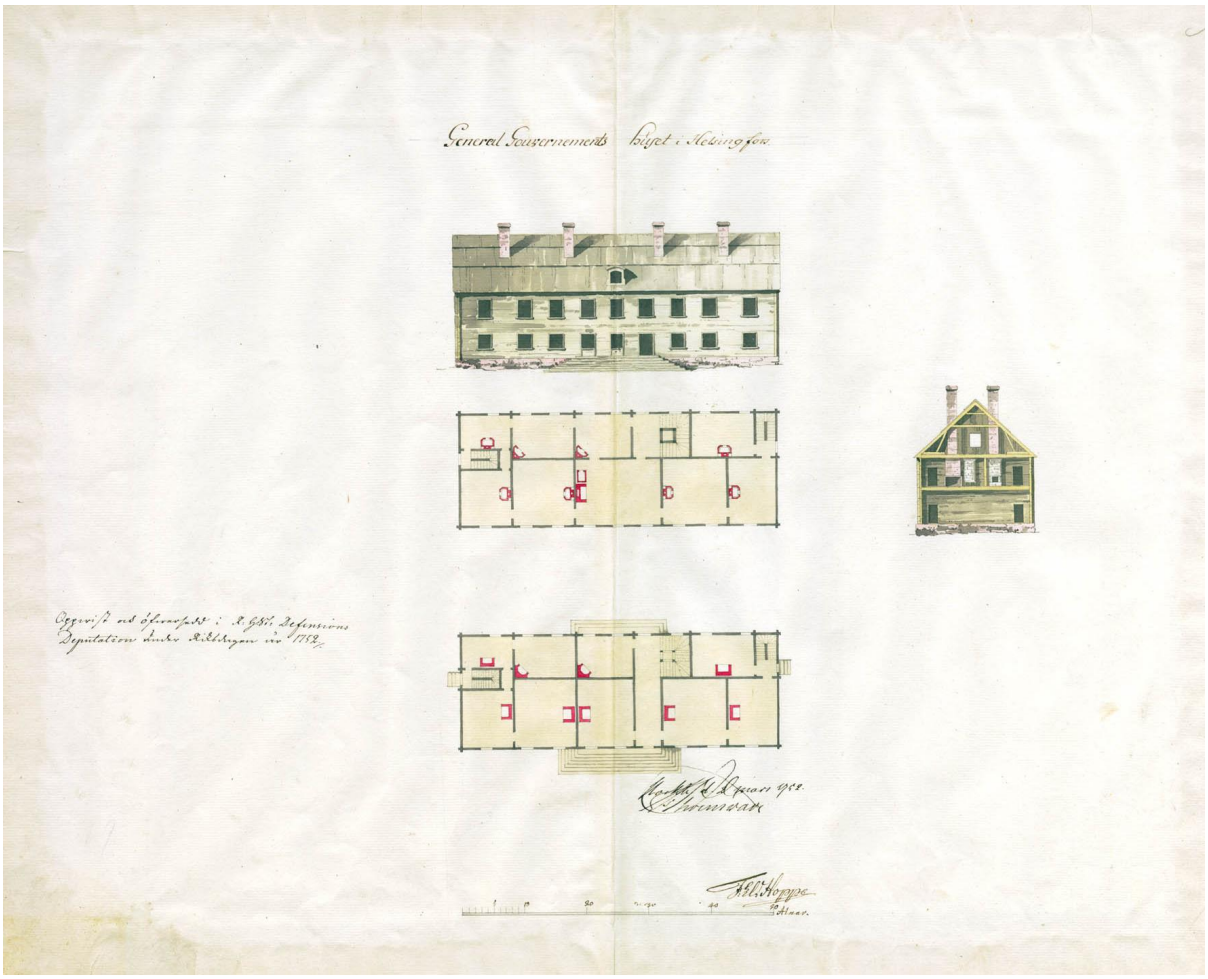

F.W.Hoppen piirros Hallitustalosta vuodelta 1752. Krigsarkivet, Stockholm.

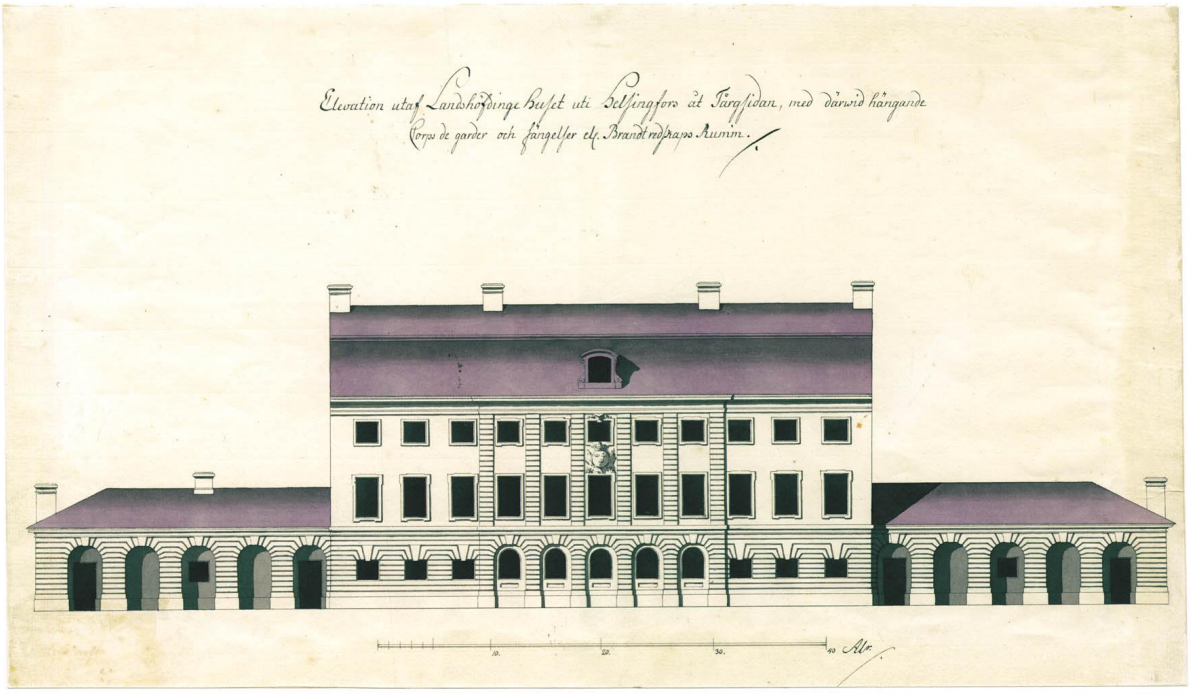

Carl Hårlemanin tekemien maaherran residenssin toteutumattomien rakennussuunnitelmien julkisivupiirros torille päin vuodelta 1749. Krigsarkivet, Ruotsi.

1785–1794 rippikirjassa talonomistajat /asukkaat on merkitty seuraavasti:

Storagatan 1 eli Hallitustalo: Öfversten och riddaren Petter Bernhard Piper (s. 1723, k. 1799 Tukholmassa) perheineen: vaimo Elsa De la Motte (1752 Sauvo–1811 Tukholma), + paljon palvelusväkeä sekä herralla että rouvalla.

P. B. Piper toimi Augustin Ehrensvärdin yliadjutanttina vuodesta 1760 lähtien, ja Viaporin paikallismajurina vuodesta 1772 lähtien, Viaporin komentajana ("konstit. kommendant) vuodesta 1780 lähtien, (silloin kai asui Viaporin paikallismajurin talossa). Öfverste i armén 1783, ja sen jälkeen kenraalimajuriksi. Sotakollegion presidentti 1793, jolloin viimeistään (käsittääkseni) muutti Tukholmaan.

Vuoden 1800 taksoituksen yhteydessä talossa asui general intendenten Schenbom (?).

Vuonna 1808 kaupungin koillisosat tuhoutuivat tulipalossa. Seuraavan vuoden tulipalovahinkoluettelossa mainitaan tontilla tuhoutuneen seuraavat rakennukset: kaksikerroksinen puutalo, useita yksikerroksisia puutaloja, osin asuinrakennuksia ja osin ulkorakennuksia, sekä tiilirakenteinen kassahuone. Lisäksi useita pienempiä rakennuksia ”korsvirke och bräder”.[15]

Vuoden 1808 tulipalon tuhoama kruunun tiilirakenteinen rakennusjäännös löytyi keväällä 2010 puistikon länsiosasta suihkualtaan ja sen koneiston korjauksen yhteydessä. Suihkualtaan eteläpuolelta löytyi 1600-luvun loppuun tai 1700-luvun alkuun ajoittuvan kellarin rauniot.

Itäpuolella olevaa aukiota kutsuttiin nimellä Packhustorget, Guvernementsplatsen tai Lilla torget.[16]

[15] *Förteckning öfver Hus och Bygnader i Helsingfors afbrände och nerrefne år 1809, jemte ägarnas namn, samt tomtnummer och litter å chartan. Kartan från tiden före 1808 ja Plan-Ritning öfver Helsingfors Stad. Sådan den befants efter Eldsvådan d.17 November 1808. Allekirjoittava O. N. Wahlberg. XIV:16, liite ja 17, HKM.*
[16] *Hornborg,1950: 244, 596.*

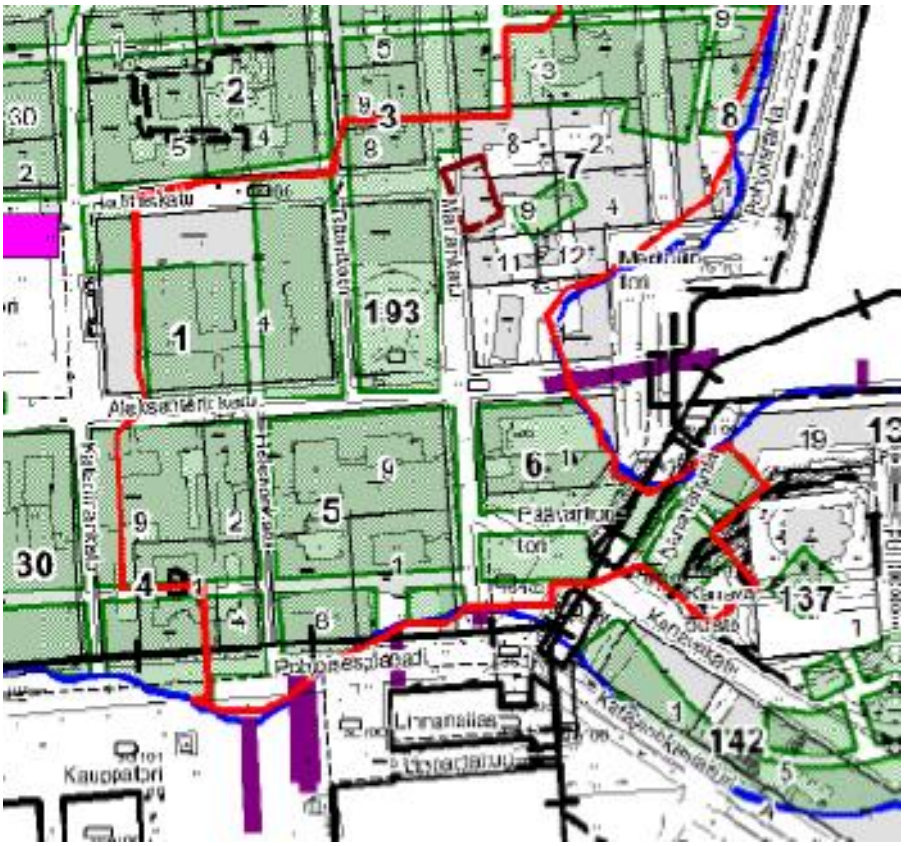

Vuoden 1810 kartta sijoitettuna nykykartan päälle. Punaisella viivalla osoitettu tulipalossa tuhoutunut alue. Museovirasto.

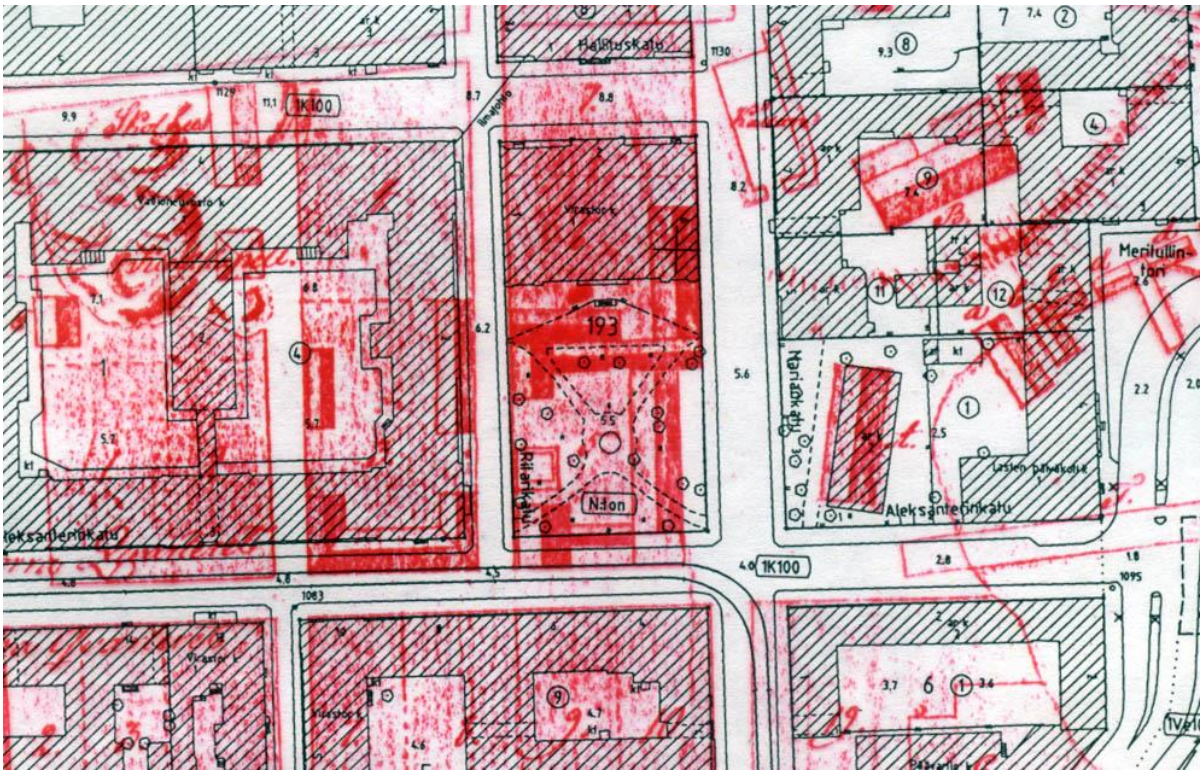

Vuoden 1808 tulipalossa tuhoutuneet rakennukset kohdealueella. Kartassa näkyy myös tonttien rajat.

Tontti 1800-luvun alun jälkeen

Vuoden 1808 tulipalon jälkeen Ritaritalon puistikko eli tontti n:o 5 on ollut aidattuna. Joissakin 1820-luvun saman vuoden piirroksissa se on aidattu ja toisissa ei. Piirroksissa tontilla näyttäisi olevan joitakin varasto- tai vastaavia rakennuksia. Vuodelta 1852 on maininta että tontti on ollut kauan avoimena ja rakentamaton.

Tontin eteläosasta irrotettiin vuoden 1811 päätöksellä nykyisen Aleksanterinkadun leventämiseen noin 7.7 metriä.

Ritarihuone osti 8.11.1856 (tai vuoden 1857 alussa) uuden asemakaavan mukaisen tontin n:o 1 korttelissa Servaali (=ilmeisesti vanha tontti n:o 5 vähennettynä Aleksanterinkadun levennyksellä, n:o 6 ja n:o 7:n eteläosa).

Engelin akvarelli vuodelta 1816 Pohjoissatamasta. Vanha tulli- ja pakkahuoneen vasemmalla puolella kallion takana tutkimusalueen kohdalla näkyy puurakennuksia.

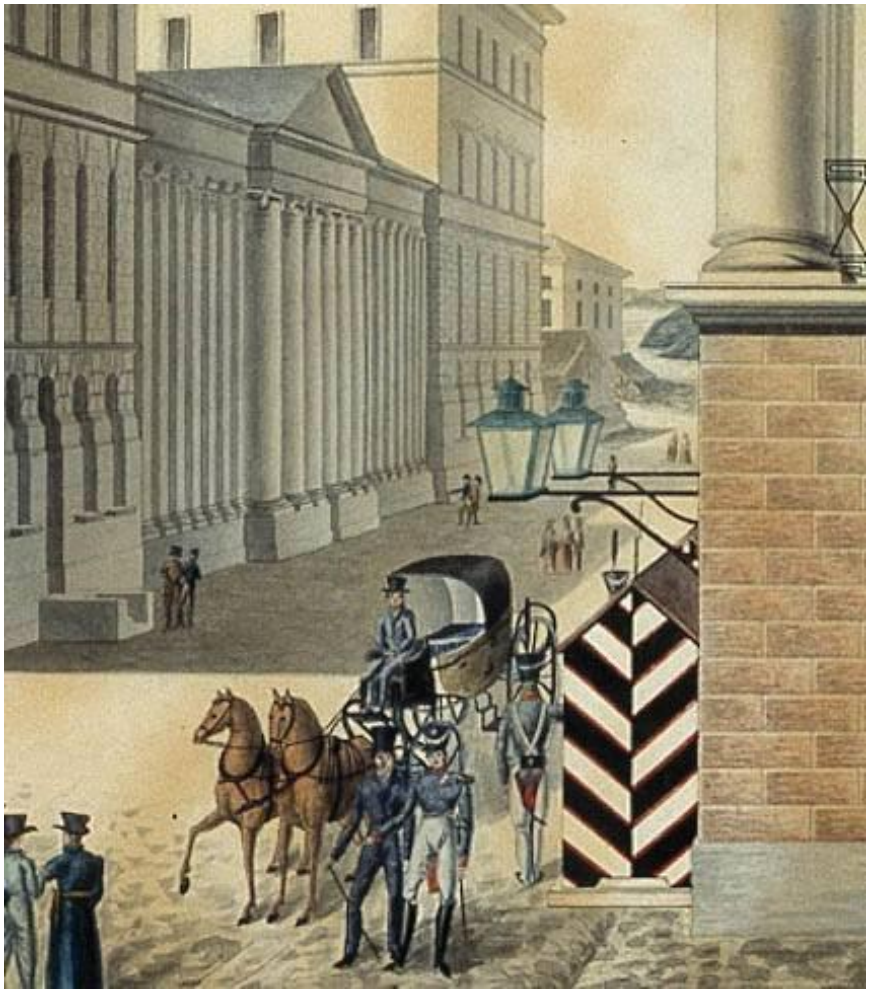

*Westlingin piirroksessa 30.5.1827 näkyy puurakennus nykyisen Ritaritalon puistikon lounaisnurkassa ja tontti **ilman aitaa**.*

*Valerian Galjamin: Päävartiontori 1827. Nykyisen Ritaritalon puistikko näyttäisi olevan **aidattu** ja siellä näkyy rakennuksen pääty.*

Helsingin vuoden 1808 tulipalo ja pääkaupungiksi kohottamisen muuttivat kaupungin asemakaavan kokonaan. Ehrenström laati vuosina 1812-17 useita asemakaavoja, joita alettiin toteuttamaan vähitellen. Seuraava kartta esittää kuitenkin todellista tilannetta vuonna 1833, jolloin vanhan asemakaavan mukaisia kortteleita oli vielä paljon kaupungissa.

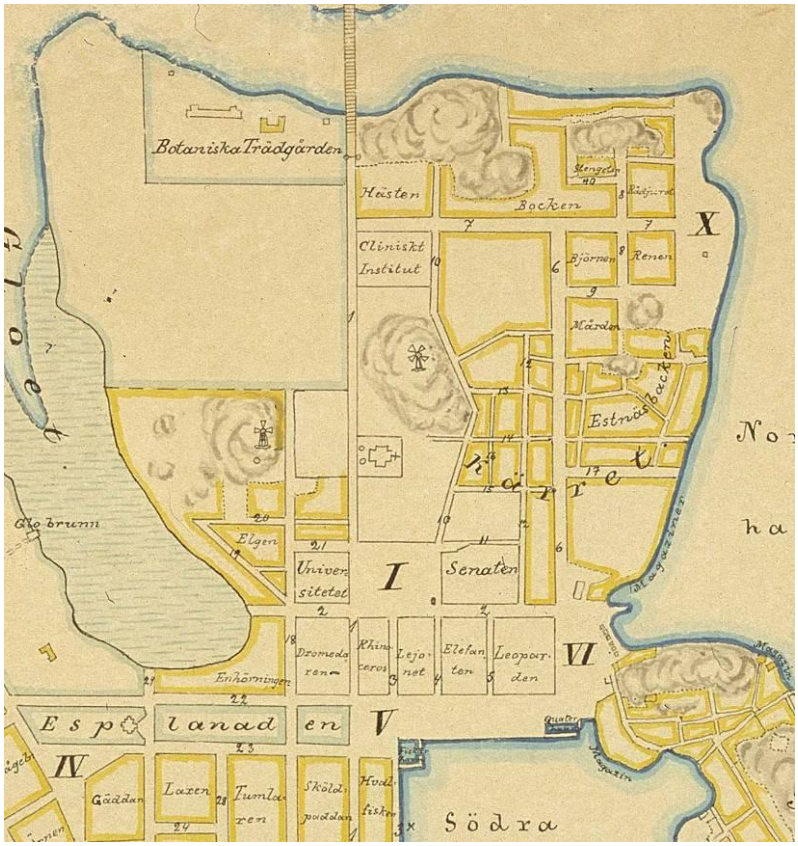

Asemakaavan todellinen tilanne Helsingissä vuonna 1833.

Vuosina 1843 mainitaan että entisellä Pohjoisen korttelin tontilla n:o 6 pitää purkaa tontin rakennukset ja tontti järjestellä uuden asemaakaavan mukaiseksi. Vuonna 1844 mainitaan että n:o 1 Ritarikadulla ja n:o 8 Mariankadulla pitää purkaa tonttien rakennukset ja tontit järjestellä. Tontilla n:o 6 oli vuonna 1843 useita vanhoja puurakennuksia; boningsrum, salubod, magasiner och uthus, ett mindre boninghus.

Ritarikatu n:o 1 on uuden asemakaavan mukainen tontti, joka vastaa Pohjoisen korttelin tonttia n:o 5 vähennettynä Aleksanterinkadun levennyksellä, tonttia n:o 6 ja tontin n:o 7 eteläosaa eli nykyistä Ritaritalon korttelia. Mariankatu 8 on myös uuden asemakaavan mukainen tontti nykyisen Hallituskadun kohdalla ja sen pohjoispuolella. Kohdalla oli entisen Pohjoisen korttelin tontti n:o 7 Hallituskadun kohdalla ja molemmilla puolilla katua.

Vuoteen 1852 mennessä ei ollut vielä purettu taloja tai tontteja järjestetty.

Ritaritalon rakentamista alettiin suunnitella heti Porvoon valtiopäivien jälkeen ja Ehrenström suunnitteli vuoden 1817 asemakaavassaan kaikkien neljän säädyn

sijoittamista Ritaritalon puistikon kohdalle. Nykyisen Ritaritalon sekä SKS:n tontit olivat alunperin aiotut keisarilliseen linnaan kuuluvia talleja ja muita suojia varten.[17]

Ritaritalon rakentamispäätös viipyi vuodesta toiseen kunnes vuosina 1853-54 tehtiin eri tahojen toimesta päätöksiä asiasta. Senaatin päätöksellä senaatin rakennuksen itäpuolella oleva tontti eli kruunun Hallitustalon entinen tontti ja kolme muuta yksityistä tonttia piti liittää yhteen Ritaritaloa varten. Jälkimmäisissä on kyseessä ilmeisesti vanha Pohjoisen korttelin tontti n:o 6, siitä erotettu Salingren tontti (?) ja vanha tontti n:o 7. Vai onko kyseessä korttelissa pohjoispuolella olleet kolme uuden asemakaavan mukaista tonttia ? Yksityisten omistamat tontit piti lunastaa arvioinnin jälkeen.

LMFC handlingar: Ritarihuone maksanut lunastusrahan 8.11.1856 tontin n:o 1 korttelissa Servaali. Tammikuussa 1857 ja 20.2.1857 alussa maksettiin ja allekirjoitettiin kaupat (ilmeisesti samaa kauppaa ?)

Kortteli ulottui nykyiselle Kirkkokadulle saakka. Korttelin jakaminen Hallituskatua pidentämällä Mariankadulle saakka aiheutti oikeustoimia, mutta lopulta asia saatiin kuntoon. Ritaritalon tonttiin tuli kuulumaan siis kruunun tontti (vanha n:o 5 vähennettynä Aleksanterinkadun levennyksellä), yksityisten omistama tontti vanha n:o 6 ja siitä erotettu tontti (?) sekä osa vanhasta tontista n:o 7, joka jäi etupäässä Hallituskadun kohdalle. Vain tontin eteläosa jäi Ritaritalolle. Ritaritalo rakennettiin aivan kiinni uuteen katuun. Valtio, kaupunki ja ritarihuone jakoivat tämän tontin lunastuksen.[18]

HUOM! Käytettävissä olevien lähteiden mukaan 1800-luvulla asian kehittyminen erityisesti tonttien kohdalta melko sekavaa. Ei aina tiedä mitä tarkoitetaan. Esim. mitä tarkoitetaan kolmella yksityisellä tontilla, koska mikäkin tontti on ostettu ym. Todennäköisesti valtio ostanut tontin n:o 6. Se ja tontti n:o 5 myyty yhdellä kertaa ritarihuonelle. Samaan kauppaan on kuulunut tontin n:o 7 eteläosa. Tästä on jouduttu maksamaan erillinen korvaus oikeudenkäynnin jälkeen. TAPAHTUMIA PITÄISI SELVITELLÄ LISÄÄ, MUTTA SE EI OLE TÄMÄN VALVONTAKERTOMUKSEN TEHTÄVÄ.

Ritaritalo rakennettiin vuosina 1858-62. Nykyinen Ritaritalon puistikko oli rakennuksen valmistumisen jälkeen puuton. Valokuvassa rakennuksen valmistumisen jälkeen alue näyttäisi olevan enimmäkseen nurmikenttänä ketjuaidan eristämänä.

Istutukset on merkitty 1863 asemakaavakarttaan ja Reuterin karttaan 1866. Puita on istutettu 1860- (salavia?) ja 1880-luvun lopulla. Ritarihuoneen tarhanne eli Ritaritalon puistikko oli ”erittäin huonosti hoidettu” puistikko, josta kaupunki teki hoitosopimuksen vuonna 1889 ja jonka kaupunginpuutarhuri Svante Olsson ensi töikseen uudisti[19]. Ilmeisesti tällöin on tehty suihkukaivo ja lisää puistokäytäviä. Puisto on suunniteltu Ritaritalon romanttiseksi eduspuistoksi.

---

[17] *Lindberg 1950: 26, 120-121.*
[18] *Schultén 1962: 6-1; Lindberg 1950: 120.*
[19] *Häyrynen 2005: 86; HKM.*

Ritaritalo puistikoineen vuonna 1862.

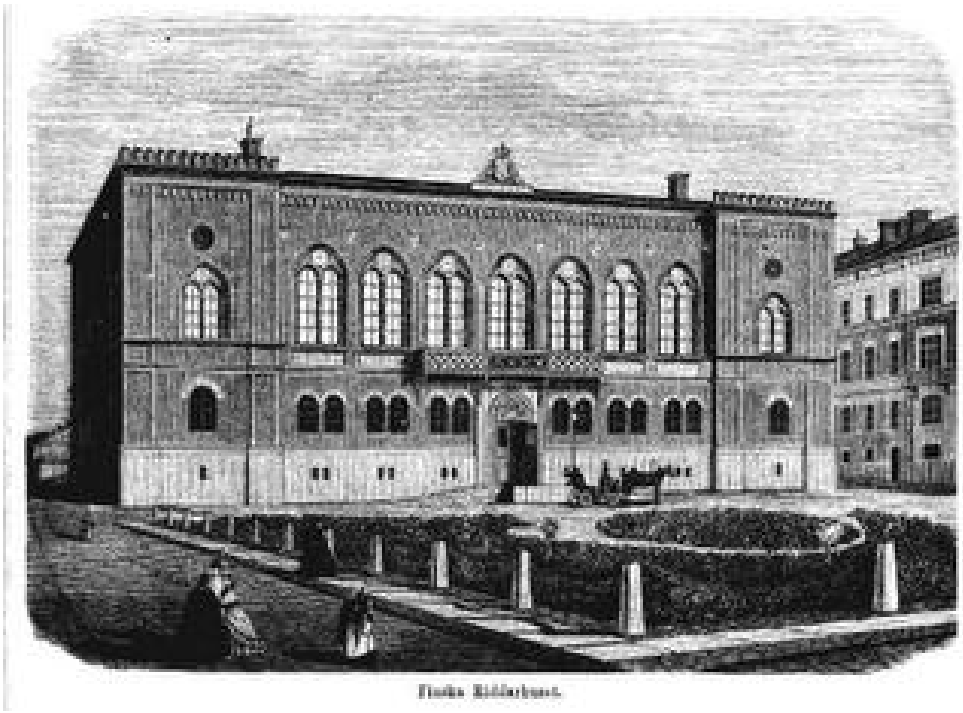

Kuva vuodelta 1867 Svensk Familj-Journalenista.

Puistikko on edelleenkin erikoistapaus, sillä se on Ritarihuoneen omistuksessa, mutta kaupunki hoitaa sitä. Se kunnostettiin viimeksi kulttuurikaupunkivuodeksi .2000. Vuonna 2010 puistikon suihkuallas ja sen koneisto uusittiin. Niiden yhteydessä suoritettiin arkeologista valvontaa ja kaivausta.

3.2 Tontti n:o 124/Pohjoinen kortteli, tontti n:o 3

3.2.1 Torsten Burgmanin talo

Helsingin vanhin kivitalo

Suomen sodan aikana, 17. marraskuuta 1808, venäläisten miehittämässä Helsingissä syttyi tulipalo, joka tuhosi kaupungin kaakkois- ja itäosat. Tuohon aikaan nykyisen Valtioneuvoston linnan kaakkoisosassa Aleksanterinkadun, silloisen Kuninkaankadun, varrella sijaitsi Ruotsin Suomessa olevan armeijan ylipäällikön talo, joka tuhoutui palossa korjauskelvottomaksi. Rakennus oli aiemmin tunnettu raatimies Torsten Burgmanin, pormestari Abraham Wetterin ja raatimies Jacob Johan Teschen talona, Uudenmaan ja Hämeen läänin maaherran residenssinä ja lääninhallituksen talona. Se oli Helsingin vanhin yksityinen kivirakennus eli tiilitalo, jonka raatimies Burgman rakennutti 1690-luvun lopulla. Vasta 1757 valmistui seuraava kivirakennus, Sederholmin talo, joka on nykyisin kantakaupungin vanhin.

Torsten Burgmanin, Abraham Wetterin ja lyhyesti Jacob Johan Teschen elämänvaiheista, omaisuuksista ja aikakausista on useita artikkeleita Helsingin kaupunginmuseon vuosikirjassa **Narinkka 2007: Burgman. Helsingin ensimmäinen kivitalo.**

Tontti 1600-luvulla ja 1700-luvun alussa

Arkeologisten kaivausten perusteella vuoden 1654 kaupunkitulipalo tuhosi tällä tontilla sijainneet rakennukset, joista ei ole tietoja sen paremmin kuin niiden omistajistakaan. Tiedonpuute koskee koko 1600-lukua.

Ensimmäiset tarkemmat tiedot ovat peräisin aikaisemmin mainitun Forssell/Avanderin karttaan vuoteen 1707 ajoitetusta tonttiluettelosta.[20] Sen mukaan raatimies Torsten Burgman omisti Kalastajamäen kortteliin kuuluvan tontin nro 124, jonka pinta-ala oli 1 267 m^2. Uuden Helsingin ytimessä ollut tontti oli suurimmaksi osaksi epätasainen ja etelään viettävä luoteispuolella sijainneen kallioisen Kellovuoren takia.

Vuoden 1696/1707 kartan mukaan Burgmanin tonttia rajasi etelässä Suurkatu ja lännessä katu, joka sittemmin 1700-luvun jälkipuolella tunnettiin Koulukujana. Se oli nykyisen Helenankadun jatke Eteläsatamasta Valtioneuvoston linnan sisäpihan keskellä sijainneelle lähes rakentamattomalle Kellovuorelle, jolle kohosi 1700-luvun alussa uusi, osin kivinen kellotapuli. Koulukuja oli eteläosastaan leveä, mutta kapeni kujaksi pohjoiseen mentäessä. Burgmanin tontin pohjoispuolella oli kaksi tonttia ennen suunnilleen nykyisen Hallituskadun kohdalla kulkenutta katua, jonka nimi oli 1700-

[20] *Geometrisk Grundrijtning Öfver Stapel Staden Hellsingfors i Nyhland och alle des tillhörige åkrar afmätte ANNO 1696 af Sahl Lars Forsell renoverat och beskrfwen ANNO 1707. Signum: Lantmät. Lev. 1892. Nr 27 (Kartavd. m. format), RVA.*
Beskrifning till Helsingfors Stadz Tompter och åkrar, såssom dhe A:o 696 äre refwadhe och Characterade. Riksarkivet. Lantmäteristyrelsens leveranser 1892/61. Kartavd., kartbok stående. Alkuperäinen Riksarkivet, Stockholm; Kopio: Berndt Aminoffin kokoelma, Tonttihistoriallinen kortisto, D. toimitteet, Dc 1 Jäljennökset ja otteet tonttikirjoista. Forssell-Avanderska tomtförteckningar 1696–1707 (samt) åkerförteckning, HKA

luvun lopulla Koulukatu. Idässä Burgmanin tonttia rajasi Vuorikatu nykyisen Ritarikadun kohdalla. Kadun itäpuolella oli Torstenin Hans-veljen tontti Ritarihuoneen puistikon eteläosan ja Aleksanterinkadun pohjoisosan kohdalla.

Torsten Burgman ja kivitalo

Kauppias Torsten Burgman rakennutti 1690-luvulla kodikseen ja kauppapuodikseen yksikerroksisen, kellareilla varustetun kivi- eli tiilirakennuksen., joka sijaitsi myöhempien karttojen mukaan tontin eteläreunassa Suurkadun varrella julkisivu kadulle päin. Tuon ajan Helsingissä Burgmanin kivitalo oli varmasti erikoinen näky.Talon tarkkaa rakennusvuotta ei tiedetä. Se oli olemassa 1699, koska Torsten Burgman otti 3.4.1699 (tai 29.4.1699) lainan kivitalon kiinnitystä vastaan Valtakunnan säätyjen pankilta. 1 600 taalerin karoliinirahan velan takaajina esiintyivät 1698 hänen veljensä, kauppiaat Hans ja Petter Burgman.[21]

Kivitalojen rakentaminen nieli valtavasti rahaa, mutta toisaalta kiinnittämällä talon oli mahdollista saada lainaa, jolloin taloon sidotut varat palautuivat jälleen kaupan palvelukseen.[22] Ilmeisesti Burgmanin veljekset halusivat korostaa asemaansa kaupunkilaisina, kauppiaina ja raatimiehinä, ja sijoittivat suuria summia taloihinsa, niiden sisustukseen ja jalometalliesineisiin toisin kuin muut Helsingin valtaporvarit, jotka hankkivat maatiloja kaupungin ympäristöstä turvatakseen omaisuutensa.[23]

Torsten Burgmanin viipurilaisuus kuvastuu myös kivitalon rakentamisessa, sillä Viipurissa oli runsaasti kivitaloja 1600-luvun loppupuolella. Helsingissä yksityisen kivitalon rakentaminen oli ennen kuulumatonta. Kruunullakin oli ainoastaan puisia rakennuksia.[24] Kaupungin ainoa aiempi kivirakennus oli vuonna 1654 tulipalossa tuhoutunut Kristiinan kirkko.

Torsten Burgman ja Valtakunnan säätyjen pankki

Arkistojen asiakirjat valaisevat Burgmanin lainan ja lainan pantin, talon, vaiheita. Valtakunnan säätyjen pankki laati isonvihan jälkeen 1722 selvityksen, jossa käydään tarkasti läpi tapahtumat Burgmanin aikana ja erityisesti hänen kuolemansa jälkeen.

Selvityksen mukaan Torsten Burgman ei koskaan kyennyt lyhentämään lainaansa. Pankki pyysi maistraatilta selontekoa hänen taloustilanteestaan jo 1701. Maistraatti vastasi tuolloin, että lainanottaja harjoitti entiseen tapaan ”vilkasta kauppaa kauniissa ja hyvin varustetussa vaate- ja rihkamapuodissaan” sekä merkittävää vilja- ja suolakauppaa. Burgmanilla oli lisäksi perimättömiä saatavia 40 000 taaleria. Pantatun kivitalon ohella hänen ilmoitettiin omistavan muuta omaisuutta ranta-aitoissa ja

---

[21] Poutanen 2000: 38; Raastuvanoikeuden tuomiokirja 15.10.1698, KA; Maistraatin pöytäkirja 5.9.1722, HKA; Maistraatin pöytäkirjan liite 27.8.1722, HKA; Raastuvanoikeuden tuomiokirja 9.12.1723, KA; Hornborg 1950: 245; Ehrström 1890: 40, 63.
[22] Poutanen 2000: 38.
[23] Poutanen 2000: 89.
[24] Poutanen 2000: 38.

pelloissa sekä joitakin puurakennuksia ja kaupunkitaloja, joiden omistajaksi hän oli tullut velkojana laillisesti. Tätä omaisuutta tarjottiin pankille vakuudeksi.[25]

Tämän jälkeen pankki odotti vuosia lainan lyhennystä ja muistutti turhaan talon lainhuudatuksesta ja arvioinnista. Vasta 1709 maaherra Lorentz Creutz ilmoitti maistraatille, että Burgmanin laina pantattua kiinteää omaisuutta vastaan oli sillä hetkellä 2 075 taaleria 25 1/3 äyriä hopearahassa. Koska Burgman ei kyennyt maksamaan lainaa, talo huudatettiin kyseisestä lainasta ensimmäisen kerran. Talo arvioitiin syksyllä 1709 7 610 kuparitaalerin arvoiseksi,[26] mikä olisi juuri ja juuri riittänyt kattamaan velan.

Takaajistakaan ei ollut apua. Maistraatti oli 1701 todistanut takaajien vakavaraisuuden, mutta kun pankki pyysi 1710 näiden perikuntien omaisuuden arvioimista, maistraatti ilmoitti, ettei takaajilta ollut mitään saatavissa, koska heidän jälkeenjäänyt omaisuutensa oli mennyt velkojille.

Torsten Burgmanin perukirjassa 14.7.1712 talo mainitaan pantattuna. Kivitalon, tontin, muiden puutalojen, ranta-aittojen ja peltojen arvo oli alentunut sota-ajan yleisen tilanteen ja rakennuksen rapistumisen takia 6 000 kuparitaaleriin. Burgmanin koko omaisuus arvioitiin 12 180 kuparitaalerin arvoiseksi.[27]

Helsingin pormestari Henrik Tammelin osti rakennuksen 27.11.1712 huutokaupassa 455 riikintaalerilla. Koska rahoja ei alkanut kuulua, pankki muistutti asiasta maistraattia 24.3.1713. Vastauksessa 13.4.1713 pormestari Tammelin halusi perua ostopäätöksensä perustein, joita pankki piti kaikenlaisina hatarina tekosyinä. Pankki huomautti, että koska kauppa oli tapahtunut julkisella huutokaupalla, se ei voinut purkautua yleisen lain nojalla. Tähän pankki ei saanut mitään vastausta eikä maksua.

Kaikista lupailuista huolimatta pankki ei saanut vuoteen 1722 mennessä mitään, vaikka osa Burgmanin pesästä oli ollut helposti rahaksi muutettavaa tavaraa kuten kullasta ja hopeasta ja osa omaisuudesta oli jopa myyty. Pankki vaati vahinkojensa kattamista maistraatin jäsenten omaisuudella. Maaherran piti saada maistraatilta pikaisesti selvitys siitä, mitä asiassa on tehtävissä. Velka oli 28.8.1722 korkoineen 4 719 taaleria 6 äyriä karoliinirahaa.[28]

Maaherra otti pankin selvityksen saatuaan pian yhteyttä Helsingin maistraattiin. Maistraatin pöytäkirjassa mainitaan 5.9.1722, ettei sen arkistossa ollut yhtään asiakirjaa tai mainintaa asiasta ja että nykyisellä maistraatilla ei ollut mitään tietoa siitä. Täten maistraatti ei voinut lausua asiasta mitään.[29] Kaupungin omat arkistot olivat tuhoutuneet isonvihan aikana lukuun ottamatta viittä asiakirjaa ja kahta kaupungin sinettiä. Vain puhtaaksikirjoitetut, hovioikeuteen lähetetyt tuomiokirjat olivat pelastuneet.[30]

---

[25] *Maistraatin pöytäkirjan liite 1723, 28.7.1722, HKA.*
[26] *Maistraatin pöytäkirja 15.2.1709, HKA; Maistraatin pöytäkirjan liite 27.8.1722, HKA.*
[27] *Torsten Burgmanin perunkirjoitus 14.7.1712, HKA; Maistraatin pöytäkirjan liite 1723, 27.8.1722, HKA.*
[28] *Maistraatin pöytäkirjan liite 1723, 28.7.1722, HKA.*
[29] *Maistraatin pöytäkirjan liite 1723, 3.9.1722, HKA; Maistraatin pöytäkirja 5.9.1722, HKA.*
[30] *Hornborg 1950: 30–31.*

Burgmanin talo rakennuksena

Burgmanin talon ulkonäöstä, koosta, huoneluvusta tai muista yksityiskohdista ei ole tarkempia tietoja. Ainoa kuvaus rakennuksesta on kapteeni Gustaf Armfeltin heti isovihan jälkeen 1721 tekemässä Helsingin inventaariossa, jossa mainitaan talosta vain seuraavaa: *Raatimies Torsten Burgman -vainajan kivirakennus, jota on tähän saakka käytetty kruunun makasiinina, kaikki huoneet ikkunoilla varustettuja*.[31]

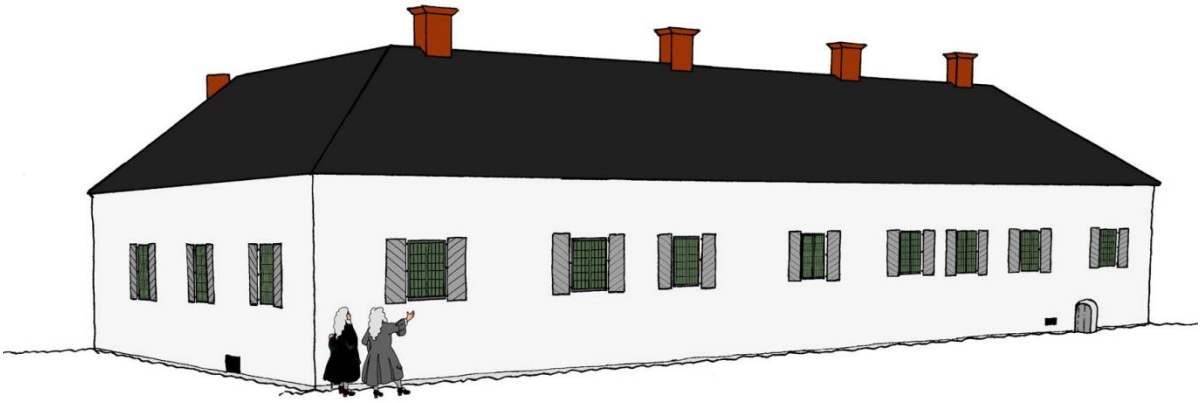

Burgmanin talo 1600-luvun lopussa. Rekonstruktioehdotus perustuu rakennuksesta vuonna 1748 tehtyyn piirustukseen. Myöhemmät pilasterirakenteet on poistettu ja rakennuksen rapatut seinät on jätetty sellaisekseen, maalaamattomiksi, kalkkilaastin hiekansekaisen valkoiseksi. Piirros: Jaana Mellanen/HKM Markku Heikkisen ennallistuksen mukaan..

Burgmanin talo näkyy kartassa ensi kerran Axel von Löwenin vuonna 1723 tekemässä jälleenrakennettavan Helsingin asemakaavaehdotuksessa. Uusien kortteleiden seassa näkyy muutamia isoavihaa edeltäviä ja sen aikaisia rakenteita: kellotapuli, residenssitontti, laivalaituri ja venäläisten rakentama linnoitus parakkeineen. Burgmanin talo on kellotapulin kaakkoispuolella sijaitseva makaavan L-kirjaimen muotoinen rakennus (kartat s. 50-51).[32] Kapearunkoisen rakennuksen länsipäässä oli siipirakennus pohjoiseen päin. Talo oli kartan mittajanan mukaan 36 metriä pitkä eli jo tällöin samanpituinen ja -muotoinen kuin ensimmäisessä säilyneessä, F. W. Hoppen vuonna 1748 tekemässä mittapiirustuksessa (piirros s. 52) ja muissa myöhemmissä mittapiirustuksissa. Rakennuksen alkuperäisestä ulkonäöstä ja huonejärjestelyistä ei ole mitään tietoa.

Kaupunkirakennustaidetta tutkineen Henrik Liliuksen mukaan Hoppen vuonna 1748 piirtämässä entisessä Burgmanin talossa oli mahdollisesti 1600-luvun osia, mutta piirroksessa näkyvän klassistisen ulkonäkönsä se oli saanut 1730-luvun muutostöissä. Eirik Hornborg on olettanut Burgmanin talon muodostaneen Hoppen piirtämän talon

---

[31] Marcks von Würtemberg K. M:lle 24/10 1721 (volym 7, M-R, Ulrika Eleonora och Fredrik I), kirjeen liite; Gustaf Armfelt: Inventarium af Helsingfors 2/11 1721, RVA; Hornborg 1950: 16, 245.
[32] Project Öfwer Helsingfors Stads Anläggning, 0406:12:016:001, Krigsarkivet, Stockholm.

keskiosan.[33] Löwenin kartan mukaan rakennuksen koko ja muoto olivat kuitenkin jo 1723 ja ilmeisesti siten myös 1600-luvun lopulla samat kuin 1748.

Vuoden 1748 mittapiirustuksen rakennuksen ulkonäkö ja huonejärjestelyt voivat olla peräisin vuodelta 1724, jolloin pormestari Abraham Wetter osti isonvihan aikana vaurioituneen Burgmanin talon huutokaupassa ja korjautti sen asuinkuntoon. Ei tiedetä, millaisia muutoksia taloon tehtiin korjaustöiden yhteydessä. Talo on voinut saada uuden ilmeen myös vuonna 1730 tapahtuneen tulipalon jälkeisissä mahdollisissa korjaustöissä tai sitten pikkuvihan jälkeisissä mahdollisissa korjaustöissä rakennuksen jouduttua uuden omistajan haltuun. Luultavasti Hoppen piirustus esittää Wetterin aikaista tilannetta ja mahdollisesti huonejärjestelyiden osalta myös Burgmanin aikaista tilannetta.

Rakennuksen neliömäisen itäisen neljänneksen erikoispiirteet kuten paksumpi väliseinä länteen päin, lattian korkeampi sijainti, lattiarakenne, oma uloskäynti, kellarin oviaukot kadulle ja pihalle voidaan tulkita siten, että Burgmanin vaate- ja rihkamapuoti sijaitsi täällä. Yhtä hyvin ne voivat merkitä sitä, että kyseinen osa on eriaikainen muun rakennuksen kanssa, vaikka sitä ei ole muuten piirustusteknisesti mitenkään osoitettu.

Myös siipirakennus saattaa mittapiirustuksen perusteella olla eriaikainen päärungon kanssa, jos keittiön ja päärungon välisessä paksussa seinässä oleva vaaleanpunaisella väritetty, ilmeisesti umpeen muurattu, kohta on entisen ikkunan paikka. Piirustuksessa kohtaan on piirretty myös nissi eli seinäkomero. Vaaleanpunaisessa oleva vino katkoviiva esittää mahdollisesti jonkinlaista aukkoa keittiöön. Myöhemmin kohdassa oli ovi. Samoin seinän paksuus viittaa siipirakennuksen eriaikaisuuteen.

Kellaripohjakaavassa läntisen kellarin länsiseinään on piirretty viivaa, katkoviivaa ja pisteitä merkitsemään aukkoa, joka on sijainnut eri tasolla kuin piirustustaso. Vaikka talon vaiheittaisesta rakentamisesta on heikkoja viitteitä, se on kuitenkin saanut lopulliset mittansa ja muotonsa jo Burgmanin aikana, kuten edellä esitettiin.

Torsten Burgmanin syntymäkaupungissa Viipurissa kivitaloja oli kahta päätyyppiä. Pienempi oli kaksikerroksinen ja lähes neliömäinen. Pohjakerros toimi kauppiaan varastona ja yläkerros asuntona. Asuntoon kuului usein tupa, kamari ja eteinen. Suurempi tyyppi oli suorakaiteen muotoinen kaksikerroksinen talo. Niissä oli usein korkeahko kellari-varastokerros ja niiden yläpuolella kaksi asuinkerrosta.[34]

Pikkukatu Burgmanin talon länsipuolella

Vuoden 1696/1707 kartassa Burgmanin tonttia länsipuolella rajannut katu oli eteläpäässään lyhyen matkaa leveä ja keskiosassaan vain kapea kuja, joka sijaitsi leveän katuosan länsipuoliskon linjalla. Leveä katuosuus liittyy ilmeisesti Burgmanin kivitalon rakentamiseen, sillä se ulottuu hiukan siipirakennusta pidemmälle pohjoiseen. Ehkä sillä haluttiin tuoda edustava rakennus erilleen läntisestä naapuritontista. Tämän voisi ehkä tulkita viittaavan siihen, että talo oli olemassa jo 1696 karttaa piirrettäessä, mutta on toki mahdollista, että juuri tätä kohtaa kartassa on korjattu 1707.

---

[33] Lilius 1988: 138; Hornborg 1950: 245.
[34] Lilius 1988: 78–79.

Isonvihan jälkeen katua ei näy ollenkaan kartoissa. Pikkuvihan jälkeen karttoihin ilmestyy jälleen kadun eteläinen leveä osuus mutta nyt umpikatuna. Katua jatkettiin pohjoiseen 1750-luvun lopulla tonttien uudelleenjärjestelyiden avulla. Tällöin vuonna 1759 valmistuneelta koululta saatiin yhteys etelään ja katua alettiin kutsua Koulukujaksi.[35]

[35] *Stenius 1950, mm. kartat 17, 19a, 32, 47.*

3.2.2 Wetterin ja Teschen talo

Venäläinen Helsinki

Vuonna 1713 suuri Pohjan sota saapui yllättäen Helsinkiin Venäjän kaleerilaivaston muodossa. Sota oli lähestynyt vähitellen. Viipuri oli menetetty 1710, rutto levinnyt kaupunkiin vielä samana vuonna ja Venäjän laivasto oli käynyt ensi kerran Helsingin edustalla 1712. Vuonna 1713 laivastoa johti yliamiraali Feodor Apraksin ja tsaari Pietari Suuri. Toukokuun 8. päivänä venäläiset aloittivat hyökkäyksen Helsinkiin 20 000 miehen voimalla. Parin päivän taisteluiden jälkeen vähäiset ruotsalaiset joukot perääntyivät Pitkänsillan kautta pohjoiseen. Ruotsalaisten joukkojen komentajan kenraalimajuri Karl Gustaf Armfeltin, maaherra Johan Creutzin, pormestari Henrik Tammelinin ja sotakomissaari Johan Henrik Frisiuksen päätöksellä ruotsalaiset sytyttivät kaupungin tuleen toukokuun 10. ja 11. päivän välisenä yönä, jotta se ei jäisi koskemattomana venäläisten käsiin. Venäläisten ei onnistunut sammuttaa tulipaloa, ja tsaari Pietari antoi käskyn kaupungin täydellisestä hävittämisestä.[36]

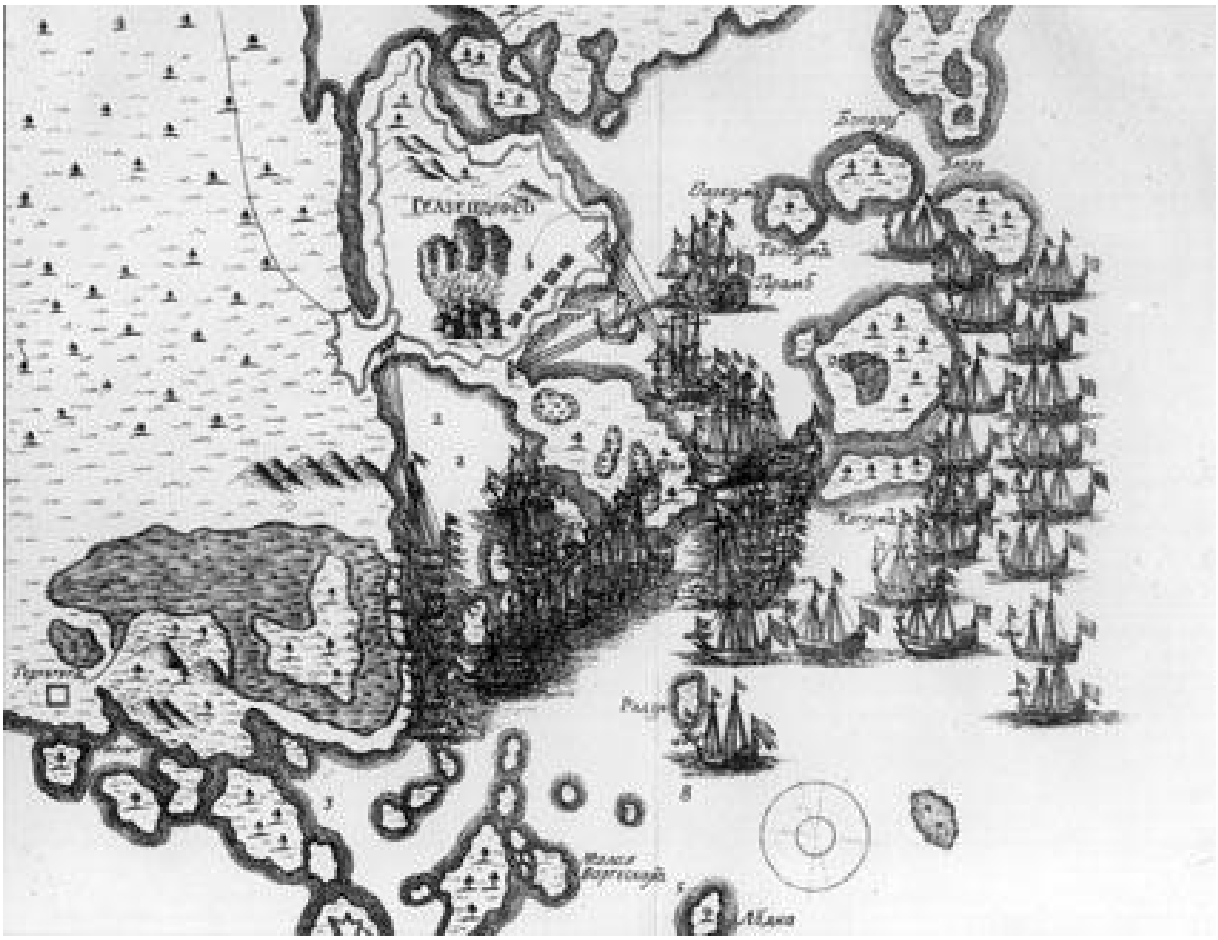

Venäläisten kaleerilaivat piirittävät palavaa Helsinkiä vuonna 1713. Sundmanin litografisessa laitoksessa painettu jäljennös kuparipiirroksesta. Alkuperäinen Eremitaasi, Venäjä. HKM.

[36] *Suolahti 1950: 418–423.*

Venäläiset perustivat Helsingin paikalle sotilastukikohdan, jonne varastoitujen tarvikkeiden suojaksi rakennettiin kenttälinnoitus.[37] Epätasaiseen ja kallioiseen maastoon rakennettu, kuudella bastionilla varustettu linnoitus koostui turpeella peitetyistä maavalleista, kaivannoista ja risukimpuista. Se ympäröitiin paaluvarustuksin siellä, missä maasto salli sen. Espanjalaisiksi ratsuiksi kutsuttuja tukeista ja teroitetuista paaluista koottuja rynnäkköesteitä asetettiin muihin kohtiin. Linnoitus sijoittui kaupungin itäosaan ja ulottui nykyiseltä Pohjois-Esplanadilta Vironkadulle ja Snellmaninkadun länsipuolelta Mariankadun itäpuolelle. Linnoituksen ulko- ja sisäpuolella oli makasiineja ja parakkeja sekä tulipalolta säilyneitä, maaseudulta tuotuja ja hätäisesti kyhättyjä rakennuksia.[38]

Venäläisten linnoitus Helsingissä Uudenkaupungin rauhan jälkeen vuonna 1721. Kartassa näkyvät venäläisten linnoituksen ja parakkien lisäksi tiet, sillat, kellotapuli ja laivasillat. Burgmanin taloa tai muita rakennuksia ei ole merkitty. Krigsarkivet, Ruotsi.

[37] *Geometrisk Carta Öfwer Belägenheten af Helsingfors jemte de derstädes af Ryssarne anlagde Defensions Wärck 1720-t, .0406:12:016:099, Krigsarkivet, Stockholm.*
[38] *Hornborg 1950: 12–15.*

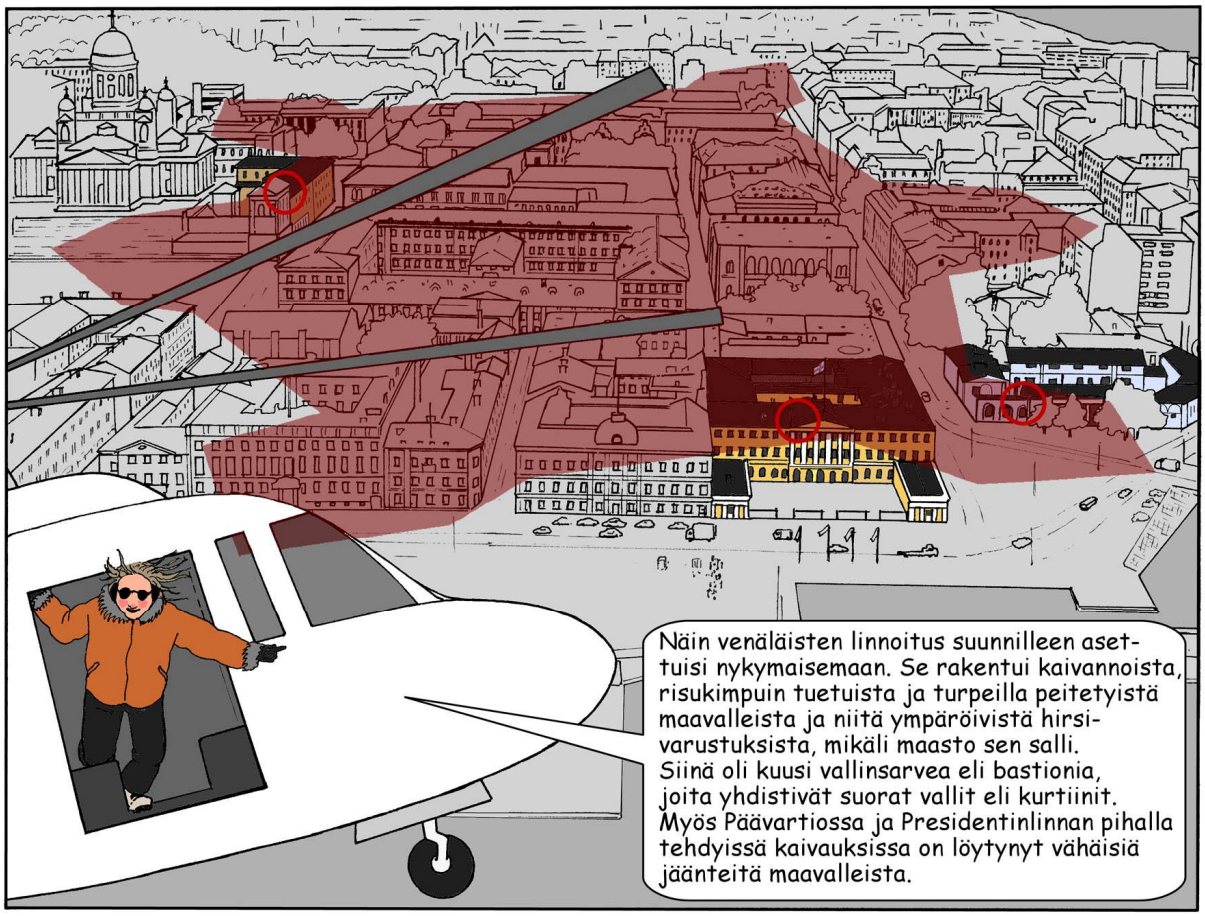

Venäläisten linnoitus sijoitettuna nyky-Helsinkiin. Jaana Mellasen piirtämä sarjakuvaruutu kaupunginmuseon Helsinki Helsingin alla -teoksesta.

Isonvihan jälkeinen uudisrakentaminen

Suuri Pohjan sota päättyi Uudessakaupungissa 30.8.1721 solmittuun rauhaan. Kotiin palaavat helsinkiläiset kohtasivat täysin muuttuneen kaupungin. Uuden maaherran Peter Stierncrantzin kuvauksen mukaan venäläiset olivat isonvihan aikana hävittäneet linnoituksen tieltä täydellisesti kaikki kiviset holvikellarit, kivikadut ja kirkon muuratut haudat. Linnoituksen vallien kohdalla ja niiden ulkopuolella entisiä tontteja ja katuja ei pystytty enää tunnistamaan. Kuvaus on liioiteltu ainakin kellarien osalta. Muun muassa Burgmanin talo oli kestänyt vuoden 1713 tulipalon ja miehitysajan.[39]

Venäläiset olivat korjanneet tulipalosta kärsineen Burgmanin talon tilapäisesti viljamakasiiniksi, jonka he tyhjensivät rauhanteon jälkeen ennen lähtöään. Uudenmaan jalkaväen kapteeni Gustaf Armfelt mainitsee 2.11.1721 Helsingistä tekemässään kuvauksessa rakennuksesta ainoastaan, että edesmenneen raatimies Torsten Burgmanin kivitalon kaikissa huoneissa oli ikkunat ja että rakennusta oli käytetty kruunun makasiinina. Samaan tarkoitukseen sitä käytettiin pari vuotta rauhanteon jälkeenkin.[40]

Helsingin jälleenrakentamista vaikeuttivat epätietoisuus kaupungin asemasta ja venäläislinnoituksen purkukielto. Vuoden 1723 puolustussuunnitelmassa Helsinki oli

[39] *Maaherra Stierncrantz K. M:lle 20.12.1721; KA; Suolahti 1950: 428; Hornborg 1950: 14.*
[40] *Marcks von Würtemberg K. M:lle 24/10 1721 (volym 7, M-R, Ulrika Eleonora och Fredrik I), kirjeen liite; Gustaf Armfelt: Inventarium af Helsingfors 2/11 1721, RVA; Hornborg 1950: 16, 245.*

saanut varikkolinnoituksen aseman Haminan toimiessa rajalinnoituksena. Axel von Löwen laati 1723 Helsingille säännönmukaisen ruutuasemakaavan tämän suunnitelman mukaisesti.[41] Kaava-alueen reunat oli jätetty avoimiksi arvattavasti mahdollisia linnoituslaitteita varten. Kaupungin umpikulmainen päätori oli sijoitettu nykyisen Säätytalon kaakkoispuolelle. Burgmanin talo näkyy ensimmäisen kerran kartalla makaavan L-kirjaimen muotoisena kivirakennuksena kellotapulin kaakkoispuolella.

Axel von Löwenin ruutuasemakaavaehdotus vuodelta 1723. Kartassa näkyvät olemassa olleet tiet, sillat, kellotapuli, laivasillat ja Burgmanin talo. Venäläisten linnoitus ja parakit on merkitty pisteviivoin karttaan. Krigsarkivet, Ruotsi.

[41] *Project Öfwer Helsingfors Stads Anläggning, 0406:12:016:001, Krigsarkivet, Stockholm; Lilius 1988: 83.*

Osasuurennos edellisestä kartasta.

Von Löwenin asemakaavaa ei kuitenkaan toteutettu kaupunkilaisten toivomuksesta ja valtiovallan muuttuneiden suunnitelmien takia. Lokakuussa 1724 saatiin lupa purkaa linnoitus, kun oli luovuttu varikkolinnoituksen perustamisesta ja todettu venäläislinnoituksen hyötykäyttö mahdottomaksi. Sen purku alkoi 1725, jolloin kaupungin jälleenrakennus pääsi vasta kunnolla käyntiin.[42] Linnoituksen ja korjauskelvottomien rakennusten purkamisen jälkeen kaupunki pyrittiin rakentamaan isoavihaa edeltävän asemakaavan mukaan, mitä vaikeutti katuverkoston ja tonttirajojen katoaminen.

Pormestari Abraham Wetter ostaa Burgmanin talon pankilta

Uudenkaupungin rauhan jälkeen todettiin moninaisten vaiheiden jälkeen, että aikoja sitten kuolleen raatimies Torsten Burgmanin talon omisti Valtakunnan säätyjen pankki Burgmanin taloa vastaan ottaman lainan kiinnityksenä. Rakennus huutokaupattiin alkuvuodesta 1724. Huonoon kuntoon menneen talon osti pormestari Abraham Wetter (1690–1737), joka korjautti sen asuttavaksi.[43]

[42] *Hornborg 1950: 20.*
[43] *Raastuvanoikeuden tuomiokirja 9.12.1723, KA; Maistraatin pöytäkirjat 5.9.1722, 8.6.1724, Maistraatin pöytäkirjojen liite 1723, 27.8.1722, HKA; Hornborg 1950: 67, 245.*

Wetterin ajalta ei ole tarkkoja tietoja korjaustöistä tai tarkempaa kuvausta rakennuksesta. Wetterin 14.7.1737 laaditussa perukirjassa mainitaan 11 huonetta käsittävä yksikerroksisen kivirakennus, jossa oli vanha huonokuntoinen lautakatto. Kaksi kellaria ja pakkahuone mainitaan. Lisäksi oli ulkorakennuksia; aittoja, talli, heinäaitta ja vaunuliiteri. Täydellistä luetteloa rakennuksista, niiden mitoista tai sijainneista ei ole. Pormestarin vuotta aiemmin kuolleen vaimon Brita Åhmanin perukirjassa mainitaan, että rakennukset oli ostettu kauppakirjan mukaan isoavihaa edeltäneeltä pormestari Henrik Tammelinilta. Abraham Wetterin perukirjassa tontin ja rakennusten myyntihinta arvioitiin 4 000 kuparitaaleriksi.[44]

Talosta on linnoitusupseeri Fredric Wilhelm Hoppen piirustus joulukuulta 1748.[45] Rakennuksen koko ja muoto ovat samanlaiset kuin vuoden 1723 kartassa ja todennäköisesti Burgmanin aikana. Sisätilojen huonejärjestely oli Wetterien perukirjojen perusteella sama tai lähes sama kuin Hoppen piirustuksessa, jossa asuinkerroksessa oli 12 huonetta sisältäen eteiset ja siipirakennuksen keittiön tai leivintuvan. Perukirjoissa mainitaan 11 huonetta. Ristiriita on selitettävissä siten, että jokin huone on ehkä jaettu Wetterien ajan jälkeen kahtia. Kellarihuoneiden määrä täsmää.

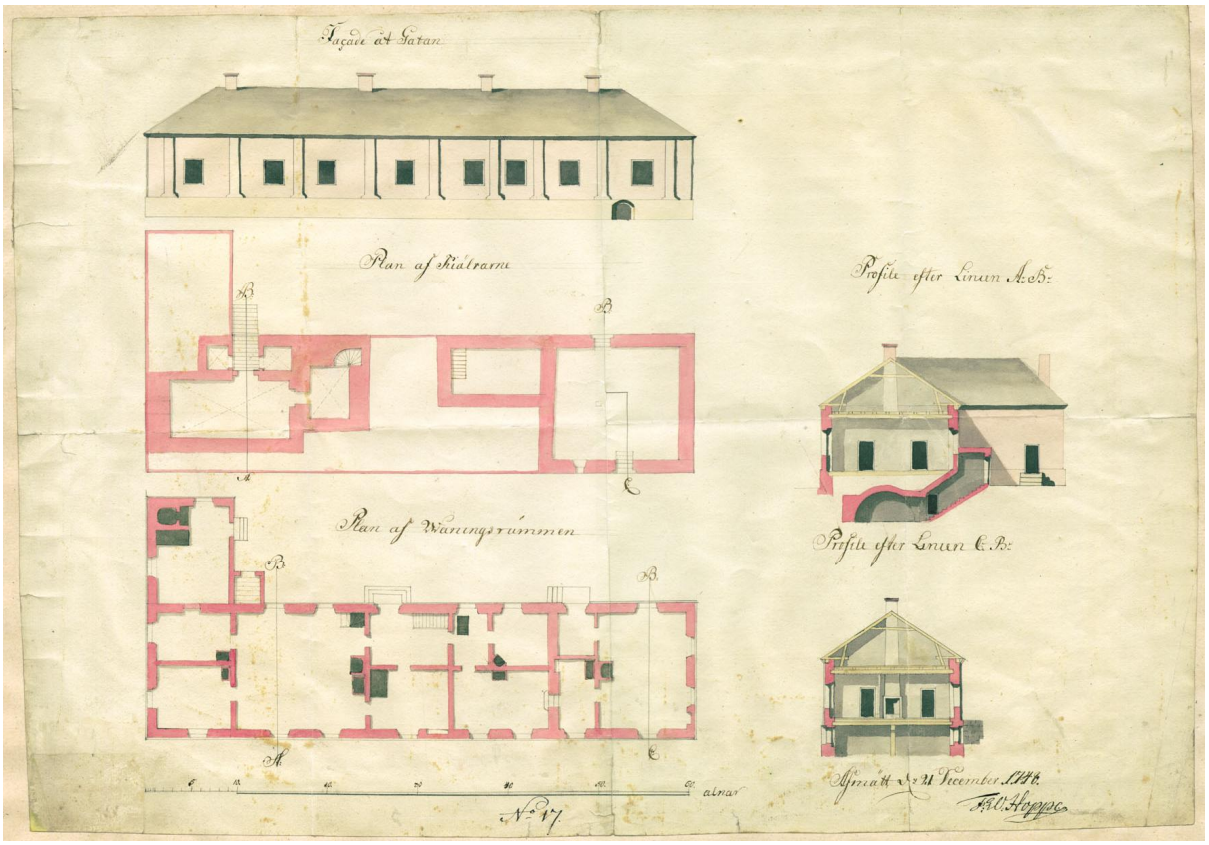

F. W. Hoppen otsikoimaton mittapiirustus vuodelta 1748 entisestä Burgmanin ja Wetterin kivitalosta. Krigsarkivet, Ruotsi.

Kaupunkirakennustaidetta tutkineen Henrik Liliuksen mukaan Hoppen vuonna 1748 piirtämässä entisessä Burgmanin talossa oli mahdollisesti 1600-luvun osia, mutta piirroksessa näkyvän klassistisen ulkonäkönsä se oli saanut 1730-luvun muutostöissä. Eirik Hornborg on olettanut Burgmanin talon muodostaneen Hoppen piirtämän

[44] *Abraham Wetterin perukirja 14.7.1737, HKA; Brita Mary Åhmanin perukirja 30.7.1736, HKA.*
[45] *Utan titel, 0406:12:016:025, Krigsarkivet, Ruotsi.*

talon keskiosan.[46] Vuoden 1723 kartan mukaan rakennuksen koko ja muoto olivat kuitenkin tällöin ja ilmeisesti siten myös 1600-luvun lopulla samat kuin 1748.

Liliuksen mukaan hieman epäsäännöllisellä pilasteri- ja ikkunajaolla toteutettu julkisivu lienee Suomen varhaisimpia esimerkkejä barokkiklassismista porvarisarkkitehtuurissa. Kiviarkkitehtuuri näytti mallia myöhemmin puuarkkitehtuurissa noudatetulle kansanomaiselle klassismille. Rakennuksen pohjakaava oli poikkisalityyppiä.

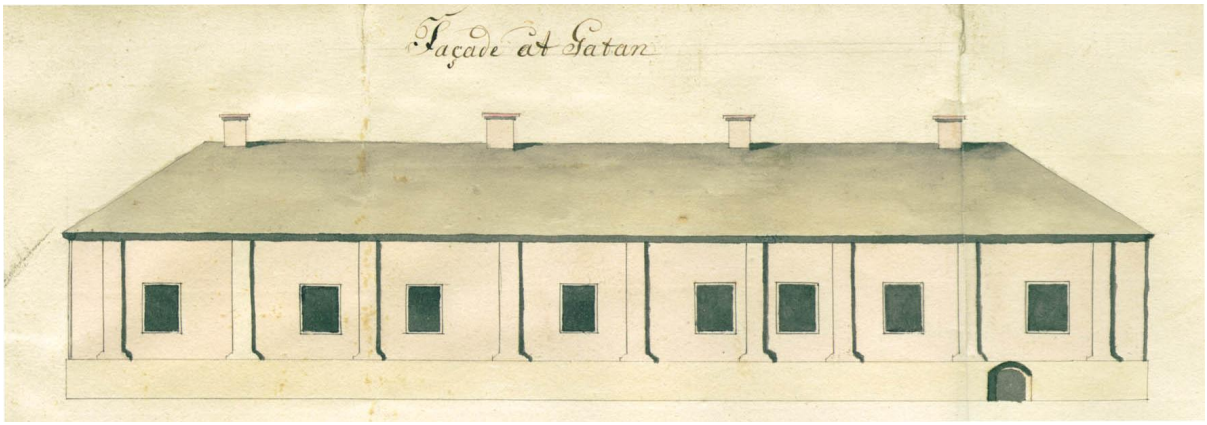

Rakennuksen julkisivu. Mahdollisesti maalaamattomien seinien punertava väri saattaa johtua kalkkilaastiin sekoitetusta tiilimurskasta tai punamullasta. Krigsarkivet, Ruotsi.

Lähteet eivät kerro, milloin rakennus on saanut Hoppen piirustuksessa näkyvän muotonsa: Wetterin kunnostaessa sen 1720-luvun puolivälissä asuttavaan kuntoon isonvihan jälkeen, Liliuksen ehdottamana 1730-luvulla vai uuden omistajan mahdollisissa muutostöissä pikkuvihan jälkeen 1740-luvulla.

1720-luvun puolivälin kunnostuksista ei ole tarkempaa tietoa. Rakennuksessa on ehkä tehty vain välttämättömimmät korjaukset jälleenrakennusajan ankarissa oloissa. Mahdollisiin korjauksiin 1730-luvun alussa viittaa maistraatin pöytäkirjan maininta pormestari Wetterin talossa joulukuussa 1730 raivonneesta pahasta tulipalosta.[47] Ei tiedetä, kuinka laaja tulipalo oli ja vaatiko se suuria korjaustöitä.

Rakennuksen piirteitä

Hoppen piirustuksen mukaan kapearunkoinen rakennus oli noin 36 metriä pitkä ja 8,9 metriä leveä. Siipirakennus oli noin 5,8 metriä leveä ja 7,1 metriä pitkä. Kivijalan korkeus oli noin 1,3 metriä. Seinän korkeus katon reunaan oli noin 3,8 m. Rakennuksen korkeus maasta katonharjaan oli noin 8,4 m. Huoneiden korkeudet olivat itäosassa noin 2,8 metriä ja keski- ja länsiosassa 3,3 metriä. Huoneiden käyttötarkoitukset eivät ilmene piirustuksesta.

[46] *Lilius 1988: 138; Hornborg 1950: 245.*
[47] *Maistraatin pöytäkirja 19.12.1730, HKA.*

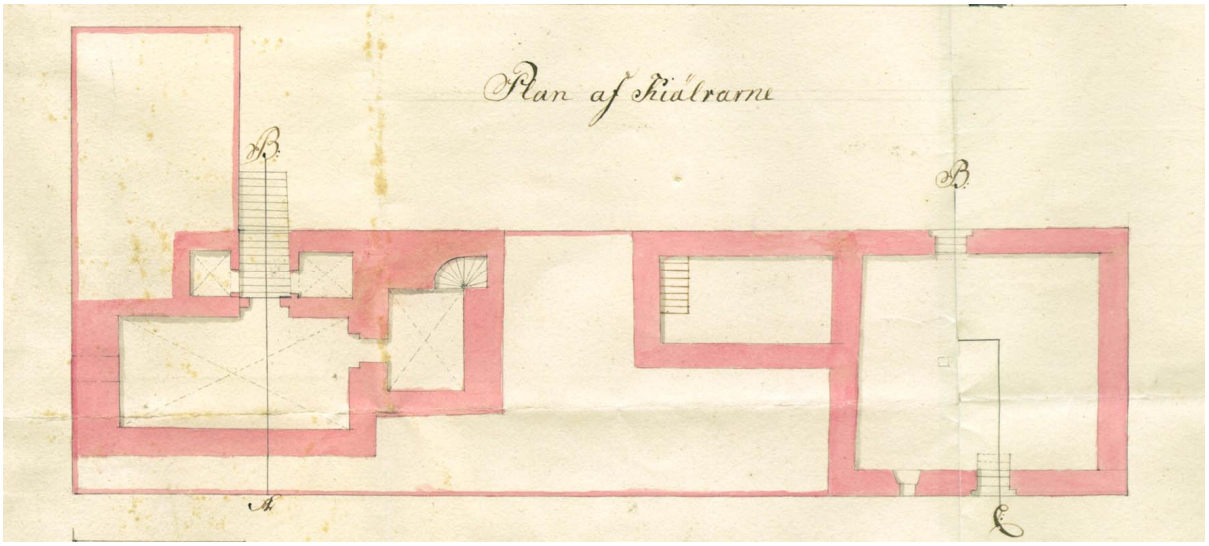

Rakennuksen kellarikerros. Krigsarkivet, Ruotsi.

Hoppen piirustuksessa rakennuksen kellari muodostui kahdesta erillisestä osasta. Läntisessä osassa oli neljä erikokoista holvattua kellaritilaa, jotka olivat yhteydessä toisiinsa. Tiloihin oli yksi sisäänkäynti pihalta oman porrashuoneen ja pitkän suoran portaikon kautta. Rakennuksen sisällä oli toinen sisäänkäynti kaarevan portaikon kautta ison salin koillisnurkan lattian läpi. Isoin kellaritila oli lähes kahden metrin korkuiseksi holvattu. Sen länsiseinään on viivoilla, katkoviivoilla ja pisteillä merkitty mahdollisesti aukko, joka sijaitsi eri tasolla kuin piirustustaso.

Kellarikerroksen itäpäässä oli kaksi huonetilaa, joilla ei ollut yhteyttä toisiinsa. Pihan puoleiseen läntisempään kellarihuoneeseen tultiin talon sisältä lattialuukun kautta. Rakennuksen päässä olevaan rakennuksen levyiseen ja hieman yli 2 metriä korkeaan holvaamattomaan kellaritilaan pääsi sekä pihalta että Suurkadulta. Piirustuksessa kellarin epätasaista lattiaa ei ole merkitty tarkalla viivalla. Samoin sinne johtavat portaat on poikkeuksellisesti piirretty katkoviivoin. Lattian korkeustiedot ovat siten epävarmat. Tilan keskellä oli ilmeisesti pystypaalu yläpuolella olevien tulisijojen kohdalla. Kyseessä lienee Wetterin perukirjassa mainittu pakkahuone.

Asuinkerroksessa oli 11 huonetta ja siipirakennuksessa keittiö tai leivintupa, johon oli oma sisäänkäynti pihalta. Rakennuksen päärunkoon oli kaksi sisäänkäyntiä pihalta. Kadulta ei ollut sisäänkäyntiä. Päärungon länsipäässä oli kaksi kamaria ja niiden itäpuolella rakennusrungon levyinen iso sali, jonka koillisnurkassa oli sisäänkäynti läntiseen kellariosaan. Rakennusrungon keskiosassa oli pihan puolella eteinen, josta johti ovi ja portaat sisäpihalle ja portaat vinttiin. Kadun puolella oli vastaavan kokoinen huone, joka oli ilmeisesti keittiö. Sen itäpuolella oli kadun puolella huone, jonne ei ollut ovea edellisestä tilasta. Pihan puolella vastaavanlainen tila oli jaettu kahteen huoneeseen, joista eteistä lähellä olevassa pienessä huoneessa ei ollut uunia ja josta johti luukun kautta portaat pienempään itäiseen kellariin. Itäpuolisessa pienessä kamarissa oli takka.

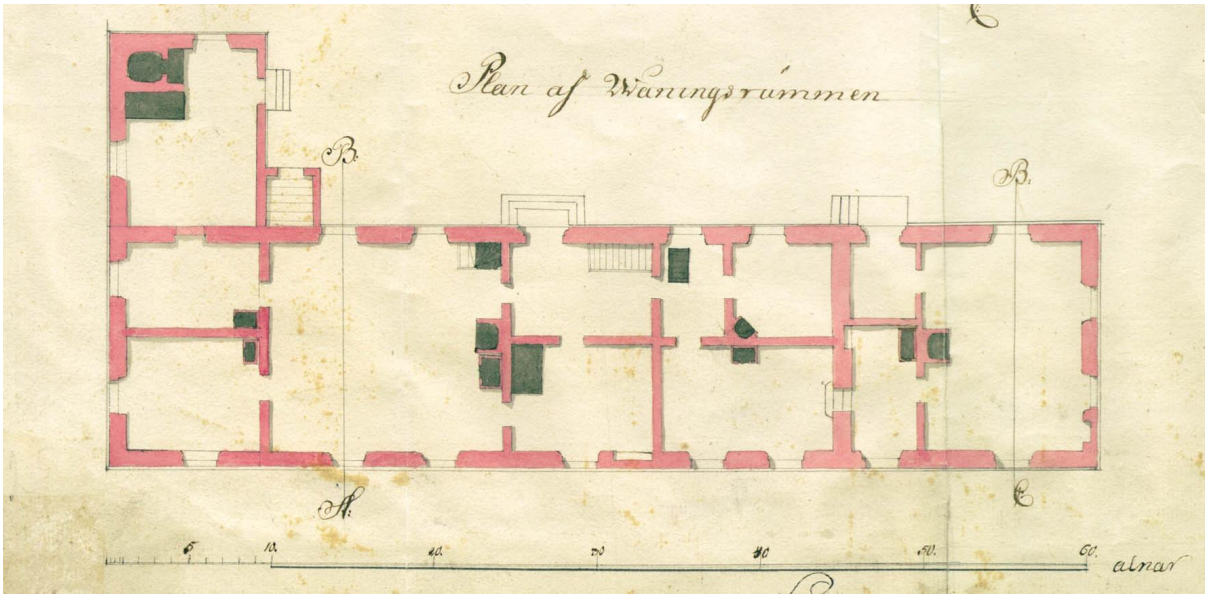

Rakennuksen asuinkerros. Krigsarkivet, Ruotsi.

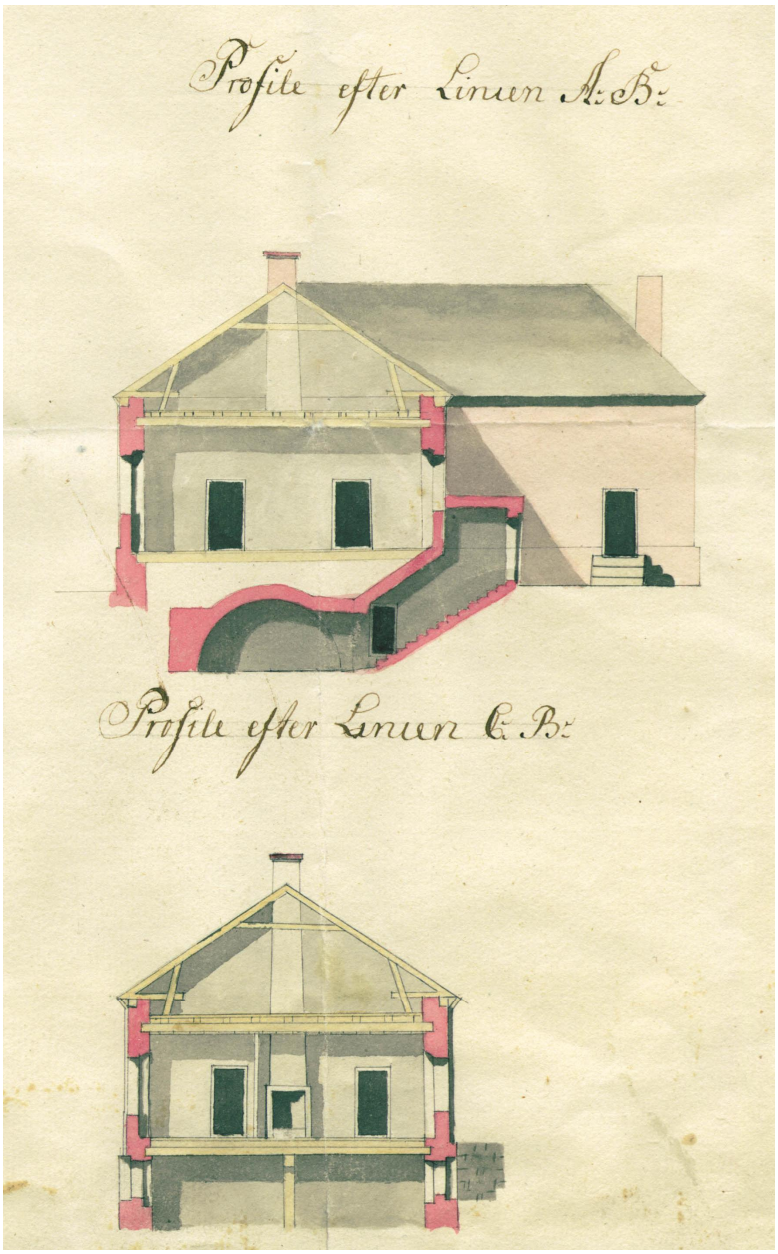

Rakennuksen poikkileikkaukset. Krigsarkivet, Ruotsi.

Rakennuksen itäpäässä holvaamattoman kellarin päällä sijainneet huoneet olivat muita huoneita matalampia, koska lattia oli noin 40 cm korkeammalla kuin muualla talossa. Näitä huoneita erotti muusta talosta huomattavasti paksumpi väliseinä, jonka läpi kulki kadunpuoleisten huoneiden kohdalla portaat. Ne johtivat pieneen huoneeseen, jonka itäpuolella päädyssä oli iso huone ja pohjoispuolella pieni eteinen ja ovi portaineen pihalle. Tämän osan yksityiskohdat viittaavat sen aiempaan puotikäyttöön ja mahdolliseen eriaikaisuuteen rakennuksen muun päärungon kanssa.

Rakennuksessa oli piirustuksen mukaan kolme takkaa ja viisi kaakeliuunia kaakelista tai tiilestä. Lisäksi siipirakennuksen keittiössä tai leivintuvassa oli takkauuni ja rakennuksen keskellä kadunpuoleisessa huoneessa liesi, joka viittaa toiseen keittiöön. Tulisijat sijaitsivat huoneiden nurkissa paitsi isommissa huoneissa, joissa ne olivat seinien keskiosassa. Rakennuksen poikkileikkauksessa näkyy avotakka itäisimmässä huoneessa. Länsiosan salissa näytti olevan vastaavanlainen avotakka ja sen vieressä ilmeisesti kaakeliuuni. Kyseessä oli todennäköisesti jo vanhanaikaiseksi käyvä takan ja kaakeliuunin yhdistelmä, jossa niiden lämpökanavat yhtyivät. Kun tuli oli palanut koko päivän takassa, hehkuvat hiilet siirrettiin kaakeliuuniin, jossa ei ollut varaavia hormeja, vain paksut kaakeliseinät tyhjän sisätilan ympärillä. Myös pihan puoleisessa huoneessa talon keskiosassa näyttää olleen takka.

Tulisijojen hormit oli kerätty neljään savupiippuun. Siipirakennuksen keittiöllä tai leivintuvalla oli oma savupiippunsa. Rakennuksessa oli aumakatto. Ikkunoita oli 19, ja ne olivat pystyjä suorakaiteita, kooltansa noin 1,2 x 1,5 metriä. Ikkunat oli järjestetty huoneiden keskiakselien mukaan, jolloin ne muodostivat julkisivussa epäsymmetrisen kokonaisuuden. Ikkunat olivat ulkoseinien tasolla. Ikkunatyyppi ei selviä piirustuksesta. Rakennuksen myöhemmissä muutostöissä ikkunajakoa muutettiin jonkin verran kuten myös oviaukkoja huoneita uudelleen jaettaessa.

Tontilla oli päärakennuksen lisäksi muitakin rakennuksia, joista osa luetellaan Abraham Wetterin perukirjassa. Vuonna 1724 mainitaan puretun vanhoja isonvihan aikaisia venäläisrakennuksia ja rakennetun tilalle uusia ulkorakennuksia. Niiden lisäksi mainitaan tontin portti vuonna 1730, kun lukkari Jakob Harckman, tullimies Eric Sederholm ja jahtipursimies Lenning nostivat eräänä talviyönä juovuspäissään saranoiltaan pormestari Wetterin portin ja joutuivat teostaan kämnerinoikeuteen.[48]

Wetterin kuolinpesä, talon vuokralaiset ja pikkuviha

Abraham Wetterin kuoltua 8.5.1837 hänen kahdeksan alaikäistä lastansa sijoitettiin opiskelemaan ja asumaan eri paikkoihin. Kuolinpesä vuokrasi pian talon Uudenmaan ja Hämeen läänin maaherralle, paroni Axel Erik Gyllenstierrnalle, koska vanha maaherranresidenssi oli laho ja asuinkelvoton. Vuoden 1738 toukokuun lopussa maaherra luopui talosta. Koska talolle ei löytynyt ostajaa eikä kuolinpesällä ollut mahdollisuutta korjauksiin, Wetterin lasten holhoojat vuokrasivat talon rovasti Johannes Forsskåhlille, joka oli ollut Helsingin kirkkoherrana vuodesta 1729. Forsskåhl sanoi vuokrasopimuksen irti 1740 siirtyessään Tukholmaan Marian seurakunnan kirkkoherraksi. Wetterin alaikäisten lasten holhoojaksi tullut maistraatti

[48] *Jäljennös kämnerinoikeuden pöytäkirjasta 6.2.1730, HKA; Hornborg 1950: 553.*

päätti tilaisuuden tulleen myydä rakennuksen kuolinpesän velkojen takia. Rakennus oli ilmeisesti vuokralla Forsskåhlin jälkeenkin.[49]

Pikkuvihan ajalta (1741–43) rakennuksesta on joitakin tietoja. Ruotsiin paenneet helsinkiläiset hakivat syksyllä 1742 valtiopäiviltä korvauksia Helsingin miehityksen vuoksi menettämästään omaisuudestaan. Sotavahinkoluettelossa mainitaan Wetterin alaikäisten lasten omaisuus ”ett stenhus vid Store gatan” rakennuksineen 6 000 taalarin ja neljän alaikäisen lapsen ylläpito pakomatkalla 240 taalarin arvoiseksi. Lapset olivat saaneet rahaa pakomatkaa varten holhoojaltaan maistraatilta. Tarkempaa kuvausta talosta ei ole kuten joidenkin muiden korvauksenhakijoiden rakennuksista.[50]

Pikkuvihan miehitysaikana 1742–43 rakennus kärsi pahoin. Maistraatti tutki toukokuussa 1743 perusteellisesti Abraham Wetterin poikaa, notaari Gustaf Wetteriä, jota syytettiin ikkunoiden poistamisesta muutamista asumattomista taloista, myös hänen isänsä kuolinpesän kivitalosta. Wetterin talosta ei ollut kuitenkaan viety ikkunoita, vaan todistajien näkemät ikkunat olivat notaari Wetterin mukaan peräisin viereisestä talosta. Wetterin talon ikkunat ja tulisijat oli hänen taloon tullessaan osittain rikottu ja tuhottu ja piipunpellit poistettu. Notaari Wetter puolustautui sanoen ottaneensa talteen vain jo irrotettuja ikkunoita ja isävainajansa talosta lisäksi kahden kaakeliuunin luukut, kahden oven lukot ja karmituolin. Wetter katsoi, että hänellä oli oikeus pelastaa tavaroita hylätyistä rakennuksista, koska maistraatti ei ollut hoitanut sotaväen majoitusvelvollisuutta ja sotaväki oli asettunut viranomaisilta kysymättä haluamiinsa taloihin. Wetterin katsottiin kuitenkin harjoittaneen omankädenoikeutta ja hänet velvoitettiin palauttamaan ikkunat ja kaiken muun pois viemänsä.[51]

Pikkuviha päättyi Turun rauhaan 7.8.1743. Rauhanteon jälkeen Wetterin kuolinpesän hoitaja eli maistraatti päätti myydä kivitalon julkisessa huutokaupassa 29.11.1743 rakennuksen huonon kunnon ja Wetterin kuolinpesältä lääninrahastonhoitaja Carlstedtin kuolinpesälle vaaditun 6 000 kuparitaalerin velan takia. Myyntiin vaikutti sekin, ettei yksikään Wetterin lapsista asunut talossa. Rakennuksesta annettiin ainakin kaksi tarjousta ennen huutokauppaa: Haminasta paennut kauppias Jakob Forsell tarjosi 6 700 kuparitaaleria ja niin ikään haminalainen raatimies Jacob Johan Tesche 6 500 kuparitaaleria.[52]

Jacob Johan Tesche, kivitalon viimeinen yksityinen omistaja

Helsingissä suunniteltiin maaliskuussa 1747 porvarikaartin paraatia ja muuta ohjelmaa kesällä tapahtuvaa kruununperijä Adolf Fredrikin vierailua varten. Tässä yhteydessä mainitaan Suomen kenraalikuvernöörin, paroni Gustav Fredrik von Rosenin, majapaikaksi aiottu raatimies Jacob Johan Teschen kivitalo. Koska Helsingissä oli edelleenkin vain yksi kivitalo, entinen Burgmanin ja Wetterin talo, Tesche lienee saanut rakennuksen vuoden 1743 huutokaupassa.[53] Suomessa oli

---

[49] Maistraatin pöytäkirja 22.10.1743, HKA; Jäljennös kämnerinoikeuden pöytäkirjasta 3.5.1740, HKA; Maistraatin pöytäkirjojen liitteet 1740, 2.5.1740, 27.7.1738, HKA; Hornborg 1950: 245, 521.

[50] Aminoffin kokoelma, Tonttihistoriallinen kortisto, D. toimitteet, Da:1 Tonttihistorialliset muistiinpanot 1696–1799. Helsinkiläisten korvausanomukset pikkuvihan aiheuttamien tuhojen johdosta, HKA; Förteckning på Invånarnas lidne Skador…, Maistraatin pöytäkirjojen allegaatit 1743, HKA; Hornborg 1950: 174.

[51] Maistraatin pöytäkirjat 6.5. ja 16.6.1743, HKA; Hornborg 1950: 183–184.

[52] Maistraatin pöytäkirja 22.10.1743, HKA; Hornborg 1950: 67.

[53] Maistraatin pöytäkirja 27.3.1747, HKA; Hornborg 1950: 67, 108.

näihin aikoihin Helsingin yhden kivirakennuksen lisäksi vain Turussa 46 yksityistä kivitaloa. Koko valtakunnassa oli kaikkiaan 3 193 yksityistä kivitaloa.[54]

Tesche lupautui antamaan korkean vieraan käyttöön kaupungin mukavimmaksi luonnehditusta rakennuksestaan siiven. Koska hänellä ei ollut huoneisiin seinävaatteita, kaupunki ja porvaristo lupautuivat varustamaan huonoimmat huoneet seinävaatteilla. Toivottiin kuitenkin, että korkea-arvoisella vieraalla olisi mukanaan sellaisia.[55] Kyseessä saattoivat olla vähitellen muodista jäävät, irtaimistoon luetut kulta-, nahka- tai nöyhtätapetit tai uutta muotia edustavat vaaleat paperitapetit. Teschen tiloja ei kuitenkaan tarvittu, sillä kuninkaallinen vierailu peruuntui tällä kertaa.

Teschen lyhyellä omistuskaudellaan teettämistä mahdollisista korjaustöistä ei ole tietoa. Tesche myi 1749 kivitalonsa Suomen kenraalikuvernöörille von Rosenille. Tämän jälkeen hän omisti toisaalla kaupungissa puutalon, joka oli 1755 kaupungin ensimmäisiä punamullattuja rakennuksia.[56]

[54] *Gardberg 1979: 269.*
[55] *Maistraatin pöytäkirja 27.3.1747, HKA.*
[56] Hornborg 1950: 259.

3.2.3 Maaherran residenssi, lääninhallituksen ja armeijan ylipäällikön talo

Kenraalikuvernööri ostaa entisen Burgmanin talon asunnokseen

Ruotsin valtiopäivillä päätettiin 1747, että valtakunnan itärajan puolustaminen perustui linnoituksiin, laivastoon ja rajalla oleviin joukkoihin, jotka pidättelisivät vihollista, kunnes Ruotsista tuleva apu ehtisi perille. Päälinnoitus ja laivastotukikohta oli sijoitettava Helsinkiin. Rajalinnoitus oli rakennettava Loviisan Degerbyhyn ja Svartholmaan kaksoislinnoituksena. Kuningas Fredrik I vahvisti 9.11.1747 valtaneuvostossa lähinnä tykistöupseeri Augustin Ehrensvärdin suunnitelman Helsinkiä ja sen satamaa suojaavasta kaksoislinnoituksesta, varikkolinnoituksesta, joka käsitti mantereen puolelle ja Susiluodoille rakennettavat osat. Linnoituksen rakennustyöt alkoivat Ehrensvärdin johdolla kevättalvella 1748.[57]

Augustin Ehrensvärd (1710–1772) vaikutti Helsingin linnoitustöiden johdossa voimakkaasti Helsingin kehittymiseen ja myös entisen Burgmanin talon vaiheisiin. Olof Areniuksen maalaus. HKM.

Suomeen kenraalikuvernööriksi vuonna 1747 nimitetyn valtaneuvos Gustav Fredrik von Rosenin tehtäviin kuului Suomen puolustuksen edistäminen ja maan talouden kehittäminen. Kenraalikuvernööri keskittyi sotilasasioihin, ja linnoitustöiden valvonta, myös Helsingissä, kuului niihin. Hän ajautui kuitenkin usein vakaviin riitoihin linnoitustöitä johtavan Ehrensvärdin kanssa, joka toimi hyvin itsenäisesti linnoitustöiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Von Rosenin läsnäoloa pidettiin kuitenkin tarpeellisena, ja hän sai 1749 luvan muuttaa Turusta Helsinkiin.[58]

[57] *Hornborg 1950: 210, 216 ja 219.*
[58] *Paloposki 1987: 128–129 ja 133–134.*

Kenraalikuvernööri Gustaf Fredrik von Rosen osti 1749 entisen Burgmanin talon kruunun laskuun ja asui siellä vuoteen 1752. Carl Fredrik Branderin öljymaalaus vuodelta 1761. Nationalmuseum, Ruotsi.

Kenraalikuvernööri von Rosen etsi vuoden 1749 alkupuolella Helsingistä asuinpaikkaa. Yhtenä vaihtoehtona oli maaherran Suurtorin luota vuokraama asunto, joka olisi lunastettu kruunulle. Kuninkaan päätöksellä maaherran annettiin kuitenkin asua siellä edelleen. Kenraalikuvernööriä kehotettiin vuokraamaan joltakin porvarilta sopiva asunto, mutta huolimatta runsaista 400 hopeataalerin vuokrarahoista asuntoa ei löytynyt.[59]

Von Rosen sai 1749 alkukesällä hallitukselta luvan rakennuttaa kruunun laskuun itsensä ja taloutensa käyttöön puutalon Helsingin huonon asuntotilanteen takia. Pian hän sai myös oikeuden ostaa kaksi rinnakkaista tonttia Suurkadun varrella sopivan kruunulle kuuluvan tontin puutteessa. Raatimies Jakob Johan Tescheltä ostettiin 7.7. 3 000 kuparitaalerilla entinen Burgmanin ja Wetterin tontti ja talo, jossa von Rosen asui ilmeisesti koko Helsingissä oleskelunsa ajan. Kauppias Petter Bergiltä ostettiin 21.7. entisen Wetterin talon ja Vuorikadun itäpuolella sijaitseva tontti nykyisen Ritarihuoneen puistikon eteläosasta 5 000 kuparitaalerilla. Talot ja tontit oli arvioitu halvemmiksi, mutta myyjät saivat vaatimansa summat.[60] Oston yhteydessä ei puhuta mitään entisen Wetterin talon korjaustöistä von Rosenia varten.

---

[59] *Ang. medel till residenshusbyggnad i Helsingfors 7.3.1749 (139a), Ang. riksrådets v. Rosens sökta husrum i Helsingfors 7.3.1749 (139a), RVA; Jäljennökset maaherrojen kertomuksista 1738–1752, valtak. registr., siviilitoim. registr., 14.4.1749, HKA.*

[60] *Ang. en träbyggnads uppsättande i Helsingfors för riksrådet v. Rosen 29.5.1749 (139a), RVA; Jäljennökset valtakunnan registratuurasta 1561–1808 13.6.1749, 22.8.1749, HKA; Kenraalikuvernöörin kertomus 3.8.1749 (22.8), KA; Hornborg 1950 243–244.*

Entiselle Bergin tontille valmistui syksyllä 1750 Hallitustalona (General Gouvernements huset) tunnettu kaksikerroksinen puurakennus, joka oli alun perin suunniteltu kenraalikuvernöörin virka-asunnoksi. Von Rosen ei kuitenkaan asunut siellä ilmeisesti koskaan. Päärakennus sijaitsi tontin itälaidassa nykyisen Mariankadun suuntaisesti. Tontille sijoitettiin myös muita puisia ulkorakennuksia ja neliömäinen tiilirakennus kassahuoneeksi. Tontti rakennuksineen joutui linnoituksen haltuun 1752, ja niissä asui 1800-luvun alkuun asti kuninkaallisen tykistöpataljoonan upseereita perheineen. Vuonna 1773 Suomen armeijan ylipäällikön mainitaan asuneen siellä. Sotilaallisen maastokartoituksen Helsingin piirustuskonttori toimi ainakin 1780–90-luvulla rakennuksessa. Venäjän sodan aikana vuonna 1788 talossa oli sotilassairaala.[61]

Hallitustaloa käytettiin myös joitakin kertoja kuninkaallisten vieraiden majapaikkana. Kuningas Adolf Fredrik tervehti ensi töikseen eri virkakuntia tässä uudessa talossa vieraillessaan Helsingissä kesäkuussa 1752. Hän asui vierailuviikkonsa ajan joko Hallitustalossa tai Serafimerorden-kaleerilaivassaan. Lähteissä ei yleensä mainita, minne kuninkaalliset majoittuivat Helsingissä. Kruunun rakennukset lienevät olleet ensi sijalla.[62] Kuningas Kustaa III vieraili usein Helsingissä. Ainakin vuoden 1775 eerikinretken aikana hän asui Hallitustalossa. Maaherra Ramsay oli ehdottanut vaihtoehtona kuninkaan, tämän seurueensa ja kuninkaallisen keittiön sijoittamista lääninhallituksen eli entiseen Burgmanin taloon. Kuninkaan tieltä Hallitustalosta siirtyi pois siellä asunut armeijan ylipäällikkö kenraali Stackelberg, jolle maistraatti oli määrännyt kunnostettavaksi asuintilat pakkahuoneen toiseen kerrokseen kuninkaallisen vierailun ajaksi.[63]

Maaherran residenssinä ja lääninhallituksen talona

Uudenmaan ja Hämeen läänin maaherra Gustaf Samuel Gyllenborg asui 1700-luvun puolivälissä Helsingin Suurtorin laidalla vuokrahuoneistossa. Hän valitti 1750 vuokrien nousseen kaksinkertaisiksi linnoituksen rakentamisen takia. Maaherran residenssiä varten kruununperijä Adolf Fredrik oli hyväksynyt vuonna 1749 Carl Hårlemanin mahtipontisen suunnitelman, jossa kolmikerroksiseen kivirakennukseen oli tarkoitus keskittää lääninhallitus ja maaherran asunto. Mataliin siipiin oli tulossa päävartio, vankila ja palovahti. Piirustuksen mukaan residenssiä suunniteltiin torin ääreen. Rakentamiseen osoitettiin 1749 jo varoja, mutta tästä huolimatta työ ei koskaan käynnistynyt.[64]

Epäsuosittu kenraalikuvernööri von Rosen palasi Ruotsiin 1752, jolloin maaherran asunto-ongelma sai osittaisen ratkaisun. Maaherra sai hallitsijalta luvan syksystä 1752 lähtien vuokrata entistä Wetterin taloa, jonka Helsingin linnoitus oli ostanut

---

[61] Jäljennökset valtakunnan registratuurasta 1561–1808 12.8.1752, HKA; Ericsson 1939: 341, bilaga XI; Ödmjukaste Berättelse om beskaffenheten af de Gårdar och Tomter, hvilka af Fästnings Byggnads Medler, blifvit för Konge Maijsts och Cronans Räckning, uti Helsingfors Stad efter annan Uphandlade. 8.10.1773. Aminoffin kortisto, D. Toimitteet, Da:1 Tonttihistorialliset muistiinpanot 1696–1799, HKA; Aminoffin kortisto, B. Luettelot, Ba:1 Tonttikortisto, HKA; Hornborg 1950: 244–245; General Gouverneurens Huset i Helsingfors 1752, 0406:12:016:049, Krigsarkivet, Stockholm; Alanen – Kepsu 1989: 15.

[62] Hornborg 1950: 349; von Bonsdorff 1928: 340; Dahlbäck 1988: 42.

[63] Hornborg 1950: 352; von Bonsdorff 1928: 342; Dahlbäck 1988: 42–43, 157.

[64] Ang. medel till residenshusbyggnad i Helsingfors 7.3.1749 (139a), Ang. riksrådets v. Rosens sökta husrum i Helsingfors 7.3.1749 (139a), RVA; Jäljennökset maaherrojen kertomuksista 1738–1752, valtak. registr., siviilitoim. registr., 14.4.1749, HKA; Hornborg 1950: 243; Lilius 1988: 102.

kruunulta von Rosenin lähdön jälkeen. Vuotta myöhemmin maaherra Gyllenborg suunnitteli Hallitustalon vuokraamista maaherran residenssiksi kenraalikuvernöörin poissaolon takia ja maaherran 150 hopeataalerin vuokrarahojen riittämättömyyden takia. Kenraalikuvernööri ehdotti sen sijaan entisen Wetterin talon ostamista linnoitukselta maaherran residenssiksi, mihin kuningas yhtyi. Rakennuksen ostaminen tuli pitkällä aikavälillä halvemmaksi kuin vuokraaminen. Näin päädyttiin jälleen kerran uuden residenssin rakentamisen sijasta olemassa olevan rakennuksen ostoon kuten monessa muussakin lääninpääkaupungissa.[65]

Kuningas päätti, että rakennus ostettaisiin lääninvirkakunnan laskuun, mutta vielä syksyllä 1754 lunastusta ei ollut suoritettu. Rakennuksesta piti maksaa linnoitukseen kassaan 4 794 taaleria 5½ äyriä hopearahaa. Se lunastettiin myöhemmin 5 566 taalerilla 21 1/3 äyrillä hopearahaa. Kuningas hyväksyi keväällä vanhan rakennuksen muutostöiden piirustukset, jotka ovat ilmeisesti kadonneet. Asiakirjassa mainitaan rakennuksen kunnostaminen ja toisen kerroksen lisääminen.[66]

Tonttia pidettiin aivan liian pienenä maaherralle ja lääninhallitukselle. Vuodesta 1738 lääninkonttori ja vuodesta 1740 lääninkanslia olivat olleet vuokralla Wetterin talon pohjoispuolella entisen raatimies Hueckin talossa, jonka tontti kuului 1750-luvun alussa edesmenneen raatimiehen konkurssipesälle. Tontti joutui 26 vuoden selvitysten ja oikeudenkäyntien jälkeen huutokauppaan. Johan Sederholm huusi sen 4 700 kuparitaalerilla, mutta hallitus antoi jälkeenpäin maaherran tehtäväksi kruunun naapurioikeuden perusteella nostaa moitteen kaupasta ja lunastaa tontin vuoteen 1755 mennessä. Yhdistettyjen tonttien rajat järjestettiin uudelleen ja tontin länsipuolella vielä 1752 umpikatuna ollut Koulukuja avattiin pohjoiseen leveänä katuna. Stichaeuksen tonttiluettelon mukaan tontin koko oli 2 355 neliömetriä. Vuonna 1777 tontin koko oli 65,9 x 36,2 metriä eli 2 389 neliömetriä.[67]

---

[65] *Jäljennökset valtakunnan registratuurasta 1561–1808 12.8.1752, HKA; Maaherran kertomus 30.7.1752, KA; Jäljennökset maaherrojen kertomuksista 1738–1752, valtak. registr., siviilitoim. registr., 2.10.1753, HKA; Maistraatin pöytäkirja 27.5.1751, HKA; Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA; Hornborg 1950: 245.*

[66] *Ang. landshövdingehusets reparation i Helsingfors 28.5.1754 (140a), RVA; Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA; Hornborg 1950: 245.*

[67] *Jäljennökset maaherrojen kertomuksista 1738–1752, valtak. registr., siviilitoim. registr., 2.10.1753, Jäljennökset valtakunnan registratuurasta 1561–1808 11.4.1755, HKA; Maistraatin pöytäkirja 26.11.1753, HKA; Maistraatin pöytäkirja 24.3.1753, HKA; Raastuvanoikeuden pöytäkirja 24.3.1755, KA; Överintendentsämbetets arkiv Ritningar till profana byggnader i Finland PH5:1 Helsingfors Residens, jan 1755, RVA; Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA; Aminoffin kortisto, B. Luettelot, Ba:1 Tonttikortisto, HKA; Hornborg 1950: 75 ja 245.*

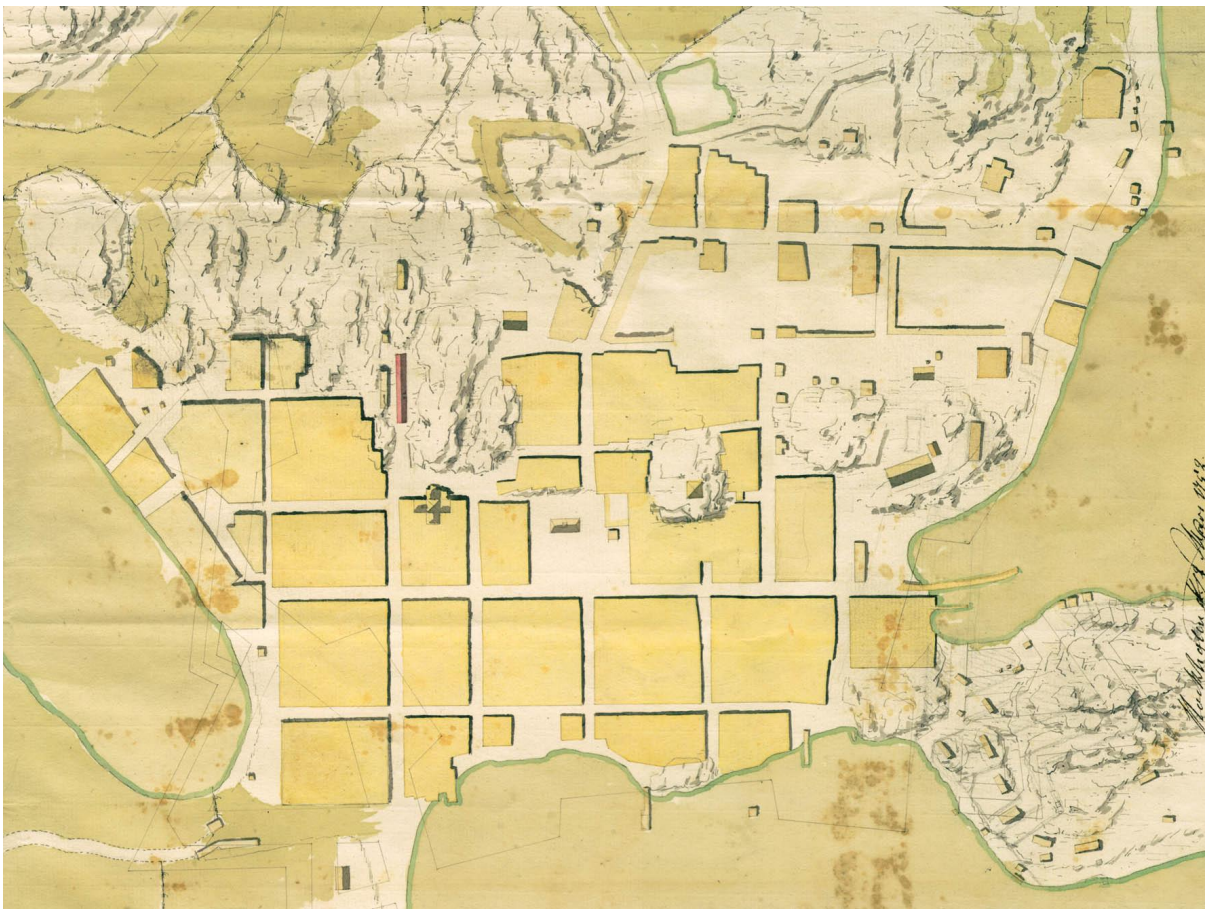

Helsinki vuonna 1752. A. Ehrensvärdin ja F. W. Hoppen allekirjoittama kartta, jossa kaupungin ympärille suunnitellut linnoitukset näkyvät heikosti hahmoteltuina. Rakennetun kaupunkialueen pohjoispuolella näkyy vielä isonvihan aikaisen venäläisen linnoituksen bastioneja. Koulukuja on kartassa umpikatuna. Krigsarkivet, Ruotsi.

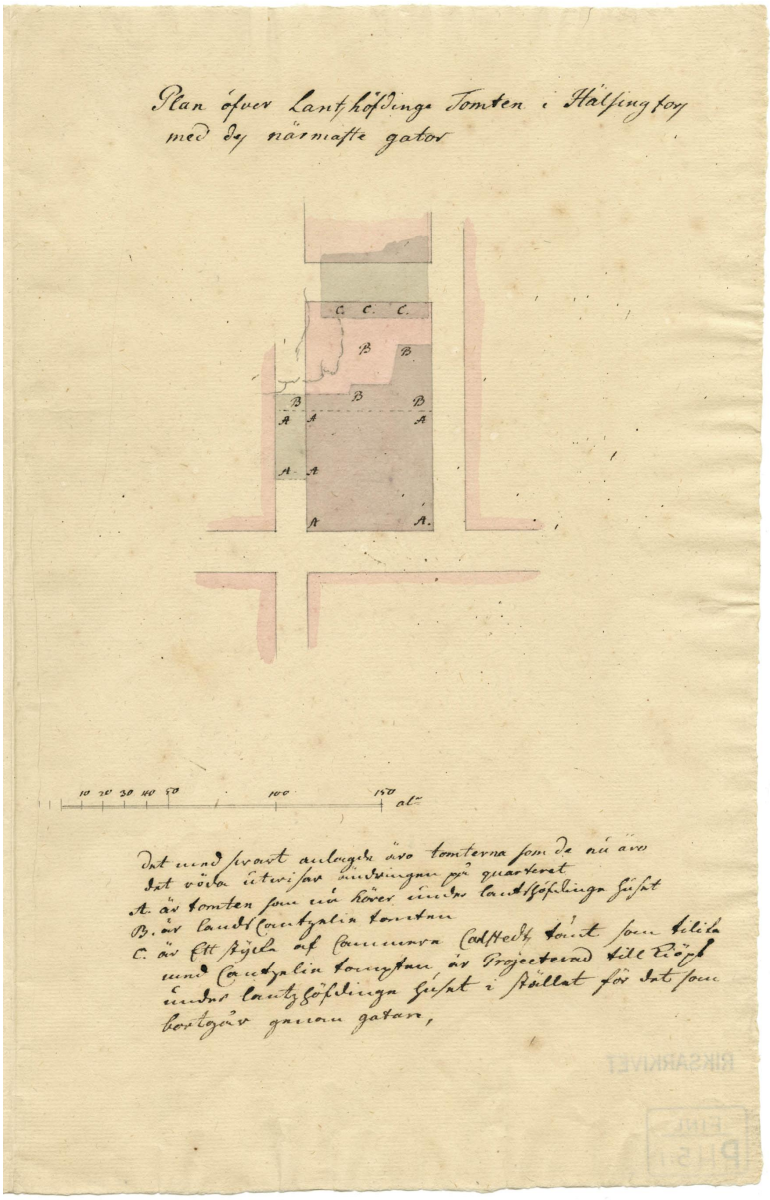

Suunnitelma vuoden 1755 alusta maaherran ja lääninhallituksen tontin rajojen muuttamisesta ja uusista katujärjestelyistä. Riksarkivet, Ruotsi.

Entinen Burgmanin talo korjattiin perusteellisesti ennen luovutusta lääninhallitukselle ja maaherralle. Työn tekivät kapteeni Axel Thuringin valvomat sotamiehet ja käsityöläiset. Augustin Ehrensvärdin kesällä 1754 tekemä korjauksen hinta-arvio oli 19 492 hopeataaleria, mutta sotaväen käytöllä hinta-arvio laski 10 000 taaleriin. Tammikuussa 1755 kuningas hyväksyi tontin muutosesitykset sillä perusteella, että Hårlemanin suunnitelma pääsee siten paremmin esiin. Kyseessä lienevät olleet maaherran residenssin piirustukset vuodelta 1749, sillä valtakunnan kaikkien julkisten rakennustöiden valvoja yli-intendentti Hårleman oli kuollut 1753. Taloa ei rakennettu kuitenkaan Hårlemanin piirustusten mukaan vaan vanhaa rakennusta muokattiin vuoden 1754 muutospiirustuksen mukaisesti. Korjaustöissä kellareita ja länsisiipeä muutettiin ja taloon lisättiin yläkerros ja itäsiipi. Kesällä 1756 valmistuneeseen taloon muutti lääninkanslia syksyllä ja lääninkonttori uutenavuonna 1757. Korjaus jatkui vuoden 1759 loppuun ja maksoi lopulta 35 335 taaleria 28 1/3 äyriä hopearahassa.[68]

[68] *Ang. landshövdingehusets reparation i Helsingfors 28.5.1754 (140a), RVA; Jäljennökset maaherrojen kertomuksista 1738–1752, valtak. registr., siviilitoim. registr. 3.7.1754, HKA;*

Piirustuksia ja kuntokatselmuksia

Entisestä Burgmanin ja Wetterin talosta tehtiin joulukuussa 1748 piirustus, jossa on kellarin ja asuinkerroksen pohjakaavat, julkisivu Suurkadulle sekä kaksi poikkileikkauskuvaa. Piirustus on tehty ennen rakennuksen siirtymistä kenraalikuvernöörille (kuva s. 54).[69] Rakennuksen mittasi ja piirsi ruotsalainen Fredric Wilhelm Hoppe, joka avusti vuoden 1748 alusta Augustin Ehrensvärdiä Ullanlinnan ja Siltavuoren linnoitusten valmistelu- ja suunnittelutöissä. Hoppe sai 1740–50-lukujen vaihteessa laadittavakseen useiden linnoituksiin liittyvien puurakennusten piirustukset, esimerkiksi sairaalan, kasarmin, parakin ja pajan. Vuoden 1752 valtiopäivien puolustustoimikuntaa varten tehdyissä piirustuksissa on myös hänen laatimansa mittaus vuonna 1750 valmistuneesta Hallitustalosta.[70]

Mitä varten Hoppen piirustus on tehty? Suunnitteliko linnoitustoimi Wetterin talon ostoa? Piirustuksen tekoaikana rakennus lienee vielä ollut raatimies J. J. Teschen omistuksessa. Lähteet eivät valaise tilannetta paljonkaan. Rakennus on voinut olla vuokralla linnoitustoimella Helsingin linnoittamisen alusta saakka, mikä selittäisi linnoitusupseerin tekemän piirustuksen.

Maaherran residenssiksi muutetusta talosta laadittiin myös vuonna 1777 tai 1778 mittapiirustus, jossa esitetään ala- ja yläkerroksien pohjakaavat.[71] Julkisivusta ei ole kuvaa. Piirustuksessa ei ole vuosilukua tai tekijää, mutta otsikossa sitä kutsutaan maaherran residenssiksi. Piirustus liittyy vuonna 1777 tehtyyn katselmus- ja korjaussuunnitelmaan ja armeijan ylipäällikön kirjeenvaihtoon vuonna 1778 rakennuksen kunnostamisesta. Maaherran toimipaikka oli siirretty Hämeenlinnaan 1776, ja residenssi oli jo siirtynyt Kuninkaallisen komissariaatin käyttöön. Huonejaot näyttäisivät vastaavan maaherran ja lääninhallituksen tiloista annettuja kirjallisia kuvauksia. Huoneille merkityt käyttötarkoitukset viittaavat maaherrojen aikaan ja osittain Komissariaatin aikaan. Isompia suunniteltuja rakenteellisia muutostöitä näyttäisi olevan vain itäsiiven yläkerroksen keittiön rakentaminen.

Överintendentsämbetets arkiv Ritningar till profana byggnader i Finland PH5:1 Helsingfors Residens, jan 1755, RVA; Forsius 1937 (1757): 77; Maistraatin pöytäkirja 19.7.1755, HKA; Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA; Hornborg 1950: 245.

[69] Utan titel 1748, 0406:12:016:025, Krigsarkivet, Stockholm.

[70] Mannila 2006: 16; Ollus 1986–87: 57–86.

[71] Ritning öfver Landshöfdinge Residence Huset i Helsingfors, Kammararkivet, kartor o. Ritn. Nr 170c (m. form). Tillhör kammarkoll. finska handl. i K A, vol. 323, akt. 1778 4/11, nr 2208, RVA.

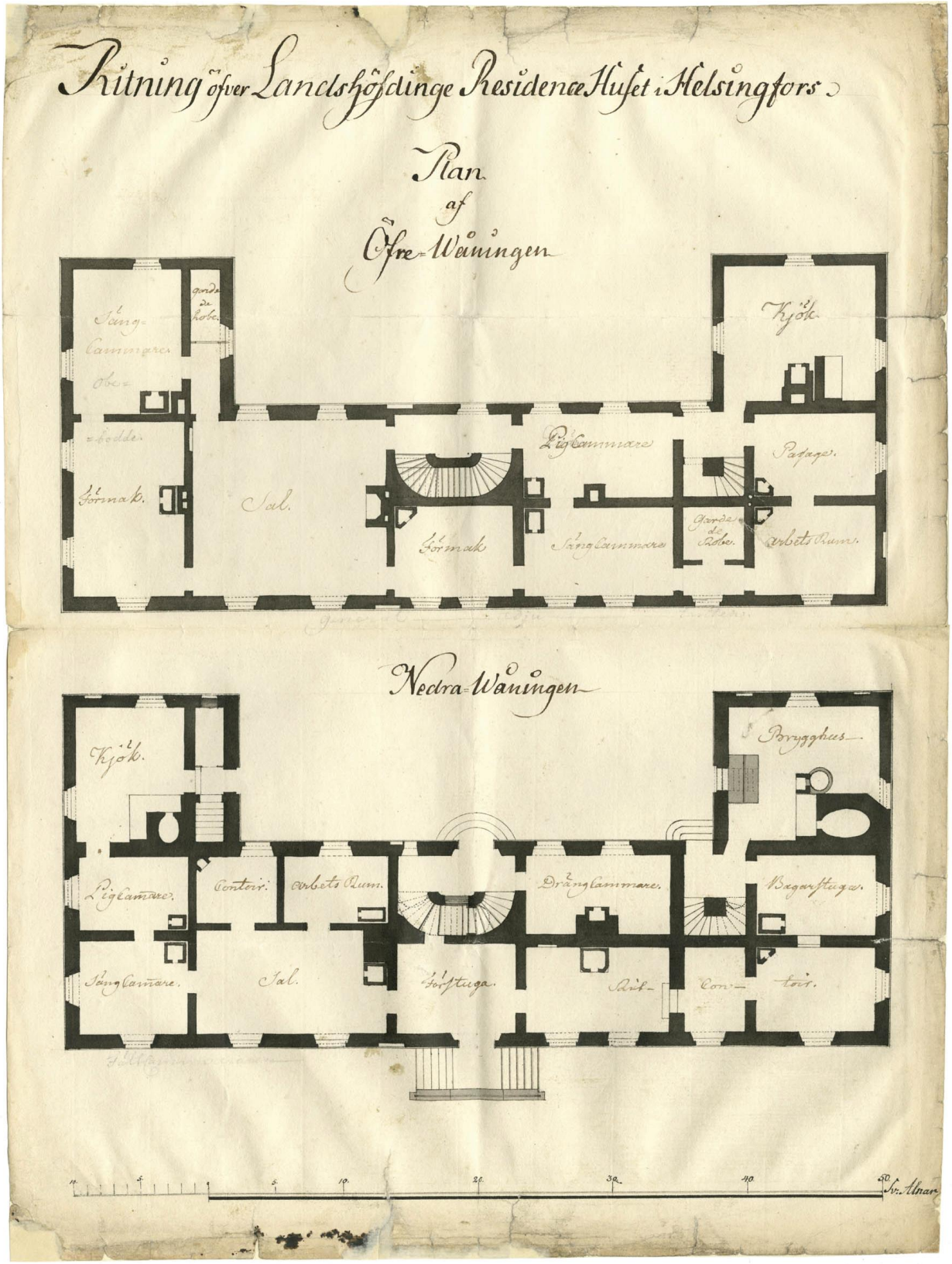

Vuonna 1777 tai 1778 laadittu mittapiirustus, jossa on maaherran residenssin ala- ja yläkerrosten pohjakaavat. Riksarkivet, Ruotsi.

Joulukuulta 1805 on säilynt G. Melánin tekemä armeijan ylipäällikön rakennuksen mittapiirustus, jossa on kellarin, alakerroksen, yläkerroksen ja tallirakennuksen pohjakaavat.[72] Julkisivupiirustusta ei ole tässäkään tapauksessa. Piirustus esittää entistä maaherran residenssiä armeijan ylipäälliköiden aikana tehtyjen korjausten jälkeen, ilmeisesti pääosin vuonna 1781 tehtyjä muutoksia. Pohjakaavoissa lähes kaikki tilat on numeroitu, mutta niille ei ole selityksiä kuin osassa yläkerroksen huoneista.

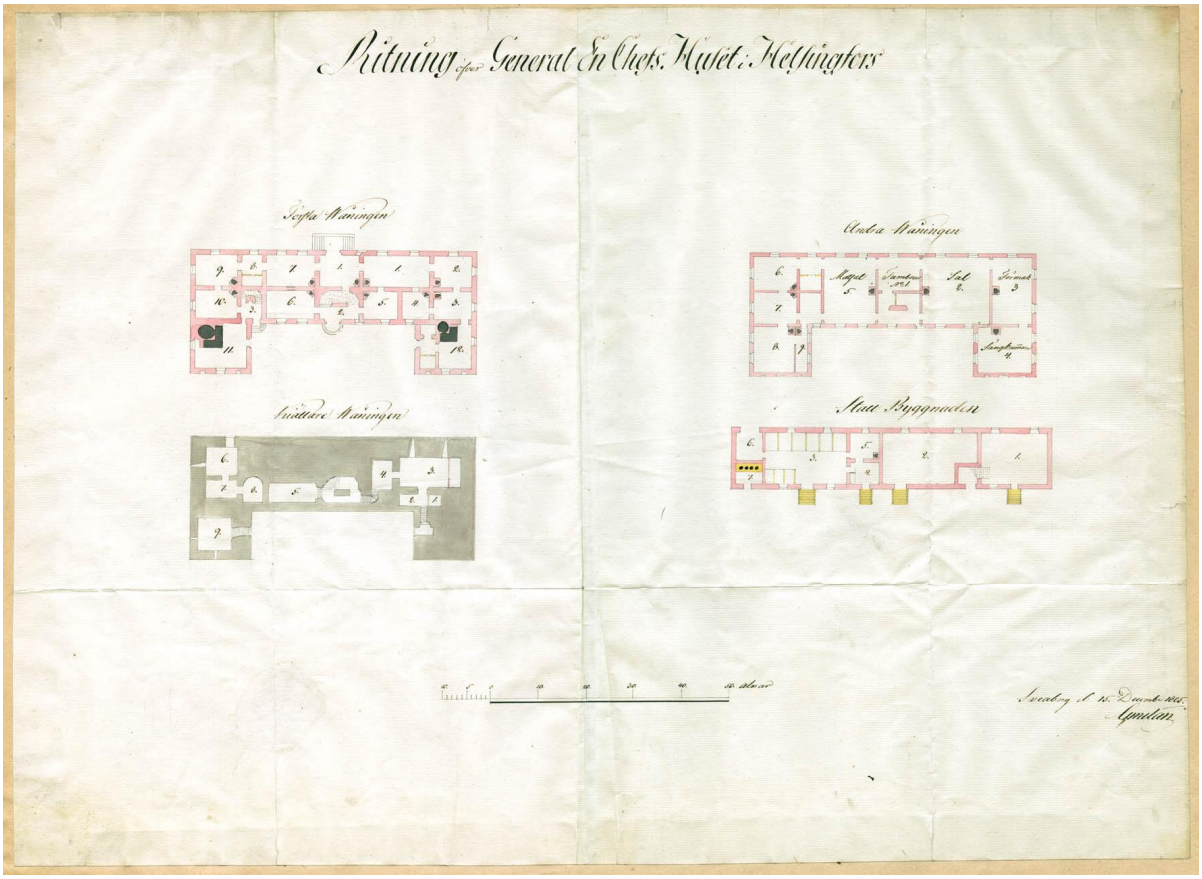

Armeijan ylipäällikön virka-asunnon ja ulkorakennuksen pohjakaavat vuodelta 1805. Vasemmalla on alakerros ja kellarikerros. Oikealla on yläkerros ja Vuorikadun eli nykyisen Ritarikadun varrella sijainnut ulkohuonerakennus. Krigsarkivet, Ruotsi.

Rakennuksesta on vielä piirustuskatkelma Kansallisarkistossa Loviisan linnoituspiirustusten joukossa.[73] Siitä puuttuvat kaikki tiedot, ja kokonaisuudessaan näkyy vain kellari. Alakerros on esillä vain osittain. Kellarin tilanne vastaa vuoden 1805 tilannetta täysin. Alakerroksen tilanne on lähempänä vuoden 1805 tilannetta kuin vuotta 1777. Länsisiipi, itäpään huoneet uuneineen ja pihanpuoleisen eteisen ikkunajärjestelyt ovat vuoden 1805 piirustuksen tapaisia. Sen sijaan jälkimmäisten välissä sijainneissa huoneissa uunit ovat vielä vuoden 1777 piirustuksen mukaisilla paikoillaan.

[72] *Ritning öfver General En Chefs Huset i Helsingfors 15.12.1805, 0406:12:016:097, Krigsarkivet, Stockholm.*
[73] *Wärnhjelmin kokoelma, Loviisa 2D 18/4, kuva 111, KA.*

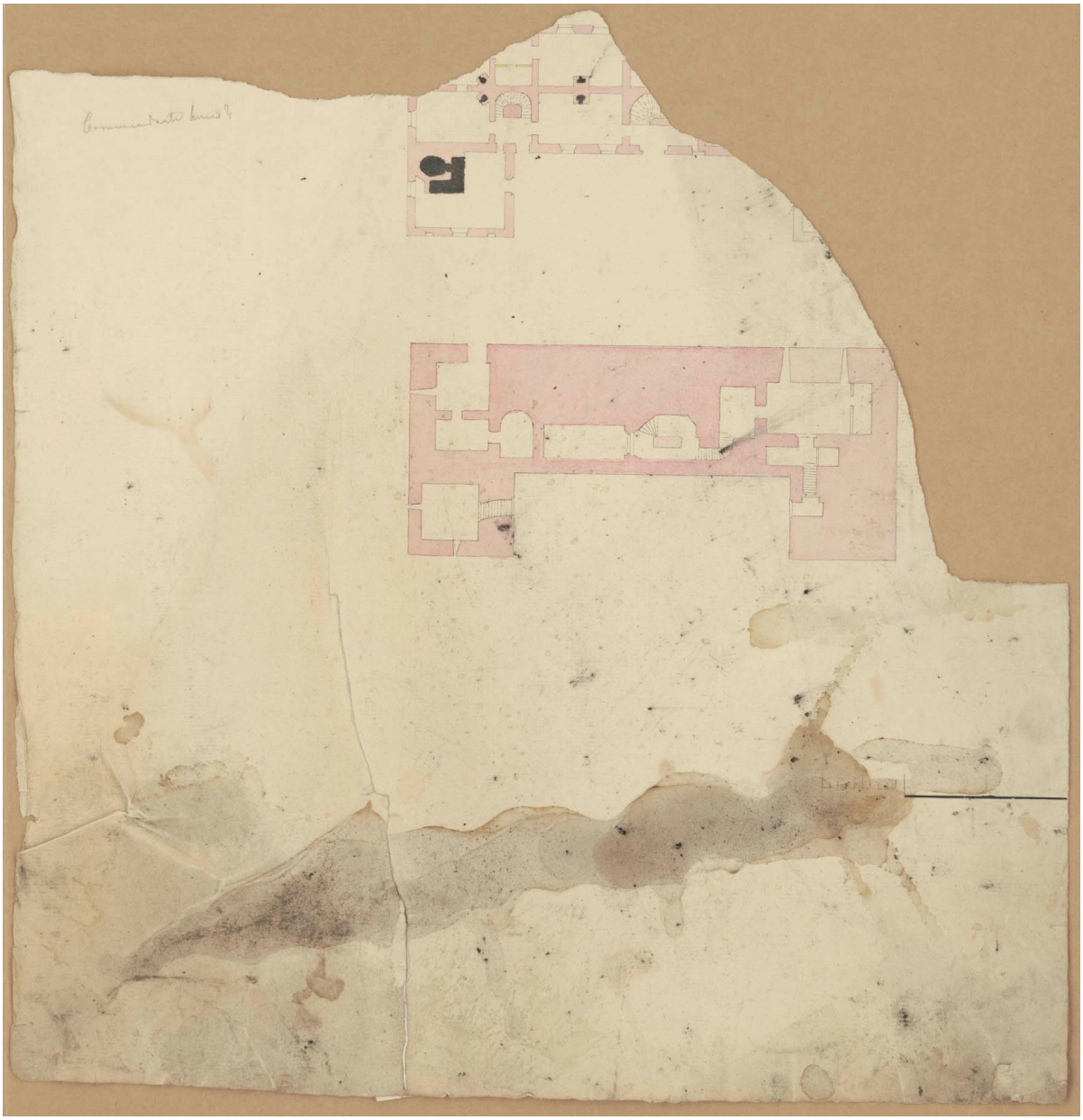

Loviisan linnoituksen arkistosta löytynyt piirustuskatkelma ylipäällikön virka-asunnosta vuosien 1778 ja 1805 väliseltä ajalta. Piirustuksessa näkyy kokonaan kellarikerros ja osittain alakerros. Kansallisarkisto.

Maaherrojen kaudelta on säilynyt residenssin kuntokatselmuksia vuosilta 1762, 1768, 1774 ja 1777. Niistä saa tietoja rakennuksen kunnosta, tehdyistä ja suunnitelluista muutostöistä ja huoneiden käyttötarkoituksista. Näitä tietoja voi verrata piirustuksiin. Ylipäällikköjen ajalta ei ole tarkempia tietoja, mutta ainakin 1781 rakennus korjattiin uuteen asuun, huoneet tehtiin valoisammiksi ja kattoa korotettiin. Vuoden 1805 piirustuksessa näkyvät muutokset liittyvät etupäässä näihin muutostöihin.

Rakennuksen ulkoasu

Mittapiirustusten mukaan kaksikerroksisen rakennuksen julkisivu oli etelään Suurkadulle päin. Talon molemmissa päissä oli lyhyet siivet pohjoiseen sisäpihalle päin. Vuoden 1777 selostuksen mukaan rakennus oli 36,2 metriä pitkä ja 8,9 metriä leveä. Siipirakennusten kohdalla leveyttä oli 16 metriä. Rakennus oli 6,8 metriä

korkea kattotuoliin saakka. Eri piirustuksissa mitat vaihtelevat hiukan. Lännessä rakennus rajoittui nykyisen Helenankadun jatkeena olleelle Koulukujalle, joka jatkui pohjoiseen mäkeä ylös kellotapulin ja koulun ohi. Idässä taloa rajasi Vuorikatu.

Vuosien 1777/1778 ja 1805 pohjakaavojen perusteella rakennuksessa ei ollut keskirisaliittia, liseenejä tai muita ulkonevia koristeosia. Tilanne on sama vuoden 1748 piirustuksen pohjakaavassa, mutta julkisivupiirustuksen mukaan rakennusta kuitenkin koristivat pilasterit. Ilmeisesti rakennuksen rapatut julkisivut on muutettu yksinkertaisiksi, sillä myöhemmissä katselmuskertomuksissa mainitaan ainoana koristeena kerroslista. Ulkoseinien väristä tai maalauskoristelusta ei ole tietoa.

Uuden yläkerroksen ikkunajärjestys vastasi alakerroksen vanhaa epäsymmetristä järjestystä. Muutoksia tuli vain uusien sisäänkäyntien takia. Ikkunat olivat ulkoseinien tasolla. Alakerroksen ikkuna-aukot olivat alun perin kooltaan noin 1,20 x 1,50 metriä, mutta niiden mahdollisista muutostöistä ei ole tietoa. Uuden yläkerroksen ikkunat olivat luultavasti hiukan korkeampia.

Tilapäisen lautakaton muodosta ei ole kirjallista mainintaa, mutta luultavasti se oli vastaavanlainen aumakatto kuin aiemminkin. Vuonna 1781 kattoa korotettiin, mikä näkyy Helsinkiä vuonna 1798 esittävässä piirroksessa (kuva s. 25).

Linnoitusupseerien suunnitteleman rakennuksen lähimpiä tyylillisiä rinnakkaistapauksia voi etsiä samaan aikaan kohonneista Suomenlinnan rakennuksista, joita on muun muassa Susisaaren linnanpihalla.

Suomenlinnan Susisaaren linnanpihan ”paikallismajurin talo”, joka on rakennettu samaan aikaan kun entistä Burgmanin taloa muutettiin lääninhallituksen taloksi. Rakennuksesta puuttuvat lähes kaikki koristeelliset yksityiskohdat. Leveä kerroslista

jakoi fasadin horisontaalisesti. Kattolista on tehty myöhemmin, ilmeisesti silloin, kun tilapäinen katto korvattiin pysyvällä vesikatolla 1760. Rakennusta lienee käytetty upseerien asuntona. Markku Heikkinen/HKM.

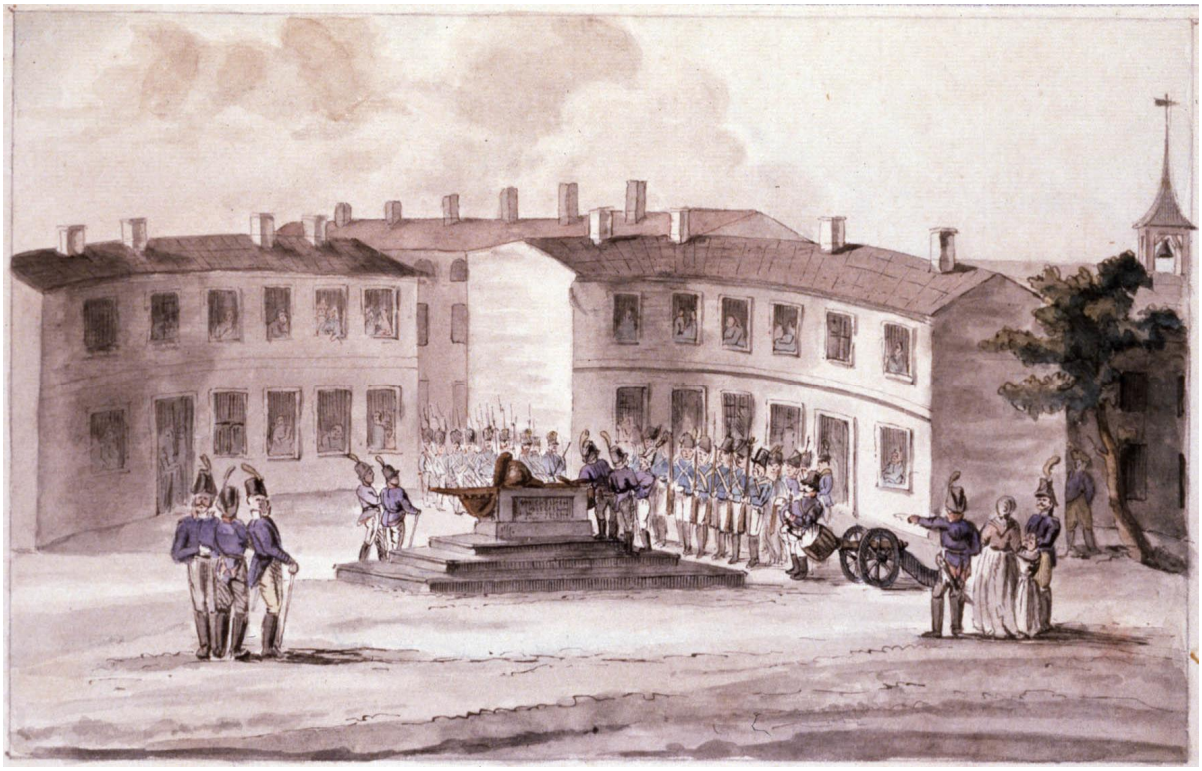

Vartionvaihto ruotsalaisesta venäläiseen Ehrensvärdin haudalla 6.5.1808. Taustalla näkyy myös edellisen kuvan rakennus. N. S./kopioinut Arne Wilhelm Rancken. HKM

Uudelleenrakennetut kellaritilat

Vuoden 1777 piirustuksessa ei ole kellaria. Loviisan ja vuoden 1805 piirroksista näkyy, että kellareita on muutettu paljon Hoppen vuoden 1748 mittapiirustukseen verrattuna.

Pihalta läntisiin kellaritiloihin johtavien rappusten päällä ollut porrashuone ja portaat oli yhdistetty pihalle päin levennettyyn läntiseen siipirakennukseen. Vuoden 1777 alakerroksen pohjakaavassa portaat johtavat kellarista alakerroksen keittiöneteiseen, mutta myöhemmissä piirustuksissa ilmeisesti suoraan pihalle keittiöeteisen alapuolella sijaitsevan kellarieteisen kautta (vuoden 1805 pohjakaava, numeroimaton).

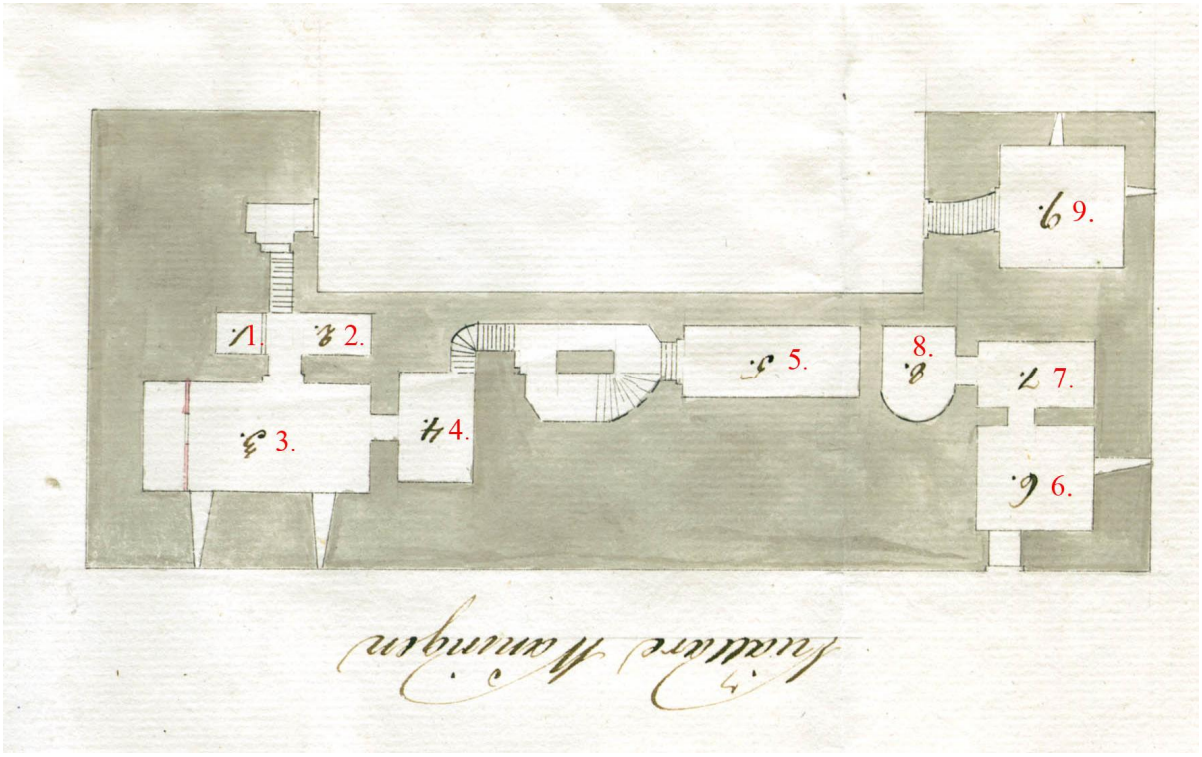

Kellarikerros vuonna 1805. Krigsarkivet, Ruotsi.

Läntinen kellari käsitti kellarikäytävien lisäksi useita erikokoisia osastoja. Läntisimpään isoon holvattuun kellaritilaan (1805, n:o 3) oli tehty uudet kapeat aukot Suurkadulle ja sen länsipäästä erotettu pieni tila kevyellä seinällä. Pienemmästä itäisimmästä kellarista (1805, n:o 4) olivat ennen johtaneet kaarevat portaat lattian kautta yläpuoliseen saliin. Kellarin muutostöissä tämä porraskäytävä jatkettiin rakennusrungon keskiosaan tehtyyn uuteen puolikaarenmuotoiseen porrastilaan (1805, numeroimaton), josta johtivat portaat alakerrokseen. Porrastilaan oli liitetty myös uudella oviaukolla vanhan itäisen kellariosan erillinen suorakaiteenmuotoinen tila (1805, n:o 5), jonne oli aiemmin tultu yläpuolisen huoneen lattian kautta. Kellaritila oli kaventunut jonkin verran muutostöissä.

Itäisessä kellarissa muutostyöt on tehty samaan aikaan. Muutostöitä on voitu tehdä myös vuoden 1777 jälkeen armeijan ylipäällikön aikana. Ylipäällikön aikaisista piirustuksista puuttuvat näet rakennuksen alakerroksessa korkeammalla sijaitsevaan itäiseen neljännekseen johtavat portaat. Se tarkoittaa, että itäisen neljänneksen lattiaa on laskettu ja alapuolisissa kellareissa on voitu tehdä muutostöitä.

Itäisessä kellarissa suurta tasakattoista kellaria kavennettiin huomattavasti länsipuolelta, ja koko kellarin lounaisneljännes jäi pois käytöstä. Luoteisneljännekseen tehtiin puolikaarenmuotoinen kellaritila (1805, n:o 8), jonka muoto tuli yläpuolella sijaitsevasta pienestä portaikosta. Jäljelle jäänyt kellaritila jaettiin kahtia (1805, n:o 6 ja 7). Niiden välinen seinä oli yläkerrosten keskiseinän linjalla ja länsiseinä yläpuolisten uunien kohdalla. Suurkadulta tuleva oviaukko portaineen säilyi, mutta pihalle johtava oviaukko jäi uuden itäsiiven alle. Suurkadun puolella ollut pieni aukko siirrettiin Vuorikadun puolelle. Itäisen kellarin seinät ovat myöhemmissä pohjakaavoissa huomattavasti paksumpia kuin aiemmin. Ilmeisesti kattojen holvaamisen yhteydessä tilat pienenivät.

Uuteen itäsiiven kellariin mentiin vuoden 1777 katselmuksen ja saman vuoden pohjakaavan perusteella pihalta ja sisäpuolelta lattian kautta. Loviisan ja vuoden 1805 pohjakaavoissa kellarin portaat näyttäisivät johtavan ainoastaan pihalle. Tämä viittaa myös kellareiden myöhempiin muutostöihin. Kellaritilassa oli yksi aukko itään Vuorikadulle ja toinen aukko siiven päädyssä.

Vuoden 1993 linnan peruskorjauksen yhteydessä tehdyissä arkeologissa kaivauksissa linnan sisältä saatiin esiin rakennuksen kellarin seinäkatkelmia. Linnan seinän vierestä Aleksanterinkadun pohjoiselta jalkakäytävältä tuli esiin kellarin seinien yläosia.

Muutostyöt alakerroksessa

Rakennuksen kuntokatselmuksien mukaan alakerroksessa oli lääninhallituksen kanslia ja konttori. Maaherra käytti kahta kamaria lääninhallituksen virkamiesten kanssa yhteisinä työhuoneina. Maaherran käytössä oli lisäksi keittiö ruokavarastoineen ja kaksi palvelijoitten kamaria, joista itäsiivessä sijaitsevaa suunniteltiin muutettavaksi leivintuvaksi. Kerroksen huonejako säilyi suurimmaksi osaksi entisellään vuonna 1756 valmistuneissa muutostöissä.

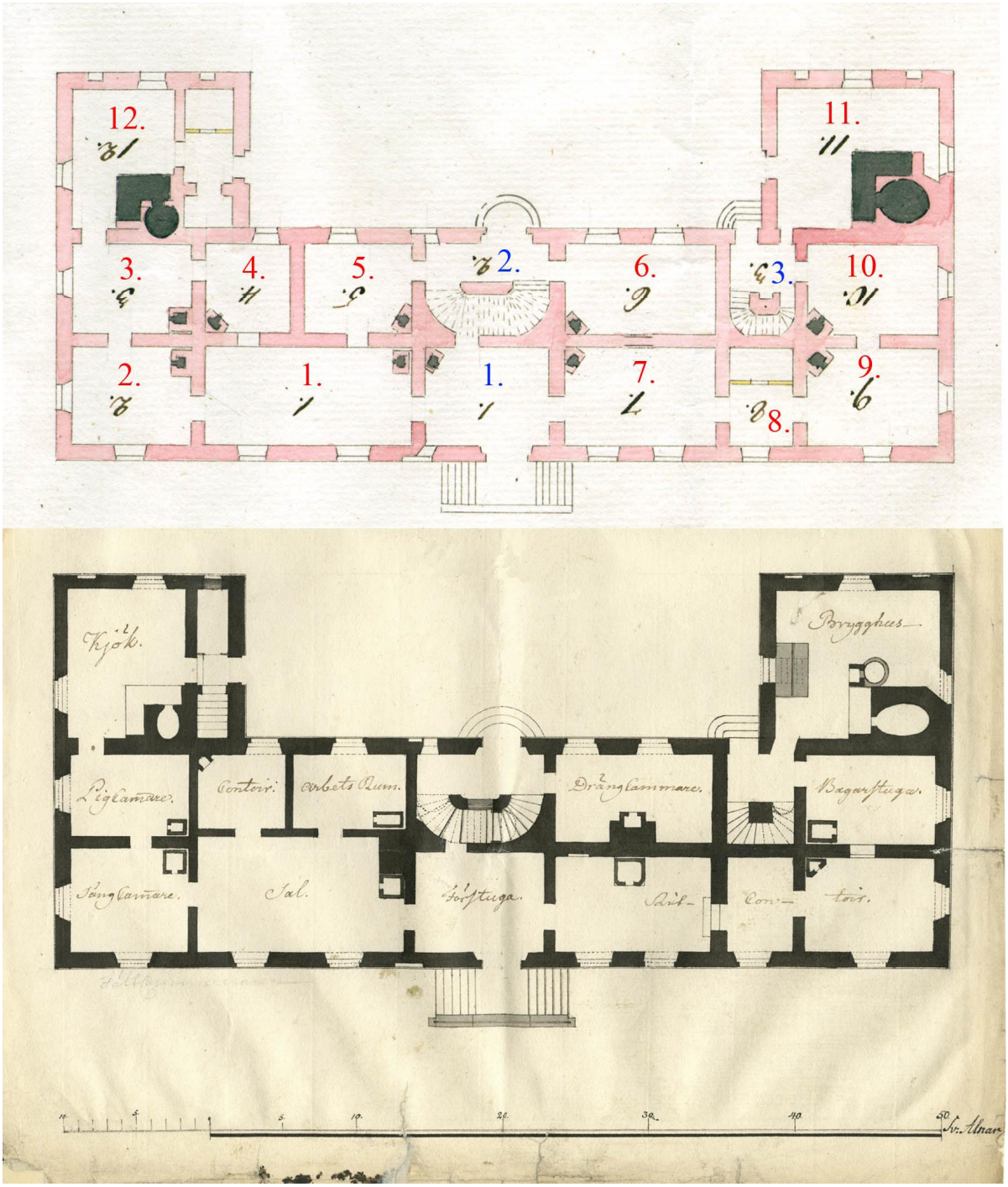

Alakerros vuosina 1778 ja 1805. Riksarkivet ja Krigsarkivet, Ruotsi.

Rakennukseen tultiin sisään kadun puolelta julkisivun keskeltä rautakalterein koristeltujen, kivisten avoportaiden kautta. Rakennuksesta oli nyt ensi kerran käynti kadulle. Portaat johtivat eteiseen, entiseen keittiöön, josta oli ovet viereisiin huoneisiin ja pihanpuoleiseen portaikkoon. Oven tieltä jouduttiin poistamaan ikkuna, ja eteisen lounaisnurkan kohdalle tehtiin valeikkuna, joka näkyy vuoden 1777 pohjakaavassa. Vuoden 1805 pohjakaavassa (1805, portaikko/eteinen n:o 1) se oli muutettu jo oikeaksi ikkunaksi. Katselmuskertomuksissa ei mainita tässä tilassa uunia, joka näkyy pohjakaavoissa.

Kadun puolella, eteisestä oikealle eli itään sijaitsivat lääninkanslian tilat. Katselmuskertomusten mukaan niiden ikkunoista ja katosta veti talvisaikaan niin

paljon, ettei huoneita saatu pidettyä lämpiminä. Ensimmäinen kamari (1805, n:o 7) säilytti muotonsa muutostöissä. Huoneen pitkän sisäseinän keskiosassa oli kaakeliuuni. Vuonna 1805 kaakeliuuni oli siirretty nurkkaan, mutta piirustuksessa näkyy entisessä kohdassa korjailun merkkejä. Vuoden 1777 pohjakaavassa lääninkanslian entiset kamarit (1805, n:o 7–9) oli merkitty Tiedustelun piirustuskonttorin käyttöön.

Lääninkanslian arkistona oli pieni kamari (1805, n:o 8), joka oli jaettu kevyellä väliseinällä kahtia. Kamari oli rakennuksen muutostöissä pienentynyt pohjoispuolella sijaitsevan portaikon eteläseinän siirron takia, minkä takia kamarin uuni oli myös purettu pois. Kamari sijaitsi rakennuksen itäisessä neljänneksessä, jonka lattiat olivat hiukan korkeammalla kuin muualla talossa, ja vuoden 1777 piirroksessa sinne mentiin portaita. Myöhemmissä piirustuksissa niitä ei enää näy. Ilmeisesti armeijan ylipäällikköjen aikana lattioita on laskettu, mahdollisesti alapuolisten kellareiden korjausten yhteydessä, samaan tasoon rakennuksen muiden kamareiden lattioiden kanssa, tai portaat on yksinkertaisesti unohdettu piirtää.

Vuoden 1748 pohjakaavan itäpään takalla varustettu iso tila oli jaettu rakennusrungon keskimuurin suuntaisesti kahteen kamariin. Rakennuksen kaakkoiskulman kamarin (1805, n:o 9) jakoivat maaherra ja lääninsihteeri. Kamarissa mainitaan olleen kaakeliuuni. Pohjoisen kamarin (1805, n:o 10) käyttötarkoitusta ei mainita varhaisimmissa katselmuksissa. Kaakeliuuni mainitaan vasta vuoden 1777 katselmuksessa. Saman vuoden pohjakaavassa kamari on merkitty leivintuvaksi. Näissä itäpään huoneissa uunit näyttivät vaihtuneen ennen vuotta 1805.

Entiseen pihalle johtavaan pieneen eteiseen (1805, portaikko/eteinen n:o 3) lisättiin hiukan eteläseinää siirtämällä puolikaarenmuotoinen portaikko yläkertaan. Eteisestä pääsi pihalle, itäsiipeen ja itäpuoliseen kamariin ja yläkertaan. Länsipuoliseen kamariin ei ollut yhteyttä.

Uudessa itäsiivessä, joka oli samankokoinen kuin länsisiipi, sijaitsi maaherran renkitupa (1805, n:o 11), jossa oli 1762 takka ja 1774 kaakeliuuni. Tilalle oli määrä rakentaa leivintupa takkauuneineen. Ilmeisesti muutostyö oli ajankohtainen 1774 katselmuskertomukseen tehtyjen korjausten perusteella. Vuoden 1777 pohjakaavassa tilaan oli merkitty kuitenkin panimo ja eteläpuoliseen tavallisella kaakeliuunilla varustettuun kamariin leivintupa. Itäsiiven kaakkoisnurkassa oli leivinuuni ja takka. Niiden yhteydessä keskelle huonetta oli takka ja muurattu pyöreä panimopata. Loviisan ja vuoden 1805 pohjakaavoissa jälkimmäistä tulisijaa ei näy ja leivinuunin yhteydessä oleva keittiötakkaosa oli laajempi. Siivestä oli edellisten piirustusten mukaan suora uloskäynti pihalle. Käynti kellariin lattian kautta oli poistettu.

Vuoden 1748 pohjakaavan kaksi pihanpuoleista kamaria pienen ja ison eteisen välillä yhdistettiin muutostöissä (1805, n:o 6) ja käynti kellariin poistettiin. Kamari oli maaherran palvelusväen käytössä. Vuonna 1777 se mainitaan renkikamarina niin katselmuskertomuksessa kuin pohjakaavassa. Kamarissa oli 1762 takka ja 1777 tiilikaakeliuuni pitkän seinän keskikohdalla, kuten vuoden 1777 ja Loviisan pohjakaavoissa näkyy. Vuonna 1805 uuni on sijoitettu huoneen nurkkaan. Uunien sijoittelu noudatteli kadunpuoleisen vastaavan kamarin järjestystä.

Rakennuksen keskellä pihan puolella sijaitsevaan eteiseen sijoitettiin kaarevat portaat yläkertaan ja kellariin sekä ovi kadunpuoleiseen eteiseen. Pihanpuoleisesta

eteisestä oli ovet viereisiin huoneisiin ja pihalle. Pihalle menevät portaat siirrettiin idemmäksi keskelle rakennusta. Tilaan tehtiin uusi ikkuna. Tilanne oli sama 1777 ja 1805 (1805, portaikko/eteinen n:o 2). Aiemmin tässä tilassa oli myös portaat vintille.

Rakennuksen keskellä olevien eteisten länsipuolella olivat lääninkonttorin tilat. Koko rakennusrungon levyinen iso sali oli niin suuri, ettei sitä pystytty talvisaikaan pitämään lämpimänä. Se jaettiin ilmeisesti 1770 yhdeksi isoksi tilaksi ja kahdeksi pienemmäksi kamariksi, jotka olivat lääninrahastonhoitajan ja lääninmittarin käytössä. Vuoden 1777 katselmuksessa toinen kamari mainitaan lääninkonttorin kirjojen ja tilien arkistona. Iso tila on vuoden 1777 pohjakaavassa merkitty saliksi (1805, n:o 1) ja pohjoispuoliset huoneet konttoriksi (1805, n:o 4) ja työhuoneeksi (1805, n:o 5). Näiden huoneiden uunien muodot ja sijainnit olivat erilaisia eri vuosina. Salin koillisnurkassa ollut käynti kellariin oli poistettu jo 1756.

Salin takana päärakennuksen lounaisnurkassa oli maaherran ja lääninkamreerin yhteinen työhuone (1805, n:o 2). Vuoden 1777 pohjakaavassa se on merkitty kenttäkamreerin sänkykamariksi. Huoneessa oli kaakeliuuni, joka oli vaihdettu vuoteen 1805 mennessä.

Sen pohjoispuolella oli maaherran ruokavarasto (1805, n:o 3), josta oli yhteys länsisiivessä olevaan keittiöön. Vuoden 1748 pohjakaavassa ei ollut ovea eteläpuoliseen huoneeseen, mutta myöhemmin oviaukko on tehty. Vuoden 1777 katselmuskertomuksessa ruokavarasto mainitaan vain tavallisena keittiökamarina kaakeliuunilla ja saman vuoden pohjakaavassa piikakamarina. Vuosina 1762 ja 1774 ruokavarastossa ei mainita uunia.

Länsisiipeä levennettiin muutostöissä 7,7 metriin. Siivessä oli maaherran keittiö, jonka takkauuni siirrettiin luoteisnurkasta kaakkoisnurkkaan. Keittiön vieressä eteläpuolella päärakennuksessa oli ruokavarasto, jonka ovea suunniteltiin 1762 siirrettäväksi kauemmaksi länteen uunista.

Vuoden 1777 pohjakaavassa näkyy keittiön itäpuolella eteinen, sen molemmilla puolilla pienet tilat ja oviaukko pihalle. Saman vuoden katselmuskertomuksessa pienen ruokakomeron mainitaan sijaitsevan pohjoisemmassa tilassa ja siinä oli pieni puoli-ikkuna. Kellariin mentiin eteläisestä tilasta. Vuonna 1777 suunniteltiin keittiön ja itäsiivessä sijaitsevan leivintuvan toimintojen vaihtamista keittiöstä yläkertaan ohjautuvien savuhaittojen ja yläkertaan sisäkautta menevän kulkuyhteyden puutteen takia. Vuoden 1805 pohjakaavassa näkyy, että länsisiivessä on tehty muutostöitä. Keittiötä ja leivintupaa (1805, n:o 12) on kavennettu ja itäpuolisia tiloja levennetty. Keittiöeteisen eteläpuolella ollut kellariin johtanut portaikon kohta on muutettu ilmeisesti muuhun käyttöön, sillä kellariportaikolle on tehty todennäköisesti uusi ulosmenoreitti alapuolelle.

Maaherran uusi yläkerros

Yläkerrassa oli maaherran yksityisasunto, jossa Liliuksen mukaan ranskalainen asuntoihanne kaksine sviitteineen oli selvästi toteutunut. Muodinmukainen huonekokonaisuus käsitti salin, seurusteluhuoneen, sänkykamarin ja pukeutumishuoneen.[74] Vuoden 1777 pohjakaava näyttäisi sopivan melko hyvin katselmuskertomuksista saatavaan kuvaan maaherran tiloista. Sen sijaan vuoden

[74] *Lilius 1988: 102.*

1805 pohjakaava ei täsmää, joten muutoksia on tehty talon ollessa armeijan ylipäällikön käytössä. Taloa korjattiin ainakin 1781, jolloin huoneita tehtiin valoisammiksi. Myös noin 1794 on tehty joitakin korjaustöitä.

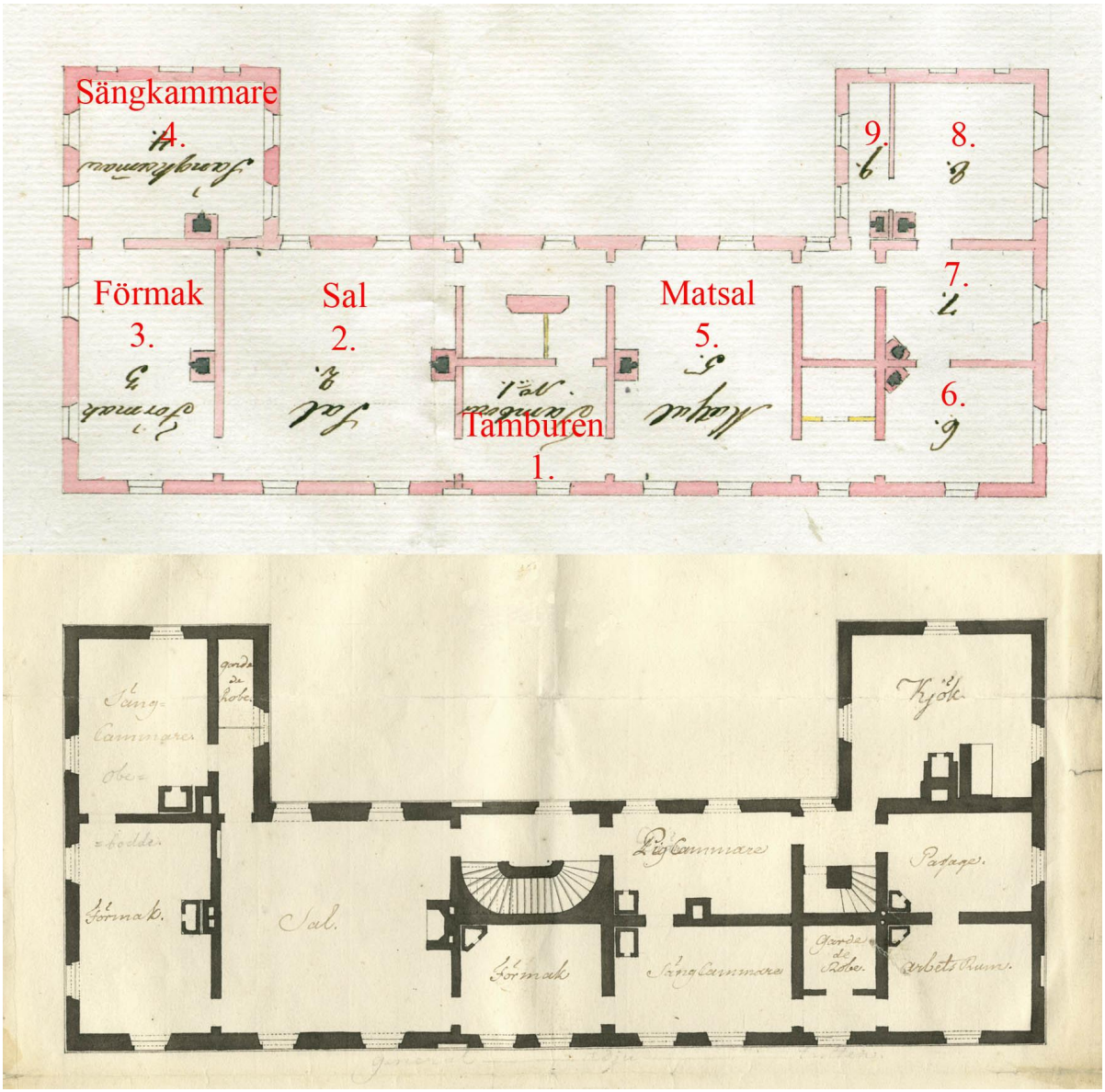

Yläkerros vuosina 1778 ja 1805. Riksarkivet ja Krigsarkivet, Ruotsi.

Yläkertaan tultiin pihanpuoleisen portaikon kautta porraseteiseen (1805, numeroimaton), jossa oli vuoden 1777 pohjakaavassa yksi ikkuna ja yksi valeikkuna. Jälkimmäinen on muutettu oikeaksi ikkunaksi vuoteen 1805 mennessä. Vuoden 1777 pohjakaavassa portaikosta johtivat erilaiset portaat vintille.

Eteisestä vasemmalle eli länteen päin mentäessä oli rakennusrungon levyinen sali (1805, n:o 2), jossa oli maaherrojen aikana takka. Se on muutettu kaakeliuuniksi vuoteen 1805 mennessä.

Salin länsipuolella päärakennuksen päädyssä oli seurusteluhuone (1805, n:o 3). Seurusteluhuoneessa oli alun perin tiilikaakeliuuni, jonka maaherra Boije antoi muuttaa suureksi sinivalkoiseksi posliinikaakeliuuniksi vuoden 1762 katselmuksen jälkeen.

Maaherrojen aikana länsisiivessä oli kamari ja lämmittämätön pukeutumishuone. Vuoden 1777 pohjakaavassa siiven itälaidassa sijaitsevasta pukeutumishuoneesta oli erotettu pieni eteinen. Vuonna 1805 koko tila oli merkitty yhtenäiseksi sänkykamariksi (1805, n:o 4). Vuoden 1805 piirustuksessa siipirakennuksen molemmille sivuseinille oli avattu yksi uusi ikkuna ja päädystä poistettu yksi ikkuna verrattaessa vuoden 1777 luetteloon ja pohjakaavaan. Huoneessa oli kaakeliuuni. Vuoden 1777 pohjakaavassa sänkykamari ja edellinen seurusteluhuone on merkitty asumattomiksi.

Salista itään kadun puolella oli kaakeliuunilla varustettu seurusteluhuone. Kaakeliuuni oli Boijen aikaan muutettu posliinikaakeliuuniksi vuoden 1762 jälkeen. Vuonna 1805 tila oli muutettu tambuuriksi, eteiseksi (1805, n:o 1). Muutostöissä kaakeliuuni oli poistettu ja huoneesta oli avattu ovi pohjoispuolella sijaitsevaan portaikkoon. Vuoden 1777 pohjakaavassa huoneessa oli kaksi ikkunaa mutta 1805 vain yksi. Vuonna 1762 katselmuksessa puhuttiin uuden ikkunan avaamisesta huoneeseen, koska muuten se oli liian pimeä. Muutos on tehty vuoteen 1774 mennessä. Huoneessa on ollut alun perin vain yksi ikkuna, jos se on noudattanut alakerroksen ikkunajakoa.

Seuraavana itään päin mentäessä oli kadun puolella sänkykamari. Vuoteen 1805 mennessä se oli yhdistetty pihan puolella sijainneeseen vastaavaan kamariin ja syntynyt tila oli merkitty ruokasaliksi (1805, n:o 5). Huoneiden kaksi kaakeliuunia oli korvattu yhdellä länsiseinälle sijoitetulla kaakeliuunilla. Maaherra Boije oli uusinut sänkykamarin kaakeliuunin vuoden 1762 jälkeen.

Sänkykamarin itäpuolella kadun puolella oli lämmittämätön pukeutumishuone, joka oli erotettu lautaseinällä käytävästä. Vuoden 1777 selostuksessa se mainitaan maustevarastona, saman vuoden pohjakaavassa jälleen pukeutumishuoneena ja 1805 (1805, numeroimaton) ilman käyttötarkoitusta.

Rakennuksen kulmassa oli kamari, jonka käyttöä ei mainita maaherran aikana. Vuoden 1777 pohjakaavassa se on työhuoneena ja armeijan ylipäällikön aikana jälleen ilman käyttötarkoitusta (1805, n:o 6). Sen itäseinällä olevan ikkunan kunnosta oli puhetta katselmuskertomuksissa. Vuonna 1777 se oli muurattu umpeen ja vuonna 1805 jälleen avattu.

Edellisen kulmakamarin pohjoispuolella oli kamari ennen pientä portaikkoa. Se on merkitty vuoden 1777 pohjakaavassa välihuoneeksi. Maaherran aikana ja vuonna 1805 sen käyttötarkoitusta ei ilmoitettu (1805, n:o 10). Tässä ja edellisessä huoneessa oli kaakeliuunit.

Kamarin länsipuolella oli pieni eteinen ja portaikko (1805, numeroimaton), joista päästiin edelliseen kamariin, itäsiipeen, länsipuolella sijaitsevaan kamariin ja alakertaan.

Itäsiivessä oli suuri kamari, jossa oli kaakeliuuni tiilestä. Vuoden 1777 pohjakaavassa sinne suunniteltiin keittiötä kaakeliuunilla ja liedellä. Vuonna 1805 se oli jaettu ohuella seinällä kahteen kamariin (1805, n:o 8–9), joissa molemmissa oli kaakeliuunit. Täälläkin länsisiiven tavoin molemmille sivuseinille oli lisätty yksi ikkuna ja päädystä poistettu yksi ikkuna.

Ison ja pienen porraseteisen välissä oli pihalle päin kamari, joka yhdistettiin myöhemmin kadunpuoleisen seurusteluhuoneen kanssa ruokasaliksi (1805, n:o 5). Vuoden 1777 selostuksessa se on mainittu palvelijahuoneena tai niin sanottuna neidonkamarina. Pohjakaavassa se oli piikakamarina.

Vintillä ei ollut huoneita. Katselmuksissa mainitaan vintin ikkunaruudut muiden ikkunaruutujen korjaustarpeiden yhteydessä. Myöhemmin selviää, että vintillä oli seitsemän ikkuna-aukkoa.

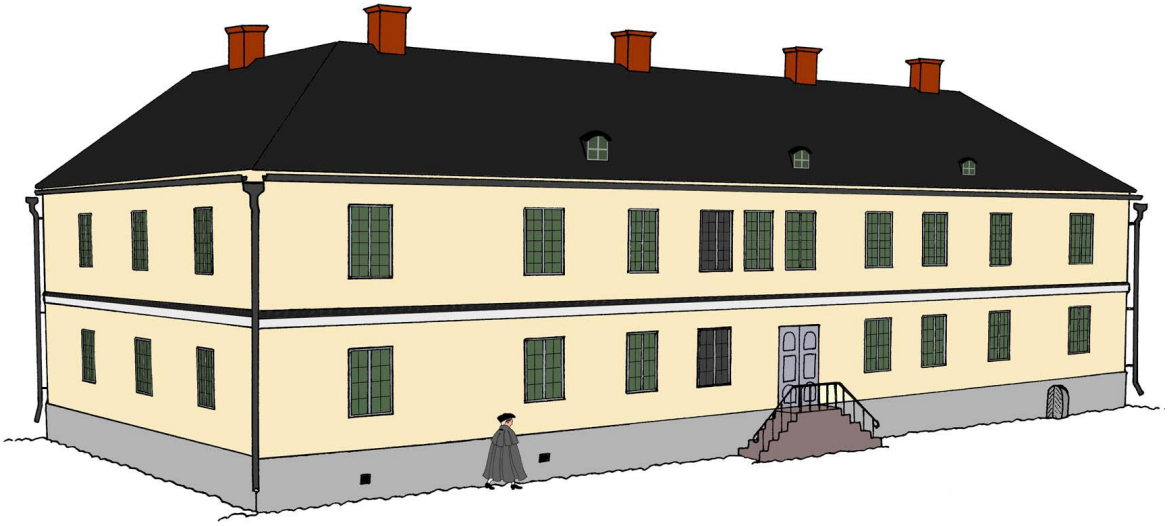

Lääninhallituksen talo noin 1776. Rekonstruktioehdotus perustuu rakennuksen kuntokatselmuksiin, pohjapiirustuksiin ja aikakauden muihin rakennuksiin. Rakennuksen kalkitut seinät oli maalattu mahdollisesti hyvin vaalean keltaisiksi, kerroslista vaaleanharmaaksi ja puukarmiset ikkunat sinertävällä kimröökinharmaalla. Lautakatto oli tervattu mustaksi. Jaana Mellanen/HKM Markku Heikkisen ennallistuksen mukaan.

Tontin ulkorakennukset

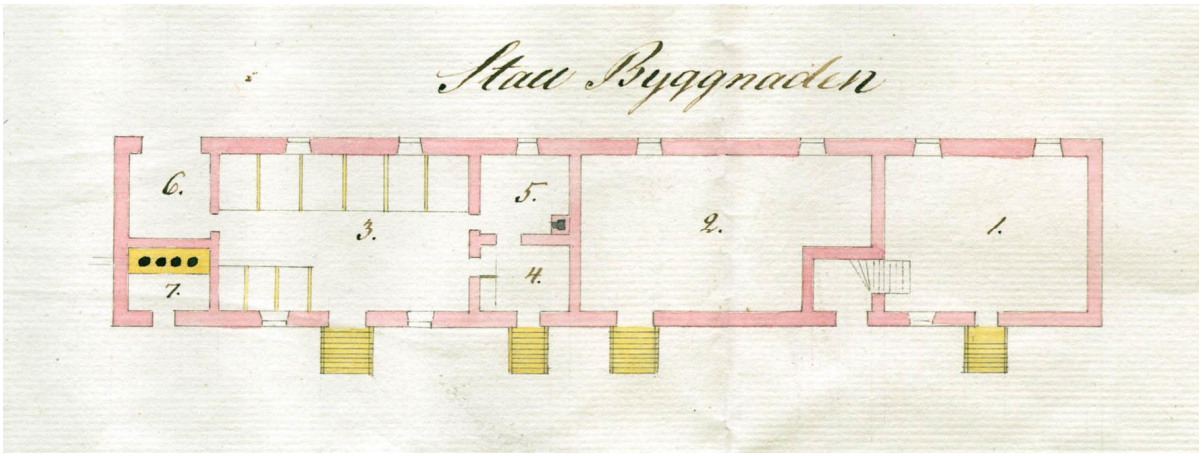

Ulkohuonerakennusrivi Vuorikadun, nykyisen Ritarikadun, varrella 1805. Krigsarkivet, Ruotsi.

Tontin ulkorakennukset mainitaan vuoden 1762 katselmuksessa ohimennen ja ilman tarkempia tietoja. Kyseisessä katselmuksessa viitataan aikaisempaan palotarkastukseen.

Katselmuskertomusten mukaan tontin itäreunalle Vuorikadun varteen valmistui yliluutnantti Samuel Wallenin valvonnassa 1764 noin 40,4 x 7,7 metrin kokoinen rapattu tiilinen, rautapeltilevyillä katettu ulkohuone tai talli. Sen rakentaminen oli maaherra Boijen määräyksestä aloitettu vuoden 1763 alussa. Ulkohuone oli pohjoispäässään tontin pohjoisrajalla noin 4,5 metriä korkea ja eteläpäässä yli 6,5 metriä korkea kattotuoliin saakka. Sen pohjoispäässä oli pihan puolella käymälä (n:o 7) ja kadun puolella lantahuone (n:o 6), josta oli ovi kadulle päin lannan poiskuljettamiseksi. Etelämpänä oli yhdeksän pilttuun talli (n:o 3). Sen eteläpuolella oli salikamari tai konttori (n:o 4), jossa säilytettiin valjaita ja muita vastaavia tarvikkeita. Sen takana kadun puolella oli tallirengeille tiilikaakeliuunillinen tallikamari (n:o 5). Vaunuhuone oli rakennuksen keskiosassa (n:o 2) ja eteläosassa sijaitsi aitta ylisellä sekä aitan alla holvattu kellari (n:o 1). Rakennus maksoi 9 467 taaleria hopearahassa. [75]

Vuoden 1993 arkeologisissa kaivauksissa saatiin esiin rakennuksen eteläpääty.

Tontin länsisivulla oli maaherra Boijen kustannuksella laudoista tehty puuliiteri. Tontin ympärillä oli aitaa 21,36 metriä Kellovuoren puolella. Portti mainitaan muutamassa yhteydessä.

Rakennuksen kuntokatselmukset maaherrojen aikana

Maistraatin pöytäkirjojen liitteissä ja Kamarikollegion arkistossa on tarkempia kuvauksia rakennuksen korjaustarpeista tai suoritetuista korjauksista vuosilta 1762, 1768, 1774 ja 1777. Muiden katselmuksien pöytäkirjoja, joihin viitataan asiakirjoissa, ei ole löytynyt.

Vuoden 1762 katselmuksen mukaan talo oli mennyt huonoon kuntoon pian uudelleenrakentamisen jälkeen. Ennen tiilikaton rakentamista väliaikaiseksi tarkoitettu lautakatto oli huonossa kunnossa. Katon läpi valunut vesi oli vahingoittanut yläkerran kattojen kipsikoristeluja. Lähes kaikki rakennuksen uunit olivat korjauksen tai vaihdon tarpeessa. Huoneiden ikkunapanelointi oli harvaa ja laseja rikki, välipohjien täytekerrokset olivat ohuita ja ovet lukkoineen vaativat korjausta ja maalausta. Edellisistä syistä johtuen lääninhallituksen tiloja ei voitu pitää talviaikaan tarpeeksi lämpiminä.[76]

Muitakin korjaustarpeita oli runsaasti. Yläkerran kaakkoiskulman kamarin itäpäädyn ikkuna-aukko piti muurata uudelleen. Itäiseen seurusteluhuoneeseen piti tehdä uusi ikkuna-aukko ja asentaa siihen kitti-ikkuna, koska tila oli muuten pimeä ja käyttökelvoton. Rakennuksen kadunpuoleiset pääportaat, eteisen lattia ja portaat yläkertaan olivat korjauksen tarpeessa. Alakerroksen katot vaativat kipsausta. Myös

[75] *Maistraatin pöytäkirjojen liitteet 1768, 1774, HKA; Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA; Förteckning öfver Hus och Bygnader i Helsingfors afbrände och nerrefne år 1809, jemte ägarnas namn, samt tomtnummer och litter å chartan ja Plan-Ritning öfver Helsingfors Stad. Sådan den befants efter Eldsvådan d.17 November 1808, allekirjoittaja O. N. Wahlberg, piirtäjä A. Silvan, XIV:16, liite ja 17, HKM; Hornborg 1950: 246.*

[76] *Maistraatin pöytäkirjojen liitteet 4.9.1762.*

keittiön tiililattia aiottiin korvata lautalattialla ja ruokavaraston oviaukko vaati siirtoa. Rakennuksen itäpäässä sijaitseva rahastokellari oli jatkuvasti veden vallassa, ja kosteus oli tekemässä yläpuoliset lääninkanslian tilat käyttökelvottomiksi. Myös maaherran käytössä olleet kaksi muuta kellaria olivat veden vallassa. Itäsiiven kellarissa sijainnut kaivo ei pystynyt pitämään kellaria kuivana Kellovuoren suunnalta valuvasta vedestä. Maaherra käytti kellareitaan tilapäisinä puuvarastoina, koska ne eivät käyneet muuhun. Länsisiiven kellarikäytävän holvaukset ja osa länsikellarin holvauksista vaativat pikaista korjausta, sillä oli uhkana länsisiiven romahtaminen. Samoin kellarikäytävän portaat vaativat korjausta.

Korkea rakennus oli alttiina säille ja erityisesti etelä- ja itäseinät olivat kärsineet paljon. Ennen niiden uusintarappausta vettyneitä tiiliä piti korvata etelä- ja itäseinien ikkunoitten alta ja kerroslistan kohdalta ja niiden yläkantteihin piti laittaa pellit uusien vesivahinkojen estämiseksi. Koko talon katon ympäri tuli rakentaa metalliset räystäskourut ja syöksytorvet suojaamaan seiniä. Myös savupiiput täytyi uusia.

Rakennuksen katselmusta oli tekemässä muun muassa muurarimestari Johan Christopher Hillert, joka laati kustannusarvion residenssin korjaamiseksi 1762. Samassa asiakirjassa on myös läkkiseppämestari Hans Burgmanin kustannusarvio. Hillert teki seuraavana kesänä myös ehdotuksen, ilmeisesti vain kustannusarvion, ulkohuonerakennuksesta ja ehdotuksen residenssin korjaamiseksi. Molemmat ovat kadonneet. Tietoa korjausten toteuttamisesta ei ole. Hillert johti sittemmin kaupungin tulli- ja pakkahuoneen loppuun rakentamista ja toimi kaupunginarkkitehtinä.[77]

Vuoden 1768 katselmuksessa todettiin rakennuksen yleisen rappeutumisen edistyneen huolestuttavasti. Katselmuksessa puututtiin lähinnä talon ulkopuoleen, joka vaati ehdottomasti korjausta rakennuksen säilymiseksi. Rikkinäinen vesikatto oli vuotanut vahingoittaen kolmen yläkerroksen huoneen kipsikattoa. Rakennuksen läntinen tiiliseinä oli 3,5 metrin leveydeltä kattolistasta kivijalkaan läpimärkä, jolloin vesi pääsi sisään. Ikkunapeltien ja kattorännien puuttuminen oli vahingoittanut tiiliseiniä erityisesti ikkunoitten alta ja kerroslistan kohdalta. Vesi oli vahingoittanut myös kuusi savupiippua korjauskuntoon. Samoin ulkorappaukset olivat irtoilleet. Myös tähän katselmukseen liittyy samanlainen korjausehdotus kuin vuoden 1762 katselmuksessa ja kustannusarvio.

Vuoden 1774 katselmuksessa todettiin, että vuonna 1762 havaitut puutteet oli pääasiassa korjattu. Vuoden 1777 selvityksessä mainitaan, että vuoden 1768 korjaussuunnitelma oli toteutettu 1770 urakan huutokaupassa saaneen Hillertin johdolla. Hän oli myös 1774 kaupunginarkkitehdiksi kohonneena katsastusmiesten joukossa rakennusasiantuntijana. Hillert oli tekemässä myös vuoden 1777 katselmusta.

Kattomateriaalina oli suunnitellun tiilikaton sijasta edelleen lautakatto. Katon korjauksessa ja syöksytorvien toteuttamisessa oli huomautettavaa. Edellisten katsastusten tapaisia puutteitta oli yhä kuten kipsikattojen vahingot, uunien huono kunto, rikkoutuneet ikkunaruudut, ikkuna- ja seinäpaneloinnin harvuus ja rikkinäiset lukot. Alakerran kattolaudoitus oli niin harvaa, että täyte valui alas. Tämä aiheutti vetoa ja kylmää sekä ylä- että alakerrassa, minkä takia vuoden 1762 katselmuksessa suunniteltu alakerran katon kipsaus katsottiin aivan välttämättömäksi. Lääninkonttorin sali oli jaettu suunnitelmien mukaan yhteen isoon ja pohjoispuolelta kahteen

[77] *Mannila 2006: 27–28; Maistraatin pöytäkirjan liite 9.7.1763, HKA.*

pienempään huoneeseen ja tarvittavat muutokset muun muassa uunien kohdalla oli tehty.

Maaherra Hans Henrik Boije (maaherrana 1761–72) oli omalla kustannuksellaan sitten vuoden 1762 tarkastuksen hankkinut kaakelista ja posliinista valmistettuja kaakeliuuneja. Posliinikaakeliuunit sijaitsivat yläkerroksen seurusteluhuoneissa, joissa ne korvasivat tiilikaakeliuunin ja kaakeliuunin. Vuonna 1762 yläkerran salissa oli takka ja itäsiiven kamarissa tiilikaakeliuuni. Muissa huoneissa oli kaakeliuunit kaakelista. Alakerran maaherranpalvelijoiden ja -renkien kamareissa oli takat. Lääninkonttorin salissa oli vuoden 1748 pohjakaavassa takka ja kaakeliuuni, mutta korjausten jälkeen vain kaakeliuuni. Muualla oli kaakeliuunit kaakelista. Salin kaakeliuunissa ei ollut voitu pitää tulta vuoden 1762 tarkastuksen mukaan enää monena vuonna. Vuonna 1774 mainitaan lääninkamreerin omalla kustannuksellaan korjauttaneen lääninkonttorin salin ja lääninkamreerinkamarin vanhoja kaakeliuuneja lisäämällä useita kerroksia uusia kaakeleita.

Vuoden 1774 katselmuksessa mainitaan neljä holvattua kellaria. Jo vuoden 1762 katselmuksissa mainitaan, että itäpään niin kutsuttu rahastokellari (Ränteri källären) oli jatkuvasti veden vallassa. Vesi valui sisään Suurkadulle johtavan oven kautta, sillä katu sijaitsi sitä korkeammalla. Korjaustoimenpiteenä ehdotettiin kaivon rakentamista. Itäsiiven kellarissa oli liejua, joka piti poistaa. Läntiseen kellaritilaan vievän käytävän kiviraput, kahta ovea ja holvausta ruokavaraston alla piti korjata. Viimeinen kellaritila rakennuksen keskiosassa oli kunnossa..

Vuoden 1777 laamannin johdolla tehdyssä katselmuksessa käydään läpi talon historia maaherrojen aikana ja erityisen tarkasti korjaukset. Siinä mainitaan uunien, uunipeltien ja -ovien, ikkuna-aukkojen, ikkunaruutujen ja niiden panelointien, seinien rinta- ja jalkapanelointien, maalatujen tapettien, ovien, ovien saranoitten ja lukkojen, kipsi- ja lautakattojen ja lautalattioiden kunnot ja määrät.

Siinä esitetään korjattaviksi samoja kohteita kuin vuoden 1774 tarkastuskertomuksessa kuten uunit ja katto-, seinä- ja ikkunapaneloinnit. Kellareiden kärsiessä vesivahingoista lattiakaivojen rakentamisesta toivottiin ratkaisua. Lisäksi rahastokellarin kynnyksen korottamisen toivottiin estettävän veden valumisen Suurkadulta. Alakerroksen luoteisten kamareiden lattiat vaativat uusimista alapuolisen holvin hajottua. Samoin keittiönlattia vaati uudistamista. Välipohjat vaativat lisää eristystä tietyissä kamareissa, mutta eristyksen lisääminen olisi ollut tarpeellista koko rakennuksessa.

Vuonna 1770 tehty vesikatto koostui kahdesta lautakerroksesta, joiden välissä oli tuohta. Se vaati tervaamista ja punaväriä. Katon syöksytorvien kapeuden aiheuttamat vesivahingot rakennuksen kulmien luona ja pihanpuoleisessa seinässä vaativat myös korjausta. Uutta rappausta tarvittiin länsipäädyssä ja muuallakin. Edelleen olivat korjaamatta piiput, joka vaati tiilien vaihtamista ja rappausta.

Rakennuksen kunnostuskulut arvioitiin kamareittain. Ne nousivat yli 2 000 taaleriin hopearahassa, jotka lankesivat kruunun maksettaviksi. Suurin kuluerä olivat keittiön ja leivintuvan suunnitellut muutostyöt, jotka käsittivät kolmasosan kustannuksista. Maaherra Boijen maaherran asunnossa tekemien useiden parannuksien, kuten uunien, eri panelointien, tapettien ja maalaamisten, kustannukset olivat

samansuuruiset. Rakennuksen täydellinen kunnostaminen laskettiin maksavan 19 492 taaleria.[78]

Rakennuksen alkuperäiset piirustukset olivat vielä katselmuksen aikana olemassa. Katselmuskertomuksessa mainitaan, että silloinen tilanne yläkerrassa erosi pääasiallisesti piirustuksesta vain palvelijoiden kamarin kohdalla. Täällä piti tehdä alun perin kamari ja pukeutumishuone, mutta niitä erottava seinä oli jätetty rakentamatta tilan pienuuden takia. Alkuperäisen talon alakerrassa huonejako oli ollut vastaavassa kohdassa juuri tällainen. Lisäksi yläkerrassa joidenkin huoneiden ikkunoiden kohdalla oli tehty muutoksia. Alakerrassa oli tehty rakennuksen keskelle uloskäynti kadulle, lääninkansliaan, lääninkonttoriin ja pihan puolen portaikkoon. Toinen myöhäisempi muutos oli lääninkonttorin salin jakaminen kolmeksi huoneeksi.

Rakennuksen käyttäjät maaherrojen aikana

Ensimmäisenä Uudenmaan ja Hämeen läänin maaherrana taloon muutti kreivi *Gustaf Gyllenborg* (1695–1756), joka toimi maaherrana 1746–1756. Hän asui rakennuksen korjausajan maaherralle kuuluvassa Viikin latokartanossa mutta ehti muuttaa rakennukseen ennen kuolemaansa syyskuussa 1756. Gyllenborgin seuraaja maaherrana oli linnoitusupseeri *Anders Johan Nordenskiöld* (1696–1763), alun perin Nordenberg, vuosina 1756–1761. Hänen huonon terveytensä takia sijaisena oli 1760–61 Uudenmaan jalkaväen eversti ja linnoituksen komendantti *Gustaf Adolf Hjärne* (kuoli 1803), joka oli Augustin Ehrensvärdin lanko. Hänestä tuli valtaneuvos 1761.[79]

Entisen Burgmanin talon maaherran residenssiksi ja lääninhallituksen taloksi järjestänyt Uudenmaan ja Hämeen läänin maaherra Gustaf Samuel Gyllenborg (1695–1756). Mahdollisesti J. H. Scheffelin öljymaalaus. Kuva: Nationalmuseum, Ruotsi.

[78] *Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA;*
[79] *Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA; Hornborg 1950: 260.*

Anders Johan Nordenberg, aateloituna Nordenskiöld (1696–1761) seurasi Gyllenborgia maaherrana. Mahdollisesti J. H. Scheffelin öljymaalaus vuodelta 1744. Kuva: K. K. Meinander. Museovirasto.

Everstiluutnantti ja valtiopäivämies, paroni *Hans Henrik Boije* oli maaherrana pitkään, vuosina 1761–72. Hänen pitkän virkavapautensa aikana 1767–1768 varamaaherroina toimivat lyhyitä jaksoja everstiluutnantti, vapaaherra Karl Otto d`Albedyhll, Robert Charpentier ja eversti Fredrik Jakob Nordencreutz. Boije korotettiin vapaaherran arvoon 1771 ja nimitettiin valtiokonttorin presidentiksi 1772. Hän oli myös kruunun viinanpolttimodeputaation jäsen mutta meni vararikkoon viinakeinottelun takia 1778 ja joutui eroamaan viroistaan.[80]

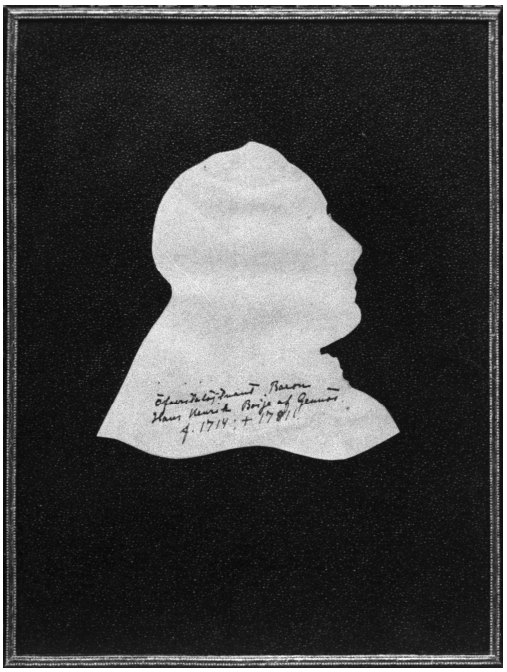

Pitkään maaherrana toimineen ja rakennuksen edustavaan asuunsa korjauttaneen Hans Henrik Boijen (1714–1781) silhuettikuva. Vapriikin kuva-arkisto.

[80] *Biografinen nimikirja: Boije, Hannu Henrik, 72–73; Svenskt biografiskt handlexikon: 3. Boije, Hans Henrik I:113, II:798; Hornborg 1950: 260–261.*

Ruotsissa isonvihan aikana pakolaisena 1714 tai 1716 syntynyt Boije (kuoli 1781) oli Helsingin perustamista vuonna 1550 Vantaanjoen suulle valvoneen Nils Boijen jälkeläinen viidennessä polvessa. Boije oli vapaudenajan häikäilemätön valtapoliitikko, joka vaihtoi puolta tarpeen mukaan ja oli yhteydessä ulkovaltoihin. 1750-luvun alussa hän sekaantui muun muassa venäläisten usuttamana kenraalikuvernööri von Rosenin ja Ehrensvärdin välisiin riitoihin. Ehrensvärdin suosion säilyttäneenä hän oli Porin prikaatin majurina armeijalle alisteisen saaristolaivaston Viaporin eskaaderin komentajana ennen maaherraksi nimittämistään. Lääninsä asioita hän hoiti hyvin, mutta hän osasi taitavasti yhdistää yleisen ja oman etunsa ajaessaan Suomessa hattujen talouspolitiikkaa.[81]

Boije oli hankkinut ennen maaherra-aikaansa omistukseensa Tammerkosken läheisyydestä Hatanpään ja Tammerkosken kartanot, joissa hän teki erilaisia kokeiluja parantamalla viljelysmenetelmiä ja kasvattamalla uusia viljelylajikkeita, muun muassa silkkiäispuita. Hän kasvatti ensimmäisten joukossa perunaa myyntiin Suomessa. Hänen perustamistaan Hatanpään ja maaherralle kuuluvan Helsingin Viikin englantilaistyylistä puistoista on tullut sittemmin kasvitieteellisiä puutarhoja. Hän perusti maillensa Tampereelle Otavalan pellavankehruukoulun valtiolta saamillaan runsailla avustuksilla, joiden käytöstä häntä kovisteltiin vallan vaihduttua Tukholmassa. Hatanpäällä hänellä oli kutomotehdas. Tammerkosken länsipuoliset maat hän myi 1777 perustettavaa Tammerkosken kauppalaa, vuodesta 1779 Tampereen kaupunkia, varten. Kustaa III asui Hatanpään kartanossa Suomen matkallaan 1775. Boije oli onnistunut pääsemään myös Kustaa III:n suosioon.[82]

Boije suoritti vuoden 1777 katselmuskertomuksen perusteella suuria kunnostustöitä Helsingin maaherranresidenssissä. Uusilla uuneilla, erilaisilla paneloineilla ja tapeteilla rakennus kunnostettiin korkea-arvoisen maaherran mieleiseen asuun.

Boijen jälkeen Suomen tykistön komentaja, eversti Didrik Blomcreutz toimi varamaaherrana paikan ollessa täyttämättä. Hän siirtyi 1773 Ehrensvärdin seuraajaksi Suomen linnoitustöiden johtoon mutta kuoli jo seuraavana vuonna. Kenraalimajuri, paroni *Carl Ribbing* (1713–1773) ehti olla vain hetken maaherrana 1773 ennen kuolemaansa. Viimeinen Helsingin maaherranresidenssin asukas oli vuodesta 1774 kenraaliluutnantti, vapaaherra *Anders Henrik Ramsay* (1707–1782), joka erosi virastaan 1776 heti, kun maaherran asuinpaikka oli siirretty Hämeenlinnaan, sillä hän vastusti jyrkästi siirtoa. Ramsay oli kuuluisa ylellisistä elintavoistaan ja tavattomista ruumiinvoimistaan. Hän puri rautanauloja poikki ja mursi paljailla käsillä suoriksi hevosenkenkiä. Hän omisti Espoon kartanon ja Jakkarilan Porvoossa.[83]

---

[81] *Biografinen nimikirja:. Boije, Hannu Henrik, 72–73; Svenskt biografiskt handlexikon: 3. Boije, Hans Henrik I:113; Hornborg 1950: 260–261; Nikula 1960: 145, 374, 377 ja 389.*

[82] *Biografinen nimikirja: Boije, Hannu Henrik, 72–73; Svenskt biografiskt handlexikon: 3. Boije, Hans Henrik I:113; Selin, Päivi 1997: Katsaus Hatanpään kartanon historiaan (www.tampere.fi/ytoteto/puisto/puistot/arboretum/historia.html); Hatanpään kartano ja Arboretum (www.tampereopas.com/nahtavyydet/hatanpaankartano/).*

[83] *Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA; Hornborg 1950: 261 ja 375; Biografinen nimikirja: Ramsay, Antero Henrik, 560–561.*

Viimeinen maaherra ennen lääninhallituksen Hämeenlinnaan muuttoa oli Anders Henrik Ramsay. P. Krafft vanhempi. Kuva: Nationalmuseum, Ruotsi.

Helsingissä lääninhallituksen henkilökuntaan kuului maaherran, lääninsihteerin, lääninkamreerin ja lääninrahastonhoitajan lisäksi 6 lääninkanslian kirjuria, 4 ylimääräistä konttoristia ja vahtimestari. Maaherra Boijella oli lisäksi miespalvelijoina: kamaripalvelija, kokki, pöydänkattaja, lakeija, puutarhuri, puutarharenki ja toinen renki. Naispuolisten ja alaikäisten palvelijoiden määrä ei ole tiedossa.[84]

Boijen henkilökunnan puutarhuri ja puutarharenki liittyivät ilmeisesti hänen nykyisen Kaisaniemen yliopistollisen kasvitieteellisen puutarhan kohdalle perustamaan puutarhaan ja Viikin puistoon. Hän vuokrasi 1763 kaupungilta 50 vuodeksi ensiksi mainitun alueen, jota kaupunkilaiset olivat käyttäneet aiemmin hakana. Puutarhan sommittelu perustui barokin muotoihin.[85]

Armeijan ylipäällikön talona

Uudenmaan ja Hämeenlinnan läänin maaherran asuinpaikka muutettiin huhtikuussa 1776 Helsingistä Hämeenlinnaan. Kruunu luovutti maaherran Helsingin-residenssin pian Suomen armeijan ylipäällikön kenraaliluutnantti *Berndt Otto Stackelberg* nuoremman (1703–1787) hallintaan. Vapaaherra Stackelberg oli nimitetty Augustin Ehrensvärdin kuoltua ylipäälliköksi, koska oli 70-vuotiaana iältään ja virkaiältään vanhin Suomessa olevista kenraaleista. Vuosina 1772–1780 ylipäällikkönä toiminut Stackelberg ylennettiin 1778 sotamarsalkaksi. Stackelberg tunnettiin hyvän ruuan ja huonon kirjallisuuden ystävänä. Häntä kuvattiin myös kunnon upseeriksi, jolla ei ollut hitustakaan neroutta.[86]

---

[84] *Hornborg 1950: 261.*
[85] *Hornborg 1950: 261.*
[86] *Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA; Alanen – Kepsu 1989: 5; Autio, Veli-Matti: Stackelberg-suku. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu (viitattu 9.1.2007); Blomstedt 1987: 20.*

Stackelberg ehdotti komentajaksi tultuaan Kustaa III:lle sotilaskarttojen tekoa Suomesta puolustusvalmiuden parantamiseksi Venäjän uhkan takia. Hetkeksi unohtunutta rekognosointia eli sotilaallista maastokartoitusta alettiin toteuttaa Kustaa III:n Suomen-matkan jälkeen syksyllä 1776. Maa jaettiin kahteen kartoitusalueeseen. Eteläinen piirikonttori perustettiin Helsinkiin. Piirustuskonttori sijoitettiin ensiksi entisiin lääninhallituksen tiloihin maaherranresidenssin alakerran kaakkoisnurkan kamariin. Eteläisen piirikonttorin johtajaksi nimitetty linnoitusjoukkojen eversti Fredrik Jakob Nordencreutz teetti pieniä välttämättömiä korjauksia tällöin. Tosiasiassa maastotiedustelua johti alusta lähtien majuri Carl Nathanael Klerck, aateloituna af Klercker. Vuosina 1777 ja 1778 talossa mainitaan toimineen Kuninkaallisen komissariaatin kenraaliadjutantti, kenttäkamreeri, kenttäkonttori ja kassahuone.[87]

Sotamarsalkka Berndt Otto Stackelberg nuorempi (1703–1787) oli ensimmäinen armeijan ylipäällikkö, joka asui entisessä Burgmanin talossa. Nils Schillmarkin öljymaalaus. Kuva: K. K. Meinander. Museovirasto.

Stackelberg etsi 1778 rappeutuvan rakennuksen suuremmalle korjaukselle rahoitusta turhaan. Hän oli teettänyt alakerrassa useita pieniä korjaustöitä, jotka olivat välttämättömiä, ennen kuin kerros hänen käskystään luovutettiin piirustuskonttorin, rekognosoinnin karttojen ja asiakirjojen, kenttä- ja passevolanssikonttorin ja kenttäkamreerin asunnon käyttöön. Itse Stackelberg muutti palvelusväkineen rakennukseen viimeistään 1779 viereisestä Hallitustalosta. Lisäksi talossa asuivat kenraaliadjutantti Petter B. Piper ja kenttäsihteeri Erhard Wessman. Helsingin piirustuskonttori toimi ainakin vuodesta 1780 lähtien parikymmentä vuotta viereisessä Hallitustalossa. Vuoden 1777 kartassa ja vuoden 1790 tonttiluettelossa tontti mainitaan nimellä Residens Tomten.[88]

---

[87] Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA; Hornborg 1950: 262; Alanen – Kepsu 1989: 5–7.

[88] Kammarkollegiet Tredje provinskontoret: Finska (och Baltiska) handlingar. Huvudserie volym 359 akt 1778 4/11, nr 2208, RVA; Jäljennös tilikirjasarjasta 1779, HKA; Asp 1912: 118; Alanen – Kepsu 1989: 15.

1700-luvun loppuvuosikymmeninä ylipäällikön talon alakerroksessa oli kenttäkanslia ja -komissariaatti. Kenttäkanslia palveli ylipäällikköä. Henkilökunta käsitti kenttäsihteerin, -kanslistin ja vahtimestarin. Kenttäkomissariaatissa oli enemmän henkilökuntaa; intendentti, kenttäkamreeri, kenttäkirjanpitäjä, kassanpitäjä, kamarikirjuri, komisarius, vahtimestari ja muonavahtimestari. Sen hoidossa olivat passevolanssi, makasiinit ja leipomot mutta ei kuitenkaan Viaporissa sijaitsevat.[89]

Kreivi, kenraaliluutnantti *Fredrik Arvid Posse* (1727–1794) oli armeijan ylipäällikkö, General en Chef, Suomessa 1780–1790 Stackelbergin saatua eron korkean iän perusteella. Kustaa III:n entisen suosikin komennus Suomeen nähtiin karkotuksena. Kirpeähköt aikalaisarviot kuvaavat Possea äkäiseksi, ylimieliseksi, ohjesääntöön tukeutuvaksi ja tietorikkaaksi mutta ymmärrykseltään rajoittuneeksi.[90]

Possen tiedetään asuneen ylipäällikön talossa suuren palveluskunnan kanssa.[91] Hän piti Helsingissä ollessaan viikoittain iltakutsut kaupunkiin ja Viaporiin sijoitetuille upseereille naisineen. Kustaa III:n veli Kaarle-herttua vastaanotettiin talon yläkerrassa 1782. Posse korjautti rakennuksen uuteen uskoon, huoneet tehtiin valoisammiksi ja kattoa korotettiin. Uusi, korjattu asunto vihittiin marraskuun lopulla 1781. Korjaustöistä ei ole tarkempia tietoja, mutta vuoden 1805 pohjapiirros esittänee tällöin tehtyjä muutoksia huone- ja ikkunajärjestelyiden osalta.[92]

Armeijan ylipäällikkö kreivi Fredrik Posse (1727–1794) teetti ylipäällikön talossa suuria muutostöitä 1781. Öljymaalaus. Kuva: K. K. Meinander. Museovirasto.

Vuonna 1794 mainitaan General en Chef *Wilhelm Mauritz Klingspor* (1744–1814) Generalshusetissa eli ylipäällikön talossa tehtyjen korjausten kustannuksien yhteydessä.[93] Ruotsin ylhäisaateliin kuulunut Klingspor oli nimitetty Venäjän sodan ansioistaan 1790 kenraaliluutnantiksi ja Suomen-joukkojen ylipäälliköksi. Hän oli aiemmin ollut muun muassa Kustaa III:n kenraaliadjutanttina ja sodan aikana

[89] *Asp 1912: 119*
[90] *Svenskt biografiskt handlexikon: 11. Posse, Fredrik Arvidsson, II, 300; Blomstedt 1987: 261.*
[91] *Rippikirjat 1785–1794, KA.*
[92] *Rein 1937: 8–24.*
[93] *Jäljennös tilikirjasarjasta 7.6.1794, HKA.*

armeijan pääintendenttinä.[94] Klingspor oleskeli pitkiä aikoja Ruotsissa diplomaattisten ja muiden luottamuksellisten tehtäviensä takia. Tällöin muun muassa sotilaallisen maastotiedustelun ja kartoituksen johtajana vuodesta 1780 ja Viaporin komentajana kahteen otteeseen (1791–95, 1797–1801) toiminut kenraali *Carl Nathanael af Klercker* (1734–1817) määrättiin useasti ylipäällikön sijaiseksi. Ammatistaan syvästi kiinnostunut af Klercker käytännössä vastasi vuodesta 1801 Suomen puolustuksesta. Suomen sodan lopussa af Klercker nimitettiin Klingsporin tilalle ylipäälliköksi.[95]

Klingsporin ja af Klerckerin aikaan vuosina 1796, 1800 ja 1802 kuningas Kustaa IV Adolf kävi Helsingissä. Käydessään 1796 kosiomatkalla Pietarissa holhoojahallituksen johtajan, setänsä Kaarle-herttuan, kanssa hän asui Helsingissä pysähtyessään ylipäällikön talossa.[96]

Vuodesta 1790 Suomen sotaan saakka Suomen joukkojen ylipäällikkönä toiminut Wilhelm Mauritz Klingspor (1744–1814). Per Krafft vanhemman öljymaalaus. Suomen kansallismuseo. Kuva: P. O. Wellin. Museovirasto.

[94] *Syrjö, Veli-Matti: Klingspor, Wilhelm Mauritz. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu (viitattu 9.1.2007).*
[95] *Syrjö, Veli-Matti: Klercker, Carl Nathanael af. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu (viitattu 9.1.2007).*
[96] *von Bonsdorff 1928: 351, 353; Hornborg 1950: 461.*

Useasti Klingporin sijaisena toiminut ja Suomen sodan aikana hänen tilalleen ylipäälliköksi nimitetty Carl Nathanael af Klercker (1747–1817). Kliseevedos. Kuva: Harald Malmgren. Museovirasto.

Entinen Burgmanin ja Wetterin talo ja maaherran residenssi tunnettiin siis Ruotsin ajan lopulla armeijan ylipäällikön talona (General En Chefs huset). Tältä kaudelta rakennuksesta ja pihamaan kivisestä ulkorakennuksesta on yllämainitut pohjakaavat vuodelta 1805. Vuoden 1808 tulipalon tuhoja kuvaavassa palovahinkoluettelossa mainitaan, että hyvin sisustettu tiilistä muurattu kaksikerroksinen rakennus muodostui Corps de Logis eli päärakennusta ja sen siipirakennuksista. Lisäksi mainitaan peltilevyin katettu ulkorakennus. Palovahinkoja esittävässä kartassa näkyvät edellä mainittujen rakennusten ja lisäksi Koulukujan puoleisen puisen varastorakennuksen sijainnit tontilla.[97]

[97] *Förteckning öfver Hus och Bygnader i Helsingfors afbrände och nerrefne år 1809, jemte ägarnas namn, samt tomtnummer och litter å chartan. Kartan från tiden före 1808 ja Plan-Ritning öfver Helsingfors Stad. Sådan den befants efter Eldsvådan d.17 November 1808. Allekirjoittava O. N. Wahlberg. XIV:16, liite ja 17, HKM.*

Osa Louis Belanger'n keskeneräisestä viivaetsauksesta Helsingin Eteläsatamasta vuonna 1798. Kuvan keskellä sijaitsevan kellotapulin oikealla puolella näkyy suuri armeijan ylipäällikön talo, jonka katolla on useita savupiippuja. Kungliga biblioteket, Ruotsi. Kuva: HKM.

Vuoden 1808 tulipalo

Suomen sodan aikana 1808 venäläiset olivat jälleen miehittäneet Helsingin. 17.11.1808 syttyi Helsingin viimeinen suuri tulipalo, joka tuhosi kaupungin kaakkois- ja itäosat. Palo alkoi Suurkadulla ylipäällikön taloa vastapäätä sijainneella leskirouva Dobbinin omistamalla itäisen kaupunginosan tontilla nro 8.[98]

Kaupungista katosi tulipalossa neljännes. 61 taloa tuhoutui kokonaan ja 16 taloa osittain tai kokonaan purkamalla. Tuli tuhosi myös ylipäällikön talon ja piharakennukset. Julkisista rakennuksista tuhoutuivat lisäksi Hallitustalo, rovastinpappila, Varikkomäen varikkorakennus, meritullihuone, meripuomin tullihuone ja palovartion päävahti. Tuli levisi tuulen ansiosta etupäässä koilliseen. Lännessä se levisi aina Suurtorin kaakkoisreunalle saakka, mutta kellotapuli ja koulu säilyivät. Etelämpänä tuli saatiin pysäytetyksi palomuurina toimineeseen Sederholmin kivitaloon, joka kärsi kuitenkin vahinkoja.

[98] *Hornborg 1950: 616–621.*

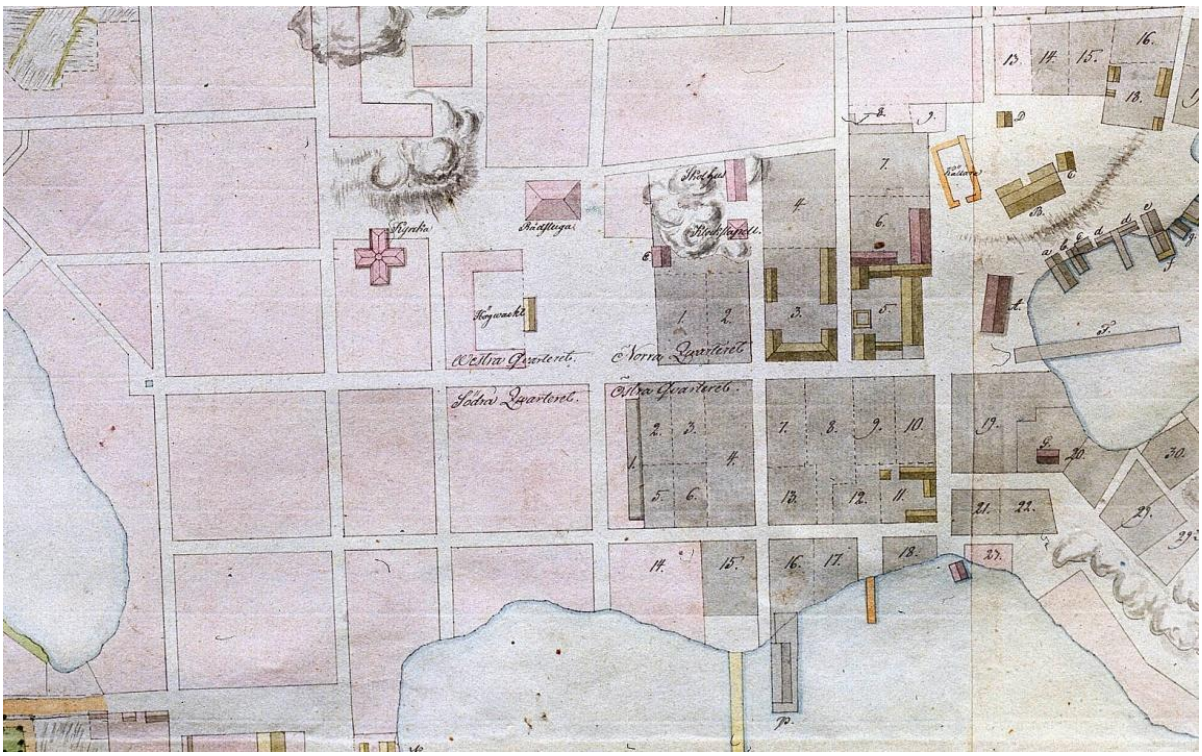

Osa vuoden 1808 tulipalon tuhoja esittävästä kartasta vuodelta 1809. Tummanharmaalla on esitetty tuhoutuneet korttelit. Ylipäällikön tontti on Pohjoisen korttelin nro 3. Tuhoja kuvaavan listan on allekirjoittanut O. N. Wahlberg. Kartan on piirtänyt ilmeisesti A. Silvan. HKM.

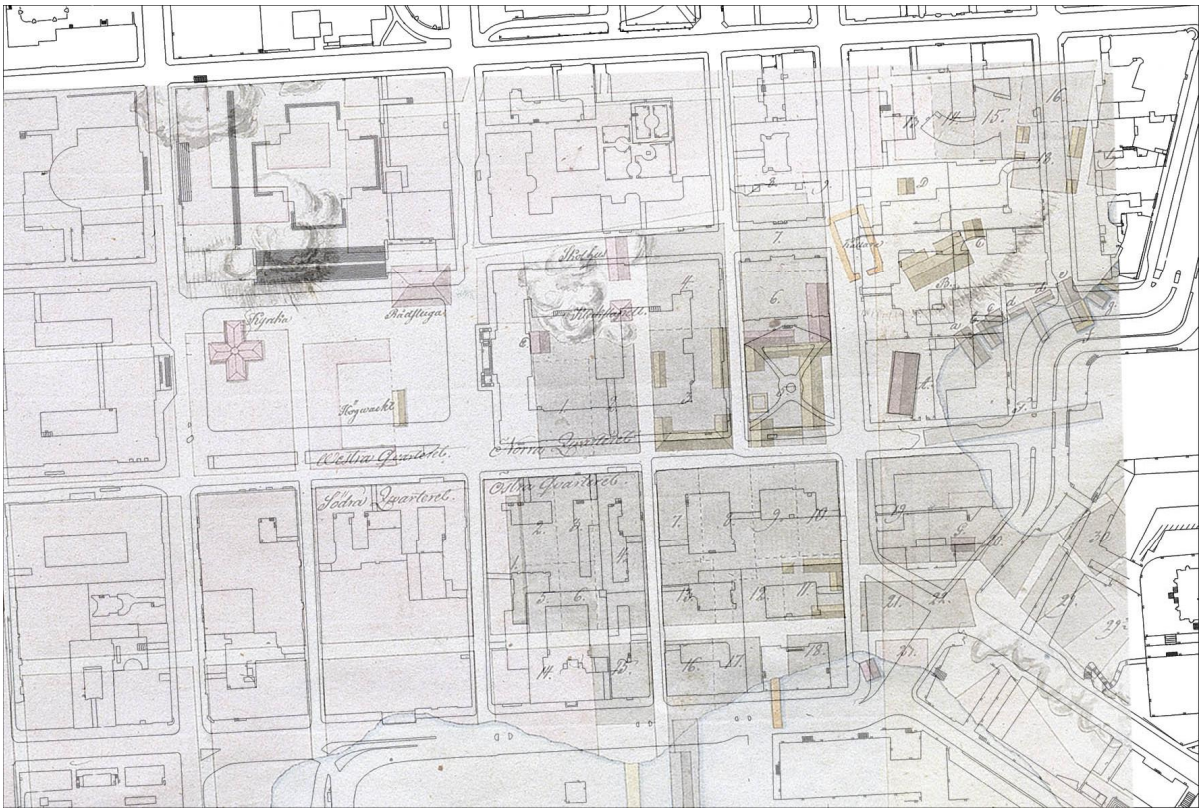

Edellinen kartta sijoitettuna nykykarttapohjan päälle. Asemointi Markku Heikkinen/HKM. Pohjakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto.

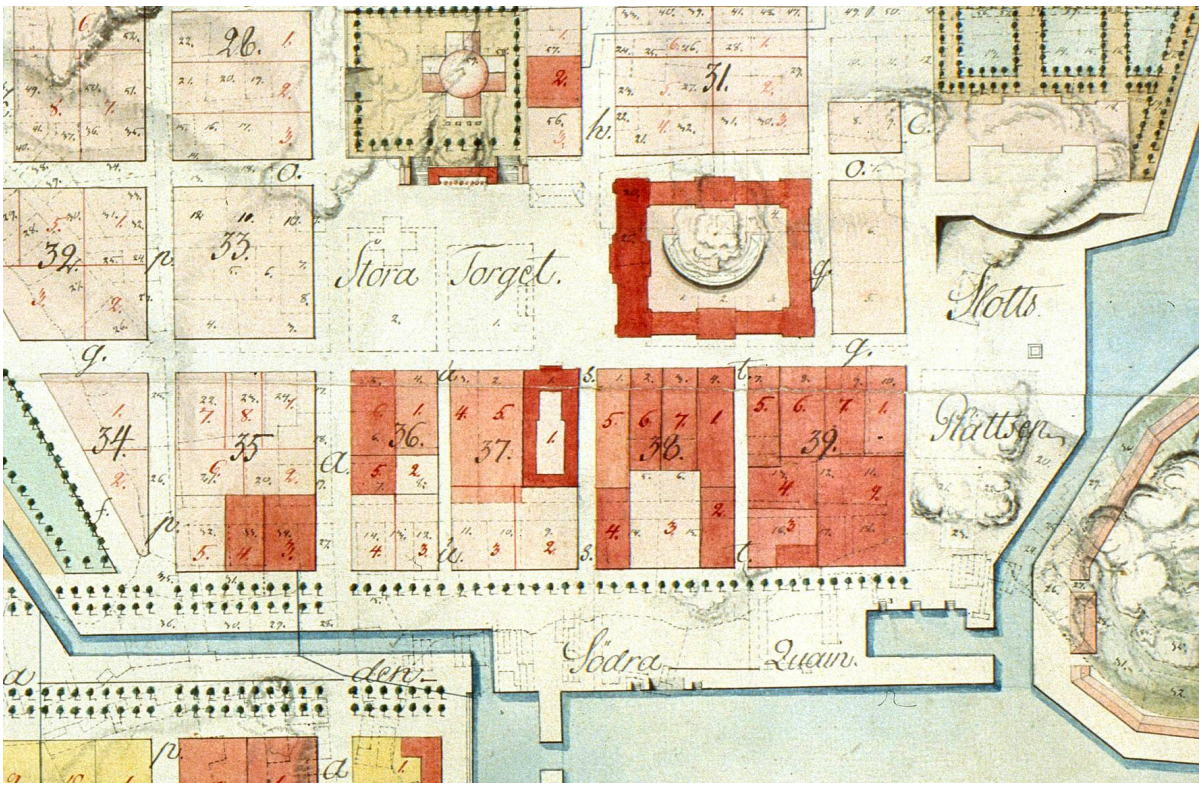

Helsingin keskusta vuonna 1820. Vanha tonttijako on kuvattu katkoviivalla. Yksityiskohta Anders Kocken laatimasta Helsingin uudelleenrakentamisen edistymistä kuvaavasta kartasta. Kansallisarkisto.

Tulipalo oli vertauskuvallinen. Ruotsin ajan huomattavimmat kruununrakennukset paloivat poroksi tai raunioituivat. Uusi aikakausi oli alkamassa. Haminan rauhassa Suomi liitettiin Venäjään 17.9.1809.

Viimeiset vaiheet

Tulipalo antoi mahdollisuuden Helsingin asemakaavan ja rakennuskannan muuttamiseen ajan tyylin mukaiseksi. Uusia kaavoja alettiin laatia heti palon jälkeen. Lisäpontta antoi Helsingin korottaminen Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupungiksi 1812. Uudelleenrakentamiskomitean puheenjohtaja Johan Albrecht Ehrenström laati kaupungille 1812–17 vaiheittain uuden asemakaavan, jossa lähes kaikki kadut suoristettiin ja levennettiin ja kortteleista tehtiin säännönmukaisia. Vanha korttelijärjestelmä ja kadut säilyivät käytännössä vain Suurkadun eteläpuolella tulipalolta säästyneiden kivirakennusten ansiosta.[99]

Ylipäällikön talo oli kärsinyt tulipalossa niin suuria vahinkoja, ettei sitä korjattu. Jo 1811 annettiin määräys Stor Nylands Gatan eli Suurkadun (nykyisen Aleksanterinkadun) leventämisestä 13 kyynärää (7,7 m) pohjoiseen päin. Katu oli aiemmin itäosastaan 17 kyynärää leveä (10,2 m). Tämä tarkoitti ylipäällikön rakennuksen raunioiden purkamista, koska ne sijaitsivat nykyisen Aleksanterinkadun pohjoisen ajoradan, jalkakäytävän ja valtioneuvoston linnan kaakkoisnurkan kohdalla.[100]

[99] *Lindberg – Rein 1950: 12–33.*
[100] *Aminoffin kortisto, B. Luettelot, Bb:3 Henkilöhistoriallinen kortisto, HKA; Hornborg 1950: 596 ja 620.*

Carl Ludvig Engelin Suurtoria ja Pohjoissatamaa esittävissä akvarelleissa vuodelta 1816 näkyy Suurtorin itäpuolella aitauksen ympäröimällä alueella lähinnä lautarakenteisilta varastoilta näyttäviä rakennuksia, joitakin lämmitettäviä hirsitaloja ja lautapinoja. Ne sijaitsivat valtion kauppaneuvos Henrik Jakob Goviniukselta vuonna 1812 ostamalla kahdella tontilla ja niiden itäpuolella sijainneella entisellä armeijan ylipäällikön tontilla. 1810–1820-lukujen palokatselmusraporteissa on huomautuksia tontilla sijainneen sepänpajan piipun ja muiden tulisijojen kunnosta.[101] Goviniuksen tontit oli ostettu hallituskonseljin (vuodesta 1816 senaatti) talon paikaksi. Nykyinen Valtioneuvoston linnan kortteli eli Senaatti-kortteli muodostettiin yhdistelemällä lähes kokonaan kaksi entistä korttelia, joista itäisessä korttelissa sijaitsi ylipäällikön tontti. Senaatti-kortteliin liitettiin myös kortteleiden välissä sijainneet Koulukuja, kellotapuli ja koulu. Kortteli käsitti vain yhden tontin.[102]

C. L. Engelin akvarelli ilmeisesti vuodelta 1816 Suurtorista ja sen ympäristöstä. Näkymä avautuu nykyisen yliopiston kirjaston portaiden tienoilta Senaatintorin alueelle. Suurtorin takana näkyy aitauksen ympäröimänä puisia varastorakennuksia valtion kauppaneuvos Goviniukselta vuonna 1812 ostamilla tonteilla ja entisellä armeijan ylipäällikön tontilla niiden takana. HKM.

Vuonna 1817 keisari antoi määräyksen senaatin siirtämisestä Turusta Helsinkiin. Seuraavana vuonna keisari vahvisti Carl Ludvig Engelin Senaatintaloa varten laatimat piirustukset. Senaatin länsisiipi rakennettiin 1818–22, eteläsiipi 1822–1824 ja itäsiipi 1826–1828. Eteläsiiven rakentamisen aikana tuhottiin osa lopuista Burgmanin talon säilyneistä rakenteista. Suurin osa Burgmanin talosta sijaitsi jo

[101] *Palokatselmusraportit 1755–1821, HKA.*
[102] *Wessman 2005: 44 ja 47; Lindberg – Rein 1950: 30, 45.*

aiemmin levennetyn Aleksanterinkadun pohjoisosan kohdalla. Jalkakäytävä rakennettiin vasta myöhemmin. Linnan pohjoissiipi valmistui 1853 alun perin yksikerroksisena, mutta se rakennettiin kokonaan uudelleen vuonna 1900. Pohjoissiiven tieltä purettiin 1843 vuonna 1759 valmistunut koulu. Alun perin 1700-luvun alkuvuosina rakennettu kellotapuli purettiin 1856. Molemmat rakennukset olivat säilyneet vuoden 1808 tulipalossa. Kellovuori tasoitettiin vasta 1800-luvun viimeisinä vuosina linnan piharakennuksen tieltä. Etelä- ja itäsiipiä rakennettiin uudelleen vuosina 1914 ja 1916.[103] Vuonna 1993 Valtioneuvoston linnan peruskorjauksen yhteydessä Helsingin kaupunginmuseon arkeologit löysivät jäljelle jääneet Helsingin ensimmäisen kivitalon rauniot.

C. *R. Westlingin akvarelli Senaatintalon länsi- ja eteläsiivestä vuonna 1827. Kaduilta puuttuvat vielä jalkakäytävät. HKM*

[103] *Rakennustietokanta, HKM.*

3.3 Tontit n:o 122-123/Pohjoinen kortteli, tontit 1-2

Tontti n:o 123 sijaitsi edellisten tonttien länsipuolella Suurkadun pohjoislaidalla. Se rajautui itäpuolella nykyisen Helenankadun jatkeena olleeseen Koulukujaan, jonka vastakkaisella puolella oli kaupungin vanhin kivirakennus, Torsten Burgmanin talo 1600-luvun lopusta. Pohjoisessa ei ollut tonttia vaan avoin kallioalue, Kellovuori, jossa oli kellotorni. Lännessä tontti rajautui tonttiin n:o 122.

Tontti 122 sijaitsi edellisen länsipuolella. Pohjoisessa oli Kellovuori ja etelässä Suurkatu. Lännessä tontti rajautui kaupungin päätoriin Suurtoriin, jonka pohjoislaidassa sijaitsi 1800-luvun alussa kaupungin kivinen raatihuone, länsilaidassa päävahti, itäreunalla vaatimaton palovahdin päävartio ja muilla reunoilla merkittävimpien porvareiden rakennukset.

Tonttien historia noudattelee edellisten tonttien historiaa, joten ennen 1600-luvun loppua alueelta ei ole paljonkaan tietoa. Vuoden 1654 tulipalo hävitti tämänkin alueen rakennukset vuosien 1993 ja 1995 arkeologisten kaivausten perusteella.

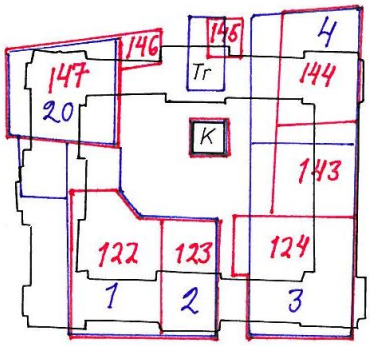

Valtioneuvoston linnan korttelin tonttijärjestys 1700-luvulla. Punaisella tilanne v. 1696 ja sinisellä 1700-luvun lopussa.

3.3.1 Tontti n:o 122/Pohjoinen kortteli, n:o 1

Vuodelta 1696/1707 peräisin olevan Forsell-Avanderin tonttiluettelon mukaan tontin n:o 122 (= uudempi luettelo: pohjoinen neljännes, tontti n:o 1) omisti v. 1707 Petter Sundz (3944 neliökyynärää = 1391 m^2). Häntä seurasi monta lyhytaikaista omistajaa. Ensimmäinen oli oikeuspormestari Johan Laurentz (virassa 1675-77, k. 1710). Vielä ennen venäläisten suorittamaa Helsingin miehitystä v. 1713 tontin ehti omistaa pormestari ja taksoitusasessori Henrik Tammelin (pormestari 1711-13, k. 1750), joka oli päättämässä ja toteuttamassa kaupungin polttamisesta v. 1713.

Ison vihan jälkeen tontin ensimmäinen omistaja oli kauppias ja sukelluskomissaari Pehr Hansson Sunn (k. 1774), joka myi sen lääninrahastonhoitaja Arvid Carlstedtille (26.11.1693-17.4.1743).

Kauppias Petter Törneman (k. 1764), oli ostanut tontin 2.6.1733. Kaupunginarkistossa olevassa arkkitehti Berndt Aminoffin arkistossa, johon on

kerätty yhteen tontteja ja tonttien omistajia koskevia tietoja ja josta suurin osa tässä raportissa esille tuoduista tiedoista on peräisin, on seuraavanlainen merkintä tämän tontin kohdalla: "Härvid märkes, att uti Fastebrefwet är inskrifning 1000 de kv.alnar, så at den står 4000, i stället för 3000, dessutom gaf Törneman tilkänna, det han aflämnat til sin granne på Östra sidan, som den tiden war Carl Burgman, och nu är Schwartz, några alnar längs med sin tomt. 4499 kv. alnar till ungefär 3 á 5 alnar i breddan längs gatan efter det planket eller avdelningen nu är att utan påtal eller betakning nyttja och behålla. 5328 kv.a. (1586-1879 neliömetriä)"

Asiakirja "Helsinkiläisten korvausanomukset Pikku vihan aikana kärsimiensä vahinkojen johdosta" (1742-1743) antaa ensimmäistä kertaa tarkempaa tietoa alueen rakennuksista, tässä tapauksessa Törnemanin tontin rakennuksista:

130. P. Törneman, Tukholmassa 7.10.1742. 14.841:-

Isohko talo torin varrella, siinä 10 huonetta eteisineen. 10 paria kitattuja ikkunoita, 8 paria ikkunaluukkuja, kellari 8,550:-.
Pienehkö sivurakennus kadun varrella, jossa 3 huonetta, liesi, "tiilinen kaakeliuuni", kitatut ikkunat luukkuineen, iso kellari 1.880:-.
Leivintupa kamareineen 450:-,
aitta 360:-,
vaunuliiteri ja pieni aitta 150:-
talli, jossa viisi pilttuuta 280:-,
navetta 180:-,
mankelihuone 96:-,
4 ulkohuonetta pientä karjaa varten 84:-,
kaivo, ryytimaa ja portit 1.300:-.
Kaikki rakennukset rakennettu viimeisten 8 vuoden aikana.

Pekka Kärki toteaa artikkelissa "Helsinkiläisiä porvaritaloja pikkuvihan aattona", että kitti-ikkunoitten lisäksi oli yksi pari lyijystä sekä 2 kpl pientä samanlaista eteisen ovissa. Puupienoihin kitattu ikkuna oli uutuus, joka kannatti korvaushakemuksessa mainita, samoin eteisen oven lyijyikkuna lienee ollut poikkeuksellinen.[104]

Kuollessaan 1.2.1764 Törnemanilla mainitaan olleen "gårdstomt vid torget belägen med källare de där befintelige gamla hus för 800 daler". Perikunnalla olleen tontin osti kauppias Johan Burtz (k. 7.4.1792) v. 1769. Hänen mukaansa sitä kutsuttiin "Stor Burtzka gården". Burtz omisti sen vielä 30.5.1790. Tontti käsitti tällöin 4099 neliökyynärää (= 1445 neliömetriä).

Tontin osti Burtzin kuoleman jälkeen tuleva kauppaneuvos Henrik Jakob Govinius, joka oli ollut kirjanpitäjänä Johan Burtzilla v. 1781. Hän oli mennyt naimisiin Burtzin tyttären Johanna Elisabethin kanssa 25.10.1792. Govinius myi tontin vuonna 1812 kaupungin uudelleenrakentamiskomissiolle hallituskonseljitaloa varten 15.500 ruplalla.

Tontin koko vaihteli aikojen kuluessa. Mm. ensimmäisen kerran tontille annettiin seuraavanlaiset mitat: pohjoissivu 26/25, eteläsivu 49, itäsivu 70 ja länsisivu 112 kyynärää eli yhteensä 4499 neliökyynärää (= 15.4/14.6, 29.1, 41.6 ja 66.6 metriä = 1586 m^2). Seuraavalla kerralla annettiin mitat: pohjoissivu 26/24, eteläsivu 48 1/2,

[104] *Kärki 1982: 55-56*

itäsivu 60/43 ja länsisivu 112 kyynärää eli 5328 neliökyynärää (15.4/14.3, 28.8, 35.6/25.1, 66.6 metriä eli 1879 m^2).

Govinius yhdisti tontin omistukseensa hankkimaansa tonttiin n:o 2 1790-luvulla. Yhdistetyille tonteille annettiin kokonaismitoiksi v. 1795: pohjoissivu 61+26, etäsivu 85, itäsivu 69 ja länsisivu 112 kyynärää (= 36.23+15.44, 50.49, 40.98 ja 66.53 metriä). Tontin koko verotuksessa v. 1800 oli 6582 neliökyynärää (= 2321 m^2).

3.3.2 Tontti n:o 123/Pohjoinen kortteli, n:o 2

Forsell-Avanderin luettelon mukaan tontin n:o 123 (=uusi n:o 2) omisti Johan Stralborgzin leski. Tontti käsitti 1631 neliökyynärää = 575 m^2. Tontti tunnettiin sittemmin omistajiensa mukaan Strömska (?), Burgmanska tomten tai Lilla Burtzka gården.

Tontin oli ostanut kauppias, kirkkoväärti ja kaupunginvanhin Carl Burgman (k. 1763, jolloin ei omistanut tonttia) v. 1724 tai 1726 Hendrich Forsteenilta, lesken vävyltä, riidan jälkeen.

Hänen omaisuudestaan ja rakennuksistaan saadaan lähempää tietoa samoin kuin Törnemanin kohdalla luettelosta "Helsinkiläisten korvausanomukset Pikkuvihan aikana kärsimiensä vahinkojen johdosta":

135. Carl Burgman, Tukholmassa 8.10.1742. 10.234:-

"Stor träbyggning på Stora gatan med torv- och nävertak", 14x6 kyynärää **(täytyy olla syltä eli 24.92x10.68 m)**, siinä 15 **(täytyy olla 13 eli 18 metrin)** sylen pituinen holvattu kellari, 7 huonetta, iso sali takkoineen ja 3 ikkunoineen, 2 kamaria salin sisäpuolella, talon läpi kulkeva eteinen, 2 kaksoisovea, korkeat portaat kadun puolella, rihkamakauppa kaksilla kaksoisovilla, ikkuna luukulla, kammari rihkamakaupan vieressä, jossa ikkuna kaksoisluukuilla 6.200:-
Sauna ja oluenpanohuone 6 1/2 x 4 syltä 500:-
"Dubbelbeslagen brädbod" 120:-
katettu kaivo 40:-
tontti aitauksineen ja kaksinkertaisine pihaportteineen 600:-
ranta-aitta 150:-
3 hyvin aidattua ja ojitettua peltoa, johon kylvetty 3 tynnyriä viljaa 900:-
Kylvö 1 tynnyri ruista, arvioitu sato 10 tynnyriä 24 kappaa = 240:-
Piennarheinää 5 parmaa à 24:- =120:-
Hevonen 150:-
"Kryddgård med åtskilliga huskrydddor" 30:-

Burgman oli lähtenyt pakomatkalle 15.8.1748 **(?)** mukanaan vaimo, kaksi pientä lasta, piika ja renki.

Kärjen mukaan luettelon talo oli 25 metriä pitkä rakennus, jonka alla oli 18 metriä pitkä holvattu kellari. Se oli luultavasti kaupungin suurimpia[105] Edellisen luettelon tässä raportissa käytetyssä käännöksessä (lyhennetty?) ja mitoissa on ilmiselviä virheitä. Alkuperäistä asiakirjaa ei ehditty tarkistaa, mutta Kärjen tulkinnat todennäköisesti oikeita.

[105] *Kärki 1982: 55.*

Kauppias, varapormestari, raatimies Gustaf Johan Bock (k. 29.1.1788) oli ostanut tontin **ennen** vuotta 1763 ja myynyt sen **ennen** 13.6.1782 langolleen raatimies, merimieshuoneen johtaja ja kauppias Petter Schvartzille (Schwartz). Schvartz oli kuollut 20.12.1793, jolloin hän ei ollut enää omistanut tonttia. Schvartz oli omistanut sen 1763? [(koska mainitaan Törnemanin (k. 1764) yhteydessä tontin rajoista], mutta ei vaimon kuollessa v. 1774. Tontti oli käsittänyt karttojen perusteella 1700-loppu-puolella n. 800 neliömetriä.

Naapuritontin omistaja Johan Burtz, jonka ensimmäinen vaimo oli myös Bockin tytär, oli ostanut tontin ilmeisesti v. 1769 tai 1773. Hän omisti tontin ainakin 13.3.1787 ja 30.5.1790.

Johan Bockström oli ostanut tontin v. 1792 Burtzin kuoleman jälkeen. Tontti joutui naapuritontin omistajalle Goviniukselle vuosien 1793-1795 välisenä aikana, jonka jälkeen se muodosti jälleen ison tontin n:o 1 kanssa. Tontti oli ostettu ilmeisesti v. 1793, koska tällöin valmistui iso makasiinirakennus n:o 17, joka ulottui molempien tonttien alueelle. Govinius myi tontit valtiolle v. 1812.

3.3.3 Pohjoinen kortteli, tontit n:o 1 ja 2 yhdistettyinä kauppaneuvos Goviniuksen aikana

1790-luvun alusta aina vuoden 1808 suuren kaupunkipalon saakka edellä mainitut kaksi tonttia olivat kauppaneuvos Henrik Jakob Goviniuksen (1753-1825) hallinnassa Suurkadun eli Kuninkaankadun (= Aleksanterinkadun) pohjoislaidalla ennen päätoria.

Kaupungin melko pienten tonttien yhdistäminen isommiksi oli yleistä, sillä varakkaat kauppiaat tarvitsivat runsaasti tilaa erilaisille rakennuksilleen. Esimerkiksi Goviniuksen piha-aluetta ympäröi 18 puurakennusta vuoden 1795 palovakuutusasiakirjan mukaan. Porvaristalous käsitti asuintilojen lisäksi agraarisen kauppakaupungin eriytyneet tilat elintarvikkeille, erilaisille tarvekaluille, materiaaleille ja kauppatavaroille sekä karjasuojat rehuvarastoineen. Ruuan ja juoman valmistukseen oli omat huoneensa ja lisäksi yleensä niiden kanssa yhteenrakennettu sauna. Käsityöläisillä oli omat verstaansa. Kauppiailla oli lisäksi varastoaittoja lastauspaikoilla sekä riihiä että tuulimyllyjä viljelystensä yhteydessä asemakaava-alueen ulkopuolella.

Goviniuksen tonteilla sijainneesta rakennuskannasta saadaan tarkempi kuvaus talonkatselmusasiakirjojen kirjallisista tiedoista vuosilta 1795 ja 1805 (ks. kartat s. 102-103), Tontin rakennuksien sijainnista ja pohjakaavoista ei ole olemassa karttoja tai tarkempaa kuvausta. Myöskään tarkempia piirroksia alueesta ei ole olemassa ennen kuin vuodelta 1820.

V. 1795 tontin lounaisnurkassa sijaitsi 1757 rakennettu ja 1770 kaksikerroksiseksi korotettu paneloitu ja punaiseksi maalattu mansardikattoinen asuin-, toimisto- ja kaupparakennus **n:o 1** (53x24.6 m), jonka pitkä sivu oli torille päin ja pääty Suurkadulle päin. Alakerrassa oli rakennuksen läpimenevä eteinen, eteisen pohjoispuolella torin puolella sali ja sen takana kamari. Pihan puolella oli keittiö ja sen takana varasto. Eteisen eteläpuolella torin puolella oli konttorina toimiva sali ja pihan puolella kamari. Suurkadun ja torin nurkassa oli kauppa, josta oli uloskäynnit torille ja Suurkadulle. Pihan puolella oli kaupan kamari.

Mallinnus vuoden 1757 rakennuksesta Suurtorilta katsottuna Helsingin kaupunginmuseon 1800-luvun alun Helsinkiä esittävässä kolmiulotteisessa mallissa. Taustalla oikealla näkyy Goviniuksen vuonna 1800 valmistunut rakennus Suurkadun varrella ja taustalla armeijan päällikön talo. Vasemmalla taustalla näkyy koulurakennus. HKM

Yläkerrassa eteisen pohjoispuolella torin puolella oli sali ja sen takana kamari. Pihan puolella oli kaksi kamaria. Eteisen eteläpuolella oli torin puolella sali ja förmaakki, pihanpuolella sänkykamari ja konttorina toimiva kamari. Yläkerran ikkunoita (1.67x1.19 m) hiukan pienemmissä alakerran ikkunoissa (1.19x1.19 m) oli luukut.

Sen viereen pohjoispuolella torin laitaan oli v. 1774 rakennettu paneloitu ja punaiseksi maalattu kaksikamarinen asuinrakennus **n:o 2** (8.9x5.3 m), jossa oli myös pieni konttori. Heti sen pohjoispuolella oli v. 1756 valmistunut yksitupainen asuinrakennus **n:o 3** (7.1x3.7 m).

HELSINKI VALTIONEUVOSTON LINNA
Markku Heikkinen 1995-96

1700- ja 1800 -lukujen vaihteen tilanne sijoitettuna nykykarttapohjan päälle valtioneuvoston linnan alueella.
Perustuu aikakauden karttoihin, tonttien 1-2 palovakuutusasiakirjoihin vuosilta 1795 ja 1805 ja arkeologisiin kaivauksiin.

Mk 1:500
Piirt. M. Heikkinen

0 5 25m

Tilanne v. 1795 : rakennukset 1 - 18

Tilanne v. 1805 : rakennukset 1 - 3, 8 - 12, 17 ja I - V

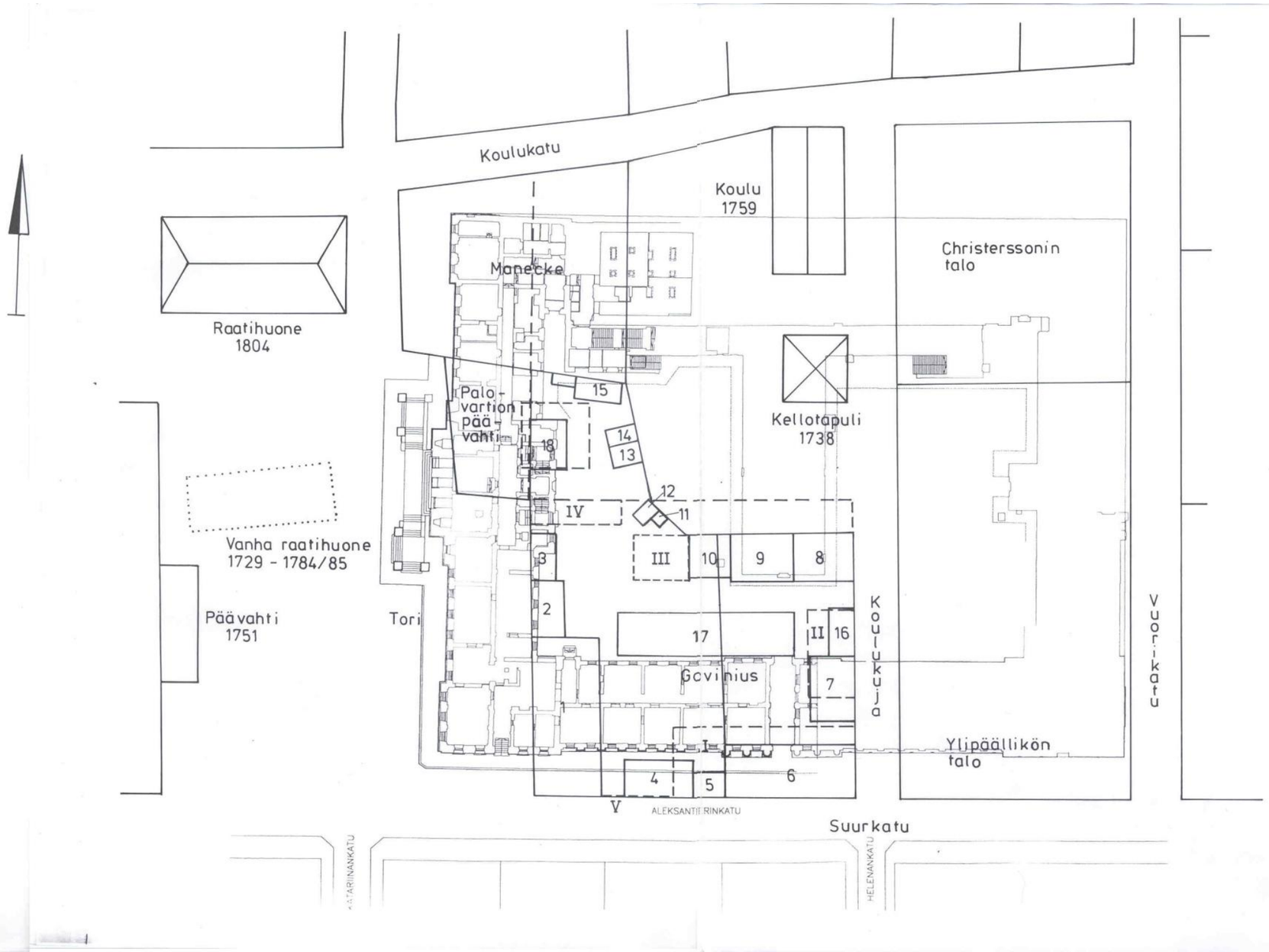

Goviniuksen tontin rakennuskannan muutos 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. HKM.

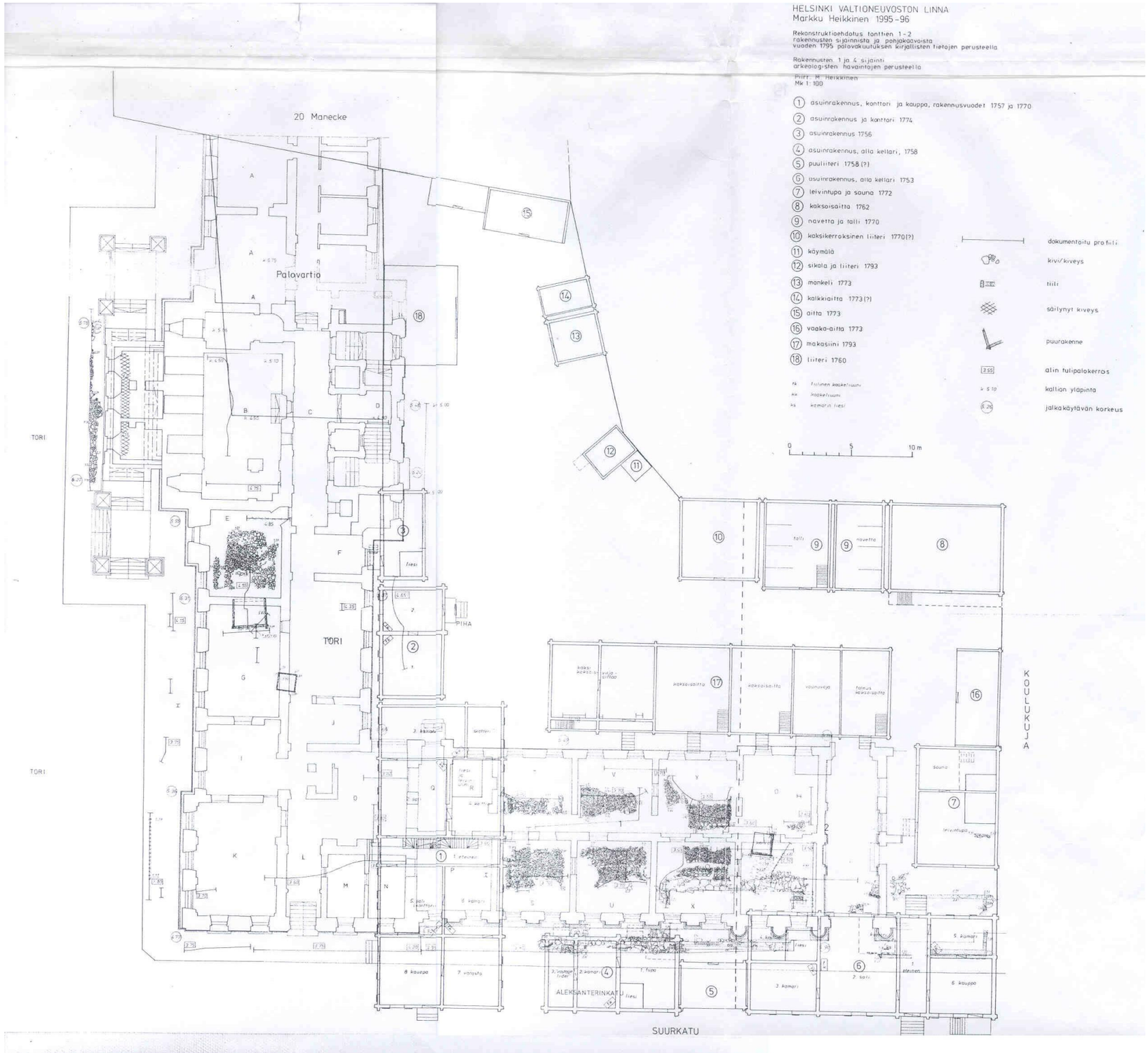

Rekonstruktioehdotus Goviniuksen rakennuskannan sijainnista vuonna 1795. HKM.

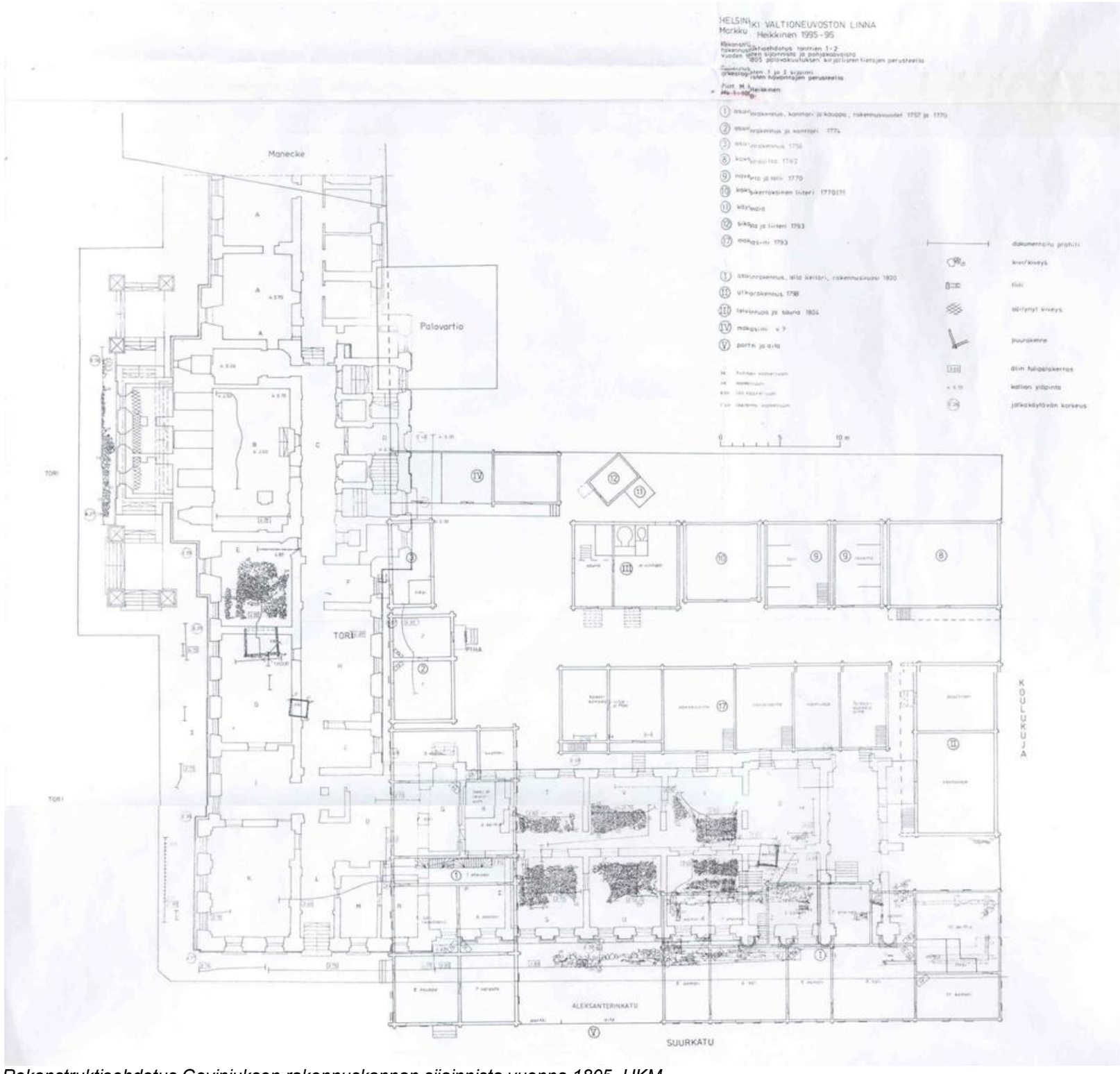

Rekonstruktioehdotus Goviniuksen rakennuskannan sijainnista vuonna 1805. HKM.

Mallinnus Goviniuksen tontin talousrakennuksista. Kuva luoteesta. HKM.

Kuusi kyynärää (3.6 m) talosta **n:o 1** itään Suurkadun varrella sijaitsi vuonna 1758 rakennettu yksikerroksinen asuinrakennus **n:o 4** (11x5.9 m), jossa oli tupa, kamari ja liiteri. Kahden ensimmäisen huoneen alla sijaitsi kellari ja liiterin alla kellarikäytävä. Rakennuksessa oli myös pieni konttori. Puuliiteri **n:o 5** (5.3x3.7 m) vuodelta 1758(?) oli välittömästi rakennettu kiinni taloon **n:o 4** ja **6**. Yksikerroksinen paneloitu asuinrakennus **n:o 6** (20.2x8.3 m) vuodelta 1753 oli rakennettu holvatun kellarin päälle. Siinä oli talon läpi kuljettava eteinen. Länsipuolella sijaitsi sali ja sen takana kadun puolella kamari ja pihan puolella keittiö, josta oli myös uloskäynti pihalle. Eteisen itäpuolella oli pihan puolella kamari ja kadun puolella kauppa, josta oli uloskäynti kadulle. Ikkunoissa oli luukut.

Ilmeisesti Koulukujan varrella talosta **n:o 6** erillään sijaitsi v. 1772 rakennettu kahdesta huoneesta koostuva leivin- ja saunarakennus **n:o 7** (9.6x6.7 m). Kevytrakenteinen vaaka-aitta **n:o 16** (7.7x3.6 m) vuodelta 1773 oli rakennettu yhteen leivintuvan kanssa, ilmeisesti pohjoispuolelle. Näistä erillään ilmeisesti tontin pohjoisrajan viereen, tontin koilliskulmaan, oli vuonna 1762 rakennettu kaksoisaitta **n:o 8** (9.4x7.1 m). Sen vieressä itäpuolella oli yhteen rakennettuna navetta ja talli **n:o 9** (9.9x7.1 m) vuodelta 1770. Välittömästi sen länsipuolella oli kiinnirakennettuna kaksikerroksinen liiteri **n:o 10** (6.5x6.5 m) vuodelta 1770. Rakennukset sijaitsivat luultavasti pitempi seinä kohti pihaa.

Seuraavana oli kaksiosastoinen käymälä **n:o 11** (3x1.8 m), sikala **n:o 12** (3.6x2.7 m) vuodelta 1793, mankelitupa **n:o 13** (4.2x3.6 m) vuodelta 1773 sekä edellisen kanssa yhteen rakennettu kalkkiaitta **n:o 14** (4.2x2.4 m) vuodelta 1773(?). Niitä seurasi kaksiosainen aitta **n:o 15** (6.8x3.4 m, 4.6x2.2 m) vuodelta 1773.

Makasiinirakennus **n:o 17** (27.9x7.1 m) vuodelta 1793 sijaitsi "inne på gården". Se käsitti kaksoistalousaitan, vaunuvajan, kaksoisaitan, kaksois-spetzerieaitan sekä kaksi kaksoisvilja-aittaa. Vuoden 1809 tulipaloselvityksen mukaan se sijaitsi "i vinkel" asuinrakennus n:o 1:n kanssa.

Liiteri **n:o 18** (8.6x5.9 m) vuodelta 1760 sijaitsi mahdollisesti tontin luoteisosassa. Tontilla oli lisäksi kaivo, joka sisälsi riittävästi vettä.

Vuoden 1805 katselmuksessa selviää, että rakennukset numerot **4, 5, 6, 7, 13, 14, 15, 16 ja 18** oli purettu. Tonteille oli rakennettu neljä uutta rakennusta ja mainitsemisen arvoinen aita portteineen. Suurkadun varrelle sijainneiden rakennusten **n:o 4, 5** ja **6** tilalle oli rakennettu vuonna 1800 yksikerroksinen mansardikattoinen punaiseksi maalattu ja tervatulla katolla varustettu asuinrakennus **n:o I** (28.5x10.7 m), jossa oli 11 huonetilaa alakerrassa: talon itäpäässä oli keittiö pihan puolella ja kamari kadun puolella. Keittiön kamarin länsipuolella oli sali, kamari, sali ja kamari. Keittiön länsipuolella oli kamari, eteinen, kamari ja eteinen, josta johti portaat vinttiin sekä kamari. Vintin kummassakin päässä sijaitsi kaksi huonetta. Kellari muodostui neljästä holvatusta kellarihuoneesta ja niiden välissä olevasta käytävästä, josta oli ovi pihalle talon keskiosassa ensiksi mainitun eteisen alta. Kadunpuoleisissa ikkunoissa (korkeus 1.8 x leveys 1.19 m) oli luukut kuten myös osittain sisäpihan puoleisissa.

Goviniuksen vuonna 1800 valmistunut rakennus Suurkadun varrella. Taustalla näkyy armeijan ylipäällikön rakennus. Kuva lounaasta. HKM.

Tämä rakennus peitti kokonaan purettujen talon **n:o 6** ja liiterin **n:o 5** sekä osittain talon **n:o 4** alueen. Se oli myös leveämpi kuin edellä mainitut rakennukset. Talon **n:o 1** ja talon **no I** välissä sijaitsi korkea aita (8.3x3.6 m), jonka länsipuolelle luultavasti talon **n:o 1** viereen oli rakennettu öljyvärillä marmoroitu suuri sisäänajoportti kaksoisovilla (**n:o V**).

Tontin itäreunalle oli rakennettu v. 1798 punaiseksi maalattu ulkorakennus **n:o II** (14.3x6.8 m), joka käsitti vaunuvajan, puuliiterin sekä vintin. Se on pitänyt rakentaa rakennusten **n:o 7** (sauna-leivintupa) ja **16** paikalle n. 4.5 metriä pohjoiseen uudesta rakennuksesta **n:o I** Koulukujan varrelle, vaikka tällöin on täydytty olla ilman erillistä saunaa ja leivintupaa vuoteen 1804. Rakennuksen **n:o II** eteläsivun sijainti saadaan v. 1993 kaivauksissa löydetystä itä-länsisuuntaisesta vesikourusta.

1800-luvun alussa on mahdollisesti tapahtunut tontin pohjoisrajan muutos. Luoteisosan uloke, jossa sijaitsivat ilmeisesti puretut talot **n:o 13-15** ja **18**, oli luovutettu palovahdin päävartion rakennukselle (ks. kartat s. 101-103). Tonttiin oli saatu ilmeisesti korvauksena lisämaata rakennusten **n:o 8-12** pohjoispuolelta Kellovuoren eteläpuolelta kuten tulipalokartta osoittaa. Tontin itä- ja länsirajan pituudeksi saadaan kartasta n. 46.5 metriä. Tulipalokartassa tontin etelärajaksi on piirretty sama pituus, mutta kirjalliset mittatiedot ja muut kartat osoittavat pituuden olleen n. 50.5 metriä. Samaan pituuteen viittaa myös tiedot, että Koulukujan länsiraja eli tonttien n:o 1 ja 2 itäraja on pysynyt koko ajan paikallansa ja että taloa **n:o 1** on tuskin siirretty pois tontin lounaisnurkasta. A. Kocken vuoden 1808 tulipalon jälkeen tekemässä kartoituksessa on myös virhe Katariinankadun sijoittamisessa karttaan. Virhe vaikutti uuden asemakaavan perusteella tehdyn Snelmanninkadun

sijoittamiseen hiukan Katariinankadun itäpuolelle. Tontin koko verotuksessa v. 1800 oli 6582 neliökyynärää (= 2321 m^2) ja edellä mainituilla mitoilla (50.5x46.5 m) saadaan tontin kooksi 2348 m^2.

Uusi leivintuvan ja saunan käsittävä rakennus **n:o III** (7.1x8.9 m) vuodelta 1804 rakennettiin tontin pohjoisosaan, "på norra sidan". Lisäksi rakennettiin kolmiosainen makasiinirakennus **n:o IV** (14.3x4.2 m) vuoteen 1805 mennessä johonkin tuntemattomaan paikkaan. Rakennusten **n:o III** ja **IV** mahdolliset paikat ovat tontin uuden pohjoisrajan tuntumassa tai rakennuksen **n:o 17** pohjoispuolella, jos rakennukset **n:o 8-12** on siirretty uudelle pohjoisrajalle (jota ei kyllä mainita ja joka on epätodennäköistä). Tällöin olisi syntynyt tilaa edellämainitulle järjestelyille. Jos seurataan rakennusten numerointijärjestystä niin sauna on sijainnut ensiksi vastapäivään mentäessä. Sauna on mahdollisesti sijainnut rakennusten **n:o 8-10** muodostaman rakennusrivin länsipäässä ja makasiini n:o IV tontin uudessa luoteisnurkassa.

Vuosien 1993 ja 1995 linnan peruskorjauksen yhteydessä tehdyissä kaivauksissa löydettiin talon **n:o 4** kellarin puolikas ja v. 1800 osittain sen päälle rakennetun talon **n:o I** kellarit. Talon **n:o 6** kellari oli jäänyt kokonaan **talon n:o I** alle. Samoin kyseiset rakennukset olivat tuhonneet lähes kaikkien vanhempien rakennusten jäännökset.

Rakennuksissa mainitaan useimmiten olleen vähintään 1 kyynärän korkuiset kivijalat. Rakennukset olivat etupäässä männystä tehtyjä hirsirakennuksia, joissakin varastorakennuksissa oli käytetty ristikkorakennetta ja lautarakenteita, jotka saattoivat olla kuusesta. Rakennusten katot olivat lautakattoja. Vain talossa **n:o 6** mainitaan olevan lauta- ja knaperstens-katto = mukulakivikatto.

17.11.1808 syttyi suuri kaupunkitulipalo, joka tuhosi mm. Goviniuksen tontin kaikki rakennukset. Goviniuksen tontista kaakkoon Suurkadun toiselta puolelta alkaneelta tulipalolta säästyi valtioneuvoston linnan tontilla sijainneista tonteista vain kellotapulikoulu -tontti ja Manecken tontti n:o 20. Tämän linjan kaakkoispuolelta tuhoutui lähes koko kaupunki. Suurkadun eteläpuolella tuli pysähtyi ennen Sederholmin kivitaloa torin kaakkoiskulmassa (ks. kartat s. 101-103).

Tulipalon jälkeen Goviniuksen tontilla korjattiin v. 1800 valmistuneen rakennuksen kellarit. Engelin vesivärimaalauksessa vuonna 1820 tontilla on useita puisia varastorakennuksia, jotka on rakennettu Goviniuksen tai kruunun toimesta sen ostettua tontin v. 1812 tulipalon jälkeen (ks. kuva s. 95).

V. 1811 annettiin määräys, että Stora Nylands Gatan (= ent. Stora Gatan, nyk. Aleksanterinkatu) levennetään 13 kyynärää (=7.7 m) pohjoiseen päin. Levennyksen tieltä piti purkaa edellä mainittu v. 1800 valmistuneen ja tulipalon jälkeen korjatun talon kellarit sekä raunioina oleva armeijan ylipäällikköntalo. Govinius myi tontin v. 1812 uudelleenrakentamiskomissiolle hallituskonseljitaloa varten 15.500 ruplalla.

C.L. Engelin piirtämä senaatin länsisiipi rakennettiin 1818-22 (lähinnä Goviniuksen länsitontille, torille, palovahdin tontille ja Manecken tontille) ja eteläinen siipi (Goviniuksen tontit, ylipäällikön tontti) v. 1824 sekä itäinen siipi 1828 (ylipäällikön talo, Christersonin tontti). Pohjoissiipi valmistui 1853 alunperin yksikerroksisena (lopulliset piirustukset A.W. Arppe ja A.F. Granstedt, valmistui v. 1900). Pohjoissivun tieltä

purettiin 1759 valmistunut koulu (v. 1843) ja kellotapuli (v. 1856). Kellovuori tasoitettiin vasta 1900-luvun alussa piharakennuksen tieltä.

3.4 Suurtori

Kaupungintori – Suurtori oli kaupungin paraati- ja kauppatori Ruotsin vallan aikana. Se sijaitsi nykyisen Senaatintorin itäosassa ja Valtioneuvoston linnan länsisiiven kohdalla. Tori oli alun perin kiveämätön, mutta ainakin 1700-luvun lopussa ja 1800-luvun alussa se oli kivetty.

Torin etelälaita on pysynyt 1800-luvun asemakaavamuutoksesta huolimatta entisellä paikallaan siellä 1700-luvun puolivälistä lähtien rakennettujen kivitalojen ansiosta. Kaupungin pääkatu, Suurkatu, kulki torin eteläosan kautta itä-länsisuunnassa Aleksanterinkadun eteläpuoliskolla. Nykyinen Katariinankatu sijaitsi torin eteläsivun keskellä ja sen kummallakin puolella oli 1700-luvun lopussa mansardikattoiset kaksikerroksiset Bockin ja Sederholmin kivirakennukset. Bockin rakennuksessa vietettiin kaupungin tärkeimmät juhlat 1700-luvun lopussa.

Itälaita kulki Valtioneuvoston linnan länsisiiven itäreunalla eli noin 14 metriä nykyistä idempänä. 1700-luvun lopussa itäsivulla oli Goviniuksen kaksikerroksinen punainen asuinrakennus, pari yksikerroksista rakennusta ennen palovartion rakennusta. Palovartio oli tullut tähän paikkaan päävahdin tilalle 1750-luvun alussa. Nämä alueet paloivat kaupungin viimeisessä suuressa tulipalossa vuonna 1808.

Torin koilliskulmassa oleva tontti kuului Pikku vihan jälkeisinä aikoina Telleqvistille ja hänen majatalossaan vietettiin vuorostaan kaupungin merkittävimmät juhlat 1740-luvulla, koska torilla sijaitseva puinen raatihuone oli huonossa kunnossa. Torin koilliskulmasta lähti Hämeenkatu ulos kaupungista.

Pohjoislaita oli ”liikkuvampi”, koska kaupungin raatihuone sijaitsi aikojen kuluessa useissa paikoissa torin pohjoisosassa. Ensimmäiset tulipaloissa tuhoutuneet raatihuoneet (-1654 ja -1713) 1600-luvulla sijaitsivat sivulla 110 näkyvän vuoden 1804 raatihuoneen (1800-luvun alun juhlapaikka) eteläpuolella. 1700-luvun (1729-1785) raatihuone sijaitsi 1600-luvun raatihuoneen eteläpuolella kartassa näkyvän päävahdin edessä. Torin pohjoisraja oli kuitenkin etupäässä Hallituskadun eteläpuolella.

Raatihuoneen ja päävartion välistä länteen kirkon pohjoispuolitse menevällä kadulla oli 1800-luvun alussa kiinteitä kauppakojuja, jotka aiemmin sijaitsivat torilla.

Torin länsilaidassa sijaitsi vuodesta 1751 lähtien päävartio. Sen takia torin länsipuolista korttelia levennettiin noin 18 m itään torille. Alkuperäinen raja sijaitsi eteläpuolisen korttelin puolivälin linjalla, mutta muutoksen jälkeen Bockin/Vanhan raatihuoneen keskirisaliitin länsipuolella. Torin neliömäinen muoto tuli tällöin enemmän suunnikkaanmuotoiseksi.

Isonvihan aikana venäläisten linnoituksen lounaismuuri meni torin poikki luoteis-kaakko –suunnassa. Muuri on sijainnut aivan valtioneuvoston linnan lounaisnurkan vieressä.

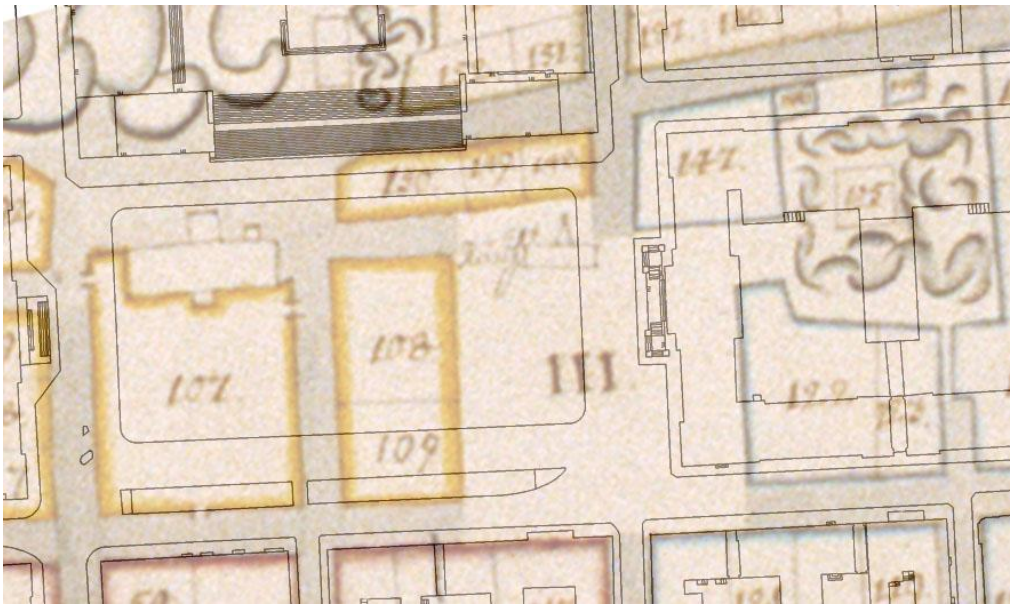

Suurtori ja raatihuone vuoden 1696 kartassa, joka on asemoitu kantakartan päälle. HKM.

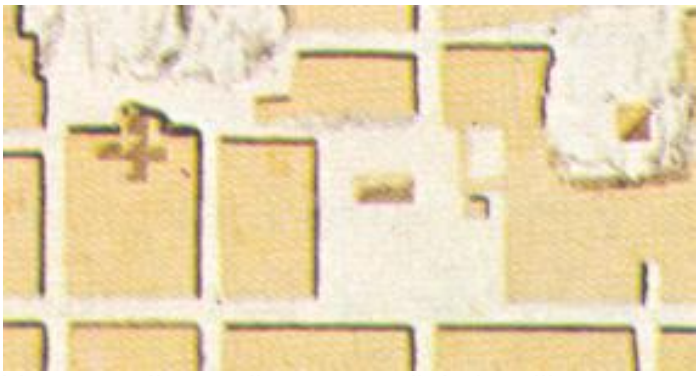

Vasemmalla raatihuoneen sijainti torilla ennen päävartion siirtoa. Kartta v:lta 1753. Oikealla piirros raatihuoneesta vuoden 17?? kartassa.

Vasemmalla raatihuoneen sijainti torilla päävartion siirron ja länsipuolisen korttelin levennyksen jälkeen. Kartta v:lta 1767. Oikealla piirros raatihuoneesta Jonas Hahnin merikortissa v. 1749.

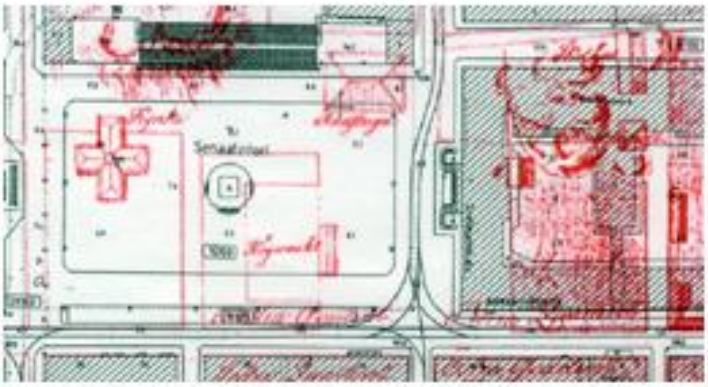

Uusi raatihuone on valmistunut torin pohjoisosaan vuoden 1808 tulipalokartan ja kantakartan yhdistelmässä. Oikealla Engelin maalaus raatihuoneesta vuodelta 1816.

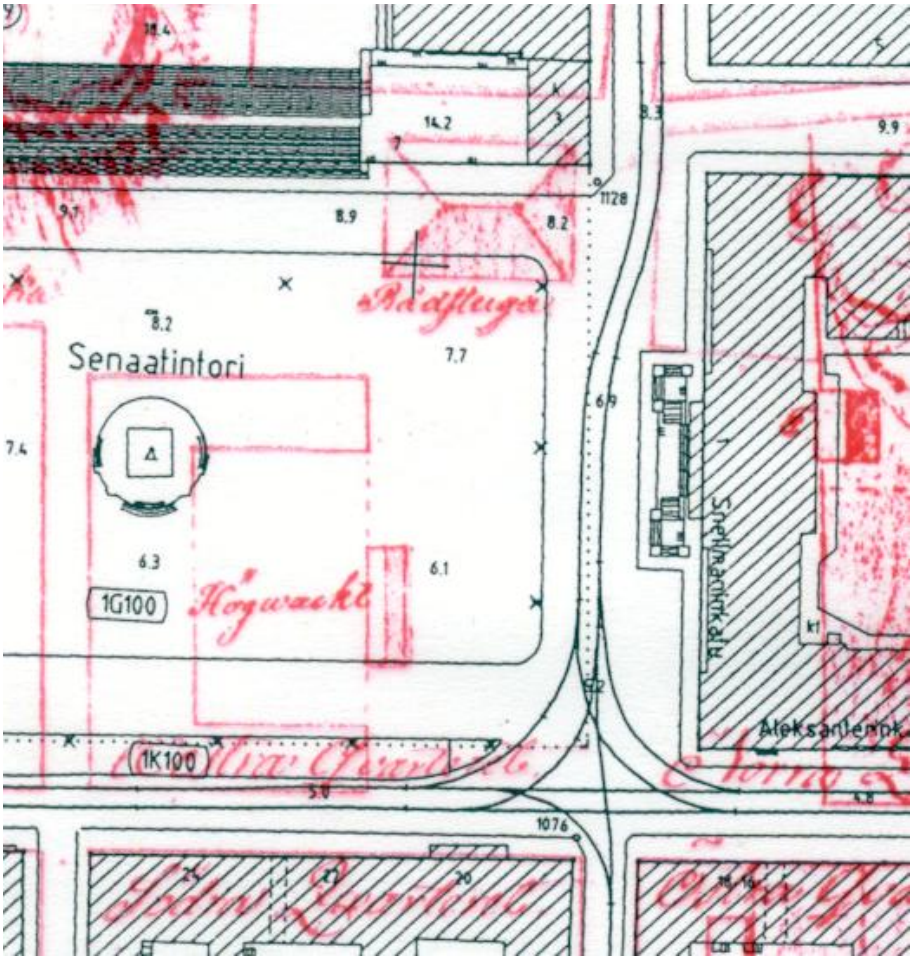

Tori, raatihuone (Råstuga), päävartio (Högwackt) ja palovahti (E) vuoden 1808 tulipalokartassa sijoitettuna nykykarttapohjan päälle.

Suurtori 1816 (?) katsottuna Sederholmin talon edestä kaakosta. Vasemmalla näkyy Ulrika Eleonoran kirkko ja sen edessä päävartio. Oikealla torin pohjoislaidalla sijaitsee vuonna 1804 valmistunut raatihuone, joka purettiin vuonna 1838. C.L. Engel (HKM).

4. AIEMMAT ARKEOLOGISET HAVAINNOT LÄHIYMPÄRISTÖSSÄ

Seuraavassa on arkeologisia havaintoja viereistä kortteleista tai kaduilta. Valvonta-alueeseen suoraan liittyvät kohteet on käsitelty tarkasti.

4.1 Presidentin linnan talousrakennukset ja Päävartio 1998

Vuonna 1998 Presidentin linnan talousrakennusten ja Päävartion korjauksen yhteydessä avattiin Aleksanterinkatu jalkakäytävän osalta perustusten vahvistamisen takia. Tontin luoteiskulmasta löytyi yhden metrin syvyydestä (2.13 m mpy) vanhaa katukiveystä, ilmeisesti 1800-luvulta. Suurin osa tästä kaupunginlaiturin kohdalla sijainneesta alueesta oli ollut merta tai ranta-aluetta vielä 1600- ja 1700 -luvuilla. Mariankadun puolelta jalkakäytävän alta (4.20 - 4.00 m mpy) löytyi kaksi eri tasolla ollutta pihakiveystä (3.20 - 3.10 ja 2.80 - 2.60 m mpy) ja rakennusten kivijalkoja samoilta korkeuksilta. Puhdas luonnollinen hiekka oli heti alemman kivitason alla. Alue kuului vielä 1700-luvulla itäpuoliseen tonttialueeseen. Samoja pihakiveyksiä ja heikkoja rakennusten jäännöksiä löytyi itse talousrakennusten sisältä ja sisäpihalta. Täällä puhdas hiekka oli noin 2.10 m mpy:n korkeudella. Kulttuurikerros oli noin 85 cm entisen piha-alueen kohdalla. Nykyisellä pihalla oli sen sijaan paksulti rannan täyttökerroksia. Alimpana oli puusilppukerros ja päällä erilaisia täyttökerroksia. Kaivannot olivat 1.75 - 2.0 metriä syviä ja pihan länsiosassa puhdas hiekka tuli esiin 1.5 metriä maanpinnan alapuolelta. Hiekka muuttui idempänä lähellä entistä rantaa liejuksi saveksi, jossa oli lastukerroksen lisäksi kivi- ja risukerros. Pihalla oli todennäköisesti havaittavissa kaksi aiemmin mainittuihin pihakiveyksiin liittyvää kivetöntä pihatasoa. Pihalta olivat myös vähäiset havainnot isovihan aikaisesta venäläisestä linnoituksesta.

4.2 Mariankatu 1996

Mariankadulla vuonna 1996 kaukolämpöputkien korjaustöiden yhteydessä löytyi Aleksanterinkadun jalkakäytävän eteläreunasta kuusi metriä pohjoiseen 1.5 metrin syvyydestä katupinnasta (4.15 m mpy) ilmeisesti vanha katupinta korkeudella 2.65 m mpy. Puhdas hiekka oli ilmeisesti korkeudella 1.70 m mpy. Profiili sijaitsi 1.5 metriä itään jalkakäytävästä. Vanha katupinta sijaitsi samalla tasolla kuin Vanhan tulli- ja pakkahuoneen pihataso Mariankadun itäpuolella. Mariankatu nousee pohjoisen ja sillä on kohoava penger Vanhaa tulli- ja pakkahuonetta kohti.

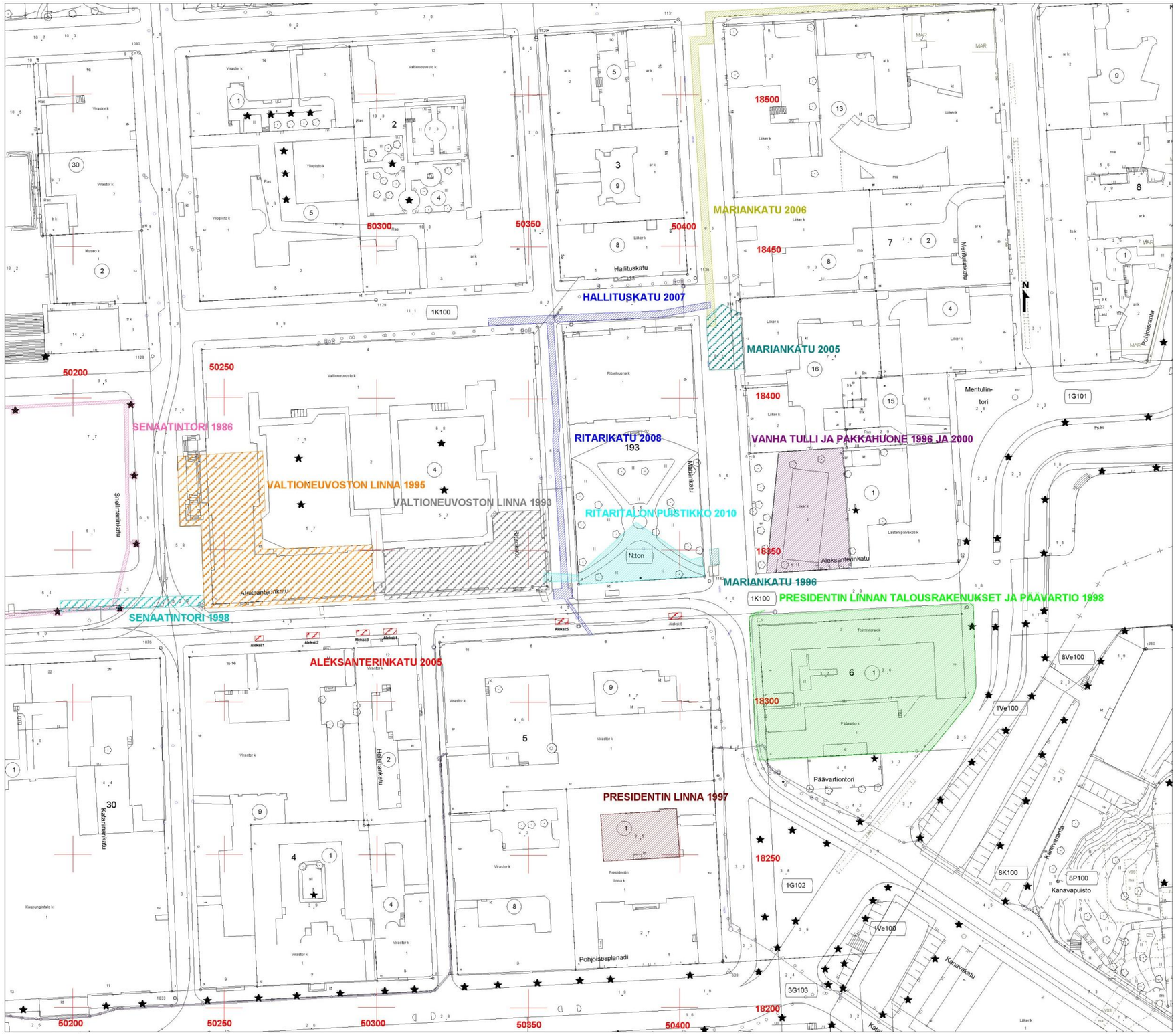

Valvonta-alueen lähistön arkeologiset kaivaukset ja valvonnat. HKM.

Mariankadun kaukolämpökaivanto vuonna 1996 välittömästi vuoden 2010 kaivannon pohjoispuolella. Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.

4.3 Vanha tulli- ja pakkahuone 1996 ja 2000

Vuonna 1996 ja 2000 Vanhan tulli- ja pakkahuoneen sisällä ja pihoilla tehtiin koekuoppia. Pihoilla asvaltin alla oli vain 1900-luvun mukulakiveys (2.80 m mpy). Vanhemmat kiveystasot ovat olleet ilmeisesti samalla tasolla ja siten poistettu. Alla oli vanhoja kulttuurikerroksia. Koekuopat olivat maksimissaan vain yhden metrin syvyisiä. Rakennuksen seinien luokse tehdyt koekuopat olivat syvempiä; niissä oli uusia ja vanhoja kerroksia, mutta perustusten puuarina oli 2.2 metriä maanpinnan alapuolella (n. 0.80 m mpy). 1.2 metriä maanpinnan alla (1.9 m mpy) saattoi olla vanha tori-/pihakiveys, joka liittyisi aikaan ennen nykyistä rakennusta (1758). Talon sisällä löytyi vain nykyisen rakennuksen aikaisempia lattiapintoja.

4.4 Mariankatu 2005

Vuonna 2005 tehtiin havaintoja Mariankadun yhdystunnelin louhinnan aikana Ritarihuoneen itäpuolella. Kallio oli ulottunut alun perin tunnelin aukon kohdalla nykyisen kadun korkeudelle saakka (8.2 m mpy) ja yläpuolelle. Alue on ollut ilmeisesti avokalliona. Eteläpuoli on kuulunut paikalla olleeseen aukioon. Vanhojen karttojen perusteella kohdan pohjoispuolella on ollut maaherran puutarha 1600-1700-luvun vaihteessa. Myöhemmin tällä kohdalla ja lähistöllä on sijainnut vain kruunun yksittäisiä rakennuksia. Ritaritalon vanhoissa eteläseinän suunnittelupiirroksessa kallion oletettu pinta on noin 4 metrin syvyydessä ja painuen koko ajan syvemmälle etelään mentäessä.

4.5 Mariankatu 2006

Helsingin kaupunginmuseon tutkija valvoi vuosina 2005-2007 useita Helsingin 1600- ja 1700-lukujen kaupunkialueella tehtyjä katujen alapuolisia kunnallisteknisiä töitä. Päämäärä oli tehdä havaintoja mahdollisista vanhoista kulttuurikerroksista ja kiinteistä rakenteista ja tehdä tarvittaessa kaivauksia. Tutkimusalueen luona niistä sijaitsivat Mariankadun, Hallituskadun ja Ritarikadun kaukojäähdytysputkien rakentamisen valvonnat. Kaivannot olivat noin 2 metriä leveitä ja 1.5 metriä syviä.

Mariankadun kaukojäähdytysputkikaivanto (2006) sijaitsi entisillä korttelialueilla, joita erotti toisistansa rakentamattomat alueet ja kadut. Mariankadun valvotun alueen eteläosassa entisellä korttelialueella ja osittain myös aiemmin rakentamattomalla alueella louhittu kallio sijaitsi heti katupinnan alapuolella. Pohjoisempana lähellä Kirkkokatua kahden entisen korttelin ja kadun kohdalla kallio painui syvemmälle ja päällä oli paksulti täyttömaita. Aivan alimpana esiin tuli louhimaton kalliopinta ja vanha maanpinta. 1800-luvulla rakennettu Mariankatu oli muuttanut alueen topografian kokonaan; etelässä poistamalla kallion ja pohjoisessa paksuilla täyttömailla.

4.6 Hallituskatu 2007

Hallituskadun kaukojäädytysputkikaivannon (2007) kohdalla oli sijainnut kahden entisen korttelin osia kadun, nykyisen Ritarikadun, erottamina. Alueelta löytyi ohut vanha tumma kerros, mutta niin itä- kuin länsiosat kaivannosta oli tuhoutunut Hallituskatua ja Ritarihuonetta rakennettaessa 1800-luvun alku- ja keskivaiheilla. Rakennusjäännöksiä ei havaittu alueella. Katu sijaitsi keskimäärin noin 8.5 m mpy:n korkeudella. Ylimpänä oli asvaltti, sora, uudehkot mukulakivet, sekoittunutta hiekkaa ja tiilimurskaa noin 50 cm. Alla oli 20-40 cm tumma vanha maa. Alla oli luonnollinen hiekka.

Hallituskadun kaivantoa jatkettiin länteen päin puoleenväliin Valtioneuvoston korttelia vuonna 2010, mutta tämän kaivauskertomusta ei ollut tehty vielä tämän raportin valmistuessa.

4.7 Ritarikatu 2007

Ritarikadun kaukojäähdytysputkikaivanto Hallituskadun eteläpuolella liittyi Hallituskadun työmaahan. Kaivanto sijaitsi entisen kadun, Vuorikadun, kohdalla. Pohjoisessa kaivanto oli ajoradan itäreunassa siirtyen sitten keskemmälle ajorataa. Katu laski 8.7 metristä 4.3 metrin korkeuteen etelään päin mentäessä. Alueelta ei löytynyt kuitenkaan vanhoja katukiveyksiä. Asvaltti, uudehkot mukulakivet ja niiden alapuoliset hiekkakerrokset muodostivat 35-50 cm:n paksun kerroksen. Näiden alla olevia ohuita hiekkakerroksia, etenkin kaivannon eteläosassa, oli vaikea ajoittaa. Alimpana oli noin 20 cm paksu tumma kerros ennen puhtaita hiekkakerroksia. Paksuimmillaan luonnollinen hiekka oli pohjoispäässä lähes metrin luokkaa. Täällä myös kallio tuli esiin kaivannon pohjalla.

Ritarikadun ajoradan länsireunassa oli syvällä vesijohto ja kadun eteläosan itäreunassa kaukolämpöputket. Nämä oli tuhonneet vanhat kerrokset.

Ritarikadun eteläpään kaukojäähdytysputkikaivanto vuonna 2007. Asvaltin alla näkyy uudehko mukulakiveys ja alimpana puhdas hiekka. Kuva koillisesta. Markku Heikkinen/HKM.

Ritarikadun ja Aleksanterinkadun risteysaluetta Aleksanterinkadun pohjoisen jalkakäytävän linjalla. Alue avattiin uudelleen vuonna 2010 kun Aleksanterinkadun suuntainen kaukojäähdytysputkikaivanto kaivettiin. Kuva lounaasta. Markku Heikkinen/HKM.

4.8 Ritaritalon puistikko 2010

Ritaritalon puistikossa tuli suihkualtaan, sen eteläpuolella sijainneiden koneiston ja putkien peruskorjauksen yhteydessä vuonna 2010 esiin kahden vanhan rakennuksen jäännökset.

Kymmenen metriä etelään suihkukaivon keskustasta paljastui vaiheittain kellarirakennus, jonka seinien ylimmät kivet olivat 90 - 120 cm maanpinnan alapuolella. Niiden päällä oli vielä 30 - 40 cm vanhoja kulttuurimaakerroksia ennen uutta paksua multakerrosta.

Kellarin kokonaispituus oli itä – länsi – suunnassa 5.5 metriä. Pohjois – etelä suunnassa esillä oli noin 1.5 metriä. Korkeimmillaan seinää oli jäljellä 1.4 metriä. Seinän yläpinta oli tällöin korkeudella 4.13 m mpy ja pohja 2.73 m mpy. Useimmiten seinistä oli jäljellä vain 1-2 kivikerrosta eli noin yhden metrin korkeudelta. Maanpinta oli täällä keskimäärin 4.95 m mpy:n korkeudella eli parhaimmillaan kulttuurikerros oli lähes 2.2 metriä paksu. Kellarin seinä muodostui isoista käsittelemättömistä kivistä, joita sitoi yhteen laasti. Kiviä oli vain yhdessä rivissä. Kellarin sisäseinällä oli jäljellä myös seinälaastikerrosta tai merkkejä siitä. Kellarin länsipäässä saattoi olla puuta seinään vastaan alimpana kerroksena. Selvää lattiarakennetta (esim. mukulakiveys) ei havaittu vaan epämääräisiä merkkejä puu- ja savikerroksista tavattiin kellarin täyttämiseen käytetyn harmaan irtonaisen maan alta.

Vanha kellari sijaitsi uuden pumppaamon takana molemmilla puolilla maaleikkauksen edessä. Kuva pohjoisesta. Markku Heikkinen/HKM.

Kellarin rakentaminen painottuu vähäisten löytöjen perusteella lähinnä Hans Burgmanin aikaan 1600-luvun loppuun tai 1700-luvun alkupuolelle. Kellari on voinut

olla käytössä vielä isonvihan jälkeen tai se on rakennettu vasta tällöin, jolloin se kuuluisi Gräänin/Bergin rakennuksiin. Burgmanin ja Gräänin/Bergin rakennuksista tiedot ovat kuitenkin niin vähäisiä ettei kellaria voida tarkemmin identifioida. Kellari on poistettu käytöstä viimeistään 1700-luvun puolivälissä, sillä se ei sovi 1700-luvun jälkipuoliskon kruunun rakennuksiin. Kellarin laajuus etelään päin jäi arvoitukseksi. Entisen Suurkadun pohjoisreunaan on matkaa kellarin pohjoisseinästä noin 17 metriä. Kellarin yläpuolisen rakennuksen olisi pitänyt olla pääty Suurkatua vastaan, jos se on ulottunut sinne saakka.

Vanhan kellarin koilliskulma. Kuva pohjoisesta. Markku Heikkinen/HKM.

HELSINKI, RITARITALON PUISTIKKO

Markku Heikkinen 2010

Yleiskartta

Mk 1:100

KARTTA 1

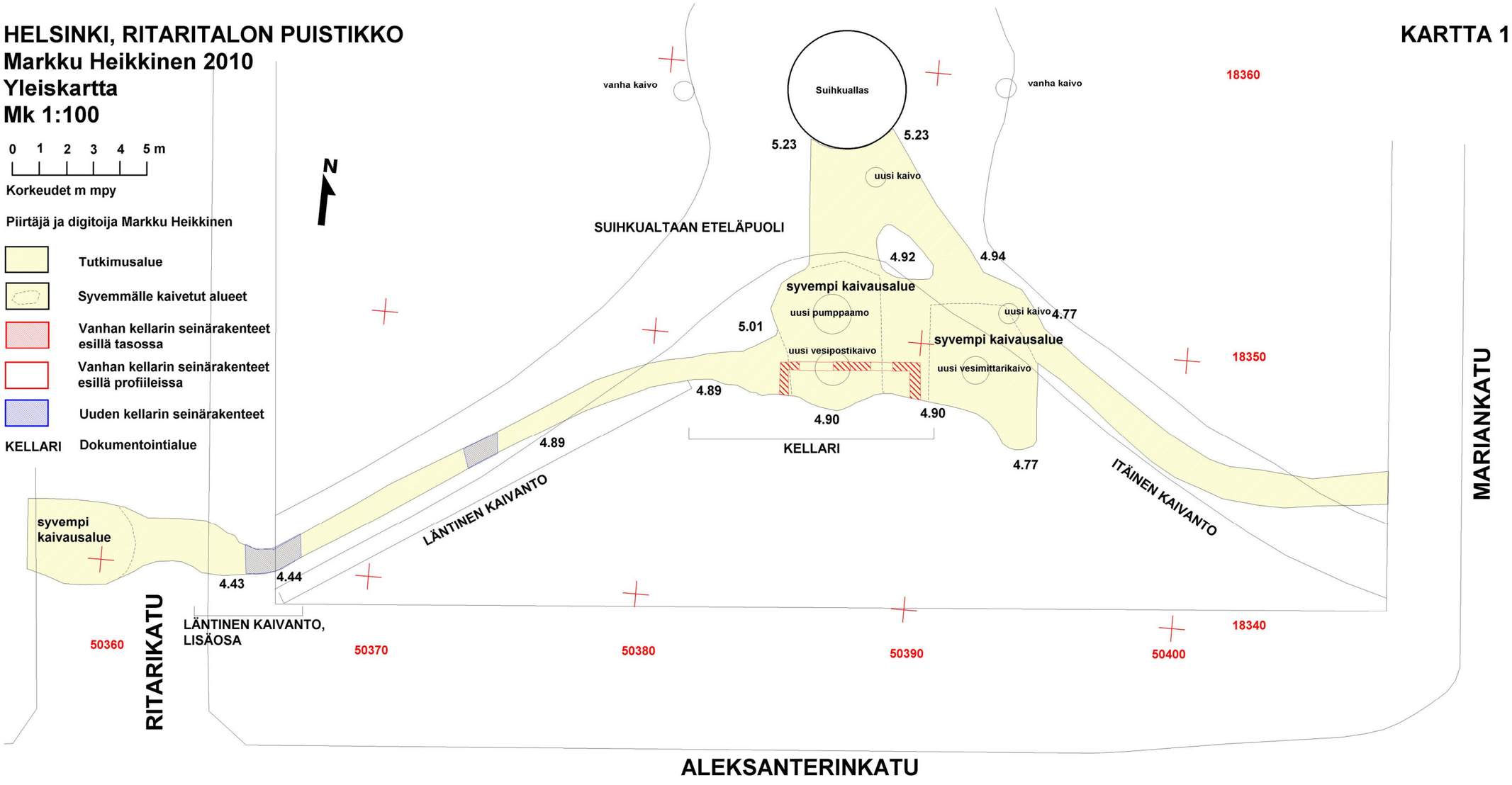

Ritaritalon puistikon kaivausten vuoden 2010 yleiskartta. Ritarikatu 2007 meni läntisimmän osan poikki ja Mariankatu 2006 sijaitsi itään vievän kaivannon tasolla ajoradalla. Aleksanterinkadun vuoden 2010 kaivanto sijaitsi Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla. HKM.

Tutkimusalueen länsireunasta kapeasta kaivannosta löytyi kaksi samansuuntaista, pohjois – etelä –suuntaista, 200 cm ja 90 cm leveää kivijalkaa. Toinen oli Ritarikadun suuntaisena jalkakäytävän itäosassa ja sen itäpuolella puistikossa ja toinen 6.8 metriä idempänä. Ne olivat 8 - 9 metriä leveän rakennuksen länsi- ja itäseinä. Kivijalat oli tehty lohkotuista kivistä ja laastista. Korkeussuunnassa niitä kaivettiin esiin vain 100 ja 40 cm, mutta ne jatkuivat syvemmälle. Kivijalkojen pinnat olivat 4.40 ja 4.15 m mpy:n korkeudella. Maanpinta oli vastaavasti korkeudella 4.45 m mpy ja 4.81 m mpy. Rakennuksen sisällä länsiosassa oli tiilirakenne ja paksu laastikerros, jotka olivat ilmeisesti syntyneet osittain vuoden 1808 tulipalon takia. Ne olivat hiukan epämääräisiä, mutta kyseessä saattoi olla uunin tai seinän perustus. Rakennuksen itäosassa mukulakivilattia saavutettiin edellistä rakennetta huomattavasti syvemmältä 3.21 m mpy:n korkeudella. Sen päällä oli ohut kivenkova tervakerros, jonka yläpinnalla oli ohut tuohikerros. Päällä oli täyttökerroksia 1.5 metriä.

Läntisen kaivannon länsipäässä sijaitsi uudempi kellari. Edessä on osa läntisestä kivijalasta, josta osa sijaitsi jalkakäytävän alla. Kuvan yläosassa näkyy rakennuksen itäinen kivijalka. Kuva lounaasta. Markku Heikkinen/HKM.

Tämä rakennusjäännös vastaa vuoden 1808 tulipalokartassa (ks. s. 35) kruunun tontin lounaiskulmassa näkyvää rakennusta. Tarkempaa tietoa rakennuksen yksityiskohdista ei ole. Kyseessä voi olla tiilirakenteinen kassahuone (ks. sivu 34). Rakennus on rakennettu 1700-luvun jälkimmäisellä puoliskolla alueen ollessa kruunun hallussa. Rakennus paloi vuonna 1808 ja kohta raivattiin. Rakennus näyttäisi sijainneen vähän nykyisen Ritarikadun puolella. Aleksanterinkadun vuoden 2010 valvonnoissa näytti myös että kadun toisella puolella sijainnut Burgmannin/Armeijan ylipäällikön talo olisi sijainnut myös hiukan lännempänä kuin nykyinen Valtioneuvoston linna.

Rakennusten välissä kaivannossa puhdas hiekka tuli esiin noin 3.6 – 3.7 m mpy:n korkeudella. Maanpinta oli täällä korkeudella 4.90 - 4.80 m mpy, jolloin kulttuurimaata oli 1.1 - 1.3 metriä. Tästä oli noin 70 cm vanhoja kerroksia. Merkkiäkään pihatasoista tai -kiveyksistä ei tavattu tällä alueella. Alemmassa multakerroksessa ei ollut selviä pintakerroksia. Loppuvaiheessa pihakiveys on voinut olla kellertävän hiekan päällä. Ilmeisesti ylin pintakerros on poistettu viimeistään puistikon rakennusvaiheessa.

Läntisen kellarin pohjois- ja itäpuolella entiset putki- ja kaivotyöt olivat tuhonneet kaikki vanhat kulttuurikerrokset. Uusien täyttömaiden, keskimäärin 1.3 – 1.5 m, alla oli puhdas hiekka keskimäärin korkeudella 3.60 m mpy. Maanpinta oli täällä korkeudella 4.95 – 4.75 m mpy. Puistikon kaakkoisosassa ei tehty havaintoja vanhoista rakenteista tai kerroksista. 1.2 - 1.5 metriä syvässä kaivannossa oli vain uusia sekoittuneita maita.

Löydöt alueelta olivat melko vähäiset (mm. liitupiippujen ja lasiastioiden paloja) ja ajallisesti vanhoja. Uudemmat esineet puuttuivat melkein kokonaan.

4.9 Valtioneuvoston linna 1993

Vuonna 1993 Valtioneuvoston linnan peruskorjaus oli edennyt viidenteen vaiheeseen, jolloin kohteena oli linnan kaakkoisneljännes. Korjausalue oli kooltaan 56 x 19–26 metriä eli noin 1 130 neliömetriä. Peruskorjaukseen kuului myös rakennuksen perustusten vahvistaminen, sillä eripaksuisten löyhien maakerrosten päälle rakennettu eteläsiipi oli painunut huomattavan epätasaisesti talon valmistumisesta lähtien. Pahin painuma, 15–20 cm, oli Aleksanterinkadun puoleisen julkisivun kohdalla.

Perustusten korjaus tarkoitti ensimmäisen kerroksen eteläsiiven puulattioiden ja kaakkoiskulman betonilattioiden purkamista ja metallipaalujen paaluttamista seinien vierustalla 4–10 metriä alempana olevaan kallioon saakka. Paalujen päälle valettu betoniantura sidottiin kierteisillä terästangoilla seinän toisella puolella olevaan vastaavaan rakenteeseen. Rakennuksen paino siirtyi tämän rakenteen varaan.

Valtioneuvoston linna vanhassa, etelästä kuvatussa viistoilmakuvassa. Tutkimusalue sijaitsi linnan etualan oikeanpuoleisen neljänneksen kohdalla. Kuva etelästä. HKM.

Valtioneuvoston linnan kaakkoisneljännes Aleksanterinkadun varrella vuonna 2007. Kuva kaakosta. Markku Heikkinen/HKM.

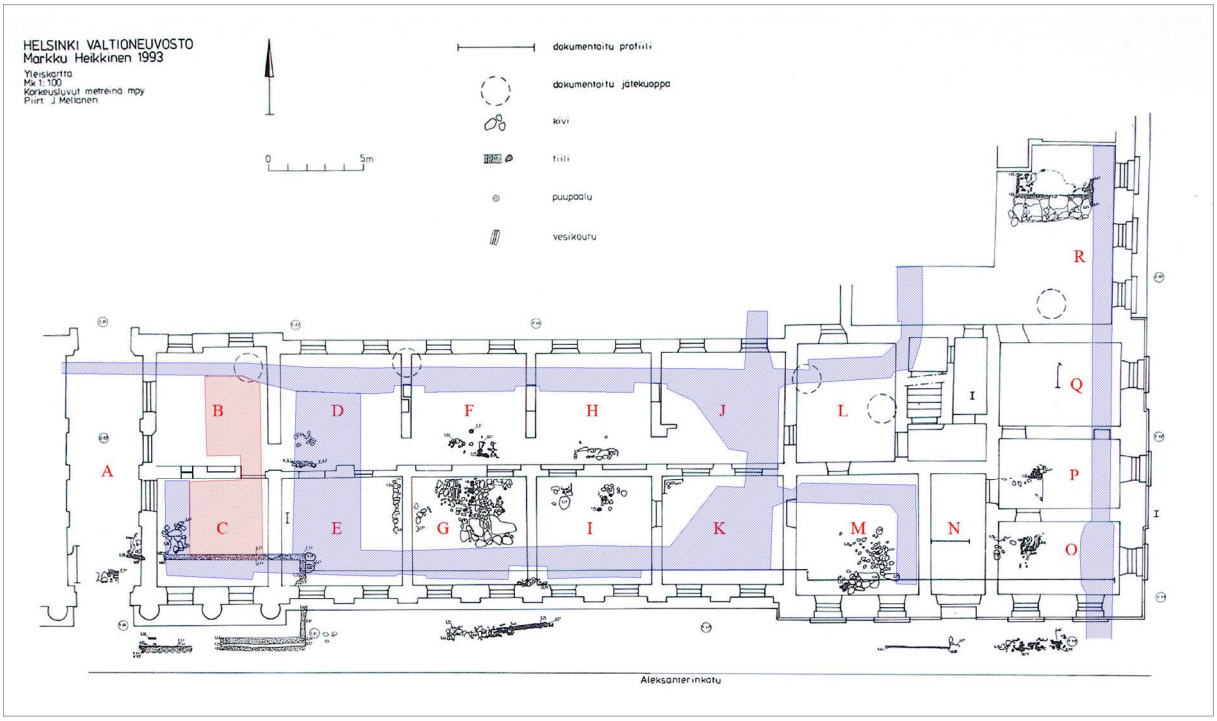

Vuoden 1993 arkeologisten tutkimusten yleiskartta, joka vastaa Valtioneuvoston linnan viidennen peruskorjausvaiheen aluetta. Karttaan on lisätty punaisella vinoviivoituksella kellarin laitetilat ja sinisellä vinoviivoituksella putkitunnelit, -tilat ja –kanavat, jotka olivat olemassa ennen peruskorjausta. HKM

Ensimmäisen kerroksen alle vanhoihin kulttuurikerroksiin ei tehty kellareita, kun Valtioneuvoston linnan eteläsiipi rakennettiin 1822–24. Ensimmäinen suurempi muutostyö tapahtui, kun linnan itäsiiven Ritarikadun puoleisen seinän viereen ensimmäisen kerroksen lattian alle rakennettiin 1945 lämpöjohtokanava. Seuraavaksi eteläsiiven ensimmäisen kerroksen alle ulkoseinien viereen ja kellaritilojen halki rakennettiin ilmeisesti vuonna 1950 2–3 metriä leveät putkitunnelit, joissa kulkivat lämpöjohdot ja maakaapelit. Myöhemmin putkitunneleita ja -tiloja rakennettiin lisää ja muutama kellaritila muutettiin laitetiloiksi ja sähkönjakokeskukseksi. Näiden rakenteiden seinät olivat harkkomuuria ja betonia. Tiloja kaivettaessa tuhottiin vanhoja kulttuurikerroksia huomattavasti laajemmalti kuin vain rakennettavien tilojen kohdilta.

Putkitiloja Valtioneuvoston linnan ensimmäisen kerroksen alla vuoden 1995 kaivauksissa. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Linnan eteläsiiven koko eteläseinän perustus, osia pohjoisseinän perustuksista ja koko kaakkoiskulman perustukset korjattiin Mega-betonipuristepaaluilla 1958. Muuratun kivijalan alta poistettiin kivitäytettä ja tilalle laitettiin paalut ja betonia. Työ epäonnistui, sillä paalut eivät pysäyttäneet rakennuksen painumista.

Vuoden 1993 peruskorjauksessa ensimmäisen kerroksen alle aiottiin rakentaa täysimittaiset kellaritilat, joihin sijoitettaisiin tarvikevarastoja, laitetiloja ja taloteknisiä tiloja. Kellareiden lattian oli määrä tulla korkeudelle 3,10 m mpy. Kaivaminen ulottuisi vielä yli 40 cm syvemmälle. Tämä tarkoitti paikalla sijainneen Helsingin vanhimman kivitalon, Burgmanin talon, mahdollisesti säilyneiden rakenteiden ja kulttuurikerrostumien tuhoutumista. Rakennusaikainen arkeologinen valvonta ja

tarvittaessa kaivaukset todettiin välttämättömiksi rakennuttajan ja Museoviraston välisissä keskusteluissa.

Linnan ensimmäisen kerroksen lattia sijaitsi keskimäärin 1,5 metriä Aleksanterinkadun yläpuolella (6,25/4,80–4,50 m mpy). 20–30 cm lattiarakenteiden alapinnan alta paljastui putkitunneleita ja -tiloja tehtäessä siirrettyjä irtonaisia maakerroksia. Noin 50–70 cm paksuisten kerrosten alta alkoi paljastua paremmin säilyneissä kellaritiloissa Burgmanin talon raunioita, sen pihan kulttuurikerroksia, jätekuoppia ja Koulukujan kerroksia. Helsingin kaupunginmuseo aloitti arkeologiset kaivaukset Museoviraston kanssa sovitun työnjaon mukaan rakenteiden paljastuttua. Yhteydenpidon rakennuttajaan oli tähän saakka hoitanut Museovirasto, jonka hoidossa olivat edelleen itse Valtioneuvoston linnaan liittyvät asiat.

Ensimmäisen kerroksen puulattia on purettu linnan ulkoseinän kohdalta perustusten paalutusta varten vuonna 1995. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Osittain puretun lattian alla kaivetaan esiin pihakiveystä irtonaisen maamassan alta vuonna 1995. Kuvassa näkyy myös linnan perustusten uusi metallipaalu. Kuva kaakosta: Markku Heikkinen/HKM.

Uudet kellaritilat pihanpuoleisissa tiloissa rakennustöiden aikana. Kuva idästä. Markku Heikkinen/HKM.

Uudet kellaritilat Aleksanterinkadun puoleisissa tiloissa rakennustöiden aikana. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Suurin osa peruskunnostusalueesta kuului Ruotsin aikana yhteen tonttiin, jonka omisti raatimies Torsten Burgman 1600–1700-lukujen vaihteessa. Burgman rakennutti 1690-luvun lopulla kaupungin ensimmäisen kivisen asuinrakennuksen tontin eteläreunaan silloisen pääkadun Suurkadun varrelle. Tontin ja rakennuksen myöhempiä omistajia olivat pormestari Abraham Wetter, raatimies J. J. Tesche, Suomen kenraalikuvernööri, linnoitustoimi, Uudenmaan ja Hämeen läänin lääninhallitus ja maaherra ja viimeisenä Ruotsin Suomessa olevien joukkojen komentaja. Tontti rajautui idässä Ritarikadun kohdalla sijainneeseen katuun, mutta etelässä tontti ulottui pitkälle nykyiselle Aleksanterinkadulle. Peruskunnostusalueeseen kuuluivat myös tonttia lännessä rajannut ollut Koulukuja ja sen länsipuolella sijainneen tontin (Pohjoinen kortteli, tontit nro 1-2) itäisimmät osat. Tontin pohjoisosat jäivät peruskunnostusalueen ulkopuolelle.

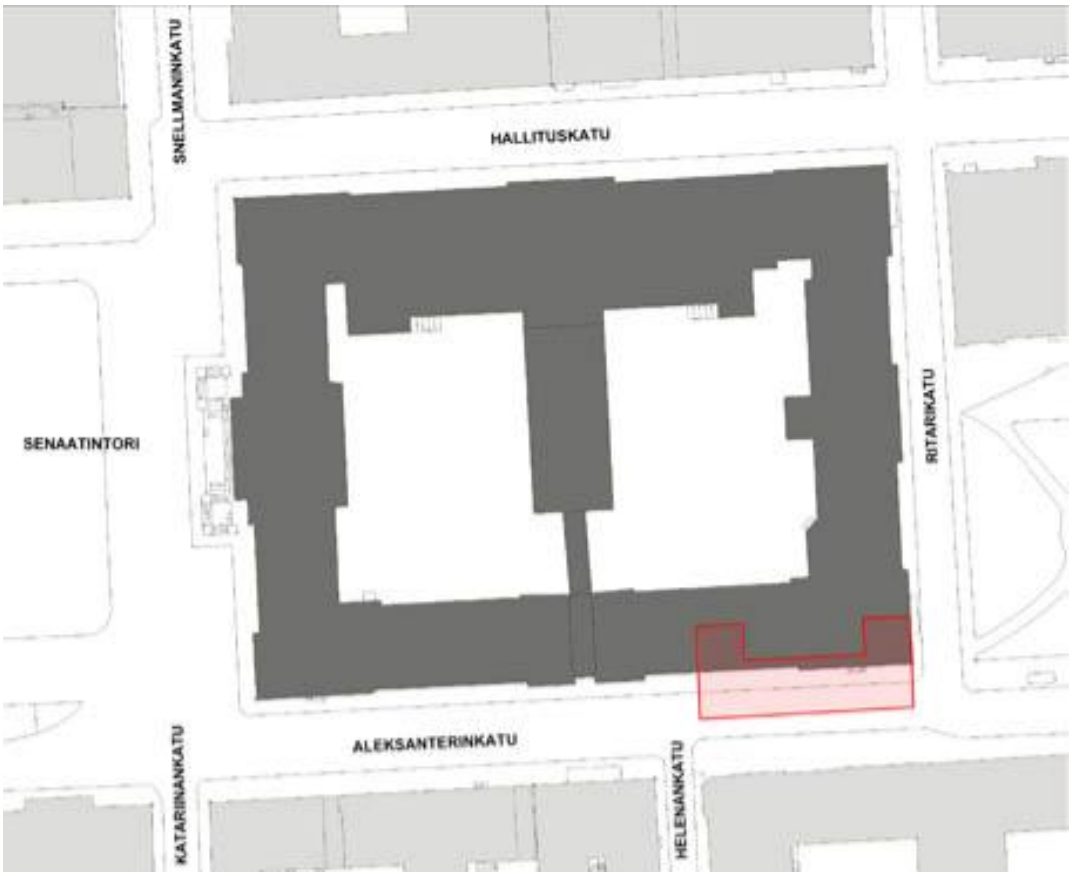

Burgmanin talo sijaitsi nykyisten Valtioneuvoston linnan kaakkoisosan, Aleksanterinkadun pohjoisen jalkakäytävän ja ajoradan kohdalla. Piirroksen asemointi ja digitointi Markku Heikkinen/HKM.

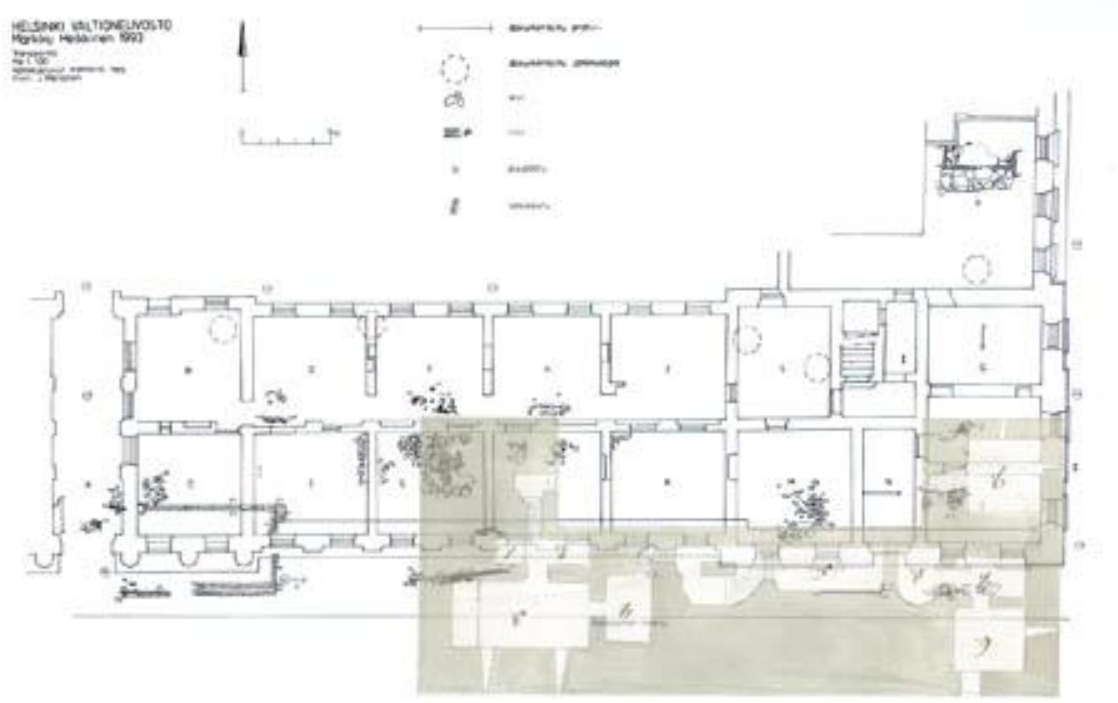

Armeijan ylipäällikön kellarikerroksen eli entisen Burgmanin talon pohjakaava vuodelta 1805 sijoitettuna vuoden 1993 kaivausten yleiskartan päälle. Piirros: Asemointi Markku Heikkinen/HKM.

Burgmanin talo eli vuonna 1808 armeijan ylipäällikön talo paloi vuoden 1808 tulipalossa niin huonoon kuntoon, ettei monia vaiheita kokenutta rakennusta enää korjattu. Kaupungin uuden asemakaavan mukaan paikalle päätettiin rakentaa hallituskonseljin (vuodesta 1816 senaatti) rakennus.

Jo aiemmin, vuonna 1811, oli päätetty leventää Suurkatua eli nykyistä Aleksanterinkatua 7,7 metriä pohjoiseen, jolloin suurin osa Burgmanin päärakennuksen raunioista jäi katulinjan kohdalle. Ne purettiin viimeistään tällöin katupinnan alapuoliselle tasolle ja myöhemmin ilmeisesti syvemmälle, kun kohdalle vedettiin sähkökaapeleita ja kaukolämpöputkia. Pohjoisempana Valtioneuvoston linnan perustukset, uudemmat putkitunnelit ja laitetilat olivat tuhonneet suurimmaksi osaksi tulipalon raivauksen jälkeen jäljelle jääneet rakenteet ja kulttuurikerrokset. Putkitunnelien kohdalla vain joissakin kohdissa eteläisen putkitunnelin betonilattian alla oli säilynyt alin kulttuurikerros eli alkuperäinen maanpinta ja vuoden 1654 palokerros, noin 10–20 cm lattian alapuolella.

Valtioneuvoston linnan lounaisneljänneksen arkeologisissa tutkimuksissa 1995–1996 havaittiin, että alue oli raivattu vuoden 1808 maanpinnan tasolle saakka. Tällöin tulipalossa tuhoutuneiden kauppaneuvos Goviniuksen rakennusten kellariholvit oli rikottu silloiselle maanpinnan tasolle ja täytetty maamassoilla. Linnan putkitunneleiden seinien takana oli kuitenkin säilynyt valtavan paljon enemmän rakennusten ja kaivojen rakenteita, pihakiveyksiä ja niiden alapuolisia kulttuurikerroksia kuin vuoden 1993 tutkimusalueella.

Vuoden 1993 tutkimuksissa Aleksanterinkadun puoleisen putkitunnelin lattian alta löytynyt tiilikellarin koillisnurkka. Se kuului kauppaneuvos Goviniuksen vuonna 1800 Koulukujan länsipuolelle rakennuttamaan taloon. Kuva idästä. Markku Heikkinen/HKM.

Päärakennuksen rauniot sijaitsivat nykyisellä katualueella

Burgmanin talo rakennettiin 1690-luvulla. Tällöin kaupungin ainoa kivitalo käsitti päärakennuksen (36 x 8,9 m) ja sen länsipäästä pohjoiseen lähtevän siipirakennuksen. Itäsiipi ja toinen kerros lisättiin 1756. Samalla muutettiin länsisiipi vastaamaan kooltansa itäsiipeä. Myös kellareita muutettiin voimakkaasti. Rakennuksesta on piirustukset vuosilta 1748, 1777 tai 1778, 1805 ja yksi tarkemmin ajoittamaton kahden jälkimmäisen kartan väliseltä ajalta.

Nykyisen Aleksanterinkadun vuoden 1811 leventämiskäskyn takia kadun varrella pitkittäin sijainnut Burgmanin päärakennus on jäänyt Aleksanterinkadun pohjoisen ajoradan, jalkakäytävän ja Valtioneuvoston linnan eteläseinän alle. Päärakennuksen pohjoisseinän kivijalan yläosan jäännöksiä tuli esille vain yhdestä linnan kadunpuoleisesta osittain säilyneestä kellaritilasta (kartta s. 123, huone **M**). Tilan pohjois- ja itäreunalla oli huomattavasti muita putkitunneleita korkeammalla sijaitsevat putkitunnelit. Itäisen putkitunnelin betonilattian alapuolella ja sen länsipuolella osittain säilyneessä tilassa oli Burgmanin talon pihan alempaa pihakiveystä. Siihen rajautuvana eteläpuolella oli Burgmanin talon kivijalkaa linnan eteläseinän juurella korkeudella 4,60–4,80 m mpy.

Kellaritilasta M löydettiin katkelma päärakennuksen pohjoista kivijalkaa ja sen pohjoispuolelta alempaa pihakiveystä. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Edellinen rakenne oli säilynyt, koska linnan eteläseinän vieressä syvemmällä kulkenut lännestä tuleva putkitunneli kääntyi edellisessä tilassa **(K)** menemään suoraan pohjoiseen. Toisaalta putkitunnelin suunnan muutos ja tunnelin leventyminen putkitilaksi olivat tuhonneet Burgmanin pihan keskiosat. Edellisen

lisäksi Burgmanin talon pohjoisseinän perustuksia näkyi vain muutamassa kohdassa syvemmällä ja sisempänä linnan eteläisessä perustusmuurissa.

Valtioneuvoston linnan perustukset katosivat kaivausten aikana näkyvistä samalla korkeudella kuin Burgmanin talon perustukset eli noin korkeudella 2,75–3,00 m mpy.. Myös linnan rakenneselvitysten mukaan linnan eteläseinän perustusmuuri ulottui edellä mainitulle tasolle, mutta keskiseinän ja pohjoisseinän perustuksien alapinnat olivat lähes metrin korkeammalla. Linnan perustukset olivat alaosaltaan huolimattomasti tehtyä kiviladelmaa, kookkaita kivilohkareita ja rakennusjätettä ja parhaimmillaan kiviladelmaa. Näin rakennuksen anturalla ei ollut sitovaa jäykkyyttä ollenkaan. Muurattu perustus alkoi tavallisesti vasta korkeudelta, johon maanpinta oli raivattu 1820-luvulla ennen linnan rakentamista. Korjausten aikana perustuksia injektoitiin, mutta suunnilleen puolet niistä purettiin pois uusien kellareiden tieltä.

Aleksanterinkadun jalkakäytävää avattiin linnan perustusten paaluttamisen takia, jolloin Burgmanin talon kellaritilojen tiilimuureja paljastui kolmesta kohtaa. Kyseessä oli kolmen eri kellaritilan pohjois- tai eteläseinien alaosia. Kaivausalueet olivat kapeita, sillä pohjoispuolella olivat linnan vanhat ja uudet perustukset. Burgmanin talon jäänteet sijaitsivat kaivannon eteläprofiilissa. Tälle alueelle tehtiin kesällä 2010 kaukojäähdytysputkien kaivanto, jolloin löytyi runsaasti Burgmanin kellareiden jäänöksiä.

Valtioneuvoston linnan perustuksia Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla. Perustuksissa näkyvät betonikohdat ovat vanhoja perustuksien korjausyrityksiä vuodelta 1958. Burgmanin talon perustukset ovat kaivannon vastakkaisessa profiilissa. Kaivannon pohjalla näkyvät jo paalutetut uudet metallipaalut. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

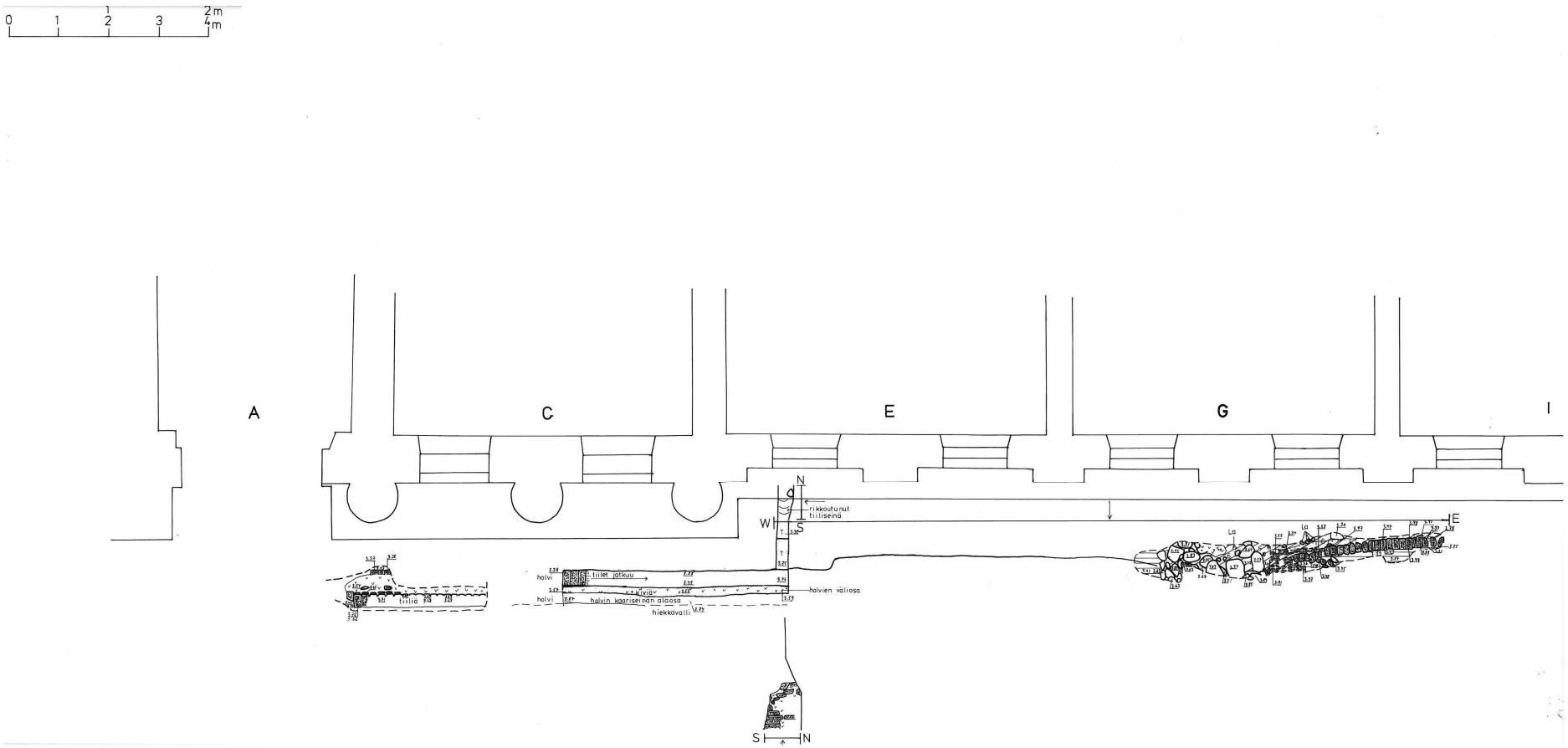

Oikealla näkyy Burgmanin läntinen kellaritila tasokartassa. Sen vasemmalla puolella on Koulukuja ja seuraavalla tontilla Goviniuksen vuonna 1800 rakentaman talon kellari (ks. kartta s 113). HKM.

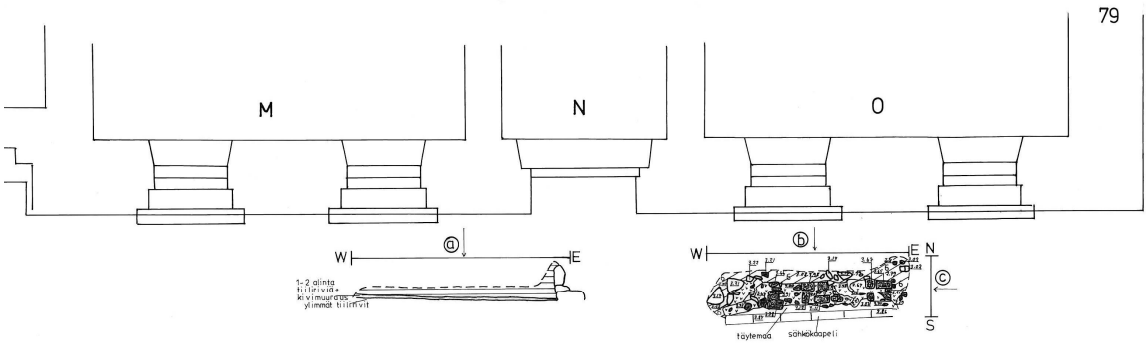

Keskinen ja itäinen kellaritila tasokartoissa. HKM.

Aleksanterinkadun jalkakäytävä oli kohdealueen länsipäässä korkeudella 4,80 m mpy, jolle korkeudelle linnan sisällä Burgmanin talon rakenteet oli tasoitettu. Jalkakäytävä laskeutui kohdealueen itäpäähän mennessä yli 30 cm.

Burgmanin talon rakenteet oli jalkakäytävän kohdalla tuhottu syvemmälle kuin linnan sisäpuolella. Katukiviä ja uusia täyttömaita oli 50–75 cm ennen tiilimuurien jäännöksiä, joiden päällä oli sähkökaapelit. Tiilimuurit olivat säilyneet 25–75 cm:n korkeudelta. Niiden perusta muodostui keskimmäisen ja itäisen kellarin kohdalla 30–50 cm korkeasta kahdesta päällekkäin muuratusta lohkokivikerroksesta. Rakenteiden pohjat olivat noin korkeudella 2,75–3,00 m mpy. Niiden alla oli vielä sekoittuneita hiekkakerroksia 25–50 cm ennen puhdasta hiekkaa, joka löytyi tarpeeksi syvälle kaivetuissa kohdissa korkeudelta 2,50–2,75 m mpy. Kellareiden lattioiden mahdollinen korkeus oli keskimmäisen ja itäisten kellarien kohdalla noin 3,00–3,25 m mpy. Läntinen kellari jatkui syvemmälle.

Läntisimmässä havaintokohdassa **(G:n eteläpuolella)** oli suurimman läntisen kellaritilan tiilistä muurattua pohjoisseinää esillä neljä metriä, ennen kuin se painui paalukaivannon seinämän sisään ja pohjan alapuolelle. Tiilet olivat kooltansa 5,5–6 x 12–12,5 x 22–23 cm. Seinän alapintaa ei tavoitettu kaivausalueen kapeuden takia ja siitä syystä, että kellari sijaitsi rakennuksen vuoden 1748 mittapiirustusten mukaan muita kellareita syvemmällä. Muurin länsipäässä oli säilynyt etelään kaartuvan, sisäpinnalta rapatun tynnyriholvin alkua jonkin verran, sillä sitä tuki länsipuolella oleva irtonaisista luonnonkivistä muodostunut, kaksi metriä leveä, kylmämuurattu kivilatomus. Siinä oli paikoitellen harmaata, valkokiteistä ja epäpuhdasta laastia. Ulkoreunalla oli tiiliverhoilun jäännöksiä. Tämä kivilatomus menee myös vähän entisen Koulukujan itäosaan. Samassa kohtaa Koulukujan kohdalla oleva vuoden 1654 tulipalokerros katkeaa. Kivilatomuksen päällä oli irtonaisia tiilenkappaleita ja väärinpäin olevia vesikourukiviä. Kellari oli täytetty hieman likaisella hiekalla, jossa oli yläosassa tiilimurskaa.

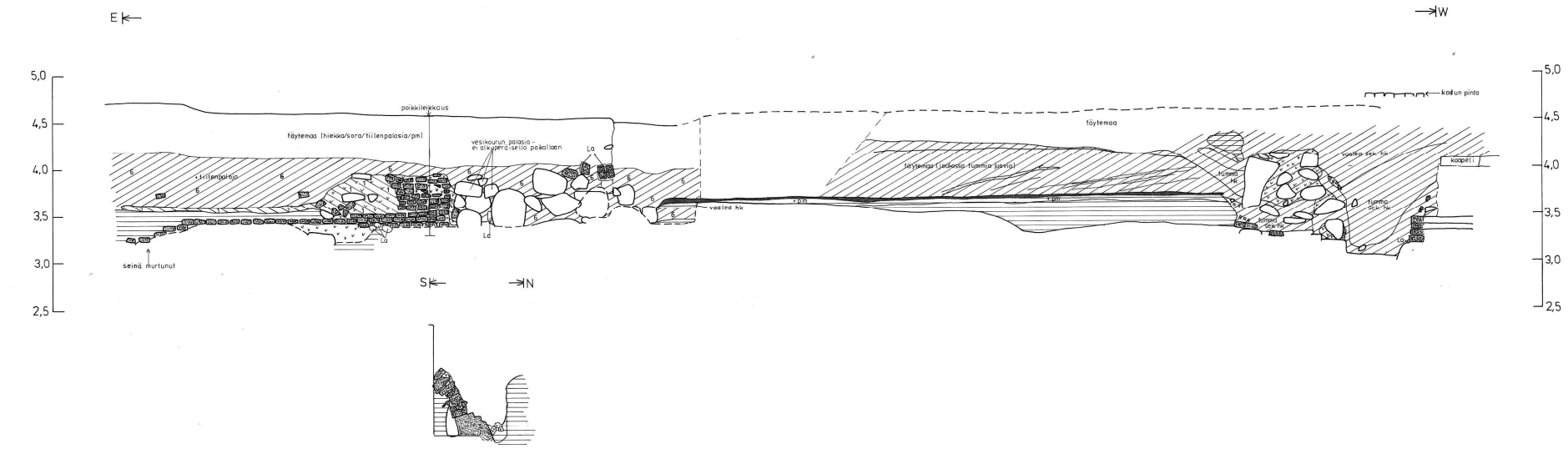

Läntisimmän kellaritilan, Koulukujan ja Goviniuksen vuoden 1800 rakennuksen kellarin profiili. HKM.

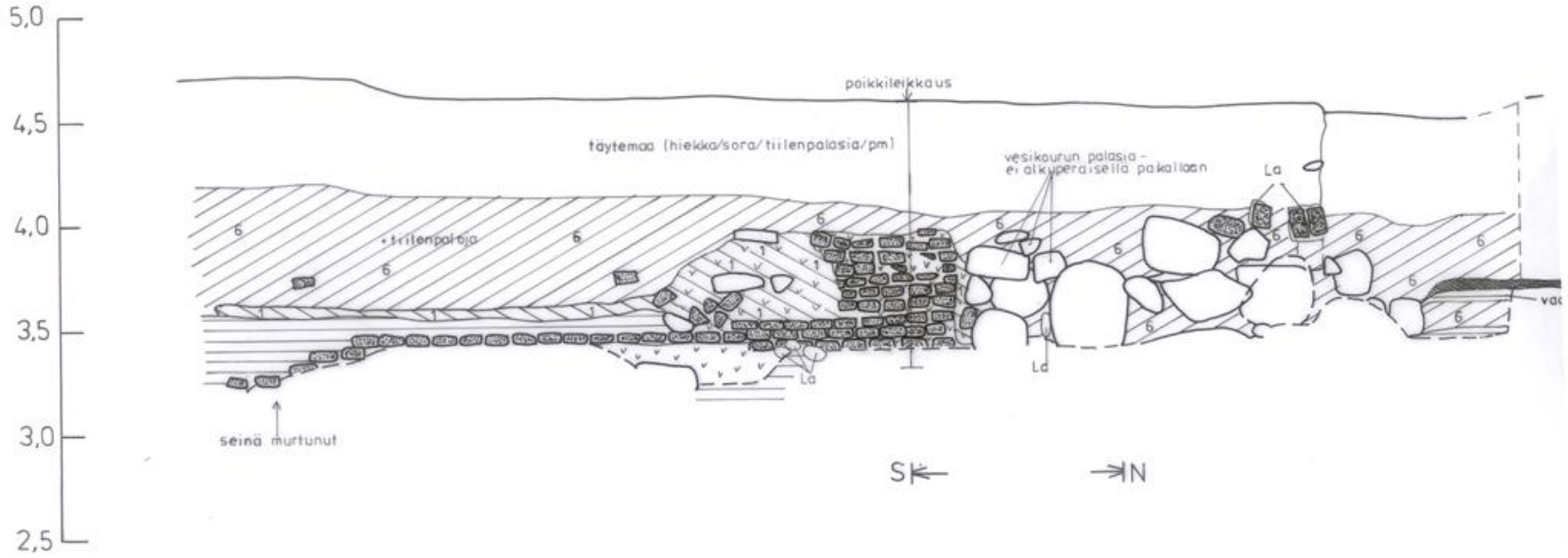

Läntisimmän kellarin profiili. HKM

Ison läntisen kellaritilan pohjois- ja länsiseinät Aleksanterinkadun jalkakäytävän alla. Kuva luoteesta. Markku Heikkinen/HKM.

Ison läntisen kellaritilan pohjois- ja länsiseinä Aleksanterinkadun jalkakäytävän alla. Kuva idästä. Georg Haggren/HKM.

Keskimmäinen havaintokohta **(M–N:n eteläpuolella)** käsitti neljä metriä Burgmanin talon keskimmäisen kellarin eteläseinästä. Tiiliseinää oli jäljellä 3–6 tiilikertaa. Alla oli noin kahdesta kivikerroksesta muurattu 40 cm korkea kiviperustus. Sen alla oli sekoittuneita hiekkakerroksia 40–50 cm ennen puhdasta hiekkaa. Rakenteen itäisimmässä päässä oli tämän kellaritilan kaakkoisnurkka. Pohjoiseen menevästä seinästä oli jäljellä vain kiviperusta.

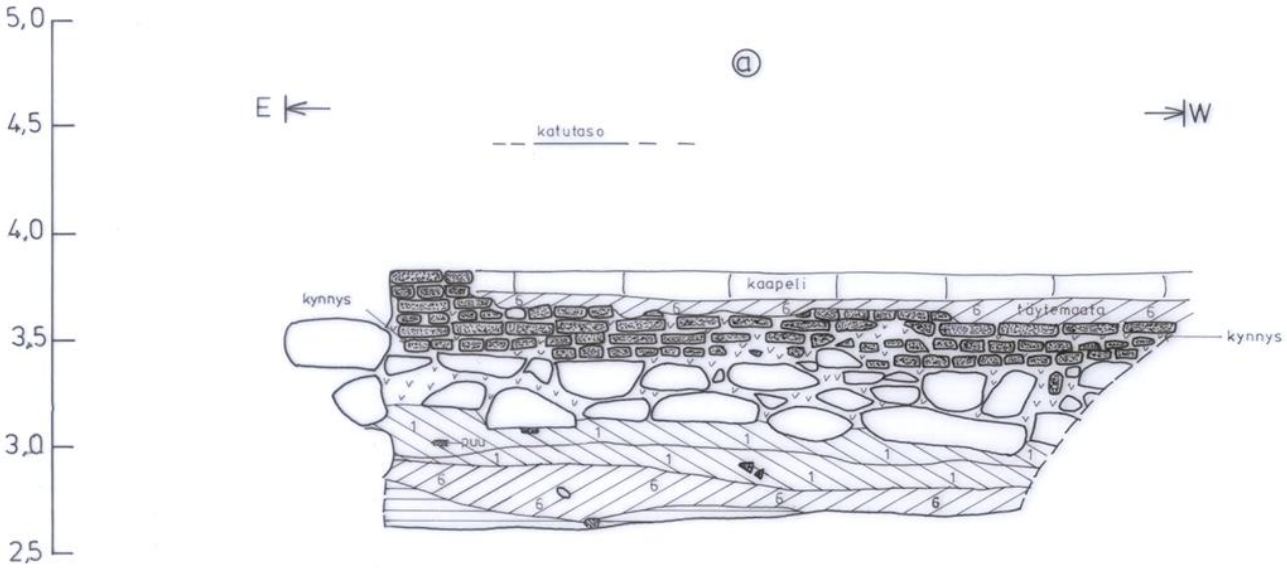

Keskisen kellaritilan eteläseinän profiili. HKM

Keskisen kellaritilan etelä- ja itäseinät. Kuva luoteesta. Markku Heikkinen/HKM.

Itäisessä havaintokohdassa **(O:n eteläpuolella)** itäisen kellaritilan kahden huoneen välistä tiilimuuria oli esillä lähes kolme metriä pitkä ja 40 cm leveä osa. Rakenteen itäpäässä muuri kääntyi etelään. Kohdalla oli oviaukko. Länsipäässä alkoi seinän perusta pohjoiseen. Rakenteen yläosassa oli ilmeisesti itään kaartuvan tiilikaaren jäännös, jonka alla tiiliseinässä oli isoja kiviä ja alimpana lohkotuista kivistä tehty seinänperusta. 50 cm korkea kiviperusta näytti menevän hiukan syvemmälle kuin edellisen tilan perustus. Puhdasta hiekkaa ei tavoitettu. Rakenteen tiilien 7 x 13,5–14 x 23 cm:n koko oli hiukan suurempi kuin läntisissä rakenteissa. Tämä seinä kuului rakennuksen vuonna 1756 tai myöhemmin muutettuihin kellariosiin. Tiilien välinen valkoinen laasti oli hyvin hiekkaista. 1700-luvun lopun lasipullojen paloja tuli muurin alaosan vierestä paksusta harmaasta laastista. Rauniot eivät osuneet täysin vuoden 1805 piirustuksen kellarin pohjakaavan muurien kohdalle.

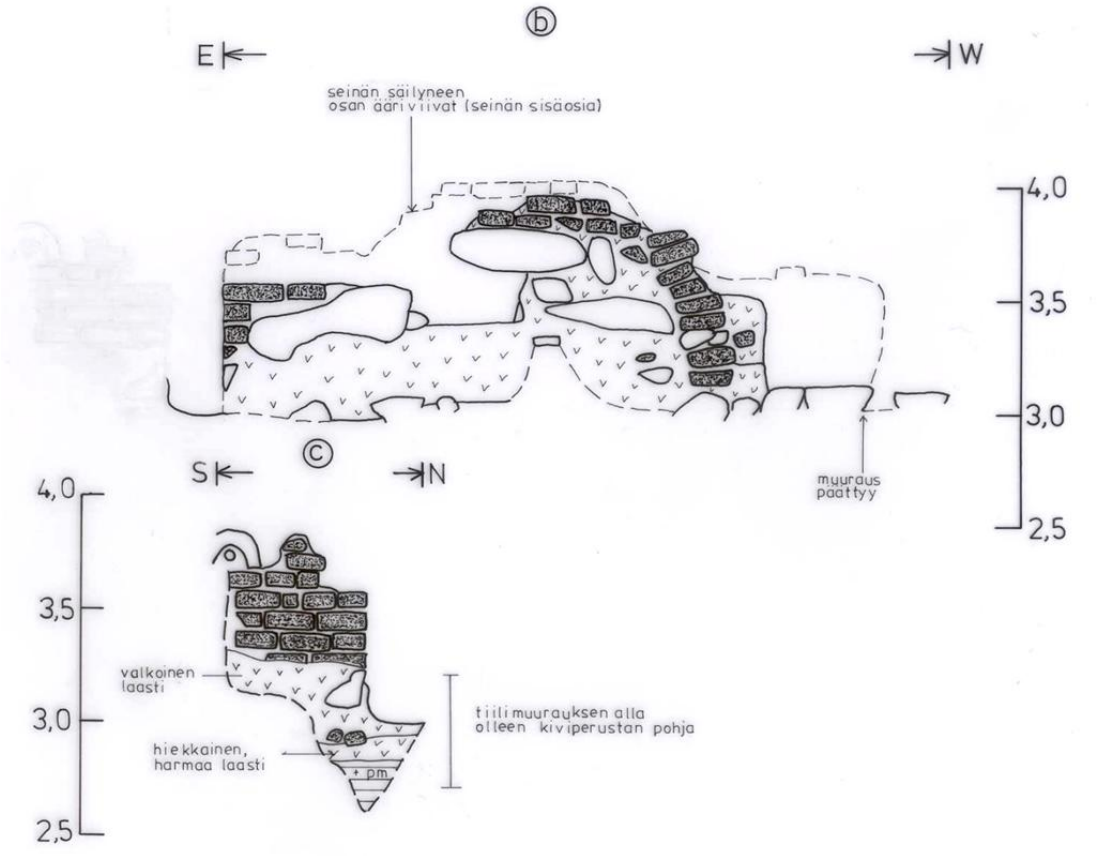

Itäisen kellaritilan profiilit. HKM.

Itäisten kellaritilojen välistä seinää. Kuva luoteesta. Markku Heikkinen/HKM.

Itäisten kellaritilojen välistä seinää. Kuva koillisesta. Markku Heikkinen/HKM.

Heti jalkakäytävän eteläpuolella ajoradalla kulkevat kadun suuntaisesti kaukolämpöputket. Niiden rakennustyöt ovat todennäköisesti rikkoneet päärakennuksen rakenteet pahasti itä–länsi-suunnassa. Karttatietojen perusteella kaivanto on yli kaksi metriä leveä ja yli kaksi metriä syvä ulottuen syvyyteen 2,30 m mpy saakka. Linnan kaakkoisnurkan kohdalta menee 2,60 metriä syvä ja yli 2 metriä leveä putkitunneli kadun alitse Aleksanterinkadun eteläpuolelle. Sen rakentaminen ilmeisesti vuonna 1945 on tuhonnut Burgmanin talon itäpäädyn. Näissä rakennustöissä tavatuista rakenteista ei ole mitään tietoa.

Läntisen siipirakennuksen rauniot linnan eteläsiivessä

Valtioneuvoston linnan eteläsiiven kadun- ja pihanpuoleisista huoneista löydettiin Burgmanin talon läntisen ja itäisen siipirakennuksen kivilaasti- ja tiilimuureja. Burgmanin päärakennuksen länsipäästä lähti pohjoiseen päin alkuperäiseen rakennukseen kuulunut noin 5,8 x 6,5 metrin kokoinen siipi. Itäsiipi, kooltansa 7,7 x 6,5 metriä, lisättiin rakennukseen 1756. Samalla länsisiipi levennettiin vastaamaan itäsiipeä. Länsisiivessä ei ollut varsinaista kellaria. Vuoden 1756 korjauksessa siiven kaakkoispuolella sijainnut portaikko ja sieltä lähtenyt kellariportaikko päärakennuksen kellareihin yhdistettiin siipeen.

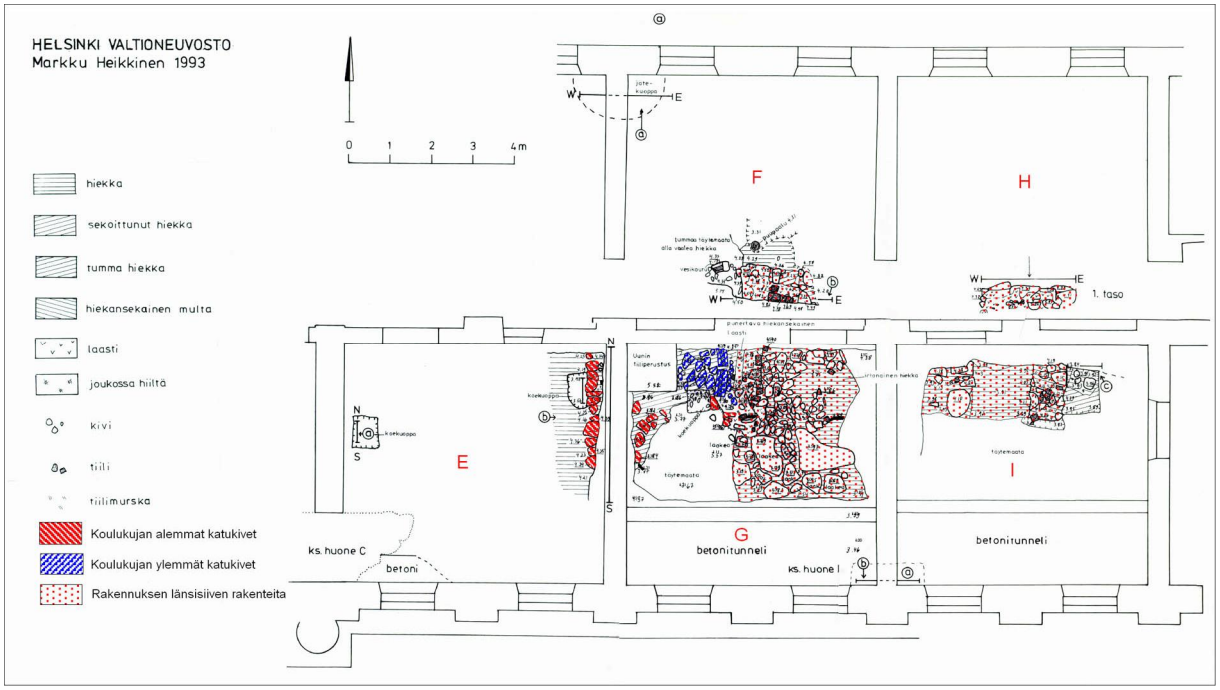

Kaivauskartoista tehty karttakooste selvennyksineen Burgmanin talon länsisiiven kohdalta. Piirros: HKM

Vuoden 1808 tulipalon jälkeen tai linnan rakennustöiden yhteydessä Burgmanin läntisen siiven länsiosa purettiin lähes samalle tasolle kuin länsipuolella sijainnut Koulukuja eli 4,80 m mpy:n korkeudelle. Siiven itäosa oli purettu Burgmanin pihan korkeudelle eli 5,00 m mpy:n korkeudelle. Itäinen siipirakennus oli purettu korkeudelle 4,00–4,20 m mpy. Purkamistaso on noudattanut suunnilleen 1800-luvun alun maanpintaa, joka laski etelään ja itään.

Paremmin säilyneissä kellaritiloissa ensimmäisen kerroksen lattiarakenteiden alapinnan alla oli 30 cm tyhjää ennen irtonaista maakerrosta, jonka pinta oli korkeudella 5,50 m mpy eli 50–70 cm korkeammalla kuin säilyneet rakenteet. Maanpinnan nousu selittyy vuoden 1950 putkitunneleilla. Tunneleita kaivettaessa maita ei ole kuljetettu pois, vaan ne on heitetty ainakin osittain kauemmaksi lattioiden alle.

Länsisiiven rakenteita tavattiin neljässä Valtioneuvoston linnan paremmin säilyneessä kellaritilassa. Kahdessa pihanpuoleisessa tilassa **(F ja H)** oli linnan keskiseinän perustusmuurin juurella 0,90 x 1,7 ja 0,50 x 2,00 metrin kokoiset rakenteet. Niiden yläpinnat olivat korkeudella 4,80–5,00 m mpy. Rakenteet olivat

vain 0,50–1,00 metriä korkeita. Niiden alimmat osat olivat irtonaista kivilatomusta ja yläosat kivilaastimuuria. Kyseessä olivat siipirakennuksen luoteis- ja koillisnurkat. Niiden välissä sijainneessa Valtioneuvoston linnan pohjois–etelä-suuntaisessa perustusmuurissa oli laastin, luonnonkivien ja tiilien perusteella vähän jäljellä siipirakennuksen pohjoisseinää. Jäännösten yhdessä kivessä oli poranjälki. Se voi olla merkki työmaalla 1750-luvulla käytetyistä Helsingin linnoitustyömiehistä, jotka käyttivät laajasti porausta linnoitustyömailla.

*Länsisiiven luoteisnurkka linnan pihanpuoleisessa kellaritilassa **(F)**. Etualalla on portin tai aidan pystypaalu. Kuva pohjoisesta. Markku Heikkinen/HKM.*

Siiven luoteisnurkan luota entisen Koulukujan vierestä löytyi 30 cm:n läpimittaisen puisen pystypaalun alaosa. Kyseessä oli portin tai aidan paalu. Rakennuksen tarkastuskertomuksissa mainitaan tontin Kellovuoren puoleisella sivustalla olleen aita. Aikalaiskirjeessä mainitaan 1780-luvulla armeijan ylipäällikön Arvid Possen hermostuneen kaupungissa vapaina juokseviin sikoihin. Hän suljetutti portit, kun hänen pihalleen oli tunkeutunut lauma sikoja. Siat sai takaisin vain korvausta vastaan. Muuten ne myytiin julkisella huutokaupalla, ja näin saadut varat menivät kenraalin rengeille juomarahoiksi.

*Länsisiiven koillisnurkka linnan pihanpuoleisessa kellaritilassa **(H)**. Kuva pohjoisesta. Markku Heikkinen/HKM.*

Toisessa linnan kadunpuoleisessa kellaritilassa **(I)** oli säilynyt vuonna 1756 siipirakennusta itään päin levennettäessä rakennettua itäseinää. Jäännös käsitti 0,80 metriä leveää kivilaastimuuria 1,5 metrin verran. Sitä oli säilynyt lattian alueella korkeudelta 4,10 m mpy lähtien, mutta linnan perustusmuurissa korkeudelta 5,00 m mpy lähtien. Sen länsipuolella oli maakerroksia kuten vuoden 1654 tulipalokerros korkeudella 3,90 m mpy ennen siipirakennuksen vuotta 1756 edeltävän itäseinän jäännöksiä. Säilyneiden rakenteiden eteläpuolella oli mennyt pohjois–etelä-suuntainen kellariportaikko päärakennuksessa oleviin kellareihin, mutta rakenteet olivat tuhoutuneet kokonaan putkitunnelin rakennustöissä. Linnan eteläseinän perustuksessa oli pieni pätkä Burgmanin talon päärakennuksen pohjoisseinää, jonka näkyvissä oleva yläpinta oli korkeudella 4,60 ja alapinta 2,75 m mpy.

*Länsisiiven rakenteita linnan Aleksanterinkadun puoleisessa kellaritilassa **(I)**. Kuvan keskellä oli sijainnut portaikko rakennuksen kellariin. Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.*

Parhaiten länsisiiven rakenteet olivat säilyneet edellisen kellaritilan länsipuolella sijainneessa kellaritilassa **(G).** Rakenteet täyttivät tilan itäpuoliskon ja entisen Koulukujan jäännökset länsipuoliskon. Rakenteiden yläpinnat sijaitsivat 4,52–4,85 m mpy:n ja alaosat 4,14 m mpy:n korkeudella. Rakenteiden länsiosassa Koulukujan vieressä oli 0,80 metriä leveä ja 2,0 metriä pitkä siipirakennuksen länsiseinän kivilaastimuuri. Ylimpänä oli katkelma pohjois–etelä-suuntaisesta yhden poikittaisen tiilen tiilimuurauksesta. Sitä oli jäljellä kolme tiilikertaa 75 cm:n pituudelta siipirakennuksen sisäosiin päin. Tiilien koot olivat 5 x 10 x 23 cm. Kivilaastimuurin itäpuolella siipirakennuksen sisällä oli erittäin irtonaisessa ja hienossa hiekassa kivilatomus erikokoisista kivistä. Osa kivistä näytti isoilta katukiviltä ja osa oli erittäin suuria laakeita kiviä. Täältä löytyi 1600-luvun puoliväliin ajoittuva liitupiipun pesä.

*Oikealla on länsisiiven rakenteita ja niiden vasemmalla puolella Koulukujan jäännöksiä linnan Aleksanterinkadun puoleisessa kellaritilassa **(G)**. Linnaan kuuluva uuninperusta lähtee suoraan ylemmän katukiveyksen pinnalta. Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.*

Kuvan keskellä oikealla näkyy länsisiiven ulkoseinän sisäpuolista tiilimuurausta. Kuva kaakosta. Markku Heikkinen/HKM.

Itäisen siipirakennuksen rauniot linnan kaakkoiskulmassa

Burgmanin talon vuonna 1756 rakennetun itäsiiven rakenteita löydettiin kahdesta linnan kaakkoisnurkan kellaritilasta **(O ja P)**. Kyseessä oli siipirakennuksen kellarin länsiseinä. Rakenne oli säilynyt aina 4,25 m mpy:n korkeudelle saakka.

Itäsiiven kellarin länsiseinää dokumentoidaan Valtioneuvoston linnan kaakkoisnurkan kellaritilassa **(P)**. Kuva koillisesta. Markku Heikkinen/HKM.

Kellarin länsiseinän tiiliverhoilua ja sen oikealla puolella pohjoisseinän kivimuuria ja tiiliholvia. Kuva idästä. Markku Heikkinen/HKM.

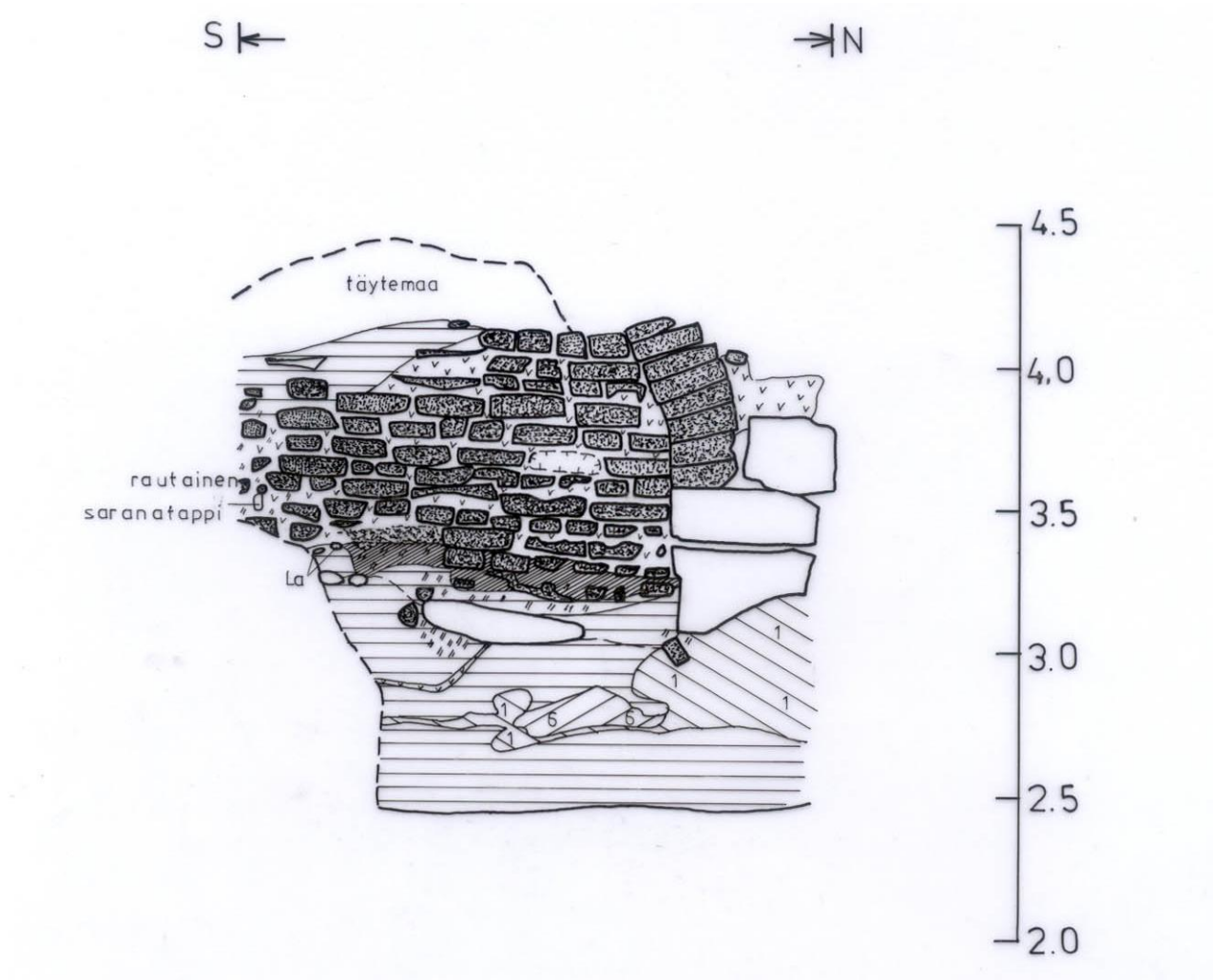

Piirros kellarin seinästä. Piirros: HKM.

Rakenteen jakoi kahtia (2,0 x 2,2 ja 1,75 x 1,10 m) Valtioneuvoston linnan länsi–itä-suuntainen perustusmuuri, jonka kohdalla on sijainnut kellaritilasta pihalle johtanut portaikko. Pohjoisemmassa linnan kellaritilassa **(P)** oli länsiseinän lisäksi siipirakennuksen pohjoisseinän kivimuuri, jonka päältä lähti tiiliholvin kaari etelään. Tiilikaaren alla oli kellarin länsiseinässä 50 cm paksu tiilivuoraus, jonka takana oli kivilaastimuuri. Tiilimuurissa oli oven rautainen saranatappi ennen linnan perustusmuuria. Kyseinen tiilirakenne on ainoa osa rakennuksesta, joka jätettiin paikalleen uuden seinän taakse piiloon.

Eteläisemmässä linnan kellaritilassa **(O)** oli säilynyt rakennetta vähemmän. Tiiliverhoilun osan jälkeen etelämpänä oli säilynyt vain kivilaastimuuria. Kellarin tiilet olivat kooltansa 8 x 15 x 29 cm eli huomattavasti suurempia kuin vanhemmassa länsisiivessä. Siipirakennuksen läntinen ulkoseinä löytyi linnan pohjois–etelä-suuntaisen perustusmuurin luota.

*Itäsiiven kellarin rakenteita Valtioneuvoston linnan kaakkoisnurkan kellaritilassa **(O)**. Kuvan oikeassa reunassa näkyy perustusten korjailemiseen 1950-luvulla käytettyjä Mega-paaluja ja betonointia sekä uusia metallipaaluja. Kuva kaakosta. Markku Heikkinen/HKM.*

Kellarin länsiseinän alapinta oli noin korkeudella 3,00–3,20 m mpy. Se muodostui muutamasta isommasta kivestä. Niiden alapuolella oli orgaanista ainesta ja erilaisia hiekkakerroksia noin 40 cm ennen puhdasta hiekkaa. Seinän alle syntyi kaivauksen aikana itsestään aukkoja, joista yhdessä oli ainakin poikkipuu ja toisessa kuivaa puuroskaa ja orgaanista ainesta.

Tiiliseinän vierustalla oli jäljellä korkeudella 3,25 m mpy palokerros, ja seinä oli mustunut samalta korkeudelta. Palokerroksen alla oli ohut kerros orgaanista jätettä ennen noin 5-10 cm:n läpimittaisista kivistä tehty kellarinlattiaa. Palokerroksen päällä oli murentunutta tiiltä ja laastia muistona vuoden 1808 tulipalosta ja rakennuksen purkamisesta.

Siipirakennuksen pohjoisseinä oli tuhoutunut suurimmaksi osaksi perustusten korjailun takia vuonna 1958 ja linnan itäseinän vierellä olevan kapean putkikanavan takia. Siipirakennuksen itäseinä sijaitsi juuri Valtioneuvoston linnan itäseinän kohdalla, mutta näkyvissä ei ollut mitään sen rakenteisiin viittaavaa. Linnan kaakkoisnurkan perustuksessa näkyi katkelma Burgmanin talon päärakennuksen pohjoisseinää. Sen alapinta oli korkeudella 2,75 m mpy.

Koulukujan rakennushistoriaa

Nykyisen Helenankadun jatkoa pohjoiseen Aleksanterinkadun eli Suurkadun pohjoispuolella kutsuttiin 1700-luvun jälkipuolella Koulukujaksi, joka jäi Valtioneuvoston linnan alle 1800-luvun alussa. Koulukujasta ei ole vuotta 1696 edeltävältä ajalta varmaa tietoa. Helsingin vuoden 1696 kartta osoittaa että tällöin vielä ilmeisesti nimetön katu oli ollut leveä vain 1800-luvun alun linjauksensa eteläpäässä ja keskiosassaan kapea kuja. Kadun pohjoisosa oli vielä Kellovuoren aluetta. Kapea kuja sijaitsi leveän katuosan länsireunan linjalla. Isovihan jälkeisissä kartoissa leveä katuosuus ei näy ollenkaan ja myöhemmin se on merkitty umpikaduksi. Kapea kuja oli sulautettu Burgmanin, silloin Wetterin, ja sen pohjois-puolella sijainneen Hueckin tontteihin koko 1700-luvun ensipuoliskon ajan (kuva s. 64).

Nykyinen Helenankatu on harvoja entisen sijaintinsa ja leveytensä säilyttäneitä katuja Ruotsin ajalta. Kadun päässä näkyvän Valtioneuvoston linnan kohdalla katu jatkui Koulukujana. kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.

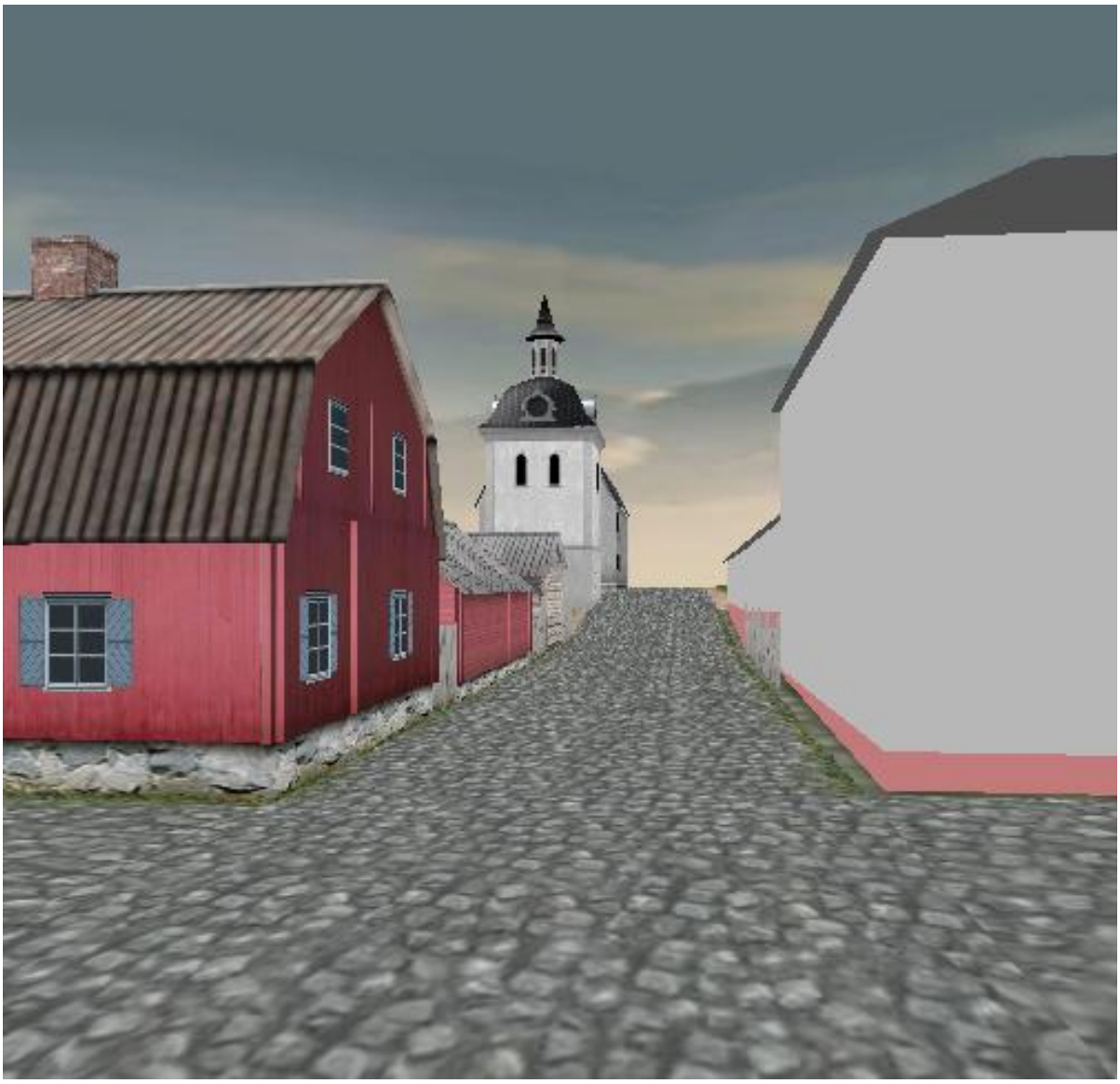

Koulukuja Helsingin kaupunginmuseon 1800-luvun alun Helsinkiä esittävässä kolmiulotteisessa mallissa. Vasemmalla näkyy kauppaneuvos Goviniuksen vuoden 1800 rakennus, jonka kellari löytyi vuosien 1993 ja 1995 kaivauksissa. Taustalla näkyy kellotorni ja koulu. Kadun oikealla puolella on armeijan ylipäällikön talo eli entinen Burgmanin talo. HKM.

Katu avattiin ja levennettiin tonttien läpi koko pituuteensa 1750-luvun lopun uudelleenjärjestelyissä. Kellotapulin pohjoispuolelle vuonna 1759 valmistuneelta koululta luotiin Koulukujana tunnettu katuyhteys etelään. Tämän mahdollisti Burgmanin, silloisen lääninhallituksen talon, tontin ja sen pohjoispuolella sijainneen Hueckin tontin yhdistäminen ja rajojen muuttaminen jälkimmäisen tontin tullessa kruunun haltuun 1755.

Kaivauksissa paljastui, että noin 7,5 metriä leveä pohjoiseen kohoava Koulukuja muodostui kahdesta katukiveystasosta, joista oli jäännöksiä kahdessa linnan eteläsiiven kadunpuoleisessa kellaritilassa **(E ja G)**. Alempi katu (4,35 m mpy) oli tehty ylemmän katutason kiviä huomattavasti isommista luonnonkivistä. Katu näytti olevan melko tasainen siipirakennuksen kohdalla. Sen kiviä tavattiin harvakseltaan, ja niitä oli ilmeisesti poistettu jo 1700-luvulla. Se rajautui idässä Burgmanin talon län-

tiseen siipirakennukseen. Seinän vierustalla sijaitsi vesikouru, joka oli tehty viistosti asetetuista noin 30 cm läpimittaisista luonnonkivistä. Kourun pohjalla kivien välissä oli ohuet kiilakivet. Rakennuksen perustuksen harmaan laastikerroksen sijaitseminen osittain vesikourukivien alla osoitti, että kiveys oli tehty siipirakennuksen jälkeen.

*Koulukujan kaksi kiveystasoa linnan Aleksanterinkadun puoleisen kellaritilan **(G)** länsiosassa. Kuva kaakosta. Markku Heikkinen/HKM.*

*Koulukujan alemman katutason vesikouru kadunpuoleisessa kellaritilassa **(G)**. Taustalla ylempänä näkyy myös ylemmän katutason hiekkakivinen vesikourukivi. Oikealla on Burgmanin talon länsisiiven perustuksia. Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.*

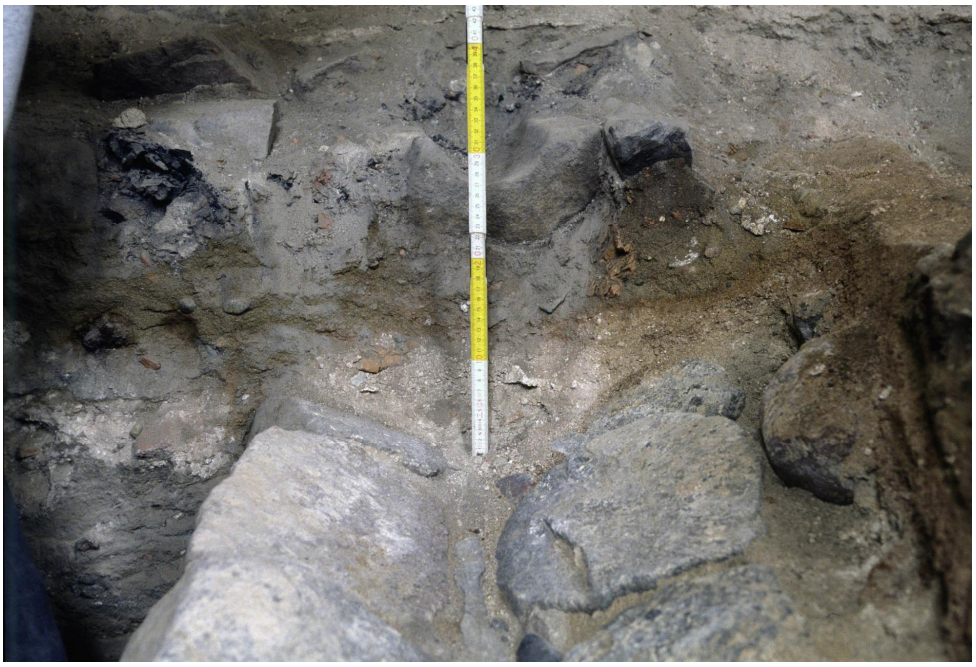

Poikkileikkaus vesikourujen kohdalta. Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM

40–50 cm alemman katukiveyksen yläpuolella oli uudempi katutaso ja vesikouru (4,80 m mpy). Vanhan vesikourun päälle meni vaalea laastikerros rakennuksesta, ja se jatkui kadun kohdalla laasti- ja tiilimurskekerroksena. Sen päällä oli kivien laskuhiekkakerros. Uusi vesikouru oli vanhempaa kehittyneempi, sillä se muodostui isoista 45–58 x 27–31 x 20–24 cm:n kokoisista suunnikkaan muotoisista hiekkakiviblokeista. Niihin oli hakattu 11 cm leveät ja 4 cm syvät kourut. Nyrkinkokoisista kivistä muodostuva yksi tai useampi kivirivi erotti vesikourukivet siipirakennuksen seinästä. Kouruissa oli vielä vuoden 1808 kaupunkitulipalon jäljet; sulanutta ikkunalasia, nauloja ja hiiltä.

Katukiveykset rajautuivat kadun itäpuoliskolle, sillä tässä kohdassa sijaitsevassa linnan kellaritilassa **(G)** kulttuurikerrokset olivat säilyneet paremmin. Alempi kiveystaso ulottui länteen päin aina kadun keskilinjalle, jossa oli tavallisia katukiviä huomattavasti suuremmista kivistä muodostettu kadun suuntainen kivirivi. Ne sijaitsivat linnan toisessa kellaritilassa **(E)** kuin pääosa katukivistä. Kivet olivat säilyneet, koska Valtioneuvoston linnan perustusmuuri oli suojannut niitä. Kivet olivat kadun keskikivet, niin sanotut pormestarinkivet.

Katukiveyksen länsi- ja pohjoispuoliset alueet olivat tuhoutuneet melko kokonaan linnan myöhemmissä rakentamisvaiheissa, mikä vaikeutti rakenteiden tulkintaa. Läntisimmissä kellaritiloissa sijaitsevat laitetila **(C)**, sähköjakokeskus **(B)** ja putkitilat **(C, B, D ja E)** olivat tuhon aiheuttajat. Sähköjakokeskusta rakennettaessa vuonna 1978 oli tehty pieni arkeologinen tutkimus, koska paikalla oli sijainnut aiemmin linnan portaikko vuoteen 1910 saakka. Mitään linnaa vanhempaa ei kuitenkaan löydetty.

*Koulukujan keskikivet eli niin sanotut pormestarinkivet olivat säilyneet Valtioneuvoston linnan muurin suojaamina toisessa kadunpuoleisessa kellaritilassa **(E)**. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.*

Kadun länsipuoliskossa oli alimpana vuoden 1654 tulipalokerros 3,85 m mpy:n korkeudella. Tulipalokerroksen päälle oli levitetty noin 20 cm paksu koostumukseltaan melko yhtenäinen hiekkakerros, joka kadun kohdalla paksuni etelään päin aina Aleksanterinkadun paalukaivantoihin saakka. Tämän kerroksen päällä oli jäljellä vain ohut tumma hiekkainen kulttuurikerros, jonka yläpinta oli samalla tasolla kuin kadun itäpuoliskolle rajautuva alempi kiveystaso. Ylemmät kerrokset eli kadun länsipuoliskon mahdolliset katukiveykset ja niiden väliset kerrokset ovat tuhoutuneet etupäässä uuden pohjois–etelä-suuntaisen putkitunnelin teossa. Valtioneuvoston linnan muuratun perustusmuurin alapinnan sijainti reilusti alemman katukiveystason yläpuolella 4,80 m mpy:n korkeudella viittaa kuitenkin siihen, että ylempi katukiveys on ollut vielä olemassa tässä tilassa linnaa rakennettaessa. Linnan muurattu perustusmuuri alkoi tavallisesti rakennusaikaiselta maanpinnalta.

Aiemmin tehdyssä rakennusteknisessä koekuopassa melkein heti kadun keskilinjan länsipuolella havaittiin laastikerroksen alla ylempi katukiveys ja 75 cm alempana vuoden 1654 palokerros, mutta alemmasta kiveyksestä niiden välillä ei tehty havaintoja. Alemman kadun kivet on saatettu poistaa kohdalta ennen ylemmän kadun rakentamista. Tämä säilynyt kohta oli tuhoutunut kuitenkin putkitunnelin purkutöissä. Mahdollista on tietenkin myös, että kadun länsipuolella ei ole ollut alempaa katukiveystä. 1600-luvun lopulla Helsingin kadut olivat vielä pääosin kiveämättömät, minkä vuoksi ne olivat usein liejuiset ja vaikeakulkuiset.

Burgmanin siipirakennuksen vieressä kadun itäpuoliskossa oli paksuhko eri hiekka- ja multakerroksista muodostunut kulttuurikerros, joka oli ilmeisesti muisto entisestä tonttialueesta. Näitä kerroksia ei kuitenkaan tavattu enää kadun keskilinjan kohdalla, vaan täällä oli katualueille tyypillisesti vain muutama melko puhdas maakerros. Edellä mainitut kerrokset tuskin liittyivät Burgmanin talon rakentamiseen vaan vanhempiin tontin rakennusvaiheisiin. Vähäiset arkeologiset jäännökset ja karttatiedot viittaisivat siihen, että Koulukujan eteläosankin kohdalla on ollut alun perin kapea katu, jota on mitä todennäköisimmin Burgmanin taloa rakennettaessa 1690-luvulla levennetty noin 3,5 metriä itään päin. Näin ympäristöään arvokkaampi kivitalo saatiin erotettua vain kapean kujan takana sijaitsevista läntisen korttelin puurakennuksista. Vanhempaa kivettyä katupintaa on ehkä ollut vain rakennuksen kohdalla kadun itäpuoliskolla. Ylempää katupintaa on ainakin ollut koko kadun leveydeltä, ja se on jatkunut pohjoiseen, mutta sitä ei voitu todentaa myöhemmän rakentamisen takia.

Alempi vesikouru ja katu ovat ajoitettavissa Burgmanin siipirakennuksen rakennusvaiheeseen eli todennäköisesti 1690-luvulle itse talonkin rakentamisen yhteyteen. Ylemmän katutason rakentaminen liittyy luultavasti Burgmanin talon muuttamiseen lääninhallituksen taloksi ja maaherran residenssiksi vuonna 1756. Samaan aikaan Koulukujaa jatkettiin ja levennettiin tonttijärjestelyiden avulla. Alemman kiveystason yläpuolella olleesta laastikerroksesta tai sen yläpuolelle olleesta hiekkakerroksesta ei tullut ajoittavia esinelöytöjä, joten aikaisemmat tai myöhäisemmätkin ajoitukset ovat mahdollisia.

Pohjoinen kortteli, tontti n:o 1:n jäännökset

Burgmanin talon raunioiden tavoin Goviniuksen vuoden 1800 rakennuksen jäännökset Koulukujan länsipuolisella tontilla tuli esiin Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla 0.75 metrin syvyydestä (n. 4.15 m mpy) katukivien, täytemaiden ja kaapeleiden alta. Kyseessä oli kellarin itäseinän yhden metrin levyinen kivimuuri profiilissa. Kellarin seinien tiilirakenteet tulivat esiin syvemmältä 3.50-3.70 m mpy:n korkeudelta johtuen seinän purkamisesta tuntemattomana ajankohtana putkilinjan takia. Esille saatiin Goviniuksen nelihuoneisen kellarin koillisen tilan itä- ja eteläseinän yläpinnat (10 x 2 m).

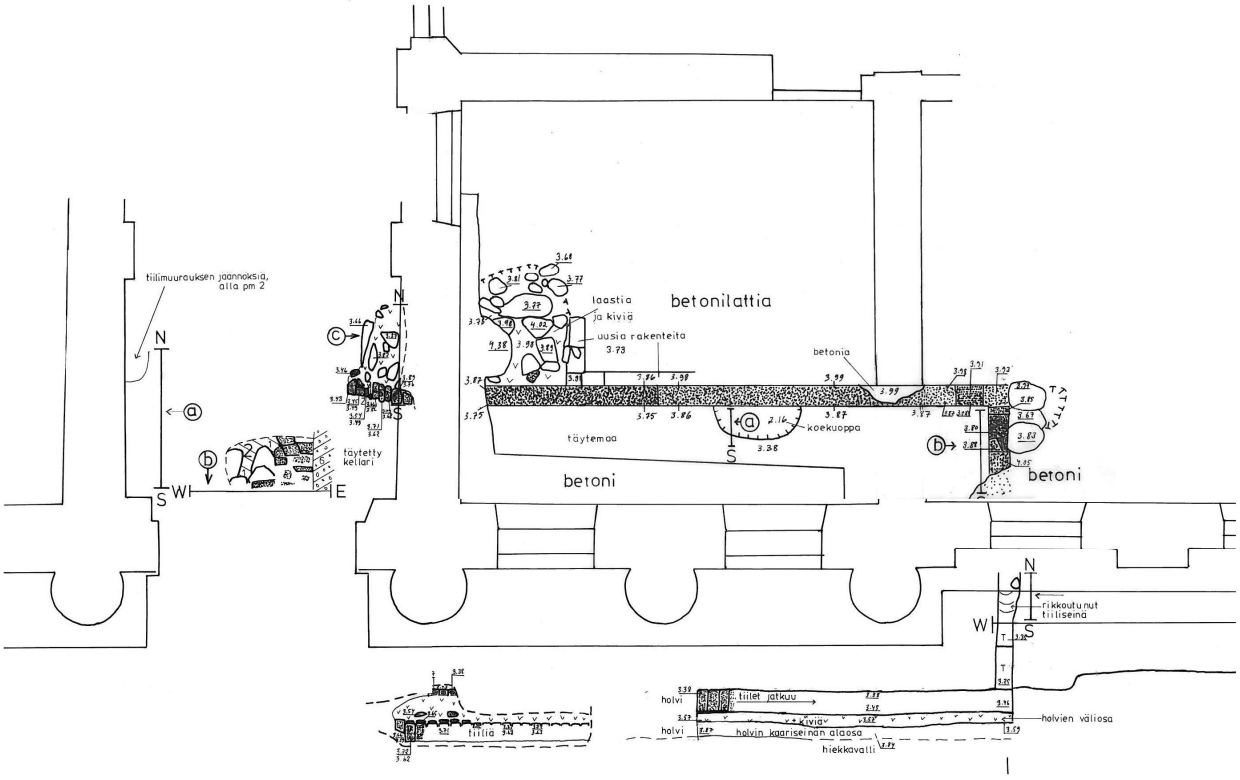

Goviniuksen vuoden 1800 rakennuksen jäännökset yhdistelmäkartassa tiloissa A, C ja Aleksanterinkatu. HKM

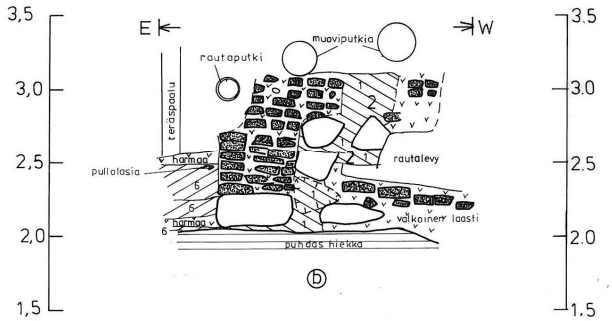

Poikkileikkaus eteläprofiilista tilassa A HKM.

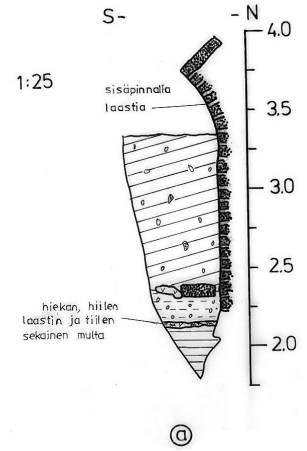

Kellarin poikkileikkaus huoneessa C. HKM.

Goviniuksen kellarin tiilinen itäseinä näkyy linnan seinän alla kuvan keskellä Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla. Kuva kaakosta. Markku Heikkinen/HKM.

Kahden kellaritilan välistä seinää holvin alkuineen ajokäytävän itäpuolella Aleksanterinkadun jalkakäytävän alla. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Linnan sisällä ajokäytävän A ja huoneen C kohdalla sama kellaritila (11 x 1.5 m) oli kellarikäytävän lattian alla korkeudella 3.75-3.90 m mpy eli 0 - 50 cm korkeammalla kuin Aleksanterinkadulla. Kellarin lattiataso oli noin korkeudella 2.20 m mpy. Suoraa tiiliseinää oli yhden metrin verran ja holvin alkua 50 cm. Kellari oli täytetty täytemaalla.

Kellarin pohjoispuoliset tilat olivat tuhoutuneet kohdalle tehdyn kellaritilan takia melko kokonaan.

Huoneen C ulkoseinän äärelle tehdyn käytävän alta esiin tulleet Goviniuksen kellarin rakenteet. Kuvassa näkyy käytävän harkkoseinään ja betonirakenteita. Kuva pohjoisesta. Markku Heikkinen/HKM.

Edellinen tilanne. Kuva idästä. Markku Heikkinen/HKM.

Ulkohuonerakennus linnan itäsiivessä

Vuonna 1764 Burgmanin eli silloin lääninhallituksen tontin itäreunalle rakennettiin pitkä tiilirakenteinen ulkohuonerakennus (kuva s. 78). Kaivauksissa löydettiin linnan itäsiiven peruskorjattavasta kellaritilasta **(R)** Ritarikadun puolelta tämän rakennuksen eteläpäässä sijainneen kellarin kiviperustukset korkeudelta 3,70 m mpy. Rakenne sijaitsi noin kaksi metriä nykykadun alapuolella. Rakenteesta oli esillä neljä metriä leveyssuunnassa ja 2,5 metriä pituussuunnassa. Rakennuksen länsi- ja eteläseinien perustukset näyttivät olevan koskemattomia, mutta sen itäosa oli tuhoutunut Valtioneuvoston linnan itäsiipeä rakennettaessa 1826–28, mahdollisesti siiven uudelleenrakentamisessa vuonna 1916 ja vuoden 1945 putkikanavan takia. Rakenteen päällä oli tiilirivejä ja tiiliä sekaisin. Ne ja muut jäännökset oli kuorrutettu injektiomassalla, joka oli valunut pohjoisesta vuoden 1991 peruskorjausalueelta. Ainakin yksi tiilirivi oli Valtioneuvoston linnaan liittyvä tiilien koon perusteella. Perustuksen kivien alla oli sekoittuneita maita vain 25 cm ennen puhtaita koskemattomia hiekkamaita. Rakennuksen kohta oli melko vähälöytöinen, mutta siellä sijainneeseen talliin liittyvä löytö oli hevosenkenkä.

*Ulkohuonerakennuksen kellarin jäännökset Valtioneuvoston linnan itäsiiven kellaritilassa **(R)**.Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.*

*Ulkohuonerakennuksen kellarin jäännöksiä dokumentoidaan Valtioneuvoston linnan itäsiiven kellaritilassa **(R)**. Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.*

Sisäpihan eteläosa linnan eteläsiivessä

Burgmanin talon pohjoispuolella sijaitsi piha, joka oli ainakin eteläosassaan siipirakennusten välisellä alueella kivetty 1600-luvun lopusta lähtien. Valtioneuvoston linnan eteläsiivessä **(I, K, M ja N)** vanhat pihakerrokset eivät kärsineet ilmeisesti suuresti vuoden 1808 tulipalon jälkeisissä purkutöissä. Linnan ja etenkin sen myöhempien putkitunneleiden ja -tilojen rakennustöissä tuho oli sen sijaan melko täydellinen. Erityisesti pihan keskiosat oli lähes kokonaan **(K)** tai osittain **(M)** tuhottu näillä rakenteilla.

Pihaa on tuskin tarvinnut tasoittaa vuoden 1808 tulipalon jälkeen. Ympäröivät rakennusjäännökset on tasoitettu pihan ja ympäröivien katujen korkeudelle. Kivetyn pihan säilyneistä kohdista näkyi, että Valtioneuvoston linnan muurattu seinäperustus

alkoi vasta pihakiveystasolta eli 1820-luvun maanpinnan korkeudelta. Samoin linnan ensimmäisen kerroksen muutamat säilyneet uuninperustukset alkoivat näiltä katu- tai pihakiveyksiltä. Kaakeliuunit purettiin 1917 keskuslämmityksen valmistuttua eteläsiivessä.

Lähes kaikista sisäpihan eteläosan eli linnan kadunpuoleisista huoneista löydettiin alkuperäinen maanpinta eli vuoden 1654 tulipalokerros korkeudelta 3,90–3,70 m mpy. Tämän päällä oli erilaisia hiekka-, multa- ja laastikerroksia ja kaksi pihakiveystasoa, jotka muodostivat yhteensä noin 1,15–1,25 metrin paksuisen kulttuurikerroksen säilyneissä kohdissaan.

*Pihan kerrostumat linnan kadunpuoleisessa kellaritilassa **(I)**. Profiilissa näkyy kaksi pihakiveystasoa. Ylemmän kiveyksen päältä alkavat Valtioneuvoston linnan uuninperustan jäännökset. Vasemmalla on Burgmanin länsisiiven rakenteita. Kuva pohjoisesta. Markku Heikkinen/HKM.*

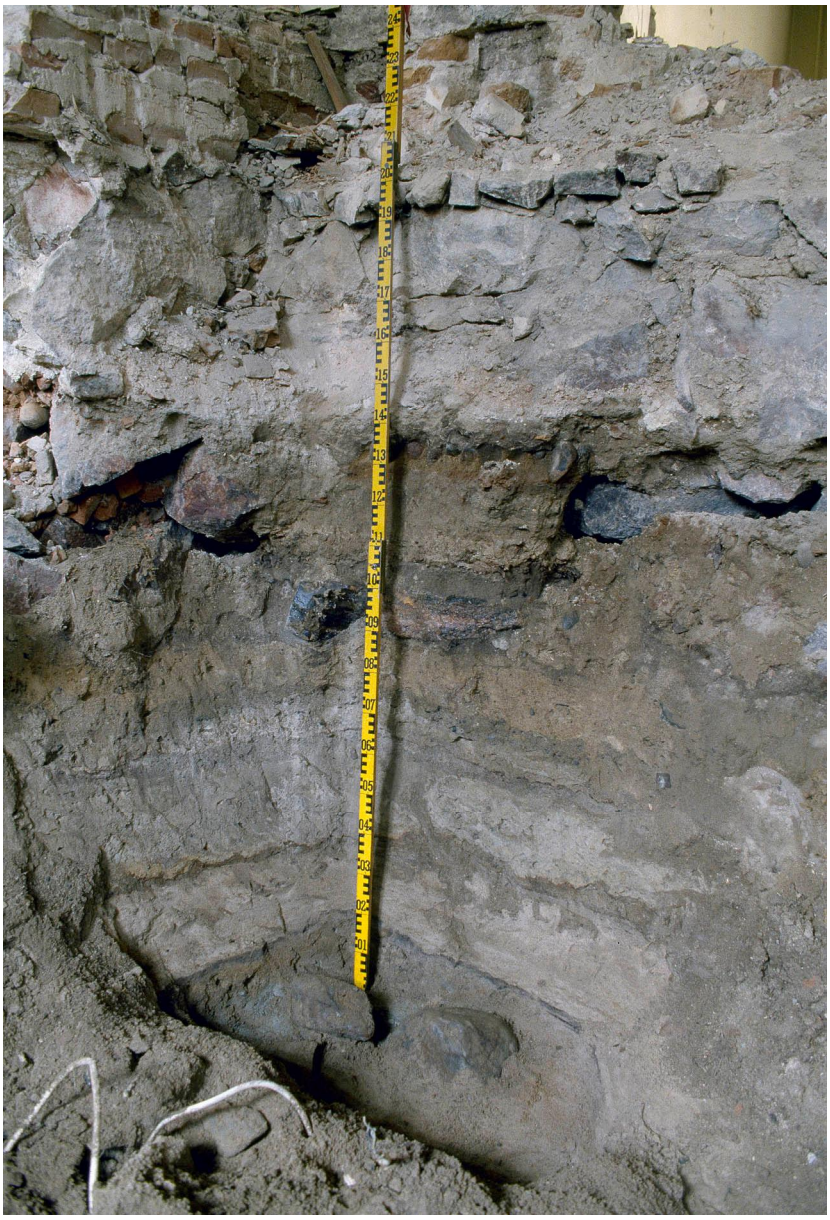

*Vastaavat kerrostumat linnan toisessa kadunpuoleisessa kellaritilassa **(K)**. Kuva kaakosta. Markku Heikkinen/HKM.*

Alimman palokerroksen päällä oli 50 cm erilaisia hiekka- ja multakerroksia, joissa oli hiiltä, tuhkaa, puuta ja laastia. Kerros oli vastaavanlainen kuin entiseksi tonttimaaksi tulkittu kohta Koulukujalla siipirakennuksen länsipuolella. Ensimmäinen pihakiveystaso löytyi korkeudelta 4,50–4,10 m mpy. Tämä itään ja etelään päin viettävä kiveys muodostui hiukan erikokoisista, keskimäärin 15–20 cm:n läpimittaisista kivistä. Alempaa pihakiveystä oli säilynyt useammassa kohdassa kuin ylempiä kerroksia. Välittömästi kiveyksen alta, kivien välistä ja pinnalta löytyi 1600-luvun lopun ja 1700-luvun alun esineistöä.

Alemman pihakiveyksen päällä oli erilaisia multa-, hiekka- ja laastikerroksia ennen pienemmistä kivistä tehtyä ylempää pihakiveystä, joka oli länsiosan säilyneissä kohdissaan korkeudella 5,00–4,80 m mpy. Tämäkin pihataso vietti itään ja todennäköisesti myös etelään päin. Kiveyksen laskuhiekkakerroksen alla oli paksu

laasti- ja tiilimurskekerros Burgmanin talon länsisiiven luona. Laastikerrokset ja kiveys liittyvät todennäköisesti rakennuksen vuoden 1756 korjauksiin.

Sisäpihan pohjoisosa linnan eteläsiivessä

Alkuperäinen maanpinta eli vuoden 1654 palokerros ja vuoden 1808 maanpinta nousivat luoteeseen kohti Kellovuorta. Burgmanin läntisen siipirakennuksen koillisnurkan kohdalla palokerros oli korkeudella 4,10 m mpy. Luoteisnurkan kohdalla palokerrosta ei enää löytynyt. Edellistä havaintokohtaa ylempänä sijainnut palokerros ja sen yläpuoliset kerrokset oli tuhottu myöhemmällä rakentamisella. Itäisen siipirakennuksen pohjoispuolella palokerros oli 4,30 m mpy:n korkeudella.

Linnan pihanpuoleiset kellaritilat olivat tuhoutuneet kokonaan tai suurimmaksi osaksi ilmeisesti linnan valmistumisen jälkeisessä rakentamisessa. Pohjoisseinän äärellä oli putkitunneli ja sen eteläpuolella läntisimmissä kellareissa **(B ja D)** entisen Koulukujan ja sen länsipuolella sijaitsevan tontin kohdat oli rakennettu kokonaan tai osittain uudelleen. Idempänä olevan tilan **(J)** itäosassa oli pohjois–etelä-suuntainen putkitunneli ja länsiosassa putkitila.

Ulkoseinän putkitunnelin eteläpuolisissa tiloissa **(F, H ja L)** Burgmanin tontin alueella oli irtomaata, jonka alla oli säilynyt joitakin Burgmanin talon rakenteita ja kerroksia. Kiinteät rakenteet linnan keskimuurin luona olivat säilyneet, koska ne olivat osa Valtioneuvoston linnan perustaa. Kellareissa ei ollut merkkejä katu- tai pihakiveyksistä ja ylimmistä kulttuurikerroksista. Kulttuurikerros oli muutamassa säilyneessä kohdassaan pihan kohdalla puolet ohuempi kuin muutaman metrin päässä linnan kadunpuoleisissa huoneissa.

Mahdollisesti piha- ja katukiveykset ja niiden alapuolisia ylimpiä kerroksia on poistettu jo 1820-luvulla, sillä Valtioneuvoston linnaa rakennettaessa ensimmäisen kerroksen puulattian alapinnan ja maanpinnan väliin on täytynyt saada riittävästi ilmatilaa. Täällä ja vuoden 1995 kaivausalueella sitä oli jätetty noin 0,75–1,0 metriä. Tästä syystä pohjoiseen päin nousevaa maanpintaa on täytynyt mahdollisesti laskea. Linnan perustusmuurien muuratun osan alapinta eli silloinen maanpinta sijaitsi ainakin näiden tilojen eteläosassa samalla korkeudella kuin linnan kadunpuoleisissa kellareissa, mutta pohjoisempana maita on voitu poistaa ennen perustusten muuraamista. Toisaalta pihan kohoaminen on voinut olla niin loivaa, että kiveystä ei ole tarvinnut poistaa. Tällöin ainoa vaihtoehto on, että myöhempien putkitunneleiden rakentamis- ja purkutöiden yhteydessä on tuhottu suurin osa kerroksista.

Siipirakennusten puolivälissä linnan pihanpuoleisen osittain säästyneen tilan **(L)** kohdalla palomaa oli samalla korkeudella kuin kadunpuoleisissa huoneissa eli edellisiä kohtia syvemmällä korkeudella 3,70–3,50 m mpy. Säilynyt kulttuurikerros oli sen vuoksi hiukan paksumpi kuin muualla pihanpuoleisissa tiloissa. Palokerroksen yläpuolella oli linnan kadunpuoleisten kellaritilojen kerroksista poikkeavia kerroksia ja löytöjä. Palokerroksen päällä oli tummahkoja jätekerroksia puhtaan hiekan erottamana. Jätekerroksista tuli runsaasti löytöjä. Alemmassa löytökerroksessa oli 1600-luvun lopun esineistöä kuten sinisellä ja violetilla lasitettuja, reliefikoristeisia Westerwald-astian paloja, Berkemeyer- tai Römer-astian nyppykoriste, Suomessa harvinainen nahkakenkä sekä runsaasti ikkunalasien ja liitupiippujen paloja.

Ylemmässä kerroksessa oli 1700-luvun löytöjä; sinisellä koristeltuja fajanssiastioiden paloja, punasavikeramiikkaa ja ikkunalasia. Jätemaiden yläpinta oli säilynyt korkeudelle 4,25–4,05 m mpy

*Puhtaan vaalean täytehiekkakerroksen erottamia jätemaakerroksia linnan pihanpuoleisessa kellaritilassa **(L)** ennen tuhottuja irtonaisia maakerroksia. Markku Heikkinen/HKM.*

Pihan jätekuopat

Burgmanin talon itäsiiven ja tallirakennuksen välissä **(R)** oli kaksi suurta vierekkäistä jätekuoppaa. Yli kaksi metriä syvä isompi jätekuoppa oli tuhoutunut osittain eteläpuolelta linnaa rakennettaessa 1820-luvulla. Putkitunnelin ja perustuksien korjaus 1950-luvulla oli tuhonnut kuopan itäosat. Kuopan yläpinta oli korkeudella 5,00 m mpy eli samalla korkeudella kuin nykyinen Ritarikatu tällä kohtaa. Alueella ei näkynyt vanhaa pihakiveystä vaan ylimpänä kerroksena oli peruskorjauksen purkujätettä.

*Suurta jätekuoppaa dokumentoidaan Valtioneuvoston linnan itäsiiven kellaritilassa **(R)**. Taustalla näkyy perustusten korjailuun 1950-luvulla käytettyjä Mega-paaluja ja uusia metallipaaluja betonirakenteineen. Kuva luoteesta. Markku Heikkinen/HKM.*

*Suurta jätekuoppaa kaivetaan Valtioneuvoston linnan itäsiiven kellaritilassa **(R)**. Taustalla näkyy perustusten korjailuun 1950-luvulla käytettyjä Mega-paaluja ja uusia metallipaaluja betonirakenteineen. Kuva pohjoisesta. Markku Heikkinen/HKM.*

Alimmat kerrostumat olivat 1600-luvulta. Näistä kerroksista löytyi etupäässä punasavikeramiikkaa mutta myös muita tavallisia esineryhmiä. Ajoittava esine oli 1600-luvun loppupuolen piipunpesä. Mahdollisesti 1690-luvulle ajoittuvan laasti- ja tiilimurskakerroksen yläpuoliset kerrokset olivat 1700-luvulta. Kuopan yläosassa noin 4,50 m mpy:n korkeudella sijaitsevan, ilmeisesti 1750-luvulle ajoittuvan runsaan laasti- ja tiilimurskakerroksen yläpuolella oli hiiltynyt puu- tai hiilikerros. Sen päältä löytyi punasavisia etupäässä lasittamattomia ihmis-, riikinkukko- ja kasviaihein koristeltuja uunikaakeleita (joissakin keltainen lasitus), punasavikeramiikkaa, eri värein koristeltua fajanssiastioiden paloja, ikkunalasia ja muita löytöjä, jotka ajoittuvat lähinnä 1700–1800-lukujen taitteeseen. Kyseessä voivat olla vuoden 1808 tulipalon jäännökset. Kuopasta tuli myös keltaisia tiiliä, joille oli vastineita Burgmanin länsisiivessä.

Läntinen jätekuoppa oli koostumukseltaan ja muodoltaan erilainen. Alimmat kerrostumat muodostuivat kerrostuneesta orgaanisesta aineesta, mahdollisesti latriinijätöksistä. Ylempänä oli laasti- ja tiilimurskakerroksia. Esinelöytöjä tuli vähemmän kuin suuresta jätekuopasta. Erikoisin oli keltaiseksi molemmilta puolilta lasitetun siivilän jalka- ja pohjapala. Useat liitupiiput ajoittivat kuopan 1700-luvun alkuun.

Tällä alueella oli muitakin jätekuoppia, kuten myös linnan peruskorjausalueen länsiosassa Valtioneuvoston linnan pohjoisen perustusmuurin luona.

Löydöt

Vuoden 1993 kaivaukset tuottivat noin 600 löytöä. Niitä ei tullut kovin paljon, koska rakentamiselta säilyneet kerrokset olivat pinta-aloiltaan pieniä. Useimmiten rakenteiden ympärillä oli sekoittunutta irtomaata. Runsaimmat löytökohdat olivat Burgmanin pihamaalla sijainneet jätekuopat.

Löytökerrokset eivät sisältäneet melkein lainkaan orgaanisesta materiaalista tehtyjä esineitä kuten puulautasia, puisia säilytysastioita, kankaita tai nahkaesineitä. Palamattomien ja palaneiden eläinten luiden lisäksi löytyi yhdestä jätekerroksesta nahkakenkien osia ja tuohta.

Suurin osa löydöistä oli pieniä punasavi- ja fajanssiastioiden, lasipullojen, lasiastioiden ja ikkunalasien katkelmia. Käyttökeramiikassa oli eri värein lyijylasitettujen punasavisten keitto-, tarjoilu- ja säilytysastioiden paloja. Vadeista, kulhoista, pulloista, padoista ja siivilöistä löytyi pohja-, jalka-, kylki-, korva- ja kahvapaloja eri puolilta tutkimusaluetta. Vadeissa oli myös valkealla savella tehtyä yksinkertaista viivakoristelua, bolus-koristelua. Osa punasaviastioista tuotiin Pohjois-Saksasta, Hollannista ja Tukholmasta. Arvokkaampia valkosaviastioita oli löydöissä huomattavasti punasaviastioita vähemmän.

Valkoiseksi molemmilta pinnoilta tinalasitettujen fajanssiastioiden paloja tuli paikoitellen runsaasti. Osassa paloissa oli etupäässä sinisellä värillä tehtyä viiva- tai kukkakoristelua, joilla jäljiteltiin kiinalaista posliinia. Niitä valmistettiin etenkin Hollannissa 1640-luvulta lähtien. Muutamia harmaita ja kukkakoristeltuja paloja 1600-luvun lopusta löytyi myös. Majolika-astioita ei ollut löydöissä. Erittäin kovaksi

poltettua kivisavikeramiikkaa, jota käytettiin nesteiden säilyttämiseen ja tarjoiluun, oli melko vähän. Niihin kuuluivat muutaman kallisarvoisen Westerwald-kannun palat. Niiden reliefikoristellut ulkopinnat oli lasitettu sinisellä ja violetilla. Ne oli valmistettu Saksassa Reininmaalla, ja ne ajoittuvat vuosiin 1675–1700. 1700-luvun posliiniastioiden tai muun keramiikan paloja oli vain muutama.

Liitupiippujen varsi- ja pesäpaloja saatiin talteen eri kerroksista jonkin verran. Liitupiippujen lähes kertakäyttöisyyden takia ne ovat erinomaisia kerrosten ajoittajia. Pesän muodon ja leimojen avulla monet kaivausalueen kerrokset pystyttiin ajoittamaan parhaassa tapauksessa vuosikymmenen tarkkuudella.

Vihreiden lasipullojen pohja-, kylki- ja kaulaosia löytyi runsaasti. Jonkinlainen keskittymä oli talon itäisen kellarin lattialla. Myös pulloon painettu Suomen toiseksi vanhimman lasitehtaan, Someron Åvikin, merkki löytyi. Se ajoitetaan 1700-luvun lopulle ja 1800-luvun alkuun. Lasiastioiden paloja, kuten vanhemman passglasin pala, ruskean pikarin alaosa ja 1700-luvun lopusta 1800-luvun alkuun ajoitetun kirkkaan viinapikarin alaosa, tuli esiin. Palojen pienuuden takia vaikeasti tarkoin ajoitettavia olivat berkemeyer- tai römer-astioiden nyppykoristeinen pala ja rypäleterttu-aiheella koristelut palat. Ne ovat löytöyhteyksien perusteella luultavasti 1600-luvun lopulta. Myös kaiverruskoristeltuja astianpaloja löytyi muutama. Pieniä vihertäviä ikkunalasinpaloja oli runsaasti, osa niistä tulipalon jäljiltä sulaneita.

Metalliesineitä löydöissä oli vähän. Enimmäkseen ne olivat rautanauloja ja muutama hevosenkenkänaula. Hevosenkenkä, rautakoukku puutappeineen, rautakiila, mahdollinen veitsi ja muutamia muita esineitä tuli yksin kappalein. Burgmanin talon itäsiivestä otettiin talteen kellarin seinästä noin 20 cm syvyyteen upotettu sisäoven saranatappi.

Mielenkiintoisia olivat punasavesta tehdyt uunikaakelit, joita tavattiin eri puolelta kaivausaluetta. Yksi ryhmä olivat lasittamattomat, ontot ja profiloidut kaakelit, joita oli etupäässä irtomaissa. Jätekuopista löytyi tasaisia ja lasittamattomia kaakeleita. Niissä oli barokille tyypillistä riikinkukko- ja kasviaihekoristelua sekä joitakin lasituksen merkkejä. Samoin jätekuopasta löytyi profiloitu pala, jossa oli hevonen ratsastajineen, maassa makaava ihminen, kasviaiheita sekä myös lasituksen ja maalauskoristelun jälkiä. Edellä mainitut löydettiin ison jätekuopan yläosista todennäköisesti rakennuksen vuoden 1756 korjausten laastikerrosten yläpuolelta. Jätekuopasta löytyi myös alempaa valkoisella tinalasituksella ja sinisellä kasviaiheella koristeltu pala. Muita uunikaakelilöytöjä olivat keltaisella tai vihreällä lasituksella varustetut kaakelit sekä tummanruskealla tai mustalla lasitetut ja reliefikoristelut kaakelit sekä kasviornamentilla koristellut kaakelien reunapalat. Keltaisia tiiliä löytyi eri puolilta tutkimusaluetta.

Paleoekologiset tutkimukset

Helsingin kaupunginmuseon toimeksiannosta Geologian tutkimuskeskus teki 1997 Valtioneuvoston linnan vuosien 1993 ja 1995–1996 kaivauksissa otetuista maanäytteistä paleoekologisia tutkimuksia. Osasta näytteistä tehtiin sekä siitepöly- ja kasvijäännetutkimukset ja osasta vain toinen. Geologian tutkimuskeskuksen dosentti

Irmeli Vuorela teki siitepölytutkimukset ja Turun yliopiston biologian laitoksen dosentti Terttu Lempiäinen makrofossiilitutkimukset.

Vuoden 1993 kaivausalueen kolmesta näytteenottokohdasta tehtiin vain makrofossiilitutkimukset. Kohteet olivat Koulukujan alapuoliset kerrostumat, Burgmanin sisäpihan pihakiveyksen alapuoliset kerrokset ja sisäpihan pohjoisosan jätemaakerrokset. Näytteitä analysoitiin yhteensä 26. Vuosien 1995–1996 kaivausten alueelta analysoitiin 52 makrofossiilinäytettä ja 55 siitepölynäytettä. Makrofossiiliaineistossa kasvijäänteitä oli kaikissa näytteissä yhteensä noin 10 000 ja kasvilajeja oli 66.

Koulukujan eri kerroksista, jotka sijaitsivat 1600-luvun tonttialueella ja 1700-luvun katualueella, tuli tasaisesti makrofossiileja. Suurin löytöryhmä olivat ”muut kasvijäänteet”, kuten sienten sklerotiot (rihmastopahkat), kalan luut ja suomut sekä palanut ja palamaton puuaines. Kerroksista löytyi muun muassa humalan pähkylöitä ja vadelman ja mansikan siemeniä. Jauhosavikkaa löytyi pinta- ja pohjakerroksista. Sarojen pullakoita ja vihvilän siemeniä löytyi erityisesti ylimmästä näytteestä.

Pihan kivetyltä alueelta otetussa näytesarjassa kasvijäännelöydöt keskittyivät pinnan ja pohjan kulttuurikerroksiin. Löytöjä oli huomattavasti enemmän kuin lähes kaikissa Koulukujan näytteissä. Runsain löytökerros sisälsi laastia ja tiilenkappaleita ja on selvää täytekerrosta. Kerroksissa oli myös hiiltyneitä kuusen neulasia. Viikunan siemeniä tuli ainoastaan tästä näytesarjasta. Näytteissä oli vadelmaa, mansikkaa ja hullukaalia. Pähkinänkuori löytyi myös. Jauhosavikkaa löytyi tasaisesti eri kerroksista. Sarojen pullakoita tuli näytesarjan keskiosista.

Pihan pohjoisosan jätemaakerrosten huomattavimpia jäänteitä määrältään olivat hiiltyneet kuusen neulaset, sienten sklerotiot ja tietyissä kerroksissa olleet vihvilän siemenet. Hiiltyneen ja hiiltymättömän puun osuus oli myös huomattava, etenkin pohjakerroksissa. Hiiltynyt pellavansiemen ja pähkinänkuori löytyivät täältä. Jauhosavikkaa löytyi pinta- ja pohjakerroksista.

Vuosien 1993 ja 1995–1996 kaivausten makrofossiileja voitaneen tulkita tutkimusalueiden sekä ajallisen että alueellisen rajallisuuden huomioon ottaen yhtenäisenä kokonaisuutena. Lisäksi kerrokset olivat useimmiten selvästi sekoittuneita. Tulokset kertovat 1600–1700-lukujen ravintotaloudesta ja asuinympäristöstä. Alueella viljeltiin ja käytettiin ravintona pääviljalajeja, ohraa, ruista ja kauraa. Vehnä oli todennäköisesti vielä harvinainen vilja, kuten se oli Suomessa aina 1900-luvulle saakka. Pellavaa kasvatettiin kankaiden raaka-aineiksi. Humalan kasvatus oli todennäköisesti vähäistä Helsingissä, mutta kasvi varmasti tunnettiin oluen mausteena. Viikunaa ostettiin joko vain lääkeaineeksi tai myös jo ruoan valmistukseen. Kuivattuja viikunoita on voitu pureskella pelkkänä nautintoaineenakin. Luonnonmarjoja kerättiin läheisiltä kasvupaikoilta tai ostettiin kauppiailta. Vadelma ja mansikka olivat yleisimpiä. Mahdollisesti on käytetty myös sianpuolukan marjoja ja pähkinöitä. Unikkoa on todennäköisesti ostettu lääkerohtona, samoin hullukaalia, mutta niitä on voitu myös kasvattaa asumusten liepeillä.

Suurimman kasvijäänneryhmän muodostivat kulttuuririkkaruohot. Kulttuuririkkalajisto oli huomattavan rikas, mikä viittaa ihmisen pitkäaikaiseen vaikutukseen ja asutuksen tiheyteen. Yleisten rikkalajien lisäksi oli nykyisin harvinaisempia lajeja kuten sini- tai

punasavikka. Pihatähtimö, rönsyleinikki ja etenkin jauhosavikan siementen suuret määrät on osoitus jatkuvasta maanpinnan muokkauksesta ja rikkoontumisesta ja korkeista typpipitoisuuksista. Ympäristö on ollut siis varsin likainen, koska pienet ja vapaasti pihapiirissä liikkuvat kotieläimet kuten kanat ja siat luultavasti likasivat sitä jatkuvasti. Muun muassa konnanleinikki suosii varsin typpirikasta ja märkää kasvualustaa, likaisia lätäköitä, ojia, viemäreitä, kuten myös löytöaineiston useimmat kosteikkolajit.

Puulajisto on tavanomaista ranta-rinne-metsälajistoa, jota on käytetty sekä polttopuuksi että tarvekaluiksi. Puujäänteiden ohessa metsäkasvien jäänteitä oli vain muutamia. Myös niitty- ja ketokasvien siemeniä löytyi vähän. Kosteikko-, ranta- ja vesikasvien jäänteitä olivat sarojen pullakot ja vihvilät, jotka ovat voineet kulkeutua paikalle helposti karjan rehun mukana. Tutkimusaineiston muut kasvijäänteet -ryhmä sisälsi hyvin runsaasti puuhiiltä, hiiltymätöntä puuroskaa, sienten sklerotioita, sammalten lehtiä, varsia sekä muuta kasviroskaa.

Kulttuurimaakerrokset ovat tulkittavissa makrofossiilisen näyteaineiston mukaan pienen, intensiivisesti toimineen, maata viljelleen ja kauppaa käyneen ranta-asutuksen jälkeen jättämiksi kulttuurikerroksiksi. Vierasta kasviainesta on mukana hyvin vähän, mutta riittävästi todistamaan ulkopuolisista vaikutteista, ollaanhan jo uuden ajan puolella ja paikalla, jossa merenkulun ja kaupan mahdollisuudet olivat parhaat mahdolliset.

Jos kasvijäänteet kuvastavat paikallista lajistoa, siitepölyanalyysin tulokset kuvaavat lähinnä alueellista kasvillisuutta. Siitepölyistä kuvastuvat alueellinen puusto ja maiseman avoimuus sekä paikallisesta maaperästä ja vesitaloudesta johtuvat piirteet.

Puiden osuus kokonaispölystössä oli varsin suuri, 75–90 %, ja yleisin puulaji oli lähes poikkeuksetta mänty. Jalot lehtipuut olivat hyvin heikosti edustettuina. Niiden siitepölyesiintymät rajoittuvat näytesarjojen ylempiin osiin. Mäntyä oli etenkin alemmissa kerroksissa kuvastamassa vasta merestä noussutta, kallioista aluetta, jossa irtainta maalajia oli niukasti tai se oli ravinneköyhää hiekkamaata. Kuusi ei pystynyt tällaisissa olosuhteissa kilpailemaan koivun ja männyn kanssa. Heinät vallitsivat mineraalimaalajistoa, ruoholajiston, kuten sarojen, osuuksien ollessa näytteissä vaatimattomia. Merkkejä niittykasvillisuudesta saa turhaan hakea Valtioneuvoston tuloksista. Edellisiin vaikuttivat maaperätekijät.

Siitepölyanalyysi paljasti kasvijäänneanalyysissa löydettyjen tavanomaisten peltokasvien lisäksi tattarin osuuden tuon ajan helsinkiläisten ruokavaliossa. Siitepölystössä heikosti edustetun viljanpölyjen valtaosa oli rukiin siitepölyä. Viljapeltojen rikkaruohon ruiskaunokin suuri määrä merkitsee mahdollisesti sen viljelyä lääke- tai koristekasvina. Suurin osa kulttuurin seuralaislajeista, varsinkin suolaheinä, ristikukkaiset, pillikkeet, savikat ja kohokkikasvit edustavat paljasta kivennäismaata, kuten teitä ja pihoja.

4.10 Valtioneuvoston linna 1995

Valtioneuvoston peruskorjaus jatkui vuonna 1995, jolloin työn alla oli linnan lounaisneljännes. Aikaisemman peruskorjauksen ja koekuoppien antamien tuloksien perusteella osattiin odottaa vuoden 1808 paloa edeltävien rakenteiden ja kerrosten säilyneen alueella.

Linnan eteläsiipi oli vastaavanlainen kuin vuonna 1993 kaivettu osuus ja korjaustyöt tehtiin samoin kuin vuonna 1993. 1. kerroksen alkuperäiset puulattiat tai muut myöhemmät lattiarakenteet poistettiin ja rakennuksen perustukset kaivettiin esiin kaikilla seinälinjoilla. 1. kerroksen, joka sijaitsi eteläsiivessä noin 1,30 metriä Aleksanterinkadun pinnan yläpuolella, alle tehtiin lähes rakentamattomiin tiloihin uusia teknisiä tiloja. Aiemmin tehdyistä koekuopista oli selvinnyt, että lattian alla oli noin 75 cm korkea tyhjä tila. Tänne oli heitetty maata kun lattian alle ulkoseinien viereen ja rakennuksen poikki oli kaivettu tunneleita 1900-luvun puolivälissä. Tämän kerroksen alla oli säilynyt 1800-luvun alun piha- ja torikiveys, vanhoja rakenteita ja kulttuurikerroksia. Kaivausten aikana paljastui että vuoden 1808 kaupunkitulipalon jälkeen kaikki alueen rakennukset oli purettu suunnilleen pihakiveyksen tasolle ja kellarit täytetty hiekalla 1810-1820-luvuilla Suurkadun leventämisen ja valtioneuvoston linnan rakentamisen takia. Kerroksia oli tuhonneet linnan perustukset, kellarikäytävien rakentamiset ja linnan perustusten korjaaminen 1950-luvulla ja muut myöhemmät rajatut rakennustyöt.

Länsisiiven keskiosassa 1. kerroksen lattia oli jo samalla korkeudella Senaatintorin kanssa, koska tori nousi pohjoiseen.

Kaivauksissa ei pystytty paikallistamaan 1600-luvun ja 1700-luvun alun rakennuksista kuin muutaman rakennuksen paikat, koska useimmat vanhat

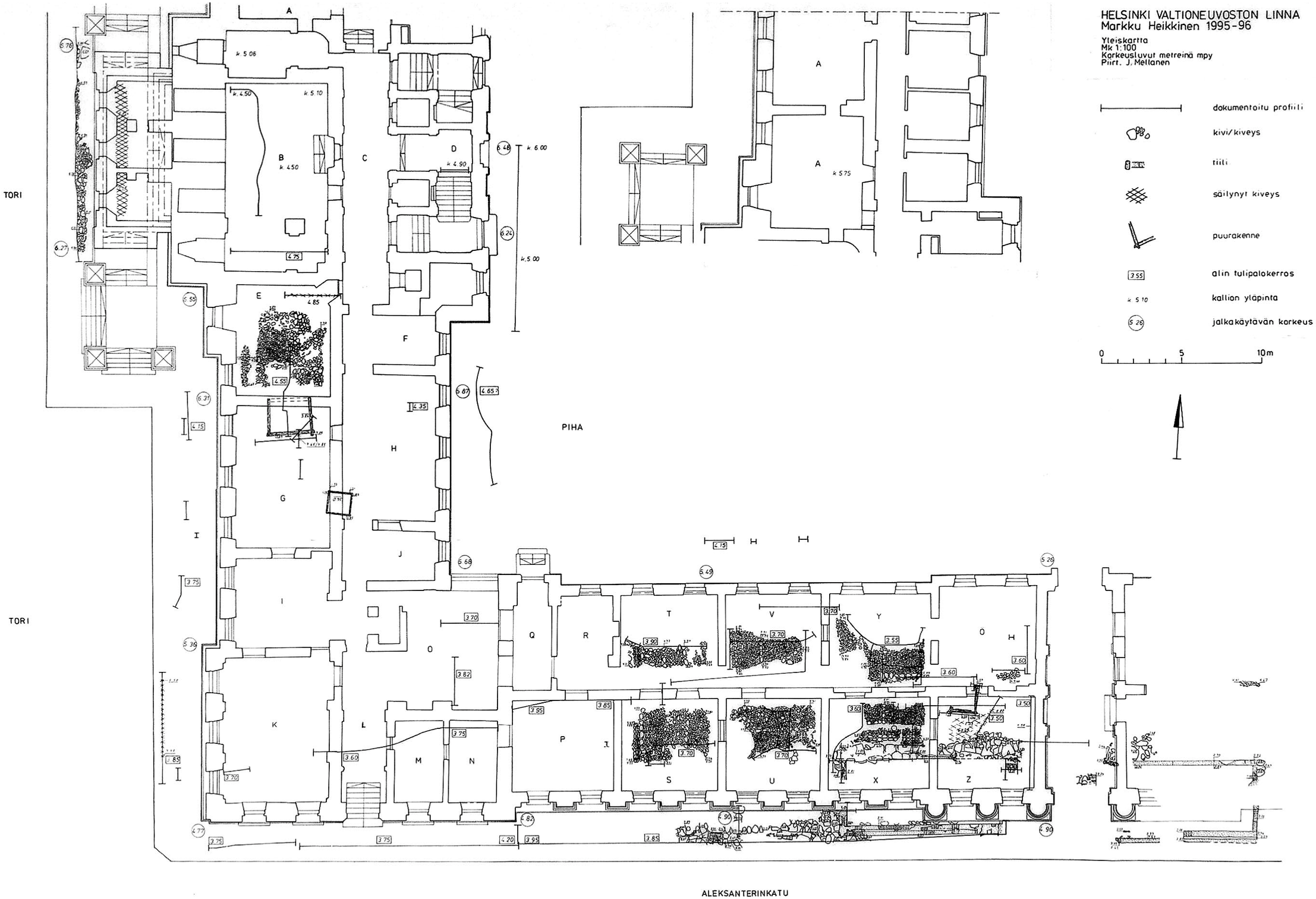

Vuoden 1995 kaivausten yleiskartta, johon on yhdistetty eri kaivausvaiheiden rakenteet. HKM.

rakennukset, etenkin kellarilliset asuinrakennukset, ovat sijainneet kadun varressa ja ne ovat tuhoutuneet uusien 1750-luvulta lähtien rakennettujen talojen takia. Ensimmäisen kerran näistä rakennuksista on tietoa Pikku vihan aikaisissa korvaushakemuksissa. Kolme selvemmin erottuvaa rakennuksen paikkaa sijaitsi linnan eteläsiivessä kadunpuoleisessa huoneissa ja Aleksanterinkadulla jalkakäytävän kohdalla. Niiden pohjoispuolella linnan eteläsiivessä oli hyvin säilynyt 1700-luvun lopun pihakiveystaso ja sen alla vanhoja kulttuurikerroksia sekä kaivo. Linnan länsisiivessä oli Suurtorin kiveystä, kaivo, vesikaukalo ja muita vähäisempiä jäännöksiä. Linnan pihan pohjoisosassa kallio tuli lähelle maanpintaa ja aluetta oli muokattu voimakkaasti. Vanhoja kerroksia ei tullut esiin kuin eteläsiiven pohjoissivulta. Näillä alueilla ovat sijainneet tonttien talousrakennukset.

Suurkadun rakennukset

Linnan eteläsiiven Aleksanterinkadun puoleisissa huoneissa ja Aleksanterinkadun jalkakäytävällä ja ajoradalla sijaitsi nuoremmat ja paremmin säilyneet rakennukset. Linnan eteläsiiven länsipäässä oli vanhojen tonttien lounaiskulmaan vuonna 1757 rakennetun kaksikerroksisen kellarittoman rakennuksen vähäiset jäännökset pohjois-etelä – suunnassa (24,6 x 10,5 m). Se oli sijainnut Suurtorin äärellä. Tämän itäpuolella Aleksanterinkadulla oli vuonna 1758 valmistuneen rakennuksen (11 x 5,90 m) kellarin kivimuurien jäännökset, joiden itäosan päällä ja itäpuolella oli vuonna 1800 valmistuneen ison rakennuksen kellarin kivi- ja tiilimuurijäännökset (28,5 x 10,7 m). Rakennukset olivat sijainneet Suurkadun suuntaisina kadun reunassa. Jälkimmäisen kauppaneuvos Henrik Jaakob Goviniuksen talon jäännöksiä oli myös linnan sisäpuolella. Rakennuksen itäpuolisko tutkittiin vuosina 1993-1994 5. peruskorjausvaiheen aikana. Kyseessä oli neljä kellaritilaa ja niiden välisen tilan käsittävä kellari.

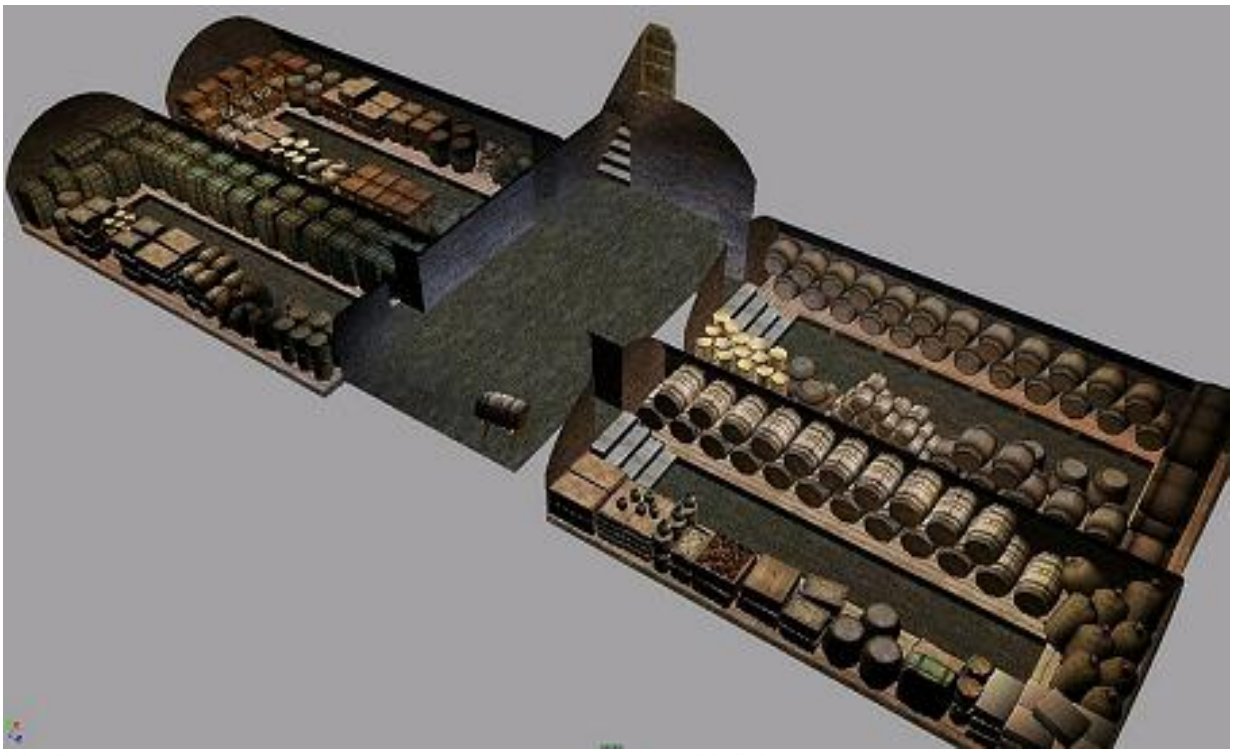

Mallinnus vuoden 1800 rakennuksen kellareista. HKM.

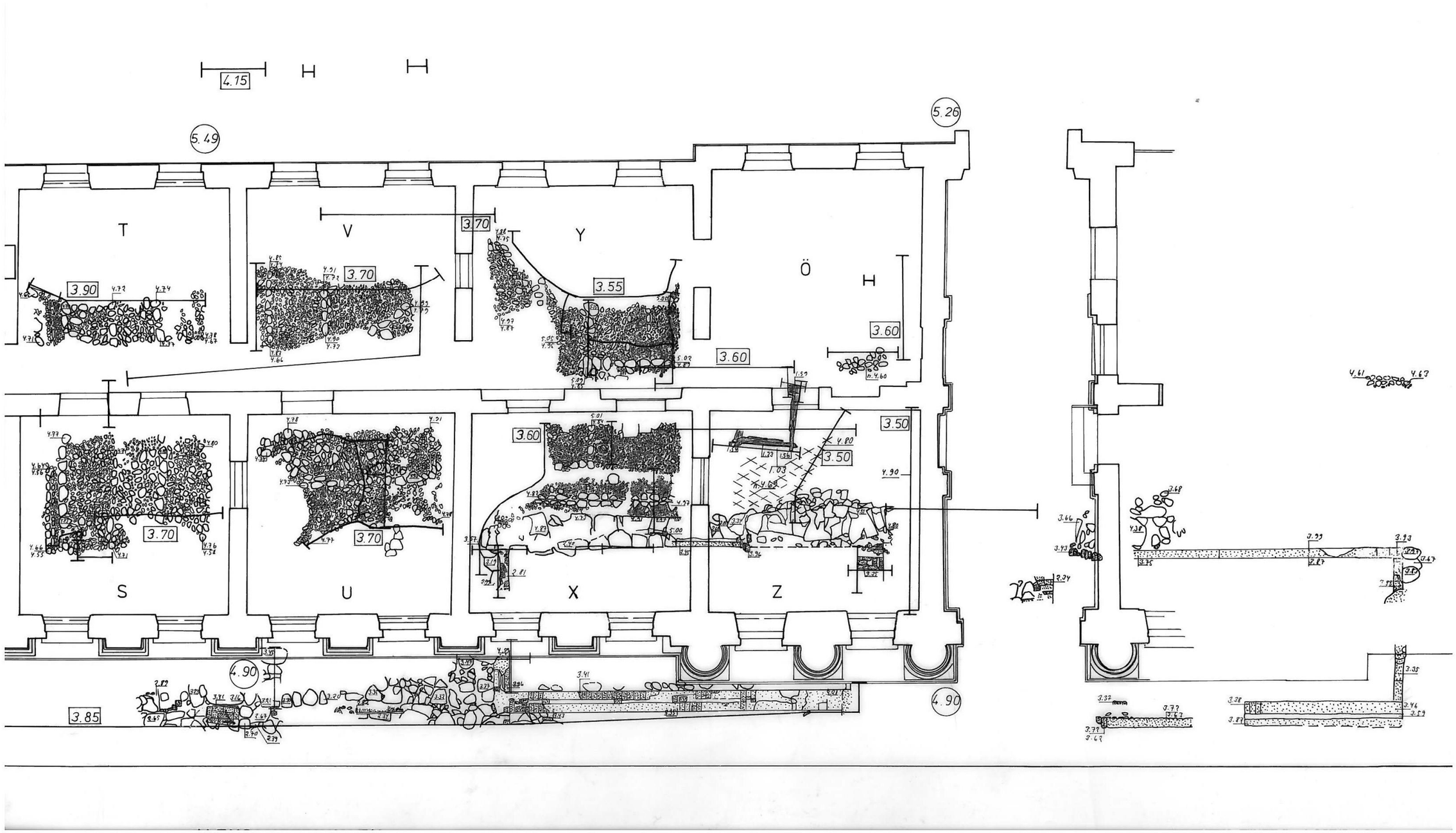

Yksityiskohta vuoden 1995 kaivausten yleiskartasta. Vuonna 1758 ja 1800 rakennetut rakennukset näkyvät Aleksanterinkadulla ja jälkimmäistä myös linnan sisällä huonetiloissa X, Z ja ajotkäytävän kohdalla. Karttaan on lisätty vuonna 1993 kaivettu osuus vuoden 1800 rakennuksesta ajokäytävässä ja sen itäpuolella. Linnan sisällä näkyy säilyneet pihakiveykset ja kaivo. HKM.

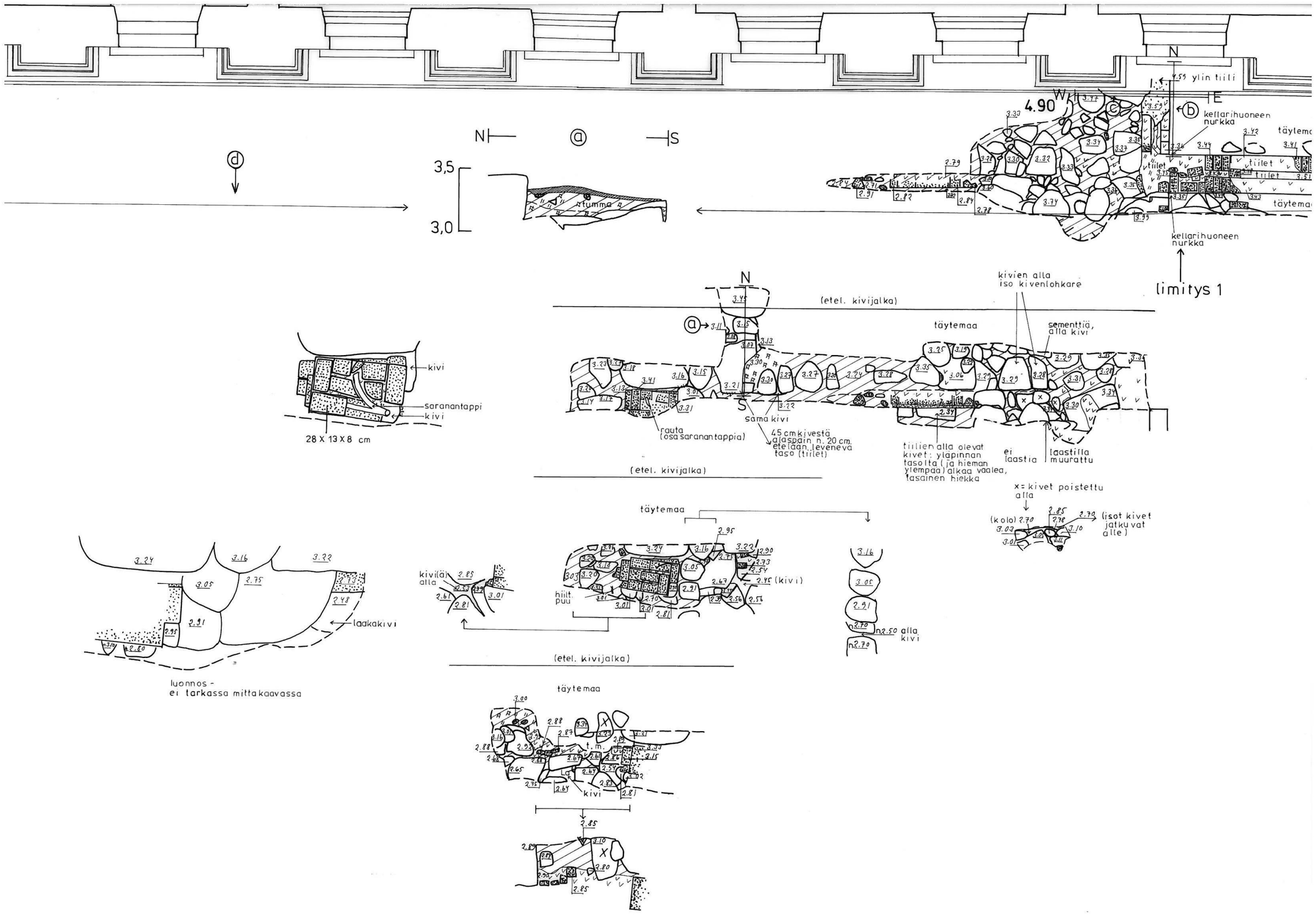

Tasokarta vuoden 1758 rakennuksen eri dokumentointitaoista. HKM

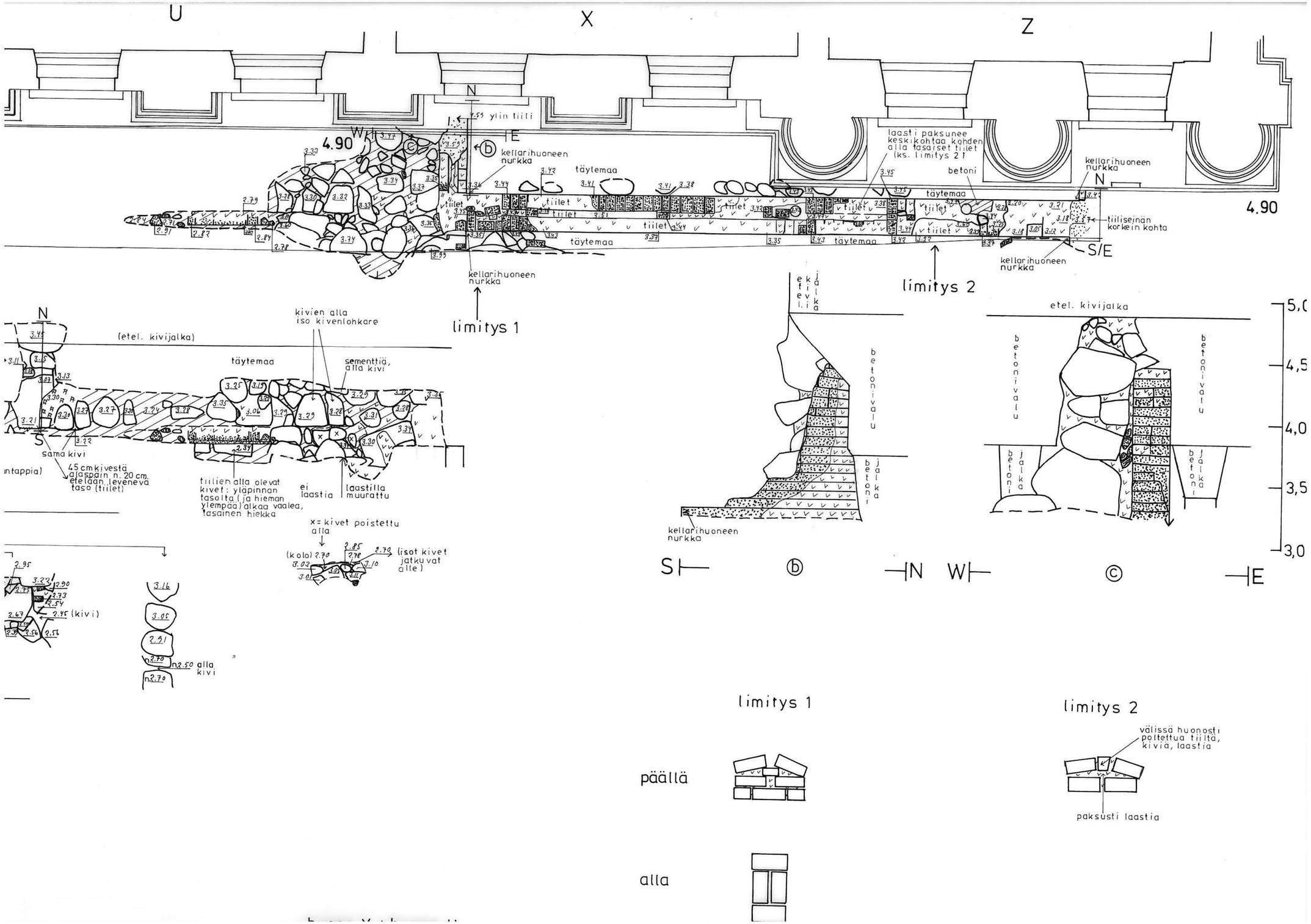

Taso- ja profiilikartta vuoden 1800 rakennuksesta. HKM

HELSINKI VALTIONEUVOSTON LINNA
Markku Heikkinen 1995-96

Aleksanterinkatu - länsiosa
Mk 1:25 profiilit, 1:50 taso
Korkeudet metreinä mpy
Piirt. J. Mellanen

puhdas hiekka

sekoittunut hiekka

musta hiilensekainen maa (hiekka)

hiili, noki

palanut hiekka

joukossa hiiltä

kivi

tiili

0 2 4
1 2m

4.77 jalkakäytävän korkeus

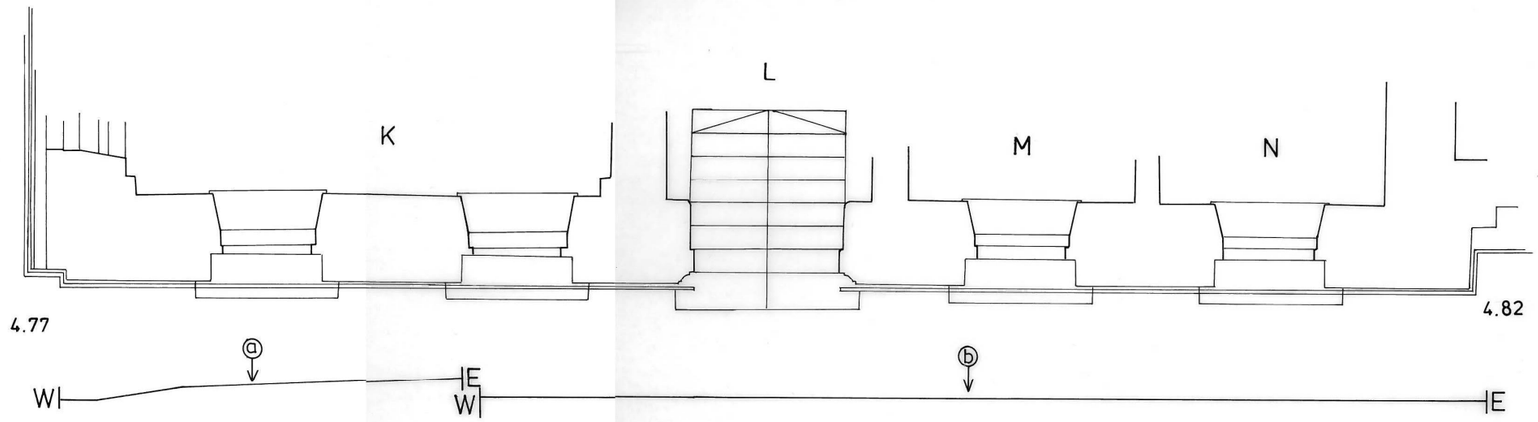

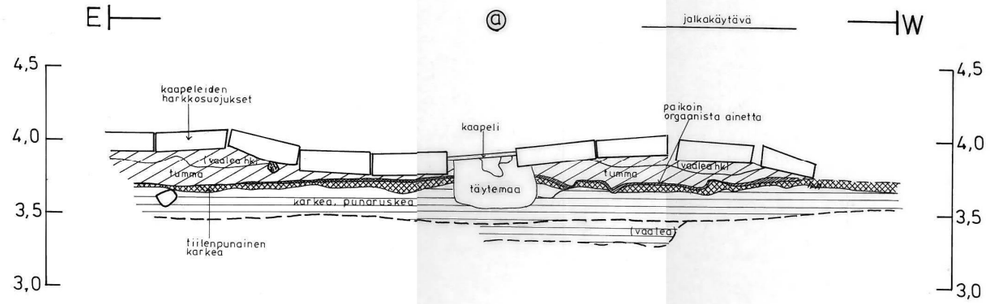

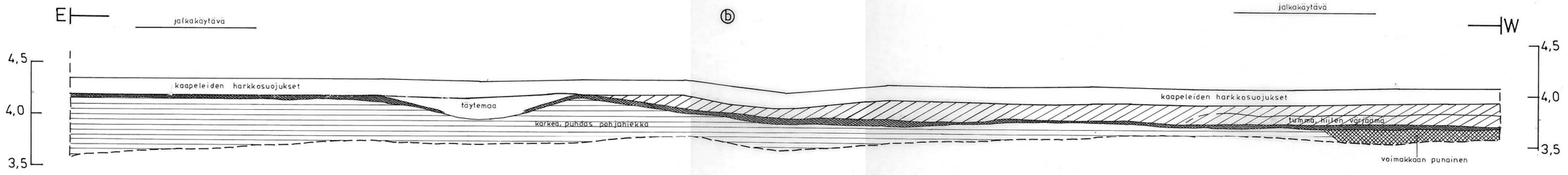

Eteläprofiili Suurtorin kohdalla. HKM.

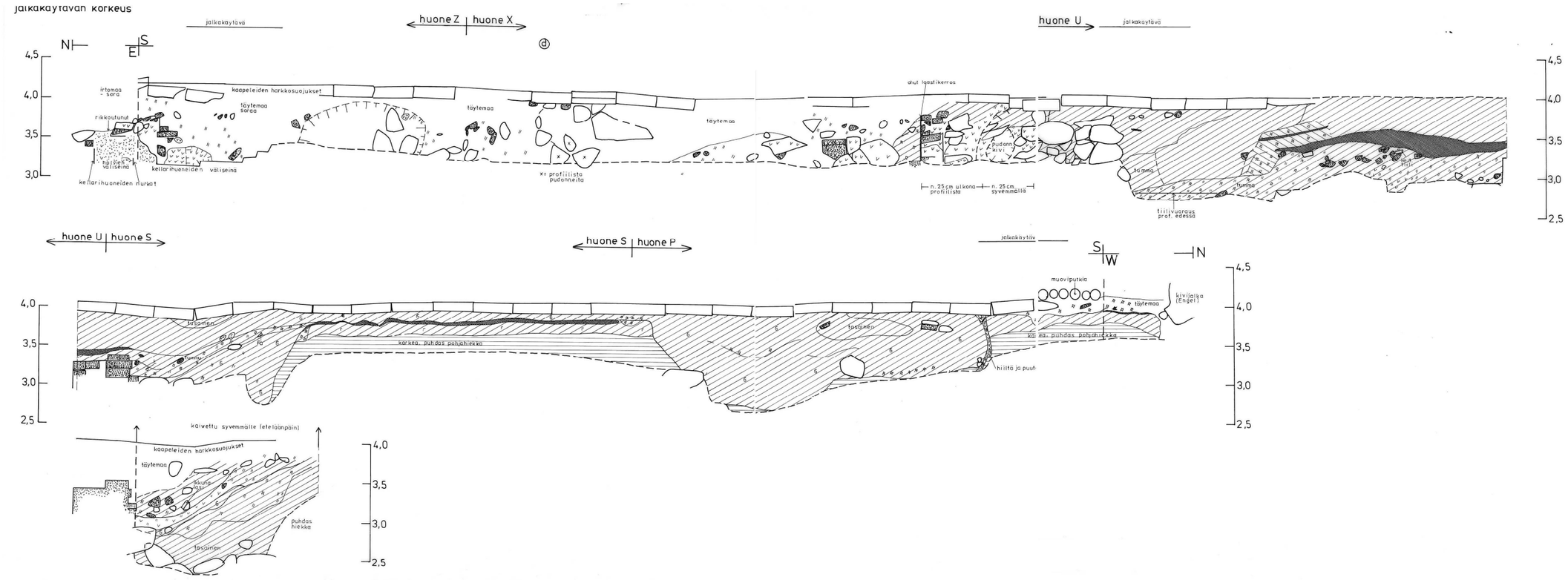

Eteläprofiili vuosien 1800, 1758 ja 1757 rakennusten kohdalla. HKM.

Vuoden 1757 kellarittoman rakennuksen kivijalan kohtaa Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla. Latan kohdalla on tummempi alue. Kuva luoteesta. *Markku Heikkinen/HKM.*

Etualalla näkyy vuoden 1758 rakennuksen kellarin pohjoinen seinälinja Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla. Etualalla näkyy kellarin oviaukon tiilirakenteita länsiseinällä. Vuonna 1958 löydettiin tiiliset kierreportaat linnan muurin alta letkun takana näkyvän betonirakenteen kohdalta. Taaempana näkyy vain osittain tämän rakennuksen päälle tuleva vuoden 1800 rakennus. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Kaivanto valtioneuvoston linnan länsisiiven eteläpuolella. Ainoa säilynyt vanha kerros, alin palokerros, sijaitsee heti kaapeleiden alla. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Vastaava tilanne linnan länsisiiven ja ajoportin välillä. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Kuvassa on kaksi Goviniuksen kellaritilaan länsi-itä –suuntaisen tiiliseinän erottamana. Kellarin läntisen tiiliseinän takana on Goviniuksen rakennuksen kivimuuria ja vuoden 1758 rakennuksen seinää. Kuva koillisesta. Markku Heikkinen/HKM.

Vuoden 1800 rakennuksen jäännökset Aleksanterinkadulla. Edessä on vuoden 1758 rakennuksen päälle tuleva harmaakiviseinä ja sen takan tiilinen länsiseinä. Kadun suuntaisena on kahden kellaritilan välinen tiiliseinä, jossa jäljellä tiiliholvien alut. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Vuoden 1800 rakennuksen länsiseinä painuu linnan seinän alle. Vieressä näkyy aikaisempien perustusten korjausten megapaalutusta. Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.

Aleksanterinkadulla rakennukset oli raivattu viimeistään 1950-luvun linnan perustusten korjaustöissä tai myöhemmissä johto- ja putkitöissä kadunpinnasta noin 1.50 metrin syvyyteen saakka (n. 3.30 - 3.40 m mpy). Ne olivat noin 1.60 – 1.80 metriä alempana kuin linnan sisällä säilyneet rakenteet. Vanhemman rakennuksen lattiataso oli ilmeisesti korkeudella 2.34 m mpy. Sen länsipäässä oli oviaukko saranatappeineen. Vuonna 1958 tämän kohdan pohjoispuolelta oli löydetty linnan perustusten alta kierreportaat. Goviniuksen kellarista saatiin esiin vain kahden kellaritilan välisen seinän ja länsiseinän yläpinnat. Kellarien sisäosat oli täytetty sekoittuneella hiekalla ja rakennusjäännöksillä. Aleksanterinkatu sijaitsee nykyisin n. 4.90 m mpy ja Suurkatu ilmeisesti alle 4.40 m mpy 1800-luvun alussa.

Goviniuksen rakennusta oli myös linnan sisällä ja siellä se oli raivattu pihakiveystasolle saakka (n. 5 m mpy) ja kellaritilojen holvit oli rikottu. Kellarin alimmat rakenteet olivat korkeudella linnan sisällä korkeudella 2.35 m mpy. Eteläsiivessä pihakiveystaso muodosti myös linnan seinien perustusmuurien kylmä- ja laastimuurauksen rajan.

Vuoden 1800 rakennuksen jäännökset linnan sisällä huoneessa X. Vasemmalla on pihan kerroksia ja ylimpänä pihakiveystä. Oikealla on rakennuksen harmaakiviseinää ja kellarin tiilivuorausta, jonka päällä on jäljellä linnan käytävän harkkomuuriseinää. Käytävän lattia on sijainnut holvin yläpinnan tasolla. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Pihakiveys ja alapuoliset kulttuurikerrokset

Rakennusjäännösten pohjoispuolella linnan eteläsiivessä oli hyvin säilynyt pihakiveys. Siinä oli isommista kivistä tehtyjä riviä ja rakennusten seinien kohdalla vesikouruja. Pihakiveystaso muodosti myös linnan seinien perustusmuurien kylmä- ja laastimuurauksen rajan. Pihakiveystason alla kulttuurikerros oli 1,00 – 1,50 metriä paksu. Alin kerros, alkuperäinen maanpinta ja vuoden 1654 tumma palokerros, oli Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla ja linnan eteläsiivessä noin 1,00 - 1,20 metriä Aleksanterinkadun pinnan alapuolella korkeudella 3.50 – 3.75 m mpy. Kerros katosi vähitellen pohjoiseen mentäessä. Länsisiiven keskiosassa se oli ennen katoamistaan noin 1,80 metriä Senaatintorin pintaa alempana (4.35 m mpy). Mahdollisesti myöhemmät torityöt ja rakennustyöt ovat menneet tulipalokerroksen alapuolelle. Tulipalokerroksen korkeudet kaivausalueen eteläosassa vastasivat Burgmanin tontin vuoden 1993 kaivausten korkeuslukuja

Pihakiveys oli jaettu suuremmilla kivillä pienempiin alueisiin (huone Y). Kuva: Markku Heikkinen/HKM.

Vasemmalla näkyy huoneessa X linnan käytävän harkkomuuria. Sen vieressä on vuoden 1800 rakennuksen kivijalka. Oikealla on rakennuksen seinän vieressä ollut kiviränni ja pienistä kivistä tehty pihakiveys. Kuva idästä. Markku Heikkinen/HKM.

Pihakiveyksen alapuolisia kerroksia huoneessa V. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Alin, vuoden 1654, palokerros huoneessa Y. Kuva lännestä. Markku Heikkinen/HKM.

Tumman nokikerroksen päällä oli runsaasti erilaisia ja eripaksuisia huoneesta huoneeseen vaihtuvia kerroksia, joita ei voitu ajoittaa aivan varmasti. Lukuisia hiili-, puujäte- ja savikerroksia sekä muita kerroksia oli melko vaikeaa yhdistää tunnettuihin tulipaloihin ja rakennusjaksoihin, koska vuosikymmenen tarkkuudella ajoittuvia esinelöytöjä oli olemattoman vähän tai ne olivat joutuneet maansiirroissa "vääriin" kerroksiin. Tutkimusalueella oli sijainnut lisäksi lukuisia ulkorakennuksia, joiden lukumääristä, sijainneista ja ajoituksista ei ollut tarkempaa tietoa kuin vuosilta 1742, 1795 ja 1805. Samoin alueella raivonneista paikallista tulipaloista ei ollut tietoa. Lisähaittatekijänä oli myös mahdolliset kerrosten poistot 1600 – 1800 -luvuilla. Kaikissa linnan huoneissa ei ollut siis välttämättä kaikkia rakennustasoja tai samoilla aikatasoilla olevia rakennusjätekerroksia.

Yleistulipaloista tutkimusalueelle ulottuivat vuosien 1654, 1713 ja 1808 tulipalot, jotka oli melko helppoa erottaa kerroksista. Ensimmäinen oli maaleikkausten alin kerros,

toinen sijaitsi melko lähellä sitä ja kolmas oli ylimpänä vanhoissa kerroksissa. Tonteilla 1 ja 2 voidaan erottaa ainakin yhdeksän päärakennusjaksoa tulipalojen, kirjallisten tietojen ja arkeologisten tutkimusten perusteella. Ensimmäinen vaihe oli ajanjakso 1640-luvulta vuoden 1654 tulipaloon, toinen v:sta 1654 kaupungin palamiseen vuoteen 1713, kolmas venäläismiehityksen aika vuodesta 1713 1720-luvun alkuun, neljäs uudisrakentamisvaiheen rakennukset 1720-luvun alusta 1750-luvulle, viides 1750-luvun rakentamisvaihe, kuudes v:sta 1770 Burtzin yhdistämillä tonteilla tehty rakennusjakso, seitsemäs 1790-luvulta lähtien Goviniuksen omistukseen siirtyneillä tonteilla tehdyt rakennustyöt, kahdeksas vuoden 1808 tulipalon jälkeiset korjaustyöt ja viimeisenä 1810-luvun lopulla aloitetut valtioneuvoston linnan rakennustyöt. Ensimmäisessä vaiheessa on ollut useampia rakennusjaksoja, sillä samat rakennukset eivät ole kestäneet niin pitkää ajanjaksoa. Niistä ei ole kuitenkaan mitään muuta tietoa kuin kaivaushavainnot.

Eteläsiiven profiileissa tiedetään 1640-luvun alkuperäisen maanpinnan ja vuoden 1654 tulipalokerroksen sijaitsevan korkeudella n. 3.60 m mpy. Muut kerrokset ovat ilmeisesti seuraaville korkeuksille; vuoden 1713 kerros n. 4.00 m mpy, 1720-luvun kerros n. 4.20 m mpy, 1750-luvun kerros n. 4.30-4.50 m mpy ja 1770 -luvun kerros n. 4.65 m mpy.

Ylimpänä vanhoista kerroksista sijaitseva pihakiveys oli korkeudella 4.80 - 5.10 m mpy. Sen korkein kohta sijaitsi vanhojen tonttien eteläpihan keskellä, josta se laski loivasti itään ja länteen. Tämän kiveyksen alla oli useissa huoneissa kaksi sekoittunutta hiekkakerrosta, joissa oli runsaasti esinelöytöjä. Ne viittasivat siihen, että pihakiveys on tehty 1700 -luvun lopussa. Sen valmistumisajankohta voi olla joko noin v. 1770, jolloin tontit 1 ja 2 yhdistettiin tai 1790 -luvun alku, jolloin Govinius sai tontit haltuunsa. Kolmas mahdollisuus on uuden asuinrakennuksen valmistuessa v. 1800 tonttien kaakkoisnurkkaan tai tällöin on korjattu (ts. pienennetty) entistä kiveystä isomman rakennuksen kohdalta. Jotkut esinelöydöt viittaisivat pihakiveyksen valmistuneen aivan 1700-luvun lopussa.

Pihakiveyksen korkeus (5.00 m mpy) oli samalla korkeudella kuin Burgmanin talon ylempi pihakiveys (alempi 4.50 m mpy) eli molemmat olivat huomattavasti korkeammalla kuin katutasot ympäristössä. Burgmanin talon kaltaista toista pihakiveystasoa tonteilla ei ollut kuin huoneiden Z ja Ö mahdolliset kiveyksenrippeet. Aiemmat kiveykset on voitu tietenkin poistaa. Suurtori sijaitsi etelässä n. 4.40 m mpy ja Koulukuja idässä n. 4.30 mpy. Torikiveyksien alla oli huomattavasti vähemmän kerroksia kuin piha-alueella.

Aivan edellisen rakennuksen pohjoispuolella oli noin neljä metriä syvä kaivo. Goviniuksen rakennuksen luoteiskulman luoteis- ja pohjoispuolella oli kaksi isoa ja syvää kuoppaa, jotka oli kaivettu melko myöhäisessä vaiheessa (ennen pihakiveyksen tekoa) kaikkien kerrosten läpi. Niiden käyttötarkoitus ei selvinnyt. Rakennuksen pohjoispuolelta linnan muurien alta saatiin esiin kahden vielä epäselvemmän ja löydöttömän kuopan profiilia.

Kaivon profiili linnan sydänmuurin alla huoneessa Z. Kuva lounaasta. Markku Heikkinen/HKM.

Sama kohta myöhemmässä vaiheessa. Kaivon alaosassa oli säilynyt muutama hirsikerta. Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.

Suurtori

Linnan länsisiipi ja Senaatintorin alue kuului melkein kokonaisuudessaan entiseen torialueeseen. Täällä oli suurimmalta osalta aluetta poistettu torikiveys, jota näkyi käytetyn mm. linnan portaikoissa täytemateriaalina. Useimmissa huoneissa linnan valmistumisen jälkeiset muutostyöt olivat tuhonneet siihen saakka mahdollisesti säilyneet torikiveykset.

Alueen pohjoisosassa oli merkkejä päävahdin ja palovartion päävahdin rakennusten jäännöksistä. Ne olivat alueella, joka oli 1600-luvulla kuulunut toriin ja jotka liitettiin uudestaan torialueeseen 1700-luvun lopussa vaiheittain. Niiden eteläpuolella torialueella on sijainnut savella tiivistetty lautaseinäinen laatikko, jonkinlainen vesivarasto. Sen kaakkoispuolella neljän metrin päässä oli noin neljä metriä syvän kaivon jäännökset.

Linnan piha

Linnan piha-alueella kerrokset olivat pohjois- ja keskikaivannossa melko sekoittuneita. Pohjoiskaivannossa kallio nousi voimakkaasti lähes maanpinnalle saakka. Sama tapahtui myös linnan sisäpuolella pohjoisimpien huoneiden kohdalla. Kaivantojen kohdalla on 1800-luvun alussa sijainnut kaksi pienempää asuinrakennusta. Eteläkaivannon profiilit vastasivat sen sijaan linnan eteläsiiven sisäosan kerroksia.

Esinelöydöt

Esinelöydöt olivat vastaavanlaista kuin vuoden 1993 kaivauksissa, mutta kaivausten laajuuden vuoksi niitä saatiin huomattavasti runsaammin. Esineistö koostui rikkoontuneista käyttöesineistä, joiden tarkka ajoitus on melko vaikeata etenkin tutkitun kaupunkiperiodin, 1640-1810-l., lyhyyden takia. Sama ongelma oli myös paleoekologisissa tutkimuksissa. Kaikkia yksittäisiä kerroksia ei voida ja ei kannata ajoittaa, koska useimmat kerrokset ovat täytemaata eivätkä luonnollisesti kasaantuneita.

4.11 Valtioneuvoston linna 1958

Vuonna 1958 valtioneuvoston linnan perustusten korjausten yhteydessä työmiehet löysivät Aleksanterinkadulta linnan eteläsiiven länsiosasta eteläisen perustusmuurin alta tiiliset kierreportaat. Työmiesten tekemän löydön kävivät tarkistamassa Museoviraston tutkijat. Löytö on ensimmäinen Vironniemen Helsingin kiinteisiin arkeologisiin jäännöksiin liittyvä arkeologinen arkistolähde. Kaivannon syvyys oli 2.80 – 3.00 metriä maanpinnasta. 2.80 metrin syvyydestä työmiehet olivat irrottaneet kiilleliuskalaattoja. Kyseessä oli ilmeisesti tiilisen kellarin lattiataso. Portaiden yläpää oli 1.20 metriä kadunpinnasta. Portaiden iäksi arvioitiin 1700-luvun loppu.

Näkyvillä oleva noin 50 cm korkea portaiden kaartuva seinä muodostui harmaakivistä. Pilarimaisen seinän pyöristyvässä muurauksessa oli säilynyt 16 tiilikertaa. Niiden välissä oli kuluneita porrasaskelmia neljä kappaletta.

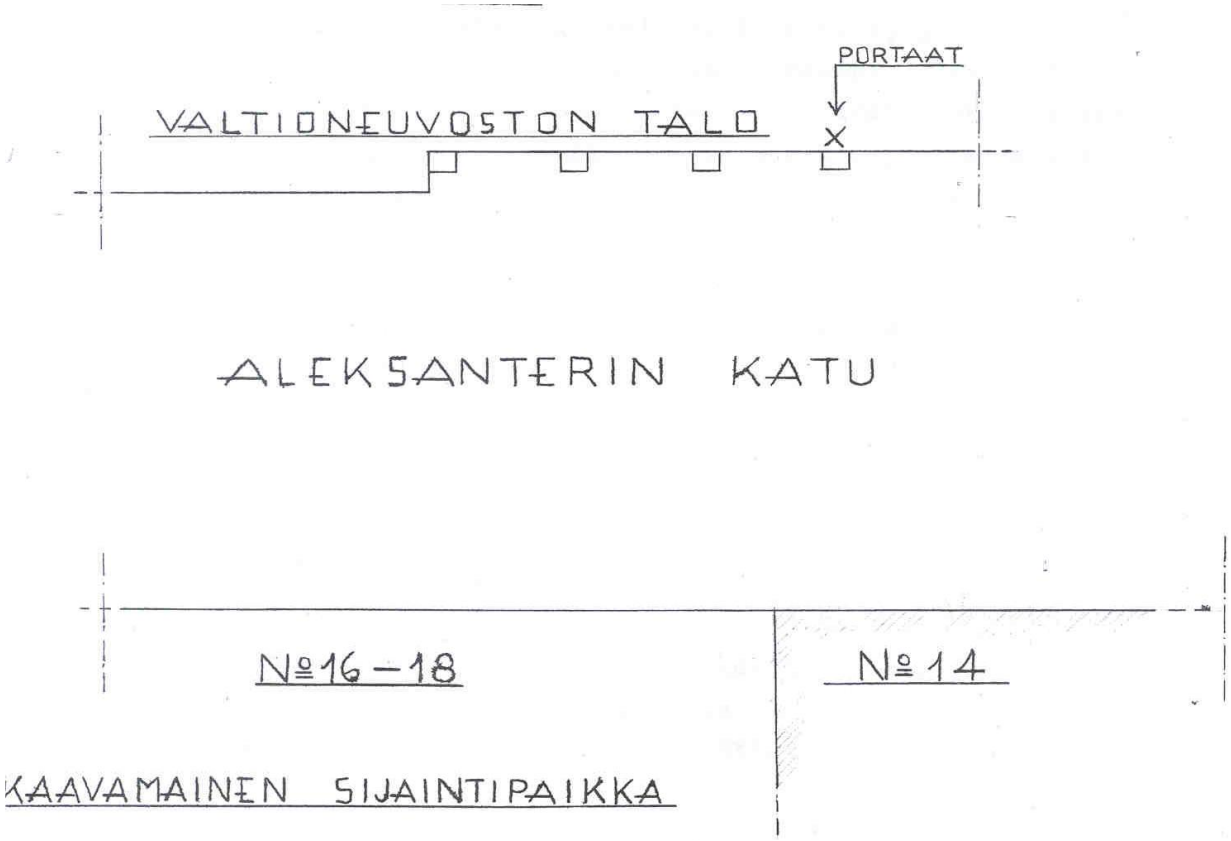

Kierreportaiden löytöpaikan sijainti. Museovirasto.

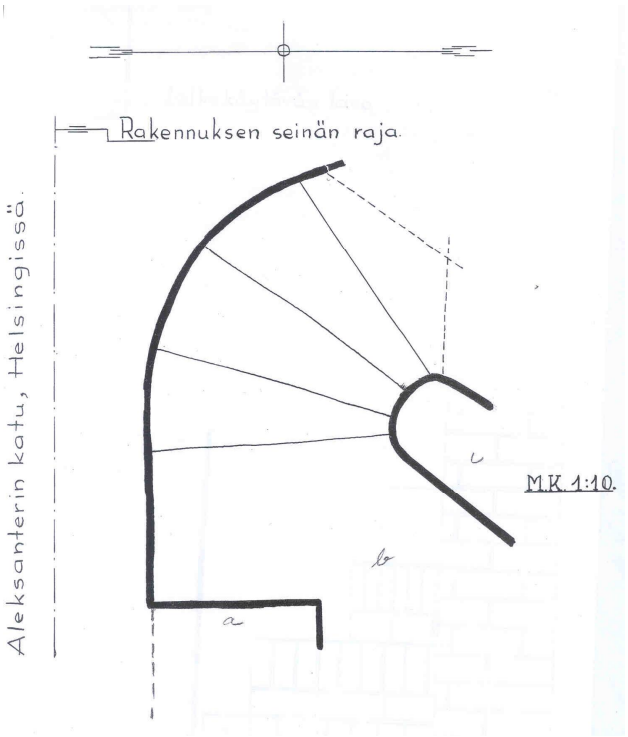

Tasopiirros kierreportaista. Ei mittakaavassa. Museovirasto.

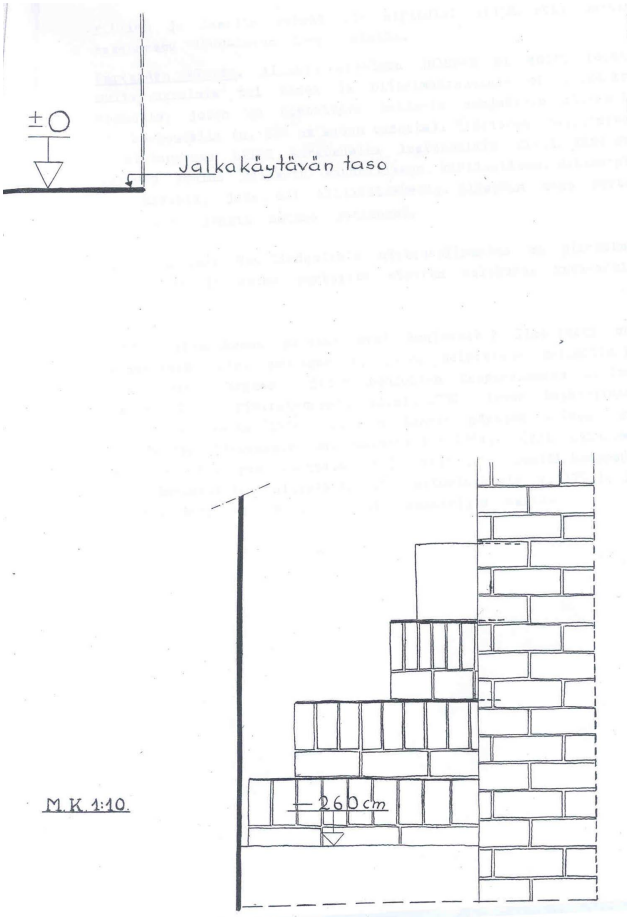

Poikkileikkaus kierreportaista. Ei mittakaavassa. Museovirasto.

"Valtioneuvoston talo, Helsinki. Perustuksia vahvistettaessa löydetyt kierreportaat 5.11.58 Valok. J. Salo - neg 56879"

Kierreportaat. Museovirasto.

1600- ja 1700-luvuilla kaupungin pääkatu Suurkatu oli pohjoispuoleltaan seitsemän metriä kapeampi kuin nykyinen Aleksanterinkatu. Ajoradan, jalkakäytävän ja linnan eteläisten huoneiden kohdalla on sijainnut eri aikoina useita rakennuksia. Vuosien 1995-96 kaivausten perusteella portaat näyttäisivät kuuluvan vuonna 1758 Suurkadun varteen rakennettuun yksikerroksiseen rakennukseen, jossa oli vuoden 1795 talonkatselmusasiakirjan mukaan kellari. Rakennus purettiin vuonna 1800 valmistuneen kauppaneuvos Goviniuksen ison rakennuksen tieltä.

4.12 Senaatintori 1986

Vuonna 1986 Senaatintorille pystytettiin uudet valotolpat. Helsingin kaupunginmuseon tutkija valvoi 1,50 - 3,00 metriä leveiden ja 2,50 metriä syvien perustuskuoppien kaivamista. Pylväiden väliin kaivettiin 50 cm syvät kaapeliojat. Selvä kerroksellisuus puuttui lukuun ottamatta Snellmaninkadun puoleisia kuoppia, jotka sijaitsivat entisellä Suurtorin alueella. Yhdessä niistä oli 25 cm kadunpinnan alapuolella nupukiveys (?) ja noin 90 cm syvyydessä 10 cm paksu nokimaakerros. Se oli luultavasti kaupungin tuhonneen vuoden 1654 tulipalon kerros. Muualla oli kaapelityöt ym. sotkeneet kerrokset. Senaatintorin länsilaidasta entisen hautausmaan kohdalta otettiin löytöinä talteen runsaasti arkun kahvoja ja nauloja. Runsas luuaineisto laitettiin takaisin kuoppiin.

Vuonna 1911 perustetun Helsingin kaupunginmuseon ensimmäiset arkeologiset esineet tulivat vuonna 1912 Senaatintorin korjaustöistä. Ne olivat Senaatintorin länsilaidassa sijainneen hautausmaan alueelta talteen otettuja arkkujen metallikahvoja ja heloja.

4.13 Senaatintori 1995 (Valtioneuvoston linna 1995)

Suurtorin kiveystä tuli esiin Valtioneuvoston linnan korjauksen yhteydessä jalkakäytävän alta linnan lounaisnurkan länsipuolelta ja pääportaiden edustalta, portaikon alta sekä itse linnan sisältä.

Torikiveystä näkyi käytetyn mm. linnan pääportaikoissa täytemateriaalina. Useimmissa huoneissa linnan valmistumisen jälkeiset muutostyöt olivat tuhonneet siihen saakka mahdollisesti säilyneen torikiveyksen. Torikiveyksen alla oli huomattavasti vähemmän kerroksia kuin vanhoilla piha-alueilla tai ainoastaan 20 cm:n paksuinen kivien laskuhiekkakerros puhtaan hiekan päällä.

Valtioneuvoston linnan pääportaiden edustan kaivanto. Taaempana kuopan pohjalla näkyy Suurtorin kiveys. Kuva pohjoisesta. Markku Heikkinen/HKM.

Pääportaikon edustan kiveystä kaivannon pohjalla. Kuva kaakosta. Markku Heikkinen/HKM.

Linnan sisällä yhdessä huonetilassa säilynyt torikiveys. Kuva pohjoisesta. Markku Heikkinen/HKM.

Torin 1700-luvun lopun pinta oli pohjois-eteläsuunnassa horisontaalisesti enemmän vaakasuorassa kuin nykyinen. Linnan lounaisnurkan länsipuolella se oli keskimäärin 50 cm (4.50 m mpy) ja torin puolivälissä jo 1.10 m nykyistä torikiveystä alempana (5.65 m mpy). Vuoden 1654 palokerros oli etelässä korkeudella 3.85 mpy. Etelässä puhdas hiekka tuli 0.75 metriä vanhan torikiveyksen alta kuten myös ilmeisesti pohjoisessa. Senaatintorin pinta oli vastaavasti korkeudella 5.00 ja 6.75 m mpy. Tori on 1800-luvun alun järjestelyissä muutettu nykyiseen kaltevuutensa.

Eteläosassa profiilissa sijainnutta Suurtorin torikiveystä. Kuva kaakosta. Markku Heikkinen/HKM.

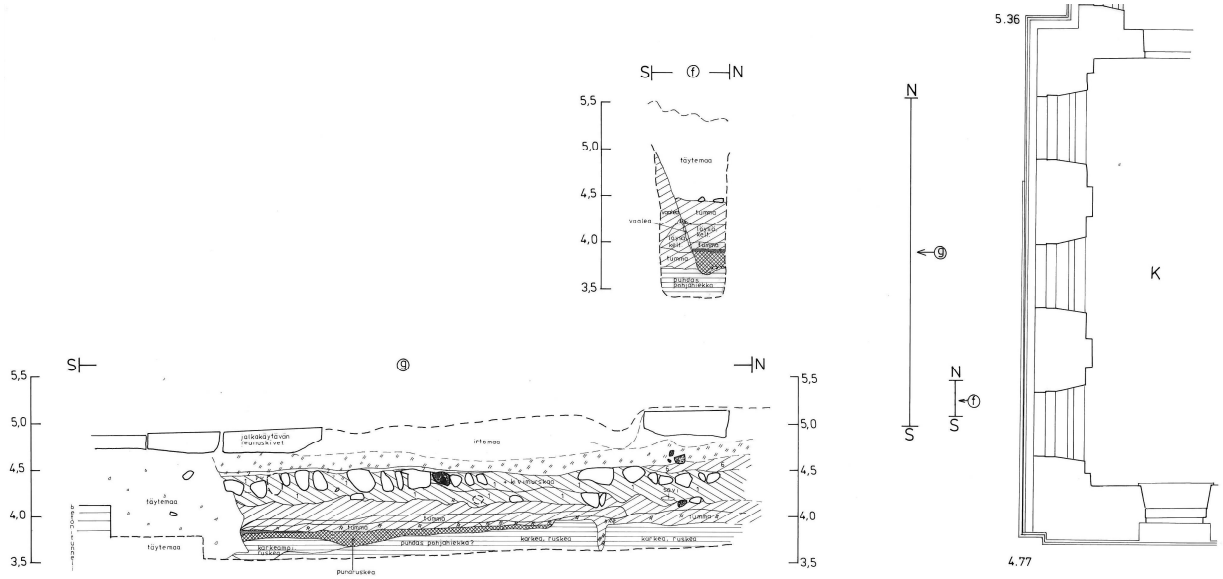

Profiilipiirros samasta kohtaa. HKM

Aleksanterinkadulla Valtioneuvoston linnan lounaisnurkan eteläpuolella jalkakäytävän kohdalla ei ollut säilynyt torikiveystä kaapeleiden takia. Alin palokerros (1654) ja sen alla ollut puhdas hiekka oli korkeudella 3.70 – 4.20 m mpy nousten itään päin. Nykyinen katu oli tässä noin 4.80 m mpy:n korkeudella,

Suurtorin kohtaa Aleksanterinkadulla linnan lounaiskulman kohdalla. Kaapeleiden takia vain alin palokerros oli säilynyt. Kuva luoteesta. Markku Heikkinen/HKM.

HELSINKI VALTIONEUVOSTON LINNA
Markku Heikkinen 1995-96

Aleksanterinkatu - länsiosa
Mk 1:25 profiilit, 1:50 taso
Korkeudet metreinä mpy
Piirt. J. Mellanen

puhdas hiekka

sekoittunut hiekka

musta hiilensekainen maa (hiekka)

hiili, noki

palanut hiekka

joukossa hiiltä

kivi

tiili

0 2 4
1 2m

4.77 jalkakäytävän korkeus

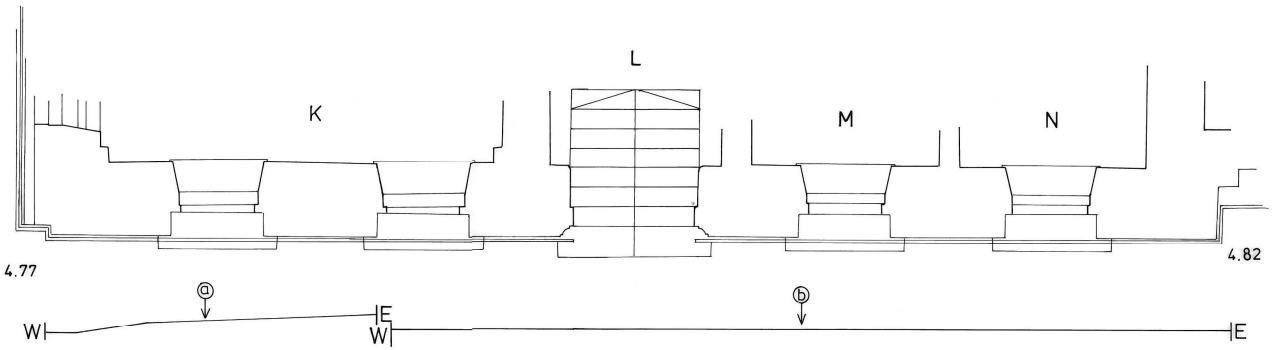

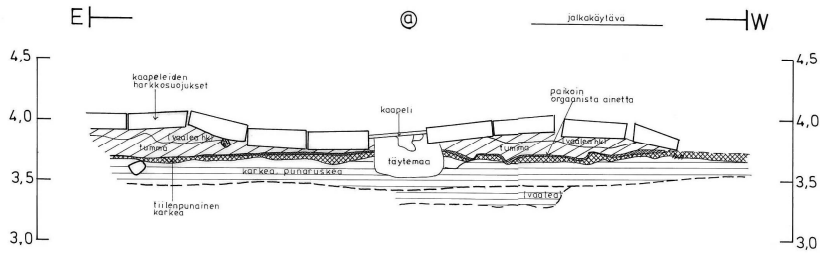

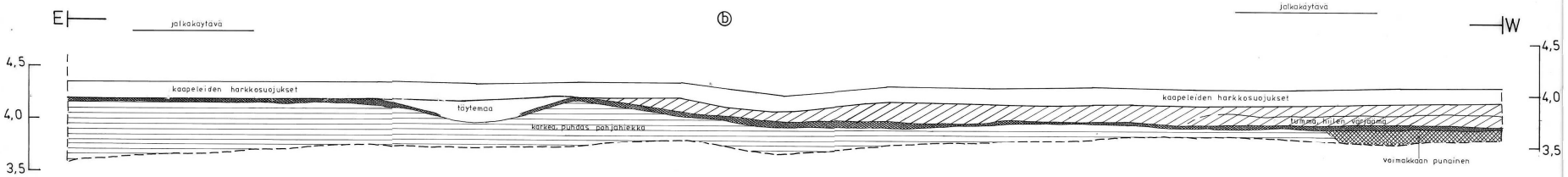

Pääportaikon kohdalla linnan länsisiivessä oli heikkoja merkkejä varhaisimmista päävartion ja palovartion rakennusten jäännöksistä. Ne olivat alueella, joka oli 1600-luvulla kuulunut alun perin toriin. Se liitettiin vaiheittain takaisin torialueeseen 1700-luvun puolivälissä ja 1800-luvun alussa. Kyseisen alueen eteläosassa torialueella sijaitsi 0.70 metrin syvyyteen silloisesta maapinnasta upotettu ulkopuolelta savella tiivistetty lautaseinäinen laatikko (2,75 x 2,75 m), jonkinlainen vesivarasto. Sitä piti alaosasta koossa hirsikehikko. Hirret olivat tapein kiinni toisissaan. Pohjalla oli laudat, jotka oli tapitettu toisiinsa kiinni. Laatikon yläosa oli tuhoutunut vanhaa maanpintaa myöten ja puolet linnaa perustusmuuria rakennettaessa. Laatikossa oli paljon 1800-luvun alun esineistöä kuten rautapatojen paloja, lasipikareita, nahkakenkä, ruotsalainen ja venäläinen raha. Kyseessä lienee vesisäiliö. Kaupungissa oli myös viemärikaivoja, joita määrättiin suojattavaksi ettei kukaan putoisi niihin.

Savella ulkopuolelta vuorattu puulaatikko. Kuva lounaasta. Markku Heikkinen/HKM.

Poikkileikkaus edellisestä.Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.

Vanhoissa 1700-luvun puolivälin kartoissa sen kohdalle tai heti sen länsipuolelle on merkitty erillinen pieni rakennus. Toisiin karttoihin sen kohdalle on merkitty pieni tontti. Kyseessä on luultavasti päävartion rakennus, joka sijaitsi torin itäreunassa vuoteen 1751. Se siirtyi sitten palovartion käyttöön. Palovartio siirrettiin tutkimusalueen pohjoisosaan linnan länsisiiven keskiosaan vuonna 1765 ja idemmäksi linnan piha-alueelle 1800-luvun alussa.

Laatikon kaakkoispuolella neljän metrin päässä oli noin neljä metriä syvän kaivon jäännökset (1,5 x 1,5 m, 1 m mpy), josta oli säilynyt vain linnan sydänmuurin takia vain alimmat hirsikerrat. Se on kuulunut myös luultavasti edellä mainittuun tonttiin.

Linna sydänmuurin alta löydetty Suurtorilla sijainnut kaivo, josta oli säilynyt alimmat hirsikerrokset. Markku Heikkinen/HKM.

4.14 Senaatintori 1998

Vuoden 1998 alussa korjattiin noin 40 metrin matkalla itä-länsisuuntaisia kaukolämpöputkia Senaatintorin kaakkoisnurkassa ajoradalla. Helsingin kaupunginmuseon tutkijat dokumentoivat noin 1,25 metriä syvän ja alle neljä metriä leveän kaivannon profiileita. Kaivannon seinämien uusien täyttömaiden takaa paljastuivat vanhat maakerrokset ja kaupungin vanhan päätorin Suurtorin 1700-1800-lukujen vaihteen torikiveys. Kiveys sijaitsi lännestä itään 0.35 - 0.15 m (4.80 – 4.48 m mpy) nykyisen maanpinnan alapuolella (5.15 – 4.98 m mpy). Torikiveys muodostui isoista kivistä (luonnonkiviä läpimitaltaan 25 - 30 cm) ja sitä oli vain yhdessä tasossa. Kiveyksen alla oli muutamia kulttuurimaakerroksia vain noin 35 cm:n paksuudelta ennen vuoden 1654 palon aiheuttamaa punertavaa hiekkaa (4.00 - 4.10 m mpy) ja puhdasta hiekkaa. Aivan itäpäässä Suurtorin pinta nousi hiukan. Vastaavasti Senaatintorin kiveys laski.

Kaukolämpökaivannon profiilia dokumentoidaan v. 1998. Kuva idästä. Markku Heikkinen/HKM.

Helsinki, Senaatintorin kaakkoisnurkka

KARTTA 6

Markku Heikkinen 1998
Yleiskartta, profiilit 1 ja 2
Piirt. V.-P. Suhonen
Digitointi Markku Heikkinen
Yleiskartta Mk 1:500, profiilit 1:25

0 1 m

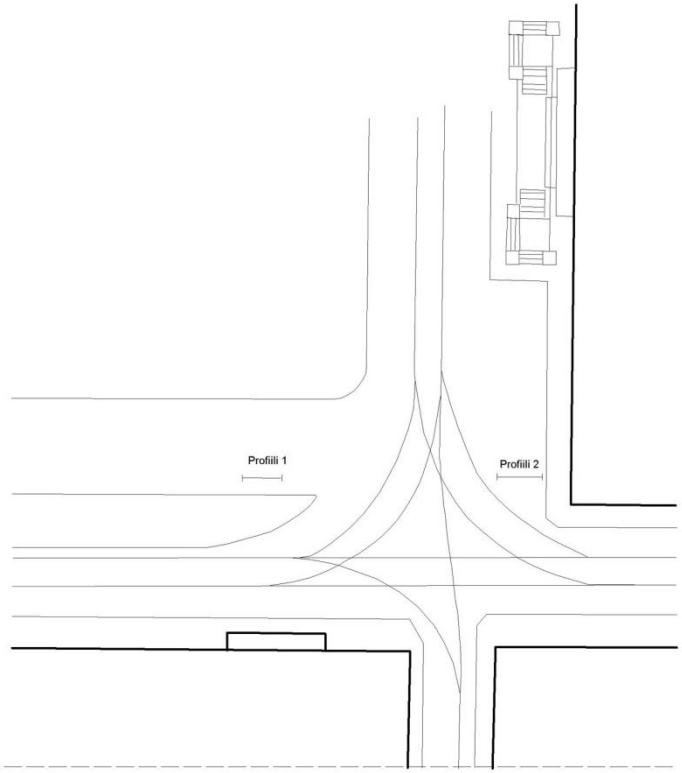

Profiili 1

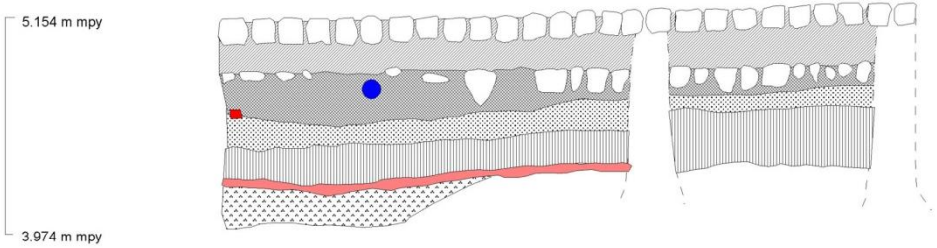

Profiili 2

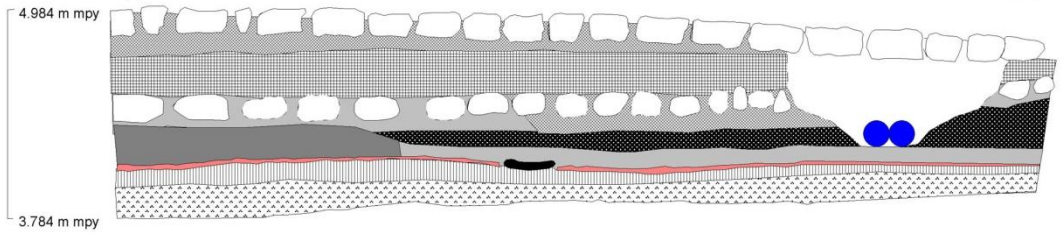

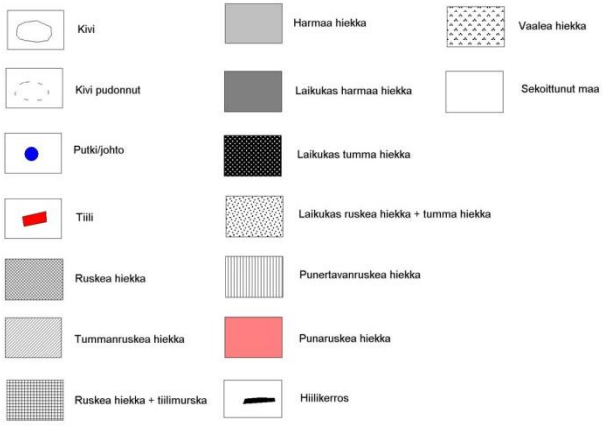

Profiili lähellä Valtioneuvoston lounaiskulmaa. Vanhan torikiveyksen päällä näkyy tiilimurska- ja laastikerros, joka on syntynyt linnaa rakennettaessa 1820-luvulla. Kuva etelästä. Markku Heikkinen/HKM.

4.15 Aleksanterinkatu 2005

Vuonna 2005 kaasuputken korjauksen yhteydessä tehtiin havaintoja Aleksanterinkadun itäosan ajoradan eteläosassa eli entisen Suurkadun kohdalla. Katariinankadun ja Mariankadun välillä löytyi alkuperäinen maanpinta kolmesta kaivannosta 80-115 cm nykykadun alapuolelta. Viidessä kaivannossa vanhat kerrokset ulottuivat ilmeisesti lähes nykyiselle katutasolle saakka. Ne olivat säilyneet kapealla kaistaleella uusien putki- ja kaapelikaivantojen välissä. Vanhoja katukiveyksiä ei löytynyt.

4.16 Presidentin linna 1997

Museovirasto suoritti Presidentin linnan pihalla kaivauksia vuonna 1997. Täältä löytyi rakennusten perustusten jäännösten lisäksi laaja hyvin säilynyt pihakiveys, kaivo ja runsaasti esinelöytöjä.

5. ARKEOLOGISET HAVAINNOT

Arkeologiset tutkimukset kestivät useita kuukausia keskeytyen välillä lyhyiksi tai pitkiksi ajoiksi. Periaatteessa kaivaus eteni idästä länteen, mutta välillä palattiin taaksepäin eli itään päin maarakennustöiden eri työvaiheiden tai niiden yhteydessä tehtyjen uusien mielenkiintoisten havaintojen takia. Kaivauskertomus noudattaa myös idästä länteen järjestystä.

Maakaivu sovitettiin arkeologisten tutkimusten ja maarakennustöiden tarpeiden mukaan. Maalinja Oy:n kanssa sovittiin seuraavaksi avattavan alueen koko, joka riippui useista teknisistä tai arkeologisista tekijöistä. Suuria alueita ei voitu kaivaa yhtä aikaa auki tutkimusalueen keskeisen aseman (mm. raitiotie, vilkas liikenne) ja tila-ahtauden takia. Syvistä kellareista kaivetut maamassat piti sijoittaa kaivantojen välittömään läheisyyteen. Useimpien kellareiden kohdalla kaivettiin arkeologisen mielenkiinnon takia huomattavasti syvemmälle (jopa 3 m) kuin mitä putkilinjat olisivat vaatineet (1.8 m). Valvotun alueen leveys oli enimmillään 5.25 metriä, jossa keskimäärin 1.25-2.0 metrin leveydellä oli vanhoja rakenteita. Valvotun alueen pituus oli noin 175 metriä.

Ensi vaiheessa Maalinjan kaivinkone kaivoi erimittaisia pätkiä tutkimusalueen itäosassa jalkakäytävän eteläreunassa kaukolämpöputkien betonisuojiin saakka. Nämä suojakansipalat irrotettiin eri vaiheissa ja sisällä olleet eristeet poistettiin kuten myös itse putket. Pohjalaatat jätettiin paikoillensa. Uusien putkien yhdistämiskohdissa pohjalaatta poistettiin ja kohta kaivettiin hiukan syvemmäksi putkien hitsauksen vaatiman tilan takia. Uudet kaukolämpöputket asennettiin paikoillensa ilman betonisuojia hiekkakerrokseen. Tällä osuudella, Ritaritalon puistikon (Pohjoinen kortteli, tontti nro 5) eteläpuolella, arkeologinen valvonta oli etupäässä vain tämän vanhan putkikaivannon pohjoisprofiilin puhdistamista ja dokumentointia.

Ritarikadulla ja siitä länteen valtioneuvoston linnan eteläpuolella toimittiin nyt pohjoisella ajoradalla sijaitsevien kaukolämpöputkien kohdalla samoin kuin ennen, mutta samanaikaisesti kaivinkone kaivoi jalkakäytävän kohdalle kaukojäähdytysputkia varten kaivannon. Ensiksi arkeologien valvonnassa kaivinkone kaivoi varovasti kaapimalla keskimäärin 0.8-1.2 metrin syvyydessä olevaan noin 80 cm leveän kaapelikerroksen (4 kaapelia) alapuolelle. Tällä korkeudella kaapelien tuhoaman kaistan pohjoispuolella oli valtioneuvoston linnan vuosien 1993 ja 1995 perustusten korjausten täyttömaita ja etelässä kaukolämpöputkikanavan kaivannon täyttömaita vuodelta 1962.

Kaapelikerroksen alla oli vuoden 1808 palon aikaisten rakennusten kellareiden jäännöksiä. Kellarit oli raivattu tälle korkeudelle vuoden 1808 tulipalon, vuoden 1811 kadunlevennysmääräyksen, 1820-luvun linnan rakennustöiden tai viimeistään kaapelikaivantoa tehtäessä. Kellareiden täyttämiseen käytetyt erilaiset 1800-luvun alun hiekka-, laasti- ja tiilikerrokset poistettiin kaivinkoneella varovasti kaapimalla. Kaikki esinelöydöt ym. kerättiin talteen. Kiinteitä rakenteita lähestyttäessä jatkettiin kaivamista lapion ja pelkoin.

Tasokartat piirrettiin kentällä mittakaavaan 1:50, 1:20 ja 1:10 ja profiilikartat mittakaavaan 1:20 ja 1:10. Korkeudet saatiin valtioneuvoston linnan seinässä olleesta korkeuspisteestä (562, 4.889 m mpy) ja kiintopisteitä oli useita. Rakenteiden mittaukset kiinnitettiin valtioneuvoston linnan tai muihin rakenteisiin. Pohjakarttana käytettiin Helsingin kiinteistöviraston kaupunkimittauksen sähköistä karttaa. Tutkimuksissa ei ollut käytössä takymetriä, joka olisi helpottanut mittaustöitä.

Löydöt otettiin talteen kellareiden vanhojen tai keksittyjen numerointien tai profiilikohtien mukaan. Niissä erotettiin myös ylä- ja alaosat, vaikka kyseessä oli yhdellä kertaa tehdyt kellareiden täytöt etupäässä 1800-luvun alussa.

5.1 Pohjoinen kortteli, tontti nro 5

Pohjoinen kortteli, tontti nro 5:n tutkimusalue käsitti Ritaritalon puistikon eteläpuolella sijaitsevan levennetyn (5,2 m) jalkakäytävän ja Mariankadun katuosuuden 46 metrin pituudelta. Jalkakäytävän pinta laski loivasti itään. Pohjoisprofiilin kohdalla jalkakäytävän länsipää oli korkeudella 4.45 m mpy ja itäpäässä korkeudella 4.17 m mpy. Jalkakäytävän eteläosassa kadun suuntaisena sijaitsivat vuonna 1962 valmistuneet kaukolämpöputket betonisuojuksien sisällä. Kaukolämmitysputket vaihdettiin tällä osuudella ja betonisuojuksen erilliset kansiosat ja kiinteät betonirakenteet poistettiin. Kaukojäähdytysputkia ei tullut tälle osuudelle.

Kaivinkone kaivoi auki käytännössä vain sen mikä oli jo vuonna 1962 kaivettu auki. Putkien pohjoispuolelle muodostui maaleikkaus, jossa pienellä puhdistamisella saatiin esiin vanhoja maakerroksia.

Kaivannon kokonaisleveys oli yläosassa 3.5 metriä ja syvyys pohjoisprofiilin kohdalla 1.8 metriä. Betonisuojuksen leveys oli 1.6 metriä. Pohjoisprofiilin alaosan ja betonisuojuksen väliin jäi 0.4 metriä leveä kaista. Kaivaminen lopetettiin siinä putkien pohjalaatan tasolle. Betonisuojusten yläpinta sijaitsi korkeudella 3.75-3.47 m mpy ja pohjalaatan pinta korkeudella 2.72-2.43 m mpy. Korkeudet laskivat kohti itää. Pohjalaatta oli 15 cm paksu ja sen alla vielä pohjasoraa keskimäärin 25 cm putkien hitsaamista varten syvennetyissä kohdissa.

Kaivannon eteläprofiili oli betonisuojuksessa kiinni ja käsitti vain uudempia täytemaita (ks. kuva 11). Raitiotiekiskot sijaitsivat aivan vieressä, joten tämä puoli kaivannon seinämästä pontitettiin heti betonisuojan eteläreunan linjalla ennen betonisuojien poistamista.

Pohjoisprofiili oli yläosaltaan melko yhtenäinen koko matkaltaan. Pinnalla oli asvaltti ja sen alla yhteensä noin 80-120 cm harmaaruskeaa soraa (20-30 cm), punertavaa soraa (n. 10 cm) ja paksumpi tiilipaloja sisältävä ruskea hiekkakerros (60-70 cm).

Näiden alla oli keskimäärin samalla tasolla useita kaapeleita rinnakkain betonikourujen suojaamina. Vasta keskimäärin 1.1 metrin syvyydessä alkoi vanhat tai luonnolliset maakerrokset.

Pohjoisesta maaleikkauksesta piirrettiin neljästä kohdasta profiilipiirrokset, joista kaksi läntistä muodostivat yhtenäisen profiilin. Piirtämättömät kohdat olivat

samanlaisia kuin piirretyissä kohdissa, joissa kaapeleiden alla oli vain luonnollista hiekkaa.

Mariankatu

Kaivannon itäpää (kartat 1-2; kuvat Aleksanterinkatu 2010:1-6)) sijaitsi Mariankadulla. Täällä oli kaapeleita, putkia ja kaukolämpöputkia paksuna yhtenäisenä kerroksena. Kaikki vanhat kerrokset olivat tuhoutuneet.

Profiili 1

Profiili 1 (kartat 1-2; kuvat 7-10 ja 12) kaivannon itäpäässä oli yläosaltaan monipuolisempi kuin mitä edellä pohjoisprofiilista on kuvattu johtuen uudemmista maakaivaustöistä sen itäosassa. Se sijaitsi noin kolme metriä länteen Ritaritalon puistikon itärajasta kohdassa, josta lähtien luonnolliset tai vanhat kerrokset olivat säilyneet länteen päin. 3.8 metriä leveässä profiilissa kaapeleiden alla oli ohut kerros nokista hienoa hiekkaa ja profiilin pinnalla oli ohuena läikkänä muutama ruskea tiilinen hiekkakerros. Jälkimmäiset olivat kaukolämpökaivannon ohuita vanhoja täyttömaita puhtaan hiekan pinnalla. Asia varmistui kerroksia kaivettaessa. Kerrokset sisälsivät uusia poistettuja esineitä. Nokinen maa oli luultavasti myös uudempi.

Profiilien 1 ja 2 välillä oli kaapeleiden alla vain puhdasta luonnollista hiekkaa (ks. kuva 13)

Profiili 2

Neljä metriä pitkässä profiilissa 2 (kartat 1-2 ja 4; kuvat 14-17) kaapeleiden alla oli noin 1,5 metriä leveä ja 40 cm korkean kuopan profiili. Maa oli ruskeaa hiekkaa, tiilistä, kivistä ja nokista. Kohdasta otettiin talteen liitupiipun paloja, fajanssi- ja lasiastian palat ja palamaton eläimen luu (KM 2010062:1-5). Lisäksi löytyi yksi rautanaula, joka poistettiin luetteloinnin jälkeen (ks. liite 6). Löydöt viittasivat vanhaan kerrokseen. Vuoden 1808 paloa esittävässä kartassa (s.35) kohdalla on ollut kapean itä-länsisuuntainen rakennuksen itäpää. Rakennus ei ole ulottunut tontin eteläreunaan eli silloisen kadun reunaan saakka.

Profiilin 2 länsipuolella sijaitsi ennen profiilia 3 pohjoiseen kaivettu pieni kaivanto (kuva 18). Kyseisessä kohdassa oli pohjalla Ritaritalon puistikon suihkualtaalle menevä vanha vesiputki, joka nyt poistettiin. Profiilista 2 7.5 metriä länteen alkoi profiili 3. Profiilien välillä puhdas hiekka ulottui kaapeleihin saakka.

Profiilit 3 ja 4

Profiili 3 ja siihen suoraan liittyvä profiili 4 (kartat 1-2, 5-6; kuvat 19-42) muodostivat yhdessä 16 metriä pitkän profiilin. Kaapeleiden alla oli jäännöksiä rakennuksesta. Kaukolämmitysputket on vuonna 1962 kaivettu rakennuksen läpi.

Profiilien itäpäässä oli näkyvissä 90 cm leveä ja 80 cm korkea laastikivimuuri lohkotuista kivistä. Muuri jatkui kaivannon pohjan alapuolelle. Muurin itäpuolella oli lähes neljä metriä leveä alue, joka oli kaivettu rakennusvaiheessa auki. Maat olivat yläosassa 40-60 cm paksuudelta multaista, tummaa hiekkaa, jossa oli tiilimurskaa. Alimpana oli 40 cm harmaata hiekkaa, jossa oli orgaanista ainesta. Alimpana kahdesta pienessä koekuopassa muurin itäpuolella oli harmaa puhdas pohjahiekka korkeudella 2.10-2.15 m mpy. Jalkakäytävä oli tässä korkeudella 4.30 m mpy.

Kivijalan länsipuolella oli yläosassa mm. ruskeaa hiekkaa, harmaata hiekkaa, punertavaa hiekkaa, tiilimurskaa, nokea ja pieniä kiviä. Kaivannon pohjatasolla oli 2-20 cm paksuudelta laastia. Noin 6,5 metriä länteen kivijalasta alkoi profiilissa olla suuria irtonaisia lohkottuja kiviä ruskeassa hiekassa. Samalla laastikerros loppui. Kiviä oli noin 4,5 metrin leveydeltä, jonka jälkeen puhdas luonnollinen hiekka nousi takaisin kaapeleiden tasolle. Profiilien keskiosassa harmaa pohjahiekka oli korkeudella 2.40 m mpy. Kahdessa läntisessä koekuopassa tuli vielä sekoittunutta harmaata hiekkaa lähes 2.0 metrin syvyydessä eikä puhdasta hiekkaa tavoitettu. Mitään itäseinää vastaavaa kivilaastirakennetta ei löytynyt. Seinään viittaava voisi olla läntisimmän koekuopan itäpuolella kivikeskittymän puolivälissä kaivannon pohjalla ollut laastipeitteinen kivi. Sen alla ei tuntunut olevan piikillä koetettaessa kiveä.

Kohdalla on sijainnut vuoden 1808 (kartta s. 35) tulipalon aikana kaksi kruunun rakennusta. Kivijalan itäpuolella on ollut profiilissa 2 mainittu itä-länsisuuntainen rakennus. Sen länsipuolella tontin kulmassa on ollut isompi neliömäinen rakennus. Kivijalka on rakennuksen itäseinän kohdalla.

Rakennuksen kohdalta saatiin jonkin verran vanhaa esineistöä (KM 2010062:6-52); liitupiipun pesä, koristelemattomia varsipaloja, majolika-lautasen pala ja useita fajanssiastioiden mm. lautasten paloja, punasavisia kaakeleita ja punasaviastioiden paloja. Lasiesineistä tuli niin astia- kuin pullolasia ja vihreitten ikkunalasien paloja. Muita löytöjä olivat piit ja eläinten palamattomat luut ja hampaat. Kohdasta poistettiin yksi rautanaulan katkelma.

Löytöluettelon yhteystieto P2 tarkoittaa profiilin 2 kohtaa, P3 I profiilin 3 itäosaa, P3 Ia profiilin 3 itäosan alakerroksia, P3 L profiilin länsiosaa ja P4 profiilia 4.

Pohjoisen maaleikkauksen läntisimmässä osassa puhdas hiekka ulottui jälleen kaapeleihin saakka eikä edellä mainitusta rakennuksesta saatu havaintoja.

5.2 Vuorikatu

Vuorikatu eli nykyinen Ritarikatu on sijainnut samalla paikalla 1640-luvulta lähtien lähes saman levyisenä. Nykyisin katu on 10.5 metriä leveä. Katu sijaitsi kaivannon pohjoispuolella korkeudella 4.34 m mpy ja eteläpuolella risteyksen keskellä samalla korkeudella.

Kaivauksissa (kartat 1-2; kuvat 43, 45-53) avattiin aluetta itäpuolista aluetta laajemmin, sillä Ritarikadun ajoradan itäosassa oli pohjoiseen menevät

kaukolämpöputket ja keskiosassa kaukojäähdytysputket. Edelliset liitettiin Aleksanterinkadun uudistettuihin kaukolämpöputkiin. Jälkimmäisiä jatkettiin nyt länteen Aleksanterinkadun pohjoisen jalkakäytävän kohdalla. Nämä ja muut putkityöt olivat tuhonneet kaikki vanhat kerrokset Ritarikadun ja Aleksanterinkadun risteyksessä.

Vuoden 2007 kaukojäähdytystyömaan valvonnasta tältä alueelta on tarkkoja maaperätietoja pohjoisprofiilin tienoilta.

Ritaritalon puistikon kaivauksissa aikaisemmin keväällä oli todettu hiukan pohjoisempaa löydetyn kruunun myös vuonna 1808 tuhoutuneen tiilirakennuksen länsiseinän sijainneen itäisen jalkakäytävän kohdalla. Tontin lounaisnurkassa sijainneesta nyt löydetystä rakennuksesta ei löydetty merkkiäkään. Edellisten havaintojen ja tulipalokartan perusteella oletetun seinälinjan kohdalla sijaitsi mm. sadevesikaivo jalkakäytävän nurkassa ja kaukolämpöputket sen eteläpuolella.

Pohjoisempaa Ritaritalon puistikon uuden vesijohdon kaivannon pohjoispuolelta tuli esiin mukulakiveystaso heti asvaltin alta niissä kohdissa, jossa sitä ei ollut purettu aiempien kaivutöiden takia. Kivien alla oli paksulti ruskeaa hiekkaa. Kiveys on aivan uutta.

5.3 Pohjoinen kortteli, tontti nro 3

Tämän tontin etelälaidassa koko tontin noin 36 metrin leveydellä sijaitsi 1600-luvun lopulta vuoden 1808 tulipaloon kaupungin vanhin kivirakennus, jota kutsutaan tässä arkeologisessa osassa Burgmanin taloksi. Tontti ja rakennus ulottuivat pohjoiselle ajoradalle saakka noin 7.7 metrin päähän valtioneuvoston linnan eteläseinästä. Rakennuksen runko-osan pohjoisseinä oli linnan eteläseinän kohdalla ja siipirakennukset linnan sisällä.

Kaukojäähdytys- ja kaukolämpöputkien yhteisen kaivannon kokonaisleveys oli tässä kohtaa 4.75 metriä laskettaessa valtioneuvoston linnan eteläseinästä. Kaivanto oli 50 cm leveämpi kohdissa missä valtioneuvoston linnan seinälinja oli pohjoisempana. Tästä leveydestä kaukojäähdytysputkikaivannon osuus käsitti 2.25 metriä. Linnan perustan luokse jätettiin noin 0.7-1.0 metrin levyinen alue kaivamatta. Kohdassa oli linnan vuosien 1993 ja 1995 peruskorjauksien yhteydessä tehtyjen perustusten metallipaalujen betonikaulus. Kaukojäähdytyskanavan leveys oli kaivaussyvyydessä todellisuudessa 2.0 metriä. Arkeologisen kaivauksen leveys oli 1.25-2.0 metriä. Sen leveys ja syvyys kasvoi kun haluttiin saada esiin jokin rakenne. Kaivannon leventämistä ja syventämistä vaikeutti korkeiden seinämien irtonaisen materiaalin romahdusvaara. Kaukojäähdytyskaivanto olisi pitänyt kaivaa putkien ja niiden pohjasoran takia 1.8 metrin syvyiseksi. Syvimmillään arkeologinen kaivaus ulottui Burgmanin kohdalla kolmen metrin syvyyteen.

Kaukojäähdytysputkien kohdalla oli runsaasti Burgmanin talon kellarirakenteita, jotka tutkimusten jälkeen poistettiin aina kaukojäähdytysputkikaivannon vaatimaan pohjakorkeuteen saakka.

Kaivannon etelälaidassa Aleksanterinkadun pohjoisella ajoradalla sijaitsi betonisuojan sisällä vanhat kaukolämpöputket. Betonisuojat olivat keskimäärin 1.75 metriä leveitä ja 1.15 metriä korkeita. Niiden yläpinnan korkeus vaihteli koko Burgmanin talon kohdalla korkeudella 3.74-3.4 m mpy. Ajorata oli korkeudella 4.72-4.49 mpy (laskee itään päin), joten kansi oli keskimäärin 70 cm maanpinnan alapuolella. Paikoillensa jätettyjen pohjalevyjen pinnat olivat korkeudella 2.88-2.82 m mpy. Niiden alapuolelle ei tarvittu putkityömaan takia kaivaa kuin uusien putkien hitsauskohdista. Niiden alapuolisista kerroksista saatiin havaintoja kun tutkijat kaivoivat syvempiä alueita kaukojäähdytysputkien kohdalla. Betonilevyjen alla oli karkeata soraa noin 10-15 cm ennen vanhoja täyttömaita tai luonnollisia kerroksia.

Linnan seinusta oli auki vuonna 1993, jolloin uusia perustuksia varten valettiin 70 cm leveä betonikaulus. Sen kaivanto oli noin 1.50 metrin levyinen ja vähintään 1.50 metrin syvyinen ulottuen Burgmanin lähimpiin rakenteisiin saakka. Linnaa lähimpänä olevat rakenteet olivat olleet siis esillä jo vuonna 1993. Nyt ei paljastettu kaikkia silloin esillä olleita rakenteita. Uusia rakenteita tuli esiin runsaasti niiden eteläpuolelta linnan ja kaukolämmityskanavan välistä. Kaivauskartoissa vuoden 1993, 1995 ja nyt esille saadut rakenteet on yhdistetty ja esitetty eriväreillä.

Nyt saatiin enemmän esille kellaritilojen eteläosia eteläseinineen. Tilojen pohjoisosat ja pohjoisseinät olivat valtioneuvoston linnan eteläseinän perustan kohdalla. Burgmanin talon länsipään isoin kellaritila länsipäässä oli vuorostaan säilynyt pohjoisseinältään ja pohjoisosistaan, mutta eteläosa oli jäänyt kaukolämmityskanavan alla.

Rakennuksen itäseinä

Ensimmäisenä idästä päin tultaessa oli Burgmanin talon itäseinän kivistä, laastista ja tiilistä muodostuvaa perustaa 75 cm länteen valtioneuvoston linnan itäseinän linjalta (kartat 1 ja 7, 10; kuvat 59-63). Jalkakäytävä oli korkeudella 4.52 m mpy, perustuksen päällä osittain oleva linnan betoninen tietoliikennetunneli korkeudella 4.05 m mpy ja säilyneet perustukset korkeudella 3.20 m mpy. Rakenteesta oli tasossa esillä 75 cm itä-länsi –suunnassa ja 1.5 metriä pohjois-etelä -suunnassa. Rakenteen korkeus oli 40 cm ja puhdas hiekka oli korkeudella 2.70 m mpy. Perustuksen eteläpuolella kaukolämpöputkien pohjalaatta sijaitsi syvemmällä kuin säilyneen itäseinän perustus, joten perustuksia ei ollut säilynyt ainakaan sen alla.

Vuoden 1784 piirroksen mukaan rakennuksen itäosan ison kellarin seinät olivat huomattavasti kapeampia (1 m) kuin vuonna 1805, jolloin itäosan iso kellari oli jaettu kolmeksi eri kellariksi ja osa poistettu käytöstä. Vuonna 1805 kellarin seinät oli piirretty kaksi metriä paksuiksi.

Rakennuksen runkohuoneen pituudeksi on merkitty vuonna 1805 35.6 metriä (60 kyynärää) ja leveydeksi 9.4 metriä. Tämä merkitsee sitä että Burgmanin itäseinän on täytynyt ulottua rakennuksen muiden kiinnekohtien perusteella valtioneuvoston linnan itäseinän linjalle. Kaikki ylempänä ja eri ilmansuunnissa sijainneet itäseinän perustukset ovat kuitenkin tuhoutuneet.

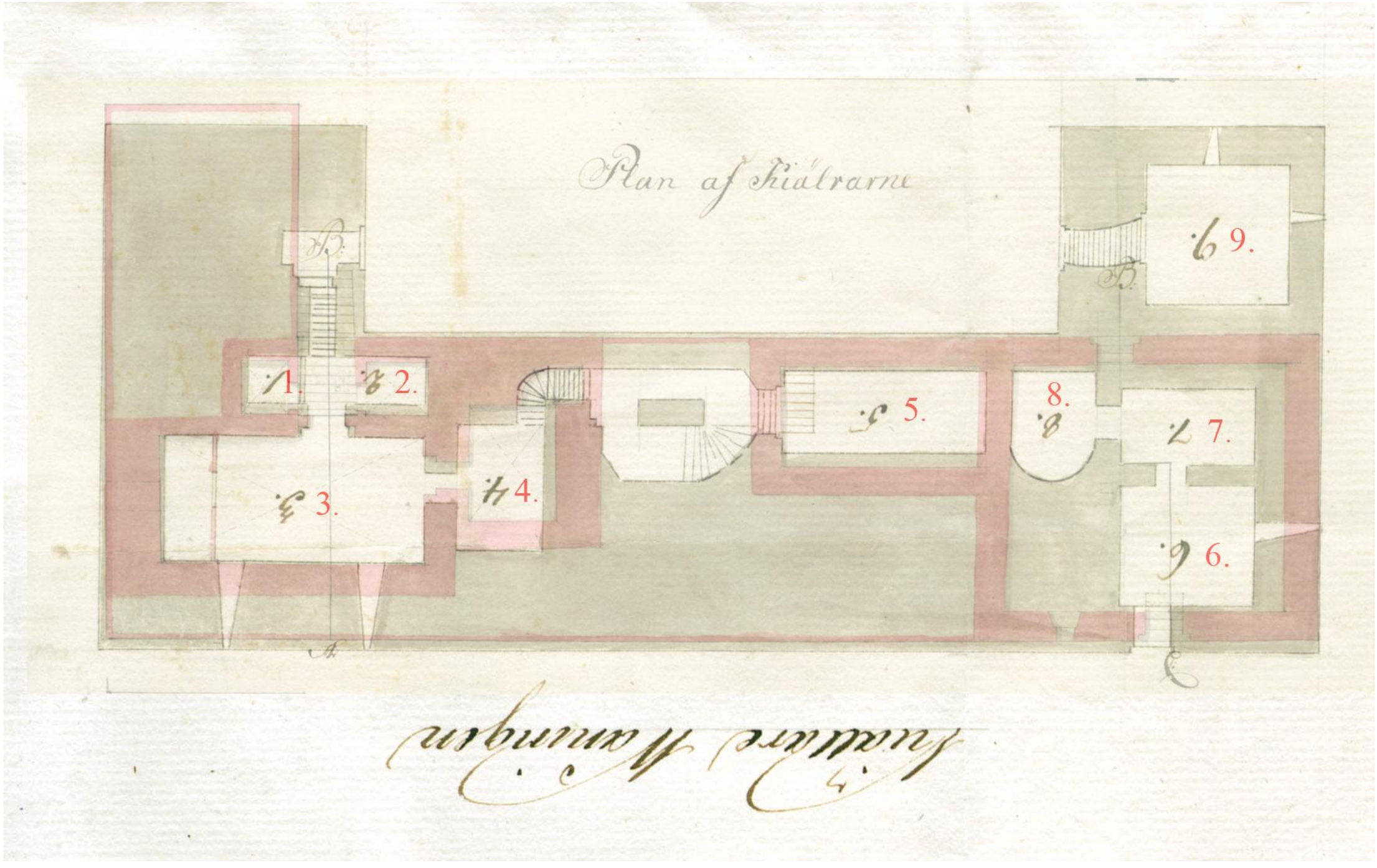

Vuoden 1805 ja 1748 kellareiden pohjapiirrokset asetettuina päällekkäin ja kellareiden numerointi. Rakennuksen pituus on 60 kyynärää eli 35.6 metriä. Kartat: Ruotsin sota-arkisto.

Kellarit 7 ja 6

Tietoliikennetunnelin länsipuolella otettiin esiin Burgmanin kellareiden 7 ja 6 välinen seinä hiukan yli 80 cm jalkakäytävän pinnan (4.56 m mpy) alapuolelta. Rakenteen päällä oli samansuuntaisesti neljä kaapelia betonikouruineen korkeudella 3.85 m mpy (kartat 1, 7-8; kuvat 64-70). Nämä kaapelit menivät Senaatintorille saakka ja kaikki vanhat kulttuurimaakerrokset ja kiinteät rakenteet oli tuhottu niiden pohjakorkeudelle saakka.

Kaapeleiden alta paljastui 1.4 metriä leveä ja lähes viisi metriä pitkä tiilirakenne ja laastikerros. Tutkimuksissa paljastui että se koostui useista eri osista.

2.1 metriä pitkän ja 0.6 metriä leveän tiilirakenteen yläpinta oli korkeudella 3.65-4.12 m mpy. Kellarin 7 (kellarin koko v. 1805: n. 3.9x2.2 m) eteläisen tiiliseinän pohjois- ja itäprofiilit olivat olleet esillä jo vuonna 1993 noin 1.25 metrin korkeudelta aina tiilimuurin kiviperustan alapuolelle saakka. Täten sen kokonaan esille kaivamista ei nähty tarpeelliseksi etenkin kun linnan uusi perustus esti melko tehokkaasti kaivamisen syvemmälle. Sen yläosa pohjoisosastaan ja länsipäästään oli kärsinyt paljon vuoden 1993 rakennustöissä.

Seinän alaosan muodosti yli 40 cm korkea kiviperustus (yläpinta 3.20 m mpy), jonka alla oli puhdas hiekka. Yläpuolella oli kivistä ja tiilistä muurattu noin 90 cm korkea seinä. Tiilet (23x13.5-14x7 cm) kaartuivat kivien päälle ja ne olivat isompia kuin kellarissa 5 kuvastaen kellareiden uudelleen rakentamista 1700-luvun jälkipuoliskolla. Lattiapinta on sijainnut noin 3.20 m mpy korkeudella.

Tiilirakenteen luoteiskulmasta lähti tiiliseinän vähäiset jäännökset pohjoiseen. Rakenne näkyy vuoden 1805 pohjapiirroksessa. Kyseessä oli kellareiden 7 ja 8 välinen lyhyt seinä ennen niiden välistä oviaukkoa.

Kaapeleiden alla olevien kerrosten eteläprofiili oli neljän metrin pituudelta irtonaista tiili-laasti-, laasti-hiekka- ja laastikerroksia (kartat 9-10, kuva 71). Yläpinnaltaan tasainen laastipinta oli pienessä koekuopassa korkeudella 3.20 m mpy. Kyseessä oli ilmeisesti lattiapinta. Sekoittunut hiekka alkoi noin 3.10 m mpy:n korkeudella, mutta puhdasta hiekkaa ei tavoitettu pienestä koekuopasta. Kunnollisen seinän puuttuminen johtui kaukolämmityskanavan kaivamisesta eteläpuolelle. Betonisuojaputket olivat vain vähän yli 40 cm päässä. Kaapeleiden ja betonisuojien välissä oli enimmäkseen uusia kaukolämpökanavan täyttöhiekkoja. Tämä alue kuului kellariin 6.

Kellarin 6 länsiseinästä ei tehty havaintoja.

Edellä mainitun kiinteän tiiliseinän ja tietoliikennetunnelin välissä oli kaapeleiden poiston jälkeen esillä 1.40 metrin levyinen alue (kartat 7, 9 ja 11; kuvat 72-77). Kaapeleiden alla oli länsiosassa aluksi irtonainen laastin, hiekan ja tiilenpalojen kerros, joka muuttui kovaksi alempana. Kohta ei vaikuttanut kuitenkaan seinältä vaan vuoden 1808 tulipalon purkujätteiltä. Kohdassa on sijainnut oviaukko kellareiden 7 ja 6 välillä.

Tämän kerroksen piirretyn itä-länsi –suuntaisen profiilin linjalla saattoi nähdä länsipuolen tiiliseinän olevan rikottu eteläsivultaan kellarin 6 puolelta. Sen eteläpuolella oli edellä mainittu irtonainen laastikerros. Tiiliseinän ehjä leveys oli hiukan alle 60 cm. Vuoden 1805 piirros antaa seinän leveydeksi 60 cm.

Itäosassa oli uutta hienoa täytehiekkaa ja alempana kova laastikerros. Täällä laastikerrosten läpi oli kaivettu tietoliikennetunnelin kaivanto, jolloin oli muodostunut vino tasapintainen laastiseinämä.

Kellarin 7 eteläseinä ja oviaukko osuvat vain suunnilleen vuoden 1805 piirroksessa näkyvään kohtaan. Kaivauksen tiiliseinä sijaitsee jonkin verran pohjoisempana ja oviaukko lännempänä.

Alueelta tuli vain muutama esinelöytö (KM 201062:53-56); koristelemattomia liitupiipunvarsia, kivitavarapullon kylkipala, fajanssiastian pala ja kirkkaan lasiastian pala. Löytöluettelon yhteystieto B6 tarkoittaa Burgmanin kellaria 6.

Kellari 8

Kellari 8 (1805: 2.4x2.6 m) sijaitsi kellarin 7 länsipuolella (kartat 1, 7, 9 ja 11-12; kuvat 84-88, 94-95). Sen kaivausalueella sijainnut vuoden 1805 eteläseinä oli kaareva, mutta siitä ei tehty kuin muutama havainto alueelle kaivetun profiilin kohdalla. Seinän olisi pitänyt sijata kellarin 7 eteläseinän linjalla. Kohdassa oli etupäässä vain sekoittuneita hiekkakerroksia ja puhdasta hiekkaa. Kellari 7 eteläisen seinän länsipäässä tiilirakenteen jälkeen 40-50 cm leveydellä alhaalla sijaitsevat kivet ja etelämpänä sijainneet kivirakenteet ja yksi iso kivi kaivannon pohjalla kuuluivat kellarin 8 eteläiseen seinärakenteeseen. Edellisen tiilirakenteen luoteiskulmasta pohjoiseen lähtevä tiiliseinän jäännös oli kellareiden 7 ja 8 välistä seinää. Vuoden 1805 piirroksessa kellarien välisessä oviaukossa ei näy portaita, joten lattioiden on täytynyt sijaita samalla korkeudella. Kaivaustulosten perusteella kohta on tuhoutunut jossakin vaiheessa. Mahdollisia ajankohtia ovat mm. linnan rakentamisaika 1820-luvulla tai perustusten megapaalutus1950-luvulla.

Sen sijaan tätä aiemman kellarin (1748: n. 8.2x7.4 m), joka käsitti vuoden 1748 piirroksen mukaan vuoden 1805 kellarit 6, 7, 8 ja vielä niiden lounaispuolelta täytettynä olleen alueen, länsiseinää saatiin esiin 60 cm pituudelta. Sen tiilinen (suurin tiili 30x15x7-8 cm) yläpinta oli korkeudella 3.63 m mpy. Alempana oli kiviä. Rakenne liittyi suoraan kellarin 5 eteläseinään.

Samalla pohjois-etelä – suuntaisella linjalla oli havaittu vuonna 1993 pohjoiseen menevä kivirivi, joka oli vuoden 1748 kellarin ja kuten myös kellarin 8 ja kellarin 5 välisen seinän perustuskivirivi.

Edellisen kohdan itäpuolella kellarin 8 alueella oli ohut tumma nokinen maa ja tumma hiekka korkeudella noin 3.40 m mpy ja niiden alla puhdas hiekka (3.20 m mpy). Kyseessä oli mahdollisesti lattiakorkeus. Kellareiden 5-7 oletetut lattiapinnat sijaitsivat hiukan alempana.

Alueelta ei tullut löytöjä.

Kellari 5

Kellari 5 (1805: 5.9x2.4 m) eteläseinä saatiin koko pituudeltaan esiin yläpinnaltaan (kartta 1, 7, 9, 13-14; kuvat 90-108). Kellarin eteläseinän pohjoisprofiilin itäpuolisko oli ollut vuonna 1993 kokonaan esillä puhtaaseen maahan saakka. Nyt otettiin esiin rakenteen länsipuolisko, mutta puhdas hiekka otettiin esiin vain koekuopan kohdalta. Kaapelit olivat lähes suoraan seinän päällä (3.83-3.62 m mpy). Tiilikerroksia oli säilynyt 4-5 tiilikerrosta (max. 40 cm). Tiiliseinän paksuus oli n. 27 cm. Siinä oli ristilimitys eli se muodostui kerroksittain vaihtuvista yhdestä poikittain tai kahdesta pitkittäin asetetusta tiilestä (yleensä 19x12x5-6 cm, myös pitempiä). Tässä oli kuitenkin paljon epäsäännöllisyyttä. Tiilirakenteen alla oli 30 cm korkea luonnonkivistä tehty laastikiviperusta, jossa kiviä oli kahdessa kerroksessa. Kiviä oli myös kellarin sisäpuolella seinien kivien alareunan korkeudella. Niiden yläpuolella oli n. 3.20 m mpy korkeudella ohut nokinen, tiilinen hiekkakerros. Kyseisellä korkeudella on ilmeisesti sijainnut lattiataso. Alimpana oli ollut 40 cm sekoittuneita hiekkakerroksia ennen puhdasta hiekkaa.

Tiiliseinän pituus oli kellarin sisällä 5.8 metriä. Rakenteen kokonaispituus oli kahdeksan metriä, sillä sen molemmissa päissä oli luonnonkivistä muodostuvat osat. Itäpäässä kivet muodostivat kellareiden 5 ja 8 välisen 1.5 metriä paksun seinän perustan. Sitä saatiin vuonna 1993 enemmän esille pohjoisessa kuin nyt. Eri pohjapiirroksissa seinä on merkitty vain 80 cm:n paksuiseksi. Samoin länsipäässä oli 75 cm leveä kiviperustus, joka oli lyhyen seinän perustus pohjoiseen ennen oviaukkoa. Sen leveys vastaa suunnilleen pohjapiirrosten seinäpaksuutta.

Tiiliseinän eteläpuolella oli kivistä ja hiekasta muodostuva rakennuksen eteläseinän perustus, joka on ulottunut kadulle saakka. Siihen tehtiin 50x50 cm kokoinen koekuoppa. Siitä saatiin poistettua joitakin kiviä, joista suurin osa oli käsittelemättömiä kiviä. Tiiliseinää vastaan kivet olivat 40 cm leveydeltä savikerroksessa, joka muuttui hiekaksi etäännyttäessä tiiliseinästä. Isoista kivistä muodostuneesta kerroksesta ei päästy läpi puhtaaseen maahan.

Vuoden 1748 piirroksen mukaan holvaamattomasta kellarista 5 ei ole ollut yhteyttä rakennuksen länsipäädyn eikä itäpäädyn tiloihin vaan kulku on ollut kellarin luoteiskulmasta lattian kautta ensimmäiseen kerrokseen. Vuoden 1805 piirroksessa oli muodostettu yhteys länteen uuteen portaikkotilaan. Oviaukossa oli portaat, ilmeisesti ylöspäin (4-5 askelmaa).

Vuoden 1748 ja 1805 piirroksissa kellarin pituus on täsmälleen sama kuin kaivauksissa havaittu pituus. Sen sijaan piirroksien leveyksissä on pientä eroa (n. 2.4/3.0 m). Kaivauksissa tätä ei voitu todeta, koska pohjoisseinä on sijainnut linnan perustusten kohdalla.

Alueelta ei saatu löytöjä, sillä käytännössä kaikki maat olivat uusia täyttömaita. Pohjoisessa oli vuoden 1993 täyttöhiekkoja ja päällä kaapeleiden laittamisen ajoilta. 1800-luvun alun täyttöhiekkoja oli vain ohuelti kellarin länsiosan rakenteiden edessä.

Portaikko

Kellarista 5 on johtanut portaat lähes soikeaan tilaan (kartat 1, 7, 15; kuva 108), jossa on ollut vuonna 1805 portaat ylös ensimmäiseen kerrokseen ja alas läntisiin kellaritiloihin. Vuoden 1748 piirroksessa noin 4.5 metrin pituinen tila on ollut rakentamaton.

Kyseisestä portaikosta ei tehty vuonna 1993 tai nyt mitään havaintoja. Ainoa vanha kerros oli linnan seinän luona olevan tiilisen viemärikaivon itäpuolella korkeudella 3.60 m mpy sijainnut nokiraita, jonka alla oli puhdas luonnollinen hiekka. Nokiraidan päällä oli vanhaa hiekkaa vielä hiukan ennen linnan vuoden 1993 korjauksen täytehiekkoja. Kyse on vuoden 1654 tulipalokerroksesta, joka on tavattu useissa paikoissa vuosien 1993, 1995 ja näissä kaivauksissa.

Nokiraidan korkeus on hiukan alempi mihinkä kaikki Burgmanin rakennuksen jäännökset on tasoitettu joko vuoden 1808 tulipalon jälkeen tai kaapeleita vedettäessä jalkakäytävän alle.

Ilmeisesti portaikon (1805: 4.8x3.3 m) rakenteet ovat sijainneet niin korkealla että ne kaikki ovat tuhoutuneet myöhemmissä purku-/rakennustöissä ja viimeistään kaapelitöissä. Jos kellarin 5 lattiakorkeus on ollut noin 3.20 m mpy ja neljä askelmaa lisää korkeutta yhden metrin (muualta löydetyt askelmat 25 cm korkeita) portaikon lattia on sijainnut korkeudella 4.20 m mpy, joka on huomattavasti korkeammalla kuin kaapeleiden sijaintikorkeus 3.70 m mpy

Kellari 4

Holvattu kellari 4 (1805: 2.5x3.7 m) oli välitila portaikosta länsipään suureen kellaritilaan (kartat 1, 7, 15-16; kuvat 109-112). Sinne johti pitkä kaareva käytävä (piirretty 16 askelmaa). Vuoden 1748 piirroksessa samat kierreportaat johtavat suoraan yläpuolella olevaan ensimmäisen kerroksen huoneeseen.

Kellaritilan leveys kaivausalueella oli samankokoinen vuosien 1748 ja 1805 piirroksissa eli 2.4-2,7 metriä, vaikka piirrokset päällekkäin asetettaessa kellaritilan seinät eivät osu täysin samoihin kohtiin.

Kellarin kohdalle tehtiin kaksi poikittaisprofiilia. Itäisempi sijaitsi portaikon ja kellarin 4 seinälinjan kohdalla. Toinen sijoitettiin tilan keskiosaan. Molemmissa tapauksissa pinnalla oli runsaasti irrallisia lohkottuja kiviä. Syvemmällä profiileissa oli erikokoisia, enemmän lohkomattomia, irrallisia kiviä, jotka olivat uusissa ja vanhoissa täyttöhiekoissa. Itäisemmässä profiilissa oli etupäässä harmaata/harmahtavaa hiekkaa. Läntisemmässä oli vanhoissa ruskeissa täyttöhiekoissa tiilenpaloja. Täällä varmasti puhdas valkoinen luonnollinen hiekka sijaitsi korkeudella 2.30-2.15 m mpy.

Kummassakaan ei ollut kiinteitä rakenteita ja kerrokset olivat täysin sekaisin. Vuoden 1805 piirroksen mukaan kellareiden 4 ja 3 välillä ei ole portaita, joten niiden lattiat pitäisi sijaita samalla tasolla. Kellarissa 3 kivilattia sijaitsi korkeudella 2.17 m mpy.

Länsiosan kellarit 4 ja 3 lattiat sijaitsivat noin metrin syvemmällä (n. 3.20/2.20 m mpy) kuin muut kellaritilat. Tämä näkyy myös portaiden askelmien lukumäärässä ja vuoden 1748 piirroksen poikittaisleikkauksissa.

Alueelta saatiin talteen vain kaksi esinettä (KM 2010062:57-58); posliiniastian pala ja eläimen palamaton luu. Yksi rautanaula poistettiin luetteloinnin jälkeen (ks. liite 6). Löytöluettelon yhteystieto B4 L tarkoittaa Burgmanin kellarista 4 länsiosaa ja B4/3 kellareiden 4 ja 3 väliä.

Alue on tuhoutunut jossakin vaiheessa kokonaan.

Kellari 3

Kellari 3 (1805: 7.8x3.6 m) sijaitsi rakennuksen länsipäässä (kartat 1, 7, 15, 17-23; kuvat 113-206). Se oli vuonna 1805 rakennuksen suurin kellari kun aiemmin suurempi kellaritila itäpäässä oli jaettu kolmeen osaan ja osittain poistettu käytöstä. Vuoden 1748 poikittaispiirroksessa näkyy läntisessä kellarissa oleva tynnyriholvi kun itäisessä kellarissa on tasakatto.

Kellarissa on molemmissa piirroksissa ovi kellariin 4. Pohjoisseinän keskeltä johtaa vuonna 1748 portaat suoraan ylös pohjoiselle pihalle. Vuonna 1805 samat portaat johtavat aluksi läntiseen siipirakennukseen. Vuoden 1748 piirroksessa näkyy kellarin länsiseinässä sisäseinän puolella viivat (varma havainto) ja ulkoseinän puolella katkoviivat (olettamus) merkitsemässä ilmeisesti erilaista seinäkohtaa eli aiempaa aukkoa.

Muita muutoksia vuonna 1805 ovat länsiosaan ilmestynyt kapea väliseinä ja eteläseinään tehdyt kahdet aukot.

Vuonna 1993 oli saatu linnan seinän vierustan kaivannon eteläprofiilista esiin Burgmanin talon länsiseinän kiviperustaa, ilmeisesti ulkoseinän tiiliverhoilua ja kellarin 3 pohjoisseinää neljän metrin matkalta. Tiiliholvia oli säilynyt vain lähellä länsiseinän kivimuuria. Pohjoisseinässä tiiliä (22-23x11-12.5x5.5-6 cm) oli vain yksi tiili poikittain.

Kellari 3 kaivettiin tavallistakin useammassa osassa ja eri aikoina. Ensimmäisenä tuli esiin kellareiden 3 ja 4 välinen oviaukko ja sen eteläpuolinen tiili-kiviseinä, jonka pinnalla oli runsaasti laastia. Tässä ja muissa kellarin rakenteissa herätti huomioita rakenteiden suunta. Ne eivät olleet Aleksanterinkadun/Suurkadun eivätkä myöskään rakennuksen itäosan kellareiden suuntaisia vaan melko vinossa katuun nähden, enemmän WWS-EEN –suunnassa. Piirroksissa tätä eroa ei voi havaita.

Itäseinä oli 1.4 metriä korkea yläpinnan ollessa korkeudella 3.70 m mpy kaapeleiden takia. Seinän paksuus oli yksi metriä. Vuoden 1748 piirroksessa se on 1.3 metriä ja vuoden 1805 piirroksissa 1,1 metriä. Nuoremmassa piirroksessa ovisyvennystä ei ole piirretty. Kaukolämmityskanavaa kaivettaessa seinää on eteläpuolelta rikottu siten että ylhäällä seinää oli jäljellä 40 cm ja alhaalla 60 cm. Seinä näytti rikotun kokonaan tai lähes lattiatasoon saakka kaukolämpöputkikanavan kohdalla. Tiilet ovat etupäässä oviaukon kohdalla (Oviaukossa olleiden irtonaisten tiilien koot olivat 22-

23.5 x 12 x 5.5-6.8 cm). Muuten seinänpinnat ja sisäosat muodostuivat isoista kivistä. Kellarin 4 puolella seinän yläosassa laastiseinän pinta ja asento viittasivat siihen että paikalla olisi ollut seinästä ulkoneva iso kivi ja/tai kiviseinä alkaa kaartumaan etelään päin. Kellarissa 4 on ollut holvikatto.

Oviaukon leveys oli 1.0 metriä. Piirroksissa se on merkitty hiukan kapeammaksi (0.8 m). Kellarin 3 puolella havaittiin oviaukossa kahden tiilikerroksen korkea kynnys. Ylätiilikerroksessa näkyvissä oli tiiliä kaksi lappeellaan pitkittäin ja kaksi poikittain. Alla tiilet olivat poikittain. Maa putosi noin 20 cm levyisen kynnyksen takana alaspäin, mutta havainnointi oli vaikeaa maamassojen ja kivien takia.

Oviaukon pohjoispuolella oli vastaavanlainen seinä kuin oviaukon eteläpuolella. Tästä voitiin ottaa esille vain noin 20 cm syvyydeltä profiilin sortumisvaaran takia. Tämän seinän kaakkoiskulmasta oli irronnut useita kiviä kellarin 4 puolelta. Kyseessä voisi olla porraskivien paikka, mutta eteläpuolisessa seinässä samalla korkeudella oli vielä ehjä tiiliseinä. Seinän lounaisnurkassa oviaukon puolella oli 20 cm leveä pystysuora laastivyöhyke ja siinä laastikynnys, joka erosi muusta seinästä. Kyseessä saattoi olla oven karmin paikka tai kohdassa on kavennettu oviaukkoa myöhemmin irrallisella tiiliosalla. Aivan vastaavaa ei ollut vastakkaisessa seinässä, vaikka kohta erosi muusta seinästä rappauksen osalta.

Tämän seinän alapinta oli vaalean hiekan päällä korkeudella 2.3 m mpy kellarin 4 puolella. Se oli hiukan korkeammalla kuin kellarin 3 lattiapinta. Seinän lounaisnurkan luona kellarin 3 puolella saatiin esiin pienestä kuopasta lattiakiveksi tulkittu kivi korkeudella 2.33 m mpy. Tämä oli hiukan korkeammalla kuin muut tavatut lattiapinnat kellarissa 3.

Oviaukko oli dokumentointivaiheessa täynnä isoja kiviä ja hiekkaa. Kellarin 4 puolella oli lohkottujen kivien ja hiekan sekamelska.

Itäseinän edessä kaivettiin 1.5x1.25 metrin kokoinen alue kellarin pohjaan saakka. Kaapeleiden alta korkeudelta 3.60-3.70 tuli ruskeaa likaista hiekkaa, jonka pinnalla oli vierekkäin pienellä alueella hiiltyneitä lankkuja. Ne olivat 1.5-2 cm paksuja ja 17-25 cm leveitä ja n. 30 cm pitkiä. Niissä oli nauloja kärki ylöspäin. Niiden alla hiekka jatkui suoraan melkein kellarin lattiaan saakka yhtenäisenä kerroksena. Alimpana kerroksena oli 5 cm vaaleata hiekka ja sen alla ruskeaa hiekka tai savea 15 cm. Lattiakiveyksen päällä oli ohut tummempi hiekka (sis. org. ainesta). Kivien päällä olevaa mustaa kerrosta lukuun ottamatta kerrokset liittyivät kellarin täyttämiseen vuoden 1808 tulipalon jälkeen, jolloin yläosaan oli joutunut rakennuksen palaneita osia.

Kellarin lattia oli noin korkeudella 2.15-2.24 m mpy eli 2.6 metriä jalkakäytävän alapuolella (4.77 m mpy). Se muodostui erikokoisista (20-50 cm läpimitaltaan) melko laattamaisista luonnonkivistä.

Seuraava tutkimusalue oli kellarin 3 länsiseinän edessä. Kellarin pituus oli juuri sama kuin eri vuosien piirroksissa. Tämän alueen ja itäisen alueen väliin jäi lähes viisi metriä tutkimatonta aluetta. Täyttömaan alla on samanlainen lattiakiveys kuin itäseinän ja länsiseinän kohdalla. Se sijaitsee niin syvällä, ettei kaukojäähdytyskanavan pohja tullut lähelläkään sitä.

1.75x1.25 metrin kokoinen alue kaivettiin lattiaan saakka (2.15-2.23 m mpy). Täällä poistettiin muutama lattiakivi alapuolisten kerrosten toteamiseksi. Alla oli likaista hiekkaa yli 10 cm ja viisi cm nokista hiekkaa ennen puhdasta pohjahiekkaa (1.90 m mpy). Kaivetun alueen keskeltä puuttui lattiakiviä.

Kellarin länsiseinä muodostui useasta eri osasta. Alimpana eteläosassa oli kuin hätäisesti tehty 40 cm korkea ja 80 cm leveä tiiliseinä. Tiilet näyttivät olevan lähinnä hiekassa sikin sokin kivilattian päällä. Rakenne jatkui kaukolämpöputkien alle etelään. Pohjoisessa se näytti jatkuvan hyvin muuratun länsiseinän pohjoispuoliskon alle, mutta tätä kohtaa ei pystytty kaivamaan profiilin sortumisvaaran takia.

Länsiseinän eteläpuoliskolla huonosti ladotun alaosan päällä oli tiilistä muurattu kunnon seinä. Sen säilynyt yläpinta oli noin korkeudella 3.40 m mpy. Eteläpuolelta se oli rikkoutunut kaukolämpöputkien takia, mutta pohjoispuolella oli pystysuora sauma toista seinänosaa vastaan. Yläosassa se oli säilynyt 40 cm leveydeltä ja alaosasta 80 cm leveydeltä. Tiiliseinä oli vähän yli 40 cm paksu ja siinä oli käytetty ristilimitystä eli kerroksittain säännöllisesti pitkittäin ja poikittain asetettuja tiiliä. Tiilien isompi koko (27-28.5 x 13-13.5 x 7-7.5 cm) ja väri erosi muista. Samoin laasti oli huomattavasti vaaleampaa.

Sen yläosan vieressä siitä eroavassa länsiseinän pohjoispuoliskossa oli tiilien välissä oven saranatappi. Edellisen seinäosan kohdalla on siis ollut ovi, joka on muurattu umpeen ilmeisesti jo ennen vuotta 1748. Alaosassa on ollut myös sarana, jonka poistaminen on ilmeisesti aiheuttanut sekavan tilanteen tiilirakenteen alaosassa. Kyseisessä kohdassa vuoden 1748 piirroksessa näkyy viivoja ja katkoviivoja tarkoittamassa ilmeisesti suljettua kohtaa.

Länsiseinän pohjoispuoliskossa seinän keskikorkeudelta alkoi ylöspäin kynnysmäisesti yhden tiilikerran levyiset ulkonemat. Kohdassa on todennäköisesti ollut tiiliä enemmän, jolloin seinän kulmaan oviaukkoon muodostuisi seinään tasoon tulevalle ovelle tila, ovisyvennys. Katkenneet tiilet viittaisivat siihen.

Oviaukon pohjoispuolista yli 50 cm paksua tiiliseinää saatiin esiin seinän keskikorkeudella 1.6 metriä. Tällöin katon holvi oli kaartui yhä kohti pohjoisseinää. Ylempänä oven (ylemmän) saranatapin korkeudella oven ja holvin väli oli 1.2 metriä. Seinän tiilet (22-24x11-12x5-6 cm) olivat pienempiä kuin oviaukon tiilet, mutta samankokoisia kuin pohjoisseinässä. Seinän tiilien muuraamisessa oli nähtävissä jonkinlaista järjestelmällisyyttä. Välillä se oli ristilimitystä, välillä poikittaisia tiiliä oli kahdessa kerroksessa tai muuta poikkeavuutta.

Vuonna 1993 pohjoispuolelta ja osittain eteläpuolelta esiin otettu tiiliholvi muodostui yhdestä tiilikerrasta, jonka tiilet olivat edellisen seinäosan näköisiä ja kokoisia (22 x 9.5-11-13 x 6-7 cm). Sen sisäpinnalla oli paksulti laastia kuten myös lähimmässä länsiseinän osassa. Nyt holvia otettiin esiin vain kellarin luoteiskulman yläosasta sisäpuolelta.

Vuoden 1993 kaivauksen perusteella näytti, ettei pohjoisseinässä ollut suoraa seinää vaan holvi jatkui lattiaan saakka. Holvin alaosassa näytti tiiliä olevan enemmän tiiliä kuin itse holvissa. Vuoden 1748 piirroksessa näkyi sama holvirakenne.

Kellarin halki mennessä pohjoisessa maaleikkauksessa näkyi vain erilaisia täyttöhiekkoja, tiiliä ja kiviä rakennuksen purkamisen ajalta. Ylempänä korkeudesta 3.20 m mpy lähtien oli vuoden 1993 täyttömaita, sillä holvi oli ollut esillä eteläpuolelta tällöin. Idempänä näkyi aiemmin keväällä tehdyn koekaivannon täyttösorat.

Kellarin läntisen tiiliseinän takaa paljastui jo ennen vuoden 1748 ensimmäisen pohjapiirroksen tekoa tai sen aikana tukittu porrastila. Noin 40 cm paksun sisäseinän takana oli 80 cm leveä tila, joka oli täytetty 1.1 metrin paksuisella yhtenäisellä ruskealla hiekkakerroksella, jonka alla oli noin 10 cm paksu nokinen hiekka (sis. orgaanista ainesta), 10 cm laastia, 15 cm hiukan sekaista vaaleata hiekkaa ja alimmaisena puhdas vaalea pohjahiekka (1.90 m mpy).

Sen länsipuolella oli 30-50 cm leveä rakennuksen läntinen kivi- ja tiiliseinä (3.60 m mpy). Tiilet (23.5x10.5-11.x6.5) olivat samankokoisia kuin tiiliholvin ja sisäseinän pohjoisosan tiilet. Yläosan helposti rikkoontuvien tiilien pinta oli sisäseinän tiilistä poiketen tummanruskea ja sisäosat mustia. Tämä johtui varmaankin tulipalojen vaikutusta. Tiiliä ei ollut muurattu mitenkään järjestelmällisesti vaan säilyneen seinän paksuus vaihteli. Tiilet olivat etupäässä yksi poikittain ja yksi pitkittäin, mutta myös puolikkaita tiiliä ja kaksi tiiltä poikittain.

Ulkoseinä muodostui porrastilan puolella 40-50 cm korkeasta tiiliosasta (6 tiilikerrosta epäsäännöllisesti, useimmat poikittain, tiilet alempana hyväkuntoisia) ja sen alapuolisesta 1.2 metriä korkeasta muuratusta kiviseinäosasta. Kiviseinän alareuna oli 25 cm edellä mainitun tumman maan alapuolella. Laastikerros korkeudella 2.15 m mpy oli lattiapinta. Se sijaitsi samalla korkeudella kuin kellarin 3 lattia. Varsinaisen kellarin 3 tapaista kivilattiaa ei ollut tässä tilassa.

Kellarin seinä porrastilan puolella oli noin 1.3 metriä korkea hyvin muuratun pohjoisosan kellariseinän kohdalla. Muuraus oli hyvää aina sen alla olevaan kiveen saakka. Kivi sijaitsi samalla korkeudella kuin kellarin 3 lattia.

Pohjoisesta tiilirakenteiden välistä linnan seinän luota löytyivät tiiliportaat, jossa oli säilynyt neljä porrasta. Portaat kääntyivät selvästi koilliseen päin ylempänä. Porrasaskelman yläosassa oli yhdeksän isoa tiiltä (27x13x7.5 cm) poikittain kyljellään ja alapuolella kolme tiiltä pitkittäin lappeellaan. Porrasaskelmien korkeus oli keskimäärin 25 cm. Alimmat porrasaskeleet olivat kärsineet kovasti. Toiseksi alimmassa poikittaiset tiilet eivät ulotu reunaan saakka vaan täällä on pitkittäin kyljellään tiilet porrasaskelman pintaan saakka. Vastaavanlaista tiilikokoa ja tiilien asettelua oli käytetty lännempää vuonna 1958 löytyneessä rakennuksessa, joka oli rakennettu vuonna 1758.

Alimman tiilikerroksen päällä oli edellä mainittu nokinen hiekka, orgaanista maata. Kyseessä oli ilmeisesti tulipalokerros. Onko kyseessä vuoden 1713 tulipalo vai Wetterin aikana vuonna 1730 sattunut tulipalo. Löydöt eivät tuo tarkempaa tietoa. Tulipalokerroksen alla oli 1. portaan alapuolella ole laastista muodostunut lattiataso.

Tiiliseinien välistä eteläpäässä betonisuojan alta kaivettiin esiin vinossa oleva 70 cm korkea ja 80 cm leveä tiiliseinä, jonka oli muurattu suoraan puhtaaseen hiekkaan.

Sen alapinta oli korkeudella 1.9 m mpy. Tiilikoko oli sama kuin ulkoseinässä ja tiililimitys epäsäännöllinen.

Ulkoseinän länsipuolella oli yli 80 cm leveä ja 80 cm korkea muuraamaton kiviperustus etupäässä luonnonkivistä ennen entistä Koulukujaa. Kiveys on ilmeisesti ollut osittain Koulukujan puolella. Sen alapintaa ei yritetty kaivaa esiin. Tämä kivimuuri oli esillä vuonna 1993, mutta tiiliportaista ei tehty silloin havaintoja vaan profiilissa oli isoja kiviä hiekassa ja mm. irrallisia katujen kourukiviä. Ulkoverhoilun tiiliä näkyi luultavasti.

Tiiliseinien ja niiden välisen tilan kokonaisleveys on 1.9 metriä eli juuri sama kuin vuoden 1748 ja 1805 piirroksissa. Holvatusta kellarista 3 on noin 90-100 cm:n leveästä oviaukosta johtanut lyhyt ja 80 cm leveä pohjoiseen kaartuva kellarikäytävä ja kierretiiliportaat ylös ensimmäiseen kerrokseen länsiseinän kohdalla. Tämä on laitettu umpeen 1700-luvun alussa, mahdollisesti Wetterin tekemissä muutostöissä 1720-luvulla tai talon tulipalon jälkeen vuonna 1730. Portaikon löydöt viittaavat 1700-luvun alkupuolelle. Vuonna 1748 portaikko on ollut kuitenkin jo täytettynä hiekalla ja oviaukko umpeen muurattuna, sillä vuoden 1748 piirroksessa kohdalla on juuri oviaukon kokoinen tila merkitty viivoilla.

Arvoitukseksi jää onko pohjoisseinän keskiosasta pihalle johtanut portaikko ollut jo alun perin ollut olemassa vai onko se tehty vasta Wetterin muutostöissä kun länsiportaikko on tukittu.

Toisessa vaihtoehdossa rakennuksen länsipäässä on ollut ehkä alun perin vastaavanlainen puinen tasakattoinen iso kellaritila kuin vielä 1748 rakennuksen itäpäässä, jolloin länsiportaikko, kellarit 1 ja 2 olisivat voineet kuulua samaan tilaan. Länsipäässä olisi ollut puuportaikko ylös ensimmäiseen kerrokseen. Tähän voi viitata portaikon käytävältä puutuva kivilattia ja sisäseinän muuraaminen ilmeisesti kivilattian päälle.

Toisessa vaiheessa länsipäähän olisi rakennettu tiiliportaat, käytävä (sisäseinän pohjoispuolisko, eteläinen tiiliseinä) ja kellari holvattu (holvi ulottuu vain sisäseinään). Tämä on ehkä tapahtunut Wetterin korjaustöissä 1720-luvulla. Portaikon löydöt viittaisivat tähän aikaan. Vuoteen 1748 mennessä portaikko on kuitenkin suljettu hiekalla ja oviaukko muurattu umpeen. Tällöin on jouduttu mahdollisesti avaamaan pohjoisseinän keskiosasta käytävä pihalle?

Löydöt (KM 2010062:59-88) kellarista 3 tulivat täyttömaista. Erikoisempia löytöjä olivat erilaiset punasaviset lasitetut kaakelit, joista useimmat olivat reunapaloja. Yhdessä oli kasviaiheinen kohokuviointi. Muita löytöjä olivat koristellun ja koristelemattoman liitupiipun varsipalat, punasaviastian palat (mm. pari jalkaa), majolika –astian pala ja kivitavara-astian pala. Lasitavarasta tuli värittömiä ikkunalasin paloja ja astian/pullon paloja (mm. lasipullon suu). Rautaa otettiin talteen nauloja, litteä Y-muotoinen saranarauta ja pitkänomainen työkalun terää muistuttava esine. Useita rautanauloja poistettiin luetteloinnin jälkeen (ks. liite 6).

Löytöluettelon yhteyksien lyhenteiden selitykset:

B3 I = Burgmanin kellarin 3 itäinen kaivausalue
B3 Ia = Burgmanin kellarin 3 itäinen kaivausalue, alaosa
B3 L = Burgmanin kellarin 3 läntinen kaivausalue

Länsiseinän portaikon kohdalta tuli jonkin verran löytöjä (KM 2010062:89-102); U-muotoinen pronssisolki/hela, T-muotoinen sarana/vetorauta, liitupiippujen koristeltuja ja koristelemattomia varsipala, Westerwald ja Bartman –kannujen palat, punasaviastian pala ja koristelista, lasiastioiden ja pullojen paloja ja ikkunalasia ja poistettu rautanaula (ks. liite 6). Kivitavara-astiat viittaavat 1600-luvun lopun esineistöön ja portaikon peittämiseen 1700-luvun alkupuolella.

Löytöluettelon yhteyksien lyhenteiden selitykset:

P Ep = Burgmanin läntinen portaikko, eteläinen kaivauslohko, pintaosa
P Ea = Burgmanin läntinen portaikko, eteläinen kaivauslohko, alaosa
P P = Burgmanin läntinen portaikko, pohjoinen kaivauslohko

5.4 Koulukuja

Koulukuja alkoi välittömästi Burgmanin kivijalan jälkeen tai jo sen kohdalta (kartat 1, 7, 15 ja 23, 25; kuvat 166-169, 172-176, 180-181, 183, 185, 230). Siitä oli säilynyt vain pieni alue kaivannon pohjoissivulla. Eteläosassa näytti uudemmat kaivutyöt tuhonneen kaikki kerrokset.

Kadun itäreunassa puhdas vaalea pohjahiekka oli korkeudella 3.50 m mpy. Sen päällä oli 20 cm ruskeata hiekkaa ennen ohutta nokikerrosta korkeudella 3.65 m mpy. Kadun länsireunalla se oli korkeudella 3.77 m mpy. Kyseessä oli vuoden 1654 palokerros, joka löytyy useissa vuosina 1993 ja 1995 tutkituissa paikoissa. Vuonna 1993 nokikerroksen yhtenäiseksi leveydeksi saatiin kuusi metriä.

Nokiraidan päällä oli vaaleampi nokiraita ennen 10 cm paksua vaaleampaa hiekkakerrosta., jonka päällä oli taas tummempi raita. Sen päällä oli 12 cm harmaata hiekkaa ja hiukan kellertävää hiekkaa ennen vuoden 1993 perustusten vahvistamiseen liittyviä täyttömaita korkeudella 4.00 m mpy. Vanhoja katukerroksia oli yhteensä noin 50 cm, mutta katukiveyksistä ei ollut merkkejä. Kadun ylimmät kerrokset ja katukiveys ovat tuhoutuneet vuoden 1808 tulipaloaluetta raivattaessa tai linnaa rakennettaessa. Kivet on voitu käyttää linnan perustuksiin, sillä vuoden 1993 kaivauksissa perustuksissa oli katukiviksi sopivia kiviä. Viimeistään kaapeli- ja kaukolämmityskaivantoa tehtäessä kadun ylimmät rakenteet ovat tuhoutuneet korkeuksiensa perusteella.

Vuonna 1993 linnan eteläsiivessä löydettiin Koulukujan kaksi eri tasolla olevaa katukiveystä korkeuksilla 4.35 ja 4.80 m mpy eli hiukan nykyistä korkeudella 4.88 m mpy sijaitsevaa jalkakäytävää alempaa. Katu on nousut pohjoiseen päin jonkin verran tällä matkalla. Kadun leveydeksi saatiin silloin noin 7.5 metriä. Samoin

kartoista saatu samanlainen kadun leveys edellyttää että kadun länsi- ja itäpuolelta löytyvät rakennusten irtokivistä muodostuneet perustukset ovat olleet osittain Koulukujan puolella.

Helenankadun poikittainen kaivanto

Helenankadun itäreunalla jalkakäytävän linjalla kaivettiin kapea ja matala kaukojäähdytysputkikaivanto Aleksanterinkadun poikki raitiotiekiskojen alitse. Kaivauksen aikana ei ollut arkeologista valvontaa koko ajan, mutta havaituissa kohdissa ei näkynyt merkkejä vanhoista katupinnoista tai kerroksista (kartta s. 7; kartat 1 ja 7; kuvat 218-223).

5.5 Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2

Koulukujan jälkeen alkoi 1700-luvun lopussa kahdesta tontista yhdistetty 50.5 metriä leveä tontti, joka kuului 1700-luvun lopussa ja 1800-luvun alussa kauppias Goviniukselle. Koulukujan länsipuolelta tontin itäreunasta alkoi vuonna 1800 rakennetun talon rauniot, jossa oli kaksi isoa kellaria molemmissa päissä ja välissä kapeampi käytävä (G1-5)). Sen länsipuolella ja osittain sen alla oli rakennuksen tieltä puretun vuonna 1758 valmistuneen rakennuksen jäännökset. Lännempänä oli vielä kaupungin alkuaikaan ajoittuva jätekuoppa ja heikkoja merkkejä Suurtorin laidalla pitkittäin sijainneesta kellarittomasta vuoden 1757 rakennuksesta.

Tällä osalla oli samat elementit kuin tontilla 3. Kaukolämmitysputkikanava oli edelleen pohjoisella ajoradalla, jonne saakka tontit ja rakennukset olivat ennen ulottuneet. Vuoden 1800 rakennus ulottui myös valtioneuvoston linnan eteläisiin kellareihin. Jalkakäytävän kohdalle kaivettiin kaivanto kaukojäähdytysputkille ja kerrokset olivat tuhoutuneet kaapeleiden takia samalle syvyydelle kuin aiemmin. Kaivantojen korkeudet ja leveydet olivat myös samoja kuin aiemmin. Syvemmälle kaivettiin vain arkeologista lähtökohdista.

Ajoradan pinta oli korkeudella 4.62-4.77 m mpy. Betonisuojan yläpinta oli noin korkeudella 4.13-4.07. Korkeudet vaihtelivat, koska välillä valmiiden palojen välissä oli paikalla valettuja osia. Betonisuojan pohjalaatan alapinta oli noin korkeudella 2.96-3.19 m mpy. Laatan alla oli vielä 15 cm soraa.

Goviniuksen vuoden 1800 talo, kaakkoinen kellari (G5)

Goviniuksen vuoden 1800 rakennuksen itäseinän laastikiviperustus ulottui 1.4 metriä kellarin tiiliseinästä itään (kartat 1, 24-28; kuvat 224-263, 268, 271, 276-277, 282). Sen yläpinta oli noin korkeudella 3.75 m mpy. Tiiliseinän ja laastikiviperustuksen välissä oli noin 60 cm levyinen hiekkakerros, sillä kohdalle oli vedetty joskus putkilinja. Tämä itäseinä oli ollut esillä vuoden 1993 tutkimusten kaivannon eteläprofiilissa.

Samoin vuonna 1993 oli esillä Goviniuksen itäisten kellareiden (G4-G5) välinen itä-länsi -suuntainen pitkä seinä yläosastaan. Nyt osittain sen päällä oli silloin tehty valtioneuvoston linnan uuden perustuksen betonikaulus. Rakennuksen koillisen kellarin (G4) itä-, länsi- ja pohjoisseinät olivat olleet myös tällöin esillä linnan ulko- ja sisäpuolella.

Goviniuksen kaakkoisesta kellarista (G5) saatiin esiin melkein koko pohjoisseinä, osa itä- ja länsiseinää. Niiden yläpinnat olivat korkeudella 3.83-3.90 m mpy, kun jalkakäytävä sijaitsi korkeudella 4.86 m mpy. Pohjoisseinän pituus oli 10.15 metriä. Sen länsipää oli rikottu, sillä seinän läpi meni vanhoja ja uusia putkia kolme kappaletta. Seinän keskikohdassa oli pieni aukko (13x15 cm), jonka toista päätä ei saatu esiin. Se oli piikillä koeteltuna sen verran syvä että se ulottui luultavasti seinän läpi pohjoispuoliseen kellariin (G4). Suoralla seinäosalla oli ristilimitys eli pitkittäiset ja poikittaiset tiilirivit vuorottelivat. Tiilet olivat isoja kooltansa (29.7x14.5x8 cm).

Kellarin itäosa kaivettiin esiin lattiatason alapuolelle puhtaaseen hiekkaan saakka (2.10 m mpy) Seinän alimpana osana oli 20-30 cm korkea muurattu kivirivi, jonka päällä pohjoisseinän suora osuus oli 0.9 metriä korkea. Tynnyriholvin alkua oli jäljellä 40 cm. Tiilien pinnalla oli runsaasti laastia.

Paksun laastikerroksen peitossa olevan kivirivin korkeudella ja hiukan alimpiin tiiliin ulottuen oli pohjoissivulla 25 cm paksu kellertävä karkea hiekka. Itäseinän profiilipiirroksessa kaukolämpöputkien alla näkyy tämän ohenevan hiekan päällä samalla pintakorkeudella 10 cm paksu savikerros (2.40 m mpy). Niiden yläpuolella tiiliseinä oli mustunut vuoden 1808 tulipalosta. Kyse oli siis ilmeisesti lattiapinnan tasosta, sillä tiili- tai kivilattiasta ei ollut mitään merkkejä. Edellisten kerrosten päällä oli tiilen ja noen sekainen täyttöhiekka.

Kellarin itäseinä oli kärsinyt, sillä sitä oli ohennettu ulkopuolelta kohdalla kulkevan putken takia. Tiiliseinän jäljellä oleva korkeus oli 1.7 metriä ja leveys yksi metri. Kaikki tiilet olivat siinä pitkittäin ja niiden pinnalla oli paljon laastia. Seinä jatkui etelään päin noin korkeudella 2.90 m mpy sijaitsevan kaukolämpöputkien pohjalaatan ja sen sorakerroksen alapuolelle noin 80 cm:n korkuisena.

Kellarin sisällä olleista täyttöhiekoista tuli jonkin verran löytöjä (KM 2010062:103-122); koristelemattomia liitupiippujen varsipaloja, punasavisen lieriömäinen kantaosaltaan oleva lasitettu tasainen kaakeli, muita punasavisia kaakelinpaloja, punasaviastioiden ja fajanssiastioiden paloja, lasiastioiden ja lasipullojen paloja, kirkkaita ikkunalasien paloja, eläinten luita ja hampaita. Kaksi rautanaulaa poistettiin luetteloinnin jälkeen (ks. liite 6)

Löytöluettelossa yhteys G5 U tarkoittaa Goviniuksen vuoden 1800 rakennuksen itäseinän ulkopuolta, G5 I rakennuksen itäpäätä ja G5 L länsipäätä.

Itäinen poikittainen kaivanto

Linnan ajokäytävästä kaksi metriä itään uudistettiin tämän alueen itäinen poikittainen kaukolämpöputkilinja. Vanha kapea ja matala (syvyys n 1 metri) betoninen kaukolämpöputkikanava meni Aleksanterinkadun poikki raitiotiekiskojen alitse

Balderin taloon (kartta s. 7; kartat 1 ja 24; kuvat 436-450). Kanava kaivettiin esiin ja sinne laitettiin uudet pienet putket. Kaivannon maaleikkauksissa ei näkynyt vanhoja katukiveyksiä tai maakerroksia. Aleksanterinkadun kohdalla meni kadun suuntaisesti useita kaapeleita ja vesijohto.

Goviniuksen vuoden 1800 talo, keskitila (G3)

Läntisten ja itäisten isojen kellareiden välissä oli 4.20 metriä leveä kellaritila (G3) (kartat 1, 24, 26, 29-30; kuvat 264-309). Juuri kaukolämpöputkien suojien pohjoisreunan kohdalla tilan läntisen ja itäisen tiiliseinien eteläpäässä oli oviaukkojen kohdat kellareihin G1 ja G5. Tiiliseinät olivat 60 cm paksuja. Niiden yläpinnat olivat korkeudella 3.20 ja 3.00 m mpy. Itäisen yli oli mennyt metallinen putki, joka oli poistettu käytöstä jo aiemmin. Näistä seinistä oli vain vähäisiä havaintoja pohjoisempaa vuodelta 1993 ja 1995.

Seinien välinen tila oli täytetty irtotiilien, hiekan, mullan ja laastin sekoituksella seinien yläpintojen korkeudelle. Kerros oli 5-50 cm paksu. Yläpuolella oli uudempaa täyttöhiekkaa ym. jalkakäytävän korkeudelle saakka (4.92 m mpy) kaapeleiden ja linnan uuden perustuksen takia. Tiilikerroksen alla oli voimakkaasti keskustaan viettävä 6-8 cm paksu kova laastikerros. Sen alla oli irtonaista ruskeaa hiekkaa, tiiliä ja laastipitoista hiekkaa. Sen paksuus vaihteli välillä 30-60 cm johtuen laastipinnan kuopalla olosta. Alimpana oli ruskea hiekka, pikkukiviä (14 cm) ja sen alla ohut likainen hiekka (5 cm) ennen puhdasta pohjahiekkaa (2.2 m mpy). Kyseessä oli ilmeisesti lattiapinta korkeudella 2.35 m mpy.

Läntinen seinä kaivettiin osittain esille puhtaaseen maahan saakka. Alimpana oli puhdas hiekka (2.05 mpy). Sen päällä oli 8 cm likaista hiekkaa, 30 cm korkea muurattu kiviperustus ja yksi metri korkea tiiliseinä. Tämän seinän kulmaan oli muurattu kolo seinään eli ovisyvennys. Vastaavanlainen oli myös itäseinän oviaukossa.

Kellariin G1 menevässä oviaukossa oli poikittain kyljellään olevista tiilistä tehty lattia korkeudella 2.53 m mpy. Tiililattia jatkui samalla korkeudella kellarissa G1.

Vanhat täyttökerrokset ja kova laastikerros on tulosta vuoden 1808 tulipalosta ja/tai alueen raivaamisesta.

Löytöjä tästä välitilasta tuli vain muutama (KM 2010062:123-125); fajanssiastian pala, astian/pullon pala ja lasipullon lasisinetti, joka oli Åvikin lasitehtaan (1748-1833).

Goviniuksen vuoden 1800 talo, lounainen kellari (G1)

9.6 metrin pituinen lounainen kellari (G1) kaivettiin sisältä esiin itä- (2.6x1.4 m) ja länsipäästään (1.8x1.8 m) (kartat 1, 24, 31-35, kuvat 310-354). Niiden välinen osa jätettiin kaivamatta. Pohjalta paljastui tiililattia (n. 2.54 m mpy), jossa tiilet oli muurattu kyljelleen siten että tiilet olivat pitkittäin seinien suuntaisesti muodostaen keskustaan pienentyvän suunnikkaan.

Itäpäässä lattian päällä oli ruskeassa karkeassa hiekassa paljon irtonaisia tiiliä vierekkäin. Kerroksen yläosassa oli nokista hiekkaa. Lähellä itäseinää tämän kerroksen alla tiililattian päällä ja yläpuolella oli paksulti kovaa laastia. Itäisen kaivausalueen kerrokset liittyivät keskitilassa (G3) oleviin vastaavanlaisiin kerroksiin. Edellä mainitut vanhat kerrokset olivat yhteensä noin 80 cm korkeita. Niiden yläpinta oli samalla korkeudella kuin itäseinän yläpinta (n. 3.30 mpy). Niiden yläpuolella oli sijainneet kaapelit ja uudemmat täyttömaat. Pohjoisprofiilin sisällä oli samalla korkeudella vuonna 1995 tehty betoniperustus. Profiilissa näkyi vain sen kaivamisen jäljet ja täyttömaat. Vuonna 1995 kellarin pohjoisseinän yläpinta oli ollut esillä koko pituudeltaan länsiseinään saakka.

Länsipään kaivausalue oli hiekkaisempaa ja vähemmän tiilistä.

Länsiosan kaivausalueella kellarin pohjoista tiiliseinää otettiin esiin kahden metrin pituudelta. Se oli säilynyt 90 cm:n korkeudelta (yläpinta 3.34). Seinän muuraamisessa oli käytetty ristilimitystä. Holvia ei ollut säilynyt päällä olevan linnan vuoden 1995 betoniperustuksen ja sen kaivannon kaivamisen takia. Vuonna 1995 tiiliholvin alut olivat olleet vielä havaittavissa.

Länsiseinä oli säilynyt lattiapinnasta laskien 1.4 metrin korkeudelta (3.94 m mpy) ja 1.6 metrin leveydeltä. Tiiliseinä jatkui kaukolämpöputkien alle vain noin 30 cm korkuisena. Sen alla oli vielä mitä todennäköisimmin 30 cm korkea kiviperusta, jota ei kaivettu esiin. Seinän pinnalla oli paljon laastia, mutta tiilimuuraus näytti olevan epäsäännöllistä toisinkuin pohjoisseinässä.

Länsiseinän eteen tehtiin koekuoppa. Tiililattian alla oli karkeata ruskeaa hiekkaa 20 cm ennen puhdasta luonnollista hiekkaa (2.05 m mpy).

Kellarin tiilisen itäseinän (n. 30 cm) takana oli 80 cm leveä laastikiviperustus (keskimäärin 3.85 m mpy), joka muuttui kauempana hiekassa oleviksi kiviksi. Tämän osan leveys oli 1.4 metriä. Näiden alle oli jäänyt vuonna 1758 rakennetun talon itäisin osa. Rakennus oli purettu tämän vuonna 1800 rakennetun talon tieltä.

Esinelöydöt (KM 2010062:126-135) olivat täyttömaista vähäiset; koristelemattomia liitupiippujen varsia, punasaviastioiden paloja, lasipullojen paloja, kirkkaita ikkunalasien paloja, lasikuonaa ja palamattomia eläimien luita. Rautanauloja löytyi kolme, jotka poistettiin luetteloinnin jälkeen (ks. liite 6)

Vuoden 1758 talo

Suurkadun varrelle vuonna 1758 rakennettu ja viimeistään vuonna 1800 purettu kellarillinen rakennus sijaitsi suurimmaksi osaksi vuoden 1800 rakennuksen länsipuolella (kartat 1, 24, 32, 35-41; kuvat 355-408). Sen itäpää jäi kuitenkin vuoden 1800 rakennuksen länsiseinän kivi- ja tiilimuurien alle.

Tästä rakennuksesta oli vuonna 1995 esillä pohjoisseinän pintaosa, pohjoisseinän sisäseinä pienellä alueella tietylle syvyydelle saakka sekä länsipäässä ollut oviaukko ja porrashuoneen perustuskivet. Oviaukon pohjoispuolinen seinä saranarautoineen, tiilineen ja perustuskivineen otettiin silloin talteen.

Kellarin pohjoisseinä sijaitsi kaukojäähdytysputkikaivannon pohjoisen maaleikkauksen kohdalla. Rakennuksen esille otettujen kivirakenteiden pituus oli yhteensä 7.2 metriä ja leveys suurimmillaan noin 1.2 metriä. Kellarin osuus pituudesta oli 5.4 metriä ja länsipään porrashuoneen 1.8 metriä. Kivirakenteiden läpi ei kaivettu kuin itäpään koekuopan kohdalla.

Kellarin pohjoisseinän säilynyt korkeus oli enimmillään yksi metri. Sen nyt näkyvä yläpinnan reuna oli korkeudella 3.30 m mpy eli käytännössä samalla korkeudella kuin vuonna 1995. Sen yläpuolella oli vain vuoden 1995 täyttömaita ja linnan uusi betoniperustus. Jalkakäytävän pinta oli korkeudella 4.89 m mpy.

Seinä muodostui hiukan epämääräisestä kivilaastimuurista, joka oli ulospäin kallellaan. Seinässä oli korkeudella 2.80 m mpy noin 20 cm leveä kynnys, joka itäosassa muodostui runsaassa laastissa olevasta tiilimuurista. Kynnys kapeni länteen päin. Sen alla oli kellarin sisäpuolelle tulevat seinän perustuskivet (n. 2.45 m mpy).

Kellarin sisällä oli täyttömaiden alla keskimäärin korkeudella 2.62 m mpy ohut nokinen kerros (n. 6 cm). Se on ulottunut seinän kynnysosan puoliväliin saakka. Lännessä sen alla oli ruskeaa hiekkaa vain 6-8 cm ennen puhdasta hiekkaa (2.55 m mpy). Idässä oli 10-15 cm:n paksuudelta harmaata ja ruskeaa hiekkaa ennen puhdasta hiekkaa (2.50 m mpy).

Itäpäässä kaivettiin vuoden 1995 koepiston kohdalle koekuoppa perustusmuurin rakenteen selvittämiseksi. Pohjoisseinän äärellä oli tumman kerroksen ja sen alapuolisten harmaan ja ruskean hiekan alla vaalea sekainen hiekka. Pian sen alta paljastui suuria perustuskiviä korkeudella 2.38-2.48 m mpy 80 cm:n leveydellä pohjoisseinästä. Lännempänä kellarin luoteisnurkassa kiviä oli enemmän eri korkeuksilla (2.40-2.69 m mpy). Täällä kaivaus lopetettiin kivien välissä korkeudelle 2.16 m mpy. Läntisen porrashuoneen kivien yläpinta oli keskimäärin korkeudella 2.85 m mpy ja kaivaussyvyys korkeudella 2.54 m mpy.

Koekuopan etelälaidassa noin 90 cm seinästä tuli puhdas luonnollinen vaalea hiekka (n. 2.50 m mpy) esiin suoraan tummien hiekkojen tai vaalean sekoittuneen hiekan alta kivitasoa ylempää. 10 cm lähempää pohjoisseinää alkoi melko jyrkkä kaivanto syvemmälle pohjoisseinän perustuksien kaivamisen takia.

Kellarin sisällä kivikerros muodostui 1-2 kerrosta kiviä likaisessa vaaleassa hiekassa, joka jatkui kivikerroksen alla. Pohjoisseinän kohdalla kivet menivät syvemmälle ja perustuksen alimman kiven alapinta oli korkeudella 1.80 m mpy. Kiviperustan korkeus oli tällöin 70 cm. Alimman kiven alla oli 20 cm likaista vaaleaa hiekkaa ennen puhdasta luonnollista hiekkaa.

Kellarin länsipäässä sijaitsi vuonna 1995 oviaukon talteen otetun pohjoispuolisen tiiliseinän (p 75 x l 50 x k 40 cm; tiilet 28x13x8 cm) kohta. Tiiliseinässä oli ollut saranatappi ja ovisyvennys kellarin puolella. Nyt tasossa ja pohjoisprofiilissa näkyi vielä muutamia tiiliä ja laastia tästä rakenteesta. Tiiliseinän oli rajautunut pohjoisessa kiviseinään. Oviaukon tiiliseinän alla kivet olivat olleet korkeudella 3.01 m mpy.

Poistetun oviaukon seinän kohdalla etelään lähti 1.4 metriä leveä ja 1.2 metriä syvä kaivanto, joka jatkui kaukolämpöputkien alle. Sen päällä oli kaikkialla kellarissa sijainnut tumma nokinen hiekka. Kaivannon yläosassa oli 85 cm ruskeaa hiekkaa, jossa oli tiilenpaloja, pikkukiviä ja vähän nokea. Alempana oli 15 cm vaalea hiekka (laastinpaloja, tiilenmuruja) ja pieni tummanruskea maa (orgaanista ainesta seassa) ennen puhdasta hiekkaa.

Kellarin seinän olisi pitänyt sijaita juuri kaivannon linjalla. Perustuskivet menivät tässä kohtaa etelämmäksi, mutta kaivannon kohdalla kivistä ei tehty havaintoa. Kaivanto oli kuitenkin yhtä syvä kuin pohjoisseinän perustuskaivanto. Kellarin sisällä olevan tumman nokisen maan länsiraja oli kaivannon länsireunassa eli se oli entisen seinälinjan päällä. Tumman maan on täytynyt joutua kohdalle vasta rakennuksen seinän ja itse rakennuksen purkamisen jälkeen.

Läntisimpänä olivat porrashuoneen perustuskivet likaisessa vaaleassa hiekassa. Tasossa ja pohjoisprofiilissa sen länsiseinän kohdalla näkyi muutamia tiiliä laastissa. Perustuskivet ja tiilet olivat samalla korkeudella kuin kellaritilan seinänlevennys eli korkeudella 2.85 m mpy. Itse porrashuoneen kohdalla pohjoisprofiilissa oli vain uudemman näköistä täyttöhiekkaa. Vuonna 1958 löydetystä kierreportaasta ei tehty nytkään mitään havaintoa. Porrashuoneen länsiseinän kohdalla etelään päin ei ollut mitään merkkejä seinälinjasta. Kaivannon pohjalla oli vain puhdasta hiekkaa. Kaukolämpöputkien kaivanto ulottui puhtaaseen hiekkaan saakka.

Esinelöydöt vanhoista täyttömaasta (KM 2010062:136-172) olivat runsaampia kuin muista täyttömaista. Rakennuksen purkaminen aikaisemmin kuin vuoden 1808 palon jälkeen näkyy löytömäärissä. Löydöissä oli runsaasti eriväristen lasiastioiden ja –pullojen paloja, vihertäviä ikkunalasipaloja (mm. yksi iso pyöreä hajonnut), useiden fajanssiastioiden ja punasaviastioiden paloja (mm. putkikahva ja jalka), Westerwald-kannun pieni pala ja kaksi isoa liitupiipun pesää (toisessa kyljessä Ruotsin valtakunnan vaakuna, toisessa vain kantaleima) ja koristelemattomia varsipaloja.

Rautaesineitä otettiin talteen veitsen terä ja pitkänomainen, kärjekäs terä. Rautanauloja ja –levyjä poistettiin useita (ks. liite 6).

Orgaanista ainesta olivat kalojen ruodot ja evät, palamattomat eläinten luut ja tuohirulla.

Jätekuoppa

Vuoden 1758 rakennuksen länsipuolella tontin loppuosalla oli melko vähän kulttuurikerroksia. Vuoden 1995 linnan seinän vierustan kaivannon eteläprofiilissa tällä alueella kaapeleiden alla näkyi enimmäkseen heti tai melkein heti vain länteen päin kohoava vuoden 1654 tulipalokerros 1.1-0.7 metrin syvyydessä (3.8-4.2 m mpy) ja sen alla heti tai melkein heti puhdas hiekka (3.45-4.15 m mpy). Jalkakäytävä oli tässä keskimäärin korkeudella 4.80 m mpy kohoten vähän itään päin. Tulipalokerroksesta jo olevien korkeustietojen, eteläpuolen kaukolämpöputkikaivannon ja pohjoispuolen linnan uuden perustuksen kaivannon väliin jääneen alueen kapeuden (max. 75 cm) takia sitä ei alettu kaivaa esiin tasossa.

Vuoden 1758 rakennuksen jälkeen kaapeleiden alla ei ollut kiinteitä rakenteita ennen kuin 1.8 x1.3 metrin kokoinen jätekuoppa (kartat 1, 24, 42-43; kuvat 409-428) tuli 5.5 metriä länteen rakennuksesta.

Arkistolähteiden ja vuoden 1995 kaivaustulosten perusteella jätekuopan länsipuolella on sijainnut Senaatintorin laidalle vuonna 1757 rakennetun kellarittoman talon itäseinä. Vuoden 1995 linnan seinän vierustan kaivannon eteläprofiilissa jätekuopan ja seinälinjan kohdalla oli neljä metriä leveä tumma vyöhyke, joka katkaisee vuoden 1654 tulipalokerroksen kohdaltansa. Tumman vyöhykkeen itäosa oli tummempi ja syvemmällä nyt löydetyn jätekuopan kohdalla. Talon länsiseinä näkyi myös luultavasti linnan länsisiiven eteläoven ja kaakkoisnurkan puolivälissä pienenä vuoden 1654 tulipalokerroksen katkeamisena ja kuoppana.

Jätekuopan yhtenäinen tumma hiekkakerros (tiilenpaloja, laastia, hiiltä, pikkukiviä, puuta) kaivettiin kerroksena pois, tosin lohkoina. Sen alla oli ohuelti likaista hiekkaa ennen puhdasta hiekkaa. Alue leveys kerroskaivauskorkeudella oli 1.8 metriä ja korkeus 25-35 cm (3.14-2.77 m mpy) Se jatkui niin pohjoiseen kuin etelään. Tässä suunnassa sitä oli säilynyt 1.3 metriä. Etelässä kaukolämpöputkien kaivanto ja pohjalaatta olivat jo melkein samassa korkeudessa tai alempana kuin jätekuopan pohja. Ylempänä se oli ollut huomattavasti kapeampi etelä- ja pohjoispuolen kaivantojen takia. Kuoppa oli suoraseinäinen ja tasapohjainen. Sen länsisivulla oli jäljellä yksi pystypuu ja seinälinjalla musta viiru orgaanisesta aineesta, todennäköisesti puusta, peräisin.

Jätekuopasta tuli melko runsaasti löytöjä (KM 2010062:173-219) Yläkerroksesta metalliesineitä otettiin talteen aseen lukkokoneisto, naula ja kuparilejeerinkilevy. Keramiikkaa löydettiin majolikalautasten, fajanssiastioiden ja punasaviastioiden paloja. Muita löytöjä olivat liitupiipun pesä, kantapala (lasittunut myöhemmin) ja koristelemattomat varsipalat, lasipullojen palat, ikkunalasien palat, lasijätteet, palaneet ja palamattomat eläinten luut ja tuohi.

Alempaa jätekuopasta tuli lapion rautainen terä, messinkinen nuppineula, rautaesineen katkelma, kivisavikeramiikka-astian pala, fajanssiastioiden paloja, punasaviastioiden paloja, ikkunalasin pala, palaneita ja palamattomia eläinten luita, kalan ruoto ja evä.

Lisäksi ylä- ja alakerroksesta otettiin talteen useita rautanauloja, jotka poistettiin luetteloinnin jälkeen (ks. liite 6)

Esineistön perusteella kuoppa oli ajoitettavissa kaupunkiajan alkupuolelle.

Läntinen poikittainen kaivanto

Jätekuopan kohdalta etelään kaivettiin tämän alueen läntinen poikittainen kapea ja matala kaukolämpöputkikaivanto Aleksanterinkadun poikki raitiotiekiskojen alitse Remanderin taloon (kartta s. 7; kartat 1 ja 24; kuvat 451-461). Putket sijoitettiin heti vanhan betonitunnelin länsipuolelle. Kaivannoissa ei ollut vanhoja tai luonnollisia kerroksia kun vähäisesti yhdessä kohtaa. Aleksanterinkadun kohdalla meni kadun suuntaisesti useita kaapeleita, sadevesiviemärit ja vesijohto.

5.6 Suurtori

Tutkimusalueella entinen Suurtori (kartat 1, 24 ja 44-45; kuvat 462-482) alkoi edellä mainitun vuonna 1757 rakennetun talon länsiseinän linjalta linnan länsisiiven eteläoven ja kaakkoisnurkan puolivälistä. Tutkimusalue jatkui linnan länsisiiven länsipuoliselle ajoradalle. Suurtori oli jatkunut vielä pidempään länteen.

Vuoden 1995 tutkimusten perusteella puhdas hiekka sijaitsi Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla 1.1 metriä maanpinnan alapuolella vuoden 1654 tulipalokerroksen alla. Kaapelit olivat välittömästi tulipalokerroksen päällä tai välissä oli hiukan sekoittunutta hiekkaa. Länsipäässä tulipalokerroksen alla oli tulipalon takia punertavaksi muuttunutta hiekkaa 5-15 cm.

Aleksanterinkadulla tulipalokerros oli vuoden 1995 profiilin itäpäässä korkeudella 4.2 m ja länsipäässä 3.7 m mpy. Tulipalokerros laski länteen 15 metrin matkalla 0.5 metriä. Jalkakäytävän pinta oli vastaavasti linnan seinän vierustalla korkeudella 4.75 ja 4.79 m mpy eli käytännössä se oli tasainen.

Nyt kaapeleiden poiston jälkeen alkoi siis puhdas hiekka käytännössä heti. Säilynyt tulipalokerros oli entistä kapeampi linnan etelämmäksi tulevan länsisiiven perustuksen takia.

Tutkimusalueen Aleksanterinkadun länsipäässä kaukolämpöputkien eteläreunaa ei oltu pontitettu raitiotiekiskojen takia. Betonisten suojarakenteiden poiston jälkeen Snellmaninkadulle kääntyvän raitiotiekiskon (4.71 m mpy) alla oli alhaalta päin katsottuna puhdasta hiekkaa, punertavaa hiekkaa ja vuoden 1654 tulipalokerros (3.60 m mpy). Tulipalokerroksen pohjaosa oli ohuempi ja tummempi (2-4 cm) kuin sen yläosa (10 cm). Tulipalokerroksen päällä oli vaaleampi hiekkakerros (30 cm), tummempi hiekkakerros/nokikerros (10 cm) ja pari ohutta vanhaa/uutta hiekkakerrosta (15 ja 6 cm) ennen kiskojen 50 cm paksua sorakerrosta ja kiskotusta. Tämän profiilipätkän länsiosassa meni jo puhelinkaapeleiden betonitunneli ja sen kaivannon täyttömaat, jotka katkaisivat edellä mainitut kerrokset. Vanhoja katukiveyksiä ei ollut profiilissa.

Aleksanterinkadun jalkakäytävän nurkassa oli vanha tiilisen sadevesikaivon pohjarakenteet. Sen länsi- ja pohjoispuolella oli uudempi betoninen viemärikaivo ja puhelinkaapeleiden betonirakenne.

Vuonna 1995 Senaatintorilla jalkakäytävä oli silloisen profiilin eteläpäässä korkeudella 5.0 m mpy nyt tehtävien kaukolämpö- ja kaukojäähdytysputkien pohjoispuolella. Jalkakäytävän isojen kivilaattojen alla oli etupäässä tiilimurskaa n. 20 cm ennen korkeudella 4.50 m mpy ollutta isoista kivistä (luonnonkiviä läpimitaltaan 25 - 30 cm) muodostunutta torikiveystä. Alla oli 30 cm sekoittuneita hiekkoja ennen vuoden 1654 tummaa ohutta tulipalokerrosta (3.85 m mpy). Sen alla oli kuumuudesta punertunutta hiekkaa 5-10 cm ennen puhdasta hiekkaa. Vanhoja torikiveyksiä oli vain yksi.

Vuonna 1998 edellisen paikan lounaispuolella tehtiin vastaavat havainnot ajoradalla. Torikiveys sijaitsi lännestä itään 0.35 - 0.15 m (4.80 – 4.48 m mpy) nykyisen katukiveyksen alapuolella (5.15 – 4.98 m mpy). Kivien alla oli muutamia

kulttuurimaakerroksia vain noin 35 cm:n paksuudelta ennen vuoden 1654 palon aiheuttamaa punertavaa hiekkaa (4.00 - 4.10 m mpy) ja puhdasta hiekkaa. Aivan itäpäässä Suurtorin pinta nousi hiukan. Vastaavasti Senaatintorin kiveys laski.

Kyseessä oli Suurtorin viimeinen kiveys 1800-luvun alusta. Kiveyksen päällä oleva tiilimurska oli peräisin valtioneuvoston linnan rakennustöistä 1820-luvun alusta. Kiveys jatkui pitkälle länteen, pohjoiseen ja linnan sisään koilliseen. Pohjoiseen mentäessä torikiveysten välinen korkeusero kasvoi runsaasti.

Aleksanterinkadulta Senaatintorille tultaessa kaukolämpöputki kääntyi pohjoiseen ja sijaitsi nyt jalkakäytävän kohdalla ennen kääntymistään länteen. Tämän kaivannon pohjoispäästä samoista paikoista kuin vuosina 1995 ja 1998 löydettiin vastaavat kerrokset kuin silloin. Nykyisten jalka- ja katukivien alla (4.94/4.84 m mpy) oli laskuhiekka ja tiilimurskakerros ennen vanhaa torikiveystä (n. 4.46 m mpy). Sen alla oli eriväriśiä hiekkoja 40 cm ennen tummaa vuoden 1654 tulipalokerrosta (3.84 m mpy), punertavaa hiekkaa ja puhdasta hiekkaa.

6. TUTKIMUSTEN TULOKSET

Helsingin kaupunginmuseon Aleksanterinkatu 2010 kaukolämpö- ja kaukojäähdytysputkien maarakennustöiden yhteydessä tehtiin runsaasti havaintoja vuoden 1808 kaupunkitulipaloa edeltävistä rakenteista. Löydetyt rakennusten kellarit olivat peräisin 1700-luvun puolivälistä, 1700-1800-lukujen vaihteesta ja Burgmanin talon kohdalla pääosin 1600-luvun lopusta. Näiden rakennusten kohdalla, entisillä katulinjoilla ja Suurtorilla ei tehty havaintoja vanhemmista rakenteista. Poikkeuksena oli kaupunkiajan alkuun ajoittuva jätekuoppa ja muutamat maakerrokset.

Ritaritalon puistikon eteläpuolella Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalla uudistettiin vain siellä ennestään olevat kaukolämpöputket. Vanhan kaivannon pohjoisprofiili oli profiilin itäpuoliskon kohdalla tuhoutunut käytännössä puhtaaseen luonnolliseen hiekkaan jalkakäytävän kohdalla noin 0.9-1.1 metrin syvyydessä olevien kaapeleiden takia. Kaapelit jatkuivat Senaatintorille saakka ja niiden tieltä oli raivattu kaikki vanhat rakenteet ja maakerrokset vähintään tälle syvyydelle saakka. Itäpuoliskon kohdalla oli mahdollisesti vuonna 1808 tuhoutuneen pienen kruunun rakennuksen vähäisiä jäännöksiä.

Kaukolämpöputkien pohjalaatat jätettiin paikoillensa, joten niiden alta ei tehty oikeastaan havaintoja kuin vain kaivettaessa valtioneuvoston linnan kohdalla niitä syvemmälle kaukojäähdytysputkien kohdalla.

Ritaritalon puistikon profiilin länsipuoliskon kohdalla löytyi toisen vuoden 1808 tulipalossa tuhoutuneen kruunun rakennuksen itäseinän laastikiviperustus. Kruunun rakennus on sijainnut vuoden 1809 tulipalokartan perusteella silloisen tontin lounaisnurkassa. Rakennuksen itäseinän länsipuolella oli pohjoisprofiilissa leveällä vyöhykkeellä isoja irtonaisia kiviä hiekassa ja erillinen laastikerros. Länsiseinän perustaa ei löytynyt johtuen mahdollisesti paikalla olleen sadevesikaivon ym putkien takia. Toisaalta edellä mainittu kivikko oli loppunut jo paljon aiemmin 11 metriä länteen kivilaastiperustuksesta ja puhdas hiekka oli nousut sen länsipuolella korkeammalle kaapeleiden tasolle saakka. Tämä viittaisi että rakennus tai sen raskaammin rakennettu osa olisi loppunut jo ennen tontin länsirajaa ainakin tässä kohtaa.

Ritarikadun, entisen Vuorikadun, kohdalla on sijainnut katu aina kaupunkiaikana. Aleksanterinkadun ja Ritarikadun risteyksessä oli tehty kuitenkin aiemmin niin paljon maarakennustöitä, että vanhoja kulttuurimaakerroksia ei ollut säilynyt. Pohjoisesta päin ajoradalla tuli syvällä rinnakkain mm. vesijohto, kaukojäähdytysputket ja kaukolämpöputket ja idästä pääkaukolämpöputket.

Ritarikatua pitkin pohjoisesta tulleet kaukojäähdytysputket kääntyivät länteen Aleksanterinkadulle tultaessa. Niitä varten kaivettiin putkikaivanto valtioneuvoston linnan jalkakäytävän kohdalle. Niiden tieltä poistettiin tutkimusten jälkeen kaikki vanhat rakenteet putkien tarvitsemaan tasoon saakka (kaivanto 1.8 m syvä). Sitä syvemmälle kaivettiin vain arkeologisesta mielenkiinnosta (syvimmillään 3 metriä) Idästä länteen menevät uudistettavat kaukolämpöputket sijaitsivat tästä lähtien pohjoisen ajoradan kohdalla.

Kaukojäähdytysputkien kohdalta kaivettiin keskimäärin 1-1.5 metriä lisää etelään päin jo valtioneuvoston linnan peruskorjausten aikana vuosina 1993 ja 1995 esillä olleita Burgmanin talon ja Goviniuksen tontin kellareita. Niiden uudet osat liittyivät saumattomasti aikaisemmin tehtyihin kellareiden kartoituksiin ja vuosien 1748 ja 1805 kellareiden pohjapiirroksiin.

Kellareita olivat tuhonneet vuoden 1808 tulipalon lisäksi tulipalon jälkien raivaaminen, vuoden 1811 määräys kadun leventämisestä, pohjoispuolella valtioneuvoston linnan rakentaminen 1820-luvulla, linnan perustusten korjaukset 1958, 1993 ja 1995 ja eteläpuolella vuonna 1962 rakennettu kaukolämpöputkilinja. Rakenteet ja kerrokset olivat tuhoutuneet yläosastaan vähintään 0.9-1.1 metrin syvyyteen jalkakäytävän alle kaivettujen kaapeleiden takia.

Valtioneuvoston linnan kaakkoisneljänneksen eteläpuolella sijainneen Burgmanin talon kellarirakenteita saatiin esiin noin 36 metrin pituudelta. Rakennuksen itäseinän alimmat perustukset saatiin nyt myös linnan ulkopuolelta esiin. Vuonna 1993 ne löydettiin linnan sisältä linnan itäseinästä. Ne olivat tuhoutuneet jalkakäytävän kohdalla suurimmaksi osaksi päälle tehdyn linnan poikittaisen betonisen kaapelitunnelin takia.

Rakennuksen itäseinän länsipuolella oli pieni itä-länsi –suuntainen tiiliseinäpätkä ja oviaukko kellareiden 6 ja 7 välissä. Sen eteläseinä oli kuitenkin vahingoittunut kaukolämmitysputkien tekovaiheessa vuonna 1962. Oviaukon itäpuolinen seinä oli tuhoutunut linnan poikittaisen tietokaapelitunnelin takia.

Itäisimpien kellareiden länsipuolella saatiin vain heikkoja havaintoja kellarista 8; pieni tiiliseinän pätkä pohjoiseen ja kaarevan eteläseinän perustuskiviä. Kellarit 6-8 olivat aiemmin muodostaneet yhdessä ison tasakattoisen kellarin, jota oli pienennetty vuoden 1748 pohjapiirroksen jälkeen ja jaettu kolmeksi kellariksi. Kaivauksissa löydettiin tämän vanhemman kellaritilan silloin peitetty länsiseinä pieneltä pätkältä.

Kellari 5 sijaitsi edellisten länsipuolella. Esiin tuli kellarin eteläseinä ja molemmissa päissä pohjoiseen menevien seinien kiviperustat. Koekuopassa kaivettiin kellarin sisäpuolella puhtaaseen maahan saakka. Tiiliseinän eteläpuolella oli hiekasta, savesta ja isoista kivistä tehty rakennuksen eteläseinän leveä perustus. Kellareissa 5-8 ei tehty havaintoja tiili- tai kivilattioista, mutta lattiatasot sijaitsivat samalla korkeudella.

Kellarin 5 länsipuolella rakennuksen myöhempiin vaiheisiin liittyvästä portaikosta kellarista 1. kerrokseen ei tehty mitään havaintoja. Sen kohdalta tuli vain vuoden 1654 tulipalokerros, joka sijaitsi niin korkealla että sitä myöhempien porrasrakenteiden on täytynyt tuhoutua aikoja sitten vuoden 1808 tulipaloa raivatessa, vuoden 1811 kadunlevennystä toteuttaessa, linnaa rakennettaessa 1820-luvulla tai viimeistään kaapeleita vedettäessä.

Portaikon länsipuolella olisi pitänyt sijaita rakennuksen vanha kellari 4, mutta kohdalla oli vain sekaista hiekkamaata ja kiviä. Kiinteitä rakenteita ei tullut vastaan kuin vasta kellarin länsipäässä, jossa löydettiin kivi-tiiliseinät ja oviaukko isoon kellariin 3. Kellareiden 3 ja 4 lattiakorkeus olisi vanhojen pohjapiirrosten mukaan pitänyt sijaita samalla muita huomattavasti matalammalla korkeudella, mutta

kivilattiastakaan tai selvästä lattiatasosta ei ollut merkkejä. Puhdas hiekka alkoi kuitenkin suunnilleen samalta korkeudelta.

Rakennuksen länsipään iso kellari 3 kaivettiin itä- ja länsipäästään esiin lattiakiveykseen saakka. Sen itäpäästä löydettiin edellä mainittu oviaukko itäpuoliseen kellariin 4.

Kellarin 3 länsipäässä saatiin esiin myös pohjoisseinän tynnyritiiliholvia. Kellarin tiilisessä länsiseinässä oli jo 1700-alkupuolella tiilillä umpeen muurattu oviaukko. Länsiseinän takana oli yllättäen hiekalla täytetty kapea käytävä ja pohjoiseen johtavat kierretiiliportaat 1. kerrokseen ennen rakennuksen länsiseinää, joka muodostui alaosan muuratusta kiviseinästä ja päällä olevasta tiiliseinästä. Vuoden 1993 tutkimuksissa tästä portaikosta ei tehty havaintoja. Muuratun länsiseinän ulkopuolella oli vielä runsaasti hiekassa olevia isoja ja pieniä kiviä.

Burgmanin talon länsipuolella oli muinoin sijainnut karttojen perusteella 7.5 metriä leveä Koulukuja. Sen katukiveyksiä ei löydetty kuten vuonna 1993 linnan sisällä. Alimpana oli vuoden 1654 tulipalokerros ja sen päällä erilaisia hiekkakerroksia. Ylimmät hiekkakerrokset ja katukiveys olivat tuhoutuneet ehkä jo linnaa rakennettaessa ja viimeistään kaapeleita vedettäessä. Burgmanin ja Goviniuksen kellareiden tiiliseinien ulkopuoleiset kivi- tai kivi-laastiperustukset olivat ilmeisesti osittain katualueella.

Koulukujan länsipuolella tuli esiin kauppias Goviniuksen vuonna 1800 rakentaman yksikerroksisen puutalon kellareita noin 30 metrin pituudelta. Rakennuksessa oli isoja kellareita kaksi molemmissa päissä ja välissä kapeampi käytävä. Nyt olivat esillä eteläiset kellarit ja niiden välisen tilan keskiosat. Vuonna 1993 ja 1995 oli ollut linnan ulkopuolella enemmän esillä pohjoisten ja eteläisten kellareiden välisten seinien yläpintoja. Linnan sisäpuolella oli kaivettu runsaasti pohjoisia kellareita.

Kaakkoisen kellaritilan pohjoisseinä saatiin koko noin 10 metrin pituudelta esiin. Tiiliholvin alkua oli säilynyt pieneltä korkeudelta. Itä- ja länsiseinästä esillä oli vain noin 1-1.5 metriä. Itäseinän takana oli laastikiviperustus, jonka läpi meni putkilinja läheltä tiliseinää. Rakennuksen suora maanpäällinen kiviseinä oli tuhoutunut. Tällainen seinärakenne saatiin esiin vuonna 1995 linnan sisältä, jossa se oli säilynyt pihakiveyksen yläpuolelle.

Tämän kellaritilan länsipuolella oli pohjois-etelä –suuntainen noin neljä metriä leveä käytävä. Tästä tilasta johti oviaukot varsinaisiin kellareihin. Näissä kaivauksissa oviaukot sijaitsivat kaukolämpöputkien alla.

Lounainen kellaritila oli lähes samankokoinen kuin aiemmin mainittu. Tässä kellarissa oli poikkeuksellisesti tiililattia. Muista kellaritiloista ei ollut havaintoja tiili- tai kivilattioista. Lattiapinnoiksi oletetut hiekkakerrokset sijaitsivat noin 20-30 cm tätä tiililattiaa alempana. Ei kuitenkaan näyttänyt että niistä olisi poistettu tiili- tai kivilattiat.

Vuonna 1800 rakennettu talo sijaitsi osittain sen länsipuolelle vuonna 1758 rakennetun ja sen tieltä puretun talon päällä. Tämä kellari oli ollut suurimmaksi osaksi esillä vuonna 1995. Kellarin pohjoisseinän päällisosia ei voitu paljastaa tällä kertaa, mutta sen sijaan kellarin pohjoisseinä voitiin kaivaa kokonaan esiin ja osittain myös

alimpiin perustuskiviin saakka. Samoin kellarin perustuskiviä voitiin paljastaa enemmän etelään päin. Kellarin länsipäästä oli otettu vuonna 1995 talteen oviaukon kivi- ja tiilirakenteita. Oviaukon luoteispuolella linnan perustusmuurin alla oli sijainnut vuonna 1958 löytynyt tiiliportaikko, josta ei tehty vuonna 1995 mitään havaintoja.

Tämän kellarin itäpuolelta löytyi syvältä osa ilmeisesti säännöllisen muotoisen jätekuopan alaosasta. Se ajoitettiin löytöjensä perusteella kaupunkiajan alkuun. Kuopan kohdalla sijaitsi myös vuonna 1757 rakennetun ison kellarittoman rakennuksen itäinen seinälinja. Siitä tehtiin havainto vain jätekuopan yläpuolella olleesta sitä leveämmästä likaisesta maasta. Tämä tumma alue näkyi alueen vuoden 1995 profiilikartassa. Rakennuksen läntinen seinälinja näkyi lännempänä vuoden 1654 tulipalokerroksessa pienenä häiriönä.

Valtioneuvoston linnan lounaisnurkka ympäristöineen sijaitsi jo kaupungin entisen päätorin Suurtorin alueella. Aleksanterinkadun jalkakäytävän kohdalta tuli kaapeleiden ja vuoden 1654 tulipalokerroksen alta vain puhdasta hiekkaa. Senaatintorin puolella pohjoiseen ja sitten länteen kääntyvien kaivantojen pohjoisreunalta tuli esiin nuorin Suurtorin kiveys melkein heti nykyisen torikiveyksen alta. Samaa kohtaa oli dokumentoitu vuosina 1995 ja 1998. Vanhaa torikiveystä oli saatu tällöin esiin lännempää, pohjoisempaa ja myös linnan sisältä. Torikiveys painui kaikissa suunnissa syvemmälle nykyisestä torikiveyksestä.

Esinelöytöjä ei ollut kovin runsaasti. Melkein kaikki löydökset tulivat vuoden 1808 tulipalon jälkeen puretuista kellareista ja niiden silloisista täyttömaista. Mielenkiintoisimpia löytöjä olivat Burgmanin kellareista saadut tasokaakelit.

Aleksanterinkatu 2010 kaivaukset toivat jälleen lisää tietoa alueen rakennuskannasta. Ne täydensivät etupäässä vuosien 1993 ja 1995 kaivausten tuloksia. Tämän raportin laatiminen mahdollisti lähes 20 vuoden aikana saatujen arkisto- ja kaivaustietojen yhteenvedon.

HELSINGISSÄ 3.8.2011

Markku Heikkinen

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

ARKISTOT

Helsingin kaupunginarkisto (HKA)

Berndt Aminoffin kokoelma
Tonttihistoriallinen kortisto

Historiatoimikunnan kokoelma
Jäljennökset maistraatin pöytäkirjoista 1709-1713, 1722-1809
Jäljennökset raastuvanoikeuden ja maistraatin tuomiokirjoista 1644-1751
Jäljennökset kämnerinoikeuden tuomiokirjoista 1661-1708, 1724-1752
Jäljennöksiä maaherrojen kertomuksista 1733-1752
Jäljennöksiä tilikirjasarjoista 1548-1808
Jäljennöksiä valtakunnan registratuurasta 1561-1808
Jäljennös Torsten Burgmanin perunkirjasta

Maistraatin arkisto
Maistraatin pöytäkirjat
Maistraatin pöytäkirjain liitteet (Allegaatit) 1723, 1740, 1743,1762, 1768, 1774
Palokatselmusraportit 1813-1821

Raastuvanoikeuden arkisto
Perunkirjat

Helsingin kaupunginmuseo (HKM)

Kuva-arkisto
Rakennustietokanta

Kansallisarkisto (KA)

Helsingin raastuvanoikeuden tuomiokirjat
Rippikirjat
Kenraalikuvernöörin kertomukset kuninkaalle
Maaherran kertomukset kuninkaalle
Wärnhjelmin karttakokoelma

Krigsarkivet, Stockholm

Utländska stads- och fästningsplaner, Finland, Helsinki

Riksarkivet, Stockholm (RVA)

Skrivelser till konungens arkiv
Sammansatta kollegiers skrivelser till Kungl. Maj:ts arkiv
Kammararkivet

Senaatti-kiinteistöjen arkisto

Valtioneuvoston linna

Verkkotietokanta

Helsingin yliopiston ylioppilasmatrikkeli 1640-1852
http.//matrikkeli.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli

Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Suomalasien kirjallisuuden seura, 1997-
www.kansallisbiografia.fi

Svenskt biografisk handlexikon, I-II. Herman Hofnerg. Ny upplaga Heurlin, Frithiof, Millqvist, Viktor och Rubensson, Olof. Stockholm.
http://runeberg.org/sbh

PAINAMATON KIRJALLISUUS

Dahlbäck, Elisabeth 1988: Gustav III:s Eriksgata i Finland. Pro gradu –avhandling i Finlands och Skasndinaviens historia. Historiska institutionen. Helsingfors universitet.

Linnamies, Olavi 1968: Kolme vuosisataa Burgman-suvun vaiheita. Kopio Sukututkimusseuran niteestä. Helsingin kaupunginmuseo

Mökkönen, Teemu: Helsinki – Helsingfors. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto. Rakennushistorian osasto. 2002.

Poutanen, Päivi: Elämää kaupungissa. Burgmanin kauppiasveljesten sosiaalinen ja fyysinen ympäristö 1600- ja 1700-lukujen vaihteen Helsingissä. Suomen ja Pohjoismaiden historian pro gradu –työ 10.11.2000.

Vuorela, Irmeli – Lempiäinen, Terttu, 1997. Valtioneuvoston linnan pohjamaan paleoekologinen tutkimus. Geologian tutkimuskeskus. Maaperäosasto. Raportti P 34.4.116. Espoo. Liitteenä Valtioneuvon linnan vuoden 1995 kaivausraportissa.

KIRJALLISUUS

Alanen, Timo – Kepsu, Saulo 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Suomen kirjallisuuden seuran toimituksia 505. Tampere.

[Asp, Anders Johan] 1912: En beskrivning över Helsingfors vid slutet av 1700-talet. Meddelat av Arvid Hultin- - Förhandlingar och uppsatser 25. Svenska litteratursällskapet i Finland. Helsingfors.

Biografinen nimikirja. Elämänkertoja Suomen entisiltä ja nykyajoilta. Toim. Suomen historiallinen seura. Helsinki 1879-83.

Blomstedt, Yrjö 1987: Kustavilainen aika. – Suomen historia 4. Espoo.

von Bonsdorff, Carl 1928: Svenska kungabesök i Helsingfors och på Sveaborg. – Finsk Tidskrift 104. Helsingfors.

Burgman. Helsingin ensimmäinen kivitalo. Narinkka 2007. Helsingin kaupunginmuseo.

Ehrström, Erik 1890: Helsingfors stads historia från 1640 till stora ofreden. Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland. XV. Helsingfors.

Ericsson, Erns, 1939: Kungl. fortifikationens historia IV:3. Stockholm.

Forsius, Henrik 1937: Historiallinen ja kansantaloudellinen kuvaus Helsingistä, Uudenmaan tapulikaupungista, II osa (1757). – Entisaikain Helsinki II. Helsingin historiayhdistyksen vuosikirja. Helsinki.

Gardberg, C. J. 1979: Säätyläis- ja kaupunkikulttuuri. - Suomen kulttuurihistoria I. Porvoo.

Hanhivaara, Timo 1987: Omistajia ja pantinhaltijoita. Kumpulan kartanon omistussuhteista 1700-luvulla. - Helsingin pitäjä 1987. Vantaa.

Hornborg, Eirik 1950: Ajanjakso 1721-1809. Helsingin kaupungin historia II. Helsinki.

Hornborg, Eirik 1950b: Ajanjakso 1809-1875. Helsingin kaupungin historia III. Helsinki.

Häyrynen, Mauno 2005: Maisemapuistosta reformipuistoon: Helsingin kaupunkipuistot ja puistopolitiikka 1880-luvulta 1930-luvulle. SKS.

Kuisma, Markku 1991: Helsingin pitäjän historia III. Isostavihasta maalaiskunnan syntyyn 1713-1865. Jyväskylä.

Kärki, Pekka 1982: Helsinkiläisiä porvaristaloja pikkuvihan aattona. - Narinkka 1981. Helsingin kaupunginmuseo. Helsinki.

Lemström, Juha 1998: Valtioneuvoston linnan korjaus 1974-97. Teoksessa Valtioneuvoston linna. Valtioneuvoston kanslia. Toim. Selovuori, Jarmo.

Lilius, Henrik, 1988: Kaupunkien asuntokulttuuri myöhäisbarokin kaudella. - ARS. Suomen taide 2. Keuruu.

Lilius, Henrik 1988: Kaupunkirakennustaide suurvalta-ajalla. - ARS. Suomen taide 2. Keuruu.

Lindberg, Carolus – Rein, Gabriel 1950: Asemakaavoittelu ja rakennustoiminta. Teoksessa Helsingin kaupunginhistoria III:1. Ajanjakso 1809-1875. Helsinki.

Mannila, Maarit, 2006. Mariankatu 3. Vanhan tulli- ja pakkahuoneen historiaa. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1050 – Helsingin kaupunginmuseon tutkimuksia ja raportteja 1/2006. Hämeenlinna.

Merisalo, Tiina, 1996. Sederholmin kivitalo. Porvaritalon vaiheita hyödyn ajalta 1900-luvulle. - Narinkka 1995. Helsingin kaupunginmuseo.

Nikula, Oskar 1960: Augistin Ehrensvärd. Turku.

Ollus, Hanns Heinz 1986-87.: Brobergets fästning – ett projekt som kom av sig. – Narinkka 1986-87. Helsingin kaupunginmuseo.

Paloposki, Toivo J. 1987: Vapauden aika. – Suomen historia 4. Espoo.

Rein, G. 1937. Piirteitä Helsingin elämästä noin 150 vuotta sitten. Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja 21.

af Schultén, Marius – Aminoff, Torsten G. - Antell, Kurt 1962: Vårt riddarhus: en presentation av riddarhuset i Helsingfors.

Stenius, Olof (toim.)1969: Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto. Helsinki.

Suolahti, Eino E. 1959: Ensimmäinen Vironniemen Helsinki. Helsingin kaupungin historia I.

Wessman, Kerttuli 2005: Helsinki kehyksissä. Helsingfors i ramar. Narinkka. Helsingin kaupunginmuseo. Hämeenlinna.

KARTAT

Ruotsin valtionarkisto

Charta öfwer gamble och Nya Helsingfors varande ägor. Hans Hansson 1645. Ruotsin valtionarkisto. Signum: Läntmät. lev. 1850. Nr 78 (Kartavd. m format)

Geographisk Delineation Öfwer Hellsingfors Stadens skoug, fijskevatn och tillhörige hollmar.Lars Forssell 1696/Niels Avander 1707. Ruotsin valtionarkisto. Signum: Läntmät. lev. 1892. Nr 28 (Kartavd. m. format)

Geometrisk Grundritning Öfwer Stapel Staden Hellsingfors i Nyhland och alle des tillhörige åkrar afmätta ANNO 1696 af Sahl Lars Forssell renoverat och beskrefwen Anno 1707. Ruotsin valtionarkisto. Signum: Läntmät. lev. 1892. Nr 27 (Kartavd. m. format)

Ruotsin sota-arkisto

Geometrisk Carta Öfwer Belägenheten af Helsingfors, jemte de derstädes af Ryssarne anlagde Defensions Wärck. 1721. Kopioinut Johan Cronhielm. Ruotsin sota-arkisto. Signum IX nr 99.

Proiect Öfwer Helsingfors Stads Anläggning. Axel Löwen 1723. Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 1.

Relationsritning. Plan af Ullricasborg och Broberget samt Helsingfors stad, Allekirjoittaneet A. Ehrensvärd ja F.W. Hoppe 1752. Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 51.

Geographisk Charta öfwer Hellsingfors Stad Med dess närmaste belägenhet. A. E. Gete 1763. Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 57.

General Plan till en Fästning och Place d`Armes anläggande på Fasta Landet wid Helsingfors Stad tillika med Brobergets befästande. Ruotsin sota-arkisto. Signum: IX nr 67.

Kansallisarkisto

Plan Ritning Öfwer Helsingfors Stad. Anders Kocke 1810. Kansallisarkisto. Signum: Hels. 29/2D 19/3.

Tréshumble Projet pour le Plan du Fauxbourg de Nylande à Helsingfors. 1814. Valtionrakistossa. Signum Hels. 36/2D 19/3.

Charta öfver Belägenheten af Helsingfors. 1815-16. Valtionarkistossa. Signum: Hels. 82 ja 83/2D 19/5.

Karta öfver Finlands nya och vackra Hufvudstad Helsingfors År 1836. O.I. Alkuperäinen Valtionarkisto. Signum: Hels. 45/2D 19/3.

Nouveau Plan pour la reconstruction de la Ville de Helsingfors. 1812. Rakennushallituksen arkisto. Signum: Hels.kansio I.

Helsingin kaupunginmuseo

Plan-Ritning öfver Helsingfors Stad. Sådan den befants efter Eldsvådan d,1 7 November 1808.A. Silvan/O.N. Wahlberg/J.V.Ekvall. Helsingin kaupunginmuseo. Signum: XIV:17

Plan Charta öfver Helsingfors Stads Tomter uti Nylands Höfdingdöme. Simeon Grönlund 1832. Helsingin kaupunginmuseo. Signum: XIV:24.

Project till Utvidgning af Helsingfors Stadsplan genom Glovikens indelning till Gårds- och Trädgårdstomter. C.L. Engel 1838. Helsingin kaupunginmuseo. Signum: XVI:13.

Muut

Helsingfors Stads. A.E. Gete ja Fonseen 1763/1798. Helsinki-Atlas.
.

KARTTALUETTELO

Liite 1

KARTTALUETTELO

Kartta	Alue/yhteys	Yleis/taso/profiili	taso	Päivä	Mittakaava	Piirt
1	**Yleiskartta koko valvonta-alueesta Ritaripuistikon (Pohjoinen tontti nro 5) ja Valtioneuvoston linnan (Pohjoiset tontit nro 3, 1-2) etelälaidalla. Pohjana Helsingin kaupungin kiinteistöviraston kantakartta.**	Yleiskartta		8.8.2011	1:500	HH
2	**Osayleiskartta Ritaripuistikon etelälaidalla sijainneesta tutkimusalueesta (Pohjoinen tontti nro 5 sekä Vuorikatu). Pohjana Helsingin kaupungin kiinteistöviraston kantakartta.**	Osayleiskartta		2.7.2010	1:100	HH
3	Ritaripuistikon etelälaita, profiili 1.	Pohjoisprofiili, tasokartta	1	2.7.2010	1:20	HH
4	Ritaripuistikon etelälaita, profiili 2.	Pohjoisprofiili		7.7.2010	1:20	HH
5	Ritaripuistikon etelälaita, profiili 3.	Pohjoisprofiili		7.7.2010	1:20	HH
6	Ritaripuistikon etelälaita, profiili 4.	Pohjoisprofiili		8.7.2010	1:20	HH
7	**Osayleiskartta Burgmanin kellareiden rakenteista (Pohjoinen tontti nro 3) sekä Koulukujasta.**	Osayleiskartta		8.8.2011	1:100	
8	Burgmanin kellarit 7 ja 5. Kartalla myös vuonna 1993 havaitut rakenteet.	Tasokartta	1	15.7.2010	1:50	MH
9	Burgmanin kellarit 7, 8 ja 5	Tasokartta	2	19.7. ja 20.7.2010	1:50	HH MH
10	Burgmanin kellari 7:n itäseinä	Länsiprofiili		16.7.2010	1:20	MH
11	Burgmanin kellareiden 7-8 eteläseinän eteläprofiili. Kartalla myös vuonna 1993 havaitut rakenteet.	Eteläprofiili		16.7. ja 19.7.2010	1:20	MH HH
12	Burgmanin kellarin 7:n eteläseinän länsiprofiili, kellarin 8 länsiseinän länsiprofiili	Länsiprofiili, 2 kpl		19.7.ja 20.7.2010	1:20	HH MH
13	Burgmanin kellari 5:n eteläseinän eteläprofiili	Eteläprofiili		20.7.2010	1:25	HH
14	Burgmanin kellari 5; koekuoppa ja koekuopan länsiprofiili	Tasokartta koekuopasta sekä koekuopan länsiprofiili	2,3	20.7.2010	1:10	MH
15	Burgmanin kellarit 3 ja 4 tasossa 1 sekä kellari 3:n itäpää tasossa 2. Kartalla myös kellari 3:n länsipäässä oleva käytävä (portaikko).	Tasokartta	1 (2 osin)	20.7.2010 23.7.2010 27.7.2010 2.8.2010	1:50	HH

Kartta	Alue/yhteys	Yleis/taso/profiilikartta	taso	Päivä	Mittakaava	Piirt
16	Burgmanin kellari 4:n alueelta kaksi länsiprofiilia	Länsiprofiili, 2 kpl		22.7. ja 23.7.2010	1:20	MH HH
17	Burgmanin kellari 3:n itäpäädyn itäprofiili ja pohjoisprofiili kellareiden 3 ja 4 välisen oviaukon kohdalta	Itäprofiili ja pohjoisprofiili		23.7. ja 27.7.2010	1:20	HH
18	Burgmanin kellareiden 3 ja 4 välisen oviaukon eteläprofiili ja kellari 4:n länsiprofiili	Eteläprofiili ja länsiprofiili		23.7.2010	1:20	MH HH
19	Burgmanin kellari 3:n länsipään pohjois- ja länsiprofiili	Pohjois- ja länsiprofiili		23.7. ja 2.8. 2010	1:20	HH
20	Burgmanin kellari 3:n länsipuolella oleva portaikko	Tasokartta	2, 3	3.-4.8.2010	1:20	HH
21	Pohjoisprofiili Burgmanin kellari 3:n länsipuolella olevan portaikon keskivaiheilta	Pohjoisprofiili		2.-3.8.2010	1:20	HH
22	Burgman kellari 3:n länsipuolella olevan portaikon etelä- ja länsiprofiili	Eteläprofiili, länsiprofiili		3.-4.8.2010	1:20	HH
23	Pohjoisprofiili Burgmanin kellari 3:n länsipuolella olevan portaikon kohdalta ja tämän länsipuolelta.	Pohjoisprofiili		3.8.2010	1:20	HH
24	**Osayleiskartta Goviniuksen alueesta (Pohjoinen kortteli tontti nro 1-2) sekä Suurtorista.**	Osayleiskartta	1	8.8.2011	1:100	HH
25	Goviniuksen kellari 5:n itäpääty.	Tasokartta	1	3.8.2010	1:20	HH
26	Goviniuksen kellari 5 tasossa 2 sekä Govinius 3 tasossa 1.	Tasokartta	1/2	4.8., 11.8., 13.9.2010	1:20	HH
27	Goviniuksen kellari 5:n itäinen päätyseinä.	Itäprofiili, länsiprofiili		3.8., 4.8.2010	1:20	MH HH
28	Goviniuksen kellari 5:n pohjoisseinä.	Pohjoisprofiili		4.8., 11.8., 13.9.2010	1:20	HH
29	Govinius 3:n kohdalle tehty koekuoppa ja sen profiilit.	Tasokartta, pohjoisprofiili, länsiprofiili	2 (KK)	13.9.2010	1:20	HH
30	Govinius 3:n alue sekä Goviniuksen kellari 5:n länsipää	Pohjoisprofiili		13.9.2010	1:20	HH
31	Goviniuksen kellari1:n itäosa.	Tasokartta	1 ja 2	26.7.2010	1:20	HH
32	Goviniuksen kellari 1:n länsipääty, sen länsipuolella oleva kivirakenne sekä rakenteita vuoden 1758 kellarista.	Tasokartta	1	26.7. ja 28.7.2010	1:20	HH

Kartta	Alue/yhteys	Yleis/taso/profiilikartta	taso	Päivä	Mittakaava	Piirt
33	Goviniuksen kellari 1:n itäpäädyn profiilit.	Pohjoisprofiili, itäprofiili		27.7.2010	1:20	HH
34	Goviniuksen kellari 1:n länsipääty.	Pohjoisprofiili, länsiprofiili		27.7.2010	1:20	HH
35	Vuoden 1758 kellarin itäosa.	Pohjoisprofiili, itäprofiili		29.7. ja 30.7.2010	1:20	HH
36	Vuoden 1758 kellari.	Tasokartta	1	9.8.2010	1:20	HH
37	Vuoden 1758 kellari.	Tasokartta	3	10.8.2010	1:20	HH
38	Vuoden 1758 kellari.	Pohjoisprofiili		9.8.2010	1:20	HH
39	Vuoden 1758 kellari.	Eteläprofiili		10.8.2010	1:20	HH
40	Vuoden 1758 kellarin itäosa.	Itäprofiili, 2 kpl		11.8.2010	1:20	HH
41	Koostekartta, jossa on Goviniuksen kellari 1, vuoden 1758 kellari sekä vuonna 1993 kaivauksissa havaitut rakenteet em. pohjoispuolella.	Tasokartta	1	26.7., 28.7., 10.8.2010 sekä v. 1993	1:20	HH JM
42	Jätekuoppa tontilla nro 1-2.	Tasokartta	1	12.8.2010	1:20	HH
43	Jätekuoppa tontilla nro 1-2.	Taso 2 ja pohjataso sekä pohjoisprofiili	2, 3	13.8.2010	1:20	HH
44	Kerrostumia Valtioneuvoston linnan lounaiskulman eteläpuolelta valvonta-alueen etelälaidalta (Suurtori).	Eteläprofiili		4.10.2010	1:20	MH
45	Vanha katukiveys Valtioneuvoston linnan lounaiskulman länsipuolelta (Suurtori).	Pohjoisprofiili		29.9.2010	1:20	HH

KARTAT

Kartat eivät ole mittakaavassa

Hallituskatu

Snellmaninkatu

Valtioneuvoston linna

Valtioneuvosto k

1

2

Ritarihuone

Ritarihuone k

1

Ritarikatu

Mariankatu

POHJOINEN KORTTELI NRO 1-2

POHJOINEN KORTTELI NRO 3

POHJOINEN KORTTELI NRO 5

PAKKA-HUONEEN-TORI

VUORIKATU

KOULUKUJA

SUURTORI

Aleksanterinkatu

Helenank.

Virastor k

1

Virastor k

kt

25 metriä

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	Yleiskartta Ritaripuistikon ja valtioneuvoston linnan etelälaidalla sijainneesta valvonta-alueesta (rasteroitu alue; 890 m²) Mk 1:500
MITTAUSDOKUMENTOINTI Kantakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto Muokkaus: H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 1

(Ritarikatu)

VUORIKATU

POHJOINEN KORTTELI, TONTTI NRO 5

(Mariankatu)

PAKKA-
HUONEEN-
TORI

(Aleksanterinkatu)

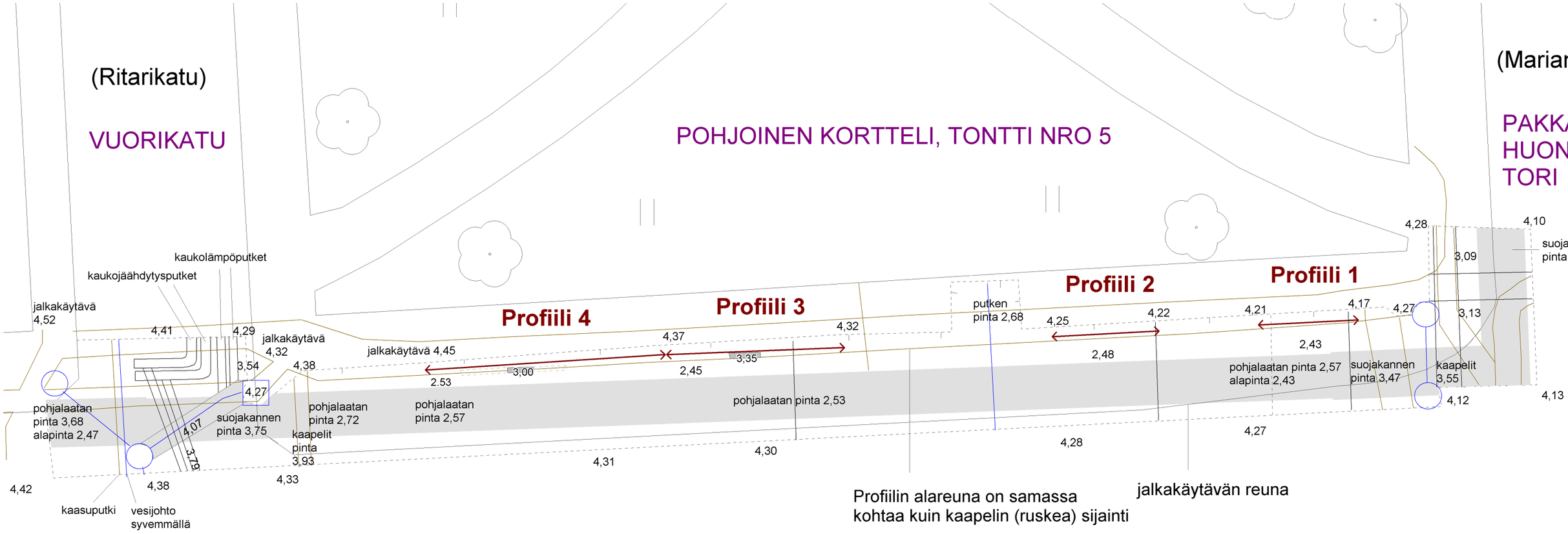

Profiilin alareuna on samassa kohtaa kuin kaapelin (ruskea) sijainti

jalkakäytävän reuna

Valvonta-alue

Betoninen suojakansi

Profiilissa näkyvä rakenne

Profiilissa olevia kiviä

Profiilit

Sähkö- ja telekaapelit, kaasuputki

Viemäri/viemärilinjat

Kaukolämpö-/ kaukojäähdytysputket

1,0 m

5 metriä

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 5** Osayleiskartta, Ritaripuistikon eteläaidalla sijainnut valvonta-alue Mk 1:100
MITTAUSDOKUMENTOINTI Kantakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto Rakenteiden digitointi: H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 2

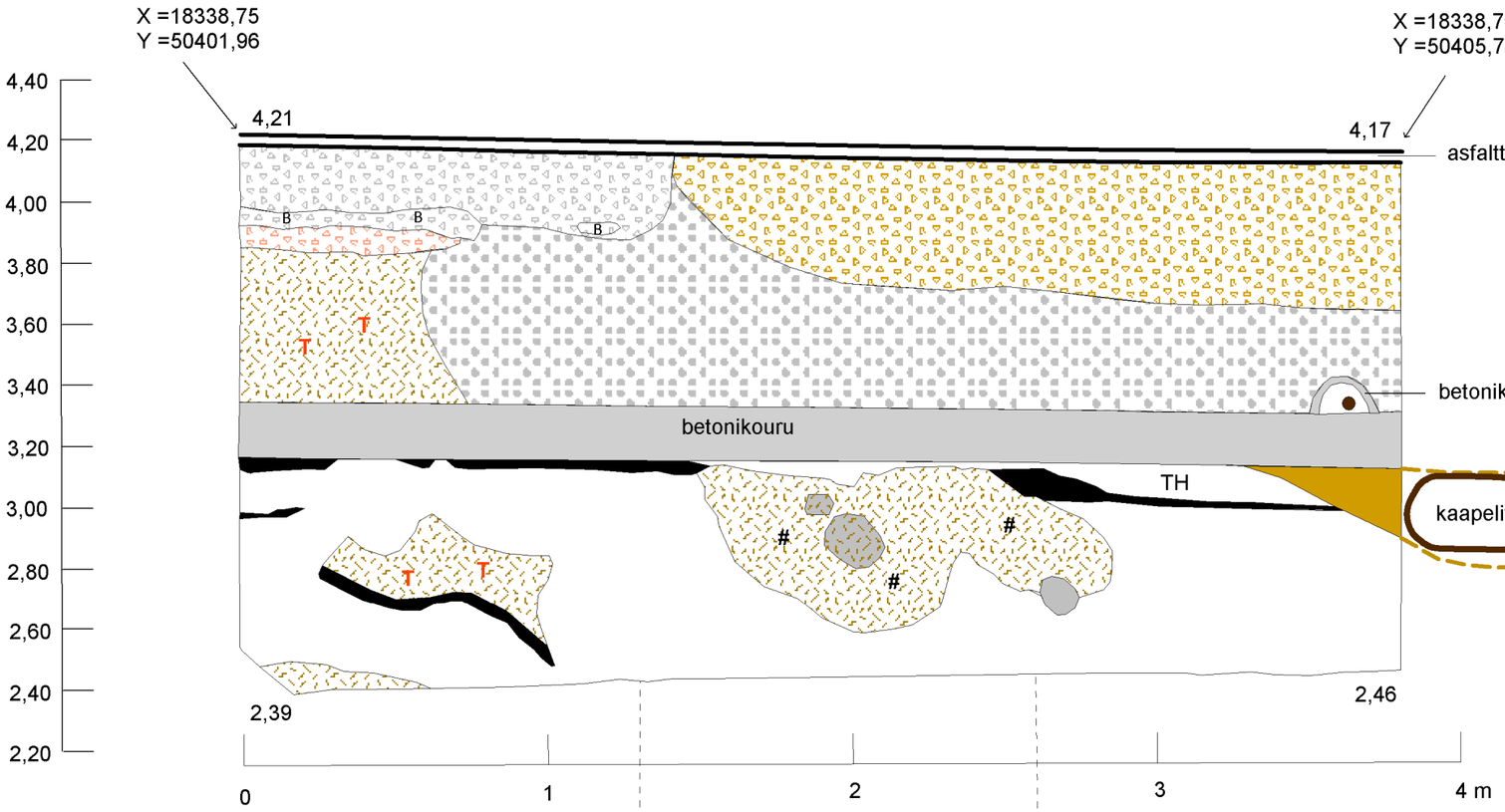

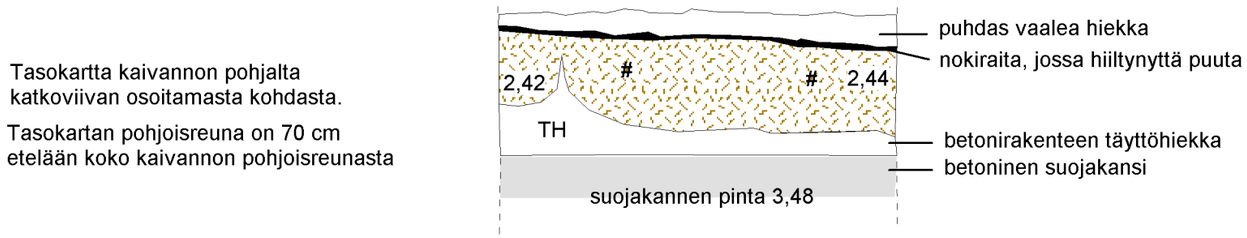

Tasokartta kaivannon pohjalta katkoviivan osoitamasta kohdasta.

Tasokartan pohjoisreuna on 70 cm etelään koko kaivannon pohjoisreunasta

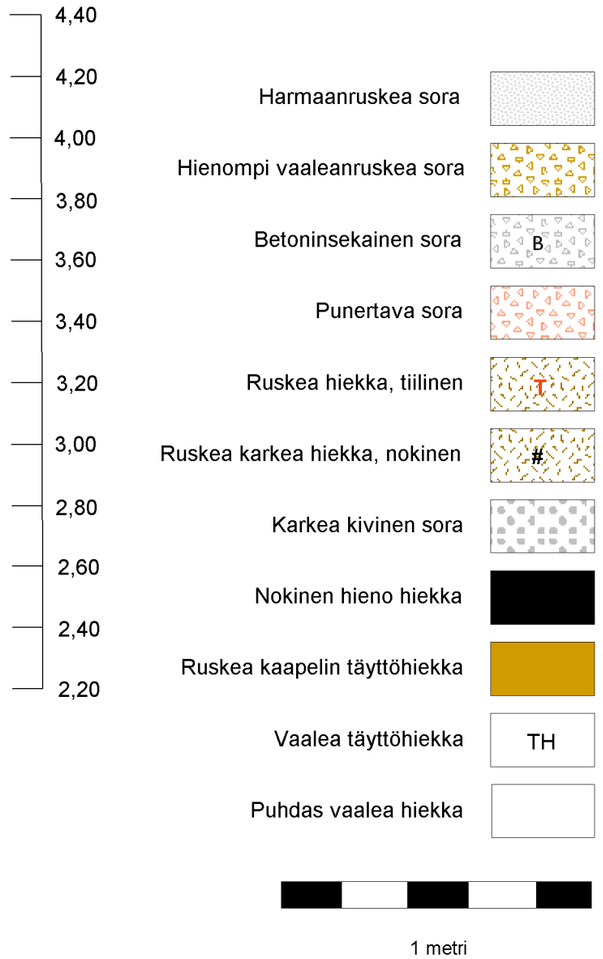

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 5** Profiilikartta, profiili 1, pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 2.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 3

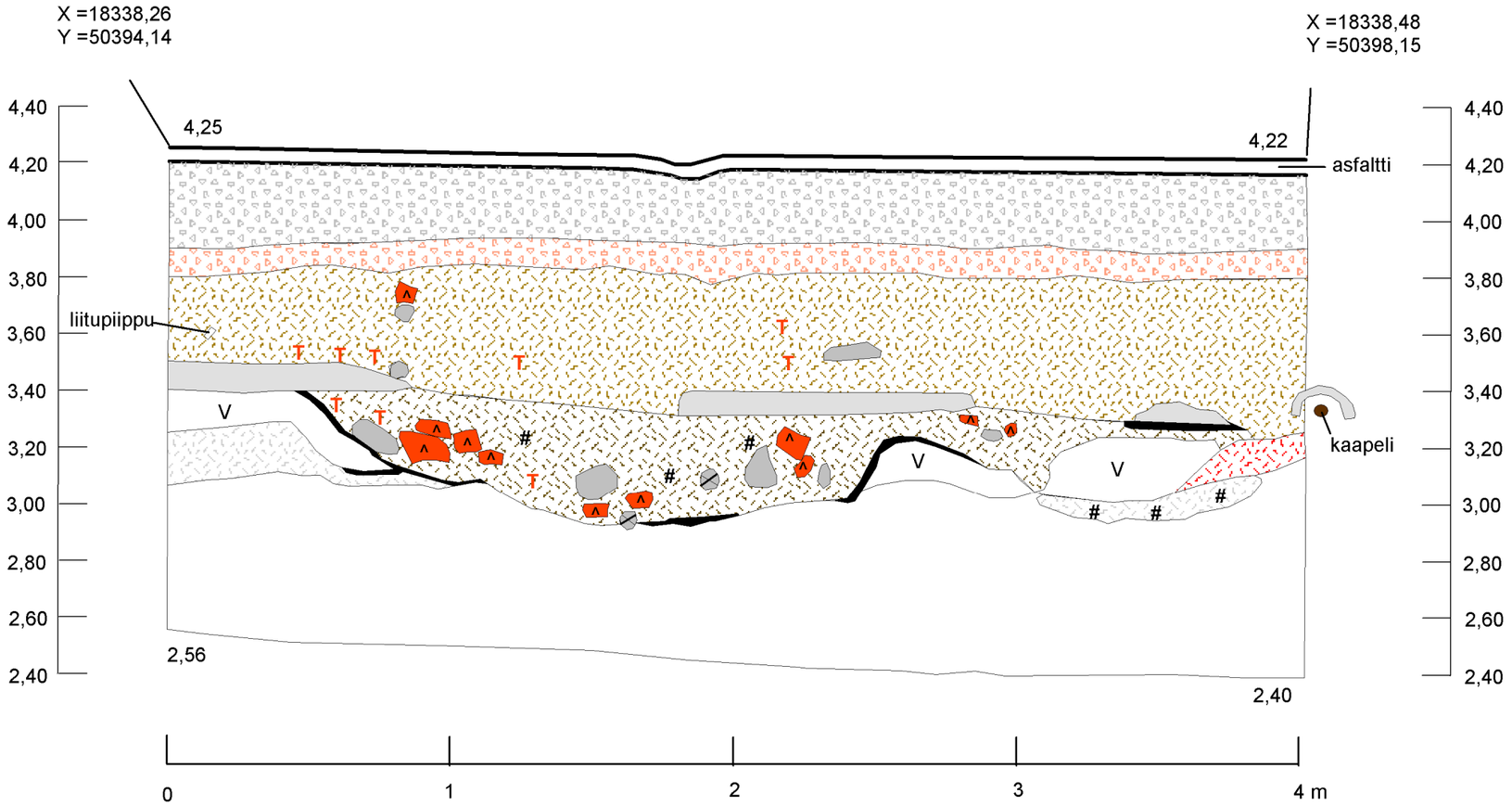

Hajonnut tiili ^

Palanut kivi

Kivi

Harmaanruskea sora

Punertava sora

Tiilinen, ruskea hiekka T

Tiilinen, nokinen hiekka T #

Betonikouru

Punertava hiekka

Nokinen hieno hiekka

Vaalea hiekka V

Likainen vaalea hiekka

Likainen, nokinen hiekka #

Puhdas hyvin vaalea hiekka

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 5** Profiilikartta, profiili 2, pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 7.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 4

X =18337,67
Y =50379,92

X =18337,95
Y =50386,61

4,37

4,32

asfaltti

betonia

betonikouru

betonikouru

laastihippuja

vaaleanruskea hiekka

multainen raidallinen hiekka

tumma hiekka, orgaanista ainesta

2,50

2,60

ruskea hiekka

ruskea sekoittunut hiekka

tumma likainen raita

puhdas harmaa hiekka

1,86

lauta

harmaa hiekka, orgaanista ainesta

2,08

puhdas harmaa hiekka

2,0

puhdas vaalea hiekka

4,40
4,20
4,00
3,80
3,60
3,40
3,20
3,00
2,80
2,60
2,40
2,20
2,0
1,80

0 1 2 3 4 5 6 6,7 m

1 metri

Harmaanruskea sora

Punertava sora

Tiilinen, ruskea hiekka

Tiilinen, nokinen hiekka

Harmaa hiekka

Betonikouru

Punertava, tiilinen hiekka

Tiilinen, multainen hiekka

Tumma likainen raita

Tumma hiekka, raidallinen/ tumma hiekka, multainen

Likainen vaalea hiekka/ puhdas hiekka

Laasti

Hajonnut tiili

Kivi

Ruskea hiekka

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 5** Profiilikartta, profiili 3, pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 7.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 5

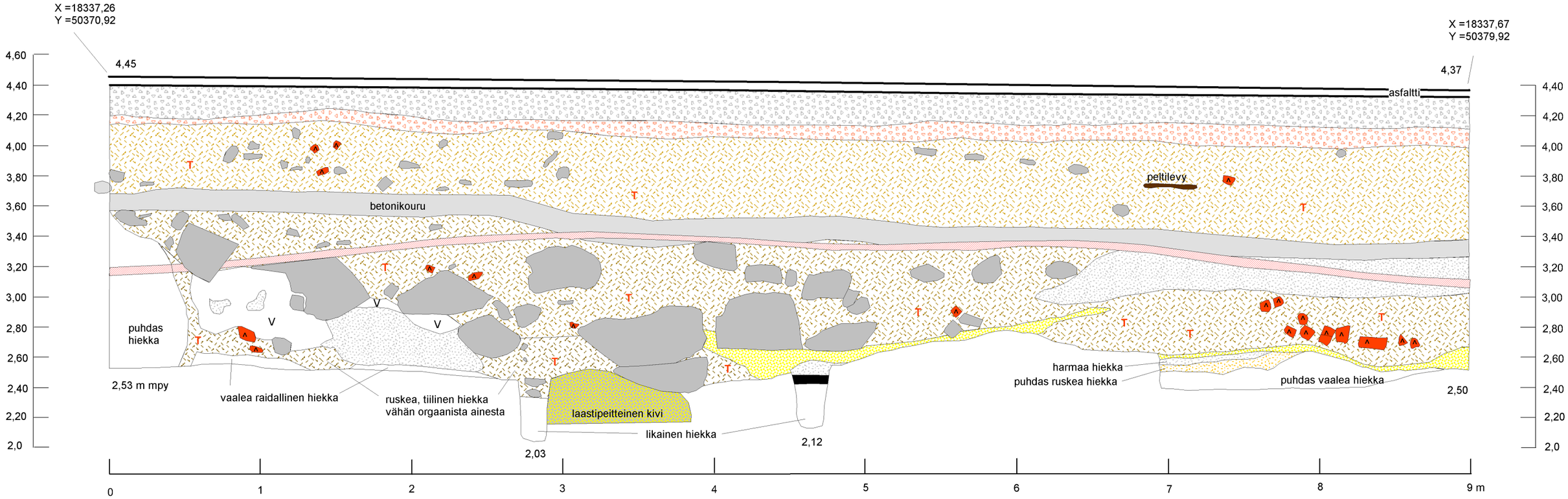

Harmaanruskea sora

Punertava sora

Tiilinen, kivinen hiekka

Tiilinen hiekka, vähän laastia

Betonikouru/betonia

Vaaleanruskea hiekka

Puhdas vaalea/harmaa hiekka tai raidallinen/likainen vaalea hiekka

Harmaa hiekka

Tiilinen, ruskea hiekka, orgaanista ainesta

Laasti

Tumma raita

Kivi

Hajonnut tiili

Kaapeli

Puhdas, ruskea hiekka

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 5** Profiilikartta, profiili 4, pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 8.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 6

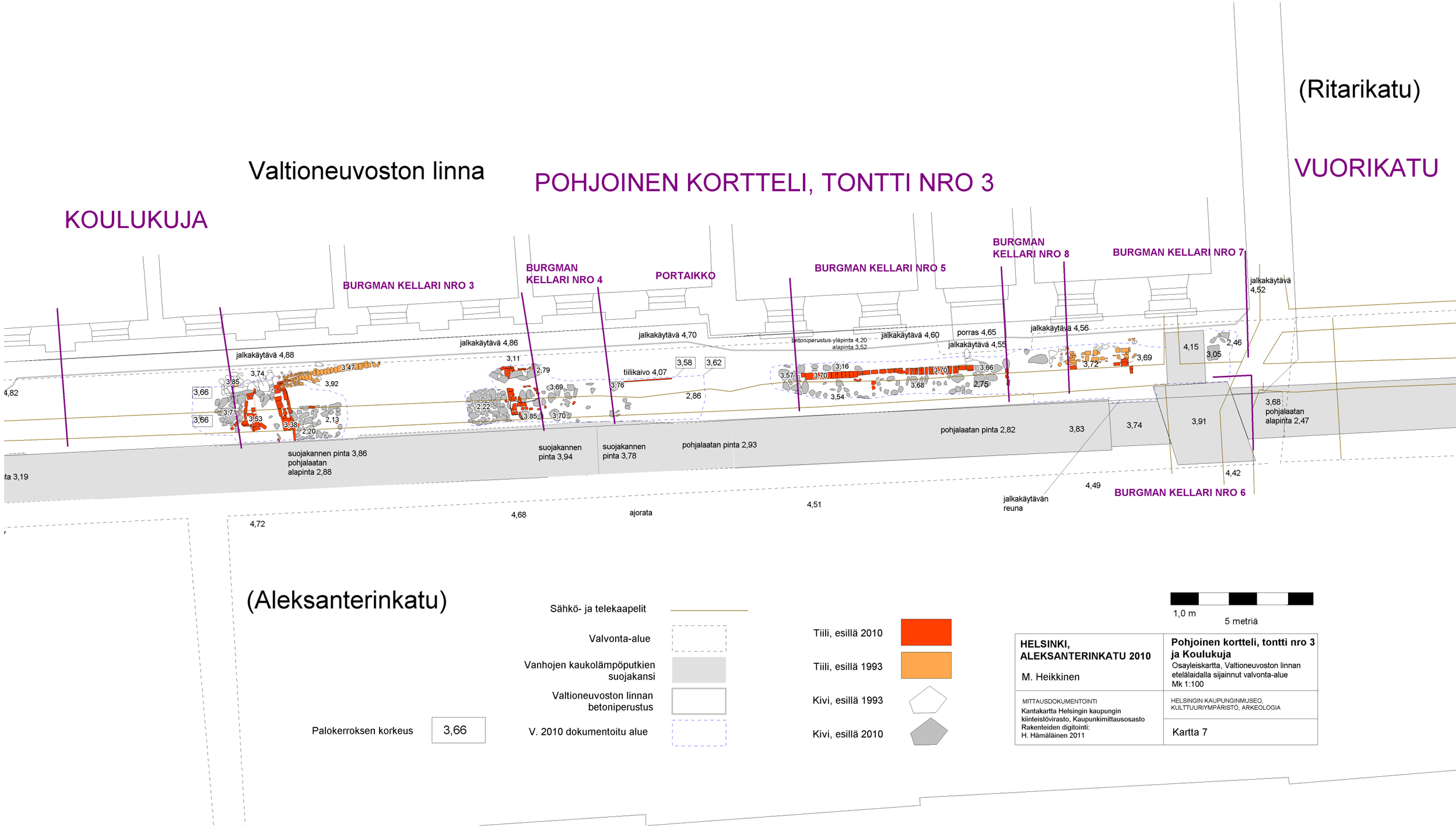

(Aleksanterinkatu)

Sähkö- ja telekaapelit

Valvonta-alue

Vanhojen kaukolämpöputkien suojakansi

Valtioneuvoston linnan betoniperustus

V. 2010 dokumentoitu alue

Tiili, esillä 2010

Tiili, esillä 1993

Kivi, esillä 1993

Kivi, esillä 2010

Palokerroksen korkeus 3,66

1,0 m

5 metriä

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3 ja Koulukuja** Osayleiskartta, Valtioneuvoston linnan etelälaidalla sijainnut valvonta-alue Mk 1:100
MITTAUSDOKUMENTOINTI Kantakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto Rakenteiden digitointi: H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 7

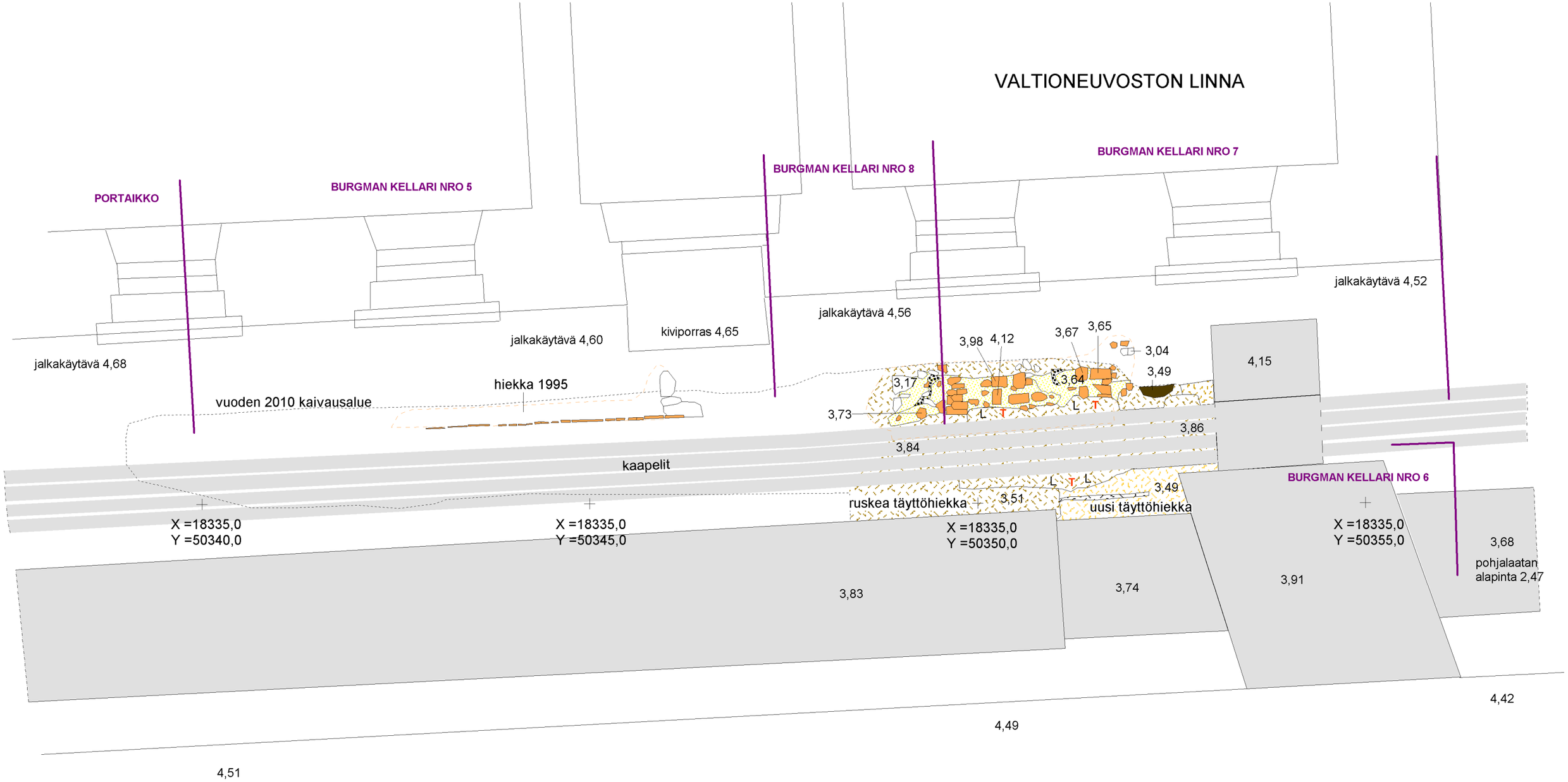

Täyttömaa vuodelta 1993		Betonikansi/kaapelit		Tiili, esillä 1993	
Laastin ja tiilensekainen hiekka	T L	Laasti, esillä 1993		Kivi, esillä 1993	
Uusi vaalea täyttöhiekka		Tumma raita		Kaivausalue 1993	
Tynnyri		Ruskea täyttöhiekka		Kaivausalue 2010	

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Tasokartta, taso 1, Burgmanin kellareiden 5, 8 ja 7 rakenteita Mk 1:50
MITTAUSDOKUMENTOINTI M. Heikkinen 15.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 8

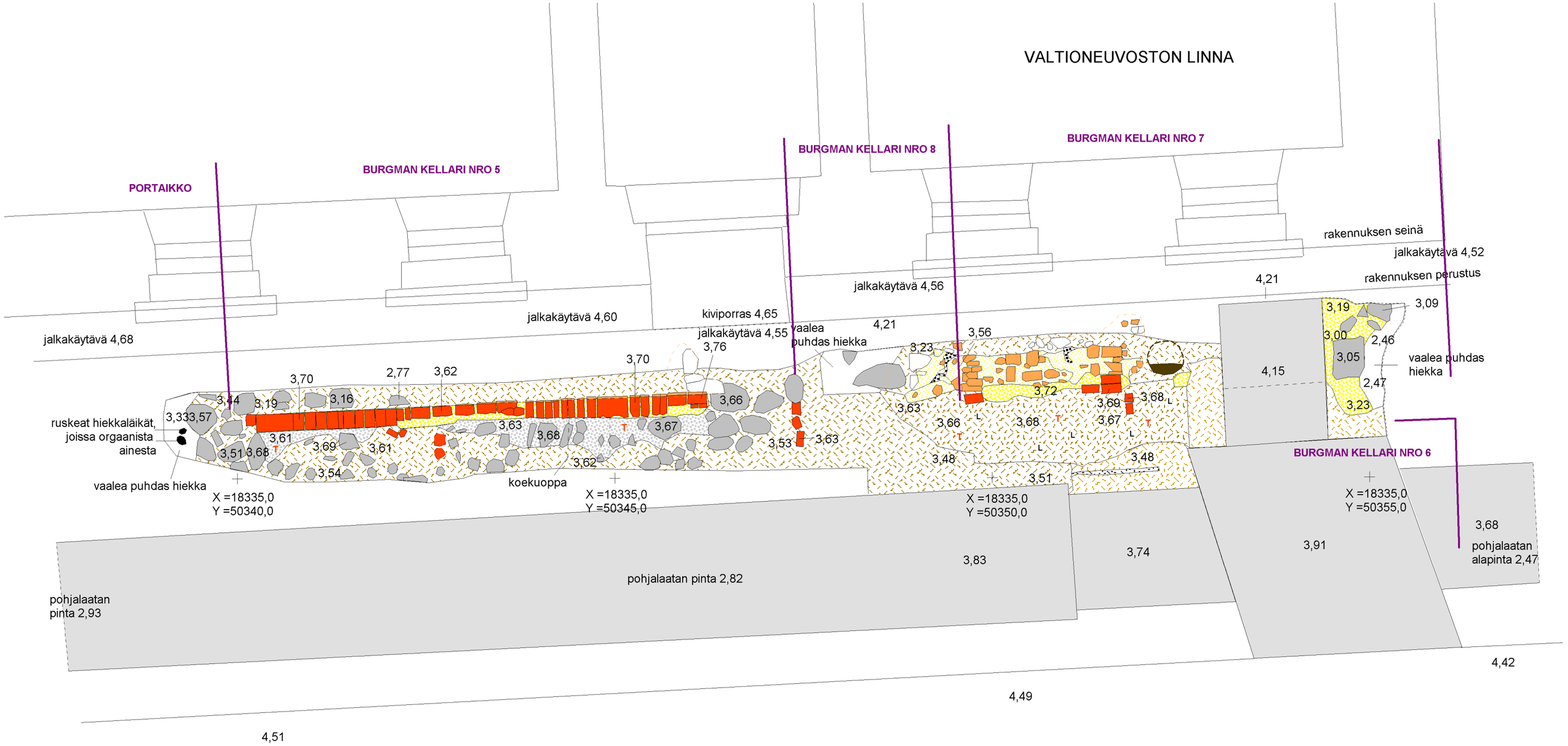

Betoninen suojakansi

Uusi vaalea täyttöhiekka

Laasti, esillä 2010

Laastin ja tiilensekainen hiekka

Laasti, esillä 1993

Savi, seassa vähän laasti- ja tiilihippuja

Tumma raita

Tynnyri

Ruskea täyttöhiekka

Tiili, esillä 2010

Tiili, esillä 1993

Kivi, esillä 1993

Kivi, esillä 2010

Kaivausalue 1993

2 metriä

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Tasokartta, taso 2, Burgmanin kellareiden 5, 8 ja 7 rakenteita Mk 1:50
MITTAUSDOKUMENTOINTI M. Heikkinen & H. Hämäläinen 19.-20.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 9

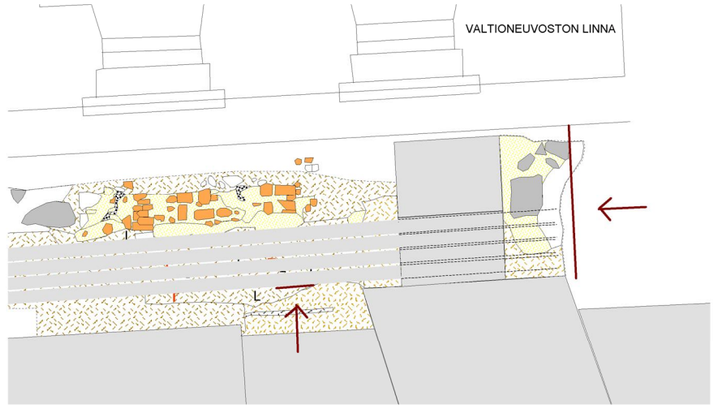

Länsiprofiili

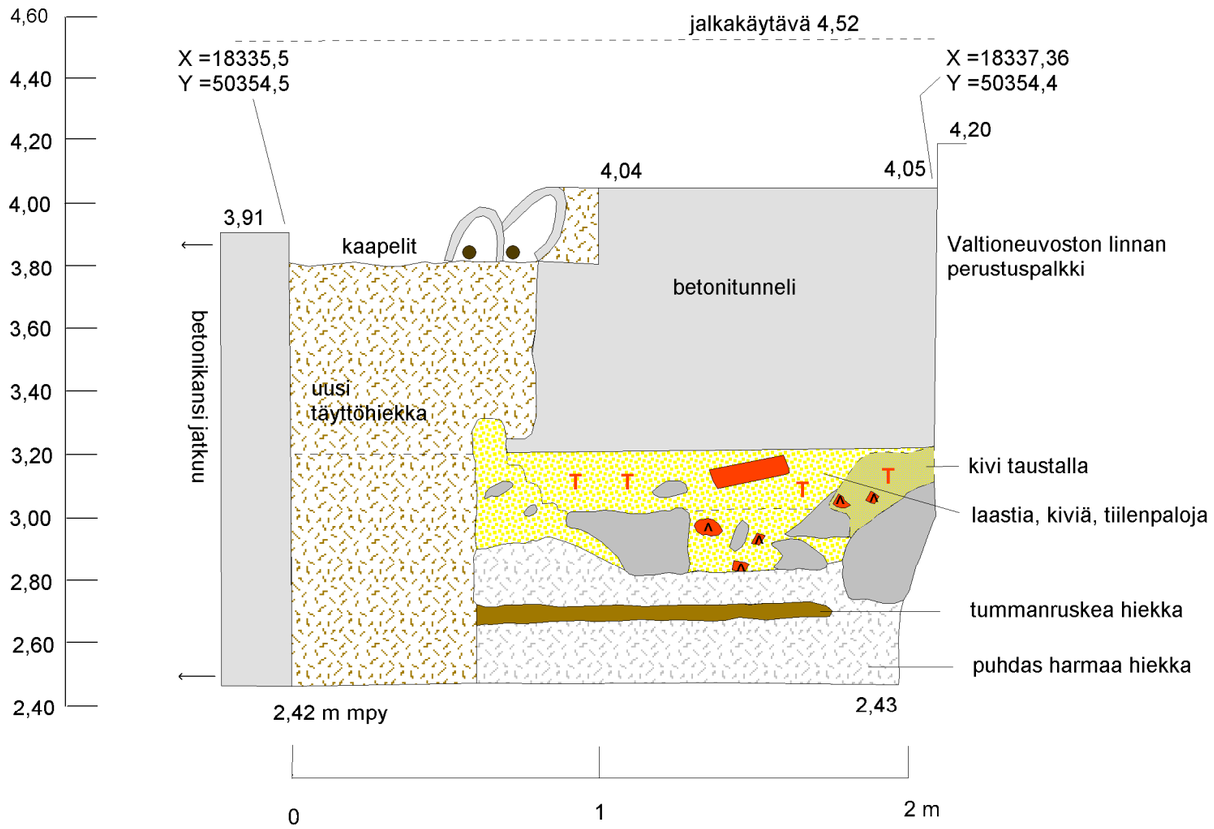

Pohjoisprofiili

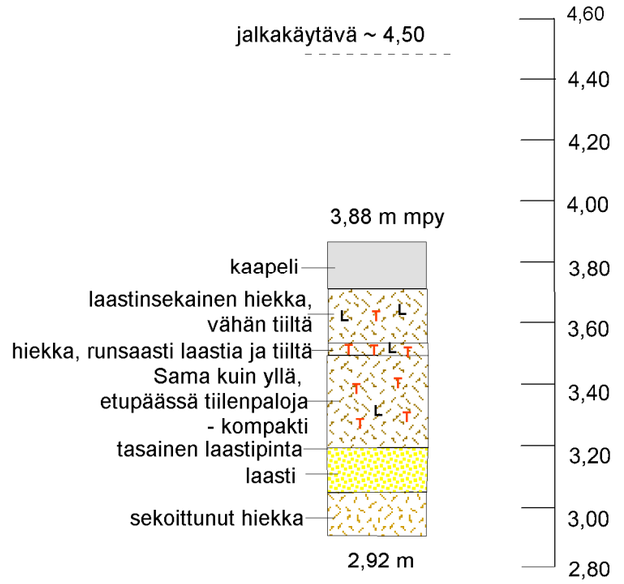

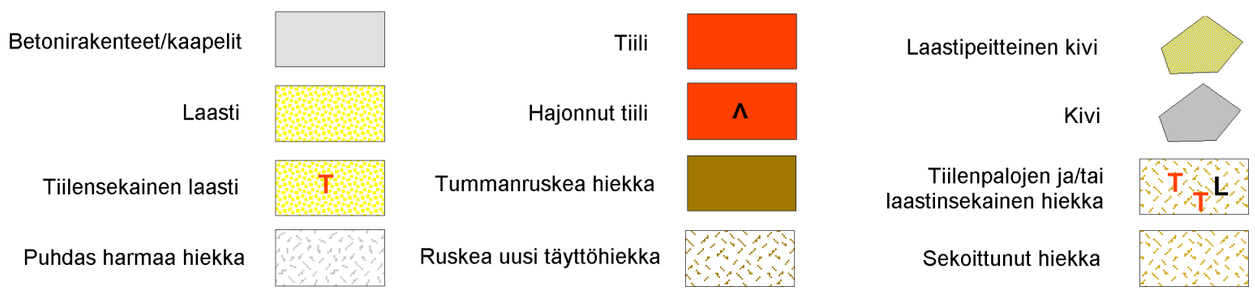

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Profiilikartta, länsiprofiili ja pohjoisprofiili Burgmanin kellari 7:n rakenteista Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI M. Heikkinen 16.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 10

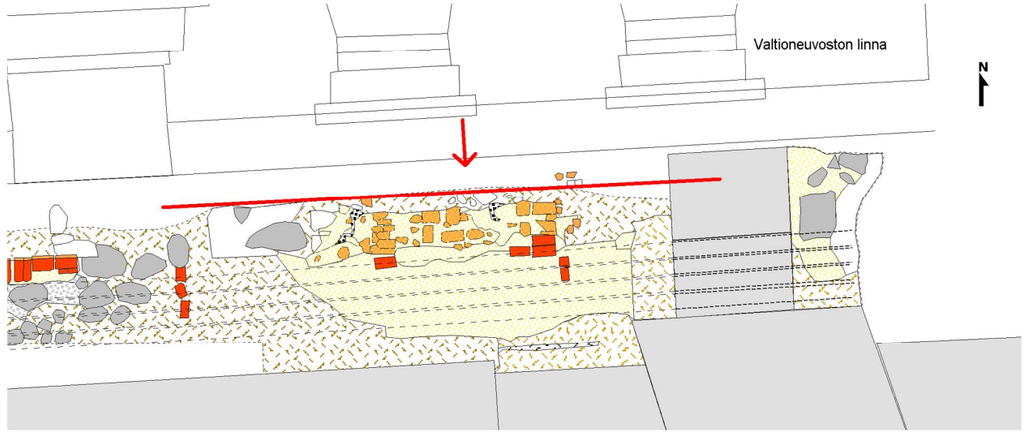

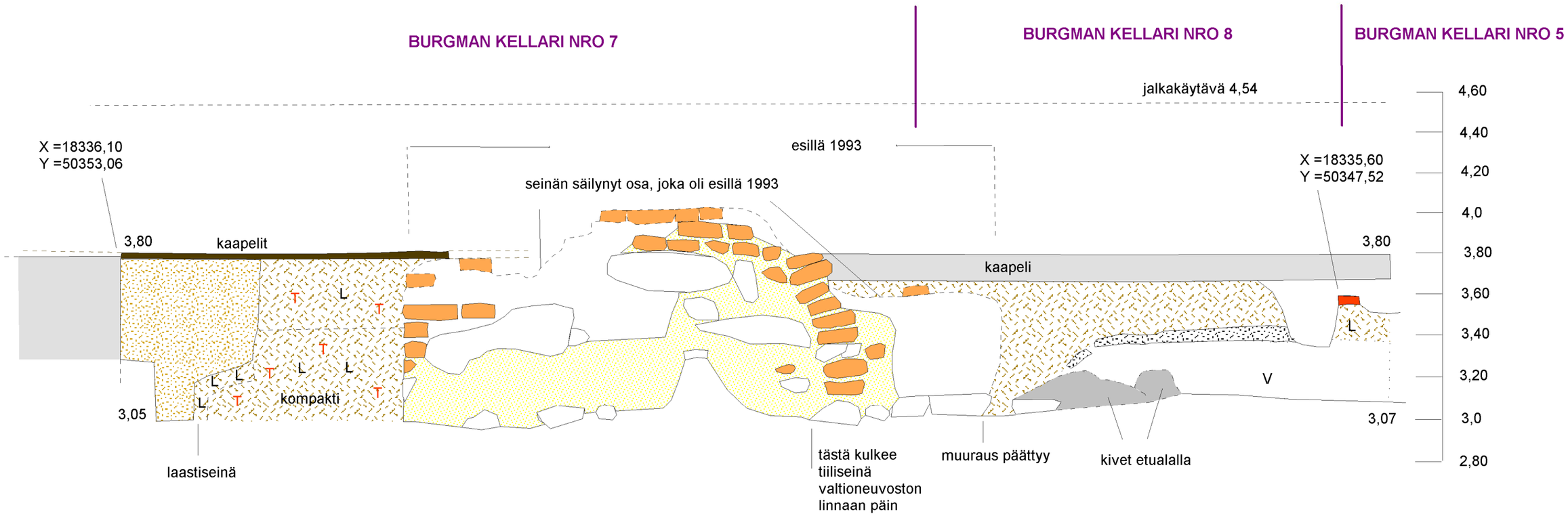

Betonikansi/kaapelit

Tumma hiekkaraita

Kaapeli

Laastin- ja tiilensekainen hiekka

Hyvin laastipitoinen aines

Laasti, esillä 1993

Hieno täytehiekka

Ruskea täyttöhiekka

Vaalea puhdas hiekka

Laastinsekainen hiekka

Tiili, esillä 2010

Tiili, esillä 1993

Kivi, esillä 1993

Kivi, esillä 2010

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Profiilikartta, Burgmanin kellari 7:n eteläseinän eteläprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI M. Heikkinen 16.7.2010 & H. Hämäläinen 19.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 11

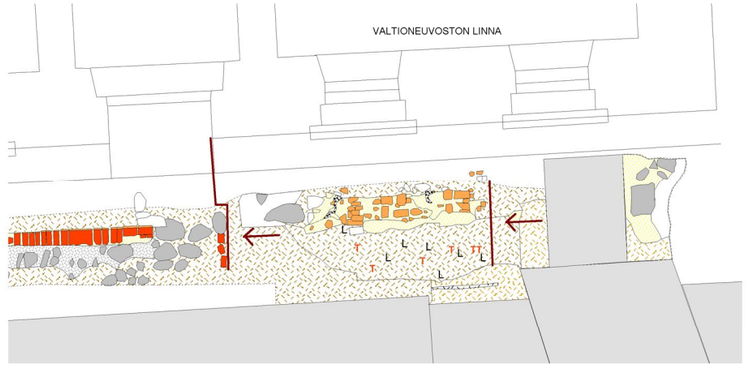

Burgman, kellari 7, länsiprofiili

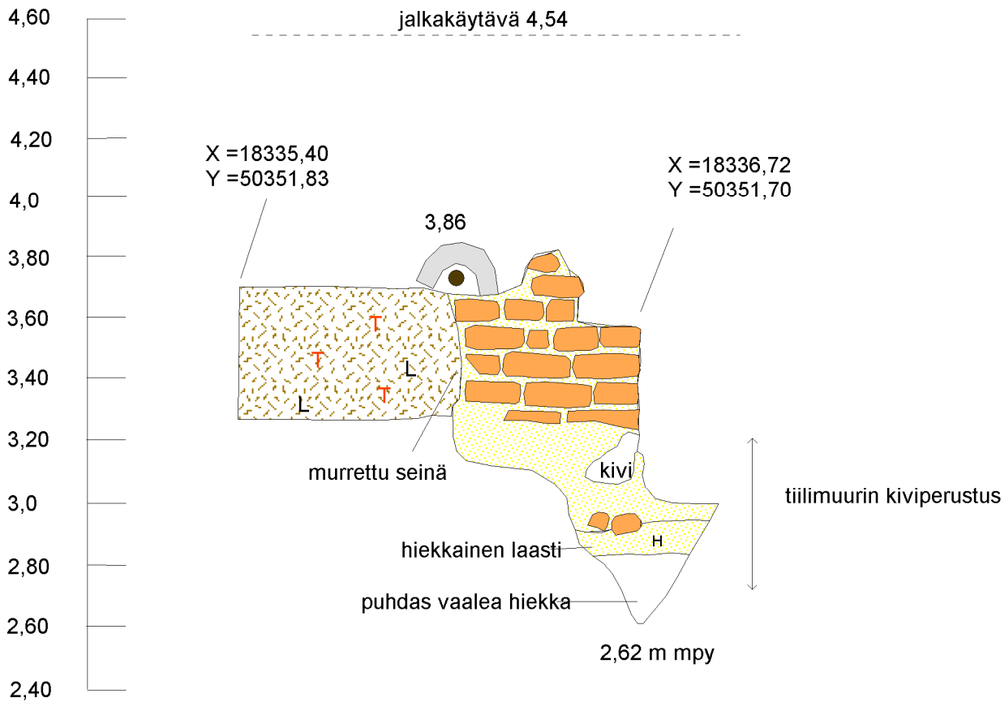

Burgman, kellari 8, länsiprofiili

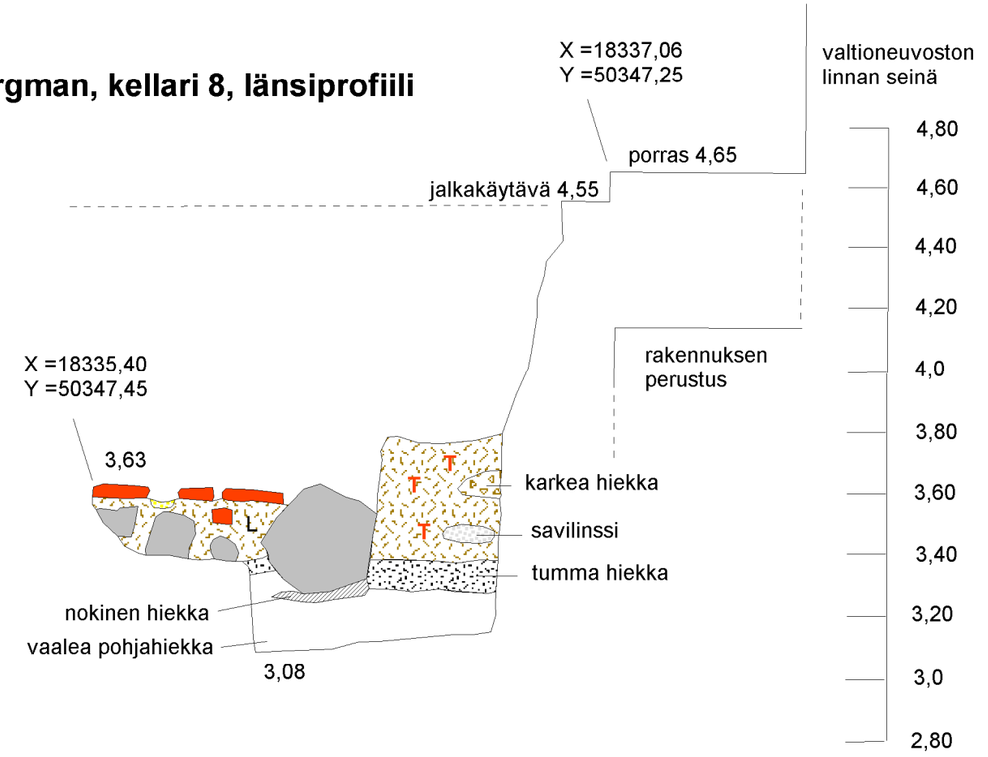

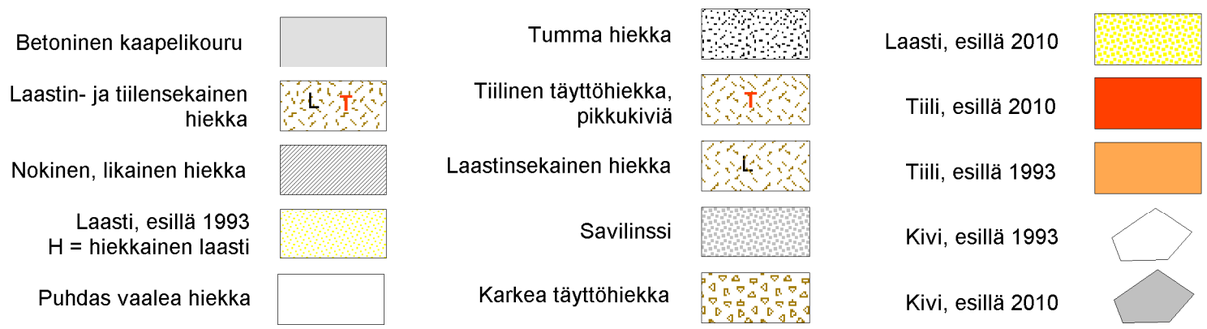

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Profiilikartta, Burgmanin kellari 7:n eteläseinän länsiprofiili ja kellari 8:n länsiseinän länsiprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI M. Heikkinen 16.7.2010 H. Hämäläinen 20.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 12

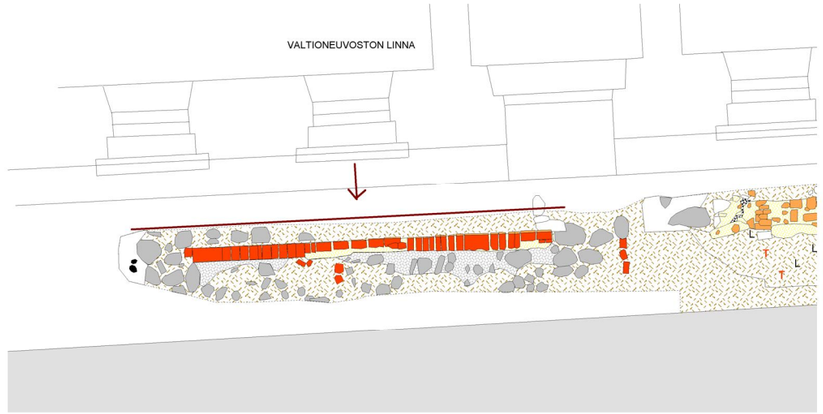

4,60
4,40
4,20
4,0
3,80
3,60
3,40
3,20
3,0
2,80
2,60
2,40
2,20

jalkakäytävä 4,43

X =18336,15
Y =50346,18

3,83

kynnys

puuta

hiekansekainen multa

sekoittunut hiekka

hiekka

2,62

kynnys

3,62

X =18335,85
Y =50340,24

3,70 m mpy

kynnys

3,57

3,16

hieman likainen hiekka

puhdas vaalea hiekka

2,54

0 1 2 3 4 5 6 7 m

Kaapeli

Uusi täyttöhiekka

Hiekkainen multa

Sekoittunut hiekka

Laasti, esillä 1993

Laasti, esillä 2010

Nokinen, tiilinen hiekka, lohkottuja pikkukiviä

Hieman likainen hiekka, nokea

Puhdas vaalea hiekka

Tiili, esillä 2010

Tiili, esillä 1993 ja 2010

Kivi, esillä 1993 ja 2010

Kivi, esillä 2010

Kivi etualalla

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Profiilikartta, Burgmanin kellari 5:n eteläseinän eteläprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 20.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 13

Koekuoppa taso 2

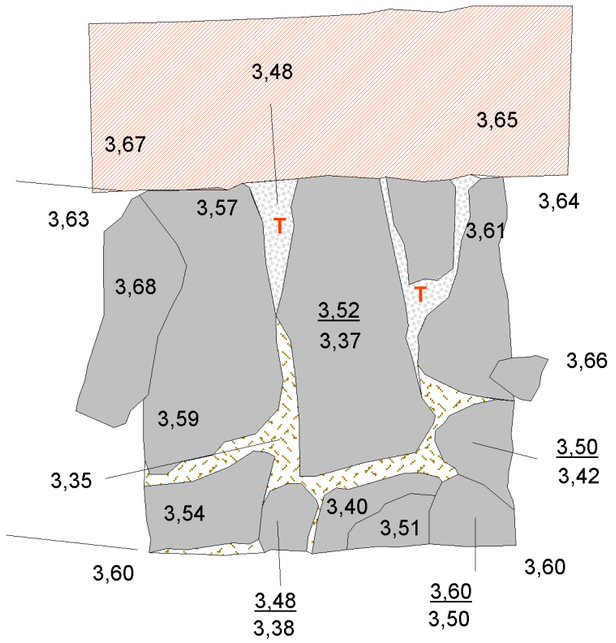

Koekuoppa taso 3

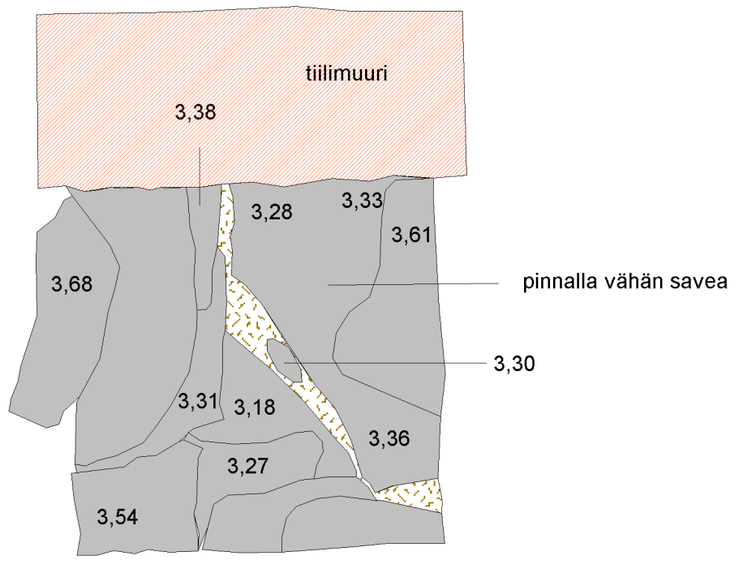

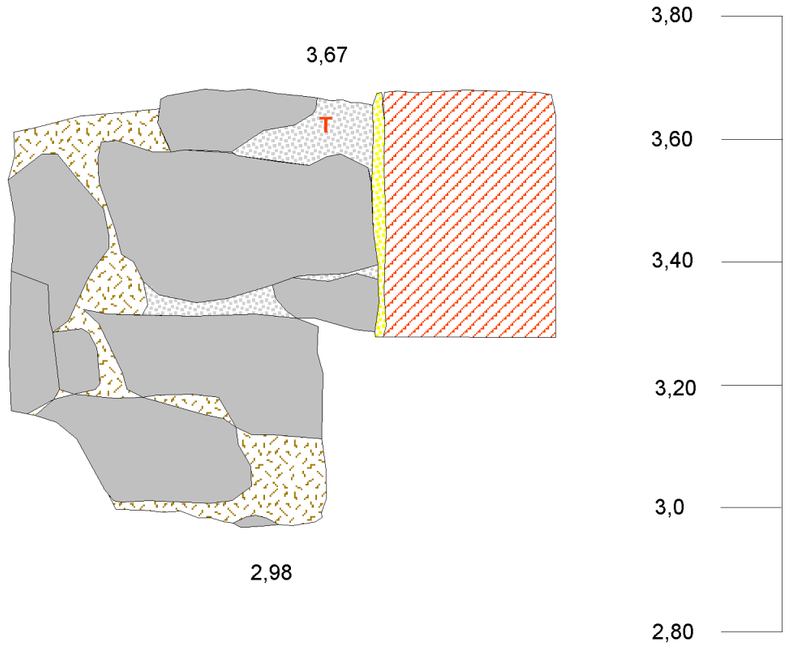

Koekuopan länsiprofiili

N

1

Kivi

Tiilimuuri

Laasti

Savi, seassa vähän laasti- ja tiilihippuja — T

Ruskea hiekka

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Tasokartat ja profiilikartta, Burgmanin kellari 5, koekuoppa, tasot 2 ja 3. Koekuopan länsiprofiili Mk 1:10
MITTAUSDOKUMENTOINTI M. Heikkinen 20.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 14

VALTIONEUVOSTON LINNA

KOULUKUJA

BURGMAN KELLARI NRO 3

BURGMAN KELLARI NRO 4

PORTAIKKO

jalkakäytävä 4,70

jalkakäytävä 4,86

jalkakäytävä 4,88

Valtioneuvoston linnan betoniperustus

kaivausalue 1993

kaivannon reuna (penger)

nokiraita profiilissa

uusi kaivo 4,07

vaalea puhdas hiekka

jalkakäytävän reuna

betonisen suojakannen reuna

uusi täyttöhiekka

betonimöykky

3,39

X =18333
Y =50320

X =18333
Y =50325

X =18333
Y =50335

lattiakivi 2,33

tiili 2,45

ajorata 4,72

Hiiltyneiden puiden ja oviaukon kohdalta syvempi taso

oviaukon kynnystiilet

seinä

betonisen suojakannen reuna

jalkakäytävän reuna

4,54

ajorata 4,68

Betonimöykky

Palokerros

Vaalea hiekka

Uusi täyttöhiekka

Sekoittunut hiekka/ likainen hiekka

Hiiltyneitä lankkuja

Hiekkainen savi

Puhdas vaalea hiekka

Laasti, esillä 2010

Laasti, esillä 1993

Tiilinen täyttöhiekka

Betonisen suojakannen pohjoisreuna

Laastipeitteinen tiili

Tiili, esillä 2010

Tiili, esillä 1993

Kivi, esillä 1993

Kivi, esillä 2010

2 metriä

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010

M. Heikkinen

Pohjoinen kortteli, tontti nro 3

Tasokartta, taso1, Burgmanin kellarit 3 ja 4 sekä länsipään portaikko.
Kellari 3:n itäpään pohjataso
Mk 1:50

MITTAUSDOKUMENTOINTI
H. Hämäläinen 22.7. ja 2.8..2010
Digit. H. Hämäläinen 2011

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 15

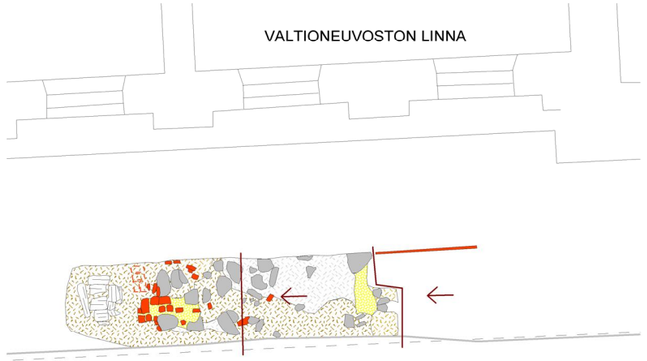

Kellari 4, itäpääty, itäprofiili

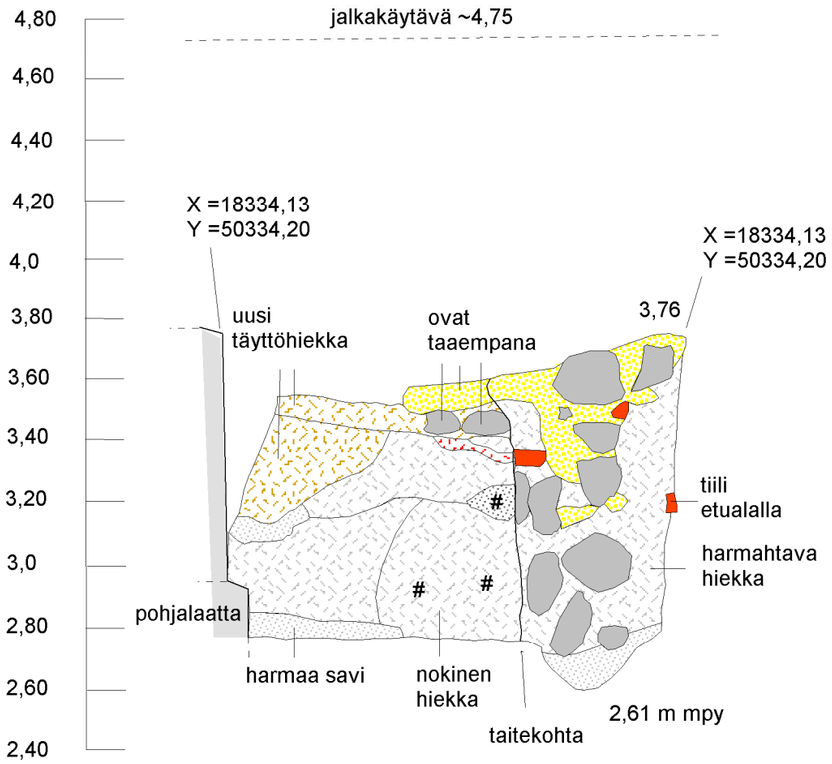

Kellari 4, itäprofiili tilan keskivaiheilta

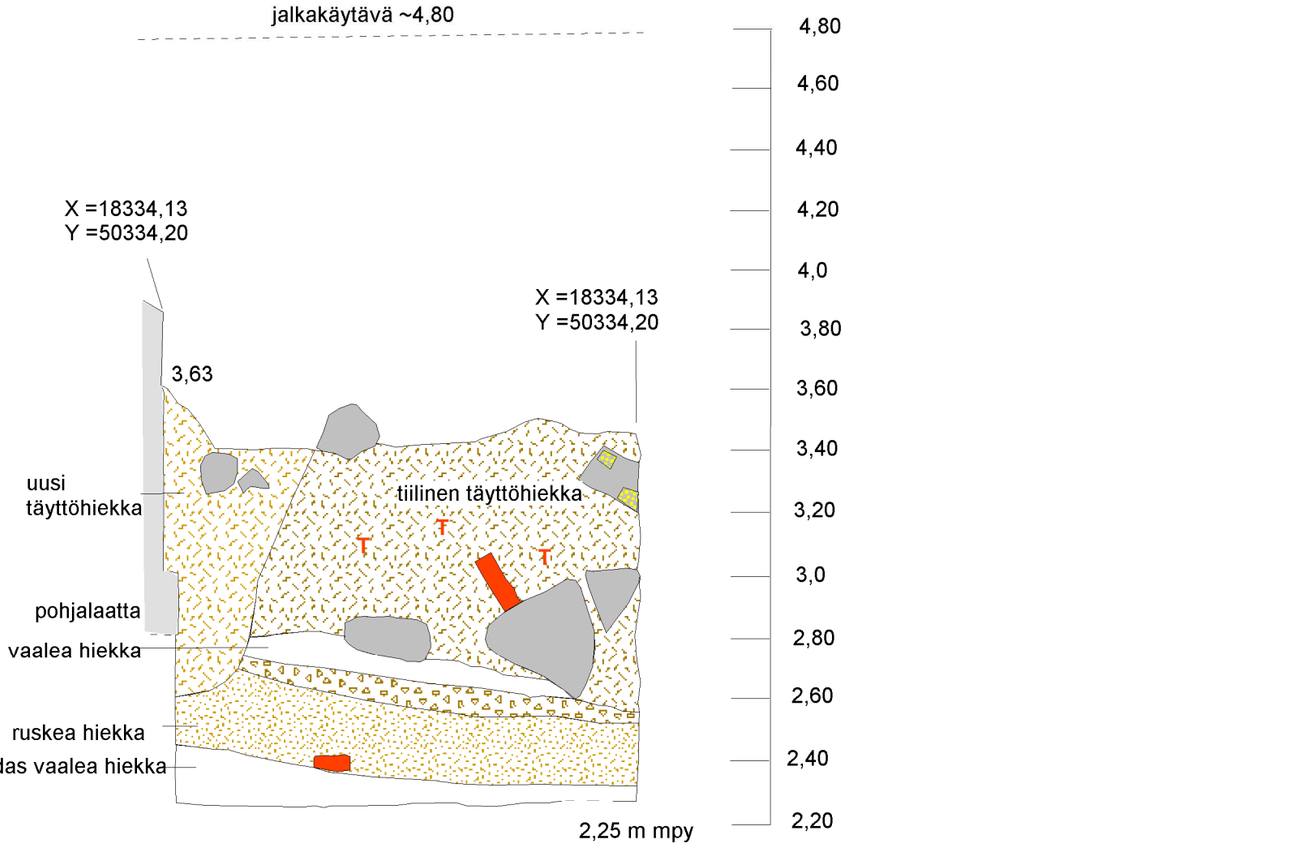

Laasti

Punertava hiekka

Savinen nokinen hiekka

Harmaa savi

Harmaa/
harmahtava hiekka

Harmaa hiekka, nokinen

Betoninen suojakansi/
pohjalaatta

Ruskea tiilinen hiekka

Karkea hiekka

Ruskea hiekka

Tiili

Ruskea täyttöhiekka

Vaalea pohjahiekka/
vaalea hiekka

Kivi

Laastia kiven pinnalla

1 metri

**HELSINKI,
ALEKSANTERINKATU 2010**

M. Heikkinen

Pohjoinen kortteli, tontti nro 3

Profiilikartat, länsiprofiilit, Burgmanin kellari 4:n itäpääty ja keskiosa
Mk 1:20

MITTAUSDOKUMENTOINTI
M. Heikkinen 23.7.2010
H. Hämäläinen 22.7.2010
Digit. H. Hämäläinen 2011

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO,
KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 16

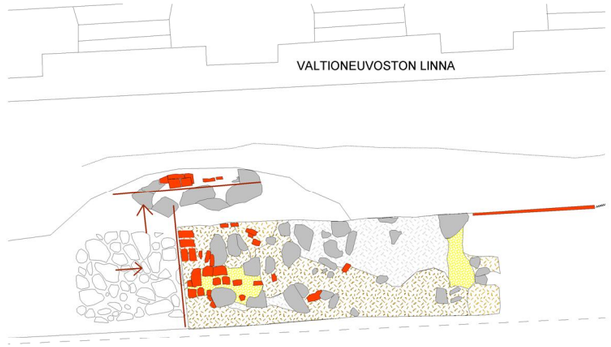

Itäprofiili

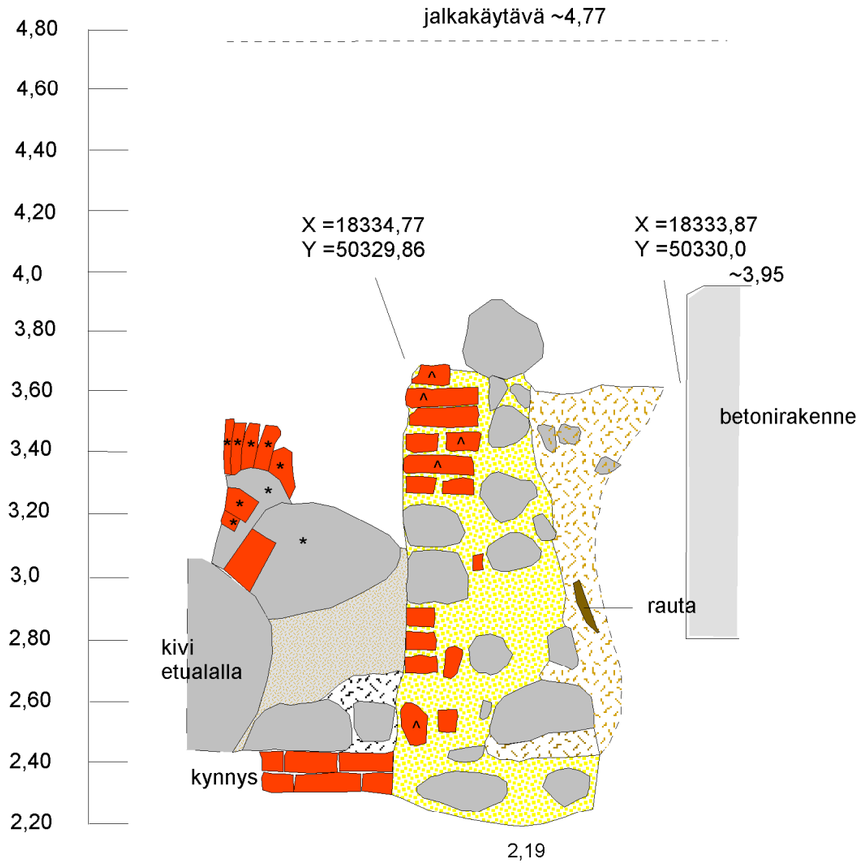

Pohjoisprofiili

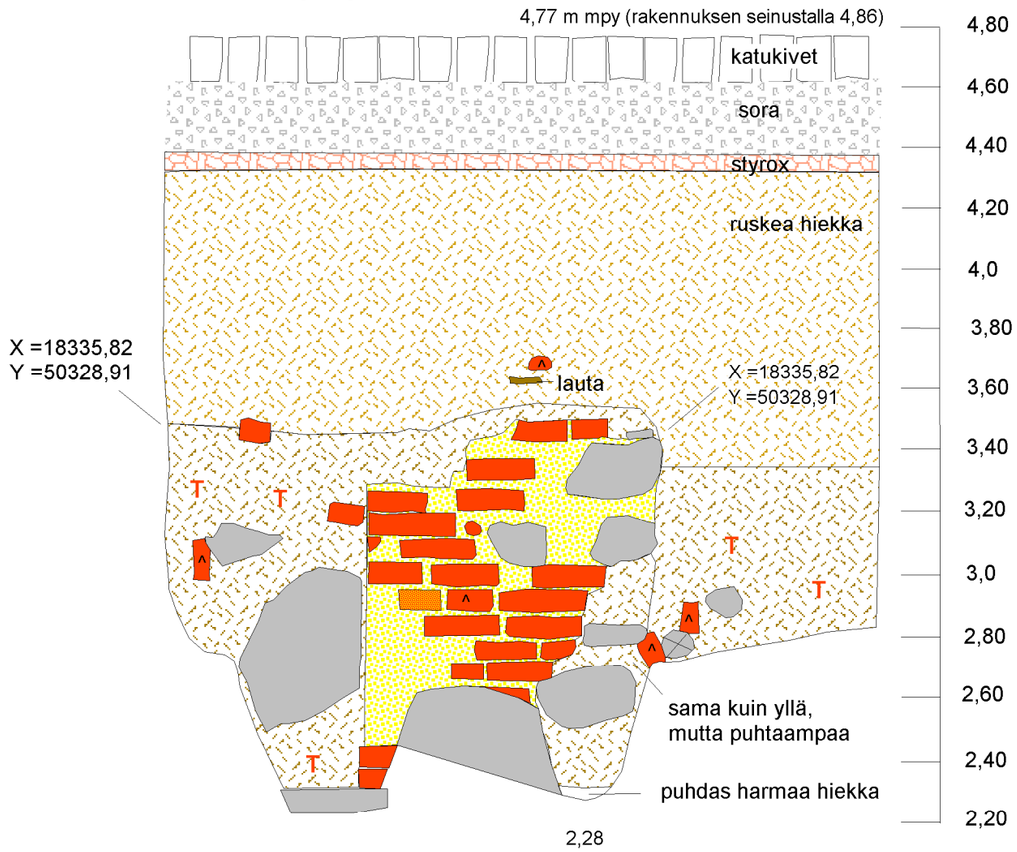

* = taaempana olevat tiilet ja kivet

- Laasti
- Betonirakenne
- Uusi täyttöhiekka
- Likainen hiekka
- Sora
- Styrox
- Ruskeanharmaa hiekka
- Ruskea hiekka
- Ruskea tiilinen hiekka
- Puhdas harmaa hiekka
- Laastipeitteinen tiili
- Tiili
- Hajonnut tiili
- Palanut kivi
- Kivi

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Profiilikartat, Burgmanin kellari 3:n itäpäädyn itäprofiili ja pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 23.7.2010 ja 27.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 17

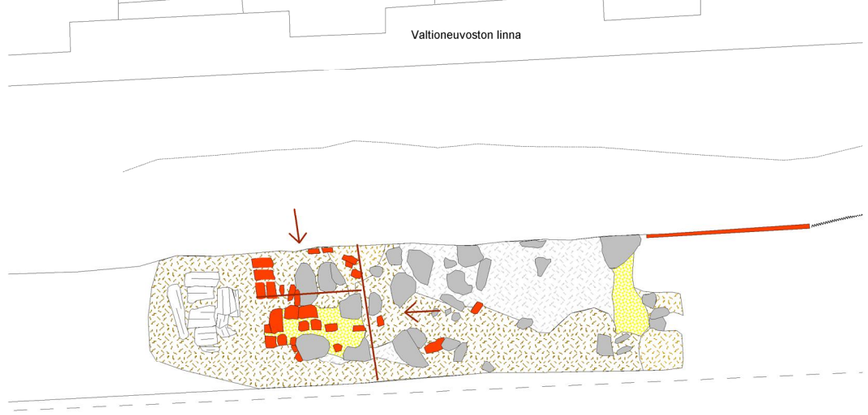

Kellari 3/4, oviaukon kohta eteläprofiili

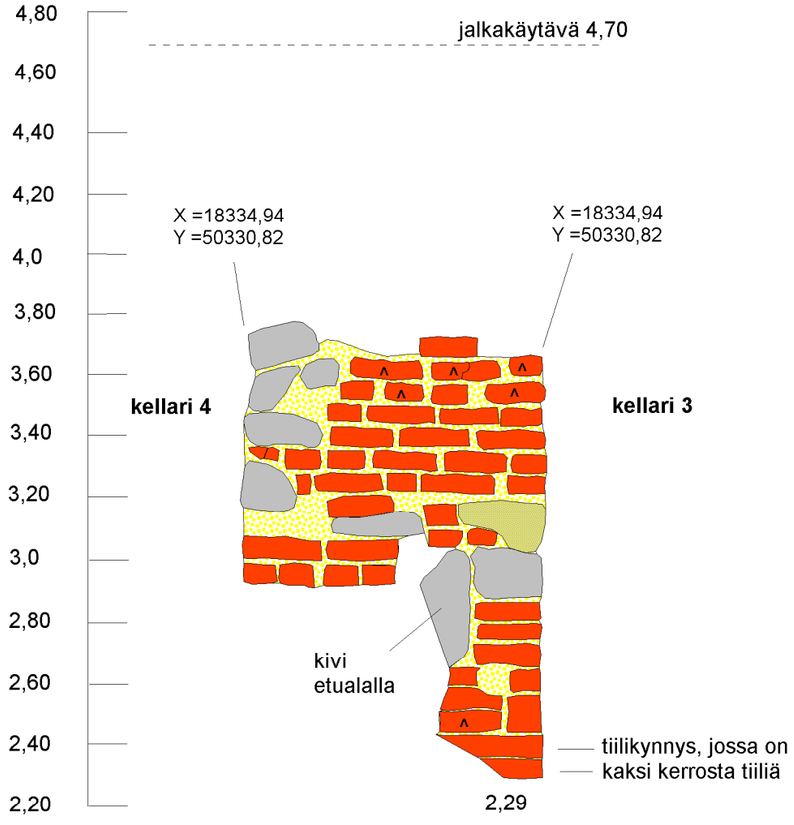

Kellari 4, oviaukon kohta länsiprofiili

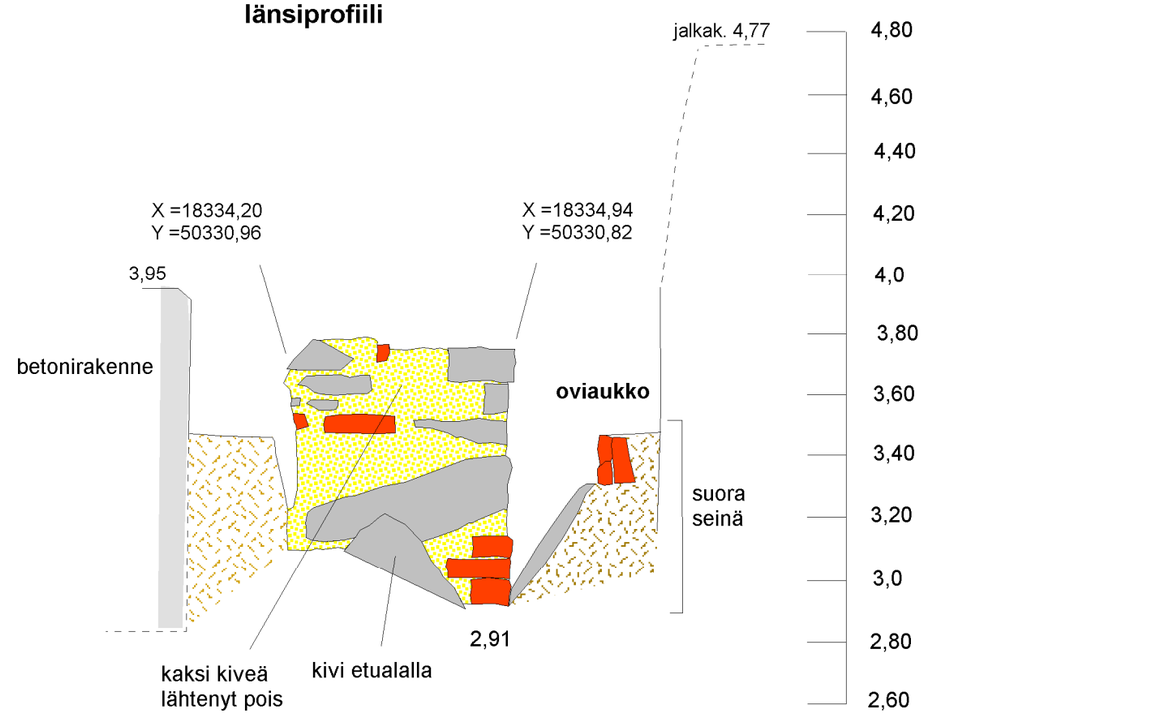

Betonirakenne
Tiili
Uusi täyttöhiekka
Hajonnut tiili
Ruskea hiekka

Laasti
Laastipeitteinen kivi
Kivi

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Profiilikartat, Burgmanin kellareiden 3 ja 4 oviaukon eteläprofiili ja kellari 4:n länsiprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI M. Heikkinen 23.7.2010 H. Hämäläinen 23.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 18

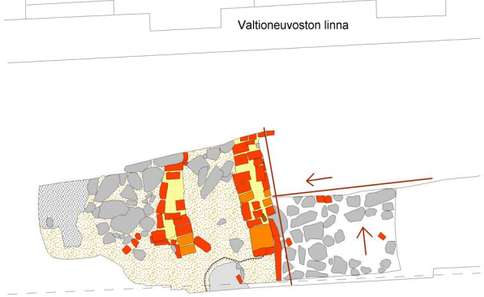

Länsiprofiili

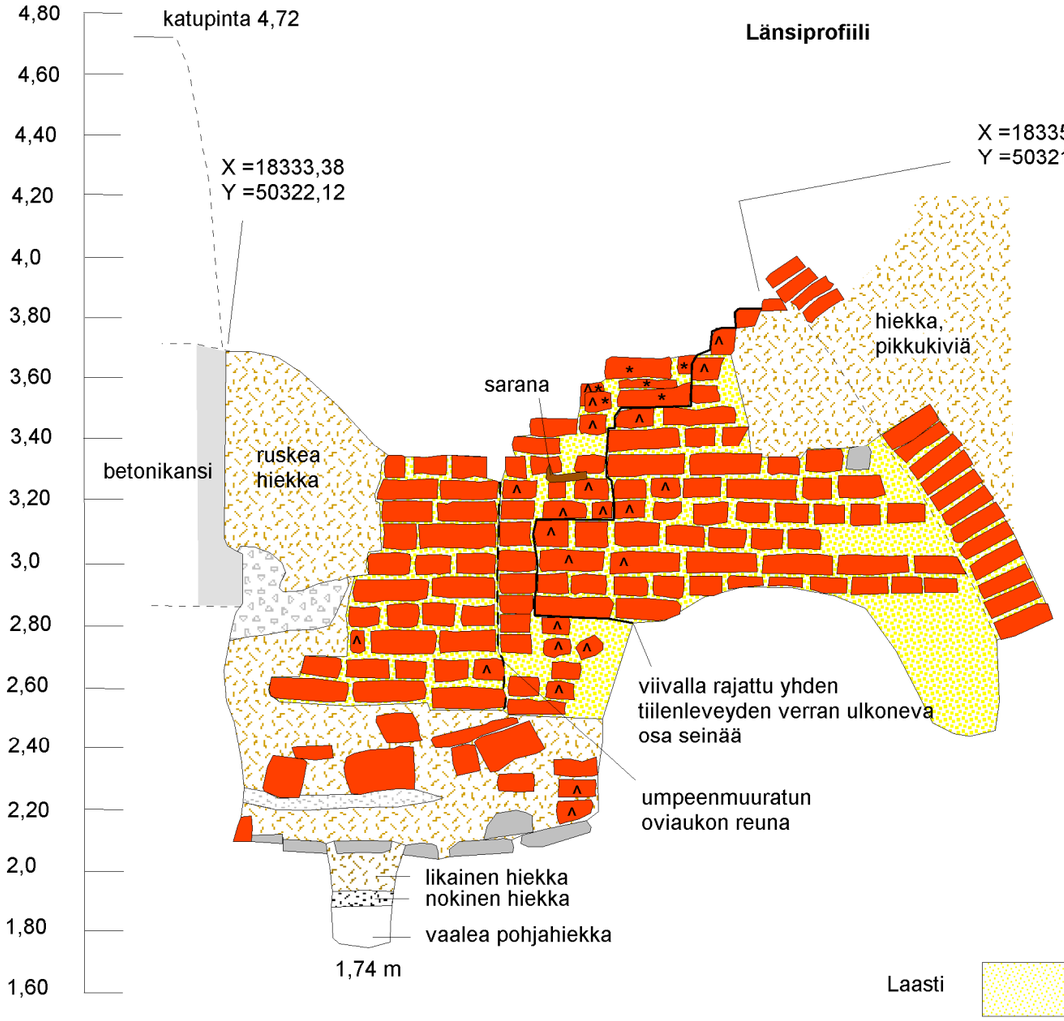

Pohjoisprofiili

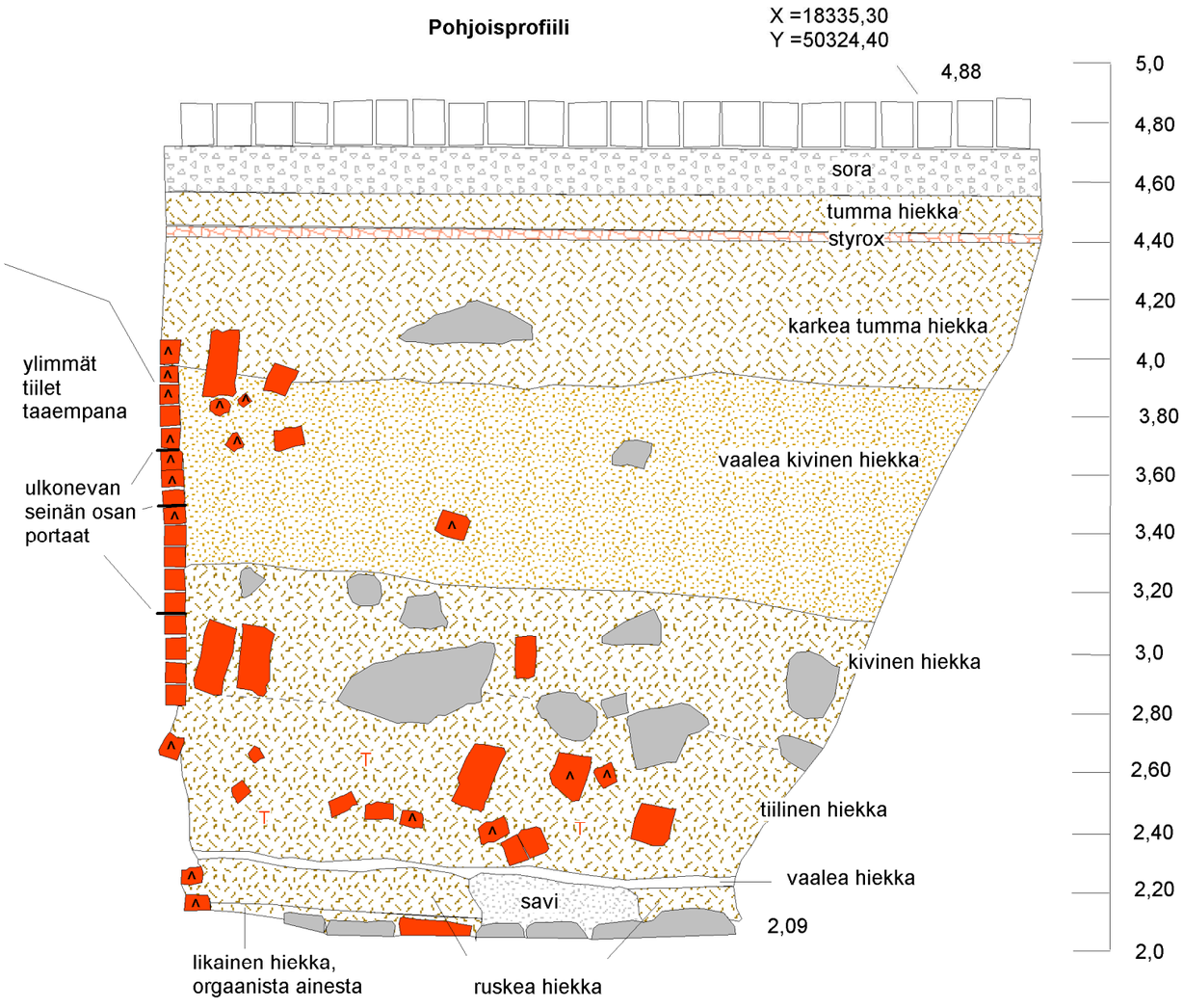

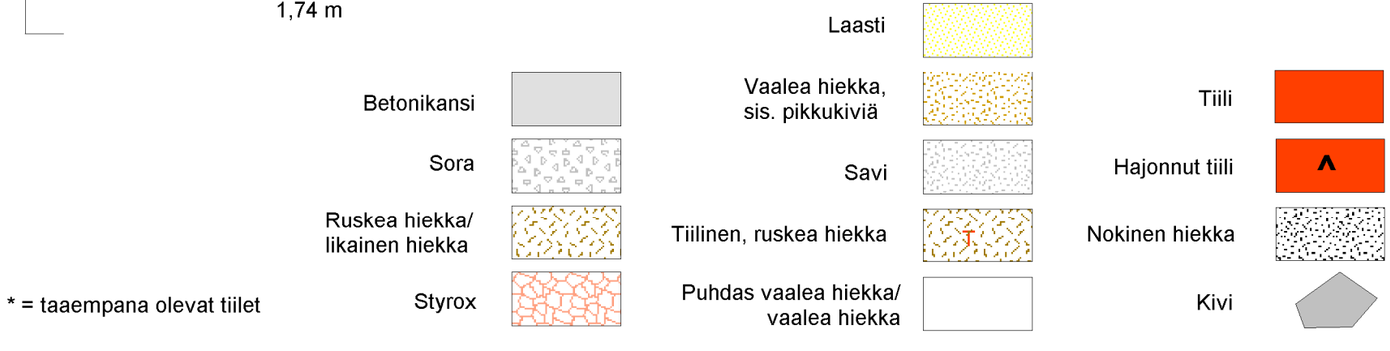

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Profiilikartat, Burgmanin kellari 3:n länsipään länsi- ja pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 23.7.2010 ja 2.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 19

Valtioneuvoston linnan seinä

Valtioneuvoston linnan seinä

Portaikko, taso 2

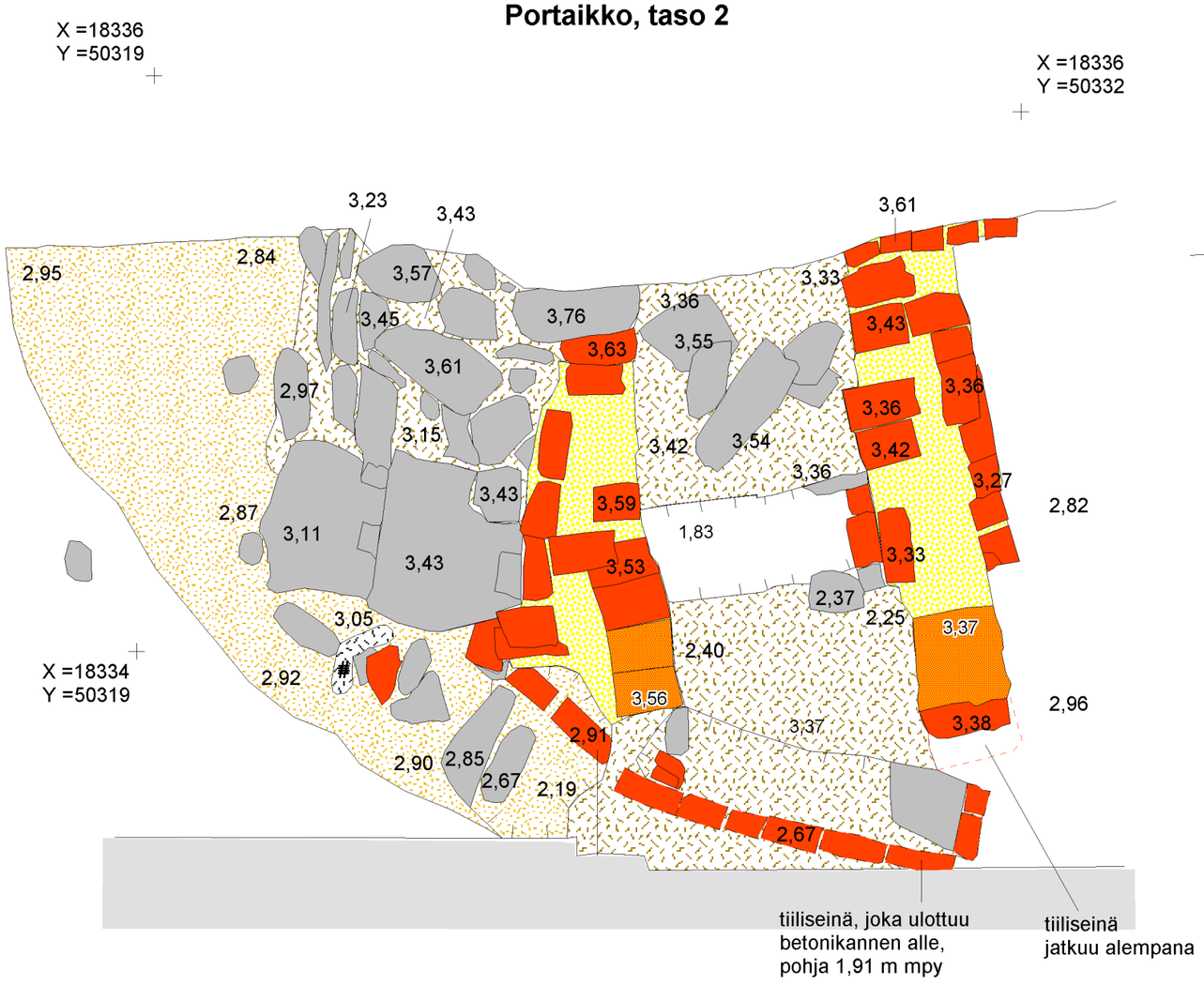

Portaikko, taso 3

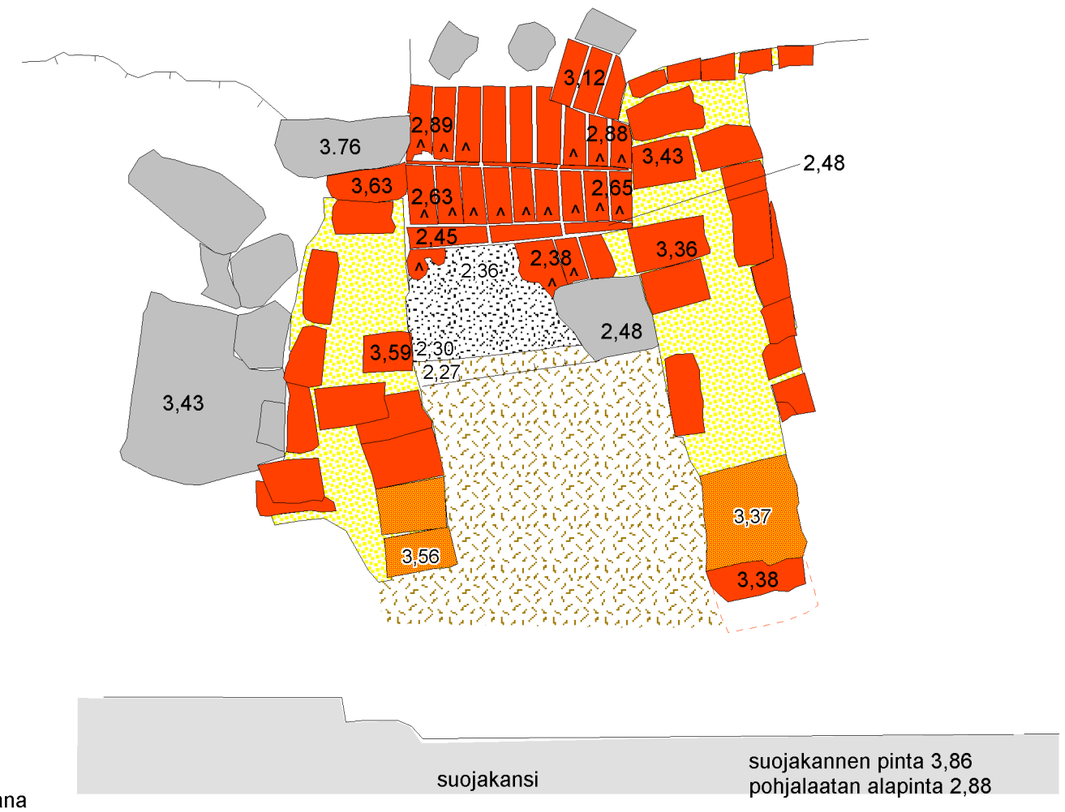

Kivi

Nokinen hiekka

Musta hiekka, nokea, orgaanista ainesta

Laasti

Vaalea hiekka (rautasaostumia)

Ruskea likainen hiekka

Puhdas vaalea hiekka

Betoninen suojakansi

Tiili

Laastipeitteinen tiili

Hajonnut tiili

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Tasokartta, tasot 2 ja 3, Burgmanin kellari 3:n länsipuoli, portaikko Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 3.-4.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 20

VALTIONEUVOSTON LINNA

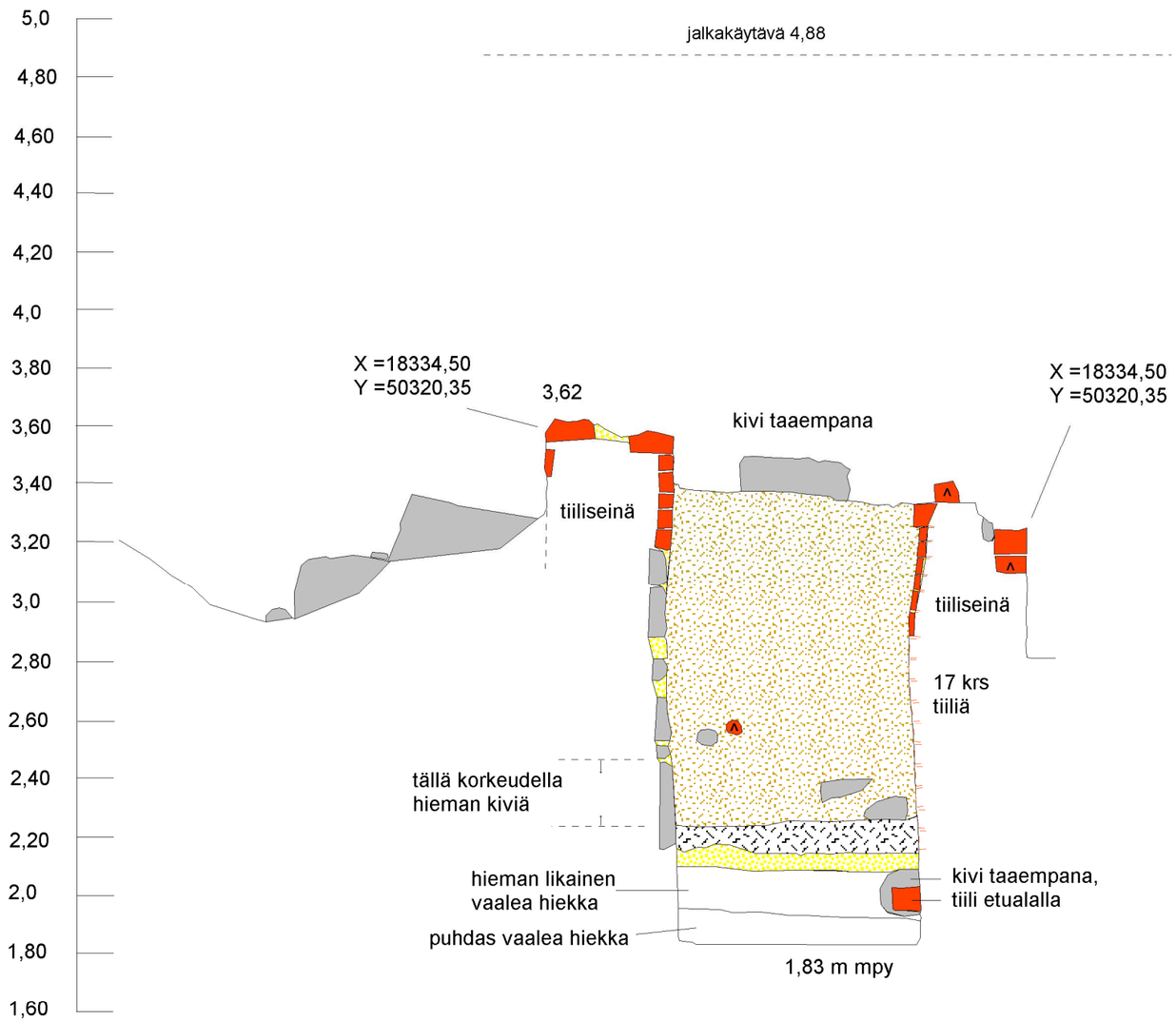

Laasti

Ruskea hiekka, pikkukiviä

Nokinen hiekka, orgaanista ainesta

Puhdas vaalea hiekka/ hieman likainen vaalea hiekka

Tiili

Hajonnut tiili

Kivi

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Profiilikartta, Burgman, pohjoisprofiili Kellari 3:n länsipuolen portaiden kohdalta Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 2.-3.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 21

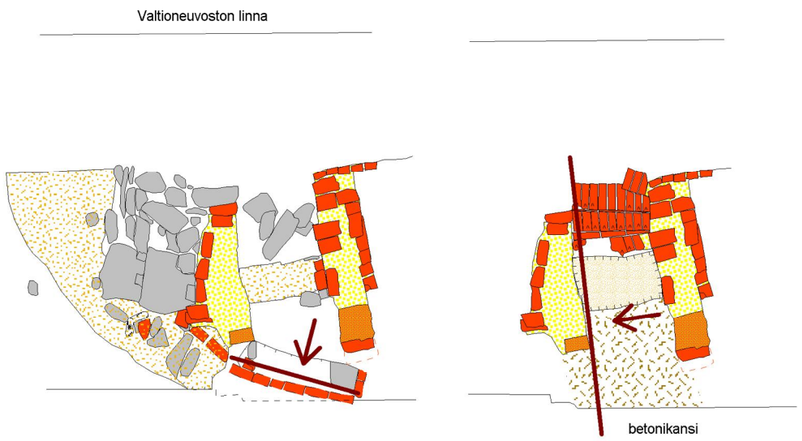

Portaikkokäytävän eteläosan tiiliseinän eteläprofiili

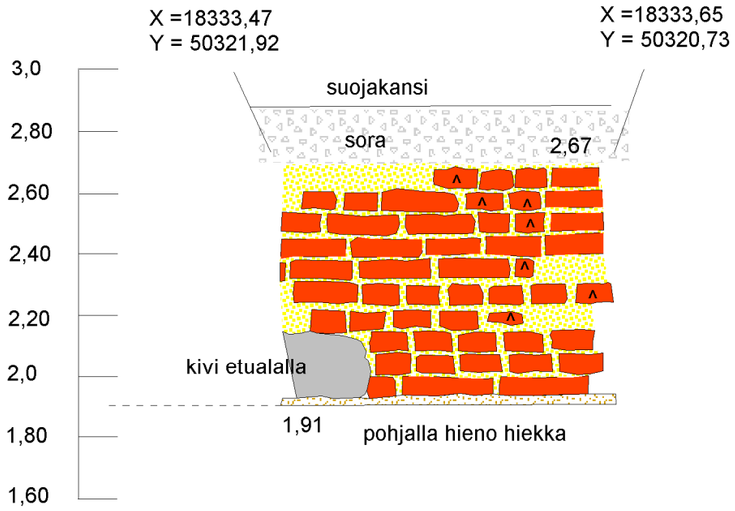

Länsiprofiili

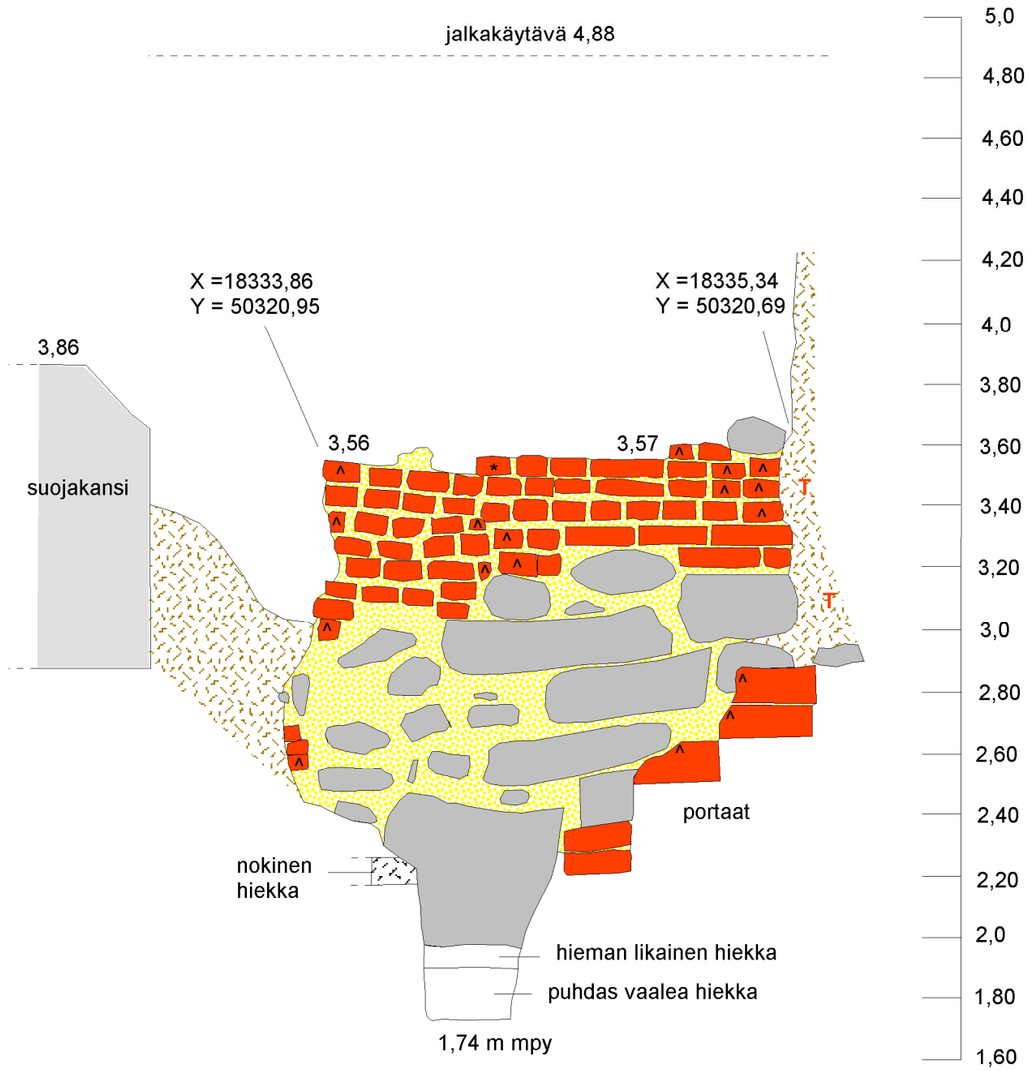

1 metri

* = taaempana oleva tiili

Laasti

Sora

Vaalea hieno hiekka

Ruskea hiekka

Ruskea hiekka, tiiliä, laastia

Nokinen hiekka

Puhdas vaalea hiekka/ hieman likainen hiekka

Tiili

Hajonnut tiili

Kivi

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Profiilikartat, Burgmanin kellari 3:n länsipuolen portaikon länsiprofiili ja portaikon eteläseinän eteläprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 3. -4.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 22

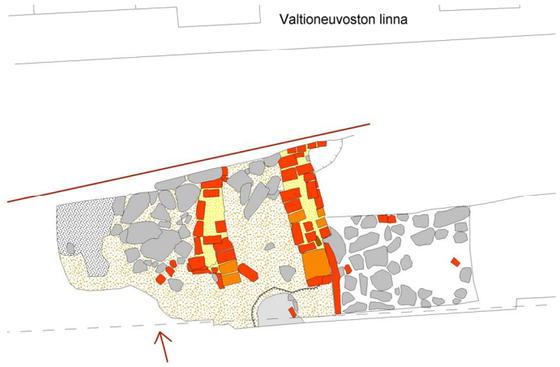

X =18334,90
Y =50317,45

X =18335,70
Y =50322,37

jalkakäytävä 4,88

5,0
4,8
4,6
4,4
4,2
4,0
3,8
3,6
3,4
3,2
3,0
2,8
2,6
2,4 m mpy

sora

täyttöhiekka

styrox

tiilinen hiekka

nokiset hiekkaraidat

kivi etualalla

tiili-seinä

tiili irronnut

tiili-seinä

kivi- ja tiilirakenteisiin liittyvä likainen hiekka

2,85

2,48

KOULUKUJA

BURGMANIN RAKENNUKSEN KIVIJALKAA

PORTAIKKO

BURGMAN KELLARI NRO 3

Sora

Täyttöhiekka

Styrox

Tiilinen ruskea hiekka

Harmaa hieno hiekka

Kellertävä hiekka

Vaalea vähän likainen hiekka

Nokinen hiekkaraita

Ruskea likainen hiekka

Moreeni

Rakenteisiin liittyvä ruskea likainen hiekka

Puhdas vaalea hiekka

Metallilevy (moderni)

Lauta

Hajonnut tiili

Tiili

Kivi

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 3** Profiilikartta, pohjoisprofiili Burgmanin kellari 3:n länsipuolelta Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 3.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 23

(Snellmaninkatu)

SUURTORI

POHJOINEN KORTTELI, TONTTI NRO 1-2

KOULU-
KUJA

Profiili 45

VUODEN 1757 RAKENNUS

VUODEN 1758 KELLARI

GOVINIUS KELLARI NRO 2

GOVINIUS 3

GOVINIUS KELLARI NRO 4

GOVINIUS KELLARI NRO 1

GOVINIUS KELLARI NRO 5

ajorata 4,83 3,87 3,80 pohja 3,62 jalkakäytävä 4,94

ajorata 4,76 ajorata 4,69 jalkakäytävä 4,76

jalkakäytävä 4,75

jalkakäytävä 4,69

ajorata 4,65

4,78

4,79 4,77 4,82 4,85

jalkakäytävä 4,75

jalkakäytävä 4,69

ajorata 4,59

jätekuoppa 3,12 3,10 3,05

jalkakäytävä 4,78

ajorata 4,62

pohjalaatta alapinta 2,96
suojakannen
pinta 4,13

3,45 jalkakäytävä 4,89 3,41 3,23 3,16 3,30 3,20 3,35 3,32 2,65 2,67 2,73 2,69 2,41 2,28 2,38 2,49 2,41 2,32 3,73 3,91 3,85 3,37 3,36 3,41 3,43 3,64 3,67 4,90 4,84 3,35 3,21 3,43 3,22 3,27 4,92 betoniperustus pinta 4,32 alareuna 3,56 2,98 2,66 3,90 2,89 3,41 3,61 2,65

pohjalaatta pinta 3,26

jalkakäytävä 4,98 3,37 3,72 3,62 3,01 4,86 3,38 3,87 3,58 3,43 4,82 3,22 3,35 3,72 3,63 3,84 3,66 3,55 3,44 3,77

suojakannen
pinta 4,27

suojakannen
pinta 4,07

pohjalaatan
alapinta 3,19

4,80 4,79 4,78

ajorata

jalkakäytävän reuna

viemäriputkia

jalkakäytävän reuna

ajorata 4,77

valvonta-alueen raja

3,67 pohja 3,10 3,63

ajorata 4,71

jalkakäytävän reuna

4,70

4,73

Profiili 44

(Aleksanterinkatu)

Profiilit

Sähkö- ja telekaapelit

Viemärikaivo

Palokerroksen korkeus 3,45

Valvonta-alue

Vanhojen kaukolämpöputkien suojakansi

Valtioneuvoston linnan betoniperustus

V. 2010 dokumentoitu alue

Tiili, esillä 2010

Tiili, esillä 1993

Kivi, esillä 1993

Kivi, esillä 2010

1,0 m

5 metriä

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010

M. Heikkinen

Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2 ja Suurtori

Osayleiskartta, Valtioneuvoston linnan eteläpuolella sijainnut valvonta-alue
Mk 1:100

MITTAUSDOKUMENTOINTI
Kantakartta Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, Kaupunkimittausosasto
Rakenteiden digitointi:
H. Hämäläinen 2011

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 24

jalkakäytävä 4,84

rakennuksen betoniperustus
alareuna 3,53

Valtioneuvoston linna

X =18335
Y =50308

jalkakäytävä 4,86

X =18335
Y =50310

jalkakäytävä 4,82

betoniperustus pinta 4,34

X =18335
Y =50312

X =18335
Y =50314

betoniperustus
pinta 4,34
alareuna 3,56

Govinius, kellari 5:n tiiliseinä

2,10

kellarin pohja

1,93

tiili-
seinä
3,84

3,61

betonikannen täyttöä

X =18333
Y =50308

X =18333
Y =50310

X =18333
Y =50312

X =18333
Y =50314

suojakansi 4,07

pohjalaatan
alapinta 3,19

ajorata 4,77

ajorata 4,78

1 metri

Govinius, kellari 5:n tiiliseinä

Laasti

Palokerros

Punertava hiekka

Nokinen, tiilinen hiekka

Nokinen, kivinen hiekka

Sama kuin yllä, hieman vaaleampi

Tiilinen hiekka

Ruskea hiekka

Hieman likainen hiekka

Puhdas vaalea hiekka

Betoninen suojakansi

Tiili

Hajonnut tiili

Kivi/ laastipeitteinen kivi

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Tasokartta, Goviniuksen kellari 5, kellarin itäpääty. Taso 1 Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 3.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 25

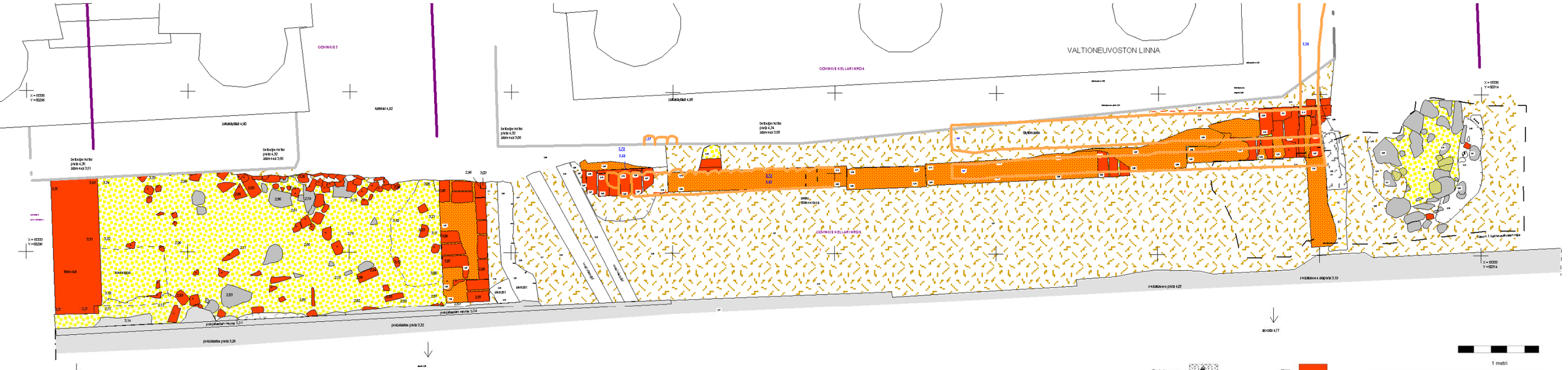
GOVINIUS 5
GOVINIUS KELLARINRO 4
VALTIONEUVOSTON LINNA
GOVINIUS KELLARINRO 5
X = 65335
Y = 65296
X = 65333
Y = 65314
X = 65331
Y = 65296
katutaso 4,92
katutaso 4,90
Betoniporrastaso
pinta 4,30
alataso n:o 3,51
Betoniporrastaso
pinta 4,32
alataso n:o 3,66
Betoniporrastaso
pinta 4,24
alataso n:o 3,68
Betoniporrastaso
pinta 4,32
alataso n:o 3,66
3,72
3,42
3,38
Betoniporrastaso
pinta 4,27
alataso n:o 3,59
Betoniporrastaso
pinta 4,27
Betoniporrastaso
pinta 4,27
Betoniporrastaso
pinta 4,27

Länsiprofiili

X =18333,14
Y =50312,20

X =18334,65
Y =50312,03

4,13

edempänä

3,82

uusi täyttöhiekka

suojakansi

kivi irronnut

edempänä

2,97

4,80
4,60
4,40
4,20
4,0
3,80
3,60
3,40
3,20
3,0
2,80
2,60
2,40
2,20
2,0
1,8
m mpy

Itäprofiili

jalkakäytävä 4,80

X =18333,90
Y =50311,85

X =18333,10
Y =50311,90

3,84

suojakansi

kaartuva tiiliholvi

sorapohjustus

tiilen ja noen sekainen täyttöhiekka

savi

kellertävä hiekka

likainen hiekka

puhdas vaalea hiekka

1,93

Valtioneuvoston linna

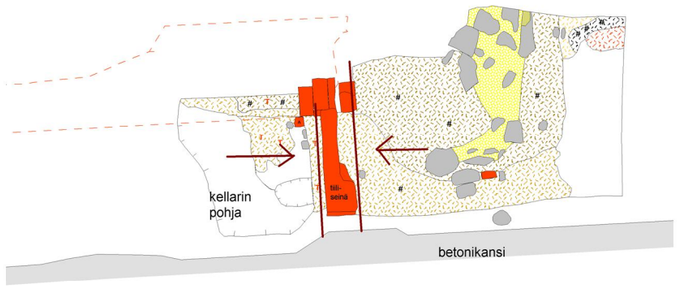

1 metri

Laasti

Sora

Nokinen, tiilensekainen hiekka

Savi

Kellertävä hiekka

Betoninen suojakansi

Puhdas vaalea hiekka/ likainen hiekka

Uusi täyttöhiekka (1993)

Tiili

Hajonnut tiili

Kivi

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Profiilikartta, Goviniuksen kellari 5:n itäpäädyn länsi- ja itäprofiilit Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI M. Heikkinen 3.8.2010 H. Hämäläinen 4.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 27

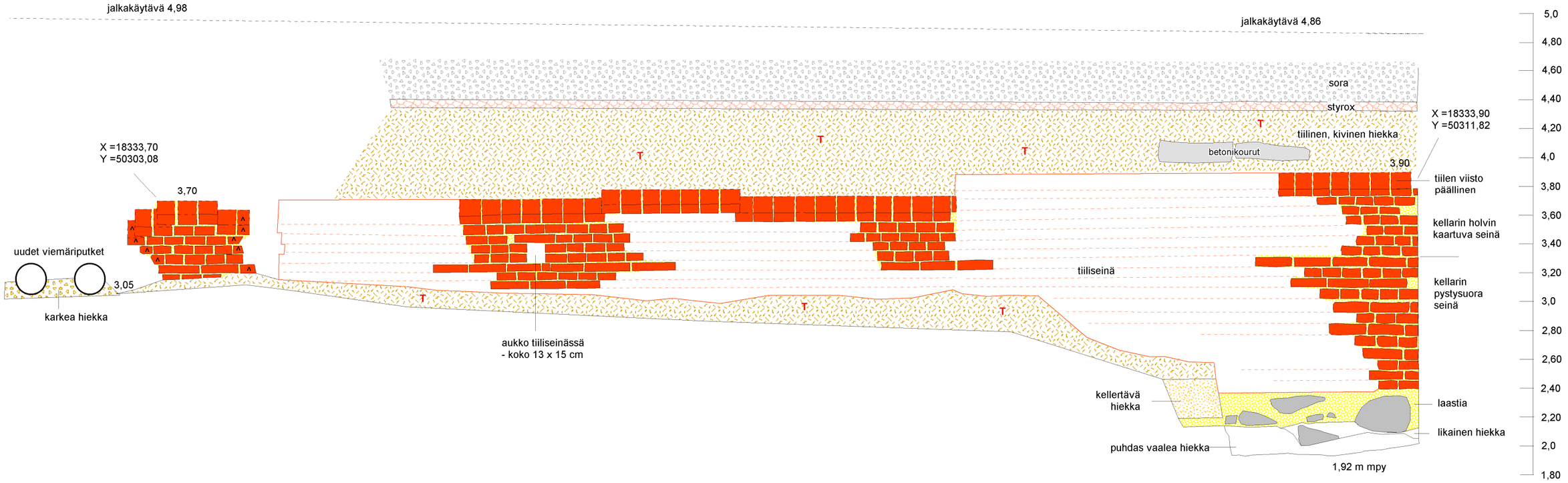

1 metri

Sora

Styrox

Tiilensekainen täyttöhiekka

Karkea hiekka

Kellertävä hiekka

Laasti

Puhdas vaalea hiekka/ likainen hiekka

Betonikourut

Tiili

Hajonnut tiili

Kivi

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Profiilikartta, Goviniuksen kellari 5:n pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 4.8., 11.8. ja 13.9.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 28

Valtioneuvoston linnan betoniperustus

betoniperustus
alareuna 3,51

betoniperustus
pinta 4,34
alareuna 3,56

ajoportti

3,43
3,37

tiiliseinä

3,31
3,22
2,88
1,92
2,07
2,31

koekuopan pohjalla puhdas
vaalea hieno hiekka

2,27
3,29
1,88
2,08
2,83
2,46
2,53
3,14

pohjalaatan reuna 3,31

pohjalaatan pinta 3,26

betonikansi

Betoni

Ruskea täyttöhiekka

Laasti

Tiilinen hiekka

Laastipitoinen hiekka

Ruskea hiekka,
pikkukiviä

Likainen hiekka

Puhdas vaalea hiekka

Tiili

Hajonnut tiili

Kivi

länsiprofiilin kohdalla ajorata 4,79

Länsiprofiili

3,60
3,40
3,20
3,0
2,80
2,60
2,40
2,20
2,0
1,80

3,29

1,88

Pohjoisprofiili

3,31

1,92

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Profiilikartta, Govinius 3, koekuopan länsi- ja pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 13.9.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 29

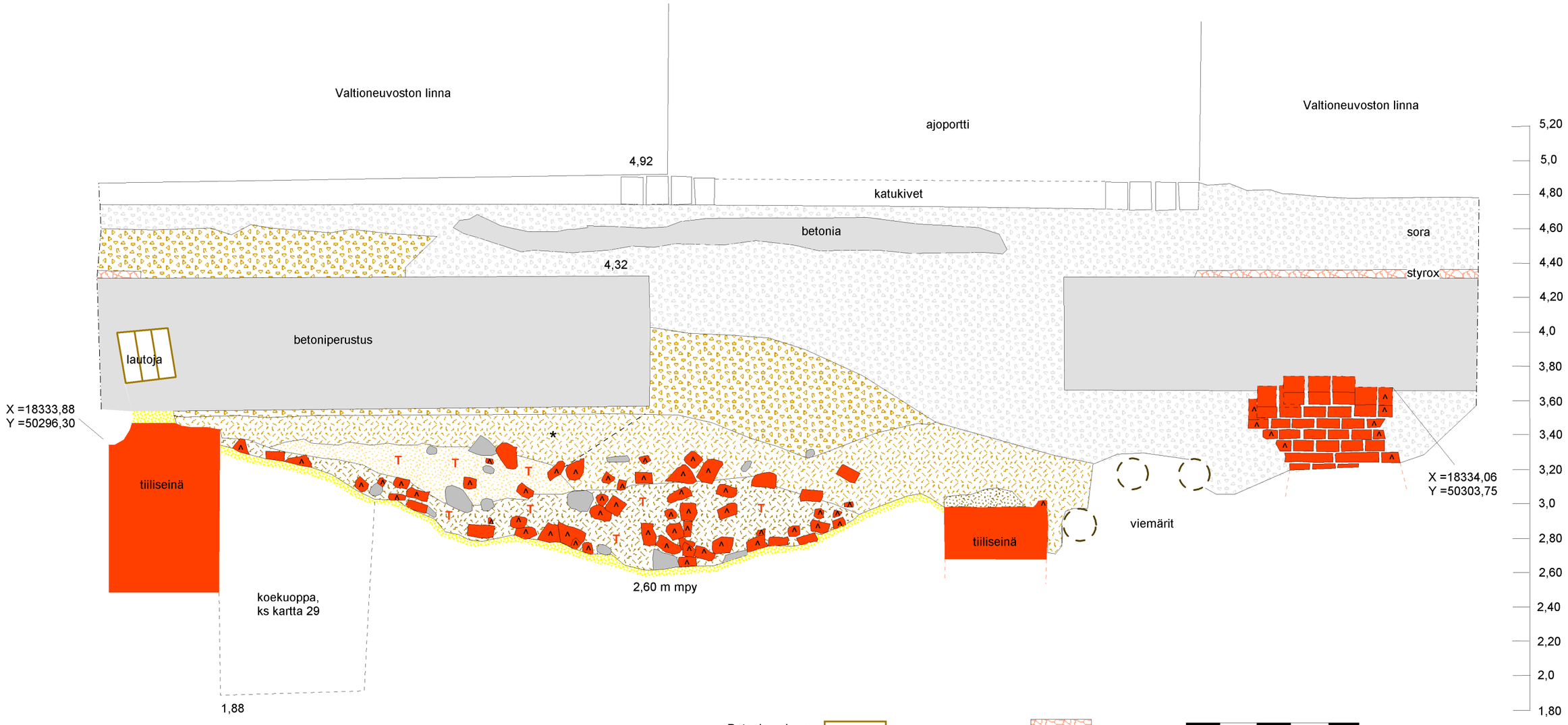

Laasti

Sora

Hiekkainen sora

Vaalea hiekka, laastia, tiiltä, nokea

Betonin valuun liittyviä lautoja

Tumma hiekka

Tiilinen hiekka, vähän multaa ja laastia

Ruskea hiekka, pikkukiviä

Ruskea hiekka, pikkukiviä
* = sama kuin yllä, mutta karkeampi

Styrox

Betonikansi

Tiili

Hajonnut tiili

Kivi

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Profiilikartta, Govinius 3, kellareiden 5 ja 1 välinen tila, pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 13.9.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 30

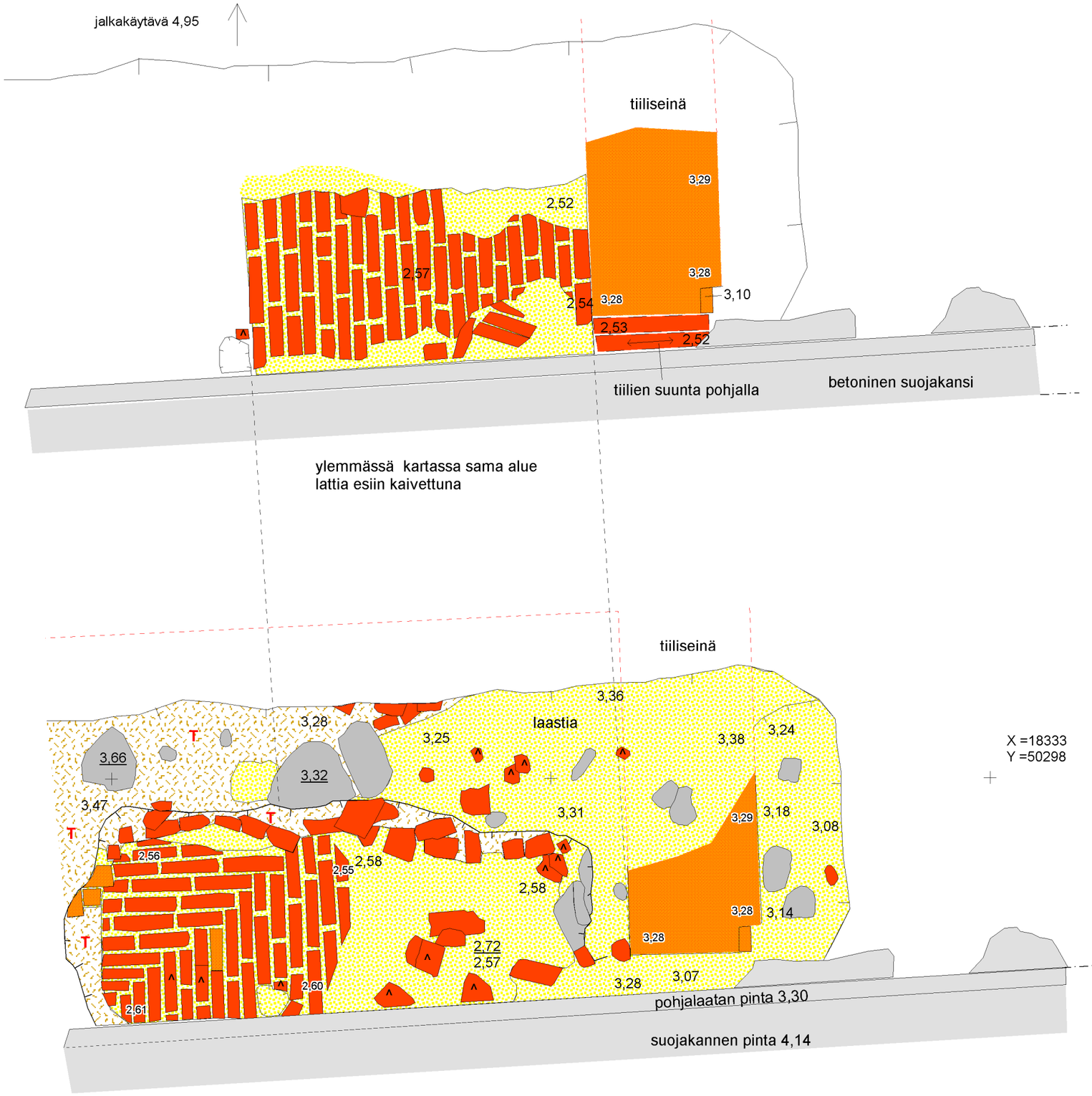

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Tasokartta, Goviniuksen kellari 1:n itäpääty tasoissa 1 ja 2 Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 26.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 31

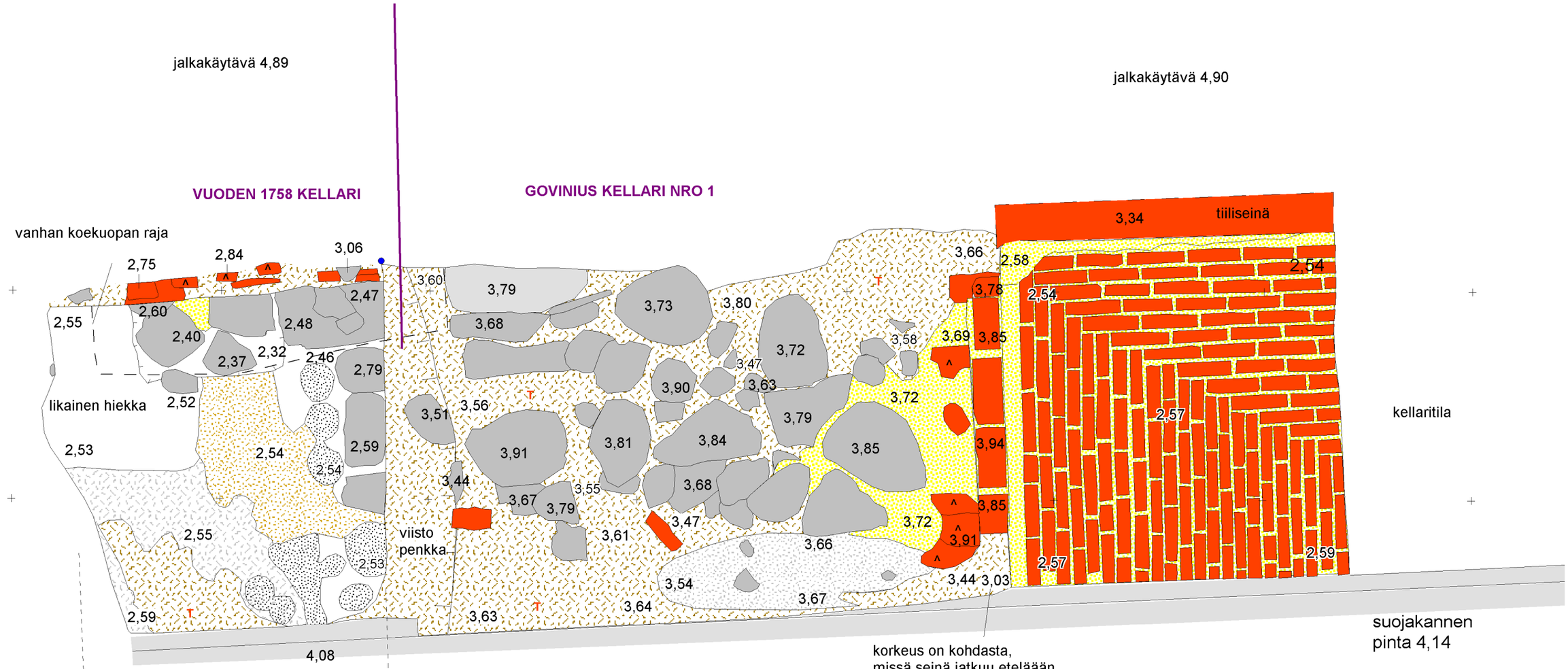

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Tasokartta, Goviniuksen kellari 1:n länsipääty pohjatasossa ja vuoden 1758 kellarin taso 1 ja pohjataso Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 26.- 28.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 32

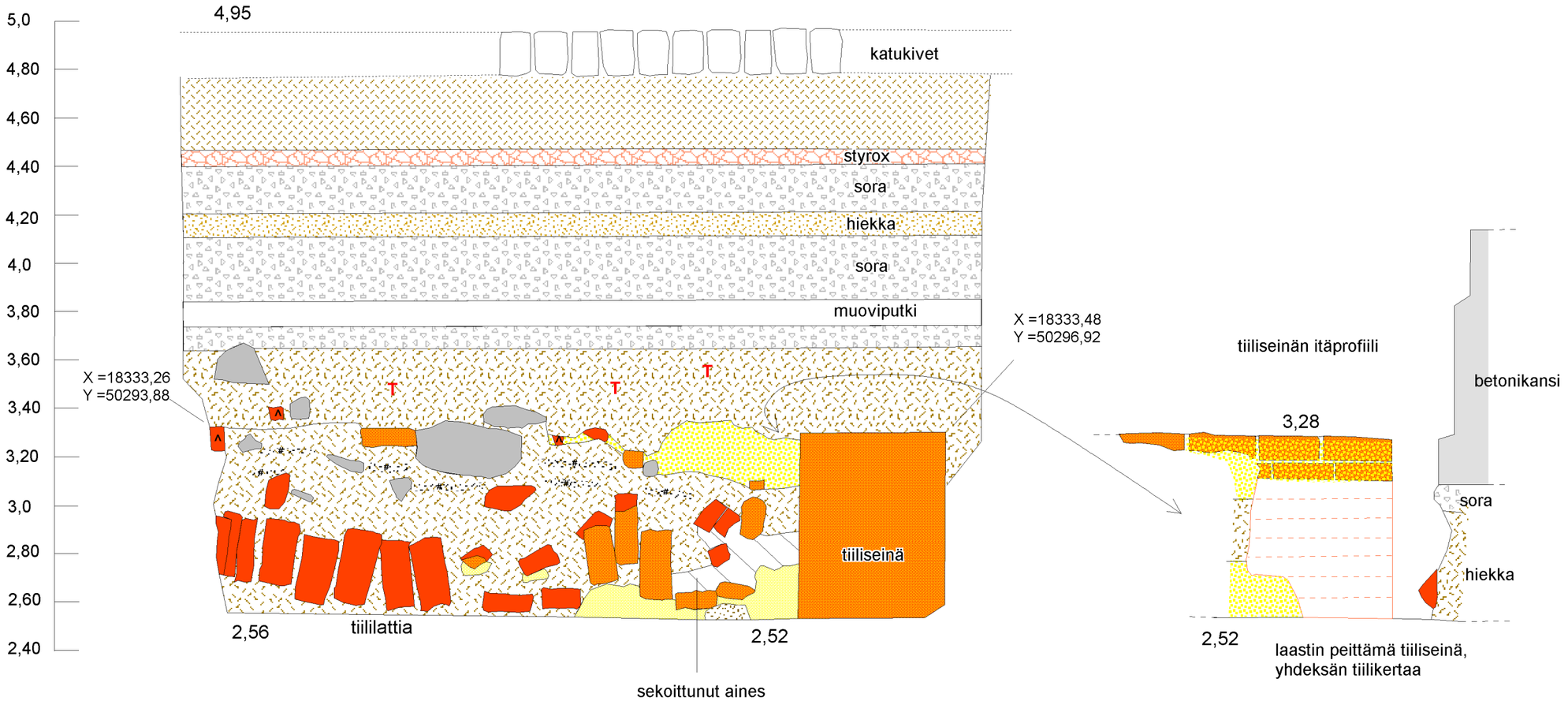

Ruskea karkeahko hiekka

Styrox

Sora

Hienohko hiekka

Tiilinen hiekka

Ruskea tasalaatuinen hiekka

Nokinen hiekka (raitoja)

Hiekkaa ja laastia sekaisin

Multainen savi

Betoni

Laasti

Kivi

Laastipeitteinen tiili/ tiilirakenne

Tiili

Hajonnut tiili

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Profiilikartta, Goviniuksen kellari 1:n itäpäädyn pohjois- ja itäprofiilit Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 27.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 33

Valtioneuvoston linna

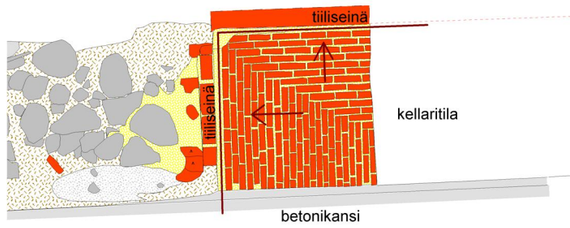

Länsiprofiili

Pohjoisprofiili

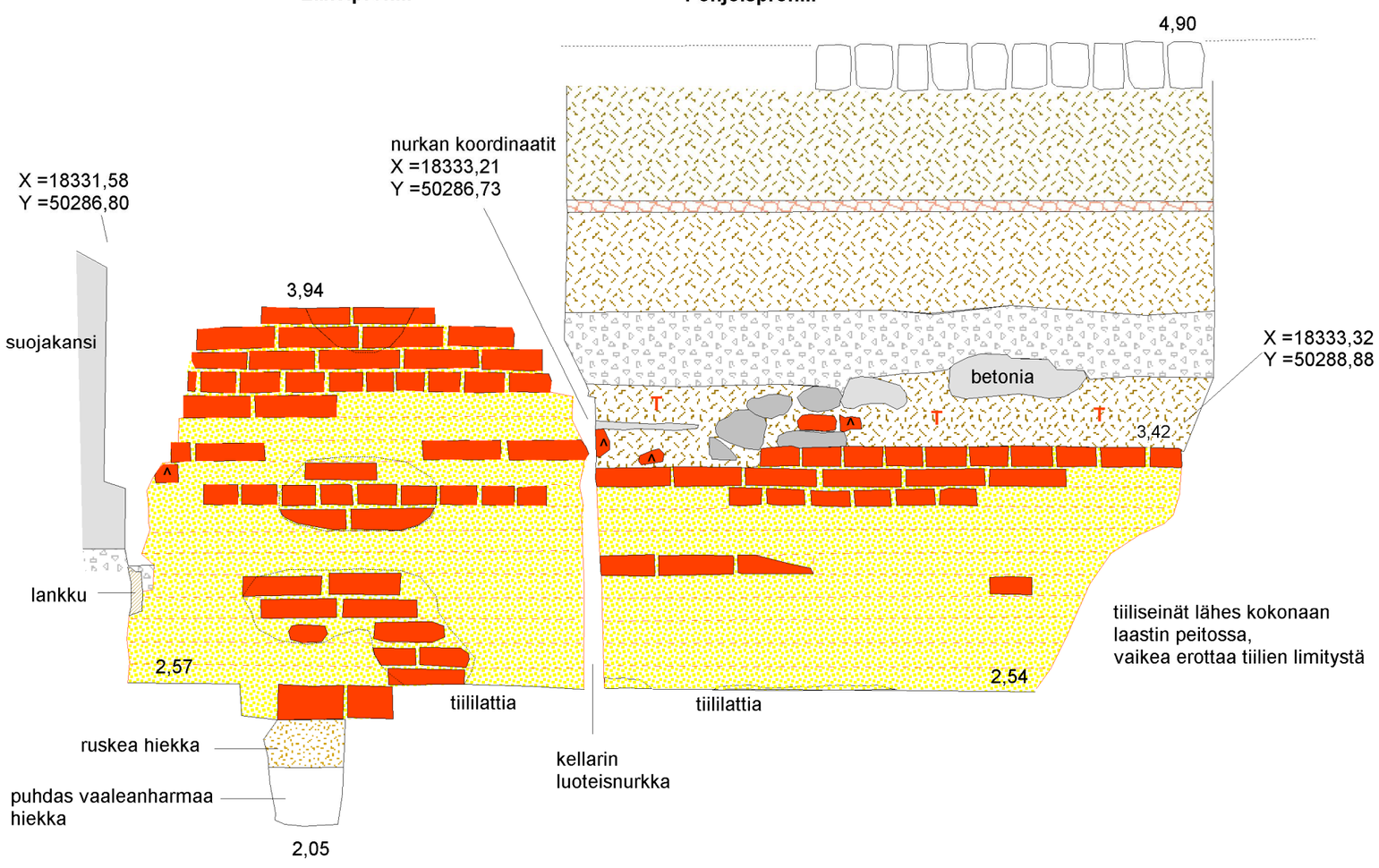

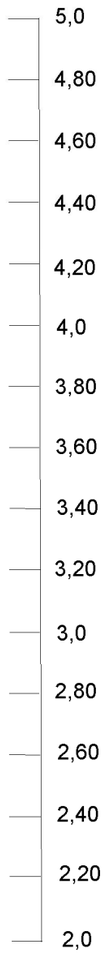

Ruskea karkeahko hiekka

Styrox

Sora

Tiilinen hiekka, pikkukiviä

Hienohko ruskea hiekka

Puhdas vaaleanharmaa hiekka

Seinäpinta, missä tiilet näkyvissä

Betoni

Kivi

Laasti

Tiili

Hajonnut tiili

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Profiilikartta, Goviniuksen kellari 1:n länsipäädyn pohjois- ja länsiprofiilit Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 27.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 34

Pohjoisprofiili

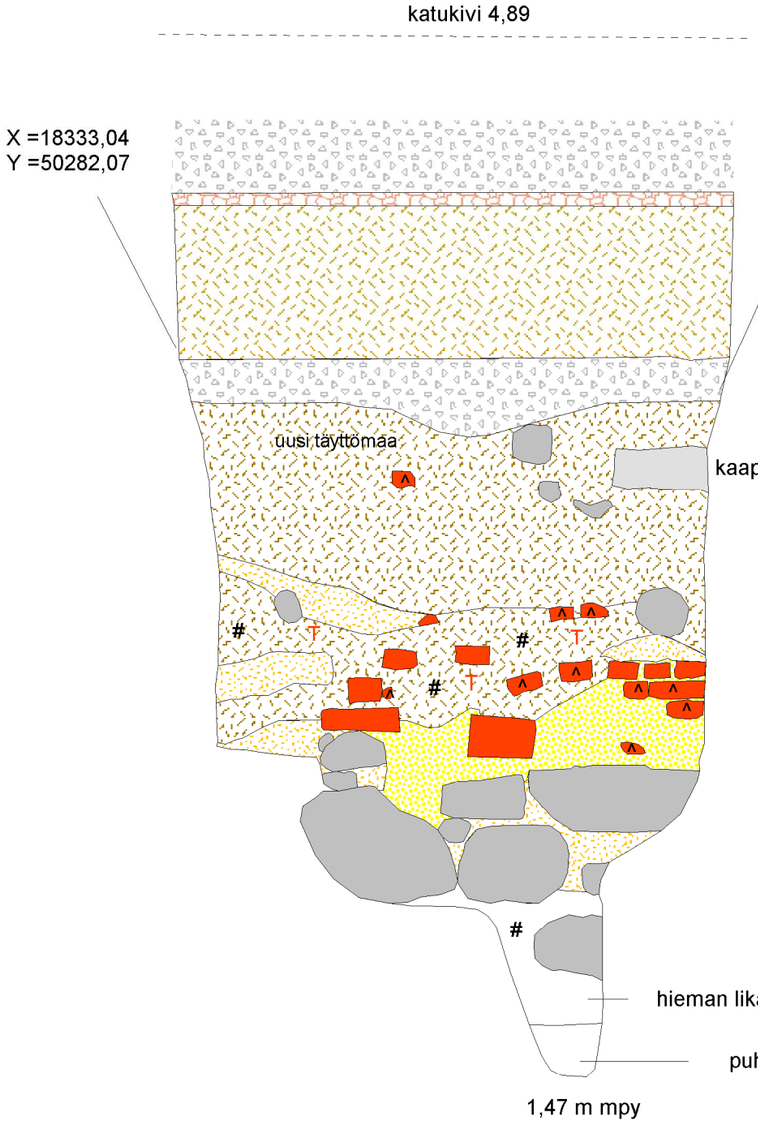

Itäprofiili

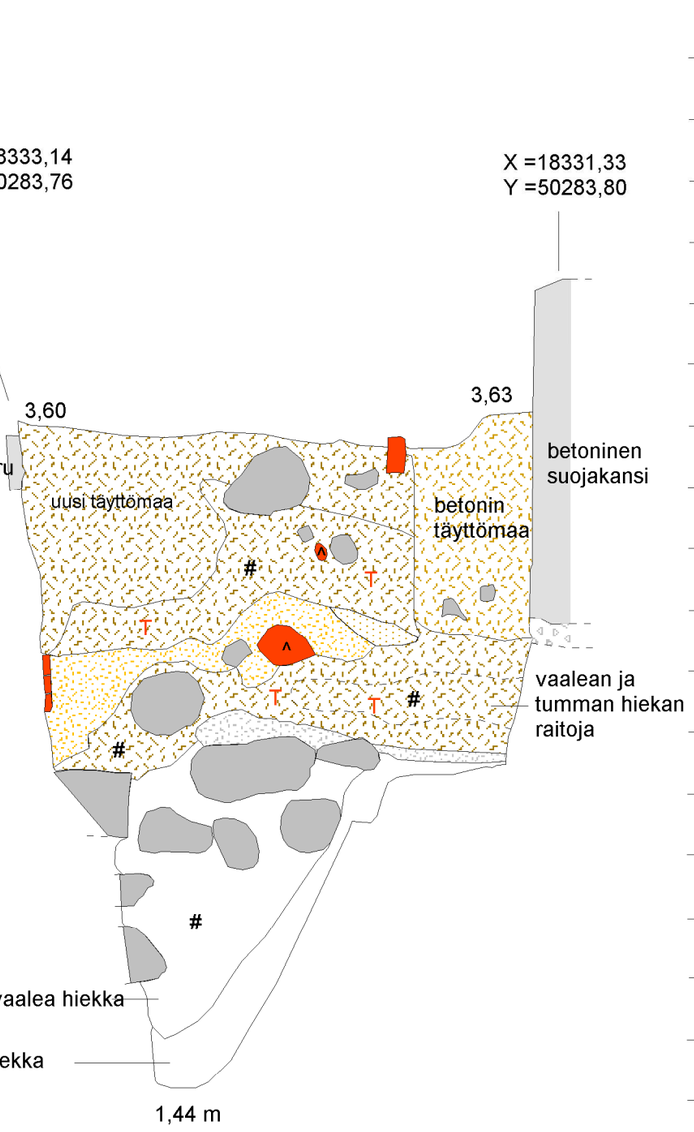

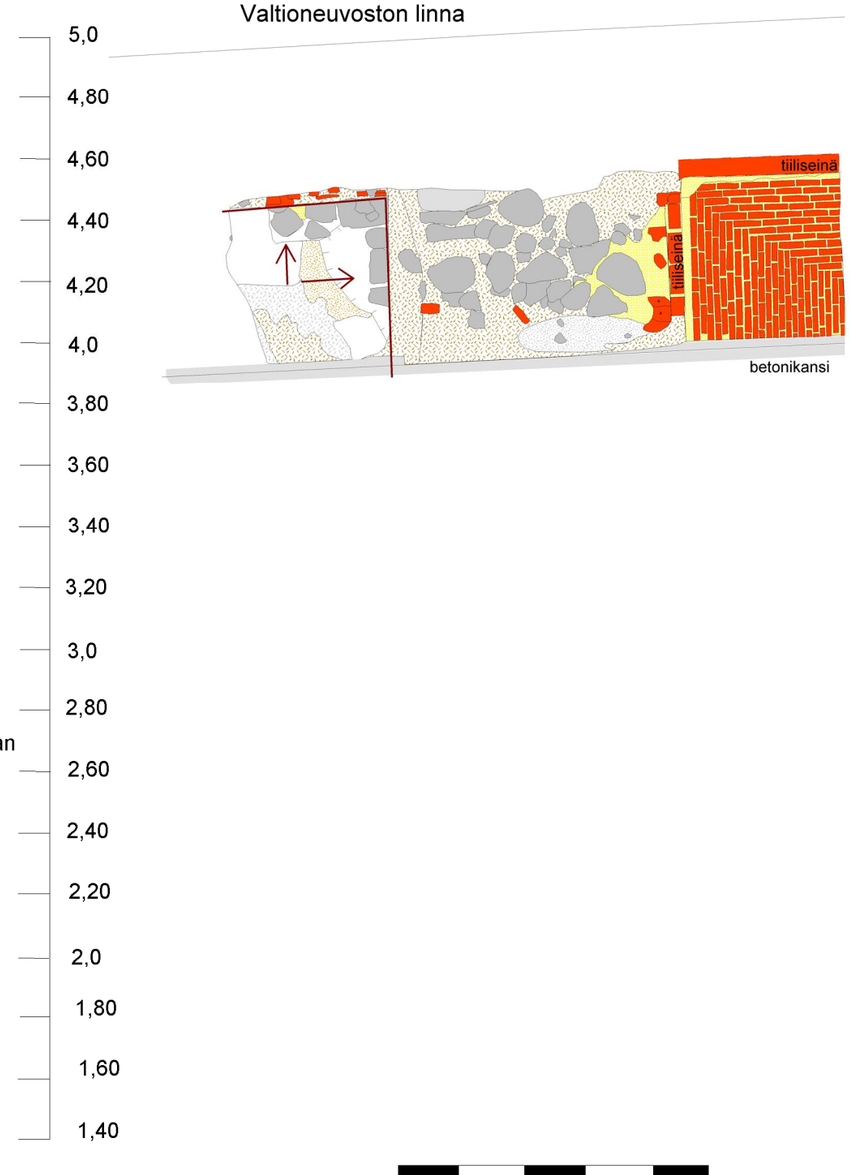

Valtioneuvoston linna

1 metri

Sora

Styrox

Ruskea irtonainen täyttöhiekka

Ruskea hiekka - myös täyttöä

Vaaleanruskea hiekka, ei nokea tai tiiltä

Tiilinen hiekka, nokea, vähän laastia

Vaaleanruskea hiekkalinssi

Harmaa hiekka

Likainen vaalea hiekka/ puhdas vaalea hiekka

Betoni

Kivi

Laasti

Tiili

Hajonnut tiili

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Profiilikartta, vuoden 1758 kellarin pohjois- ja itäprofiilit Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 29.-30.7.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 35

Valtioneuvoston linna

jalkakäytävä 4,88

jalkakäytävä 4,86

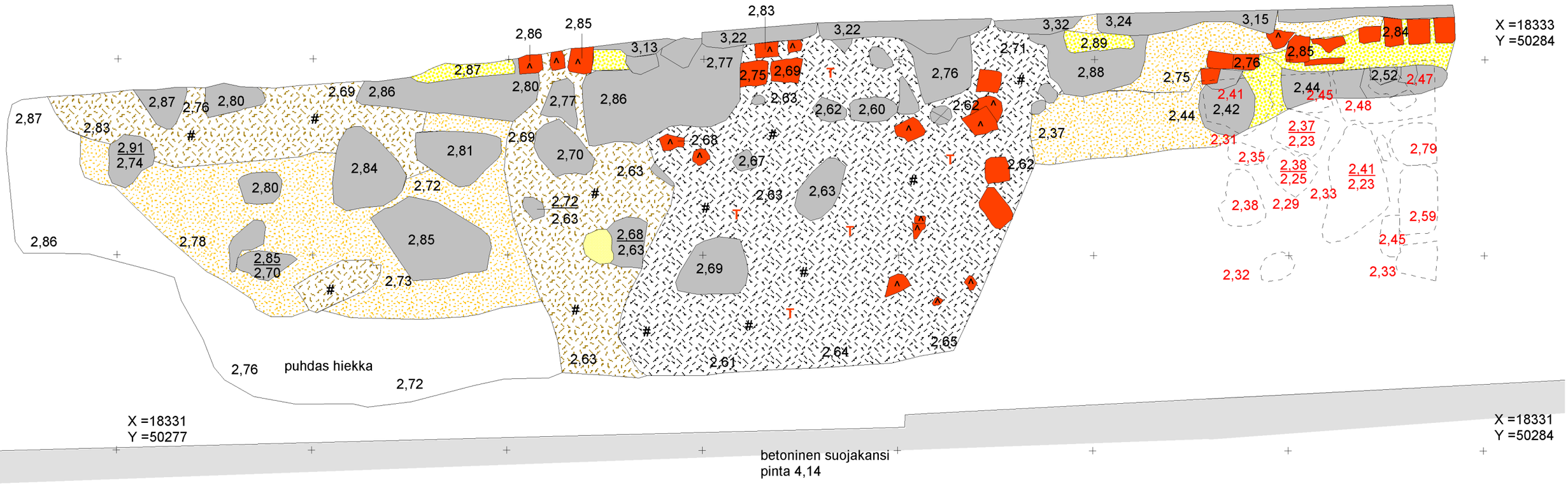

Ruskea värjääntynyt hiekka, vähän nokea

Likainen kiviin liittyvä hiekka

Tiilinen, hyvin nokinen hiekka, tummanruskea

Puhdas vaalea hiekka

1758 v. kellarin itäosassa olevat kivet (29.7.2010)

29.7.2010 esiin kaivettujen kivien korkeudet

Betoni

Palanut kivi

Kivi

Laasti

Tiili

Hajonnut tiili

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Tasokartta, vuoden 1758 kellari, taso 1 Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 9.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 36

Valtioneuvoston linna

jalkakäytävä 4,88

jalkakäytävä 4,86

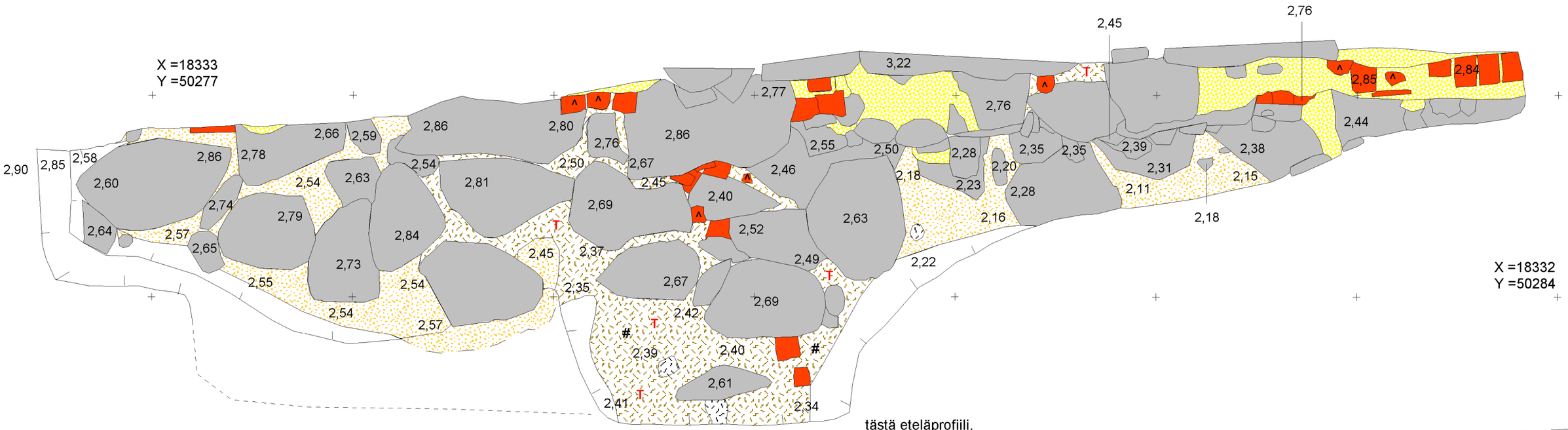

1 metri

Puhdas vaalea hiekka

Likainen kiviin liittyvä hiekka

Tiilinen, ruskea värjääntynyt hiekka, vähän nokea

Hyvin nokinen hiekkaläikkä

Laasti

Betoni

Kivi

Tiili

Hajonnut tiili

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Tasokartta, vuoden 1758 kellari, taso 3 Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 10.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 37

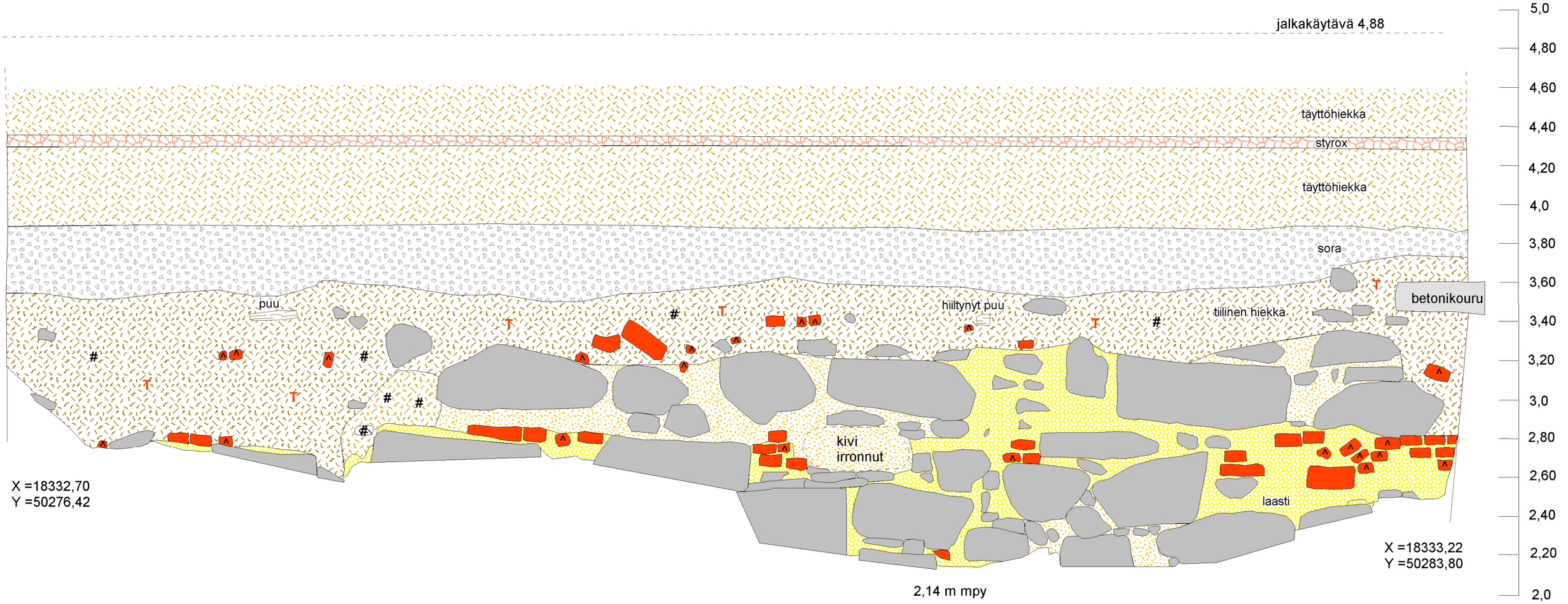

Ruskea täyttöhiekka pintakerroksissa

Styrox

Sora

Tiilinen, ruskea täyttöhiekka, vähän nokea

Ruskea värjääntynyt hiekka, vähän nokea

Hyvin nokinen hiekkaläikkä

Likainen kiviin liittyvä hiekka

Laasti

Betonikouru

Kivi

Tiili

Hajonnut tiili

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Profiilikartta, vuoden 1758 kellarin pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 9.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 38

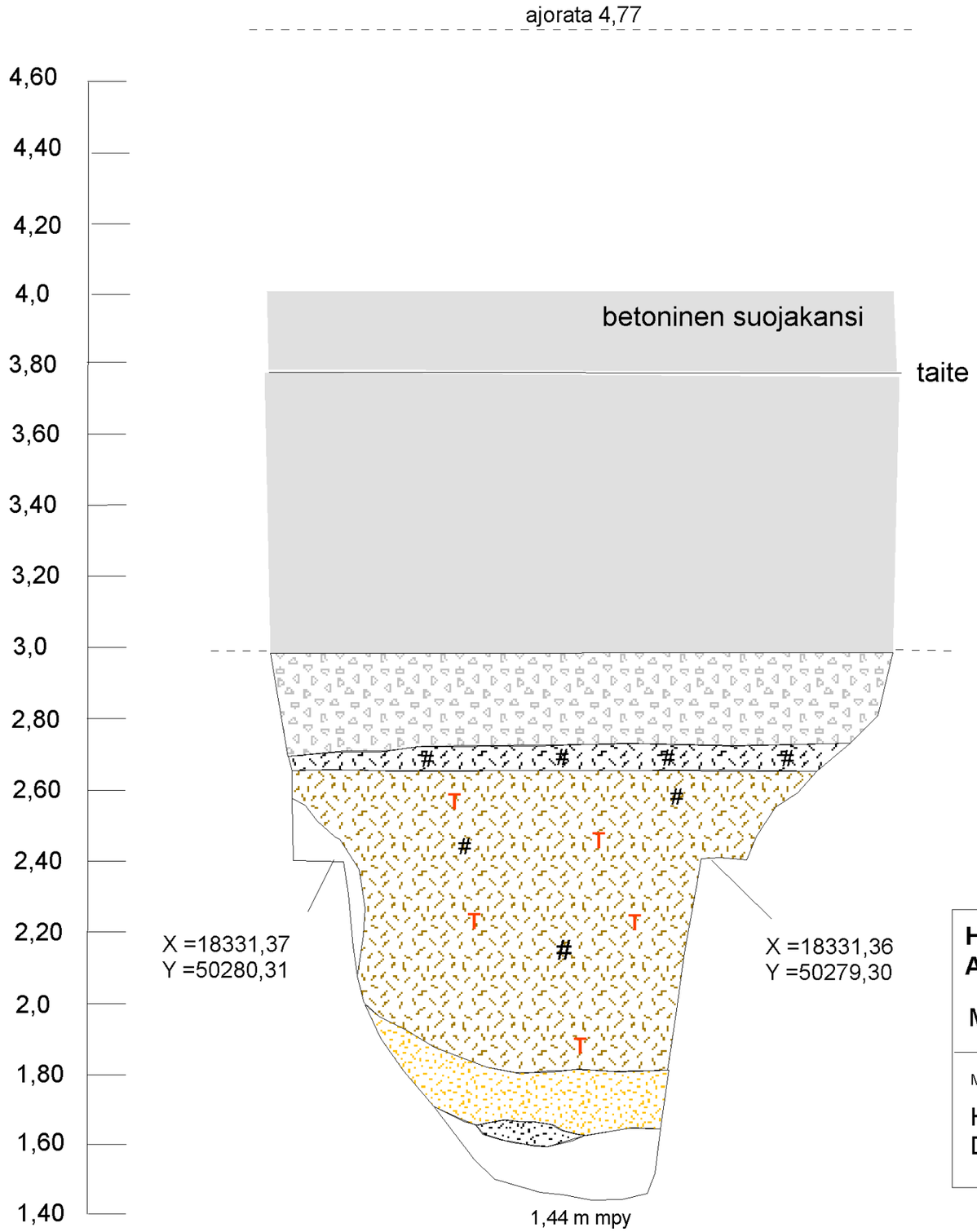

Betoni

Sora

Nokinen hiekka (palokerros)

Tiilinen, ruskea värjääntynyt hiekka, vähän nokea

Vaalea hiekka, laastipaloja, vähän tiilenmuruja

Tummanruskea maa, orgaanista ainesta seassa

Puhdas vaalea hiekka

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Profiilikartta, vuoden 1758 kellarin eteläprofiilia Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 10.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 39

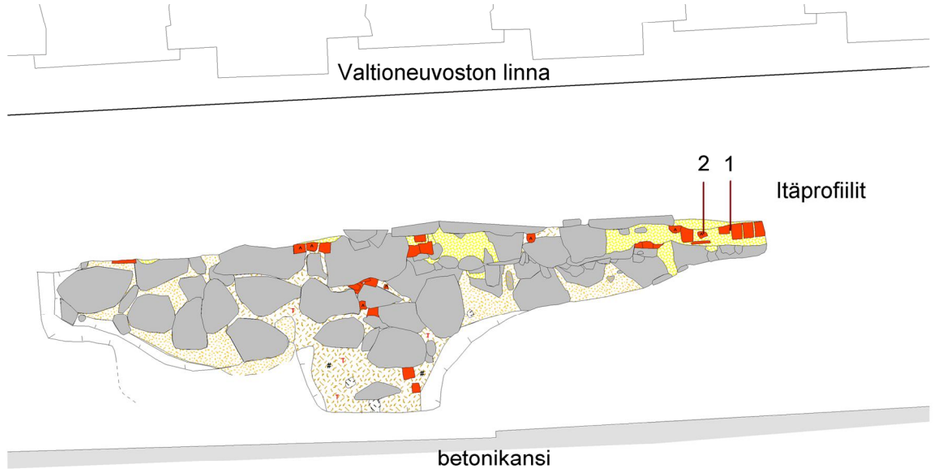

Profiili 1

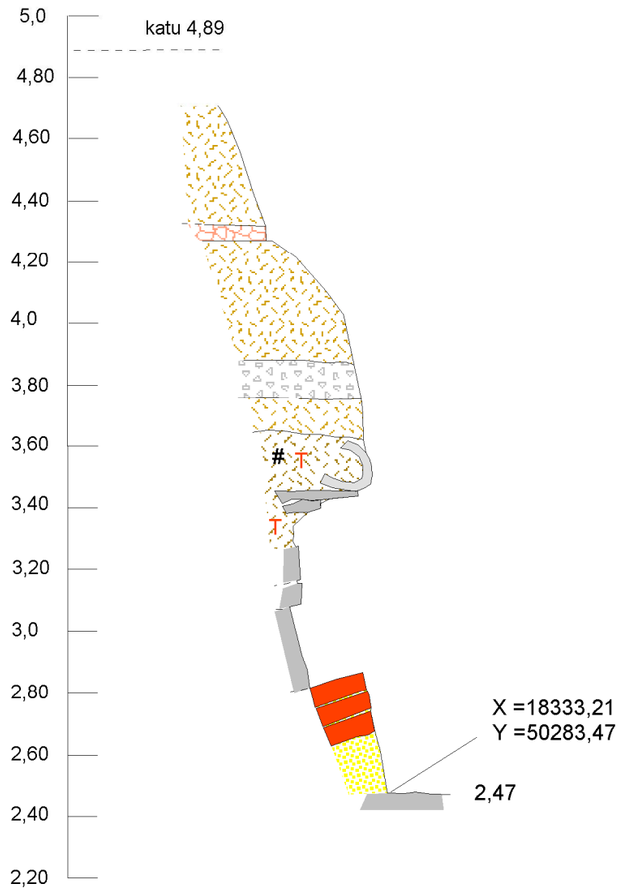

Profiili 2

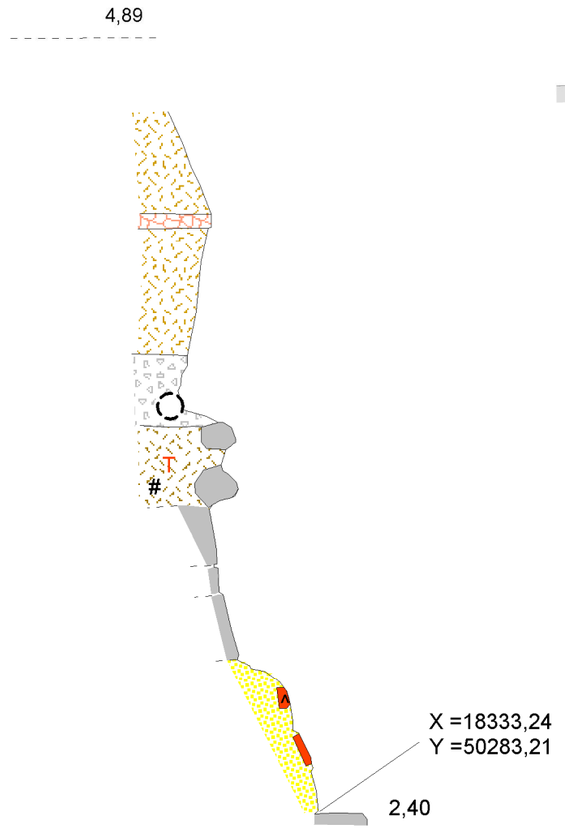

Ruskea täyttöhiekka

Styrox

Sora

Tiilinen, ruskea hiekka, vähän nokea

Laasti

Betoni

Muoviputki

Kivi

Tiili

Hajonnut tiili

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Profiilikartta, vuoden 1758 kellarin kaksi itäprofiilia kaivannon itäosasta Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 11.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 40

Likainen kiviin liittyvä hiekka (G 1758)

Tiilinen ruskea, värjääntynyt hiekka (G 1758)

Tiilinen hiekka (G1 länsipuoli)

Puhdas vaalea hiekka/ likainen hiekka

Mahdollinen kiven paikka

Ruskea hiekka, nokea, savea (G 1758 itäosa)

Harmaa hiekka

Tiilinen hiekka (G1 itäosa)

Savi pinnalla

Betoni

Laasti

Tiili, esillä 2010

Hajonnut tiili

Vuonna 1993 havaittujen rakenteiden korkeuksia: 3,35

Laastipeitteinen tiili

Tiili,/tiilirakenne esillä 1993

Kivi, esillä 1993

Kivi, esillä 2010

2 metriä

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010

M. Heikkinen

MITTAUSDOKUMENTOINTI

H. Hämäläinen 26.7.,28.7.,10.8.2010
Digit. H. Hämäläinen 2011

Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2

Tasokartta, Goviniuksen kellari 1, vuoden 1758 kellari sekä v. 1993 havaitut rakenteet
Mk 1:50

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 41

Valtioneuvoston linna

katukivi 4,81

3,7 m rakennuksen nurkkaan

X =18333
Y =50269

3,03

3,12

viemäriin liittyvä hiekka

3,14

3,07

3,07

3,04

3,12

3,14

3,10

3,05

puhdas vaalea hiekka

puhdas vaalea hiekka

3,06

3,21
3,09

3,09

3,14

3,15

betonirakenteen täyttömaa

3,04

jalkakäytävän reuna

4,13

betoninen suojakansi

X =18330
Y =50269

ajorata pinta 4,73

Kivi

Puhdas vaalea hiekka

Viemäriin liittyvä täyttöhiekka

Tumma hiekka, tiilenpaloja, laastia, hiiltä, pikkukiviä, puuta, löytöjä

Likainen hiekka jätekuopan reunalla

Betonirakenteen täyttömaa

Betoni

1 metri

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Tasokartta, jätekuoppa, taso 1 Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 12.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 42

X =18333
Y =50269

X =18333
Y =50272

Jätekuoppa taso 2

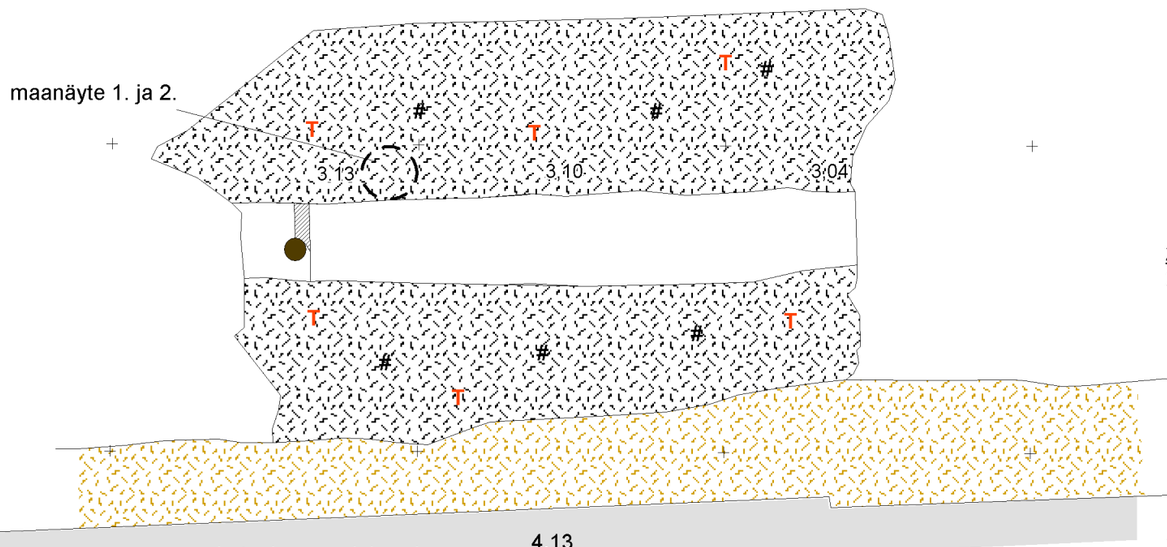

Jätekuoppa pohjataso

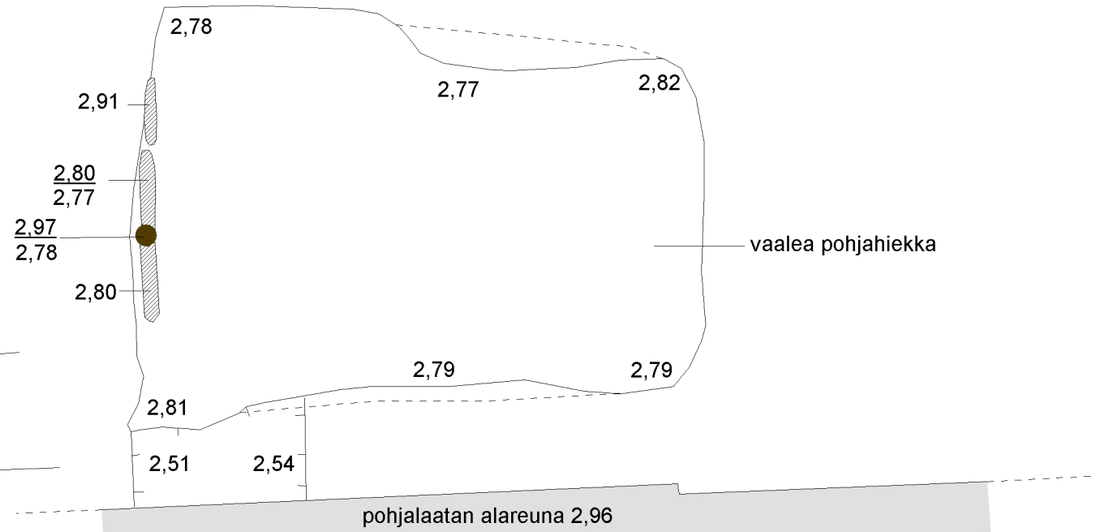

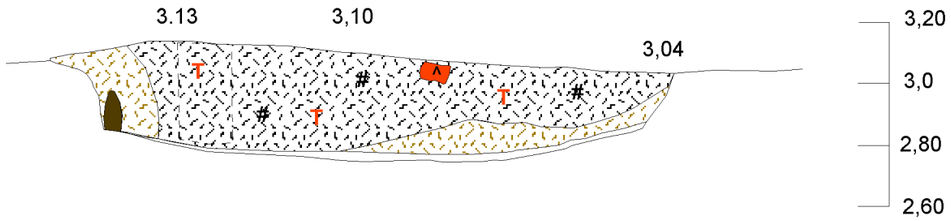

Jätekuopan poikki tehdyn ojan pohjoisprofiili

1 metri

Maanäyte 1. syv. 3,13 -> 3,01
Maanäyte 2. syv. 2,93 -> 2,80 m mpy

Likainen hiekka jätekuopan reunalla

Betonirakenteen täyttömaa

Tumma hiekka, tiilenpaloja, laastia, hiiltä, pikkukiviä, puuta, löytöjä

Vaaleanruskea pohjahiekka

Orgaanista ainesta sisältävä tumma hiekka

Puu

Kivi

Hajonnut tiili

Betoni

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Pohjoinen kortteli, tontti nro 1-2** Tasokartta, profiilikartta jätekuoppa taso 2, ojan pohjoisprofiili, jätekuopan pohjataso Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 13.8.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 43

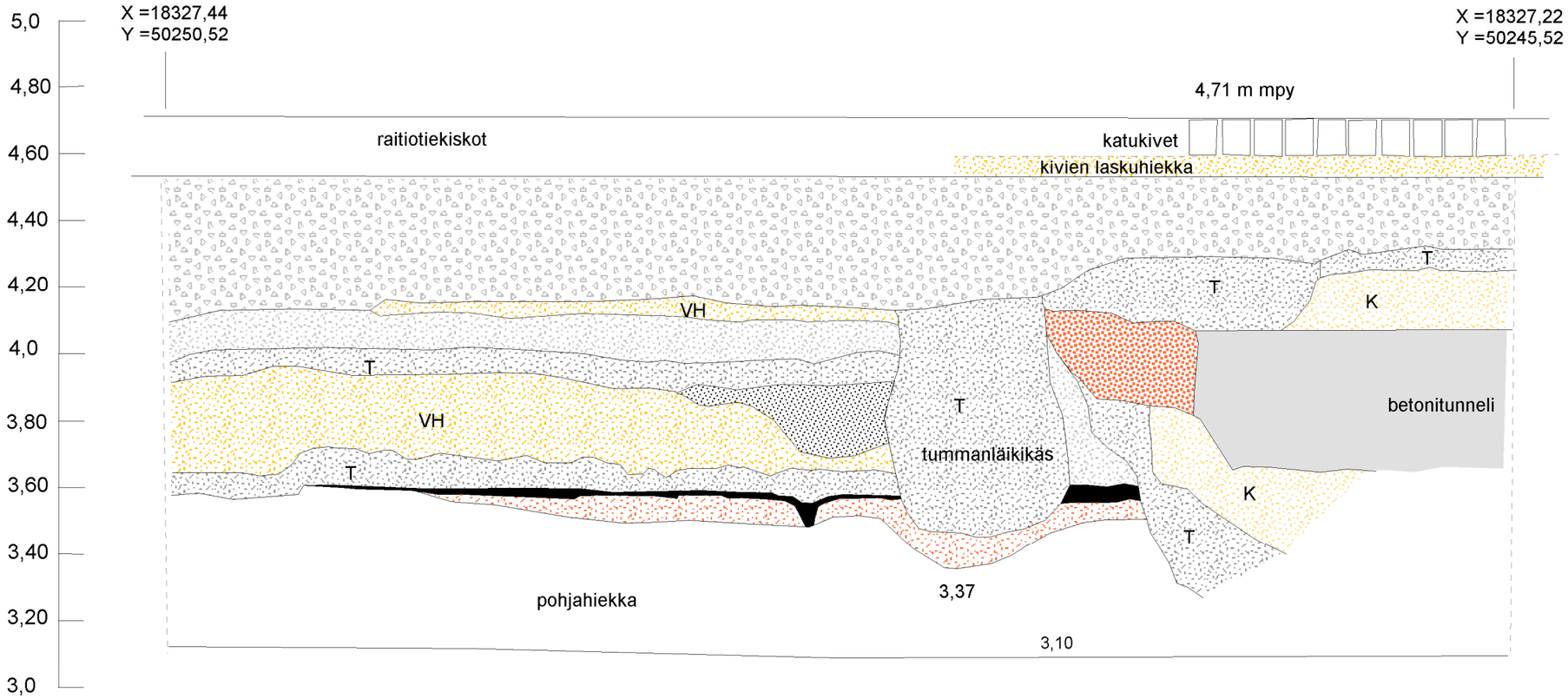

1 metri

Punertava hiekka

Punertava hiekka, vaalenee alaspäin (rikastumiskerros)

Puhdas pohjahiekka

Kellertävä hiekka (K) — K

Mustanläikikäs harmaa hiekka

Palokerros

Vaalea hiekka (VH)/ katukivien laskuhiekka

Vaaleanharmaa hiekka

Tummanharmaa hiekka (T) hyvin samansävyisiä tummanharmaita hiekkoja — T

Katukivi

Betoni

Sora

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010

M. Heikkinen

Suurtori

Profiilikartta, kerrostumia Valtioneuvoston linnan lounaiskulman eteläpuolella eteläprofiili
Mk 1:20

MITTAUSDOKUMENTOINTI

M. Heikkinen 4.10.2010
Digit. H. Hämäläinen 2011

HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA

Kartta 44

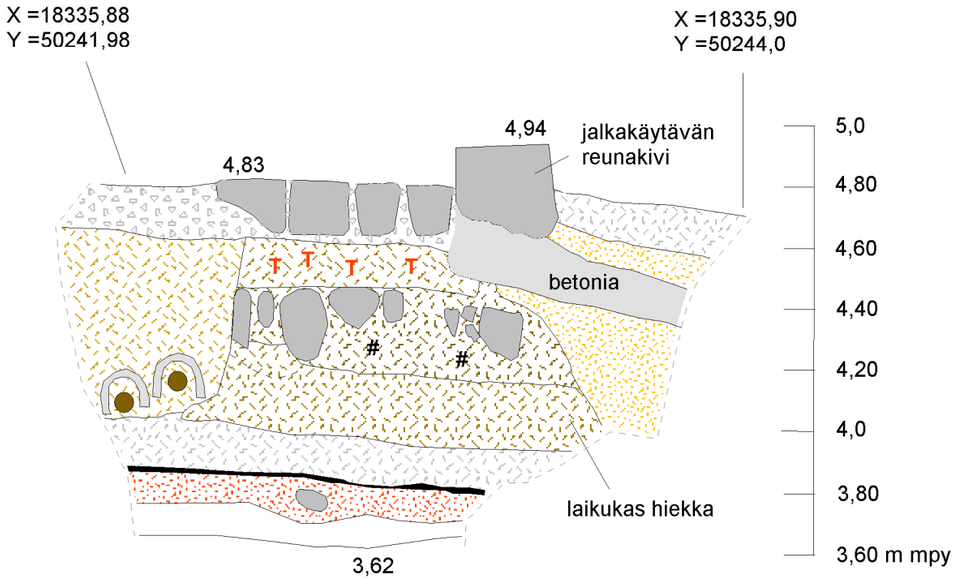

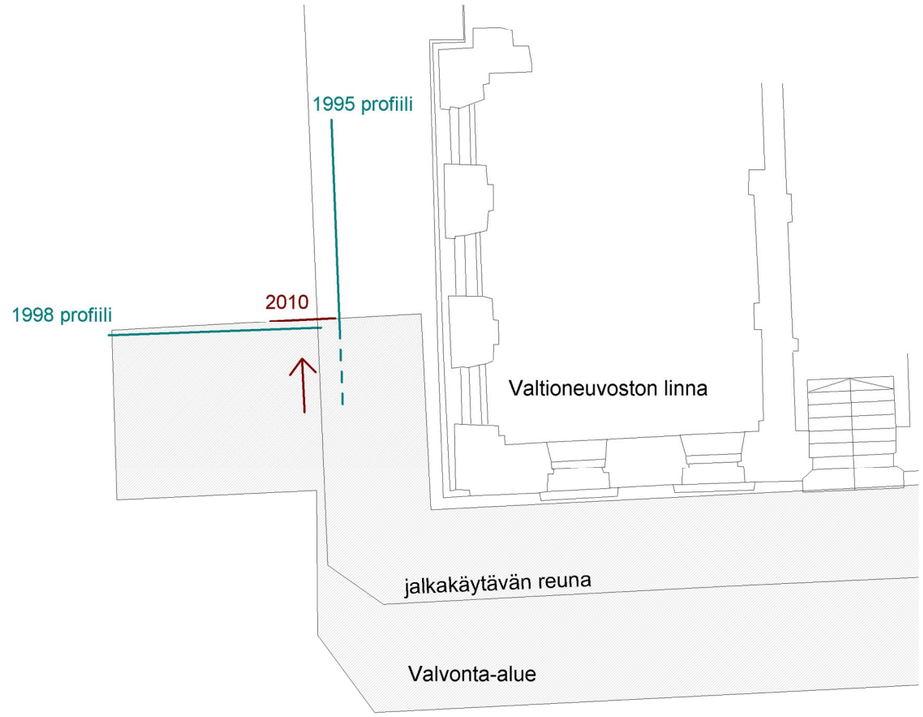

Vuoden 2010 profiili

Vuosien 1995, 1998 profiilit

Vanhat kerrokset tuhoutuneet

1 metri

Palokerros

Punertava hiekka, vaalenee alaspäin (rikastumiskerros)

Puhdas pohjahiekka

Vaaleanruskea hiekka

Laikukas hiekka, vaaleampi läikkä merkitty katkoviivalla

Harmaa hiekka

Kaapeleiden täyttöhiekka

Tiilimurskaa, laastia, pikkukiviä sisältävä hiekka

Tummanruskea hiekka, nokea, laastihippuja

Kivi

Betoni/ kaapeli

Sora

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010 M. Heikkinen	**Suurtori** Profiilikartta, katukiveys, pohjoisprofiili Mk 1:20
MITTAUSDOKUMENTOINTI H. Hämäläinen 29.9.2010 Digit. H. Hämäläinen 2011	HELSINGIN KAUPUNGINMUSEO, KULTTUURIYMPÄRISTÖ, ARKEOLOGIA Kartta 45

LIITE 3

DIGITAALIKUVALUETTELO

LIITE 3

LUETTELO KERTOMUKSEEN LIITTYVISTÄ DIGITAALIKUVISTA

Helsinki, Aleksanterinkatu 2010

HKM digi Helsinki, Aleksanterinkatu 2010:1-482
Kuvaaja Markku Heikkinen: 1-43, 45-46, 56-218, 224-263, 310-432 ja 462-482
Kuvaaja Heini Hämäläinen: 44, 47-53, 219-223, 264-309 ja 433-461
Kuvaaja Helsingin Energia: 54-55

Nro	Alue (vanha tontti nro)	Kohde	Aihe	Pvm	Kuvaus-suunta
1	Nro 5	Itäpää	Kaukolämpöputkiston uusiminen aloitettiin idästä Mariankadun suunnasta jalkakäytävän eteläreunassa.	29.6..	W
2	Nro 5	Itäpää	Kaivannon itäpäässä oli erilaisia kaapeleita ja putkia erittäin runsaasti.	29.6.	S
3	Nro 5	Itäpää	Edellinen tilanne.	29.6	NW
4	Nro 5	Itäpää	Kaukolämpöputkien betonisuojus on saatu esiin ja profiilia 1 piirretään kaivannon pohjoisseinästä. Oikealla etualalla kaapeli- ja putkihässäkän väleistä imetään hiekat pois loka-autolla.	2.7.	W
5	Nro 5	Itäpää	Hiekkaa imetään pois.	2.7.	NE
6	Nro 5	Itäpää	Vanhat kaukolämpöputket on vaihdettu uusiin.	30.7.	SE
7	Nro 5	Profiili 1	Kaukolämpöputkien suojuksen ja kaivannon pohjoisen maaleikkauksen väliin jäi kapea alue, joka oli kaivettu auki jo aiemmin kaukolämpöputkikaivantoa tehtäessä.	2.7.	W
8	Nro 5	Profiili 1	Kaivannon pohjoisessa maaleikkauksessa sijaitsi puolivälin alapuolella kaapeleita. Kaikki niiden yläpuoliset kerrokset olivat uusia täyttömaita.	2.7.	N
9	Nro 5	Profiili 1	Edellinen tilanne.	2.7.	NE
10	Nro 5	Profiili 1	Suojuksen ja pohjoisen maaleikkauksen välinen alue kuvattuna	2.7.	S

			ylhäältä. Pohjalla näkyy suojuksen alapinnan korkeudella vanhoja maakerroksia.		
11	Nro 5	Profiili 1	Kaivannon eteläisessä maaleikkauksessa näkyi vain raitiotiekiskojen perustushiekkoja ja kaukolämpöputkikaivannon täyttöhiekkoja.	2.7.	S
12	Nro 5	Profiili 1	Profiilia dokumentoidaan.	2.7	NE
13	Nro 5	Profiili 2	Kaukolämpöputkien kansisuojat on poistettu. Piirretty profiili 2 sijaitsee latan kohdalla. Etualan profiilien 1 ja 2 välistä aluetta, jossa e ollut säilynyt vanhoja kerroksia, ei piirretty.	7.7.	WWN
14	Nro 5	Profiili 2	Tiiliä, kiviä ja nokea sisältänyt kuopanne pohjoisessa maaleikkauksessa. Alempi kaapeli on tippunut ylemmän tasolta.	7.7.	N
15	Nro 5	Profiili 2	Edellinen tilanne.	7.7.	N
16	Nro 5	Profiili 2	Lähikuva kaupanteesta.	7.7.	N
17	Nro 5	Profiili 2	Profiili sijaitsee kuvan keskiosassa latan kohdalla.	7.7.	NE
18	Nro 5	Profiilien 2 ja 3 väli	Kyseistä aluetta ei piirretty, sillä vanhat kerrokset puuttuivat alueelta. Taustalla pystyssä olevan keltaisen putken kohdalla alkaa profiili 3. Oikealla alhaalla näkyy Ritaritalon puistikon suihkualtaan vanha vesijohto ja sen kaivanto.	7.7.	WWN
19	Nro 5	Profiili 3	Latan takana näkyy muurattu rakennuksen kivijalka. Kaapeleiden yläpuolella on vain uusia täyttömaita.	7.7.	NW
20	Nro 5	Profiili 3	Profiilin itäosa. Kuvan keskellä on itäinen koekuoppa kerrospaksuuden toteamiseksi. Latan vasemmalla puolella näkyy osittain rakennuksen kivijalka.	7.7.	N
21	Nro 5	Profiili 3	Profiilin keskiosa rakennuksen kivijalkoineen.	7.7.	N
22	Nro 5	Profiili 3	Profiilin lansiosa.	7.7.	N
23	Nro 5	Profiili 3	Lähikuva muuratusta kivijalasta profiilin alaosassa.	7.7.	N
24	Nro 5	Profiili 3	Kivijalka on latan edessä.	7.7.	NE
25	Nro 5	Profiili 3	Profiili itäisen koekuopan kohdalta.	7.7.	NNW
26	Nro 5	Profiili 3	Profiili keskisen koekuopan kohdalta.	7.7.	N
27	Nro 5	Profiili 3	Profiili keskisen koekuopan kohdalta.	7.7.	N
28	Nro 5	Profiili 3	Koekuopitus ja profiilin dokumentointi ovat meneillään.	7.7.	WWN
29	Nro 5	Profiili 4	Profiili 4 alkoi välittömästi profiilin 3 länsipuolelta kaukolämpöputkien leveämmän kiinteän suojarakenteen	8.7	WWN

			kohdalla.		
30	Nro 5	Profiili 4	Profiilin itäosan alakerroksia.	8.7	N
31	Nro 5	Profiili 4	Profiilin itäosan läntisimpiä osia.	8.7.	WWN
32	Nro 5	Profiili 4	Lähikuva edellisen kuvan alaosista.	8.7.	WWN
33	Nro 5	Profiili 4	Profiilin itäosa.	8.7.	EEN
34	Nro 5	Profiili 4	Kaukolämpöputkien leveämpi suojarakenne on purettu. Taaempana kaivanto on tavoitetasossaan. Vanhojen putkien suojista on jätetty paikoilleen pohjalevyt.	9.7.	E
35	Nro 5	Profiili 4	Profiilin keski- ja länsiosat. Etualalla näkyy rakennuksen muuraamattomia lohkottuja kiviä. Latta sijaitsee läntisen koekuopan kohdalla.	8.7.	NW
36	Nro 5	Profiili 4	Edellinen tilanne.	8.7.	N
37	Nro 5	Profiili 4	Profiilin länsiosa.	8.7.	N
38	Nro 5	Profiili 4	Profiilin keskiosa.	8.7.	N
39	Nro 5	Profiili 4	Profiili kokonaisuudessaan.	8.7.	NE
40	Nro 5	Profiili 4	Profiilin keskiosa. Latan alueelta on kaivettu syvemmälle.	8.7.	NW
41	Nro 5	Profiili 4	Edellinen tilanne.	8.7.	N
42	Nro 5	Profiili 4	Edellinen tilanne.	8.7.	EEN
43	Nro 5	Profiili 4	Alueen länsiosasta on poistettu kaukolämpöputkien suojat. Kohdalla ei näkynyt pohjoisessa maaleikkauksessa vanhoja maakerroksia. Edessä näkyy jo Ritarikadulla olevia sadevesikaivo.	8.7.	E
44	Nro 5		Alueen jalkakäytävää on alettu rakentaa.	27.8.	NE
45	Vuorikatu		Ritarikadun ja Aleksanterinkadun risteystä on avattu aidan takana. Alue on ollut auki ja dokumentoitu vuonna 2007.	2.7.	E
46	Vuorikatu		Edellinen tilanne. Kuvassa näkyy sadevesikaivo ja sen johdot betonitunnelissa. Oikealla pilkoittaa Ritarikadun kaukolämpöputket	2.7.	SW
47	Vuorikatu		Vasemmalla on asennettu uudet kaukolämpöputket Aleksanterinkadun pohjoisen ajoradan pohjoisosaan. Oikealta Ritarikatua pitkin tulevia vuonna 2007 asennettuja kaukojäähdytysputkia on jatkettu länteen päin jalkakäytävän kohdalla.	7.9.	W
48	Vuorikatu	Itäreuna	Ritaritalon puistikon suihkualtaan korjaukseen liittyen avattiin	7.9.	SE

			Ritarikatua. Kadun itäreunasta jalkakäytävän kohdalla tuli esiin melko uutta mukulakiveystä.		
49	Vuorikatu	Itäreuna	Lähikuva edellisestä.	7.9.	SE
50	Vuorikatu	Itäreuna	Katukiveyksen profiili.	7.9.	NE
51	Vuorikatu	Länsireuna	Ajoradan länsiosasta tuli esiin lisää mukulakiveystä.	7.9.	N
52	Vuorikatu	Länsireuna	Katukiveyksen profiili.	7.9.	NW
53	Vuorikatu	Länsireuna	Katukiveys ylhäältä kuvattuna.	7.9.	S
54	Nro 3	Burgman, kellari 3	Helsingin Energian tekemä koekuoppa kaukolämpö- ja kaukojäähdytysputkistojen linjakohtien tarkistamiseksi ennen kaivausten aloittamista.	26.4.	NW
55	Nro 3	Burgman, kellari 3	Edellinen tilanne.	26.4.	NE
56	Nro 3	Burgman, kellari 3	Kuopan pohjoislaidassa ollut uudempi rakenne liittyen vuoden 1993 linnan peruskorjaukseen.	26.4.	NE
57	Nro 3	Burgman	Jalkakäytävän kivet on poistettu.	9.7.	W
58	Nro 3	Burgman	Edellinen tilanne.	9.7.	EEN
59	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäseinä	Valtioneuvoston linnan kaakkoiskulman kohdalla sen sisään menevän betonisen tietoliikennekanavan alla oli säilynyt katkelma Burgmanin talon itäseinän alaosaa. Linnan seinustalla näkyy vuonna 1993 tehty perustusten noin 70 cm leveä betonikaulus. Vuoden 1993 kaivanto oli noin 1,5 metriä leveä.	15.7.	NW
60	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäseinä	Kanavan alla oli laastikivimuurin alaosan jäännös.	15.7.	W
61	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäseinä	Lähikuva edellisestä. Alimpana näkyy jo puhdas hiekka.	15.7.	W
62	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäseinä	Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä.	15.7.	E
63	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäseinä	Edellinen tilanne.	15.7.	N
64	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Kellarin 7 tiilinen eteläseinä sijaitsee suoraan kaapeleiden alla. Pohjois- ja itäseinä ovat säilyneet ehjinä, mutta vasemmalla näkyvän kaukolämpöputkien kanava on tuhonnut eteläpuolella sijaitsevan kellaritilan 6 puoleisen seinän. Rakenne oli osittain esillä jo vuonna 1993.	15.7.	W
65	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Edellinen tilanne.	15.7.	E
66	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Edellinen tilanne.	15.7.	SE
67	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Lähikuva rakenteesta. Ehjät seinälinjat olivat vuonna 1993 auki syvemmälle tiilimuurin alapuoliseen kiviperustukseen saakka.	15.7.	W

68	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Edellinen tilanne. Lähimpänä näkyy vasemmalle lähtevän tiilirakenteen alku. Kyseessä on kellareiden 7 ja 8 välissä ollut lyhyt seinä. Lähimpänä kameraa tiilirakenteen jälkeen on kellarin 8 rakenteita.	15.7.	E
69	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Lähikuva lämpöputkikanavan ja tiilirakenteen välisestä tilasta, jossa kaapeleiden luona laastikerros ja betonikanavan puolella sen kaivannon täyttömaita..	15.7.	W
70	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Kaapeleiden eteläsivun alla näkyy irtonainen laastikerros.	15.7.	NW
71	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Kaapeleiden eteläsivulle kaivettu koekuoppa.	15.7.	N
72	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Tietoliikennekaapelikanavan ja tiilirakenteen välinen alue on kaivettu osittain esille latan kohdalta. Kaapeleiden suojuksia on myös poistettu osittain.	16.7.	WWS
73	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Edellisen kohdan profiili, jossa näkyy rakennuksen purkujäännöksiä.	16.7.	S
74	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Lähikuva profiilin itäosasta. Tietoliikennekaapelikanavaa kaivettaessa on tehty suora leikkaus laastikerrokseen ja täytetty uudella hiekalla kuvan vasemmalla puoliskolla.	16.7.	SW
75	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Kaapelit on siirretty syrjään. Taustalla dokumentoidaan kellarin 5 pitkää eteläseinää.	20.7.	W
76	Nro 3	Burgman, kellari 7, itäpää	Kuvan keskellä on kellareiden 7 ja 6 välistä tiiliseinää. Sen vasemmalla puolella ja etupuolella on purkukerroksia.	20.7.	W
77	Nro 3	Burgman, kellari 7, länsipää	Tiilirakenteen länsipää ennen lisäkaivamista..	16.7.	SE
78	Nro 3	Burgman, kellari 7, länsipää	Tiilirakenteen länsipään alaosa on kaivettu esiin. Rakenne on ollut jo osittain esillä vuonna 1993. Kuvan lähimmät osat kuuluvat jo kellariin 8.	20.7.	E
79	Nro 3	Burgman, kellari 7, länsipää	Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä. Tiilirakenteen tällä puolella olevat rakenteet kuuluvat kellariin 8.	20.7.	E
80	Nro 3	Burgman, kellari 7, länsipää	Kellarin 7 kohtaa kaivetaan kaukokylmäputkien tavoitetasoon.	21.7.	W
81	Nro 3	Burgman, kellari 7, länsipää	Burgmanin kellarin perustuskiviä kaivetussa maassa.	21.7.	W
82	Nro 3	Burgman, kellari 7, länsipää	Kaivannon lopullisella kaivaussyvyydellä oli yhä suuria perustuskiviä.	21.7.	W
83	Nro 3	Burgman, kellari 7, länsipää	Valtioneuvoston linnan vuonna 1993 tehty perustuksen betonikaulus. Katupinta sijaitsee mitan yläosassa. Kaivannon pohjalla on yhä sekoittunutta hiekkaa.	21.7.	N

84	Nro 3	Burgman, kellari 8	Kellarin ainoita kiinteitä rakenteita kaivannon pohjalla.	19.7.	W
85	Nro 3	Burgman, kellari 8	Kellarin 7 eteläseinän länsipäässä ylhäällä näkyvän tiilimuurin edessä on kellariin 8 kuuluvia rakenteita.	19.7.	E
86	Nro 3	Burgman, kellari 8	Aluetta on kaivettu enemmän esiin. Vasemmalla alhaalla näkyy kellari 7 ja oikealla ylhäällä kellari 5.	20.7.	SW
87	Nro 3	Burgman, kellari 8	Edellinen tilanne. Etualalla on kellarin 5 tiilirakennetta ja latan kohdalla alkaa kellari 7.	20.7.	E
88	Nro 3	Burgman, kellari 8	Eteläprofiili.	20.7.	SW
89	Nro 3	Burgman, kellari 8	Aurinkoinen kesä vaikeutti valokuvausta. Pieniä alueita pystyttiin saamaan valotukseltaan tasaiseksi kuvassa näkyvällä tavalla.	19.7	E
90	Nro 3	Burgman, kellari 5	Etualalla kellari 7 ja taustalla kellari 5 kuvauskunnossa.	19.7.	W
91	Nro 3	Burgman, kellari 5	Kellarin tiilinen etelä- ja itäseinä ja rakennuksen eteläseinän perustus. Kellaritila on sijainnut oikealla valtioneuvoston linnan eteläseinän kohdalla. Tiiliseinän vasemmalla puolella on kivistä ja hiekasta muodostuva rakennuksen leveä perustus. Linnaa vastaan oleva tiiliseinä ja sen alla ollut muurattu kiviperustus ovat olleet esillä itäosan osalta vuonna 1993.	19.7.	
92	Nro 3	Burgman, kellari 5	Edellinen tilanne.	19.7.	E
93	Nro 3	Burgman, kellari 5	Edellinen tilanne.	19.7.	SE
94	Nro 3	Burgman, kellari 5	Kellarin itäosa. Edessä oleva tiilirakenne on vuoden 1748 mittapiirroksessa näkyvä rakennuksen itäpäässä sijainneen suuremman kellarin länsiseinä. 1700-luvun lopulla kohdassa ei ollut kellaritilaa. Oikealla tiilettömästä kohdasta on lähtenyt seinä pohjoiseen (kellareiden 5 ja 8 välien seinä).	19.7.	W
95	Nro 3	Burgman, kellari 5	Lähikuva edellisestä tiilirakenteesta.	19.7.	W
96	Nro 3	Burgman, kellari 5	Kellarin keskiosa.	19.7.	W
97	Nro 3	Burgman, kellari 5	Kellarin pohjoisosa.	19.7.	W
98	Nro 3	Burgman, kellari 5	Kellarin pohjoisosa. Kuvassa näkyy kellarin 5 ja portaikon välisen seinän perustuskiviä.	19.7.	S
99	Nro 3	Burgman, kellari 5	Lähikuva edellisestä seinästä.	19.7.	E
100	Nro 3	Burgman, kellari 5	Kellarin tiiliseinä länsipäässä.	20.7.	SE
101	Nro 3	Burgman, kellari 5	Lähikuva edellisestä.	20.7.	SE
102	Nro 3	Burgman, kellari 5	Lähikuva seinästä keskemmältä kellaria.	20.7.	EES

103	Nro 3	Burgman, kellari 5	Seinän alla olleen kiviperustan alapinta näkyy kuvassa.	20.7.	EES
104	Nro 3	Burgman, kellari 5	Perustuksen keskelle tehty koekuoppa. Pienemmät kivet ja hiekka on poistettu .	20.7.	W
105	Nro 3	Burgman, kellari 5	Koekuoppa kaivettuna syvemmälle.	20.7.	W
106	Nro 3	Burgman, kellari 5	Koekuopan länsiprofiili.	20.7.	W
107	Nro 3	Burgman, kellari 5	Kellaria dokumentoidaan.	20.7.	EES
108	Nro 3	Burgman, portaikko	Burgmanin kellarin portaikon kohdalla ei löytynyt kuin vuoden 1654 palokerros. Porrashuone on sijainnut tässä kohtaa korkeammalla kuin muut kellaritilat ja kaapelityöt ovat tuhonneet kaikki rakenteet. Vasemmalla näkyvä tiilirakenne linnan seinustalla on uudempi viemärikaivo. Rakennuksen vuoden 1747 mittapiirustuksessa kohdassa ei ole ollut kellaria/portaikkoa.	22.7.	N
109	Nro 3	Burgman, kellari 4, itäinen profiili	Kellarin itäosaan tehty koekuoppa. Kohdasta ei löytynyt lattiaa tai muuta kiinteätä rakennetta. Profiilin kohdalla olisi pitänyt sijaita kellarin itäseinä.	22.7.	W
110	Nro 3	Burgman, kellari 4, itäinen profiili	Koekuopan länsiprofiili.	22.7	W
111	Nro 3	Burgman, kellari 4, keskinen profiili	Kellarin keskiosaan tehty profiili. Kohdasta ei löytynyt lattiaa tai muuta kiinteätä rakennetta. Profiili sijaitsi kellarin keskellä. Alimmaisena kerroksena on puhdas hiekka.	23.7.	W
112	Nro 3	Burgman, kellari 4, keskinen profiili	Lähikuva profiilista.	23.7.	W
113	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Kellareiden 4 ja 3 välinen seinä kuvattuna ylhäältä. Kuvan alareunassa on tilojen välinen oviaukko. Vasemmalla kellarissa 4 on sekaista kivi- ja hiekkamaata. Oikealla kellarissa 3 näkyy vuoden 1808 tulipalon irrallisia hiiltyneitä puurakenteita.	22.7.	S
114	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Edellinen tilanne.	22.7.	E
115	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Hiiltyneitä puita.	22.7.	E
116	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Lähikuva hiiltyneistä puista.	22.7.	E
117	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä.	22.7.	S
118	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Puurakenteita kaivetaan esiin lisää.	23.7.	SE
119	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Hiiltyneet puut kuvattuna ylhäältä myöhemmässä vaiheessa.	23.7.	E
120	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Alue on kaivettu kellarin lattiatasoon asti. Aluetta rajaa etelässä	23.7.	E

			kaukolämpöputkien suojarakenteet ja pohjoisessa maaleikkaus, jonka yläosa muodostuu vuoden 1993 peruskorjauksen maamassoista. Vasemmalla näkyvä vaalea karkea hiekka on kuvien 54-56 koekuopan täyttömaita aiemmin keväältä.		
121	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Lähikuva edellisestä. Oviaukko on täytetty kivillä ja hiekalla.	23.7.	E
122	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Kaivannosta ylöskiipeäminen oli välillä työlästä.	23.7.	E
123	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Yleiskuva tilanteesta.	23.7.	EEN
124	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Edellinen tilanne.	23.7.	NE
125	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Edellinen tilanne.	23.7.	NNE
126	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Edellinen tilanne.	23.7.	S
127	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Kellarin kivilattiaa.	23.7.	S
128	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Portaikon ja kellari 3 välinen seinä ja oviaukko.	23.7.	SW
129	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Edellinen tilanne.	23.7.	E
130	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Lähikuva oviaukon kohdasta. Kohdassa on ainakin tiilikynnys.	23.7.	E
131	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Lähikuva oviaukon alaosasta.	23.7.	E
132	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Portaikon ja kellari 3 välinen seinä ja oviaukko.	23.7.	SW
133	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Lähikuva edellisestä.	23.7.	SW
134	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Edellisen oviaukon pohjoinen seinä oli esillä myöhemmässä vaiheessa.	27.7.	N
135	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Lähikuva edellisestä tilanteesta .	27.7.	N
136	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Yleiskuva tilanteesta.	27.7.	NE
137	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Edellinen tilanne.	27.7.	E
138	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	27.7.	EEN
139	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Edellinen tilanne.	27.7.	W
140	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Seinän alareuna seinän länsiosassa. Pohjalla näkyy lattiakivi.	27.7.	N
141	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Seinän alareuna seinän itäosassa. Alla näkyy puhdas hiekka.	27.7.	N
142	Nro 3	Burgman, kellari 3, itäpää	Kyseistä seinää dokumentoidaan.	27.7.	NW
143	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Kellarin länsipäässä tuli esiin länsiseinää, kivilattiaa ja pohjoisen seinän yläosan tiiliholvia. Viimeinen oli ollut esillä ulkopuoleltaan jo vuonna 1993.	22.7.	WWS
144	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Edellinen tilanne.	22.7.	W
145	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	22.7.	W

146	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Lähikuva kivilattiasta.	22.7.	W
147	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Yleiskuva tilanteesta.	22.7.	NW
148	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	22.7.	NW
149	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Yleiskuva tilanteesta.	22.7.	N
150	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Kellarin länsiseinä. Keskellä kuvaa on entisen oviaukon tukkiva tiiliseinä. Oikealla on vanhempaa tiiliseinää.	22.7.	W
151	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Seinän alaosan epämääräinen osa entisen oviaukon kohdalla.	22.7.	W
152	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Vanha läntinen tiiliseinä ja kaivannon pohjoisen maaleikkauksen täyttömaita. Ylhäällä näkyy pohjoisseinän tiiliholvin alkua.	22.7.	NW
153	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Lähikuva kohdan alaosasta.	22.7.	NW
154	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Lähikuva kohdan yläosasta.	22.7.	NW
155	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Lähikuva eri-ikäisten seinien saumakohdasta ja oven saranatapista.	22.7.	W
156	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Kaivausalueen pohjoisprofiilissa näkyi enimmäkseen täyttömaita.	22.7.	N
157	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Lähikuva pohjoisprofiilin länsiosasta. Vasemmassa ylänurkassa näkyy tiiliholvia.	22.7.	N
158	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Lähikuva pohjoisprofiilin yläosasta.	22.7.	N
159	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Lähikuva tiiliholvista.	22.7.	NW
160	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Edellinen kohta myöhemmässä vaiheessa kuvattuna nyt ylhäältä päin. Loivaa tiiliholvia näkyy koko kuopan osuudella.	2.8.	NW
161	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Kivilattian alle tehty koekuoppa. Vaalea puhdas hiekka tuli esiin melko pian kivien laskuhiekan alta.	22.7.	W
162	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Lähikuva kivilattian alapuolisista kerrostumista.	22.7.	W
163	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Kaivannot olivat välillä kovin syviä.	22.7.	SW
164	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsipää	Kellaria dokumentoidaan.	22.7.	SW
165	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Burgmanin talon länsiseinä tiiliseinineen ja kiviperustuksineen. Vasemmalla näkyvä musta vuoden 1654 palokerros sijaitsee entisen Koulukujan kohdalla.	2.8.	N
166	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne.	2.8.	WWN
167	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne.	2.8.	W
168	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne.	2.8.	E
169	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne.	2.8.	S

170	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Lähikuva länsiseinästä.	2.8.	S
171	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Lähikuva länsiseinän tiilirakenneosasta.	2.8.	S
172	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Länsiseinä ja Koulukuja.	2.8.	SW
173	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Koulukujan kohdalla sijainnut vuoden 1654 palokerros.	2.8.	W
174	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Länsiseinä ja Koulukuja.	2.8.	W
175	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiilirakenteen ulkoseinä sisäpuolelta.	2.8.	W
176	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiilirakenteen sisäseinä kellarinpuolelta. Kellarin 3 pohjoinen seinä holveineen sijaitsee kuvan oikeassa reunassa.	2.8.	W
177	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Länsiseinän tiilirakenne kokonaisuudessaan.	2.8.	E
178	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Sisäseinän rikottu kohta kaukolämpöputkien suojan kohdalla.	2.8.	W
179	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiilirakenteen sisäosan eteläinen osa esiin kaivettuna auringonpaisteessa.	2.8.	NNW
180	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne seuraavana päivänä paremmassa valossa.	3.8.	NW
181	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	3.8.	NW
182	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Lähikuva seinästä.	3.8.	NW
183	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Yleiskuva tilanteesta. Tilirakenteen länsipuolella seinän kiviperustaa on kaivettu enemmän esiin. Kuvan vasemmassa reunassa pohjoisprofiilissa Koulukujan kohdalla näkyy alimpana puhdas hiekka, ruskea hiekka, vuoden 1654 palokerros ja uusia täyttöhiekkoja.	3.8.	N
184	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiilirakenteen seinien välinen pohjoisprofiili.	3.8.	N
185	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Yleiskuva tilanteesta.	3.8.	NE
186	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne.	3.8.	EEN
187	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	3.8.	E
188	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiilirakenteen ulkoseinän kaukolämpöputkien takia rikottu eteläpääty.	3.8.	NW
189	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiilirakenteen ulkoseinä sisäpuolelta. Tiiliseinien välissä ei ollut kivi- tai tiililattiaa. Profiilissa näkyvä tumma raita on lattiataso.	3.8.	W
190	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiilirakenteen seinien välinen pohjoisprofiili.	3.8.	N
191	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiilirakenteen sisäseinä sisäpuolelta. Kuvassa näkyy eri-ikäisen seinien saumakohta.	3.8.	E
192	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiilirakenteen sisäseinän pohjoispäästä alkoi kellarin 3 tiiliholvaus.	3.8.	NNW
193	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiilirakenteen eteläosasta betonimöykyn ja kaukolämpöputkien	3.8.	S

			alta löytyi itä-länsi –suuntainen tiiliseinä.		
194	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tiiliseinä, joka alkaa suoraan hiekkamaasta.	3.8.	S
195	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen kohta kuvattuna ylhäältä.	3.8.	S
196	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne hiukan lännempää. Tiilimuurin ulkopuolelta on kaivettu lisää perustuskiviä esiin.	3.8.	S
197	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne.	3.8.	EES
198	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Ulkoseinän tiilirakennetta on kaivettu enemmän esiin.	3.8.	E
199	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Länsiseinä kokonaisuudessaan.	3.8.	N
200	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiiliseinien välisen alueen pohjoisosa on kaivettu esiin. Tumma maa latan alla on tilan pohjakerros. Sen alla on osittain vielä alin tiiliporras. Portaat kääntyvät tuhoutuneessa kohdassa koilliseen.	4.8.	W
201	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne.	4.8.	W
202	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne.	4.8.	N
203	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Lähikuva edellisestä.	4.8.	N
204	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Ulkoseinä sisäpuolelta portaiden kohdalla. Lattian alle on kaivettu koekuoppa puhtaaseen maahan saakka.	4.8.	N
205	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Lähikuva koekuopasta.	4.8.	N
206	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Edellinen tilanne.	4.8.	NW
207	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiiliä otetaan talteen ulkoseinän kohdalta. Taustalla tutkittu alue on tasoitettu kaukojäähdytysputkien tavoitetasoon.	4.8.	E
208	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Ulkoseinästä talteen otettaessa hajonnut tiili.	4.8.	E
209	Nro 3	Burgman, kellari 3, länsiseinä	Tiiliä otetaan talteen ulkoseinän kohdalta.	4.8.	SE
210	Nro 3	Burgman	Burgmanin itäseinän kohdalla olleen tietoliikennekanavan yläosa on purettu ja etualalla näkyy kaukolämpöputkien haaroitus Aleksanterinkadun poikki.	27.7.	N
211	Nro 3	Burgman	Lähikuva kaukolämmön haaroituskohdasta.	27.7.	SW
212	Nro 3	Burgman	Lähikuva tietoliikennekanavasta.	27.7.	NW
213	Nro 3	Burgman	Burgmanin talon itäosan kohdalla kaukojäähdytysputkien kaivanto on tavoitetasossa. Kaukolämmitysputkien suojarakenteet on poistettu. Vasemmassa alareunassa näkyy kellareiden 3 ja 4 välissä olevan oviaukon pohjoinen seinä.	29.7.	E
214	Nro 3	Burgman	Betonirakenteita piikataan käsin ja konein rikki.	29.7.	E
215	Nro 3	Burgman	Entisten Vuorikadun ja Burgmanin talon kohtaa putkien	29.7.	W

			poistamisen aikana. Edessä näkyy Ritarikadun kaukolämmitysputket. Taaemmat putket ovat aiemmat kaukojäähdytysputket.		
216	Nro 3	Burgman	Uudet putket ovat asennettu.	27.8.	W
217	Nro 3	Burgman	Jalkakäytävän kiveyksen tekoa on aloitettu.	22.9.	WWN
218	Nro 3	Burgman	Jalkakäytävän entiset reunakivet on asennettu takaisin paikoillensa.	22.9	W
219	Koulukuja	Poikittainen kaivanto	Yleiskuva Aleksanterinkadun poikki kaivetusta kaukojäähdytysputkilinjasta. Putket sijaitsivat lähellä kadunpintaa.	7.9.	N
220	Koulukuja	Poikittainen kaivanto	Kaivannon eteläpää.	7.9.	SSE
221	Koulukuja	Poikittainen kaivanto	Edellinen tilanne.	7.9.	SW
222	Koulukuja	Poikittainen kaivanto	Kaivannon sijainti katsottuna toiseen suuntaan.	7.9.	S
223	Koulukuja	Poikittainen kaivanto	Putkilinjan kiinteät rakenteet eteläpäässä ovat tekeillä.	22.9.	S
224	Nrot 1-2	Govinius	Jalkakäytävän kivet on poistettu valtioneuvoston linnan ajoportin itäpuolelta.	9.7.	WWS
225	Nrot 1-2	Govinius ja vuoden 1758 kellari	Kivet on poistettu valtioneuvoston linnan ajoportin länsipuolelta.	9.7.	W
226	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva tilanteesta.	9.7.	W
227	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Helsingin Energian uusi koekuoppa Goviniuksen kellarin 5 kohdalla. Aidan takana oikealla jalkakäytävän suuria kivilaattoja numeroidaan poistamista varten.	29.6.	S
228	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kaukolämpöputkien betoninen suojarakenne on otettu esiin.	29.6.	E
229	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kivilaattojen alla oleva profiili.	29.6.	NE
230	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin itäpään sisäosa ja itäseinän perustuksen yläpinta on saatu esiin. Rakenteet olivat pohjoisosassa yläosiltaan esillä jo vuonna 1993. Oikealla näkyy Koulukujan kohdalla vuoden 1654 palokerros	3.8.	N
231	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Edellinen tilanne.	3.8.	W
232	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Lähikuva edellisestä.	3.8.	W
233	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin itäpään sisäosat. Kellarissa ei ole ollut tilli- tai kivilattiaa.	3.8.	N
234	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Pohjoisseinä. Pohjalla näkyy tiiliseinän alla puhdas vaalea hiekka.	3.8.	N

235	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin itäpää.	3.8.	S
236	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Edellinen tilanne.	3.8.	W
237	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Edellinen tilanne.	3.8.	E
238	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Lähikuva edellisestä.	3.8.	E
239	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin itäpää kuvattuna kellarin sisällä.	3.8.	E
240	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin itäseinä.	3.8.	E
241	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin itäseinän alaosa.	3.8.	E
242	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin koilliskulma.	3.8.	NE
243	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin pohjoisseinän alaosa.	3.8.	N
244	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin pohjoisseinä edellisen kuvan länsikohdalla.	3.8.	N
245	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Edellinen kohta.	3.8.	NW
246	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellaria dokumentoidaan.	3.8.	W
247	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin itäinen tiiliseinä on kaivettu esiin ulkopuolelta.	4.8.	W
248	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin koilliskulma sisältä. Puhdas hiekka on kaivettu esiin koko pituudelta.	4.8.	NE
249	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Lähikuva alaosasta. Alimpana on ennen puhdasta hiekkaa kivet.	4.8.	NNE
250	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Kellarin itäistä perustaa on kaivettu esiin enemmän. Tiiliseinän ja kivilaastiperustuksen välissä on täyttöhiekkakerros johtuen kohdalle aiemmin tehdystä putkilinjasta.	4.8.	N
251	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Edellinen tilanne.	4.8.	W
252	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, itäpää	Edellinen tilanne.	4.8.	S
253	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Kellari 5 myöhemmässä vaiheessa länsipään esille oton alkaessa.	11.8.	W
254	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Edellinen tilanne.	11.8.	E
255	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Kellari 5 kaivettu esiin linnan ajokäytävään ja kaukojäähdytysputkien kaivannon tavoitetasoon saakka.	11.8.	NW
256	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Kellarin pohjoisseinän yläosaa.	11.8.	WWN
257	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Edellinen tilanne.	11.8.	N
258	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Edellinen tilanne.	11.8.	NE
259	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Edellinen tilanne.	11.8.	E
260	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Pohjoisseinässä ollut aukko.	11.8.	NW
261	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Edellinen tilanne.	11.8.	N

262	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Lähikuva aukosta.	11.8.	N
263	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5, länsipää	Kellaria dokumentoidaan.	11.8	WWN
264	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Jalkakäytävä valtioneuvoston linnan ajokäytävän kohdassa on otettu esiin tiili- ja laastikerrokseen saakka illalla. Itäosa. Edessä keskellä näkyy kellarin 5 pohjoisseinän tiiliholvia.	9.9.	SSE
265	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Keskikohta.	9.9.	S
266	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Länsiosa.	9.9.	S
267	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Länsiosa.	9.9.	WWS
268	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Itäosa. Vasemmalla näkyy kellarin 5 pohjoisseinän länsipään holvia.	9.9.	E
269	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Maanlinja Oy:n miehet neuvottelevat.	9.9.	S
270	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kellari 3 puhdistuksen alkaessa käsin. Taustalla vasemmalla ovat uudet kaukojäähdytysputket ja oikealla uudistetut kaukolämpöputket. Vanhat kaukolämpöputket suojuksineen on poistettu kohdasta edellisen tilanteen jälkeen. Vanhasta kanavasta on käytetty pohjalaatat hyväksi.	10.9	EEN
271	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kellarin 5 pohjoisholvin länsipää. Holvin edessä näkyy kaksi sen poikki viistosti menevää uudehkoa muovista putkilinjaa (1993?).	10.9	NE
272	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne.	10.9	W
273	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kellari 3 on kaivettu osittain esiin vuoden 1808 tulipalon seurauksesta syntyneeseen kovaan laastikerrokseen saakka.	10.9	WWN
274	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne.	10.9	E
275	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Laastikerroksen päällä oli tiili- ja hiekkakerros.	10.9	EEN
276	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kellarin 5 tiiliholvi enemmän esiin kaivettuna. Holvi on rikkoutunut joskus sen läpi vedettyjen putkien takia (1993?).	10.9	N
277	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne.	10.9	E
278	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kellari 3 kaivettuna kokonaan esiin kovaan laastikerrostasoon saakka. Edessä näkyy kellareiden 1 ja 3 välinen tiiliseinä. Latan edessä on kellareiden 3 ja 5 välinen seinä.	10.9	E
279	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne.	10.9	EEN
280	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Linnan ajokäytävän alapuolella ei ole linnan perustusten vahvistamisen aikana 1993 ja 1995 tehtyjä	10.9	NE

			metallipaalujen betonikauluksia. Latan oikealla puolella sijaitsee vuoden 1993 ja vasemmalla vuoden 1995 peruskunnostusalueet.		
281	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Itäosa. Kellareiden 3 ja 5 välinen seinä sijaitsee latan edessä.	10.9	NE
282	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne.	10.9	NW
283	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kaivausalueen pohjoisprofiili. Itäosa. Uudehkojen putkien sijainti näkyy profiilissa yhtenäisenä täyttöhiekkana.	10.9	NNE
284	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kaivausalueen pohjoisprofiili. Keskiosa.	10.9	N
285	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kaivausalueen pohjoisprofiili. Länsiosa.	10.9	NW
286	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kaivausalueen eteläprofiili. Länsiosa.	10.9	SW
287	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kaivausalueen eteläprofiili. Itäosa.	10.9	SE
288	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kaivausalueen itäpää.	10.9	W
289	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Lähikuva kellareiden 3 ja 5 välisestä seinästä. Vasemmassa reunassa kaukolämpöputkien pohjalaatan kohdalla on sijainnut oviaukko kellarista 3 kellariin 5. Vanhempi metalliputki kuvan vasemmassa alanurkasta on mennyt seinän päältä. Latan edessä on toinen metalliputki.	10.9.	W
290	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Vanhempi putkilinja on mennyt seinän kohdalla.	10.9	E
291	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Kuva ylhäältä.	10.9	E
292	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Itäseinä. Seinän länsipuolelle on muodostunut laastista tasainen pystysuora seinämä, kun seinän tiilet on poistettu myöhemmin putkilinjan tieltä pois.	10.9	N
293	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Edellisen seinän yläpuolisissa kerroksissa pohjoisprofiilissa näkyy putkilinjojen täyttömaita.	10.9	N
294	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne. Itäseinän eteläpää. Oviaukko sijaitsee kaukolämpöputkien pohjalaatan alla.	10.9.	S
295	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kellarin itäseinän reunoja on kaivettu hiukan lisää esiin. Taustalla näkyy länsiseinän eteen on kaivettu kuoppa.	13.9.	W
296	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne itäseinän kohdalla.	13.9.	NW
297	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Itäseinän rikottua kohtaa kellarin 5 holvin linjalla.	13.9.	NW
298	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Länsiseinä. Rakenne ei ole ollut esillä vuoden 1995 peruskorjauksen aikana. Ainoastaan betonikauluksen alla	13.9.	N

			oleva osuus oli vain vähäiseltä osaltaan esillä.		
299	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Länsiseinän eteläpää kaukolämmitysputkien pohjalaatan vieressä. Kohdassa on ollut oviaukko kellarista 3 kellariin 1.	13.9.	S
300	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Länsiseinän eteen sisäpuolelle on tehty kuoppa.	13.9.	W
301	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Lähikuva kuopasta.	13.9.	W
302	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne.	13.9.	SW
303	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Edellinen tilanne.	13.9.	NE
304	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kuopan eteläsivu kaukolämpöputkien pohjalaatan alla.	13.9.	S
305	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kuopan länsisivu, jossa tiiliseinä kiviperustoineen ja puhdas hiekka. Kellarissa ei ole ollut tiili- tai kivilattiaa.	13.9.	W
306	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Oviaukon rakennetta.	13.9.	SW
307	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kuopan pohjoisprofiili.	13.9.	N
308	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Lähikuva edellisestä profiilista.	13.9.	N
309	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Kuopan pohja ylhäältä kuvattuna.	13.9.	E
310	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Kellari 1 sijaitsi valtioneuvoston linnan ajokäytävän länsipuolella.	26.7.	NE
311	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Kuvan edessä näkyy kellareiden 3 ja 1 välinen seinä ja vasemmalla kaukolämpöputkien suojuksen kohdalla oviaukko tilasta toiseen. Latan edessä on jätetty tiililattian päälle vielä laasti- ja tiilikerrosta vähän jäljelle. Syvemmälle kaivetusta kohdasta on poistettu vastaavanlainen kerros, joka näkyy oikealla puolella. Kellarissa on ollut tiililattia.	26.7.	W
312	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Lähikuva kellarin tiililattiasta.	26.7.	W
313	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Lähikuva kellarin täyttäneestä laasti- ja tiilikerroksesta, joka oli seurausta vuoden 1808 tulipalosta.	26.7.	NW
314	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Edellinen tilanne.	26.7.	N
315	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Lähikuva tiili- ja laastikerroksesta.	26.7.	NNE
316	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Yleiskuva tilanteesta.	26.7.	E
317	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Lähikuva tiililattian päälle ja seinän eteen kaivettaessa jätetystä laasti-tiilikerroksesta.	26.7.	E
318	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Lähikuva tiililattiasta ja pohjoisesta tiili- ja laastikerroksesta kun tiililattian päältä ja seinän edestä on poistettu laasti- ja tiilikerros.	26.7.	NE
319	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Kellarin tiililattian päältä on poistettu aikaisemmin kaivettaessa	26.7.	W

			jätetty laasti-tiilikerros.		
320	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Lähikuva tilanteesta.	26.7.	W
321	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Edellinen tilanne.	26.7.	N
322	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Edellinen tilanne.	26.7.	E
323	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	26.7.	E
324	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Yleiskuva tilanteesta.	26.7.	SE
325	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Edellinen tilanne.	26.7.	S
326	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Lähikuva tiililattiasta ja pohjoisesta tiili- ja laastikerroksesta tasaisemmassa valossa.	26.7.	NE
327	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Kellareiden välisen oviaukko sijaitsi suurimmaksi osaksi kaukolämpöputkien pohjalaatan alla.	27.7.	E
328	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä.	27.7.	S
329	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Oviaukon rakennetta ja vasemmalla kellarin 3 laasti-tiilikerrosta. Tiililattia loppuun oviaukon kohdalla.	27.7.	S
330	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Oviaukon rakennetta.	27.7.	W
331	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, itäpää	Lähikuva oviaukon rakenteen yläosasta.	27.7.	W
332	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Kellarin 1 itäpää sijaitsee kuvan edessä ja länsipää hiekkakasan takana.	28.7.	WWS
333	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Kellarin 1 tiililattia ja itäinen tiiliseinä on otettu esiin.	26.7.	WWS
334	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Edellinen tilanne. Kellarin pohjoisseinä näkyy lattian oikealla puolella. Seinän ylimmät rakenteet olivat esillä vuonna 1995.	26.7.	W
335	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Lähikuva edellisestä.	26.7.	W
336	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Yleiskuva tilanteesta.	26.7.	WWN
337	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Lähikuva edellisestä.	26.7.	NW
338	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Yleiskuva tilanteesta.	26.7.	S
339	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Lähikuva tiililattiasta.	26.7.	S
340	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Itäseinä.	26.7.	W
341	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Edellinen tilanne.	26.7.	W
342	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Pohjoisseinä. Vuoden 1995 kaivaustaso näkyy selvästi.	26.7.	N
343	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Itäseinän eteen on tehty koekuoppa tiililattian alapuolisten kerrosten tutkimiseksi.	27.7.	SW
344	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Puhdas vaalea hiekka sijaitsi pian tiililattian laskuhiekkakerroksen alla.	27.7.	W

345	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Kellarin itäseinän takaa on kaivettu esiin kivilaastimuuri.	28.7.	WWN
346	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	28.7.	WWN
347	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Yleiskuva tilanteesta.	28.7.	N
348	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	28.7.	N
349	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Yleiskuva tilanteesta.	28.7.	S
350	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	28.7.	S
351	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Yleiskuva tilanteesta.	28.7.	SW
352	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Kellarin 1 tiilinen sisäseinä ja kivilaastimuuri kaivettuna kokonaan esiin yläosastaan.	29.7.	W
353	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Edellinen tilanne. Goviniuksen vuoden 1800 rakennuksen rakenteet ovat edessä näkyvän vuoden 1758 rakennuksen päällä osittain. Poikittaisprofiilissa näkyy vasemmalla vuoden 1995 peruskorjauksen täytemaat ja oikealla kaukolämpöputkikaivannon täytemaat.	29.7.	E
354	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1, länsipää	Edellinen tilanne.	29.7.	S
355	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Vuoden 1758 rakennuksen kohta konekaivuun jälkeen. Taustalla näkyy kaapelit, jotka ulottuivat tällä korkeudelle.	29.7.	W
356	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Vasemmalla on vuoden 1800 rakennuksen kiviperustaa. Oikealla alhaalla latan kohdalla on esillä vuoden 1758 rakennuksen kellarin pohjoisseinän kiviperustaa kellarin sisällä.	29.7.	S
357	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Edellinen tilanne. Oikealla alhaalla on kellarin pohjoista kivi-, laasti- ja tiiliseinää. Pohjan tumman hiekka on käytännössä lattiataso.	29.7.	W
358	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Edellinen tilanne. Vuoden 1995 kaivusyvyys näkyy hyvin. Tiiliseinä oli esillä silloin.	29.7.	NW
359	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Pohjoisprofiilin alaosassa tiili-laastiseinän alla on kivilevennys. Tiilimuurin yläpuolella on taaempana kivimuuri, joka oli esillä vuonna 1995 ja kaivauksen myöhemmässä vaiheessa.	29.7.	N
360	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Kaivetun alueen itäprofiili. Linnan vuoden 1995 korjaustöiden, vuoden 1800 rakennuksen ja kaukolämpökaivannon maat erottuvat selvästi toisistaan.	29.7.	E
361	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Kaivetulla alueella on otettu kokonaan esiin kiviperustus. Syvemmän osan vasemmassa reunassa on esillä puhdas hiekka.	29.7.	W

362	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	29.7.	W
363	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Edellinen tilanne.	29.7.	N
364	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Syvemmän kaivannon pohjoisprofiili, jossa näkyy puhtaan ja perustusten takia kaivetun maan ero.	29.7.	S
365	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Pohjoisprofiili kokonaisuudessaan.	30.7.	N
366	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Koekuoppa seinäsyvyyden toteamiseksi.	29.7.	N
367	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Koekuopan pohjalla tuli esiin puhdas hiekka.	30.7.	N
368	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Edellinen tilanne. Itäprofiilissa näkyy lähellä kellarin pohjoisseinää kiviä kahdessa kerroksessa.	29.7.	E
369	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Edellinen tilanne kuvattuna ylempää.	30.7.	NE
370	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Lähikuva koekuopan itäprofiilista.	29.7.	E
371	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Lähikuva koekuopan alaosasta, jossa näkyy puhtaan ja sekoittuneen maan raja.	30.7.	E
372	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari, itäpää	Pohjoisseinän eteen on jätetty kohta, jossa näkyy maakerrokset. Kellarissa ei ollut tiili- tai kivilattiaa. Mahdolliset lattiatasot ovat kuvassa näkyvät tummanruskea ja harmaa hiekkakerros.	30.7.	N
373	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Vuoden 1758 rakennuksen itä- ja länsipää on otettu esiin. Pohjoisprofiilin alaosassa on kellarin pohjoisseinä, joka oli esillä vuonna 1995. Latan kohdalla sijaitsi kellarin länsiseinä ja sen eteläpuolella oviaukko, josta otettiin tällöin talteen oven saranatappi, tiiliä ja pohjakiviä. Latan takana linnan seinän kohdalta vuonna 1958 löydettiin perustuksia vahvistettaessa tiiliset kierreportaat.	9.8.	WWN
374	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	9.8.	WWN
375	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Edellinen tilanne.	9.8.	N
376	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Edellinen tilanne.	9.8.	NE
377	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	9.8.	E
378	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Kellarin kivi-, tiili- ja laastiseinää kaivausalueen itäosassa. Tiiliseinän yläpuolella taaempana sijaitsee kiviseinä, jota ei näkynyt kaivauksen aiemmissa itäpään kuvissa.	9.8.	N
379	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Kellarin seinää kaivausalueen länsiosassa.	9.8.	NW
380	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Yleiskuva kellarista.	9.8.	N
381	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva keskiosasta.	9.8.	N

382	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Kaivausalueen keskiosaa. Aluetta on syvennetty hiukan idästä päin.	10.8.	E
383	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Kellarin alue on kaivettu kivikerrokseen saakka. Kuvan vasemmassa yläkulmassa kellaria ympäröi puhdas hiekka.	10.8.	W
384	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva itäosa.	10.8.	W
385	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva länsiosasta.	10.8.	W
386	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Yleiskuva kellarista.	10.8.	NW
387	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva kellarin itäosasta.	10.8.	N
388	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva kellarin pohjoisseinästä itäosassa.	10.8.	N
389	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Yleiskuva kellarista.	10.8.	NE
390	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva edellisestä tilanteesta.	10.8.	W
391	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Kaivetun alueen itäosa ylhäältä kuvattuna.	10.8.	S
392	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Kaivetun alueen länsiosa ylhäältä kuvattuna. Vuonna 1995 poistetun oviaukon pohjoispuolinen tiiliseinä sijaitsi latan kohdalla. Oviaukko oli etelään menevän tumman maan kohdalla. Kohdassa on ollut kellarin itäseinä, joka on poistettu. Latan oikealla puolella kuvan alapuolella on sijainnut 1958 löydetty tiilinen kierreporras.	10.8.	S
393	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva keskiosassa sijainneesta etelään menevästä tummasta alueesta.	10.8.	S
394	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Pohjoisprofiilin itäosa. Kaivannon pohjaa syvennetty kivikerrokseen saakka.	10.8.	NE
395	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva pohjoisprofiilin itäosasta. Kuvassa näkyy seinän porraksellisuus.	10.8.	NE
396	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Edellinen tilanne kuvattuna ylempää.	10.8.	NE
397	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Pohjoisprofiilin keskiosa.	10.8.	N
398	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Pohjoisprofiilin länsiosa.	10.8.	N
399	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Lähikuva tiilikeskittymästä.	10.8.	N
400	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Pohjoisprofiilin läntisin osa profiilin romahtamisen jälkeen.	10.8.	EEN
401	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Edellinen kohta. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy puhdas hiekka.	10.8.	NW
402	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Keskiosassa etelään menevä tumma alue pohjaan kaivettuna kaukolämpöputkien suojan kohdalla.	10.8.	N
403	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Edellinen tilanne.	10.8.	SW

404	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Kuopan eteläprofiili.	10.8.	S
405	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Kuopan länsiprofiili.	10.8.	W
406	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Kuopan pohjoisprofiili.	10.8.	NW
407	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Kaivausalueen profiili edellisen kuopan itäpuolella. Alimpana on puhdas hiekka. Tumma pinta on ilmeisesti kellarilattia.	10.8.	E
408	Nrot 1-2	Vuoden 1758 kellari	Pohjoisprofiilia dokumentoidaan.	10.8.	EEN
409	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Kaukojäähdytysputkien kaivannon alaosasta esille tullutta jätekuoppaa puhdistetaan kuvausta varten.	12.8.	W
410	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Edellinen tilanne.	12.8.	W
411	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Jätekuoppa on jatkunut niin pohjoiseen kuin etelään. Se näkyy vuoden 1995 profiilikartassa.	12.8.	W
412	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä.	12.8.	N
413	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Jätekuopan poikki tehty kaivanto .	12.8.	W
414	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Edellinen tilanne ylhäältä kuvattuna.	12.8.	N
415	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Pohjoinen poikittaisprofiili.	12.8.	NE
416	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Kaivannon pohjoispäässä oli säilynyt puuta.	12.8.	W
417	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Kaivanto pohjaan kaivettuna. Alin ohut vaalea sekoittunut hiekka ennen puhdasta hiekkaa on poistettu.	13.8.	NE
418	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Edellinen tilanne.	13.8	N
419	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Pohjois-eteläsuuntainen poikittaisprofiili kaivamisen aikana.	13.8	W
420	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Jätekuoppa on kaivettu pohjaan. Kaukolämpöputkien kaivannon täyttöhiekan kohdalla on jätetty suurimmaksi osaksi kaivamatta.	13.8.	WWS
421	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Jätekuopan pohja.	13.8	W
422	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Jätekuopan pohjoisreunassa ollut pystypuu ja tumma raita kuvattuna ylhäältä.	13.8	W
423	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Edellinen tilanne.	13.8.	W
424	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Kaukolämpöputkikaivannon täytemaa ja sen alapuolinen maa on kaivettu pois. Jätekuoppa on tuhoutunut kaukolämpöputkien kaivannon kohdalla, sillä sen pohja on alempana kuin jätekuopan pohja.	13.8	SW
425	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Edellinen tilanne.	13.8	S
426	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Edellinen tilanne.	13.8.	SE
427	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Lähikuva edellisen kohdan itäprofiilista.	13.8	EES

428	Nrot 1-2	Jätekuoppa	Lähikuva edellisen kohdan länsiprofiilista.	13.8	WWS
429	Nrot 1-2	Govinius, kellari 5	Uudet putket on asennettu linnan ajokäytävän itäpuolelle.	7.9.	E
430	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1 ja vuoden 1958 kellari	Kaukolämpöputkien suojat on irrotettu poistamista varten linnan ajokäytävän länsipuolelta. Kaukojäähdytysputkikaivanto on tavoitetasossa.	7.9.	W
431	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1 ja vuoden 1958 kellari	Vanhoja putkia poistetaan kaivannosta samasta kohtaa.	9.9.	W
432	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1 ja vuoden 1958 kellari	Putket on poistettu kaivannosta samasta kohtaa.	9.9.	W
433	Nrot 1-2	Govinius, kellari 1 ja vuoden 1958 kellari	Kaivannon pohja on tasoitettu ja uudet putket laskettu pohjalle samaan kohtaan.	15.9.	E
434	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Uudet putket linnan ajokäytävän kohdalla.	15.9.	W
435	Nrot 1-2	Govinius, kellari 3	Linnan ajokäytävän kohdalla Goviniuksen kellari 5 pohjoisseinän holvi pilkistää pohjahiekan alta.	15.9.	W
436	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Aleksanterinkadun poikittainen kaivanto Balderin talon edessä.	25.8.	EES
437	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Kohdalla oli vanha betonitunneli.	25.8.	S
438	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Edellinen tilanne.	25.8.	SW
439	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Edellisen kaivannon länsiprofiili.	25.8.	W
440	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Kaivanto eteläisen ajoradan kohdalla.	25.8.	N
441	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Raitiotiekiskojen väliin tehty kaivanto. Betonitunneli on esillä ja kansi sahattu.	25.8.	E
442	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Raitiotiekiskojen pohjoispuolella. Poikittainen tunneli näkyy kuvan keskellä. Uudet kaukolämpöputket on asetettu paikoilleen sen itäpuolelle. Vanhat putket suojarakenteineen ovat vielä paikoillaan länsipuolella.	25.8.	SE
443	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Edellinen kohta. Eteläprofiilissa näkyy vain täyttöhiekkoja.	25.8.	S
444	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Kaivinkoneenkuljettajan tuumaustauko. Edellinen kohta myöhemmin. Putket on poistettu kohdalta.	25.8.	NW
445	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Edellinen tilanne.	25.8.	SE
446	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Uudet putket on asennettu Balderin talon eteen.	26.8.	W
447	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Kaivannon länsiprofiili.	26.8.	W
448	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Yleiskuva alueesta, kun uudet putket on asennettu vanhaan tunneliin.	26.8.	NNW
449	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Lähikuva tilanteesta.	26.8.	N

450	Nrot 1-2	Itäinen poikittainen kaivanto	Tunnelin pohjoispää.	26.8.	SE
451	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Kaivanto eteläisen jalkakäytävän kohdalla.	15.9.	W
452	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Edellisen kaivannon läntinen profiili.	15.9.	WWS
453	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Edellisen kaivannon itäinen profiili.	15.9.	E
454	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Edellisen kaivannon eteläinen profiili.	15.9.	S
455	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Kaivannon linjalta on poistettu katukivet eteläisen ajoradan kohdalta.	15.9.	SSW
456	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Edellisen kaivannon länsiprofiili.	15.9.	W
457	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Ajoradan eteläpuoli. Kaivannon vieressä oli betonitunneli itäpuolella.	15.9.	NE
458	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Edellinen kohta toisesta suunnasta kuvattuna. Keskellä näkyy ilmeisesti puhdasta hiekkaa. Raitiotiekiskojen alla näkyy vesijohdon kaivannon täytemaat.	15.9.	NW
459	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Raitiotiekiskon alle kaivettu osuus.	15.9.	NW
460	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Kaivanto kiskojen välissä.	15.9.	NW
461	Nrot 1-2	Läntinen poikittainen kaivanto	Uudet kaukolämmitysputket on asennettu.	29.9.	SSE
462	Suurtori	Aleksanterinkatu	Kaapeli- ja putkisekamelskaa. Kaapelit ovat sijainneet niin syvällä että vanhat kerrostumat ovat melkein kokonaan tai kokonaan tuhoutuneet. Alueelta on pitkittäisprofiili vuoden 1995 kaivauksista.	12.8.	NW
463	Suurtori	Aleksanterinkatu	Linnan lounaiskulman edessä kaivetaan kaukojäähdytysputkien kaivantoa.	29.9.	W
464	Suurtori	Aleksanterinkatu	Raitiotiekiskolinjan ja kaukolämmitysputkien suojien välissä näkyi uudempia täyttömaita.	29.9.	SW
465	Suurtori	Aleksanterinkatu	Lähikuva edellisestä.	29.9.	S
466	Suurtori		Linnan lounaiskulman kohdalla kaukojäähdytysputkien kohta on kaivettu tavoitetasoonsa. Kaukolämmitysputkien suojat on irrotettu. Linjat kääntyvät kuvan etualalla pohjoiseen Senaatintorilla.	29.9.	E
467	Suurtori	Aleksanterinkatu	Edellinen kohta.	29.9.	S
468	Suurtori	Aleksanterinkatu, vanha viemärikaivo	Kaivannon kääntymiskohdassa kaukolämmönputkien alla oli vanha tiilinen viemärikaivo.	4.10	W
469	Suurtori	Aleksanterinkatu, vanha viemärikaivo	Lähikuva edellisestä.	4.10	W

470	Suurtori	Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna	Aleksanterinkadun pohjoisen raitiotiekiskojen alla oli oikealla betonitunneli ja sen kaivannon täytemaita. Vasemmalla kiskojen sorakerroksen alla oli muutama vanha kerros ennen punertavaa puhdasta hiekkaa.	7.10	SW
471	Suurtori	Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna	Edellinen kohta. Latan oikealla puolella näkyy betonitunnelin kaivannon täyttömaa.	7.10	S
472	Suurtori	Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna	Edellinen tilanne.	4.10.	EES
473	Suurtori	Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna	Lähikuva betonitunnelista ja sen täyttömaista.	4.10	SW
474	Suurtori	Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna	Lähikuva edellisen kohdan itäpuolelta.	4.10	SE
475	Suurtori	Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna	Lähikuva saumakohdasta. Ylimpänä on raitiekiskojen sorakerrosta.	4.10	S
476	Suurtori	Senaatintori	Kaukolämpöputkikaivanto Senaatintorin puolella. Kaukolämpöputket kääntyvät länteen kuvan keskellä.	29.9.	N
477	Suurtori	Senaatintori	Edellinen kohta aikaisemmassa vaiheessa kun jalkakäytävän kohta on vielä paikoillaan.	20.9.	S
478	Suurtori	Senaatintori, torikiveys	Kaivannon pohjoisosasta tuli esiin vanhoja maakerrostumia ja niiden päältä viimeisin Suurtorin kiveys. Lähes sama kohta on ollut auki vuonna 1998 kaukolämpöputkien korjauksen yhteydessä.	20.9.	NW
479	Suurtori	Senaatintori, torikiveys	Profiilin itäosa. Vanhan torikiveyksen päällä on tiilimurskakerros ennen uutta torikiveystä.	29.9.	N
480	Suurtori	Senaatintori, torikiveys	Lähikuva edellisestä.	29.9.	N
481	Suurtori	Senaatintori, torikiveys	Profiilin länsiosa. Vanha torikiveys painuu länteen mentäessä syvemmälle nykyisestä torikiveyksestä.	20.9.	NNW
482	Suurtori	Senaatintori, torikiveys	Kaivannon länsiosa.	20.9.	W

KUVATAULUT

HELSINKI, ALEKSANTERINKATU 2010
Markku Heikkinen/Helsingin kaupunginmuseo

Kuva 1. Tontti nro 5. Itäpää. Kaukolämpöputkiston uusiminen aloitettiin idästä Mariankadun suunnasta jalkakäytävän eteläreunassa. 29.6. Kuvaussuunta W.

Kuva 2. Tontti nro 5. Itäpää. Kaivannon itäpäässä oli erilaisia kaapeleita ja putkia erittäin runsaasti. 29.6. Kuvaussuunta S.

Kuva 3. Tontti nro 5. Itäpää. Edellinen tilanne. 29.6. Kuvaussuunta NW.

Kuva 4. Tontti nro 5. Itäpää. Kaukolämpöputkien betonisuojus on saatu esiin ja profiilia 1 piirretään kaivannon pohjoisseinästä. Oikealla etualalla kaapeli- ja putkihässäkän väleistä imetään hiekat pois loka-autolla. 2.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 5. Tontti nro 5. Itäpää. Hiekkaa imetään pois. 2.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 6. Tontti nro 5. Itäpää. Vanhat kaukolämpöputket on vaihdettu uusiin. 30.7. Kuvaussuunta SE.

Kuva 7. Tontti nro 5. Profiili 1. Kaukolämpöputkien suojuksen ja kaivannon pohjoisen maaleikkauksen väliin jäi kapea alue, joka oli kaivettu auki jo aiemmin kaukolämpöputkikaivantoa tehtäessä. 2.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 8. Tontti nro 5. Profiili 1. Kaivannon pohjoisessa maaleikkauksessa sijaitsi puolivälin alapuolella kaapeleita. Kaikki niiden yläpuoliset kerrokset olivat uusia täyttömaita. 2.7. Kuvaussuunta N.

,

Kuva 9. Tontti nro 5. Profiili 1. Edellinen tilanne. 2.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 10. Tontti nro 5. Profiili 1. Suojuksen ja pohjoisen maaleikkauksen välinen alue kuvattuna ylhäältä. Pohjalla näkyy suojuksen alapinnan korkeudella vanhoja maakerroksia. 2.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 11. Tontti nro 5. Profiili 1. Kaivannon eteläisessä maaleikkauksessa näkyi vain raitiotiekiskojen perustushiekkoja ja kaukolämpöputkikaivannon täyttöhiekkoja. 2.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 12. Tontti nro 5. Profiili 1. Profiilia dokumentoidaan. 2.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 13. Tontti nro 5. Profiili 2. Kaukolämpöputkien kansisuojat on poistettu. Piirretty profiili 2 sijaitsee latan kohdalla. Etualan profiilien 1 ja 2 välistä aluetta, jossa e ollut säilynyt vanhoja kerroksia, ei piirretty. 7.7. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 14. Tontti nro 5. Profiili 2. Tiiliä, kiviä ja nokea sisältänyt kuopanne pohjoisessa maaleikkauksessa. Alempi kaapeli on tippunut ylemmän tasolta. 7.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 15. Tontti nro 5. Profiili 2. Edellinen tilanne. 7.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 16. Tontti nro 5. Profiili 2. Lähikuva kuopanteesta. 7.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 17. Tontti nro 5. Profiili 2. Profiili sijaitsee kuvan keskiosassa latan kohdalla. 7.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 18. Tontti nro 5. Profiilien 2 ja 3 väli. Kyseistä aluetta ei piirretty, sillä vanhat kerrokset puuttuivat alueelta. Taustalla pystyssä olevan keltaisen putken kohdalla alkaa profiili 3. Oikealla alhaalla näkyy Ritaritalon puistikon suihkualtaan vanha vesijohto ja sen kaivanto. 7.7. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 19. Tontti nro 5. Profiili 3. Latan takana näkyy muurattu rakennuksen kivijalka. Kaapeleiden yläpuolella on vain uusia täyttömaita. 7.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 20. Tontti nro 5. Profiili 3. Profiilin itäosa. Kuvan keskellä on itäinen koekuoppa kerrospaksuuden toteamiseksi. Latan vasemmalla puolella näkyy osittain rakennuksen kivijalka. 7.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 21. Tontti nro 5. Profiili 3. Profiilin keskiosa rakennuksen kivijalkoineen. 7.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 22. Tontti nro 5. Profiili 3. Profiilin länsiosa. 7.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 23. Tontti nro 5. Profiili 3. Lähikuva muuratusta kivijalasta profiilin alaosassa. 7.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 24. Tontti nro 5. Profiili 3. Kivijalka on latan edessä. 7.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 25. Tontti nro 5. Profiili 3. Profiili itäisen koekuopan kohdalta. 7.7. Kuvaussuunta NNW.

Kuva 26. Tontti nro 5. Profiili 3. Profiili keskisen koekuopan kohdalta. 7.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 27. Tontti nro 5. Profiili 3. Profiili keskisen koekuopan kohdalta. 7.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 28. Tontti nro 5. Profiili 3. Koekuopitus ja profiilin dokumentointi ovat meneillään. 7.7. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 29. Tontti nro 5. Profiili 4. Profiili 4 alkoi välittömästi profiilin 3 länsipuolelta kaukolämpöputkien leveämmän kiinteän suojarakenteen kohdalla. 8.7. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 30. Tontti nro 5. Profiili 4. Profiilin itäosan alakerroksia. 8.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 31. Tontti nro 5. Profiili 4. Profiilin itäosan läntisimpiä osia. 8.7. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 32. Tontti nro 5. Profiili 4. Lähikuva edellisen kuvan alaosista. 8.7. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 33. Tontti nro 5. Profiili 4.
Profiilin itäosa. 8.7. Kuvaussuunta EEN.

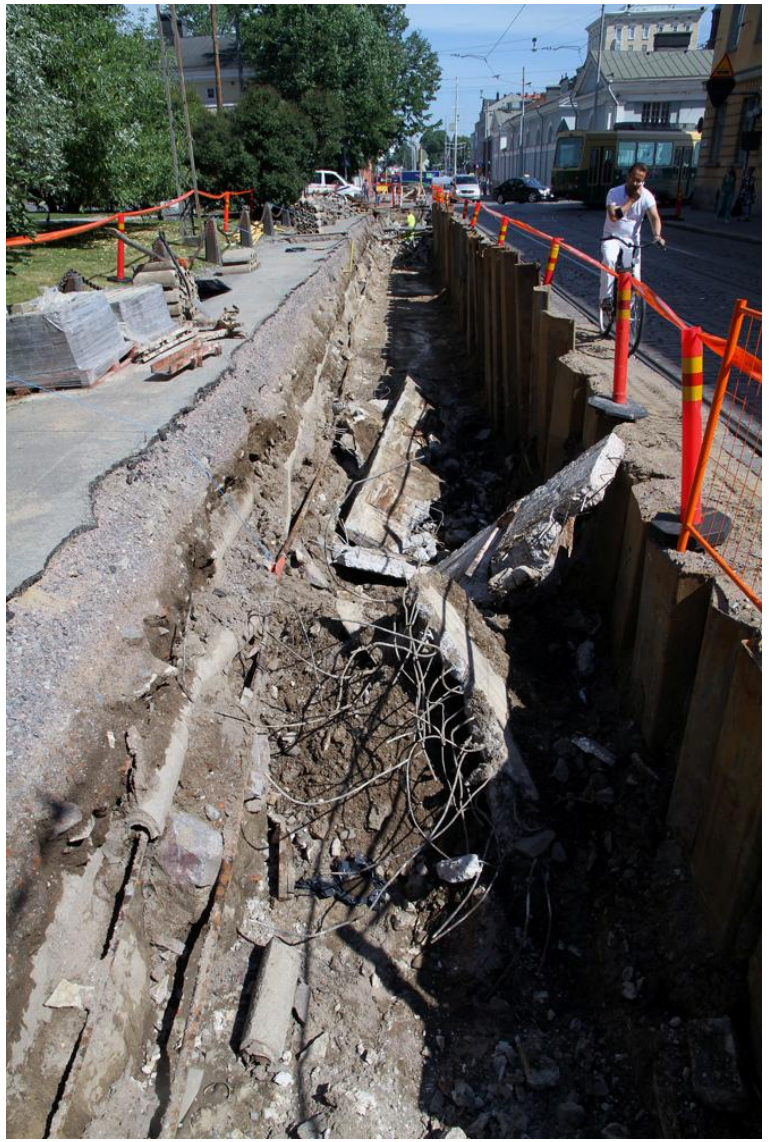

Kuva 34. Tontti nro 5. Profiili 4. Kaukolämpöputkien leveämpi suojarakenne on purettu. Taaempana kaivanto on tavoitetasossaan. Vanhojen putkien suojista on jätetty paikoilleen pohjalevyt. 8.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 35. Tontti nro 5. Profiili 4. Profiilin keski- ja länsiosat. Etualalla näkyy rakennuksen muuraamattomia lohkottuja kiviä. Latta sijaitsee läntisen koekuopan kohdalla. 8.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 36. Tontti nro 5. Profiili 4. Edellinen tilanne. 8.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 37. Tontti nro 5. Profiili 4. Profiilin länsiosa. 8.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 38. Tontti nro 5. Profiili 4. Profiilin keskiosa. 8.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 39. Tontti nro 5. Profiili 4. Profiili kokonaisuudessaan. 8.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 40. Tontti nro 5. Profiili 4. Profiilin keskiosa. Latan alueelta on kaivettu syvemmälle. 8.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 41. Tontti nro 5. Profiili 4. Edellinen tilanne. 8.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 42 Tontti nro 5. Profiili 4. Edellinen tilanne. 8.7. Kuvaussuunta. EEN.

Kuva 43. Tontti nro 5. Alueen länsiosasta on poistettu kaukolämpöputkien suojat. Kohdalla ei näkynyt pohjoisessa maaleikkauksessa vanhoja maakerroksia. Edessä näkyy jo Ritarikadulla olevia sadevesikaivo. 8.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 44. Tontti nro 5. Alueen jalkakäytävää on alettu rakentaa. 27.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 45. Vuorikatu. Ritarikadun ja Aleksanterinkadun risteystä on avattu aidan takana. Alue on ollut auki ja dokumentoitu vuonna 2007. 2.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 46. Vuorikatu. Edellinen tilanne. Kuvassa näkyy sadevesikaivo ja sen johdot viistossa betonitunnelissa. Oikealla pilkoittaa Ritarikadun kaukolämpöputket. 2.7. Kuvaussuunta SW.

Kuva 47. Vuorikatu. Vasemmalla on asennettu uudet kaukolämpöputket Aleksanterinkadun pohjoisen ajoradan pohjoisosaan. Oikealta Ritarikatua pitkin tulevia vuonna 2007 asennettuja kaukojäähdytysputkia on jatkettu länteen päin jalkakäytävän kohdalla. 7.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 48. Vuorikatu. Itäreuna. Ritaritalon puistikon suihkualtaan korjaukseen liittyen avattiin Ritarikatua. Kadun itäreunasta jalkakäytävän kohdalla tuli esiin melko uutta mukulakiveystä. 7.9. Kuvaussuunta SE.

Kuva 49. Vuorikatu. Itäreuna. Lähikuva edellisestä. 7.9. Kuvaussuunta SE.

Kuva 50. Vuorikatu. Itäreuna. Katukiveyksen profiili. 7.9. Kuvaussuunta NE.

Kuva 51. Vuorikatu. Länsireuna. Ajoradan länsiosasta tuli esiin lisää mukulakiveystä. 7.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 52. Vuorikatu. Länsireuna. Katukiveyksen profiili. 7.9. Kuvaussuunta NW.

Kuva 53. Vuorikatu. Länsireuna. Katukiveys ylhäältä kuvattuna. 7.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 54. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3. Helsingin Energian tekemä koekuoppa kaukolämpö- ja kaukojäähdytysputkistojen linjakohtien tarkistamiseksi ennen kaivausten aloittamista. 26.4. Kuvaussuunta NW.

Kuva 55. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3. Edellinen tilanne. 26.4. Kuvaussuunta NE.

Kuva 56. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3. Kuopan pohjoislaidassa ollut uudempi rakenne liittyen vuoden 1993 linnan peruskorjaukseen. 26.4. Kuvaussuunta NE.

Kuva 57. Tontti nro 3. Burgman. Jalkakäytävän kivet on poistettu. 9.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 58. Tontti nro 3. Burgman. Edellinen tilanne. 9.7. Kuvaussuunta EEN.

Kuva 59. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7 itäseinä. Valtioneuvoston linnan kaakkoiskulman kohdalla sen sisään menevän betonisen tietoliikennekanavan alla oli säilynyt katkelma Burgmanin talon itäseinän alaosaa. Linnan seinustalla näkyy vuonna 1993 tehty perustusten noin 70 cm leveä betonikaulus. Vuoden 1993 kaivanto oli noin 1,5 metriä leveä. 15.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 60. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7 itäseinä. Kanavan alla oli laastikivimuurin alaosan jäännös. 15.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 61. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7 itäseinä. Lähikuva edellisestä. Alimpana näkyy jo puhdas hiekka. 15.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 62. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7 itäseinä. Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä. 15.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 63. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7 itäseinä. Edellinen tilanne. 15.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 64. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Kellarin 7 tiilinen eteläseinä sijaitsee suoraan kaapeleiden alla. Pohjois- ja itäseinä ovat säilyneet ehjinä, mutta vasemmalla näkyvän kaukolämpöputkien kanava on tuhonnut eteläpuolella sijaitsevan kellaritilan 6 puoleisen seinän. Rakenne oli osittain esillä jo vuonna 1993. 15.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 65. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Edellinen tilanne. 15.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 66. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Edellinen tilanne. 15.7. Kuvaussuunta SE.

Kuva 67. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Lähikuva rakenteesta. Ehjät seinälinjat olivat vuonna 1993 auki syvemmälle tiilimuurin alapuoliseen kiviperustukseen saakka. 15.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 68. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Edellinen tilanne. Lähimpänä näkyy vasemmalle lähtevän tiilirakenteen alku. Kyseessä on kellareiden 7 ja 8 välissä ollut lyhyt seinä. Lähimpänä kameraa tiilirakenteen jälkeen on kellarin 8 rakenteita. 15.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 69. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Lähikuva lämpöputkikanavan ja tiilirakenteen välisestä tilasta, jossa kaapeleiden luona laastikerros ja betonikanavan puolella sen kaivannon täyttömaita. 15.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 70. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Kaapeleiden eteläsivun alla näkyy irtonainen laastikerros. 15.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 71. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Kaapeleiden eteläsivulle kaivettu koekuoppa. 15.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 72. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Tietoliikennekaapelikanavan ja tiilirakenteen välinen alue on kaivettu osittain esille latan kohdalta. Kaapeleiden suojuksia on myös poistettu osittain. 16.7. Kuvaussuunta WWS.

Kuva 73. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Edellisen kohdan profiili, jossa näkyy rakennuksen purkujäännöksiä. 16.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 74. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Lähikuva profiilin itäosasta. Tietoliikennekaapelikanavaa kaivettaessa on tehty suora leikkaus laastikerrokseen ja täytetty uudella hiekalla kuvan vasemmalla puoliskolla. 16.7. Kuvaussuunta SW.

Kuva 75. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Kaapelit on siirretty syrjään. Taustalla dokumentoidaan kellarin 5 pitkää eteläseinää. 20.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 76. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, itäpää. Kuvan keskellä on kellareiden 7 ja 6 välistä tiiliseinää. Sen vasemmalla puolella ja etupuolella on purkukerroksia. 20.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 77. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, länsipää. Tiilirakenteen länsipää ennen lisäkaivamista. 16.7. Kuvaussuunta SE.

Kuva 78. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, länsipää. Tiilirakenteen länsipään alaosa on kaivettu esiin. Rakenne on ollut jo osittain esillä vuonna 1993. Kuvan alimmat osat kuuluvat jo kellariin 8. 20.7. Kuvaussuunta. E.

Kuva 79. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, länsipää. Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä. Tiilirakenteen tällä puolella olevat rakenteet kuuluvat kellariin 8. 20.7. Kuvaussuunta E.

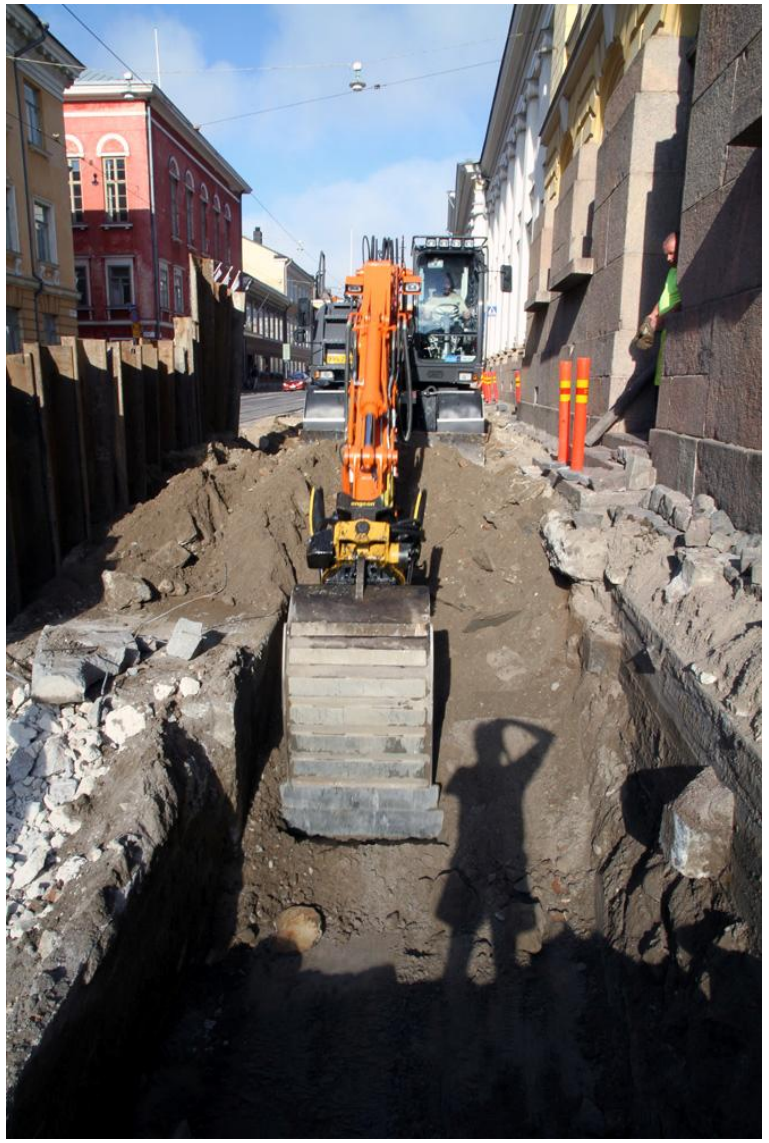

Kuva 80. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, länsipää. Kellarin 7 kohtaa kaivetaan kaukokylmäputkien tavoitetasoon. 21.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 81. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, länsipää. Burgmanin kellarin perustuskiviä kaivetussa maassa. 21.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 82. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, länsipää. Kaivannon lopullisella kaivaussyvyydellä oli yhä suuria perustuskiviä. 21.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 83. Tontti nro 3. Burgman, kellari 7, länsipää. Valtioneuvoston linnan vuonna 1993 tehty perustuksen betonikaulus. Katupinta sijaitsee mitan yläosassa. Kaivannon pohjalla on yhä sekoittunutta hiekkaa. 21.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 84. Tontti nro 3. Burgman, kellari 8. Kellarin ainoita kiinteitä rakenteita kaivannon pohjalla. 19.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 85. Tontti nro 3. Burgman, kellari 8. Kellarin 7 eteläseinän länsipäässä ylhäällä näkyvän tiilimuurin edessä on kellariin 8 kuuluvia rakenteita. 19.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 86. Tontti nro 3. Burgman, kellari 8. Aluetta on kaivettu enemmän esiin.

Vasemmalla alhaalla näkyy kellari 7 ja oikealla ylhäällä kellari 5. 20.7. Kuvaussuunta SW.

Kuva 87. Tontti nro 3. Burgman, kellari 8. Edellinen tilanne. Etualalla on kellarin 5 tiilirakennetta ja latan kohdalla alkaa kellari 7. 20.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 88. Tontti nro 3. Burgman, kellari 8. Eteläprofiili. 20.7. Kuvaussuunta SW.

Kuva 89. Tontti nro 3. Burgman, kellari 8. Aurinkoinen kesä vaikeutti valokuvausta. Pieniä alueita pystyttiin saamaan valotukseltaan tasaiseksi kuvassa näkyvällä tavalla. 19.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 90. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Etualalla kellari 7 ja taustalla kellari 5 kuvauskunnossa. 19.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 91. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Kellarin tiilinen etelä- ja itäseinä ja rakennuksen eteläseinän perustus. Kellaritila on sijainnut oikealla valtioneuvoston linnan eteläseinän kohdalla. Tiiliseinän vasemmalla puolella on kivistä ja hiekasta muodostuva rakennuksen leveä perustus. Linnaa vastaan oleva tiiliseinä ja sen alla ollut muurattu kiviperustus ovat olleet esillä itäosan osalta vuonna 1993. 19.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 92. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Edellinen tilanne. 19.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 93. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Edellinen tilanne. 19.7. Kuvaussuunta SE.

Kuva 94. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Kellarin itäosa. Edessä oleva tiilirakenne on vuoden 1748 mittapiirroksessa näkyvä rakennuksen itäpäässä sijainneen suuremman kellarin länsiseinä. 1700-luvun lopulla kohdassa ei ollut kellaritilaa. Oikealla tiilettömästä kohdasta on lähtenyt seinä pohjoiseen (kellareiden 5 ja 8 välien seinä). 19.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 95. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Lähikuva edellisestä tiilirakenteesta. 19.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 96. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Kellarin keskiosa. 19.7. Kuvaussuunta W.

K**uva 97.** Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. 19.7. Kellarin pohjoisosa. Kuvaussuunta W.

Kuva 98. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Kellarin pohjoisosa. Kuvassa näkyy kellarin 5 ja portaikon välisen seinän perustuskiviä. 19.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 99. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 19.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 100. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Kellarin tiiliseinä länsipäässä. 20.7. Kuvaussuunta SE.

Kuva 101. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Lähikuva edellisestä. 20.7. Kuvaussuunta SE.

Kuva 102. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Lähikuva seinästä keskemmältä kellaria. 20.7. Kuvausuunta EES.

Kuva 103. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Seinän alla olleen kiviperustan alapinta näkyy kuvassa. 20.7. Kuvaussuunta EES.

Kuva 104. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Perustuksen keskelle tehty koekuoppa. Pienemmät kivet ja hiekka on poistettu . 20.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 105. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Koekuoppa kaivettuna syvemmälle. 20.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 106. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Koekuopan länsiprofiili. 20.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 107. Tontti nro 3. Burgman, kellari 5. Kellaria dokumentoidaan. 20.7. Kuvaussuunta EES.

Kuva 108. Tontti nro 3. Burgman, portaikko. Burgmanin kellarin portaikon kohdalla ei löytynyt kuin vuoden 1654 palokerros. Porrashuone on sijainnut tässä kohtaa korkeammalla kuin muut kellaritilat ja kaapelityöt ovat tuhonneet kaikki rakenteet. Vasemmalla näkyvä tiilirakenne linnan seinustalla on uudempi sviemärikaivo. Rakennuksen vuoden 1747 mittapiirustuksessa kohdassa ei ole ollut kellaria/portaikkoa. 22.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 109. Tontti nro 3. Burgman, kellari 4, itäinen profiili. Kellarin itäosaan tehty koekuoppa. Kohdasta ei löytynyt lattiaa tai muuta kiinteätä rakennetta. Profiilin kohdalla olisi pitänyt sijaita kellarin itäseinä. 22.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 110. Tontti nro 3. Burgman, kellari 4, itäinen profiili. Koekuopan länsiprofiili. 22.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 111. Tontti nro 3. Burgman, kellari 4, keskinen profiili. Kellarin keskiosaan tehty profiili. Kohdasta ei löytynyt lattiaa tai muuta kiinteätä rakennetta. Profiili sijaitsi kellarin keskellä. Alimmaisena kerroksena on puhdas hiekka. 23.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 112. Tontti nro 3. Burgman, kellari 4, itäinen profiili. Lähikuva profiilista. 23.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 113. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Kellareiden 4 ja 3 välinen seinä kuvattuna ylhäältä. Kuvan alareunassa on tilojen välinen oviaukko. Vasemmalla kellarissa 4 on sekaista kivi- ja hiekkamaata. Oikealla kellarissa 3 näkyy vuoden 1808 tulipalon irrallisia hiiltyneitä puurakenteita. 22.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 114. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Edellinen tilanne. 22.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 115. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Hiiltyneitä puita. 22.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 116. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Lähikuva hiiltyneistä puista. 22.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 117. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä. 22.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 118. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Puurakenteita kaivetaan esiin lisää. 22.7. Kuvaussuunta SE.

Kuva 119. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Hiiltyneet puut kuvattuna ylhäältä myöhemmässä vaiheessa. 23.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 120. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Alue on kaivettu kellarin lattiatasoon asti. Aluetta rajaa etelässä kaukolämpöputkien suojarakenteet ja pohjoisessa maaleikkaus, jonka yläosa muodostuu vuoden 1993 peruskorjauksen maamassoista. Vasemmalla näkyvä vaalea karkea hiekka on kuvien 54-56 koekuopan täyttömaita aiemmin keväältä. 23.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 121. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Lähikuva edellisestä. Oviaukko on täytetty kivillä ja hiekalla. 23.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 122. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Kaivannosta ylöskiipeäminen oli välillä työlästä. 23.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 123. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Yleiskuva tilanteesta. 23.7. Kuvaussuunta EEN.

Kuva 124. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Edellinen tilanne. 23.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 125. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Edellinen tilanne. 23.7. Kuvaussuunta NNE.

Kuva 126. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Edellinen tilanne. 23.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 127. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Kellarin kivilattiaa. 23.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 128. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Portaikon ja kellari 3 välinen seinä ja oviaukko. 23.7. Kuvaussuunta SW.

Kuva 129. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Edellinen tilanne. 23.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 130. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Lähikuva oviaukon kohdasta. Kohdassa on ainakin tiilikynnys. 23.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 131. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Lähikuva oviaukon alaosasta. 23.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 132. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Portaikon ja kellari 3 välinen seinä ja oviaukko. 23.7. Kuvaussuunta SW.

Kuva 133. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Lähikuva edellisestä. 23.7. Kuvaussuunta SW.

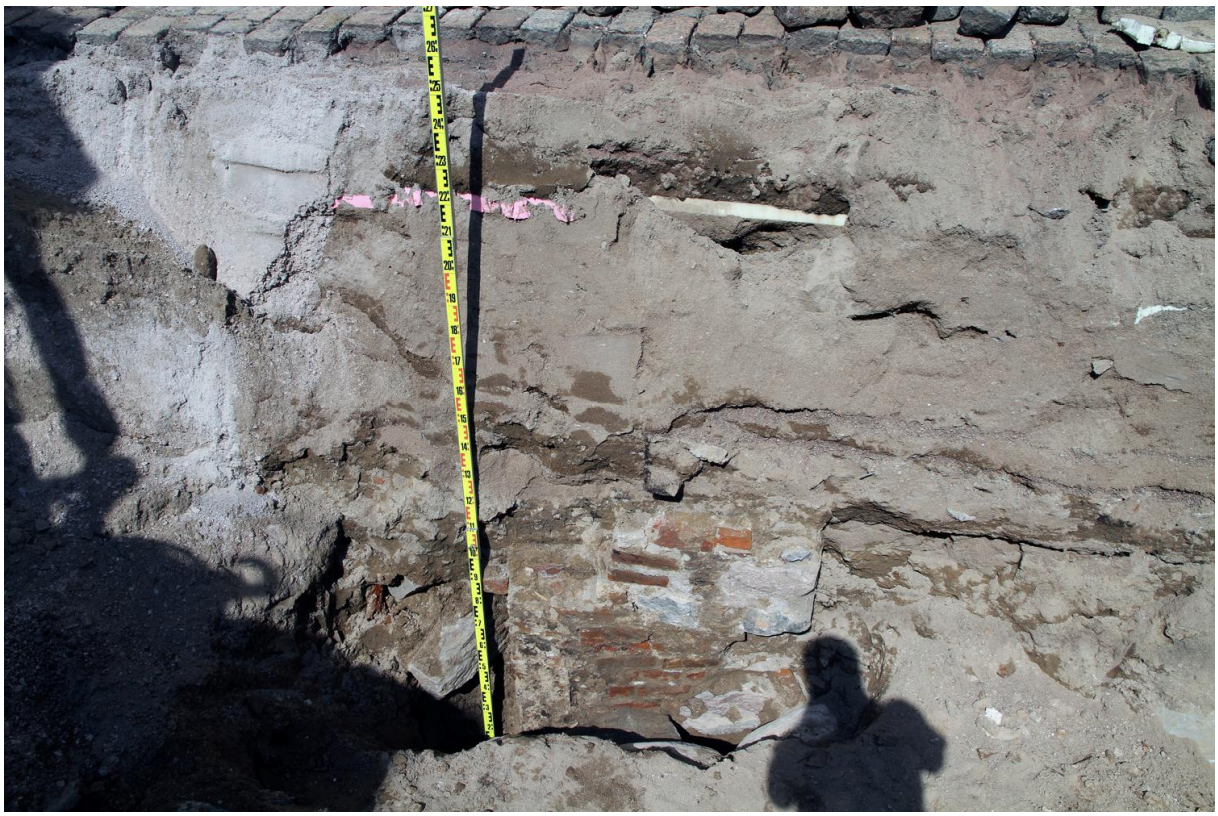

Kuva 134. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Edellisen oviaukon pohjoinen seinä oli esillä myöhemmässä vaiheessa. 27.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 135. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 27.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 136. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Yleiskuva tilanteesta. 27.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 137. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Edellinen tilanne. 27.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 138. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 27.7. Kuvaussuunta. EEN.

Kuva 139. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Edellinen tilanne. 27.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 140. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Seinän alareuna seinän länsiosassa. Pohjalla näkyy lattiakivi. 27.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 141. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Seinän alareuna seinän itäosassa. Alla näkyy puhdas hiekka. 27.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 142. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, itäpää. Kyseistä seinää dokumentoidaan. 27.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 143. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Kellarin länsipäässä tuli esiin länsiseinää, kivilattiaa ja pohjoisen seinän yläosan tiiliholvia. Viimeinen oli ollut esillä ulkopuoleltaan jo vuonna 1993. 22.7. Kuvaussuunta WWS.

Kuva 144. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Edellinen tilanne. 22.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 145. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 22.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 146. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Lähikuva kivilattiasta. 22.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 147. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Yleiskuva tilanteesta. 22.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 148. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 22.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 149. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Yleiskuva tilanteesta. 22.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 150. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Kellarin länsiseinä. Keskellä kuvaa on entisen oviaukon tukkiva tiiliseinä. Oikealla on vanhempaa tiiliseinää. 22.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 151. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Seinän alaosan epämääräinen osa entisen oviaukon kohdalla. 22.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 152. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Vanha läntinen tiiliseinä ja kaivannon pohjoisen maaleikkauksen täyttömaita. Ylhäällä näkyy pohjoisseinän tiiliholvin alkua. 22.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 153. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Lähikuva kohdan alaosasta. 22.7 Kuvaussuunta NW.

Kuva 154. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Lähikuva kohdan yläosasta. 22.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 155. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Lähikuva eri-ikäisten seinien saumakohdasta ja oven saranatapista. 22.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 156. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Kaivausalueen pohjoisprofiilissa näkyi enimmäkseen täyttömaita. 22.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 157. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Lähikuva pohjoisprofiilin länsiosasta. Vasemmassa ylänurkassa näkyy tiiliholvia. 22.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 158. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Lähikuva pohjoisprofiilin yläosasta. 22.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 159. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Lähikuva tiiliholvista. 22.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 160. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Edellinen kohta myöhemmässä vaiheessa kuvattuna nyt ylhäältä päin. Loivaa tiiliholvia näkyy koko kuopan osuudella. 2.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 161. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Kivilattian alle tehty koekuoppa. Vaalea puhdas hiekka tuli esiin melko pian kivien laskuhiekan alta. 22.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 162. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Lähikuva kivilattian alapuolisista kerrostumista. 22.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 163. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Kaivannot olivat välillä kovin syviä. 22.7. Kuvaussuunta SW.

Kuva 164. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsipää. Kellaria dokumentoidaan. 23.7 SW.

Kuva 165. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Burgmanin talon länsiseinä tiiliseinineen ja kiviperustuksineen. Vasemmalla näkyvä musta vuoden 1654 palokerros sijaitsee entisen Koulukujan kohdalla. 2.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 166. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne. 2.8. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 167. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne. 2.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 168. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne. 2.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 169. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne. 2.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 170. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Lähikuva länsiseinästä. 2.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 171. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Lähikuva länsiseinän tiilirakenteesta. 2.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 172. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Länsiseinä ja Koulukuja. 2.8. Kuvaussuunta SW.

Kuva 173. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Koulukujan kohdalla sijainnut vuoden 1654 palokerros. 2.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 174. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Länsiseinä ja Koulukuja. 2.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 175. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiilirakenteen ulkoseinä sisäpuolelta. 2.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 176. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiilirakenteen sisäseinä kellarinpuolelta. 2.8. Kuvaussuunta W. Kellarin 3 pohjoinen seinä holveineen sijaitsee kuvan oikeassa reunassa.

Kuva 177. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Länsiseinän tiilirakenne kokonaisuudessaan. 2.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 178. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Sisäseinän rikottu kohta kaukolämpöputkien suojan kohdalla. 2.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 179. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiilirakenteen sisäosan eteläinen osa esiin kaivettuna auringonpaisteessa. 2.8. Kuvaussuunta NNW.

Kuva 180. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne seuraavana päivänä paremmassa valossa. 3.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 181. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 3.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 182. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Lähikuva seinästä. 3.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 183. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Yleiskuva tilanteesta. Tilirakenteen länsipuolella seinän kiviperustaa on kaivettu enemmän esiin. Kuvan vasemmassa reunassa pohjoisprofiilissa Koulukujan kohdalla näkyy alimpana puhdas hiekka, ruskea hiekka, vuoden 1654 palokerros ja uusia täyttöhiekkoja. 3.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 184. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiilirakenteen seinien välinen pohjoisprofiili. 3.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 185. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Yleiskuva tilanteesta. 8.3. Kuvaussuunta NE.

Kuva 186. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta EEN.

Kuva 187. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 3.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 188. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiilirakenteen ulkoseinän kaukolämpöputkien takia rikottu eteläpääty. 3.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 189. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiilirakenteen ulkoseinä sisäpuolelta. Tiiliseinien välissä ei ollut kivi- tai tiililattiaa. Profiilissa näkyvä tumma raita on lattiataso.3.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 190. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiilirakenteen seinien välinen pohjoisprofiili. 3.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 191. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiilirakenteen sisäseinä sisäpuolelta. Kuvassa näkyy eri-ikäisen seinien saumakohta. 3.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 192. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiilirakenteen sisäseinän pohjoispäästä alkoi kellarin 3 tiiliholvaus. 3.8. Kuvaussuunta NNW.

Kuva 193. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiilirakenteen eteläosasta betonimöykyn ja kaukolämpöputkien alta löytyi itä-länsi –suuntainen tiiliseinä. 3.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 194. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. 3.8. Edellinen tiiliseinä, joka alkaa suoraan hiekkamaasta. Kuvaussuunta S.

Kuva 195. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen kohta kuvattuna ylhäältä. 3.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 196. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne hiukan lännempää. Tiilimuurin ulkopuolelta on kaivettu lisää perustuskiviä esiin. 3.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 197. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne. 3.8. Kuvaussuunta EES.

Kuva 198. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Ulkoseinän tiilirakennetta on kaivettu enemmän esiin. 3.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 199. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Länsiseinä kokonaisuudessaan. 3.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 200. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiiliseinien välisen alueen pohjoisosa on kaivettu esiin. Tumma maa latan alla on tilan pohjakerros. Sen alla on osittain vielä alin tiiliporras. Portaat kääntyvät tuhoutuneessa kohdassa koilliseen. 4.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 201. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne. 4.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 202. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne. 4.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 203. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Lähikuva edellisestä. 4.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 204. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Ulkoseinä sisäpuolelta portaiden kohdalla. Lattian alle on kaivettu koekuoppa puhtaaseen maahan saakka. 4.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 205. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Lähikuva koekuopasta. 4.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 206. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta NW.

Kuva 207. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiiliä otetaan talteen ulkoseinän kohdalta. Taustalla tutkittu alue on tasoitettu kaukojäähdytysputkien tavoitetasoon. 4.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 208. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Ulkoseinästä talteen otettaessa hajonnut tiili. 4.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 209. Tontti nro 3. Burgman, kellari 3, länsiseinä. Tiiliä otetaan talteen ulkoseinän kohdalla. 4.8. Kuvaussuunta SE.

Kuva 210. Tontti nro 3. Burgman. Burgmanin itäseinän kohdalla olleen tietoliikennekanavan yläosa on purettu ja etualalla näkyy kaukolämpöputkien haaroitus Aleksanterinkadun poikki.

Kuva 211. Tontti nro 3. Burgman. Lähikuva kaukolämmön haaroituskohdasta. 27.7. Kuvaussuunta SW.

Kuva 212. Tontti nro 3. Burgman. Lähikuva tietoliikennekanavasta. 27.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 213. Tontti nro 3. Burgman. Burgmanin talon itäosan kohdalla kaukojäähdytysputkien kaivanto on tavoitetasossa. Kaukolämmitysputkien suojarakenteet on poistettu. Vasemmassa alareunassa näkyy kellareiden 3 ja 4 välissä olevan oviaukon pohjoinen seinä. 29.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 214. Tontti nro 3. Burgman. Betonirakenteita piikataan käsin ja konein rikki. 29.7. Kuvaussuunta E.

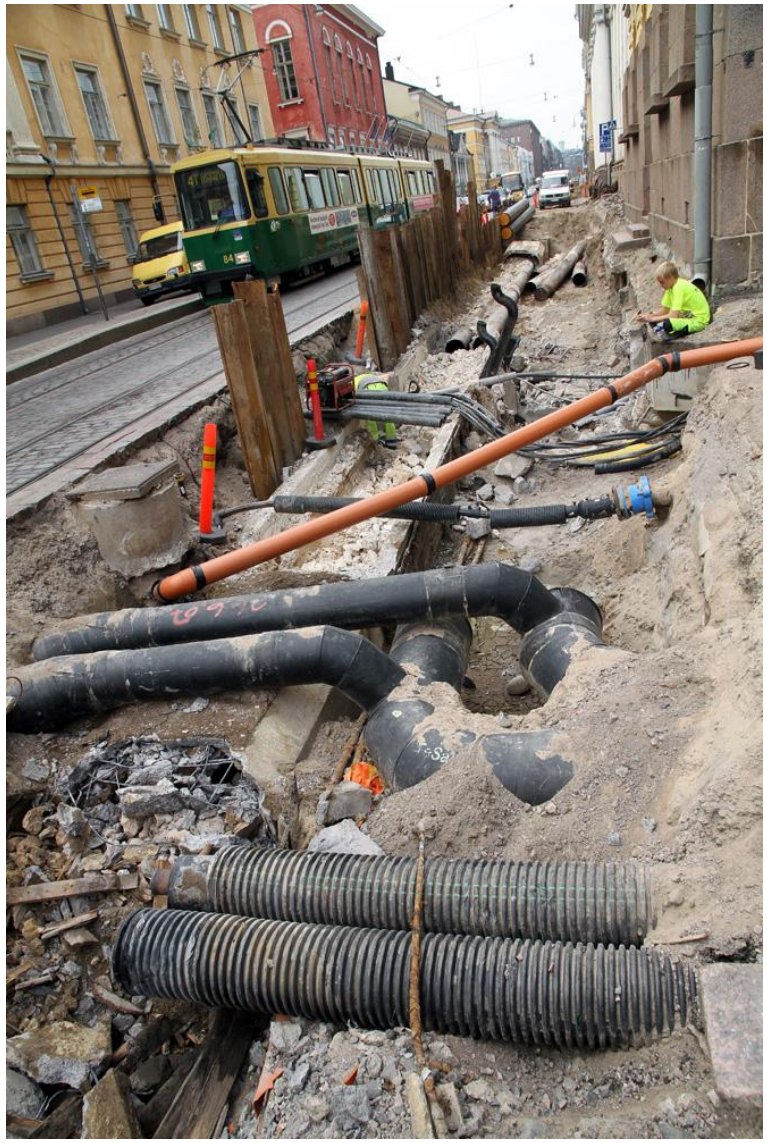

Kuva 215. Tontti nro 3. Burgman. Entisten Vuorikadun ja Burgmanin talon kohtaa putkien poistamisen aikana. Edessä näkyvät Ritarikadun kaukolämmitysputket. Taaemmat putket ovat aiemmat kaukojäähdytysputket. 29.7. Kuvaussuunta E.

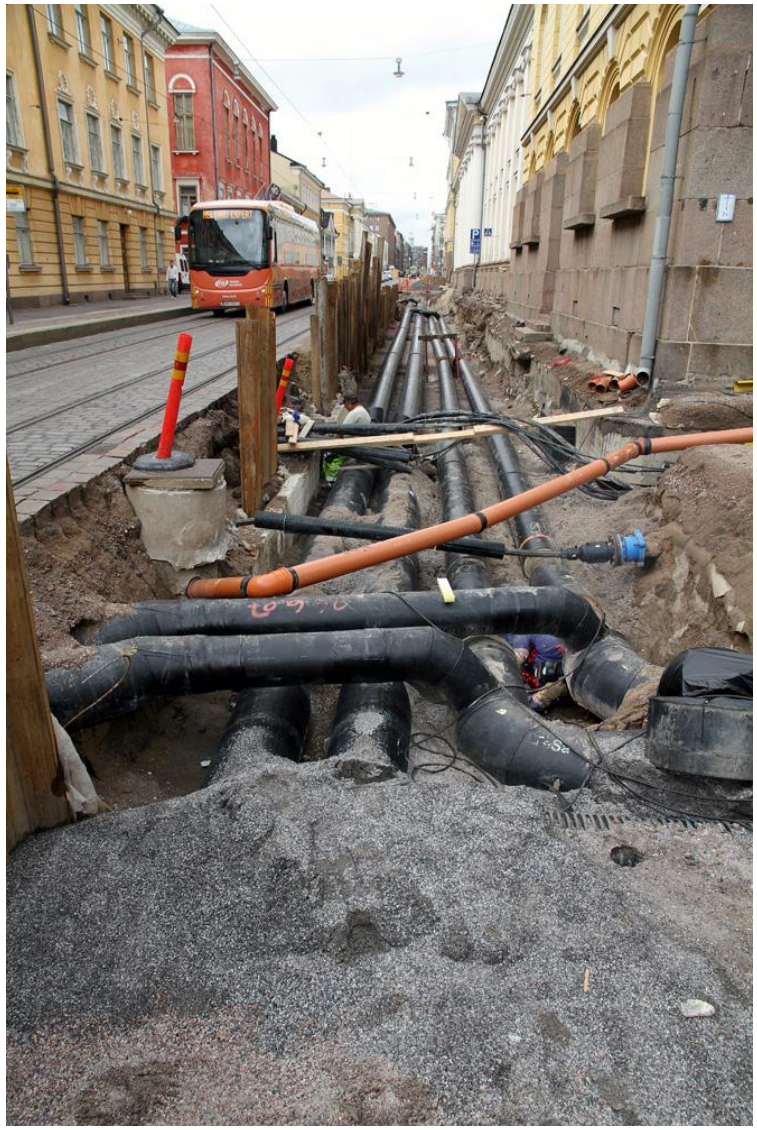

Kuva 216. Tontti nro 3. Burgman. Uudet putket on asennettu. 27.8. Kuvaussuunta W.

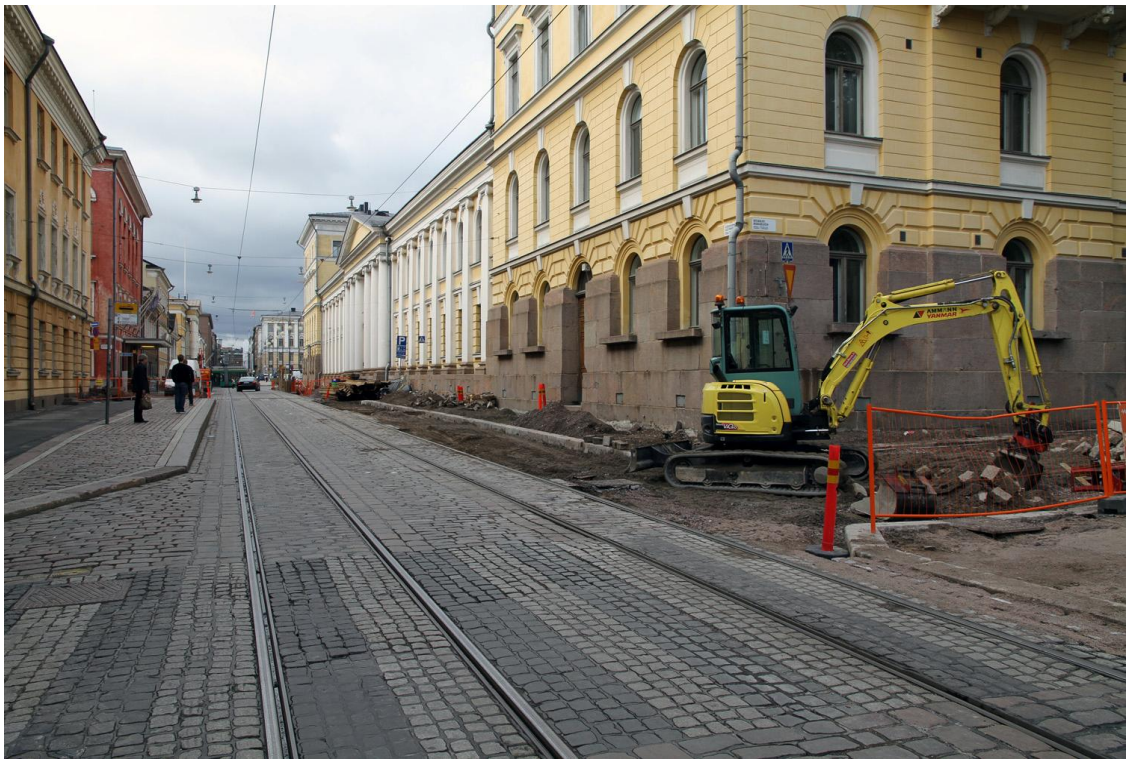

Kuva 217. Tontti nro 3. Burgman. Jalkakäytävän kiveyksen teko on aloitettu. 22.9. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 218. Tontti nro 3. Burgman. Jalkakäytävän entiset reunakivet on asennettu takaisin paikoillensa. 22.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 219. Koulukuja. Poikittainen kaivanto. Yleiskuva Aleksanterinkadun poikki kaivetusta kaukojäähdytysputki-linjasta. Putket sijaitsivat lähellä kadunpintaa. 7.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 220. Koulukuja. Poikittainen kaivanto. Kaivannon eteläpää. 7.9. Kuvaussuunta SSE.

Kuva 221. Koulukuja. Poikittainen kaivanto. Edellinen tilanne. Kuvaussuunta SW.

Kuva 222. Koulukuja. Poikittainen kaivanto. Kaivannon sijainti katsottuna toisesta suunnasta. 7.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 223. Koulukuja. Poikittainen kaivanto. Putkilinjan kiinteät rakenteet eteläpäässä ovat tekeillä. 22.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 224. Tontti nrot 1-2. Govinius. Jalkakäytävän kivet on poistettu valtioneuvoston linnan ajoportin itäpuolelta. 9.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 225. Tontti nrot 1-2. Govinius ja vuoden 1758 kellari. Kivet on poistettu valtioneuvoston linnan ajoportin länsipuolelta. 9.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 226. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva tilanteesta. 9.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 227. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Helsingin Energian uusi koekuoppa Goviniuksen kellarin 5 kohdalla. Aidan takana oikealla jalkakäytävän suuria kivilaattoja numeroidaan poistamista varten. 29.6. Kuvaussuunta N.

Kuva 228. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kaukolämpöputkien betoninen suojarakenne on otettu esiin. 29.6. Kuvaussuunta E.

Kuva 229. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kivilaattojen alla oleva profiili. 29.6. Kuvaussuunta NE.

Kuva 230. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin itäpään sisäosa ja itäseinän perustuksen yläpinta on saatu esiin. Rakenteet olivat pohjoisosassa yläosiltaan esillä jo vuonna 1993. Oikealla näkyy Koulukujan kohdalla vuoden 1654 palokerros 3.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 231. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Edellinen tilanne. 3.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 232. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Lähikuva edellisestä. Kuvaussuunta W.

Kuva 233. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin itäpään sisäosat. Kellarissa ei ole ollut tilli- tai kivilattiaa. 3.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 234. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Pohjoisseinä. Pohjalla näkyy tiiliseinän alla puhdas vaalea hiekka. 3.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 235. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin itäpää. 3.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 236. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Edellinen tilanne. 3.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 237. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Edellinen tilanne. 3.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 238. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Lähikuva edellisestä. 3.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 239. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin itäpää kuvattuna kellarin sisällä. 3.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 240. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin itäseinä. 3.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 241. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin itäseinän alaosa. 3.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 242. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin koilliskulma. 3.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 243. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin pohjoisseinän alaosa. 3.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 244. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin pohjoisseinä edellisen kuvan länsikohdalla. 3.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 245. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Edellinen kohta. 3.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 246. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellaria dokumentoidaan. 3.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 247. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin itäinen tiiliseinä on kaivettu esiin ulkopuolelta. 4.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 248. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin koilliskulma sisältä. Puhdas hiekka on kaivettu esiin koko pituudelta. 4.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 249. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Lähikuva alaosasta. Alimpana on ennen puhdasta hiekkaa kivet. 4.8. Kuvaussuunta NNE.

Kuva 250. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Kellarin itäistä perustaa on kaivettu esiin enemmän. Tiiliseinän ja kivilaastiperustuksen välissä on täyttöhiekkakerros johtuen kohdalle aiemmin tehdystä putkilinjasta. 4.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 251. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Edellinen tilanne. 4.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 252. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, itäpää. Edellinen tilanne. 4.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 253. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Kellari 5 myöhemmässä vaiheessa länsipään esille oton alkaessa. 11.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 254. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Edellinen tilanne. 11.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 255. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Kellari 5 kaivettu esiin linnan ajokäytävään ja kaukojäähdytysputkien kaivannon tavoitetasoon saakka. 11.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 256. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Kellarin pohjoisseinän yläosaa. 11.8. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 257. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Edellinen tilanne. 11.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 258. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Edellinen tilanne. 11.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 259. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Edellinen tilanne. 11.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 260. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Pohjoisseinässä ollut aukko. 11.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 261. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Edellinen tilanne. 11.8 Kuvaussuunta N.

Kuva 262. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Lähikuva aukosta. 11.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 263. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5, länsipää. Kellaria dokumentoidaan. 11.8. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 264. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Jalkakäytävä valtioneuvoston linnan ajokäytävän kohdassa on otettu esiin tiili- ja laastikerrokseen saakka illalla. Itäosa. Edessä keskellä näkyy kellarin 5 pohjoisseinän tiiliholvia. 9.9. Kuvaussuunta SSE.

Kuva 265. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Keskikohta. 9.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 266. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Länsiosa. 9.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 267. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Länsiosa. 9.9. Kuvaussuunta WWS.

Kuva 268. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Itäosa. Vasemmalla näkyy kellarin 5 pohjoisseinän länsipään holvia. 9.9. Kuvaussuunta E.

Kuva 269. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Maalinja Oy:n miehet neuvottelevat. 9.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 270. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kellari 3 puhdistuksen alkaessa käsin. Taustalla vasemmalla ovat uudet kaukojäähdytysputket ja oikealla uudistetut kaukolämpöputket. Vanhat kaukolämpöputket suojuksineen on poistettu kohdasta edellisen tilanteen jälkeen. Vanhasta kanavasta on käytetty pohjalaatat hyväksi. 10.9. Kuvaussuunta NE.

Kuva 271. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kellarin 5 pohjoisholvin länsipää. Holvin edessä näkyy kaksi sen poikki viistosti menevää uudehkoa muovista putkilinjaa (1993?).10.9. Kuvaussuunta NE.

Kuva 272. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. 10.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 273. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kellari 3 on kaivettu osittain esiin vuoden 1808 tulipalon seurauksesta syntyneeseen kovaan laastikerrokseen saakka. 10.9. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 274. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. 10.9. Kuvaussuunta E.

Kuva 275. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Laastikerroksen päällä oli tiili- ja hiekkakerros. 10.9. Kuvaussuunta EEN.

Kuva 276. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kellarin 5 tiiliholvi enemmän esiin kaivettuna. Holvi on rikkoutunut joskus (1993?) sen läpi vedettyjen putkien takia. 10.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 277. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. 10.9. Kuvaussuunta E.

Kuva 278. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kellari 3 kaivettuna kokonaan esiin kovaan laastikerrostasoon saakka. Edessä näkyy kellareiden 1 ja 3 välinen tiiliseinä. Latan edessä on kellareiden 3 ja 5 välinen seinä. 10.9. Kuvaussuunta E.

Kuva 279. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. 10.9. Kuvaussuunta EEN.

Kuva 280. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Linnan ajokäytävän alapuolella ei ole linnan perustusten vahvistamisen aikana 1993 ja 1995 tehtyjä metallipaalujen betonikauluksia. Latan oikealla puolella sijaitsee vuoden 1993 ja vasemmalla vuoden 1995 peruskunnostusalueet. 10.9. Kuvaussuunta NE.

Kuva 281. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Itäosa. Kellareiden 3 ja 5 välinen seinä sijaitsee latan edessä. 10.9. Kuvaussuunta NE.

Kuva 282. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. 10.9. Kuvaussuunta NW.

Kuva 283. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kaivausalueen pohjoisprofiili. Itäosa. Uudehkojen putkien sijainti näkyy profiilissa yhtenäisenä täyttöhiekkana. 10.9. Kuvaussuunta NNE.

Kuva 284. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kaivausalueen pohjoisprofiili. Keskiosa. 10.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 285. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kaivausalueen pohjoisprofiili. Länsiosa. 10.9. Kuvaussuunta NW.

Kuva 286. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kaivausalueen eteläprofiili. Länsiosa. 10.9. Kuvaussuunta SW.

Kuva 287. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kaivausalueen eteläprofiili. Itäosa. 10.9. Kuvaussuunta SE.

Kuva 288. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kaivausalueen itäpää. 10.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 289. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Lähikuva kellareiden 3 ja 5 välisestä seinästä. Vasemmassa reunassa kaukolämpöputkien pohjalaatan kohdalla on sijainnut oviaukko kellarista 3 kellariin 5. Vanhempi metalliputki kuvan vasemmassa alanurkasta on mennyt seinän päältä. Latan edessä on toinen metalliputki. 10.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 290. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Vanhempi putkilinja on mennyt seinän kohdalla. 10.9. Kuvaussuunta E.

Kuva 291. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Kuva ylhäältä. 10.9. Kuvaussuunta E.

Kuva 292. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Itäseinä. Seinän länsipuolelle on muodostunut laastista tasainen pystysuora seinämä, kun seinän tiilet on poistettu myöhemmin putkilinjan tieltä pois. 10.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 293. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Edellisen seinän yläpuolisissa kerroksissa pohjoisprofiilissa näkyy putkilinjojen täyttömaita. 10.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 294. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne. Itäseinän eteläpää. Oviaukko sijaitsee kaukolämpöputkien pohjalaatan alla. 10.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 295. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kellarin itäseinän reunoja on kaivettu hiukan lisää esiin. Taustalla näkyy länsiseinän eteen on kaivettu kuoppa. 13.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 296. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellinen tilanne itäseinän kohdalla. 13.9. Kuvaussuunta NW.

Kuva 297. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Itäseinän rikottua kohtaa kellarin 5 holvin linjalla. 13.9. Kuvaussuunta NW.

Kuva 298. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Länsiseinä. Rakenne ei ole ollut esillä vuoden 1995 peruskorjauksen aikana. Ainoastaan betonikauluksen alla oleva osuus oli vain vähäiseltä osaltaan esillä. 13.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 299. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Länsiseinän eteläpää kaukolämmitysputkien pohjalaatan vieressä. Kohdassa on ollut oviaukko kellarista 3 kellariin 1. 13.9. Kuvaussuunta S.

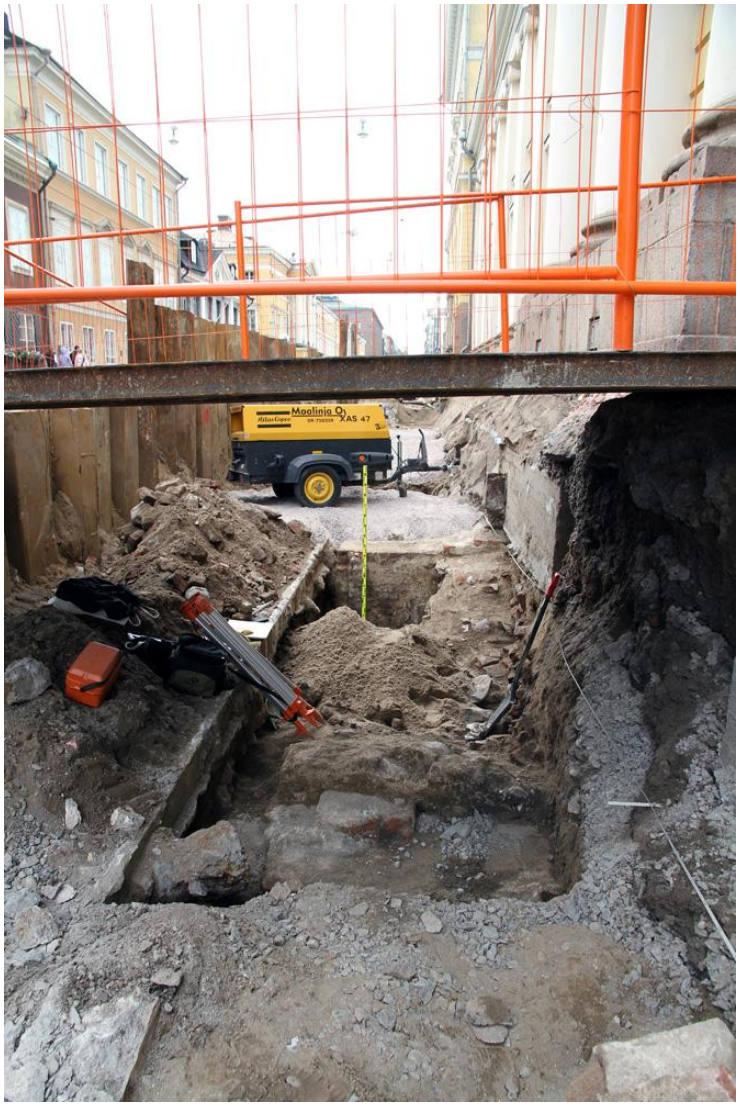

Kuva 300. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Länsiseinän eteen sisäpuolelle on tehty kuoppa. 13.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 301. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Lähikuva kuopasta. 13.9 Kuvaussuunta W.

Kuva 302. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. edellinen tilanne. 13.9. Kuvaussuunta SW.

Kuva 303. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Edellien tilanne. 13.9. Kuvaussuunta NE.

Kuva 304. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kuopan eteläsivu kaukolämpöputkien pohjalaatan alla.13.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 305. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kuopan länsisivu, jossa on tiiliseinä kiviperustoineen ja puhdas hiekka. Kellarissa ei ole ollut tiili- tai kivilattiaa. 13.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 306. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Oviaukon rakennetta. 13.9. Kuvaussuunta SW.

Kuva 307. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kuopan pohjoisprofiili. 13.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 308. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Lähikuva edellisestä profiilista. 13.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 309. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Kuopan pohja ylhäältä kuvattuna. 13.9. Kuvaussuunta E.

Kuva 310. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Kellari 1 sijaitsi valtioneuvoston linnan ajokäytävän länsipuolella. 26.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 311. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Kuvan edessä näkyy kellareiden 3 ja 1 välinen seinä ja vasemmalla kaukolämpöputkien suojuksen kohdalla oviaukko tilasta toiseen. Latan edessä on jätetty vielä tiililattian päälle laasti- ja tiilikerrosta vähän jäljelle. Syvemmälle kaivetusta kohdasta on poistettu vastaavanlainen kerros, joka näkyy oikealla puolella. 26.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 312. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Lähikuva kellarin tiililattiasta. 26.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 313. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Lähikuva kellarin täyttäneestä laasti- ja tiilikerroksesta, joka oli seurausta vuoden 1808 tulipalosta. 26.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 314. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Edellinen tilanne. 26.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 315. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Lähikuva tiili- ja laastikerroksesta. 26.7. Kuvaussuunta NNE.

Kuva 316. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Yleiskuva tilanteesta. 26.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 317. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Lähikuva tiililattian päälle ja seinän eteen kaivettaessa jätetystä laasti-tiilikerroksesta. 26.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 318. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Lähikuva tiililattiasta ja pohjoisesta tiili- ja laastikerroksesta kun tiililattian päältä ja seinän edestä on poistettu laasti- ja tiilikerros. 26.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 319. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Kellarin tiililattian päältä on poistettu aikaisemmin kaivettaessa jätetty laasti-tiilikerros. 26.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 320. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. 26.7. Lähikuva tilanteesta.

Kuva 321. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. edellinen tilanne. 26.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 322. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Edellinen tilanne. 26.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 323. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 26.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 324. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Yleiskuva tilanteesta. 26.7. Kuvaussuunta SE.

Kuva 325. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Edellinen tilanne. 26.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 326. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Lähikuva tiililattiasta ja pohjoisesta tiili- ja laastikerroksesta tasaisemmassa valossa. 26.7. Kuvaussuunta NE.

Kuva 327. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Kellareiden välisen oviaukko sijaitsi suurimmaksi osaksi kaukolämpöputkien pohjalaatan alla. 27.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 328. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä. 27.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 329. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Oviaukon rakennetta ja vasemmalla kellarin 3 laasti-tiilikerrosta. Tiililattia loppuun oviaukon kohdalla. 27.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 330. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Oviaukon rakenteita. 27.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 331. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, itäpää. Lähikuva oviaukon rakenteen yläosasta. 27.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 332. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Kellarin 1 itäpää sijaitsee kuvan edessä ja länsipää hiekkakasan takana. 28.7. Kuvaussuunta WWS.

Kuva 333. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Kellarin 1 tiililattia ja itäinen tiiliseinä on otettu esiin. 26.7. Kuvaussuunta WWS.

Kuva 334. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Edellinen tilanne. Kellarin pohjoisseinä näkyy lattian oikealla puolella. Seinän ylimmät rakenteet olivat esillä vuonna 1995. 26.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 335. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Lähikuva edellisestä. 26.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 336. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Yleiskuva tilanteesta. 26.7. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 337. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Lähikuva edellisestä. 26.7. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 338. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Yleiskuva tilanteesta. 26.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 339. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Lähikuva tiililattiasta. 26.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 340. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Itäseinä. 26.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 341. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Edellinen tilanne.26.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 342. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Pohjoisseinä. Vuoden 1995 kaivaustaso näkyy selvästi. 26.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 343. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Itäseinän eteen on tehty koekuoppa tiililattian alapuolisten kerrosten tutkimiseksi. 27.7. Kuvaussuunta SW.

Kuva 344. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Puhdas vaalea hiekka sijaitsi pian tiililattian laskuhiekkakerroksen alla. 27.7. Kuvaussuunta W.

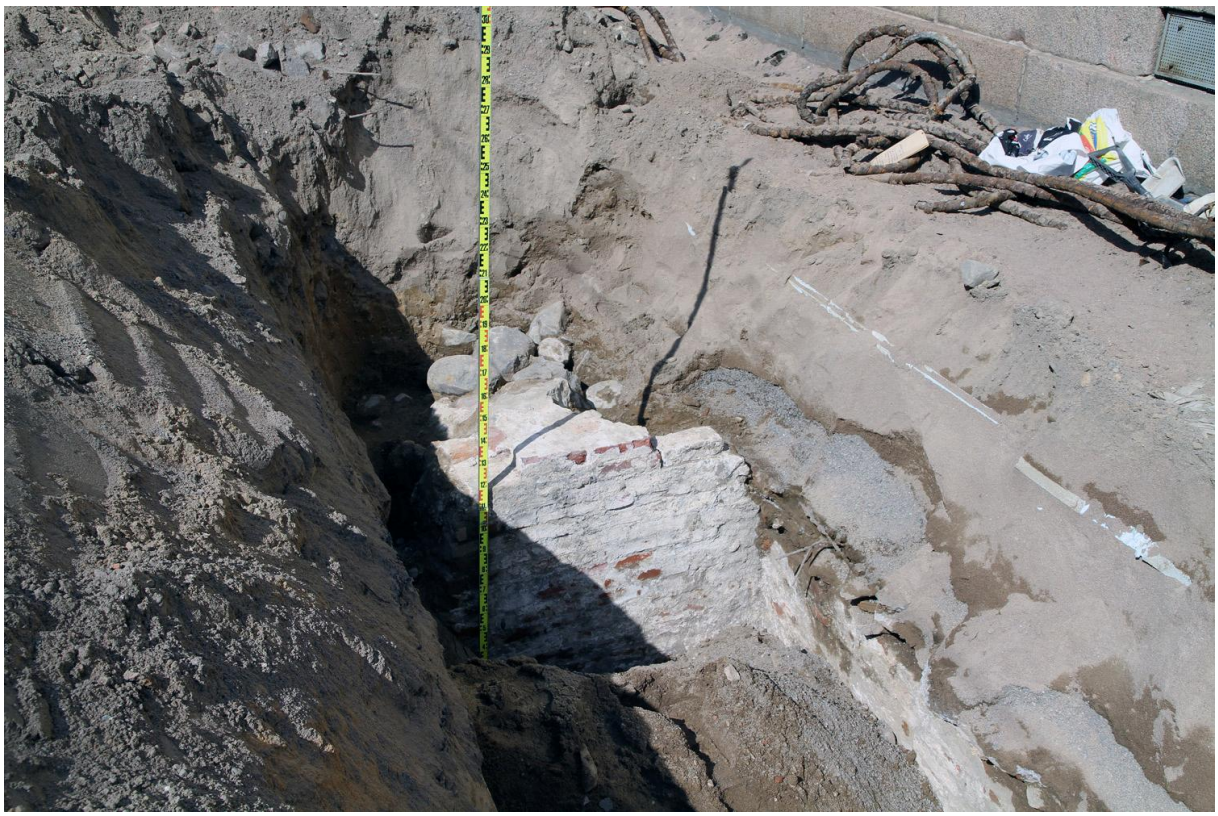

Kuva 345. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Kellarin itäseinän takaa on kaivettu esiin kivilaastimuuri. 28.7. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 346. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 28.7. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 347. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Yleiskuva tilanteesta. 28.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 348. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 28.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 349. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Yleiskuva tilanteesta. 28.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 350. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 28.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 351. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Yleiskuva tilanteesta. 28.7. Kuvaussuunta SW.

Kuva 352. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Kellarin 1 tiilinen sisäseinä ja kivilaastimuuri kaivettuna kokonaan esiin yläosastaan. 29.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 353. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Edellinen tilanne. Goviniuksen vuoden 1800 rakennuksen rakenteet ovat edessä näkyvän vuoden 1758 rakennuksen päällä osittain. Poikittaisprofiilissa näkyy myös vasemmalla vuoden 1995 peruskorjauksen täytemaat ja oikealla kaukolämpöputkikaivannon täytemaat. 29.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 354. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1, länsipää. Edellinen tilanne. 29.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 355. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Vuoden 1758 rakennuksen kohta konekaivuun jälkeen. Taustalla näkyy kaapelit, jotka ulottuivat tällä korkeudelle. 29.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 356. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Vasemmalla on vuoden 1800 rakennuksen kiviperustaa. Oikealla alhaalla latan kohdalla on esillä vuoden 1758 rakennuksen kellarin pohjoisseinän kiviperustaa kellarin sisällä. 29.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 357. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Edellinen tilanne. Oikealla alhaalla on kellarin pohjoista kivi-, laasti- ja tiiliseinää. Pohjan tumman hiekka on käytännössä lattiataso. 29.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 358. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Edellinen tilanne. Vuoden 1995 kaivusyvyys näkyy hyvin. Tiiliseinä oli esillä silloin. 29.7. Kuvaussuunta NW.

Kuva 359. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Pohjoisprofiilin alaosassa tiili-laastiseinän alla on kivilevennys. Tiilimuurin yläpuolella on taaempana kivimuuri, joka oli esillä vuonna 1995 ja kaivauksen myöhemmässä vaiheessa. 29.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 360. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Kaivetun alueen itäprofiili. Linnan vuoden 1995 korjaustöiden, vuoden 1800 rakennuksen ja kaukolämpökaivannon maat erottuvat selvästi toisistaan. 29.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 361. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Kaivetulla alueella on otettu kokonaan esiin kiviperustus. Syvemmän osan vasemmassa reunassa on esillä puhdas hiekka. 29.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 362. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 29.7. Kuvaussuunta W.

Kuva 363. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Edellinen tilanne. 29.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 364. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Syvemmän kaivannon pohjoisprofiili, jossa näkyy puhtaan ja perustusten takia kaivetun maan ero. 29.7. Kuvaussuunta S.

Kuva 365. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Pohjoisprofiili kokonaisuudessaan. 30.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 366. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Koekuoppa seinäsyvyyden toteamiseksi. 29.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 367. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Koekuopan pohjalla tuli esiin puhdas hiekka. 30.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 368. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Edellinen tilanne. Itäprofiilissa näkyy lähellä kellarin pohjoisseinää kiviä kahdessa kerroksessa. 29.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 369. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. edellinen tilanne kuvattuna ylempää. 30.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 370. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Lähikuva koekuopan itäprofiilista. 29.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 371. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Lähikuva koekuopan alaosasta, jossa näkyy puhtaan ja sekoittuneen maan raja. 30.7. Kuvaussuunta E.

Kuva 372. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari, itäpää. Pohjoisseinän eteen on jätetty kohta, jossa näkyy maakerrokset. Kellarissa ei ollut tiili- tai kivilattiaa. Mahdolliset lattiatasot ovat kuvassa näkyvät tummanruskea ja harmaa hiekkakerros. 30.7. Kuvaussuunta N.

Kuva 373. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Vuoden 1758 rakennuksen itä- ja länsipää on otettu esiin. Pohjoisprofiilin alaosassa on kellarin pohjoisseinä, joka oli esillä vuonna 1995. Latan kohdalla sijaitsi kellarin länsiseinä ja sen eteläpuolella oviaukko, josta otettiin tällöin talteen oven saranatappi, tiiliä ja pohjakiviä. Latan takana linnan seinän kohdalta vuonna 1958 löydettiin perustuksia vahvistettaessa tiiliset kierreportaat. 9.8. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 374. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 9.8. Kuvaussuunta WWN.

Kuva 375. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Edellinen tilanne. 9.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 376. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Edellinen tilanne. 9.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 377. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 9.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 378. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Kellarin kivi-, tiili- ja laastiseinää kaivausalueen itäosassa. Tiiliseinän yläpuolella taaempana sijaitsee kiviseinä, jota ei näkynyt kaivauksen aiemmissa itäpään kuvissa. 9.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 379. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Kellarin seinää kaivausalueen länsiosassa. 9.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 380. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Yleiskuva kellarista. 9.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 381. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva keskiosasta. 9.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 382. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Kaivausalueen keskiosaa. Aluetta on syvennetty hiukan idästä päin. 10.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 383. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Kellarin alue on kaivettu kivikerrokseen saakka. Kuvan vasemmassa yläkulmassa kellaria ympäröi puhdas hiekka. 10.8. Kuvaussuunta. W.

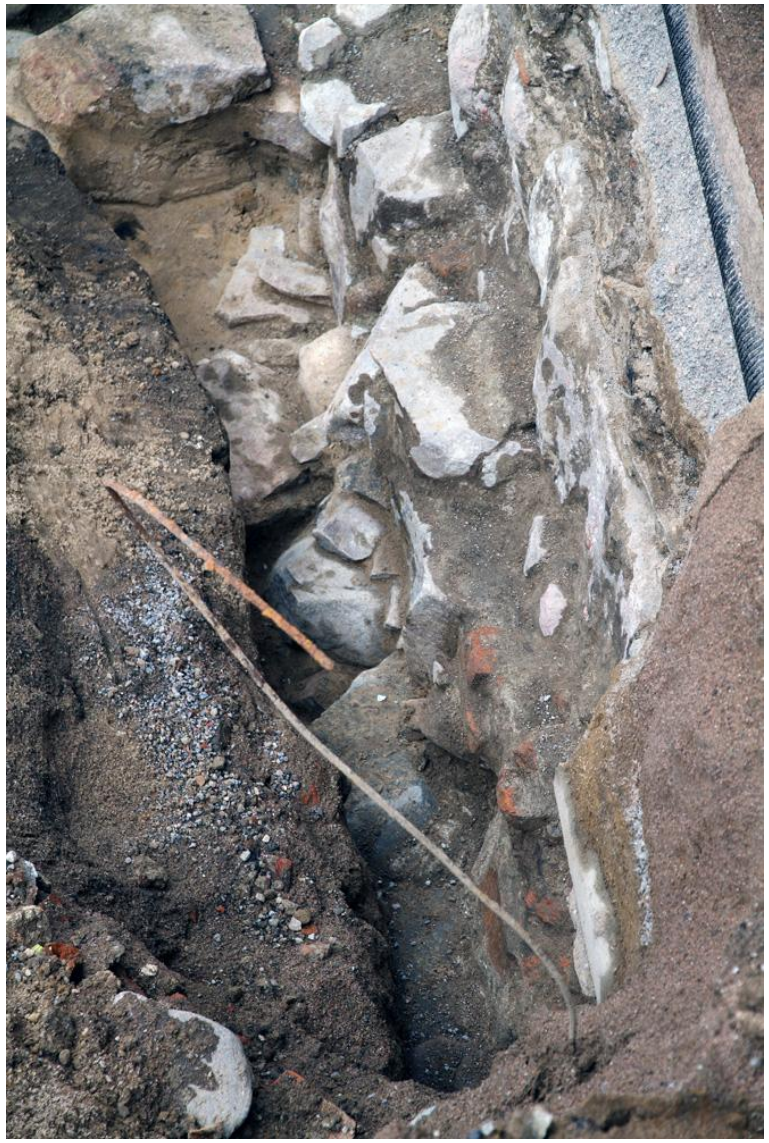

Kuva 384. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva itäosasta. 10.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 385. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva länsiosasta. 10.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 386. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Yleiskuva kellarista. 10.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 387. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva kellarin itäosasta. 10.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 388. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva kellarin pohjoisseinästä itäosassa. 10.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 389. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Yleiskuva kellarista. 10.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 390. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva edellisestä tilanteesta. 10.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 391. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Kaivetun alueen itäosa ylhäältä kuvattuna. 10.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 392. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Kaivetun alueen länsiosa ylhäältä kuvattuna. Vuonna 1995 poistetun oviaukon pohjoispuolinen tiiliseinä sijaitsi latan kohdalla. Oviaukko oli etelään menevän tumman maan kohdalla. Kohdassa on ollut kellarin itäseinä, joka on poistettu. Latan oikealla puolella kuvan alapuolella on sijainnut 1958 löydetty tiilinen kierreporras. 10.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 393. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva keskiosassa sijainneesta etelään menevästä tummasta alueesta. 10.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 394. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Pohjoisprofiilin itäosa. Kaivannon pohjaa syvennetty kivikerrokseen saakka. 10.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 395. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva pohjoisprofiilin itäosasta. Kuvassa näkyy seinän porraksellisuus. 10.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 396. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Edellinen tilanne kuvattuna ylempää. 10.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 397. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Pohjoisprofiilin keskiosa. 10.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 398. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Pohjoisprofiilin länsiosa. 10.8. Kuvausuunta N.

Kuva 399. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Lähikuva tiilikeskittymästä. 10.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 400. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Pohjoisprofiilin läntisin osa profiilin romahtamisen jälkeen. 10.8. Kuvaussuunta EEN.

Kuva 401. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Edellinen kohta. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy puhdas hiekka. 10.8 Kuvaussuunta NW.

Kuva 402. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Keskiosassa etelään menevä tumma alue pohjaan kaivettuna kaukolämpöputkien suojan kohdalla. 10.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 403. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Edellinen tilanne. 10.8. Kuvaussuunta SW.

Kuva 404. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Kuopan eteläprofiili. 10.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 405. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Kuopan länsiprofiili. 10.8.Kuvaussuunta W.

Kuva 406. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Kuopan pohjoisprofiili. 10.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 407. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Kaivausalueen profiili edellisen kuopan itäpuolella. Alimpana on puhdas hiekka. Tumma pinta on ilmeisesti kellarilattia. 10.8. Kuvaussuunta E.

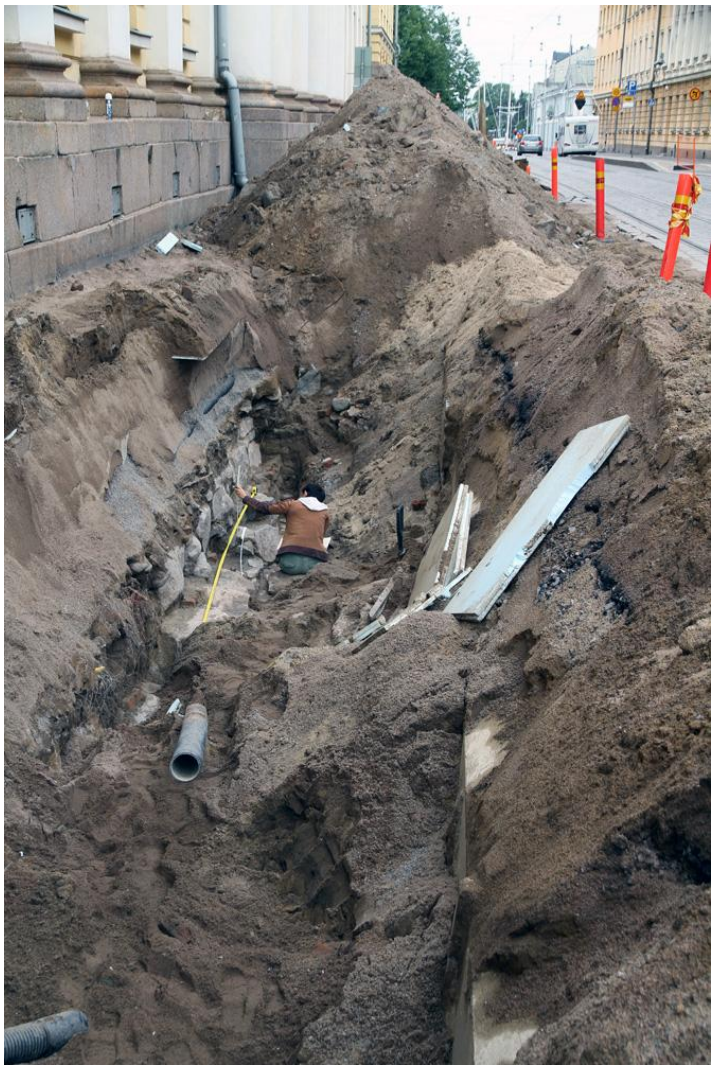

Kuva 408. Tontti nrot 1-2. Vuoden 1758 kellari. Pohjoisprofiilia dokumentoidaan. 10.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 409. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Kaukojäähdytysputkien kaivannon alaosasta esille tullutta jätekuoppaa puhdistetaan kuvausta varten. 12.8. Kuvaussuunta W.

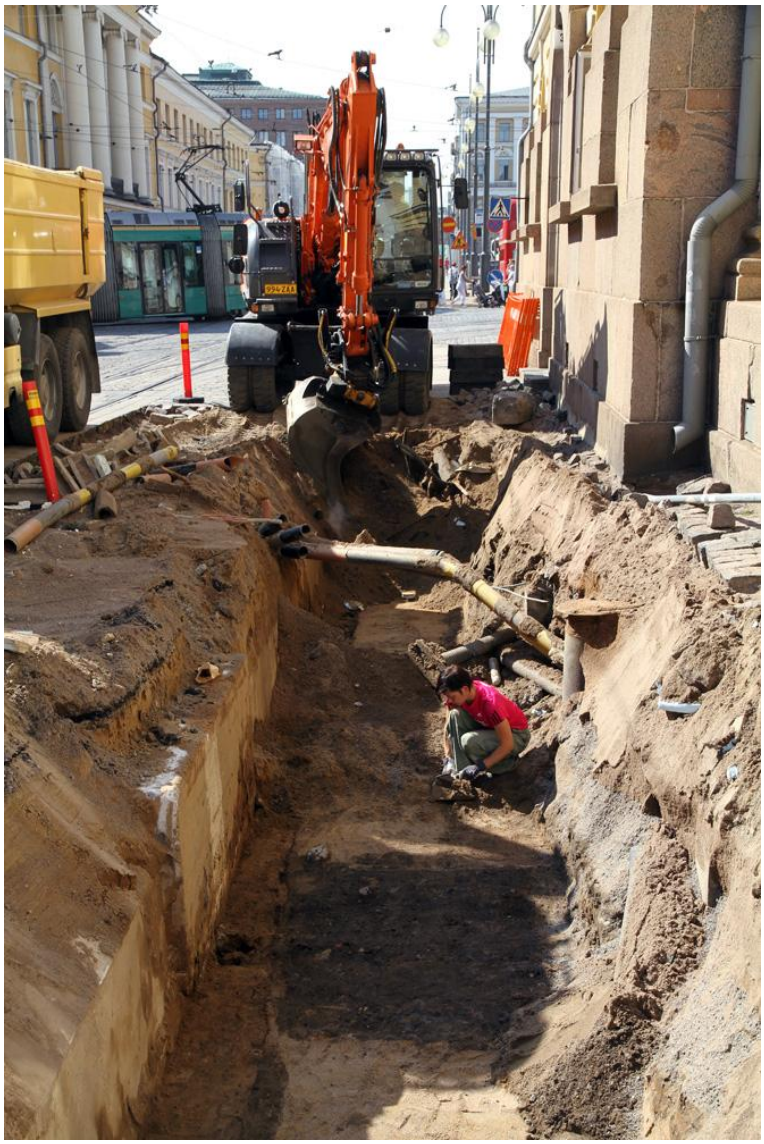

Kuva 410. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Edellinen tilanne. 12.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 411. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Jätekuoppa on jatkunut niin pohjoiseen kuin etelään. Se näkyy vuoden 1995 profiilikartassa. 12.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 412. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. edellinen tilanne kuvattuna ylhäältä. 12.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 413. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Jätekuopan poikki tehty kaivanto. 12.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 414. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Edellinen tilanne ylhäältä kuvattuna. 12.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 415. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Pohjoinen poikittaisprofiili. 12.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 416. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Kaivannon pohjoispäässä oli säilynyt puuta. 12.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 417. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Kaivanto pohjaan kaivettuna. Alin ohut vaalea sekoittunut hiekka ennen puhdasta hiekkaa on poistettu. 13.8. Kuvaussuunta NE.

Kuva 418. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. edellinen tilanne. 13.8. Kuvaussuunta N.

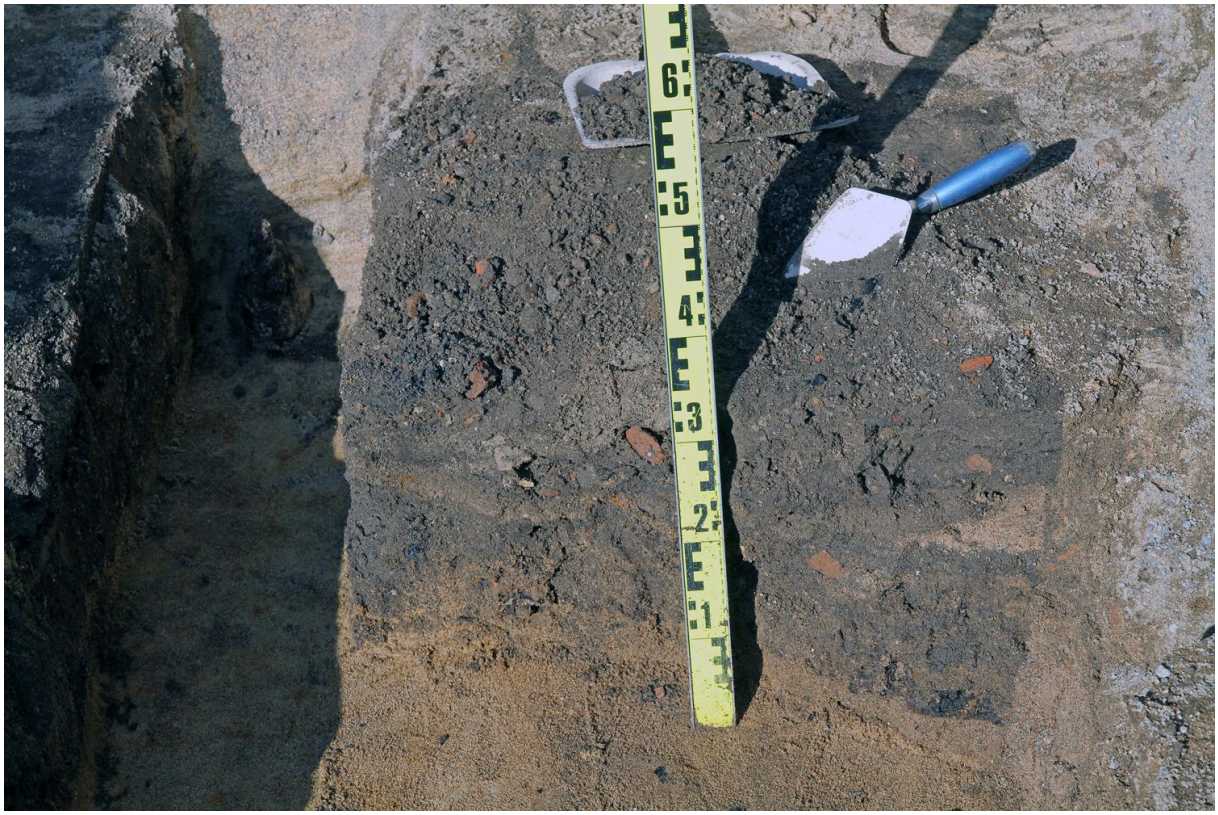

Kuva 419. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Pohjois-eteläsuuntainen poikittaisprofiili kaivamisen aikana. 13.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 420. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Jätekuoppa on kaivettu pohjaan. Kaukolämpöputkien kaivannon täyttöhiekan kohdalla on jätetty suurimmaksi osaksi kaivamatta. 13.8. Kuvaussuunta WWS.

Kuva 421. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Jätekuopan pohja. 13.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 422. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Jätekuopan pohjoisreunassa ollut pystypuu ja tumma raita kuvattuna ylhäältä. 13.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 423. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Edellinen tilanne. 13.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 424. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Kaukolämpöputkikaivannon täytemaa ja sen alapuolinen maa on kaivettu pois. Jätekuoppa on tuhoutunut kaukolämpöputkien kaivannon kohdalla, sillä sen pohja on alempana kuin jätekuopan pohja. 13.8. Kuvaussuunta SW.

Kuva 425. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Edellinen tilanne. 13.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 426. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Edellinen tilanne. 13.8. Kuvaussuunta SE.

Kuva 427. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Lähikuva edellisen kohdan itäprofiilista. 13.8. Kuvaussuunta EES.

Kuva 428. Tontti nrot 1-2. Jätekuoppa. Lähikuva edellisen kohdan länsiprofiilista. 13.8. Kuvaussuunta WWS.

Kuva 429. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 5. Uudet putket on asennettu linnan ajokäytävän itäpuolelle. 7.9. Kuvaussuunta E.

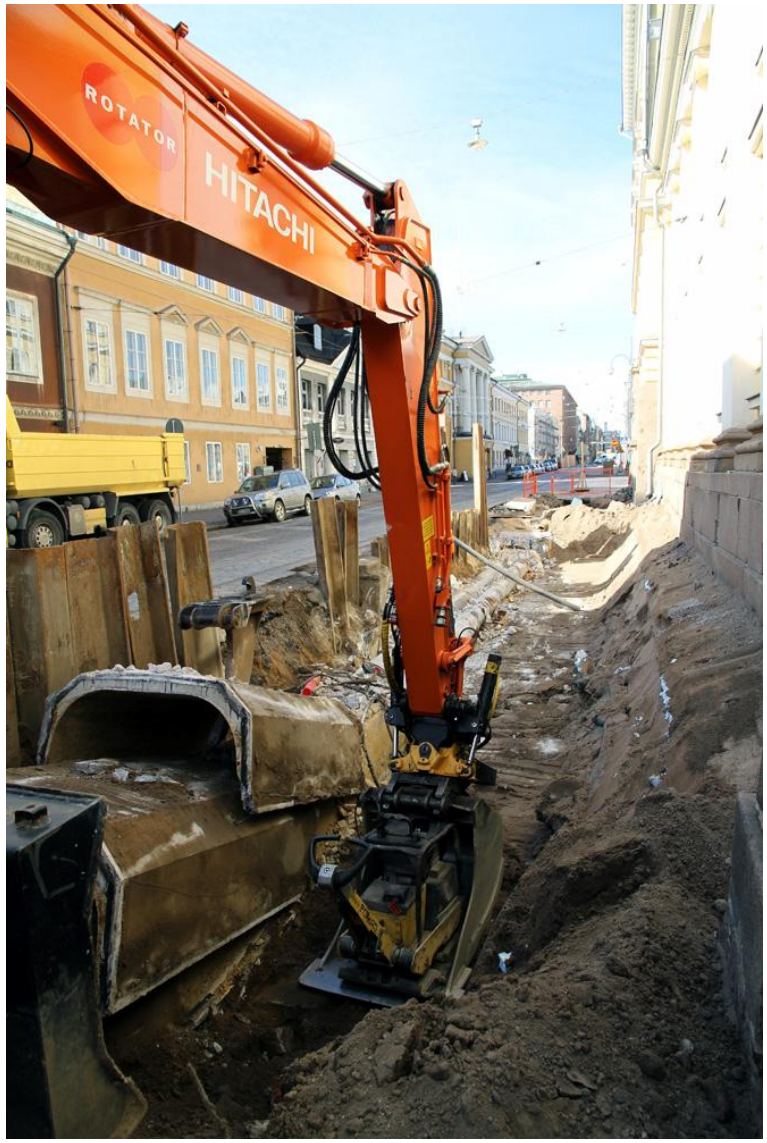

Kuva 430. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1 ja vuoden 1758 kellari. Kaukolämpöputkien suojat on irrotettu poistamista varten linnan ajokäytävän länsipuolelta. Kaukojäähdytysputkikaivanto on tavoitetasossa. 7.9. Kuvaussuunta W.

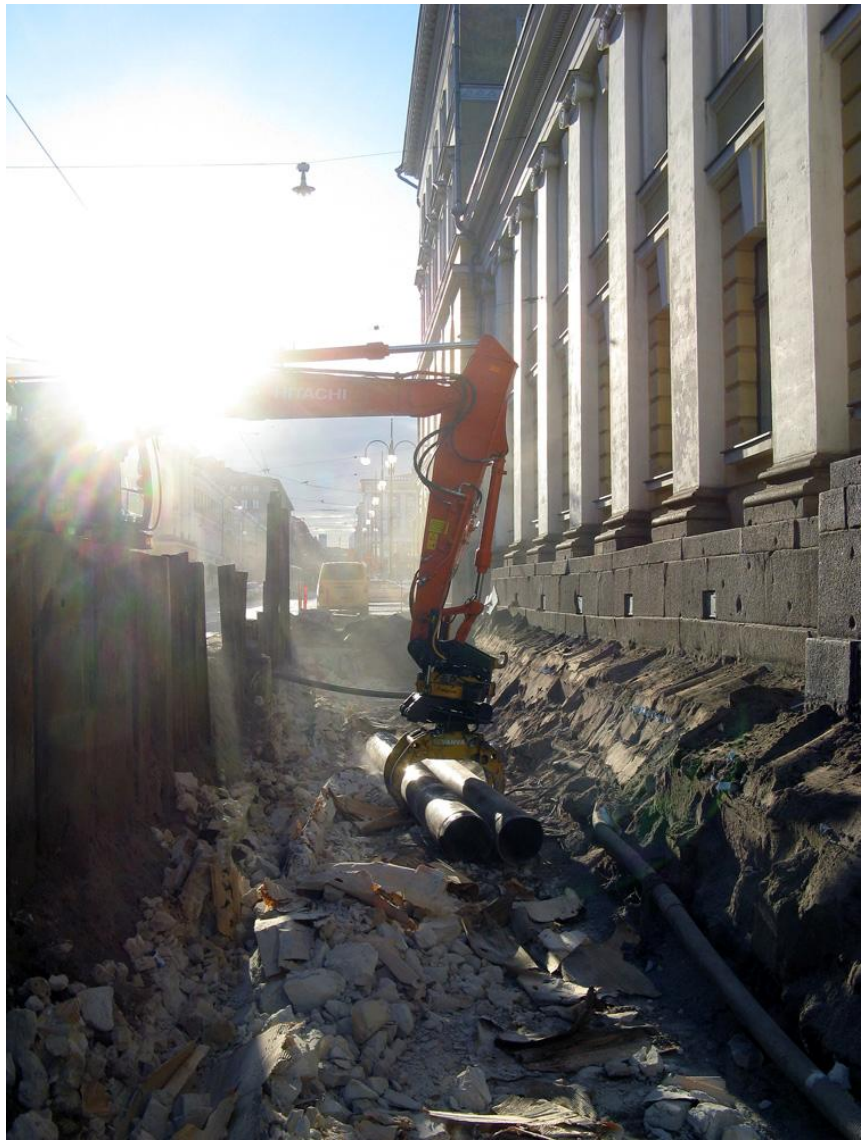

Kuva 431. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1 ja vuoden 1758 kellari. Vanhoja putkia poistetaan kaivannosta samasta kohtaa. 9.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 432. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1 ja vuoden 1758 kellari. Putket on poistettu kaivannosta samasta kohtaa. 9.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 433. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 1 ja vuoden 1758 kellari. Kaivannon pohja on tasoitettu ja uudet putket laskettu pohjalle samaan kohtaan. 15.9. Kuvaussuunta E.

Kuva 434. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Uudet putket linnan ajokäytävän kohdalla. 15.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 435. Tontti nrot 1-2. Govinius, kellari 3. Linnan ajokäytävän kohdalla Goviniuksen kellari 5 pohjoisseinän holvi pilkistää pohjahiekan alta. 15.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 436. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Aleksanterinkadun poikittainen kaivanto Balderin talon edessä. 25.8. Kuvaussuunta EES.

Kuva 437. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Kohdalla oli vanha betonitunneli. 25.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 438. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Edellinen tilanne. 25.8. Kuvaussuunta SW.

Kuva 439. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Edellisen kaivannon länsiprofiili. 25.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 440. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Kaivanto eteläisen ajoradan kohdalla. 25.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 441. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Raitiotiekiskojen väliin tehty kaivanto. Betonitunneli on esillä ja kansi sahattu. 25.8. Kuvaussuunta E.

Kuva 442. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Raitiotiekiskojen pohjoispuolella. Poikittainen tunneli näkyy kuvan keskellä. Uudet kaukolämpöputket on asetettu paikoilleen sen itäpuolelle. Vanhat putket suojarakenteineen ovat vielä paikoillaan länsipuolella. 25.8. Kuvaussuunta SE.

Kuva 443. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Edellinen kohta. Eteläprofiilissa näkyy vain täyttöhiekkoja. 25.8. Kuvaussuunta S.

Kuva 444. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Kaivinkoneenkuljettajan tuumaustauko. Edellinen kohta myöhemmin. Putket on poistettu kohdalta. 25.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 445. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Edellinen tilanne. 25.8. Kuvaussuunta SE.

Kuva 446. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Uudet putket on asennettu Balderin talon eteen. 26.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 447. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Kaivannon länsiprofiili. 26.8. Kuvaussuunta W.

Kuva 448. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Yleiskuva alueesta, kun uudet putket on asennettu vanhaan tunneliin. 26.8. Kuvaussuunta NNW.

Kuva 449. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Lähikuva tilanteesta. 26.8. Kuvaussuunta N.

Kuva 450. Tontti nrot 1-2. Itäinen poikittainen kaivanto. Tunnelin pohjoispää. 26.8. Kuvaussuunta SE.

Kuva 451. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Kaivanto eteläisen jalkakäytävän kohdalla. 15.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 452. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Edellisen kaivannon länsiprofiili. 15.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 453. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Edellisen kaivannon itäprofiili. 15.9. Kuvaussuunta E.

Kuva 454. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Edellisen kaivannon eteläprofiili. 15.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 455. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Kaivannon linjalta on poistettu katukivet eteläisen ajoradan kohdalta. 15.9. Kuvaussuunta SSW.

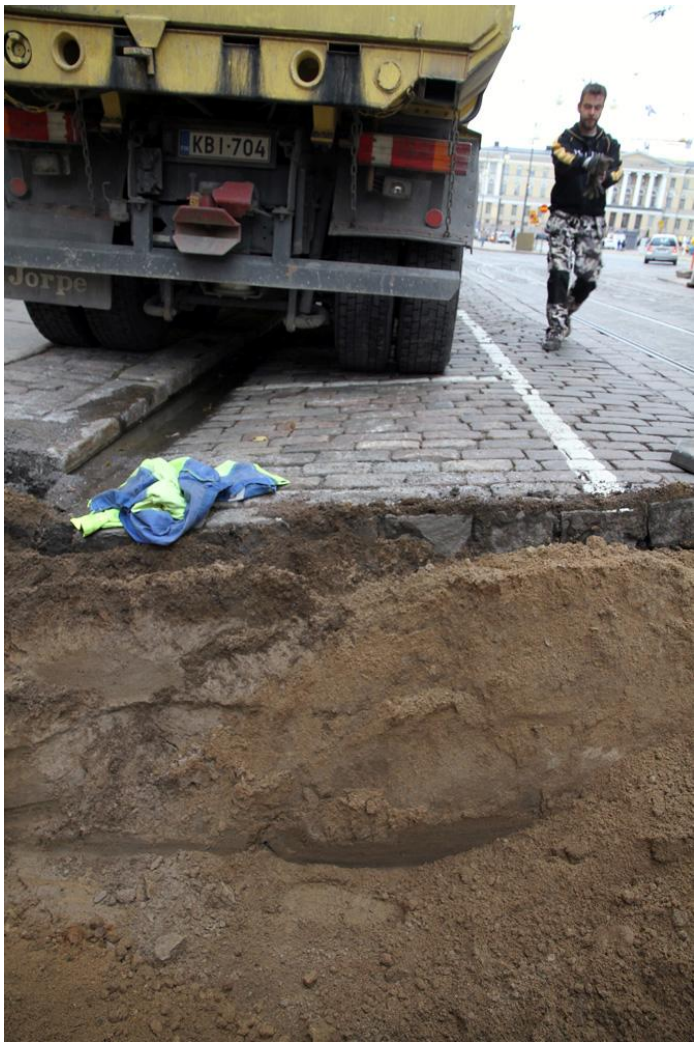

Kuva 456. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Edellisen kaivannon länsiprofiili eteläisen ajoradan kohdalla. 15.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 457. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Ajoradan eteläpuoli. Kaivannon vieressä oli betonitunneli itäpuolella. 15.9. Kuvaussuunta NE.

Kuva 458. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Edellinen kohta toisesta suunnasta kuvattuna. Keskellä näkyy ilmeisesti puhdasta hiekkaa. Raitiotiekiskojen alla näkyy vesijohdon kaivannon täytemaat. 15.9. Kuvaussuunta NW.

Kuva 459. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Raitiotiekiskon alle kaivettu osuus. 15.9. Kuvaussuunta NW.

Kuva 460. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Kaivanto kiskojen välissä. 15.9. Kuvaussuunta NW.

Kuva 461. Tontti nrot 1-2. Läntinen poikittainen kaivanto. Uudet kaukolämpöputket on asennettu. 29.9. Kuvaussuunta SSE.

Kuva 462. Suurtori. Aleksanterinkatu. Kaapeli- ja putkisekamelskaa. Kaapelit ovat sijainneet niin syvällä että vanhat kerrostumat ovat melkein kokonaan tai kokonaan tuhoutuneet. Alueelta on pitkittäisprofiili vuoden 1995 kaivauksista. 12.8. Kuvaussuunta NW.

Kuva 463. Suurtori. Aleksanterinkatu. Linnan lounaiskulman edessä kaivetaan kaukojäähdytysputkien kaivantoa. 29.9. Kuvaussuunta W.

Kuva 464. Suurtori. Aleksanterinkatu. Raitiotiekiskolinjan ja kaukolämmitysputkien suojien välissä näkyi uudempia täyttömaita. 29.9. Kuvaussuunta SW.

Kuva 465. Suurtori. Aleksanterinkatu. Lähikuva edellisestä. 29.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 466. Suurtori. Aleksanterinkatu. Linnan lounaiskulman kohdalla kaukojäähdytysputkien kohta on kaivettu tavoitetasoonsa. Kaukolämmitysputkien suojat on irrotettu. Linjat kääntyvät kuvan etualalla pohjoiseen Senaatintorilla. 29.9. Kuvaussuunta E.

Kuva 467. Suurtori. Aleksanterinkatu. Edellinen kohta. 29.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 468. Suurtori. Aleksanterinkatu, vanha viemärikaivo. Kaivannon kääntymiskohdassa kaukolämmönputkien alla oli vanha tiilinen viemärikaivo. 4.10. Kuvaussuunta W.

Kuva 469. Suurtori. Aleksanterinkatu, vanha viemärikaivo. Lähikuva edellisestä. 4.10. Kuvaussuunta W.

Kuva 470. Suurtori. Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna. Aleksanterinkadun pohjoisen raitiotiekiskojen alla oli oikealla betonitunneli ja sen kaivannon täytemaita. Vasemmalla kiskojen sorakerroksen alla oli muutama vanha kerros ennen punertavaa puhdasta hiekkaa. 7.10. Kuvaussuunta SW.

Kuva 471. Suurtori. Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna. Edellinen kohta. Latan oikealla puolella näkyy betonitunnelin kaivannon täyttömaa. 7.10. Kuvaussuunta S.

Kuva 472. Suurtori. Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna. Edellinen tilanne. 4.10. Kuvaussuunta EES.

Kuva 473. Suurtori. Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna. Lähikuva betonitunnelista ja sen kaivannon täyttömaista. 4.10. Kuvaussuunta SW.

Kuva 474. Suurtori. Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna. Lähikuva edellisen kohdan itäpuolelta. 4.10. Kuvaussuunta SE.

Kuva 475. Suurtori. Aleksanterinkatu, kaivannon eteläreuna. Lähikuva saumakohdasta. Ylimpänä on raitiekiskojen sorakerrosta. 4.10. Kuvaussuunta S.

Kuva 476. Suurtori. Senaatintori. Kaukolämpöputkikaivanto Senaatintorin puolella. 29.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 477. Suurtori. Senaatintori. Edellinen kohta aikaisemmassa vaiheessa kun jalkakäytävän kohta on vielä paikoillaan. 20.9. Kuvaussuunta S.

Kuva 478. Suurtori. Senaatintori, torikiveys. Kaivannon pohjoisosasta tuli esiin vanhoja maakerrostumia ja niiden päältä viimeisin Suurtorin kiveys. Lähes sama kohta on ollut auki vuonna 1998 kaukolämpöputkien korjauksen yhteydessä. 20.9. Kuvaussuunta NW.

Kuva 479. Suurtori. Senaatintori, torikiveys. Profiilin itäosa. Vanhan torikiveyksen päällä on tiilimurskakerros ennen uutta torikiveystä. 29.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 480. Suurtori. Senaatintori, torikiveys. Lähikuva edellisestä. 29.9. Kuvaussuunta N.

Kuva 481. Suurtori. Senaatintori, torikiveys. Profiilin länsiosa. Vanha torikiveys painuu länteen mentäessä syvemmälle nykyisestä torikiveystä.. 20.9. Kuvaussuunta NNW.

Kuva 482. Suurtori. Senaatintori, torikiveys. Kaivannon länsiosa. 20.9. Kuvaussuunta W.

LIITE 5

LÖYTÖLUETTELO

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
1	5					P2	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomia liitupiipun varren katkelmia. Kaksi on tummunut harmaaksi mahdollisesti palon takia.	5	93x8	16,5	pituudet 22-93 mm ja paksuudet 5-8 mm.
2	5					P2	Fajanssi	Astia	Astian kylkipala, jossa on ulkopinnalla sininen horisontaali raita. Molemmilla pinnoilla tinalasitus.	1	16x9x4	0,7	
3	5					P2	Punasavi	Astia?	Lasittamaton pala mahdollisesti astian reunasta. Saattaa olla esineen katkelma tai savitiiviste.	1	35x15x8	2,5	
4	5					P2	Lasi	Astia	Kaareva väritön lasiastian suureunapala, jossa on ulkopinnalla kukka-aiheista kaiverruskoristelua. Reuna on pyöristetty.	1	33x18x3	2,7	
5	5					P2	Palamaton luu	Eläimen luu	Palamattomien luiden katkelmia.	3	135x25x10	19,4	
6	5					P3 I	Valkosavi	Liitupiippu	Liitupiipun pesä, jonka kyljestä on osa lohjennut. Suureunaa kiertää leimakoristelu, joka koostuu kolmionmuotoisista painanteista. Kantaleimassa on mahdollisesti kirjaimet 'HHH'. Tämä kantaleima on ollut käytössä goudalaisella piipunvalmistajalla 1690/1710-1816 (D. H. Duco 1982: 89)	1	49x21x22	7,9	Kantaleiman koko 6x5 mm, korkeus 4 mm.
7	5					P3 I	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomia liitupiippujen varsien katkelmia. Kaksi vartta ruskean sävyisiä.	6	53x7	9,0	Pituudet 15-53 mm, paksuudet 4-7 mm.
8	5					P3 I	Majolika	Astia	Suureunapalat mahdollisesti lautasesta. Sisäpinnalla violetin väristä maalauskoristelua; raitoja ja laajempia maalauspintoja. Päällä tinalasitus. Ulkopinnat lohjenneet pois tai lasittamattomia. Todennäköisesti samasta astiasta.	2	32x14x6	3,1	Pienemmän mitat: 23x14x6 mm.
9	5					P3 I	Fajanssi	Astia	Suureuna- pohjareuna- ja kylkipaloja samasta astiasta, mahdollisesti lautasesta. Sisäpinnalla ulkoreunaa kiertää sininen raita, myös muualla sisäpinnalla sinisiä eripaksuisia raitoja. Päällä valkoinen läpinäkymätön tinalasitus. Ulkopinnalla tinalasitus.	8	86x42x9200	59,1	Mitat suurimmasta palasta.

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
10	5					P3 I	Fajanssi	Astia	Suureunapala fajanssiastiasta. Sisäpinnalla sinistä maalauskoristelua ja tinalasitus, ulkopinnalla tinalasitus.	1	19x16x3	0,8	
11	5					P3 I	Fajanssi	Astia	Suureunapala mahdollisesti lautasesta, Molemmilla pinnoilla tinalasitus, ulkopinnan lasite enimmäksen lohjennut pois. Sisäpinnalla astian reunaa kiertää himmeä punertava raita.	1	35x29x7	5,4	
12	5					P3 I	Fajanssi	Astia	Kylkipalat mahdollisesti samasta astiasta. Paloissa ulkopinnalla sinistä kasviaiheista maalauskoristelua ja tinalasitus. Sisäpinnalla tinalasitus.	2	21x18x3	2,0	
13	5					P3 I	Fajanssi	Astia	Kylkipalojen ulkopinnalla sinistä, vihertävää ja ruskeaa maalattua viivakoristelua ja tinalasitus. Sisäpinnalla tinalasitus.	2	14x11x3	0,8	Mitat suuremmasta palasta.
14	5					P3 I	Fajanssi	Astia	Kylkipalan sisäpinnalla sinistä maalauiskoristelua ja tinalasitus. Ulkopinnalla vaaleanruskean sävyinen lyijylasitus.	1	29x17x10	3,2	
15	5					P3 I	Punasavi	Astia	Suureunapala, jonka sisäopinta enimmäkseen lohjennut, sisäpinnalla ruskea lyijylasitus, ulkopinta lasitteeton. Suuureuna profiloitu ulospäin.	1	23x23x5	4,2	
16	5					P3 I	Punasavi	Astia	Astan kylkipala, jossa sisäpinnalla ruskea lyiyjlasitus. Ulkopinnalla matala rihlaus ja pieni lasitusroiske.	1	37x25x6	5,4	
17	5					P3 I	Lasi	Ikkunalasi	Lasiaines vihreää ja reuna on pyöristetty.	1	33x21x2	1,9	
18	5					P3 I	Lasi	Ikkunalasi	Lasiaines on vihreää.	1	40x20x2	2,7	
19	5					P3 I	Lasi	Ikkunalasi	Vihreät ikkunalasin palat, joista toisessa palassa on leikkaamisen jälkiä (naarmuja reunassa).	2	41x39x2	9,2	
20	5					P3 Ia	Fajanssi	Astia	Suureunapala mahdollisesti lautasesta, sen lieriosasta. Läpinäkyvä valkoinen tinalasitus molemmilla pinnoilla.	1	35x25x8	7,0	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
21	5					P3 Ia	Fajanssi	Astia	Katkelma astian korvasta. Pala kokonaan tinalasitettu, ulkopinnalla sinisellä maalattuja viiva- ja pilkkukuvioita. Muodoltaan pituussuunnassa kaareva, ulkopinnalta kupera ja sisäpuolelta kovera, nauhamainen.	1	39x15x10	5,7	
22	5					P3 Ia	Fajanssi	Astia	Kylkipala mahdollisesti lautasesta. Molemmilla pinnoilla valkoinen läpinäkyvä tinalasitus. Sisäpinnan lasitus enimmäkseen lohjennut pois.	1	38x32x8	7,0	
23	5					P3 Ia	Punasavi	Astia	Suureunapala vadista tai kulhosta. Sisäpinnalla boluskoristelua ja päällä kellertävä lyijylasitus, ulkopinnalla lyijylasitusvaluma. Reunassa sisäpinnalla pyöreä kapea paksunnos.	1	42x33x6	8,7	
24	5					P3 Ia	Punasavi	Astia	Suureunapalan reunan päällä on kaksi ympäräkeskistä bulosraitaa. Sisäpinnalla väritön lyijylasitus, ulkopinta lasitteetton. Ulkopinnalla suureunan yläosassa on kaksi horisontaalia matalaa ja kapeaa uraa. Kaksi matalaa horisontaalia uraa on myös suureunan alaosassa.	1	32x31x8	10,3	
25	5					P3 Ia	Punasavi	Astia	Kaareva kylkipala, jonka sisäpinnalla on ruskea lyijylasitus. Ulkopinnalla on katkelma bulosraitaa ja päällä ruskeansävyinen lyijylasitus. Pala on todennäköisesti läheltä suureunaa.	1	25x38x9	6,7	
26	5					P3 Ia	Lasi	Ikkunalasi	Reunapala vihreää ikkunalasia, reuna pyöristetty (kuumana leikattu). Toisessa reunassa näkyy hieman nyrhimällä tehtyä muotoilua (retusoitu).	1	48x17x2	3,3	
27	5					P3 Ia	Lasi	Ikkunalasi	Pala ohutta vaaleanvihreää ikkunalasia.	1	59x42x1	4,0	
28	5					P3 Ia	Pii	Raaka-aine	Palat piitä. Toinen on harmaa ja siinä on cortexia jäljellä. Toinen on vaaleanruskea ja siinä näkyy yhdellä reunalla kulumaa.	2	27x22x14	13,6	Mitat suuremmasta palasta.
29	5					P3 Ia	Palamaton luu	Eläimen hammas	Kaksi kookasta hammasta ja hieman luunpaloja hampaiden ympäriltä.	6	60x26x21	62,4	Mitat kookkaammasta

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
													hampaasta, joka painaa 33,1 grammaa.
30	5					P3 L	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	48x6	2,9	
31	5					P3 L	Fajanssi	Astia/kaakeli?	Pala astiaa tai kaakelia. Pala on melko ohut ja tasainen, mahdollisesti astian pohjasta. Toisella pinnalla valkoinen läpinäkymätön tinalasitus. Toinen pinta lasitteeton. Saattaa olla ohutta kaakelia.	1	38x31x3	4,0	
32	5					P3 L	Punasavi	Kaakeli	Kaksi reunapalaa eri kaakeleista. Molemmissa on toisella pinnalla mustaa, osin lohkeillutta lyijylasitusta. Toinen pinta lasitteeton. Isommassa on tummalla pinnalla reliffiikoristelua. Pienemmän palan massa on ruskean sävyinen.	2	54x31x10	21,7	Suuremman mitat mainittu.
33	5					P3 L	Punasavi	Tiili?	Ruskeansävyinen pala tiiltä, jossa karkea hiekkasekoite.	1	38x25x19	11,1	
34	5					P3 L	Lasi	Astia	Loivasti kaareva, ohut astian kylkipala värittömästä lasista.	1	30x13x1	0,5	
35	5					P3 L	Lasi	Pullo	Pala värittömän pullon suureunasta. Pullon suuta jäljellä vajaa puolet ympärysmitasta. Kaula on sylinterinmuotoinen. Lähellä suureunaa sisäpinnalla näkyy kapea vaakasuora kulumajälki.	1	29x30x3 33	5,1	
36	5					P3 L	Lasi	Pullo	Kaareva kylkipala vihreää lasia. Mahdollisesti pullon olan kohdalta. Massassa näkyy ilmakupla.	1	31x19x3	2,6	
37	5					P3 L	Lasi	Ikkunalasi	Reunapala hieman vihertävää ikkunalasia. Reuna on pyöristetty (kuumana leikattu). Mahdollisesti leikkuujätepala.	1	44x21x2	4,7	
38	5					P3 L	Lasi	Ikkunalasi	Palat ohutta ikkunalasia, toinen pala hieman vihreän sävyinen.	2	32x20x1	1,8	Suuremman mitat mainittu
39	5					P3 L	Palamaton luu	Eläimen luu	Eläimen luun katkelmia.	4	63x54x7	18,5	Suurimman mitat mainittu.

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
40	5					P4	Fajanssi	Astia	Kahdessa osassa. Suureunapala fajanssiastiasta, reunassa pieni paksunnos. Sisäpinta vaaleanruskea ja tinalasitettu, Reunassa vyöhyke valkoista piippusavea. Ulkopinta lohjennut pois. Saviaines hyvin vaaleanruskea.	1	34x30x9	6,8	
41	5					P4	Fajanssi	Astia	Kahdessa osassa. Suureunapala sylinterinmuotoisesta astiasta. Molemmilla pinnoilla keltavihreä maalauskoristelu ja tinalasitus. Uudehko.	1	46x59x5	15,0	
42	5					P4	Fajanssi	Astia?	Pala on tasainen ja varsin ohut. Molemmilla pinnoilla näkyy sinistä maalauskoristelua ja päällä tinalasitus. Toiselta puolelta pinta on enimmäkseen lohjennut. Kyseessä on mahdollisesti astian pohjapala, sillä toisen pinnan koristelun katkelma saattaa olla osa leimaa.	1	20x20x3	0,9	
43	5					P4	Punasavi	Astia	Neljässä osassa. Sisäpinnalla vaalealla piippusavella tehtyjä kaarevia bolusraitoja ja päällä ruskeansävyinen lyijylasitus. Sisäpinnan koristelu enimmäkseen lohjennut. Ulkopinta lasitteeton, suureunassa puolipallon muotoinen paksunnos ulkopinnalla.	1	88x46x13 260	32,7	
44	5					P4	Punasavi	Astia	Pohjareunapalan sisäpinnalla engobe, mahdollinen lasite lohjennut pois. Ulkopinnalla vihertäviä lyijylasitusroiskeita. Ulkopinta on kuoppainen, huonokuntoinen. Pohja tasainen.	1	60x51x7 120	20,8	
45	5					P4	Punasavi	Astia	Kaarevat kylkipalat ovat samasta astiasta. Sisäpinnalla engobe ja kellertävä lyijylasite, jonka seassa on vihertäviä läikkiä (vihreä kuparioksidista). Ulkopinnalla lyijylasitusroiskeita.	2	42x39x4	11,5	
46	5					P4	Punasavi	Astia/kaakeli?	Kaareva pala kaakelia tai astiaa. Sisäpinnalla vihertävä lyijylasitus, Ulkopinta on lasitteeton. Pala on kärsinyt kuumuudessa ja saviaines on tummunut ruskeaksi.	1	39x29x10	18,0	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
47	5					P4	Lasi	Astia	Loivasti kaareva kylkipala vihreää lasia astiasta.	1	42x30x2	4,4	
48	5					P4	Lasi	Astia	Viisi pientä kaarevaa vihreää palaa, jotka ovat kärsineet palossa/kuumuudessa ja pinta on sulanut. Mahdollisesti samasta astiasta.	5	15x14x2	1,8	Paksuudet 1-2 mm. Suurimman mitat mainittu.
49	5					P4	Lasi	Pullo	Lasipullon pohjaosa ja kylkeä. Lasiaines on vihreää ja pullon halkaisija on pohjan kohdalla hieman pienempi kuin hieman ylempää kyljestä mitattuna. Pohja kaartuu voimakkaan kuperaksi. Pulloon on takertunut laastia (joka peittää mahdollisen puntteliarven). Palan korkeus on 62 mm.	1	62x78x774	242,9	
50	5					P4	Lasi	Pullo	Palassa on pullon kylkeä ja pohjareunaa. Pala on kaareva ja lasiaines on vihreää. Kylki pullistuu hieman ulospäin. Pala on irisoitunut ja ulkopinnalle on takertunut laastia.	1	66x64x10	48,0	
51	5					P4	Lasi	Pullo	Loivasti kaareva pohjapala paksuseinäisestä pullosta. Lasiaines on vihreää ja ulkopintaan on takertunut mahdollisesti laastia.	1	96x42x9	70,8	
52	5					P4	Lasi	Ikkunalasi	Ohuen hyvin vaaleanvihreän ikkunalasin pala, joka on irisoitunut.	1	40x17x1	0,9	
53	3					B6	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomia liitupiipun varren katkelmia.	3	40x6	3,5	Suurimman mitat mainittu.
54	3					B6	Kivitavara	Astia/pullo	Pieni kaareva kylkipala, jonka saviaines on harmaa ja tiivis. Ulkopinnalla on ruskea liete ja suolalasitus. Sisäpinnalla oranssinsävyinen liete, suolalasitus ja pinnassa näkyy rihlausjälkiä. Mahdollisesti pala seltteripullosta.	1	17x17x7	2,8	
55	3					B6	Fajanssi	Astia	Pieni ohutseinäinen kylkipala, jonka molemmilta pinnoilta koristelu enimmäkseen lohjennut pois. Molemmilla pinnoilla jäljellä vähän tummanharmaata maalauskoristelua ja tinalasitus. Palassa on taitekohta.	1	19x18x4	1,2	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
56	3					B6	Lasi	Astia	Kaareva pala kirkasta lasia. Palassa on taitekohta	1	16x17x2	0,9	
57	3					B4 L	Posliini	Astia	Loivasti kaareva pala astiasta, jonka saviaines on valkoista ja lähes läpi sintraantunutta. Sisäpinnalla on sinistä kasviaiheista maalauskoristelua. Ulkopinta on koristeeton. mahdollisesti lautanen?	1	34x9x2	1,3	
58	3					B4/3	Palamaton luu	Eläimen luu	Katkelmat eläimen palamatonta luuta.	2	53x42x25	21,6	Suuremman mitat mainittu.
59	3					B3 lp	Rauta	Naula	Kaksi taottua naulaa. Varret suorakaiteen muotoiset. Suuremman mitat: pituus 203, kanta 15x15 mm, varsi 8x9 mm, paino 66,3 g. Pienempi: pituus 130, kanta 17x14 mm, varsi 6x5,5 mm, paino 18,6 g.	2	203x15x9	84,9	Konservoitu.
60	3					B3 lp	Valkosavi	Liitupiippu	Harmaaksi tummunut liitupiipun varren katkelma.	1	39x7	2,1	
61	3					B3 lp	Punasavi	Kaakeli	Kulmapala litteästä punasavesta tehdystä kaakelista. Toinen pieni pala mahdollisesti samasta kaakelista. Sisäpinnalla ollut mahdollisesti vaalea saviliete ja päällä jäljellä vähän huonokuntoista, sulanutta lyijylasitetta. Pienemmän palan ulkopinta lohjennut.	2	57x39x9	24,1	Pienempi: 20x15x4 mm.
62	3					B3 lp	Punasavi	Kaakeli	Reunapala kaakelista, jonka sisäpinnalla on läiskä vaaleaa savilietettä tai maalia. Ulkopinnalla ei koristelua. Reuna on muodoltaan kulmikas.	1	77x23x18	27,3	
63	3					B3 lp	Punasavi	Kaakeli	Pala kaakelia, jonka sisäpinnalla on vaalea saviliete ja kapea ja leveä sinisellä värillä tehty raita. Pinnalla lyijylasitus. Ulkopinta lasitteeton. Uudehko?	1	77x46x12	33,1	
64	3					B3 lp	Punasavi	Kaakeli	Pala litteää kaakelia, sisäpinnalla kulunut vihreä lyijylasitus. Toinen pinta lasittamaton.	1	75x53x8	39,5	
65	3					B3 lp	Lasi	Ikkunalasi	Ohut loivasti pala väritöntä lasia. Pinta irisoitunut.	1	30x26x1	1,1	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
66	3					B3 Ip	Lasi	Ikkunalasi	Värittömiä, Ilmeisesti ikkunalasinpaloja, jotka ovat kuumuuden takia huonossa kunnossa ja vääntyneet. Osan pinta on sulanut kuplille.	6	51x15x3	5,9	Suurimman mitat mainittu.
67	3					B3 Ip	Palamaton luu	Eläimen luu	Katkelmat luuta, toisessa palassa näkyy leikkuujälki. Toinen pala on ohut luun pintapala.	2	83x40x26	18,8	Suuremman mitat mainittu.
68	3					B3 I	Majolika	Astia	Loivasti kaareva kylkipala, jonka saviaines on hyvin vaaleanruskea. Sisäpinnalla sininen maalauskoristelu ja tinalasitus. Ulkopinnalla kapea kourumainen ura ja tinalasitus. Mahdollisesti lautanen.	1	26x21x6	3,2	
69	3					B3 I	Punasavi	Astia	Padan pohjapala ja jalka. Jalka on kokonainen ja lasittamaton, yläosassa näkyy hieman nokea. Jalan pinta on lohkeillut ohuelti. Pohjassa on sisäpinnalla ruskea (mangaanioksidi) lyijylasitus ja ulkopinnalla ruskeita lyijylasitusvalumia.	1	83x54x51	96,6	Jalka on noin 65 mm pitkä.
70	3					B3 I	Punasavi	Astia	Kaareva kylkipala astiasta, jonka molemmat pinnat ovat lasitteettomat. Ulkopinnalla hieman nokea.	1	87x48x9	38,7	
71	3					B3 I	Punasavi	Kaakeli	Reunapala levykaakelin kulmasta. Kaakelista on noin kolmannes jäljellä. Palan reunoilla on 11-17 mm leveä korotettu kehys. Keskellä on mahdollisesti muotilla tehtyjä kaarevia matalia kohovöitä. Aiheena saattaa olla kasviaihe. Kaakelin pinnalla ja reunoilla on jäänteitä vaaleasta savilietteestä ja vihreästä lyijylasituksesta. Takapuolella näkyy saveen sormin tehtyä muotoilua. Kaakelin reunus on lohjennut takapuolelta. 1600-luvun barokki-tyylisissä levykaakeleissa reliefikuvio oli matalampi kuin varhemmin tehdyissä ja niissä käytettiin esim. kasviaiheista koristelua (Majantie 2007: 91).	1	150x86x25	229,1	
72	3					B3 I	Punasavi	Kaakeli	Kulmapala levykaakelista. Reunoilla on 17-24 mm leveät kehykset. Etupinnalla on kellertävän	1	77x57x12	57,5	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
									ja ruskeanläikikäs lyijylasitus. Takapinta on lasitteeton. Ulkoreunoilla näkyy jäänteitä laastista.				
73	3					B3 I	Punasavi	Kaakeli	Neljässä osassa. Kaakeli on litteä, tasainen ja kehyksetön. Etupuolella ja reunoilla on koristeena vihreä lyijylasitus, takapinta on lasitteeton. 2010062:74 on samaa kaakelia.	1	137x170	203,0	
74	3					B3 I	Punasavi	Kaakeli	Reunapalat todennäköisesti samasta ohuesta kehyksettömästä levykaakelista. Etupuolella koristeena vihreä lyiyjlasite. Takapinta lasittamaton. Samaa kaakelia kuin :73.	2	95x55x8	43,1	Suuremman mitat mainittu.
75	3					B3 I	Punasavi	Kaakeli	Ruukkukaakelin reunapala kaakelin kulman kohdalta. Kaakelin reunaan ulkopuolelle on tehty paksunnos siten, että reuna on taitettu kaksinkerroin. Ulkopinnalla näkyy nokea, laastia ja pieni lyijylasitusroiske, muutoin pala on lasitteeton.	1	83x40x18	53,6	
76	3					B3 I	Lasi	Astia/pullo	Värittömät kylkipalat ovat todennäköisesti samasta astiasta. Toinen pala on mahdollisesti astian tai pullon olan kohdalta. Kyljessä näkyy osa pyöreästä tai soikeasta syvennyksestä, joka on ehkä medaljongin tai koristeen paikka. Ulkopintaan on tarttunut jotain valkoista ainesta.	2	77x37x6	33,7	Suuremman mitat mainittu.
77	3					B3 I	Lasi	Astia/pullo	Vihreä kaareva kylkipala astiasta tai pullosta. Pinta on tummunut mahdollisesti palossa.	1	40x18x2	2,9	
78	3					B3 I	Lasi	Ikkunalasi	Pala irisoitunutta, ohutta vaaleanvihreää ikkunalasia.	1	28x22x1	1,1	
79	3					B3 Ia	Valkosavi	Liitupiippu	Liitupiipun varren katkelma. Vartta kiertää tiheä, kapea aaltoviivaleima- sekä rengasleimavyöhykkeet. Koristelu on lyhyellä matkalla varren toisessa päässä. Varressa on ruskeita palamisen jälkiä laikkuina.	1	79x8	6,2	
80	3					B3 Ia	Kivitavara	Astia	Voimakkaan kaareva pala, joka on mahdollisesti kannun tai pullon kaulaosasta. Saviaines on	1	29x34x7	6,8	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
									hyvin vaaleanruskeaa ja hieman huokoista, mutta kovaa. Ulkopinnalla ruskea liete ja suolalasitus. Ulkopinnalla on kapea, puoliympyrän muotoinen horisontaalikohovyö. Sisäpinnalla ei koristusta.				
81	3					B3 Ia	Punasavi	Kaakeli	Litteä, tasainen pala levykaakelia. Molemmat pinnat lasittamattomia, toisella pinnalla laastin jäänteitä.	1	67x40x7	21,2	
82	3					B3 Ia	Lasi	Ikkunalasi	Pala irisoitunutta, osin sulanutta ja vääntynyttä melkein kirkasta ikkunalasia. Saattaa olla astiasta, vaikea päätellä kun muoto on muuttunut.	1	29x23x1	1,5	
83	3					B3 L	Rauta	Sarana	Liitteä Y-muotoinen saranarauta. Rautavartaiden päät taivutettu 2,5-5 cm:n matkalta 90 asteen kulmaan. Yksi pää on kärjekäs, kaksi muuta ovat kaarevat tai lohjenneet. Vartaiden poikkileikkaus on suorakaide.	1	415x260x20	1958,0	Konservointi kesken.
84	3					B3 L	Rauta	Työkalu	Pitkänomainen työkalun terää muistuttava esine. Varras, jonka poikkileikkaus on suorakaide. Toinen pää kapenee ja litistyy kärjekkääksi. Varren mitat paksuimmasta kohdasta: 12x10 mm.	1	170x12x10	81,4	Konservoitu.
85	3					B3 L	Valkosavi	Liitupiippu	Katkelma liitupiipun vartta, ruskeita laikkuja.	1	41x8	3,8	
86	3					B3 L	Punasavi	Astia	Padan jalka, kokonainen ja jykevä. Kärjestä lohjennut vähän pintaa. Lasittamaton, mutta pari hyvin pientä lyijylasitusroisketta.	1	93x65x55	149,1	
87	3					B3 L	Punasavi	Astia	Kaareva kylkipala padasta. Sisäpinnalla osin lohjennut ruskea lyijylasitus. Ulkopinnalla rihlausta ja vähän nokea, ei lasitusta.	1	71x42x7	27,5	
88	3					B3 L	Lasi	Pullo	Kaulaosa pullosta, jonka lasiaines on vihreää. Suun yläosaa kiertää lasinauha ja lasi on suun kohdalla vaihtelevan paksuista. Mitat lasinauhan kohdalla: 34x34 mm ja suun kohdalla: 32x31 mm.	1	53x34x9	42,7	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
89	3					P Ep	Pronssi	Solki/hela	U-muotoinen hela tai soljen osa. Päissä on piikit ulospäin. Vartaan poikkileikkaus on kuusikulmainen. Kaarevassa osassa on kolmipiikkinen koriste.	1	35x24x3	5,5	Konservoitu.
90	3					P Ep	Rauta	Sarana/vetorauta	T-muotoinen rauta. Mahdollisesti saranan osa tai vetorauta. Varren poikkileikkaus on lähes neliö (18x22,5 mm) ja poikkirauta on suorakaide (134x16x22 mm). Esineeseen on takertunut laastia.	1	353x134x22	700,0	Konservointi kesken.
91	3					P Ep	Valkosavi	Liitupiippu	Katkelma koristelematonta liitupiipun vartta.	1	11x4	0,2	
92	3					P Ea	Kivitavara	Astia	Suureunapala Westerwald-kannusta. Saviaines on harmaa ja tiviis. Ulkopinnalla koristeena kohovyö ja ura, koboltinsiniseksi värjätyllä lasitteella tehtyä koristelua ja päällä suolalasitus. Sisäpinnalla ruskea saviliete ja suolalasitus. Kannun suun halkaisija noin 60-70 mm.	1	29x38x8 60-70	9,5	
93	3					P Ea	Kivitavara	Astia	Bartman-kannun suureuna- ja korvapala. Saviaines on harmaa ja tiivis. Korva on vertikaali ja se on kiinnitetty heti suureunan alapuolelle. Korva on poikkileikkaukseltaan soikea. Suureunassa on viisi kapeaa uraa. Ulkopinnalla vaalean- ja tummanruskean läikikäs liete ja suolalasitus. Sisäinnalla ruskea liete. Korvan mitat: 19x12 mm.	1	95x42x7 41-42	59,4	
94	3					P Ea	Punasavi	Astia	Kylkipala laakeasta astiasta, mahdollisesti vadista. Sisäpinta lasittamaton, ulkopinnalla ripe väritöntä lyijylasitusta. Molemmilla pinnoilla pieniä lohkeamia.	1	118x20x8	28,3	
95	3					P Ea	Punasavi	Koristelista	Pääty T-muotoisesta punasavisesta koristelistasta. Listan päällys on kaareva ja koristeluna kohokuviosta muodostettu köynnösaihe. Päällä on pituussuunnassa toisella puolikkaalla ruskea lyijylasitus, toiseen puoleen on takertunut	1	67x49x27	58,2	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
									laastia tai valkoista maalia. Muualla palassa on lyijylasitusroiskeita. Listan pääty on viisto.				
96	3					P Ea	Lasi	Astia	Pieni kaareva kylkipala kirkasta astialasia, jonka pinta on irisoitunut.	1	11x9x1	0,2	
97	3					P Ea	Lasi	Pullo	Kaareva pala vihreän lasipullon kyljestä. Palassa on matala pyöreä syvennys, joka on 9,5 mm halkaisijaltaan ja noin 1 mm syvä. Mahtaako pala olla pullon pohjasta?	1	27x25x4	5,4	
98	3					P Ea	Lasi	Pullo	Pieni kaareva pala vihreän lasipullon kyljestä.	1	24x13x3	1,6	
99	3					P Ep	Lasi	Ikkunalasi	Palat kirkasta ikkunalasia.	2	52x29x1,5	4,5	Suuremman mitat mainittu.
100	3					P P	Valkosavi	Liitupiippu	Liitupiipun varren katkelma. Vartta kiertää kapea rengasleimavyöhyke.	1	39x7	2,8	
101	3					P P	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomat katkelmat liitupiipun vartta.	3	70x8	9,0	Suurimman mitat mainittu.
102	3					P P	Punasavi	Astia	Kaareva pala astian kyljestä. Sisäpinnalla ruskea (mangaanioksidi) lyijylasitus. Ulkopinnalla rihlausta, lasittamaton.	1	28x28x6	5,5	
103	1-2					G5 U	Valkosavi	Liitupiippu	koristelematon liitupiipun varren katkelma, poikkileikkaus on soikea.	1	47x8	2,9	
104	1-2					G5 U	Punasavi	Kaakeli	Punasavesta valmistetun kaakelin reunapala. Levymäinen pinta on tasainen ja koristeltu valkoisella savella ja lyijylasitteella. Lasitteettomalla taustalla on lieriönmuotoinen kiinnitysosa, johon on takertunut laastia. Lieriönmuotoisesta kiinnitysosasta on jäljellä vajaa puolet ympärysmitasta. Lieriön halkaisija on noin 60-70 mm ja se on 31 mm korkea. Kaakelilevyn paksuus on 20 mm. Kaakelin kokonaispaksuus on 51 mm.	1	68x45x51	135,0	
105	1-2					G5 I	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomat katkelmat liitupiipun varresta.	1	41x8,5	4,3	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
106	1-2					G5 I	Lasi	Astia	Hyvin vaalean vihreitä kaarevia paloja astian pohjareunan kohdalta. Palat ovat todennäköisesti samasta astiasta. Massassa paljon pieniä ilmakuplia.	5	50x48x2	9,6	Suurimman palan mitat mainittu.
107	1-2					G5 I	Savi	Jäte	Punertavan sävyinen möykky kuonaantunutta savea. Palaan on takertunut hiekkaa.	1	105x69x38	148,8	
108	1-2					G5 L	Rauta	Naula	Loivalle kaarelle vääntynyt jykevä taottu naula. Kanta on lähes neliön muotoinen ja varren poikkileikkaus on myös neliö. Kanta: 19x18 mm, kannan paksuus 7 mm. Varsi: 10x9,5 mm.	1	160x19x10	54,3	Konservoitu.
109	1-2					G5 L	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomia liitupiipun varren katkelmia. Kaksi palaa menee yhteen.	2	34x7	3,4	Suurimman mitat mainittu.
110	1-2					G5 L	Kivitavara? Fajanssi?	Astia	Kaareva pala astian kyljestä, palassa on taitekohta. Saviaines on hyvin vaaleanharmaata ja kovaa. Molemmilla pinnoilla on todennäköisesti ollut joku lasitus, mutta se on palanut harmaaksi ja karkean kulpaiseksi. On mahdollista, että kyseessä on tinalasitteinen fajanssi tms astia.	1	38x37x4	8,5	
111	1-2					G5 L	Fajanssi	Astia	Kylkipala fajanssiastiasta, jossa on taitekohta. Sisäpinnalla on koristeena eripaksuisia sinisellä maalattuja viiva- ja pallokuvioita ja läpinäkymätön tinalasitus. Ulkopinnalla tinalasitus.	1	35x34x5	6,6	
112	1-2					G5 L	Punasavi	Astia	Astian kylkipala, jonka sisäpinnalla on vaalealla savella tehtyjä ympyräkeskisiä raitoja ja vihreäksi (kuparioksidi) värjätyllä savella tehty viiva. Päällä väritön lyijylasitus. Ulkopinta lasitteeton, mutta pinnalla on rihlausta. Mahdollisesti vati.	1	37x25x6	5,5	
113	1-2					G5 L	Punasavi	Astia	Tummaksi palanut astian kylkipala. Sisäpinnalla kuplille karkeaksi palanut lyijylasitus, ulkopinnalla nokea.	1	33x28x5	6,0	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
114	1-2					G5 L	Punasavi	Kaakeli	Levykaakelin tasaisella pinnalla palossa kärsinyt todennäköisesti vihreä lyijylasitus. kaakelilevyn paksuus noin 8 mm. Takapinnalla on kiinnitysreunus, joka on lohjennut. Kulman kohdalla on kiinnitysreunuksessa ura. Takapinnalle on takertunut hieman laastia, muutoin lasittamaton.	1	89x75x31	132,1	
115	1-2					G5 L	Punasavi	Kaakeli	Kaakelinpaloja, kahdeksan reunasta ja yksi pala kyljestä. Suoria ja kaarevia paloja, joissa osassa on kiinnityslista. Joihinkin paloihin on takertunut laastia ja joissain on pieniä lyijylasitusroiskeita.	9	136x35x17	219,2	Suurimman mitat mainittu.
116	1-2					G5 L	Lasi	Astia	Kaksi kaarevaa vihreän palaa astian kyljestä eri astioista. Eri vihreän sävyisiä.	2	33x20x2	2,7	Suuremman mitat mainittu.
117	1-2					G5 L	Lasi	Pullo	Pala vihreän pullon suuosasta, noin viidesosa suun ympärysmitasta. Suureunaa kiertää leveä lasinauha, 17 mm.	1	24x20x8	5,0	
118	1-2					G5 L	Lasi	Pullo	Pala vihreästä pullosta, palassa on kaarevaa kylkeä ja pohjareuna. Molemmille pinnoille on takertunut laastia.	1	42x56x8	25,7	
119	1-2					G5 L	Lasi	Pullo	Kylkipalat vihreästä kaarevakylkisestä pullosta. Yhdessä palassa on suuri ilmakupla.	3	46x47x4	17,6	
120	1-2					G5 L	Lasi	Ikkunalasi	Kirkkaita ikkunalasin paloja, joiden paksuus on 1,5 mm.	3	27x11x1,5	1,7	
121	1-2					G5 L	Palamaton luu	Eläimen hammas	Kokonainen kookas eläimen hammas.	1	58x25x15	18,5	
122	1-2					G5 L	Palamaton luu	Eläimen luu	Palamattomia eläimen luun katkelmia. Yhdessä luussa näkyy leikkuujälki.	12		45,7	
123	1-2					G3	Fajanssi	Astia	Kaareva kylkipala astiasta. Saviaines kermanvärinen, molemmilla pinnoilla läpinäkyvä valkoinen tinalasitus.	1	25x13x4	1,3	
124	1-2					G3	Lasi	Pullo	Vihreästä pullosta kaareva kylkipala, johon on kiinnitetty lasisinetti. Sinetissä on kirjaimet Å	1	33x33x6	11,4	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
									ylhäällä ja tämän alapuolella WI, jonka jälkeen näkyy heikommin kirjain. Åvikin lasitehtaan tuotantoa (1748-1833). Sinetin reunaa kiertää pienet, matalat, pyöreät kohoumat. Sinetin koko on 33x31x4 mm.				
125	1-2					G3	Lasi	Astia/Pullo	Kaareva kylkipala vihertävästä pullosta/astiasta. Sisäpinta hieman irisoitunut.	1	64x45x3	11,5	
126	1-2					G1 I	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomat liitupiipun varren katkelmat. Lyhyemmän katkelman paksuus on 8 mm.	2	55x6	4,5	
127	1-2					G1 I	Punasavi	Astia	Suureunapala laakeasta astiasta. Reuna taipuu viistosti ulospäin. Sisäpinnalla ja reunan päällä ruskean sävyinen lyijylasitus. Ulkopinta lasittamaton. Pala on lohjennut kulmikkaan taitteen kohdalta.	1	46x30x7	18,4	
128	1-2					G1 I	Punasavi	Astia	Suureunapala mahdollisesti ruukusta. Reuna taipuu kaarevasti ulospäin. Sisäpinnalla ruskean sävyinen lyijylasitus ja ulkopinnalla vihertävä lyijylasitus.	1	29x45x6	9,7	
129	1-2					G1 I	Lasi	Pullo	Kaarevat kylkipalat erisävyisistä vihreistä pulloista. Paksuudet 2 ja 3 mm.	2	32x20x3	5,7	Suuremman mitat mainittu.
130	1-2					G1 I	lasi	Ikkunalasi	Kirkasta ikkunalasia, jossa on yksi leikattu reuna.	1	30x19x2	2,6	
131	1-2					G1 I	Lasi	Ikkunalasi	Palat kirkasta ikkunalasia.	2	37x9x1,5	1,7	
132	1-2					G1 I	Lasi/kuona		Päällekäisiä paloja/levyjä sulanutta ja deformoitunutta lasia. Todennäköisesti palossa kuonaantunutta lasia, paloissa on sinisen ja vihreän sävyjä.	7	50x40x11	41,6	Suurimman mitat mainittu.
133	1-2					G1 I	Lasikuona	Jäte	Möykky vihertävänharmaata huokoista lasikuonaa.	1	50x41x36	28,2	
134	1-2					G1 L	Palamaton luu	Eläimen luu	Palamattomia eläimen luun katkelmia, joista yhdessä näkyy käsittelyn jälkiä.	8	158x42x29	162,1	Suurimman mitat mainittu.
135	1-2					G1 U	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelematon liitupiipun varren katkelma.	1	33x6	1,3	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
136	1-2					1758 I	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomia liitupiipun varren katkelmia.	3	75x8	9,9	Suurimman mitat mainittu.
137	1-2					1758 I	Lasi	Astia	Kaareva pala kirkkaan, ohutseinäisen astian kyljestä. Viidessä osassa.	1	55x46x1	5,9	
138	1-2					1758 I	Lasi	Astia/Pullo	Kaareva pala vihreän astian tai pullon olan kohdalta. Massassa on pieniä ilmakuplia. Samaa astiaa kuin :165.	1	56x42x2	6,7	
139	1-2					1758 I	Lasi	Pullo	Kaareva pala pullon kyljestä, palan pinta on tummunut sameaksi.	1	87x48x6	23,7	
140	1-2					1758 I	Lasi	Ikkunalasi	Vihertävän ikkunalasin reunapala, jossa on pyöristtty reuna. Reuna (3 mm) on tasolasia (2 mm) paksumpi. Pinta on hieman irisoitunut.	1	20x19x3	1,9	
141	1-2					1758 I	Palamaton luu	Kalan evä	Kalan pitkänomainen evä, varsin kookas.	1	63x24x5	1,4	
142	1-2					1758 L	Rauta	Esine	Rautainen litteä, pitkänomainen esine, joka muodoltaan muistuttaa tikaria. Terä on katkennut viistosti. Kapeamman terän ja varren välissä levennys ja 'kahvaosassa' on kapea poikkisuuntainen paksunnos. Kahvan pää levenee muistuttaen sydämen kaaria.	1	275x60x25	265,5	Konservointi kesken, mitat tulevat muuttumaan.
143	1-2					1758 L	Rauta	Naula	Naula, jonka kanta on lähes neliö. Kannan mitat: 17x16 mm. Varren poikkileikkaus on suorakaide, mitat 11x9 mm.	1	166x17x11	41,6	Konservoitu.
144	1-2					1758 L	Valkosavi	Liitupiippu	Liitupiipun pesä, jossa kanta tallella. Suureuna enimmäkseen lohjennut. Pesän kyljessä koristeena Ruotsin valtakunnan vaakuna, joka oli käytössä ainakin 1700-luvun puolessavälissä. Suureunaa kiertää pisteleimakoristelu, kanta on leimaton ja kooltaan 5x5x6 mm.	1	53x23x24 23	10,1	
145	1-2					1758 L	Valkosavi	Liitupiippu	Kookas, varsin hyväkuntoinen Goudassa valmistetun piipun pesä, jossa on kanta ja katkelma vartta. Suureunaa kiertää pisteleima.	1	61x27x25 23	20,2	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
									Suureunan linja on suorassa kulmassa pesän suuntaan nähden. Kantaleimassa on kohokuviona kuvattuna lierihattuinen mieshahmo, jonka vasemmassa kädessä roikkuu nyytti. Oikeassa kädessään hahmo kannattelee pitkänomaista, kapeaa esinettä (miekka?). Kuvaa reunustaa pienet matalat palloleimat. Kannan kyljessä on Goudan kaupungin vaakuna ja toisessa kyljessä renkaan muotoinen koholeima. Kantaleimalle ei löytynyt tarkkaa vastinetta, mutta lierihattuisia hahmoja on kantaleimoissa esiintynyt 1600-luvun lopulta 1900-luvun alkuun, tosin pesän muoto ja koko viittaa myöhempään aikaan.				
146	1-2					1758 L	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomia liitupiipun varren katkelmia. Pituudet 62-22 mm, paksuudet 5-8.	6	62x5	12,2	
147	1-2					1758 L	Kivitavara	Astia	Pieni kylkipala ohutseinäisestä Westerwald-astiasta. Saviaines on vaaleanharmaa ja melko tiivis. Sisäpinnalla suolalasitus ja kapea, matala, horisontaali ura. Ulkopinnalla koristeena kaarevia, kapeita uria ja koboltinsinisisellä ja violetin sävyllä värjätyllä lasitteella tehtyjä pintoja. Violetin sävyä on käytetty vuodesta 1625 eteenpäin Westerwald-astioissa. Ulkopinnalla suolalasitus.	1	11x10x2,5	0,4	
148	1-2					1758 L	Fajanssi	Astia	Suureunapala, jonka sisäpinnalla sinisellä maalattu ympyräkeskinen viiva ja päällä valkoinen läpikuultava tinalasitus. Ulkopinnalla tinalasitus. Todennäköisesti samasta astiasta kuin :149.	1	17x10x3	0,3	
149	1-2					1758 L	Fajanssi	Astia	Pohjapalat, joiden sisäpinnalla sinisellä maalattuja kaarevia viivoja ja päällä valkoinen läpikuultava tinalasitus. Ulkopinnalla tinalasitus. Todennäköisesti samasta astiasta kuin :148	2	17x17x5	2,0	Suuremman mitat mainittu.
150	1-2					1758 L	Fajanssi	Astia/pullo	Pohjareuna mahdollisesti lautasesta, jonka molemmilla pinnoilla tinalasitus. Saviaines keltaruskea ja hieman huokoinen. Pohjassa alapinnalla mahdollisesti katkelma sinisellä värillä	1	120	5,1	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
									tehtyä leimaa. Pohjareunan halk. noin 120-130 mm. Todennäköisesti samaa astiaa kuin :151.				
151	1-2					1758 L	Fajanssi	Astia	Kaareva kylkipala lautasesta, jonka molemmilla pinnoilla on tinalasitus. Saviaines on keltaruskeaa ja hieman huokoista. Ulkopinnalta lasitus enimmäkseen lohjennut. Todennäköisesti samaa astiaa kuin :150.	1	29x15x4	1,9	
152	1-2					1758 L	Punasavi	Astia	Punasavipadan kahva ja kylkipala. Kahvan päässä on rengasmainen levennys, halkaisija tässä 28 mm. Kahva on lasittamaton, mutta ulkopinnalla on lyijylasitusvalumia. Kahvan tyvessä näkyy kaksi sormen painamisjälkeä. Astian sisäpinnalla on ruskea (mangaanioksidi) lyijylasitus.	1	82x70x64 25	106,7	
153	1-2					1758 L	Punasavi	Astia	Punasavipadan kylkipala ja kokonainen jalka. Jalka osin tummunut. Jalka on noin 50 mm pitkä. Astian sisäpinnalla ruskea lyijylasitus. Ulkopinnalla lyijylasitusvalumia.	1	64x70x40	56,2	
154	1-2					1758 L	Punasavi	Astia	Kaarevat kylkipalat samasta astiasta. Sisäpinnalla vihertävä lyijylasitus, lasittamattomalla ulkopinnalla matalaa rihlausta.	2	24x14x3	2,5	
155	1-2					1758 L	Punasavi	Astia	Kaareva kylkipala astiasta, jonka sisäpinnalla on väritön tai hieman ruskehtava lyijylasitus. Lasittamattomalla ulkopinnalla on kaksi eri levyistä matalaa horisontaalia koristeuraa.	1	42x24x5	4,9	
156	1-2					1758 L	Punasavi	Astia	Kaareva kylkipala paksuseinäisestä astiasta, jonka sisäpinnalla on kulunut väritön lyijylasitus. Ulkopinta on lasittamaton. Saviaineksessa on karkeahko sekoite.	1	68x48x10	45,5	
157	1-2					1758 L	Lasi	Astia	Reunapala mahdollisesti astiasta, joka on aavistuksen vihreän sävyinen. Reuna on pyöristetty ja palan reunassa näkyy hyvin loiva taite. Saattaa olla ikkunalasin reunasta.	1	14x16x3	1,1	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
158	1-2					1758 L	Lasi	Astia	Vihreä kaareva kylkipala ohutseinäisestä astiasta. Kahdessa osassa.	1	69x40x2	6,6	
159	1-2					1758 L	Lasi	Astia	Kykipala väritöntä, mutta sameaa lasia, jossa on taite. Taite ei ole suorakulmainen, vaan viittaa lähinnä kuusi- tai kahdeksankulmaiseen astiaan. Voi olla myös pohjapala. Kahdessa osassa.	1	30x28x3	3,2	
160	1-2					1758 L	Lasi	Astia	Viisi pientä palaa vihreistä ohutseinäisistä astioista. Palat ovat eri astioista. Yksi mahdollisesti ikkunalasi.	5	29x6x2	1,9	Suurimman palan mitat mainittu.
161	1-2					1758 L	Lasi	Pullo	Pohjapalat mahdollisesti samasta tummanvihreästä paksupohjaisesta pullosta. Toisessa palassa näkyy puntteliarpi ja pohja on kovera muodoltaan. Pohjan halkaisija on vähintään 140 mm.Toinen pala on kahdessa osassa.	2	83x41x11 vähintään 140	99,9	Suuremman palan mitat mainittu.
162	1-2					1758 L	Lasi	Pullo	Kaarevia kylkipaloja kookkaasta vihertävästä pullosta. Palat ovat irisoituneet ja muutama pala on vääntynyt kuumuudessa.Yksi paloista kolmessa osassa.	9	121x60x6	127,8	Suurimman palan mitat mainittu.
163	1-2					1758 L	Lasi	Pullo	Kaarevia kylkipaloja vihreästä pullosta.	6	34x29x4	17,3	Suurimman palan mitat mainittu.
164	1-2					1758 L	Lasi	Pullo	Kaareva kylkipala vihreästä lasipullosta.	1	80x49x5	34,1	
165	1-2					1758 L	Lasi	Pullo	Kylkipala vihreästä pullosta. kaarevan palan reunassa on taite, mikä voisi viitata pullon olan kohtaan. Lasimassassa on pieniä ilmakuplia. Samaa astiaa kuin :138.	1	70x29x2	7,4	
166	1-2					1758 L	Lasi	Pullo	Kaarevia kylkipaloja eri pullosta. Kolme paloista on vihreitä ja yksi lähes väritön. Yhden vihreän palan lasimassassa on pieniä ilmakuplia.	4	34x27x3	8,2	Suurimman palan mitat mainittu.
167	1-2					1758 L	Lasi	Ikkunalasi	Ikkunalasin reunapala on seitsemässä osassa. Palan reunoja retusoitu niin, että lasi on ollut muodoltaan pyöreä tai soikea. Ikkuna on ollut	1	105x79x1	14,6	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
									halkaisijaltaan noin 105-110 mm. Paloja on ikkunan reunasta sekä keskeltä ja palat sopivat yhteen. Palat ovat irisoituneita.				
168	1-2					1758 L	Lasi	Ikkunalasi	Ikkunalasin paloja eri ikkunoista. Eri vihertävän sävyjä.	5	48x22x2	9,3	
169	1-2					1758 L	Palamaton luu	Eläimen luu	Palamattomia eläinten luiden katkelmia ja nikama.	12		96,6	
170	1-2					1758 L	Palamaton luu	Kalan ruoto, evä	Kaksi kalan ruotoa ja yksi kolmiomainen, litteä evä. Ruodot ovat 34 ja 37 mm pitkät. Evän mitat: 33x19x6 mm.	3	33x19x6	1,0	Mitat evästä.
171	1-2					1758 L	Tuohi		Pala koivun tuohta, joka tummunut/hiiltynyt toisesta reunasta.	1	42x38x1-2	0,5	
172	1-2					1758 L	Lasi	Jäte	Pala kevyttä, huokoista, harmaata lasikuonaa.	1	25x24x13	3,5	
173	1-2					J pi	Kuparilejeerinki	Levy	Kaksinkerroin taitettu kuparia sisältävä, ohut metallilevy. Päät ovat ilmeisesti murtuneet.	1	20x18x1	2,2	Konservoitu.
174	1-2					J pi	Rauta	Lukko	Rautainen piilukkomekanismi aseesta.	1	128x28x53	118,3	Konservoitu.
175	1-2					J pi	Rauta	Naula	Naula, jonka varsi on poikkileikkaukseltaan suorakaiteen muotoinen. Varren mitat: 4,5x8 mm. Kannan mitat: 19x15 mm.	1	120x19x8	12,9	Konservoitu.
176	1-2					J pi	Valkosavi	Liitupiippu	Liitupiipun pesästä noin puolet ja katkelma piipun vartta. Pesän suureunaa kiertää kolmiomainen leimapainannerivi. Pesän kyljestä on lohkeillut paloja. Kanta on leimaton, pieni ja pyöristynyt ja piipun varsi on paksuhko; 10x10 mm tyvessä. Piippu on harmahtava väriltään. Suureunan halkaisija on arviolta noin 20 mm	1	63x20x18 20	10,6	
177	1-2					J pi	Valkosavi	Liitupiippu	Katkelma liitupiipun vartta ja kantaosa. Vartta kiertää kolmiopainannerivit: sekä isoja että pieniä kolmioita. Varren paksuus tyvessä on 6,5x5,5 mm. Piipun kannassa on liema, mahdollisesti kirjaimet CI, joiden päällä on kruunu? Piippu on lasitettu.	1	25x13x7	1,7	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
178	1-2					J pi	Valkosavi	Liitupiippu	Koristelemattomia liitupiipun varren katkelmia. Paksuudet 3,5-8,5 mm, pituudet 70-14 mm.	13	70x7	14,6	
179	1-2					J pi	Majolika	Astia	Suureunapala majolikalautasesta. Sisäpinnalla suureunaa kiertää sinisellä maalilla tehty ympyräkeskinen raita ja päällä on tinalasitus. Ulkopinnalla vihertävä lyijylastus. Suureuna halk. noin 240 mm.	1	45x18x6 240	5,2	
180	1-2					J pi	Majolika	Astia	Kylkipala majolikalautasesta. Kahdessa osassa. Saviaines kermanvärinen, sekoitteena samottea. Sisäpinnalla erilevyisiä ja eri suuntaisia sinisellä maalattuja koristeraitoja sekä mustalla tehtyä verkkokuviointia. Päällä tinalasitus. Ulkopinnalla vihertävä lyijylasitus.	1	77x48x9	26,9	
181	1-2					J pi	Fajanssi	Astia	Pieni suureunapala astiasta. Sisäpinnalla on koristeena sinisellä tehtyä ympyräkeskinen raita/ alue, jonka reunassa on kapea musta raita. Ulkopinnalla on enimmäkseen lohjennut vaalea tinalasitus.	1	20x16x3	1,4	
182	1-2					J pi	Fajanssi	Astia	Suureunapalat samasta astiasta. Molemmilla pinnoilla valkoinen läpinäkymätön tinalasitus. Palojen pinnalle on takertunut laastia. Sopii yhteen palan :208 kanssa, joka on jätekuopan pohjaosasta.	2	35x15x4	4,5	Suuremman palan mitat mainittu.
183	1-2					J pi	Fajanssi	Astia	Kaksi yksittäistä pohjapalaa astioista. Toisen palan molemmilla pinnoilla tinalasitus. Toisessa palassa sisäpinnalla sinistä maalauskoristelua, mutta pinta osin lohjennut. Pala on hieman tummunut mahdollisesti palossa.	2	28x7x3	2,4	Suuremman palan mitat mainittu.
184	1-2					J pi	Fajanssi	Astia	Kaarevia kylkipaloja astiasta. Paloista on lohkeillut pintaa ja ne ovat tummuneet ilmeisesti palossa. Molemmilla pinnoilla on ollut tinalasitus. Kolmessa palassa näkyy sisä- ja/tai ulkopinnoilla kapeita koristeuria. Muusta kuvioinnista ei saa selvää.	4	35x21x5	7,6	Suurimman palan mitat mainittu.

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
185	1-2					J pi	Punasavi	Astia	Suureunapala kulhosta. Suureunassa on paksunnos sekä ylä- että alapuolella reunaa. Sisäpinnan ja suureunan lyijylasitus on palanut huokoiseksi ja mustaksi. Ulkopinta on myös tummunut palon takia. Suureunan halkaisija noin 160 mm.	1	63x40x14 160	18,9	
186	1-2					J pi	Punasavi	Astia	Suureuna taipuu jyrkässä kulmassa ulospäin, siten että astian kylki pullistuu ulospäin suureunan alapuolella ja suureuna taittuu ulospäin lähes vaakasuoraan linjaan. Kyseessä on mahdollisesti kannellinen astia tai pala saattaa olla astian kannen suureunasta. Molemmilla pinnoilla on väritön lyijylasitus. Sisäpinnalla on pieni vihreä lasitusläikkä ja ulkopinnalöla on vaalealla savella tehty kuvion katkelma. Kyseessä on ehkä ruukkumainen säilytysastia. Suureunan sisätaitteen halkaisija noin 140 mm.	1	43x29x7	11,2	
187	1-2					J pi	Punasavi	Astia	Katkelma lasittamattomasta padan jalasta, noin puolet ympärysmitasta. Jalassa on hieman nokea.	1	27x26x17	8,7	
188	1-2					J pi	Punasavi	Astia	Pieni kaareva kylkipala astiasta, jonka sisäpinnalla on enimmäkseen lohjennut ruskea (mangaanioksidi) lyijylasitus ja ulkopinta on lasittamaton.	1	18x17x5	1,4	
189	1-2					J pi	Punasavi	Astia	Kaareva kylkipala astiasta, jonka sisäpinnalla on jäljellä ripe vihreää lyijylasitusta. Ulkopinta on lasittamaton ja nokinen.	1	25x23x6	3,3	
190	1-2					J pi	Punasavi	Astia	Kaksi kaarevaa kylkipalaa eri astioista. Toisen palan sisäpinta on lohjennut ja lasittamattomalla ulkopinnalla on rihlausta. Toisen palan sisäpinta enimmäkseen lohjennut: pieni ripe lyijylasitusta. Palan ulkopinta on lasittamaton.	2	28x22x4	4,9	
191	1-2					J pi	Punasavi	Savitiiviste	Reuna- / kulmapala savitiivistettä. Kulma on 90 astetta. Palassa on ruohojen tai ohuiden	1	43x22x17	8,6	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
									tikkujen painanteita ja pinnalla on vähän laastia. Saviaineksessa on hiekkasekoite. Tiilenpala?				
192	1-2					J pi	Lasi	Astia	Pieni kaareva suureunapala astiasta. Reuna on pyöristetty ja se on hieman kylkeä paksumpi. Lasimassa on aavistuksen verran vihertävää.	1	16x9x2	0,5	
193	1-2					J pi	Lasi	Pullo	Pohjareunapala nelikulmaisen pullon pohjasta, kulman kohdalta. Lasi on ilmeisesti väritöntä, mutta pala on tummunut sameaksi. Nelikulmaiset pullot yleistyivät 1500/1600-luvun taitteessa (Haggrén 1994: 291).	1	42x33x7	10,3	
194	1-2					J pi	Lasi	Pullo	Kaareva kylkipala lasipullosta, jonka sävy on vihertävä. Pinta on irisoitunut.	1	56x39x4	12,8	
195	1-2					J pi	Lasi	Astia/ikkuna?	Lasinpaloja, jotka ovat osin sulaneet ja kuonaantuneet. Saattavat olla pullosta tai astiasta. Palojen sävy on harmaa.	4	23x21x5	5,8	
196	1-2					J pi	Lasi	Ikkunalasi	Kaksi ikkunan kulmapalaa. Molemmat palat on leikattu, mutta toisessa, värittömässä palassa on kulmassa vähän nyrhimällä tehtyä muotoilua. Toinen pala on hieman vihertävä.	2	27x18x2	2,2	
197	1-2					J pi	Lasi	Ikkunalasi	Ikkunalasin paloja, eri vihreitä sävyltään. Paksuudet 1-2 mm. Palat ovat irisoituneita ja jotkut ovat vääntyneet kuumuudessa.	21	48x39x2	27,6	
198	1-2					J pi	Palanut luu	Eläimen luu	Palaneita eläimen luita. Kaksi luista on hiiltynyt tummaksi, ei täysin palanut.	11	74x25x7	24,2	Suurimman mitat mainittu.
199	1-2					J pi	Palamaton luu	Eläimen luu	Palamattomia luita erikokoisista eläimistä. Leikkuujälkiä.	18	81x75x65	143,5	Suurimman mitat mainittu.
200	1-2					J pi	Palamaton luu	Kalan luu, Kalan ruoto	Kalan litteän, kaarevan luun ulkoreunalla on pieniä sahanterämäisiä piikkejä. Kalan leukaluu? Toinen luista on ruoto, 34 mm pitkä.	2	58x15x4	1,8	Luun mitat mainittu.
201	1-2					J pi	Tuohi		Pieni hiiltynyt , hieman rullalla oleva tuohenpala.	1	35x15x1	0,2	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
202	1-2					J pi	Lasi	Jäte	Harmaita, huokoisia lasikuonan paloja.	4	33x25x12	9,6	
203	1-2					J po	Messinki	Nuppineula	Kokonainen messinkinen nuppineula, jossa on pallomainen nuppi. Nupin koko 3x3 mm ja varren paksuus 1 mm.	1	50x3x3	0,3	
204	1-2					J po	Rauta	Lapio	Suorakaiteen muotoinen, kulmista pyöristetty lapion rautainen teräosa, joka on pituussuunnassa loivasti kaareva. Toisessa päässä on pitkä 'halkeama', johon puinen varsi on ollut kiinnitettynä. Puisesta varresta on jäljellä vähän rippeitä. Paksuus kärjessä 4 mm ja varren vieressä 21 mm.	1	337x170x21	1208,0	Konservointi kesken.
205	1-2					J po	Rauta	Esine/esineen katkelma	Esine tai esineen katkelma. Esine koostuu kahdesta poikkileikkaukseltaan pyöreästä vartaasta, joista toinen on suora ja toinen kaareva. Vartaan paksuus 5,5 mm. Vartaiden päät vaikuttavat olevan kiinni toisissaan. Palaan on takertunut puuta. Esine on mahdollisesti kiinnityslenkki tai vastaava.	1	75x28x35	18,6	Konservointi kesken.
206	1-2					J po	Kivitavara	Astia	Pieni kaareva kylkipala kivisavikeramiikka-astiasta. Saviaines on vaaleanharmaa ja kova. Ulkopinnalla on ruskea liete ja suolalasitus. Sisäpinnalla ei koristelua. Mahdollisesti pullosta.	1	14x2x5	0,1	
207	1-2					J po	Fajanssi	Astia	Pienen suureunapalan toisella (sisäpinta?) pinnalla on sinistä maalauskoristelua; ympyräkeskisiä kapeita viivoja ja muita kuvioita. Molemmilla pinnoilla on valkoinen tinalasitus. Saviaines on kermanväristä.	1	15x7x5	0,7	
208	1-2					J po	Fajanssi	Astia	Astian kaareva suureunapala, jonka molemmilla puolilla on valkoinen tinalasitus. Pintaan on tarttunut vähän laastia. Sopii yhteen palan :182 kanssa, joka on jätekuopan pintaosasta.	1	29x18x4	2,2	
209	1-2					J po	Fajanssi	Astia	Kaarevat kylkipalat, jotka todennäköisesti samasta astiasta. Sisäpinnalla on sinisellä ja mustalla	3	38x25x3,5	8,2	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
									maalattuja geometrisia kuvioita, mahdollisesti kasviaiheisia. Ulkopinnalla vaaleansininen tinalasitus.Yksi paloista on mustunut palossa ja ulkopinta on enimmäkseen lohjennut. Toisesta palasta ulkopuolen lasitus on sulanut.				
210	1-2					J po	Fajanssi	Astia	Kaareva kylkipala, jonka sisäpinnalla on kapea sinisellä maalattu raita ja tinalasitus. Ulkopinnalla tinalasitus.	1	13x9x3	0,3	
211	1-2					J po	Punasavi	Astia	Kaareva suureunapala astiasta, jonka sisäpinnalla on ruskea lyijylasitus. Enimmäkseen lohjennut ulkopinta on lasittamaton, lähellä suureunaa on horisontaali koristeura.	1	26x32x10	9,3	
212	1-2					J po	Punasavi	Astia	Pohjareunapala tasapohjaisesta astiasta, joka on vati tai kulho. Sisäpinnalla engobe, josta lasitus puuttuu. Ulkopinta lasittamaton.	1	70x51x10	29,6	
213	1-2					J po	Punasavi	Astia	Kaareva kylkipala astiasta, jonka sisäpinnalla on vihertävä lyijylasitus. Ulkopinta on lasittamaton.	1	18x13x5	2,2	
214	1-2					J po	Punasavi	Kaakeli	Kaakelin reunapala kaakelin kaarevan kulman kohdalta. Ulkopinnalla tummanruskea lyijylasitusroiske sek hentoja rihlausuria, sisäpinta lasitteeton.	1	63x43x6	21,8	
215	1-2					J po	Lasi	Pullo	Pala paksua, vihertävää, kaarevaa lasia. Pala on mahdollisesti pullon pohjareunasta. Pinta on irisoitunut.	1	35x23x7	9,5	
216	1-2					J po	Lasi	Ikkunalasi	Pala ruskeaksi tummunutta ikkunalasia.	1	41x24x2	2,5	
217	1-2					J po	Palanut luu	Eläimen luu	Palaneita eläimen luita, joista kolme on hiiltynyt mustaksi.	11		11,8	
218	1-2					J po	Palamaton luu	Eläimen luu	Palamattomia eläimen luun katkelmia.	9		7,9	
219	1-2					J po	Palamaton luu	Kalan evä, kalan ruoto	Kalan ohut, kolmiomainen evä ja kalan ruoto. Ruodon pituus on 44 mm. Evän koko on 21x17x2 mm.	2	21x17x2	0,3	

KM	Alue	X	Y	Z	Krs	Yhteys	Materiaali	Laji	Kuvaus	Kpl	Mitat(mm)	Paino (g)	Muuta
220	3					B4/3	Punasavi	Tiili	Pienehkön tiilen kaikille pinnoille on takertunut valkoista laastia. Tiili ei ole siististi muotoiltu.	1	220x120x55	1954,0	
221	1-2					B4/3	Punasavi	Tiili	Tiilen pinnoille on takertunut laastia ja pinnoilla on tikkujen ja puun painaumia. Väri punaoranssi.	1	235x120x68	2870,0	
222	3					B3W	Punasavi	Tiili	Tiilen pinnalla on laastia, yhdellä pinnalla noin 1,5 mm paksu levy. Pinnoilla on tikun ja puun apinaumia. Oranssinpunainen.	1	237x120x57	2315,0	
223	3					B3W	Punasavi	Tiili	Punaoranssi tiili, jonka yhdellä pinnalla paksu laastikerros, muutoin pinnoilla tikun/korren painaumia.	1	225x121x68	3013,0	
224	3					B3W	Punasavi	Tiili	Tiili on vahvasti laastin peitossa. Laastiin on takertunut pieni pala puuta.	1	245x115x71	3594,0	
225	3					B3W	Punasavi	Tiili	Tiili on vahvasti laastin peitossa, tikun/korren painaumia.	1	240x120x65	3059,0	
226	1-2					G3	Punasavi	Tiili	Osa kookkaasta oranssista tiilestä. Pintaan takertunut laastia.	1	194x152x73	3348,0	
227	1-2					G1W	Punasavi	Tiili	Kookkaaseen oranssinpunaiseen tiileen on takertunut laastia. Pinnalla vähän nokea.	1	297x145x80	5000	Otettu näytteeksi kaksi tällaista, toinen luetteloitu.

MAANÄYTTEET JA HIILINÄYTE

Maanäyte 1 on otettu 13.8.2010 Pohjoisen korttelin tontti nro 1-2 kohdalta jätekuopasta. Katso kartta nro 43.

Näyte otettiin tummasta maasta, jonka pääaines oli hiekkaa. Hiekan seassa oli hiiltä tiilenpaloja, laastia, kiviä, löytöjä sekä puusilppua.
Näytteen syvyys oli 3.01-3,13 m mpy, tilavuus noin 1 litra ja paino 1400 grammaa.

Maanäyte 2 otettiin 13.8.2010 samasta kohdasta maanäyte 1:n alapuolelta jäteaineksen alaosasta. Maannos oli samankaltaista. Näytteen syvyys oli 2,80-2,93 m mpy, tilavuus noin 1 litra ja paino 1506 grammaa.

Hiilinäyte otettiin 22.7.2010 Burgmanin kellari 3:n itäpäästä. Katso kartta nro 15. Tasossa 1 havaittiin hiiltyneitä paksuja lautoja, joista yksi katkelma otettiin talteen. Laudat liittyvät mahdollisesti kattorakenteisiin. Näytteessä on yksi suurempi pala sekä pienempiä paloja.

Isomman palan mitat ovat 14,0x10,0x5,5 cm ja palan paino on 178,3 grammaa. Näytteen kokonaispaino on 312,0 grammaa. Laudan syvyys on 3,63-3,69 m mpy. Palan pinta on kaareva.

Maa- ja hiilinäytteiden tarkempaa analyysiä ei ole sisällytetty kaivaustutkimusten raporttiin.

POISTETUT METALLIESINEET

Helsingin Kaupunginmuseo *Helsinki, Aleksanterinkatu 2010* 11. elokuu 2011
Arkeologia *Poistettujen metallien luettelo*

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
1	5	P2	Rauta	Naula	Kaarelle taipunut naula, jossa on kookas soikea kanta. Kanta: 17x23 mm. Naulaan on takertunut puuta ja hiekkaa.	1	51x23x11	21,4	Täytemaasta.
2	5	P3	Rauta	Naula	Lyhyt naulankatkelma, joka on melko huonokuntoinen. Naulaan on takertunut hiekkaa. Kanta: 16x14 mm. Varsi: 6x7,5 mm.	1	29x16x7,5	4,5	Kivijalan länsipuolelta, kaapelin alta, tiilensekaisesta täyttömaasta.
3	3	B4/3	Rauta	Naula	Naulan kanta on kookas ja ollut mahdollisesti soikea. Mitat: 22x17 mm. Varren poikkileikkaus on suorakaide. Mitat: 11x8 mm. Kärki on katkennut.	1	70x22x11	20,6	B4/3 tarkoittaa Burgmanin kellaritilojen 4 ja 3 välissä olevaa oviaukkoa.
4	3	B3 Ip	Rauta	Naula	Soikea- ja koukkukantaisia nauloja. Soikeiden kantojen mitat: 17x15-15x16 mm. Koukkumaisen kannan mitat: 16x9 mm. Varret: 4x5-7x8 mm. 7 kpl kannattomia varren katkelmia.	15	127-44x17x8	223,0	Hiiltyneiden puiden yhteydestä.
5	3	B3 Ip	Rauta	Nuppi/naula	Nuppimaiset naulat, joissa on soikeat kannat. Mitat: 18x19 mm. Varret ovat lyhyet. Pituudet 30-20 mm.	3	30x19x7	13,6	Hiiltyneiden puiden yhteydestä.
6	3	B3 I	Rauta	Naula	Soikeakantainen taittunut naula, jonka kanta on kooltaan 13x15 mm. Varsi on poikkileikkaukseltaan suorakaide. Mitat 7x9 mm.	1	108x15x9	20,5	
7	3	P Ep	Rauta	Naula	Naulassa on kookas pyöreähkö kanta, jonka mitat: 24x20 mm. Varsi on poikkileikkaukseltaan suorakaide, varren mitat: 6x7 mm. Korroosiota.	1	70x24x7	17,3	Portaikon eteläosasta, pintakerroksista.
8	1-2	G5 L	Rauta	Naula	Naula on soikeakantainen, mitat: 15x18 mm. Pituus 70 mm. Toinen naula on kannaton. Pituus 84 mm. Varret ovat poikkileikkaukseltaan suorakaiteen muotoiset. Paksumman mitat: 9x10 mm.	2	84-70x18x10/7x10	35,9	G5 kellarin länsimuurin päältä.
9	1-2	G1 I	Rauta	Naula	Yksi jykevä puun ja laastin peittämä naula, jonka kanta on 20x20 mm ja varsi on 12x13 mm. Pituus 90 mm. Kaksi soikeakantaista naulaa, suurempi kanta 17x15 mm. Varret poikkileikkaukseltaan suorakaiteen muotoiset. Pituudet 96 mm.	3	90/96x20/17x13/7	134,2	
10	1-2	1758 I	Lyijy	Pala	Pieni, lähinnä L-muotoinen, mutta säännötön litteä lyijynpala.	1	31x22x3	5,2	Vuoden 1758 kellarin länsiosasta.
11	1-2	1758 I	Rauta	Naula	Kolme kannallista ja yksi kannaton naula. Suurin kanta 18x16 mm. Varret poikkileikkaukseltaan suorakaiteen muotoisia, 9x8-7x6 mm. Pituudet: 47-90 mm.	4	47/90x18x9/6	51,9	Vuoden 1758 kellarin länsiosasta.

Nro	Alue	Yhteys	Materiaali	Löytölaji	Kuvaus	Kpl	Mitat (mm)	Paino (g)	Muuta
12	1-2	1758 L	Rauta	Levy	Yksi suorakaiteen muotoinen levy: 109x41x6 mm. Kaksi repaleisempaa levyä, suurempi: 97x45x4 mm. Yksi paloista on epämääräisen muotoinen korroosiomöykky. Paloihin on takertunut puuta ja/tai hiekkaa.	4	109/60x49/32x25/3	202,0	
13	1-2	1758 L	Rauta	Naula	Huonokuntoiset naulat, joiden kannat ovat soikeat ja varret poikkileikkaukseltaan ilmeisesti suorakaiteen muotoiset. Nauloihin on takertunut puuta ja/tai hiekkaa.	3	72/58x19/14x9/6	51,9	
14	1-2	J pi	Rauta	Möykky	Kaksi rautaa, todennäköisesti naulaa, jotka ovat korrodoituneet möykkymäisiksi. Paloihin on takertunut nokea ja hiekkaa.	2	Suuremman mitat: 55x45x30	75,9	Jätekuopan pintaosasta.
15	1-2	J pi	Rauta	Naula	Naulan kanta on lähes neliö, mitat 19x20 mm. varsi on poikkileikkaukseltaan suorakaide, mitat: 4x7 mm. Kannan tyveen on takertunut puuta.	1	112X20x7	20,8	Jätekuopan pintaosasta.
16	1-2	J po	Rauta	Naula	Huonokuntoisia kannallisia ja kannattomia naulan katkelmia. Kannat soikeita: 17x21-15x11 mm. Varret ovat poikkileikkaukseltaan suorakaiteita: 4x7-7x9 mm. Pituudet 47-74 mm. Nauloihin on takertunut puuta, laastia ja hiekkaa.	8	74/47x21/11x4/9	70,5	Jätekuopan pohjaosasta.

Nro 1

Nro 2

Nro 3

Nro 4

Nro 5

Nro 6

Nro 7

Nro 8

Nro 9

Nro 10

Nro 11

Nro 12

Nro 13

Nro 14

Nro 15

Nro 16